

NORGES OFFICIELLE STATISTIK. VI. 94.

SUNDHETSTILSTANDEN
OG
MEDICINALFORHOLDENE

1914.

MED ET KART OG 18 PLANCHER FRA JUBILEUMS-
UTSTILLINGEN.

62DE AARGANG.

(*Rapport sur l'état sanitaire et médical pour l'année 1914, avec une carte et 18 planches concernant l'exposition nationale centenaire.*)

62IÈME ANNÉE.

UTGIT AV
DIREKTØREN FOR DET CIVILE MEDICINALVÆSEN.

(UN RÉSUMÉ EN FRANÇAIS SE TROUVE PAGE VII)

KRISTIANIA,

I KOMMISSION HOS H. ASCHEHOUG & CO.

1917.

Pris: Kr. 1.00.

Norges Officielle Statistik, række VI. (Statistique Officielle de la Norvège, série VI.)

Trykt 1915:

- Nr. 23. Markedspriser paa korn og poteter 1836—1914. (*Données sur les prix du blé et des pommes de terre 1836—1914.*)
- 24. Indtægts- og formuesforhold efter skatteligningen 1911. (*Revenus et fortunes selon l'imposition de l'exercice 1911.*)
- 25. Norges sparebanker 1913. (*Caisse d'épargne.*)
- 26. Fattigvæsenet 1911 og 1912. (*Assistance publique.*)
- 27. Folkemængdens bevægelse 1906—1910. II. Sammendrag. (*Mouvement de la population pendant les années 1906 à 1910. II. Résumé.*)
- 28. Norges fiskerier 1913. (*Grandes péches maritimes.*)
- 29. Norges bergverksdrift 1913. (*Mines et usines.*)
- 30. Norges telegrafvæsen 1913/14. (*Télégraphes et téléphones de l'État.*)
- 31. Norges kommunale finanser 1911. (*Finances des communes.*)
- 32. Private aktiebanke 1912 og 1913. (*Banques privées par actions.*)
- 33. Skiftevæsenet samt overformynderierne 1911 og 1912. (*Successions, faillites et biens pupillaires.*)
- 34. Arbeidsledighed og Arbeidsledighetskasser. (*Chômage et caisses de chômage.*)
- 35. Skolevæsenets tilstand 1911. (*Instruction publique.*)
- 36. Rekruttering 1913. (*Recrutement.*)
- 37. De offentlige jernbaner 1913/14. (*Chemins de fer publics.*)
- 38. Ulykkesforsikringen 1912. (*Assurances contre les accidents du travail.*)
- 39. Veterinarvæsenet og kjøtkontrollen 1913. (*Service vétérinaire et l'Inspection de la viande.*)
- 40. Fagskolestatistik 1911/12—1913/14. (*Écoles professionnelles.*)
- 41. Forsikringsselskaper 1912. (*Sociétés d'assurances.*)
- 42. Sindssykeasylenes virksomhet 1913. (*Hospices d'aliénés.*)
- 43. Norges postvesen 1914. (*Statistique postale.*)
- 44. Husholdningsregnskaper for handelsfunktionærer m. v. (*Budgets de familles d'employés du commerce, etc.*)
- 45. Dødelighetstabeller for det norske folk 1901/02—1910/11 (*Tables de mortalité selon les expériences 1901/02—1910/11.*)
- 46. Forsønte barn 1912 og 1913. (*Traitemenr des enfants moralement abandonnés.*)
- 47. Beretninger om amternes økonomiske tilstand 1906—1910. I og II. (*Rapports des préfets sur l'état économique et social des préfectures.*)
- 48. Forsikringsselskaper 1913. (*Sociétés d'assurances.*)
- 49. Civil retspleie 1911, 1912 og 1913. (*Justice civile.*)
- 50. Fabrikstellingen 1909. Fjerde hefte. Produktionsstatistik. (*Recensement industriel 1909. IV. Statistique de la production.*)
- 51. Folkemængdens bevægelse 1912. (*Mouvement de la population.*)
- 52. Kommunale skatteligninger i landdistrikterne 1911, 1912 og 1 halvaar 1913. (*Revenus et fortunes dans les districts ruraux.*)
- 53. Industristatistik 1913. (*Statistique industrielle.*)
- 54. Fiskerforsikringen 1914. (*Assurances contre les accidents des marins pêcheurs.*)
- 55. Folkemængdens bevægelse 1901—1910. Hovedoversigt. (*Aperçu général du mouvement de la population en Norvège pendant les années 1901 à 1910.*)
- 56. Sundhetstilstanden og medicinalforholdene 1913. (*Rapport sur l'état sanitaire et médical.*)
- 57. Indtægt, formue og fordelingen af den kommunale skat 1913—1914. (*Revenus, fortunes et répartition de l'impôt communal.*)
- 58. Norges sparebanker 1914. (*Caisse d'épargne.*)

NORGES OFFICIELLE STATISTIK. VI. 94.

SUNDHETSTILSTANDEN
OG
MEDICINALFORHOLDENE

1914.

MED ET KART OG 18 PLANCHER FRA JUBILEUMS-
UTSTILLINGEN.

62DE AARGANG.

(*Rapport sur l'état sanitaire et médical pour l'année 1914, avec une carte et 18 planches concernant l'exposition nationale centenaire.*)

62ME ANNÉE.

UTGITT AV
DIREKTØREN FOR DET CIVILE MEDICINALVÆSEN.

(UN RÉSUMÉ EN FRANÇAIS SE TROUVE PAGE VII.)

KRISTIANIA.

I KOMMISSION HOS H. ASCHEHOUG & CO.

1917.

For aarene 1882—1897 se Norges Officielle Statistik, række III.

—«— 1898—1903 —«— — IV.

—«— 1904—1911 —«— — V.

For aaret 1912 se Norges Officielle Statistik, række VI, 19.

—«— 1913 —«— — VI, 56.

Indhold.

(Table des matières).

	Side (page).
A. Almindelig beretning om sundhets- og medicinalforholdene i riket 1914. <i>(Rapport général sur l'état sanitaire et médical en Norvège pendant l'année 1914).</i>	1*
Fortegnelse over tabellerne. <i>(Liste des tableaux).</i>	
I. Lægedistriktsindeling, flateindhold, indbyggerantal, medicinalpersonale	1*
<i>(Division médicale, superficie, population, nombre des médecins, des dentistes, des sages-femmes, des aides-vaccinateurs, des pharmacies).</i>	
II. Dødeligheten i riket, dets bygder og byer	7*
<i>(La mortalité dans le royaume, dans les communes rurales et dans les villes).</i>	
III. Døde i forhold til 1000 levende fødte	8*
<i>(Nombre des décès par 1000 enfants nés vivants).</i>	
IV. Samtlige av lægerne anmeldte tilfælde av epidemiske sygdomme, fordelet paa amter	10*
<i>(Les maladies épidémiques dans les départements).</i>	
V. De av lægerne opgvne tilfælde av epidemiske sygdomme efter maaned, kjøn og alder	14*
<i>(Le nombre des cas connus des maladies épidémiques par mois, par sexe et par âge).</i>	
VI. De i byerne anmeldte tilfælde av epidemiske sygdomme	16*
<i>(Les maladies épidémiques dans les villes, par mois).</i>	
VII. Epidemiske sygdomme i amternes byer	18*
<i>(Les maladies épidémiques dans les villes par départements).</i>	
VIII. Tilfælde av tyfoidfeber, cerebrospinalmeningit, akut poliomyelit, skarlagensfeber, difteri og lungebeteendelse pr. 1000 indvaanere	20*
<i>(Nombre des cas de la fièvre typhoïde, de la meningite purulente épidémique, de la poliomylite antérieure aigüe, de la scarlatine, de la diphthérie et de la pneumonie par 1000 habitants).</i>	
IX. Dødsfald paa barselseng	25*
<i>(Décès pendant les couches).</i>	
X. Dødsaarsaker for barselkvinder. Døde efter obstetriciske operationer.	26*
<i>(Causes de décès pendant les couches; décès après des opérations obstétricales).</i>	

	Side.
XI. Paa sykehus indkomne tilfælde av gonorré og uretrit..... <i>(Cas nouveaux de gonorrhée et de la uréthrite dans les hôpitaux).</i>	27*
XII. Utenfor sykehus behandlede tilfælde av veneriske sygdomme <i>(Cas des maladies vénériennes traités en dehors des hôpitaux).</i>	28*
XIII. Til- og avgang av spedalske i stiftelserne <i>(Tableau des lépreux dans les hospices).</i>	29*
XIV. Oversigt over antallet av kjendte spedalske i 1856, 1875, 1885, 1890, 1895, 1900, 1905 og 1910..... <i>(Tableau des lépreux pendant les années de 1856—1910).</i>	30*
XV. Anmeldte tilfælde av tuberkuløse sygdomme ifølge de indsendte ut- drag av tuberkuloseprotokollerne <i>(Cas des maladies tuberculeuses d'après les registres des commissions de santé).</i>	32*
XVI. Dødeligheten av lungetuberkulose i de forskjellige amter for aarene 1912—1914 <i>(Mortalité par la phthisie dans les départements pendant les années de 1912—1914).</i>	42*
XVII. Antallet av syke, som behandles for lungetuberkulose paa sanatorier og pleiehjem <i>(Le nombre des malades, souffrant de tuberculose pulmonaire, traités aux sanatoriums et hôpitaux speciaux).</i>	44*
XVIII. Antallet av sindsyke, forpleiet med statsbidrag efter lov av $\frac{27}{6}$ 1891 og de samlede utgifter ved deres forpleining for stat og kommuner <i>[Le nombre des aliénés, dont l'entretien est partiellement à la charge de l'État d'après la loi du $\frac{27}{6}$ 1891, et le total de l'entretien de ces aliénés (les frais de l'État et des communes ensemble)].</i>	48*
XIX. Utdrag av jormødrenes bøker..... <i>(Extrait des registres des sages-femmes).</i>	50*
XX. Av lægerne utførte obstetriciske operationer <i>(Opérations obstétricales, faites par les médecins).</i>	52*
XXI. Obstetriciske operationers utfald for mødre og barn <i>(Résultats des opérations obstétricales pour les mères et pour les enfants).</i>	54*
XXII. Tvillingfødsler med kunstig forløsning..... <i>(Jumeaux nés après des opérations obstétricales).</i>	55*
XXIII. Utfald av de obstetriciske operationer efter de forskjellige indika- tioner..... <i>(Résultats des accouchements: a) par forceps, b) par version, c) par extraction, d) des accouchements prématurés artificiels, e) par accouche- ment forcé, f) par opération césarienne, g) amputation supravaginale, h) par perforation, i) par embryotomie, k) par avortement provoqué, — d'après les indications différentes).</i>	56*
XXIV. Fødte og døde	59*
	<i>(Naissances et décès).</i>
XXV. Fødte og døde i bygderne og byerne	60*
	<i>(Nombre des naissances et des décès dans la campagne et dans les villes).</i>
XXVI. Procentforhold mellem de av lægerne opgivne dødsfall med kjendt aarsak og de ialt indtrufne dødsfall inden amterne (bydistrikt og landdistrikt) samt i de enkelte lægedistrikter	62*
	<i>(Décès totaux et décès par cause connue dans les départements et dans les districts civils médicaux).</i>

	Side.
XXVII. De hyppigste av lærerne opgivne dødsaaarsaker ved sygdom	65*
[Causes des décès (morts par accidents non compris) classées par ordre de fréquence].	
XXVIII. Vakcinerte	66*
(Vaccination).	
XXIX. Oversigt over utførte retsmedicinske forretninger	68*
(Liste des actes médicaux forenses).	
XXX. Meddelelser om pleiebarn efter helseraadenes protokoller (jfr. lov nr. 2 av 29de april 1905)	70*
[Tableau des enfants assistés (loi nr. 2 de 29 avril 1905)].	
XXXI. Dødsfald blandt norske sjømænd i fremmede lande	72*
(Décès de marins norvègiens dans l'étranger).	
XXXII. Apotek og personale	74*
(Des pharmacies et de leur personnel).	
XXXIII. Syphilis paa sykehuis	80*
(La syphilis dans les hôpitaux).	
XXXIV. Tabel over tilfælde av sindssygdom, behandlet paa sykehuis	82*
(Mouvement des aliénés dans les hôpitaux).	
XXXV. Antal av de paa sykehusene behandlede syke	84*
(Mouvement des malades dans les hôpitaux).	
XXXVI. Kjendte dødsaaarsaker	88*
(Causes de décès).	
XXXVII. Kjendte dødsaaarsaker i riket efter kjøn og alder	96*
(Causes de décès par sexe et par âge).	
XXXVIII. Kjendte dødsaaarsaker i byerne	104*
(Causes de décès dans les villes).	
XXXIX. Kjendte dødsaaarsaker i byerne etter kjøn og alder	114*
(Causes de décès dans les villes par sexe et par âge).	
XL. En del av lærerne behandlede epidemiske sygdomme, fordelt paa lægedistrikter og maaneder	122*
(Cas de quelques maladies épidémiques par districts civils médicaux et par mois).	

B. Beretninger for de enkelte civile overvågelsesdistrikter.

(Rapports spéciaux pour les départements différents).

I.	Kristiania by	1
II.	Akershus	amt	22
III.	Smaalenenes	—	29
IV.	Buskerud	—	39
V.	Jarlsberg og Larvik	—	48
VI.	Hedemarkens	—	56
VII.	Kristians	—	67
VIII.	Bratsberg	—	76
IX.	Nedenes	—	86

	Side.
X. Lister og Mandal amt	98
XI. Stavanger —	109
XII. Søndre Bergenhus —	120
XIII. Bergens by.....	135
XIV. Nordre Bergenhus amt.....	153
XV. Romsdals —	166
XVI. Søndre Trondhjems —	181
XVII. Nordre —	202
XVIII. Nordlands —	213
XIX. Tromsø —	229
XX. Finnmarkens —	242
C. Anhang. (Appendices).	
1. Utdrag av medicinalberetning for Alten lægedistrikt for 1914 fra distriktslæge Trude Johnsen.....	257
2. Sundhetsforskrifter, approbert i 1914	259
<i>(Règlements sanitaires communaux, approuvés en 1914).</i>	

Grafiske fremstillinger vedrørende medicinalvæsenet (tekst og plancher).

En 1914 l'état sanitaire du royaume a été en général satisfaisant. Le chiffre total des cas connus et déclarés des maladies aiguës épidémiques a été de 176 488 ou de 72,3 sur mille habitants (en 1913 179 296). Parmi les maladies prédominantes il faut mentionner les suivantes: Du typhus il y a eu 19 cas formant une épidémie limitée dans les districts de Sydvaranger et de Tanen du département de Finmarken. La fréquence de la fièvre typhoïde a diminué (de 0,35 sur mille habitants en 1913 à 0,28 sur mille en 1914), tandis que le nombre des cas de méningite purulente épidémique sont à peu près le même comme dans l'année précédente (0,04 sur mille habitants). La fréquence de la poliomylite antérieure aiguë a considérablement diminué comparée aux cas déclarés en 1913 (de 0,22 à 0,09 sur mille habitants). La maladie a paru, aussi en 1914, dans tous les départements du royaume. La mortalité a été en 1914 de 15,2 pct. (en 1913 de 14,9 pct.). Quelques cas de variole ont survenus dans la ville de Christiania et dans les départements de Lister et Mandal et de Stavanger; la maladie était importée de l'Espagne et de la Russie. Le nombre des cas déclarés de scarlatine est plus élevé que celui des deux ans précédents, notamment dans les districts ruraux des quatres diocèses du sud. La rougeole à virtuellement cessée comme épidémie excepté dans le diocèse de Tromsø. Le nombre des cas déclarés de diphthérite (croup) va, en 1914 aussi, toujours en diminuant; la maladie montrait cependant assez de fréquence dans les villes de Christiania, Bergen et Stavanger avec environs et dans les départements de Nordland, Tromsø et Hedemarken. La mortalité a été en moyenne de 7,0 pct. (en 1913 de 7,1 pct., en 1912 de 7,5 pct.). La coqueluche a conservé son caractère épidémique mais avec un redoubllement des cas déclarés. En 1914 407 décès de la maladie ont été enregistrés. Les cas déclarés des maladies catarrhales de l'appareil respiratoire et de la grippe ont diminué un peu comparés à l'année précédente. La pneumonie a montré la même fréquence et la diarrhée aiguë une augmentation considérable (été chaud).

La mortalité de l'année, calculée sur la population moyenne supposée (2 440 520), a été portée à 13,5 par mille habitants. Le nombre des décès a été de 32 928, des morts-nés de 1 374. Le nombre des naissances (61 649) a dépassé de 28 721 le nombre des décès.

957 ont péri par suite d'accidents, 114 de suicide, et 15 d'homicide.

Quant aux 32 928 décès nommés ci-dessus (les accidents, les suicides et les homicides non compris) la cause a été médicalement constatée dans 29 984 cas (90,8 pct.). Le plus grand nombre de décès a été occasionné par les maladies suivantes: la décrépitude (4 681), la phthisie et les tubercules pulmonaires (4 288), les maladies cancéreuses (2 484), l'apoplexie et l'embolie cérébrale (1 681), la pneumonie (1 642), les maladies organiques du cœur (1 545), la méningite tuberculeuse, la tuberculose miliaire et les autres affections tuberculeuses en dehors des poumons (1 211), la bronchite aiguë et la pneumonie catarrhale (1 019), la débilité congénitale (1 016), la diarrhée et la cholérite (815), l'arteriosclérose (751), la maladie de Bright (614), la paralysie du cœur (560), la bronchite chronique (501), la coqueluche (407), les convulsions des enfants (394), la diphthérite (croup) (324), la hernie étranglée, volvulus, ileus (236).

Dans les hôpitaux, dont on a des rapports, 40 949 personnes ont été traitées, 33 778 sont sorties, dont 3 181 décédés, ce qui constitue une mortalité de 8,8 sur 100 sorties.

Dans 21 asiles des aliénés, 4 855 ont été traités, 1 088 sont sortis, dont 272 décédés.

Le royaume est divisé en 217 districts médicaux civils. Le nombre total des médecins autorisés a été de 1 305, dont 48 femmes.

La vaccination a été pratiquée sur 68 781 enfants, soit par des médecins, soit par des aides-vaccinateurs, dont le nombre a été de 825.

Il y a 1 422 sages-femmes diplômées.

Le nombre des pharmacies a été de 195.

Trykfeil og rettelser.

I medicinalberetningen for 1913.

Side	2*	VIII	41.	Istedetfor Kveiteseid skal staa Kviteseid.
—	10* linje 5	fra neden.	—	Tinn skal staa Time.
—	112* under	II Drøbak by.	1	skal staa under mai.
—	114*	XVII Stjørdalen.	1	— — — mars.
—	115*	IX	2	under mai skal utgaa.
—	118*	II Follo bygder.	Under juli	skal der istedetfor 1 staa 3.
—	—	VI Tønset.	— december	— « — 24 — 14.
—	120*	XV Aalesund by.	— april	— « — 0 — 9.
—	122*	III Eidsberg.	— april	— « — 1.
—	—	VII Toten bygder.	— mai	— « — 11.
—	123*	XII Tynes.	Læs Tysnes.	
—	124*	XII Lindaas.	Under april skal der istedetfor 7 staa 2.	
—	—	XVII Stenkjær by.	1 under septbr.	skal staa under oktbr.
—	125*	XVII Kolvereid.	Under april	skal staa 2.
—	128*	XII Søndre Midthordland.	Under juli	skal staa 3.
—	129*	XX Hammerfest bygder.	Under desember	utgaar 1.
—	131*	X Kristiansand by.	1 under oktober	skal staa under juli.
—	—	XI Stavanger stadsfysikat.	Under oktbr.	istedetfor 22 læs 12.
—	—	XI Haugesund bygder.	Tilfei 1	under november.
—	132*	XV Aalesund by.	1 under februar	utgaar.
—	133*	III Eidsberg.	1 — novbr.	—
—	134*	IV Modum.	Under decbr.	skal istedetfor 29 staa 27.
—	—	VI Tønset.	— april	— 15 — 25.
—	136*	XII Nordre Midthordland.	1 under juni	utgaar.
—	—	XV Aalesund by.	Under januar	skal istedetfor 53 staa 52.
—	—	XV Surendalen.	— oktober	— — 1 — 2.
—	—	XVI Nordre Fosen.	— juni	— — 2.
—	137*	XVII Stjørdalen.	— november	— — 1 — 2.
—	138*	III Hvaler bygder.	— august	— — 5.
—	140*	X Kristiansand by.	— april	— — 6 — 7.
—	—	Undal.	— tilsammen	— — 40 — 20.
—	142*	XVIII Gildeskål.	— april	utgaar 1.

I medicinalberetningen for 1914.

Side - 98 under Lister og Mandal amt staar amtets folkemængde angit til 17 287,
skal være 77 287.

A. Almindelig beretning

om sundhets- og medicinalforholdene i riket.

Lægedistriktsinddeling, flateindhold, indbyggerantal, medicinalpersonale.

Section médicale (1), superficie (2), population (3), nombre des médecins (4), des dentistes (5), des sages-femmes (6), des aides-vaccinateurs (7), des pharmacies (8).

Tabel I.	1	2	3	4	5	6	7	8	Antal			
									Amt.	Lægedistrikter.	Flateindhold i km. ²	Tilstedev. folke- mængde 1ste decbr. 1910.
I.	1. Kristiania (by)	16,55	242 850	299	155	113	-	25				
II.	Akershus amt	5 235,30	129 323	76	13	64	40	10				
	2. Aker	1 035,30	59 380	51	5	21	11	3				
	3. Ullensaker	2 086,88	35 073	10	6	19	15	3				
	4. Høland	1 331,10	14 860	6	-	14	7	1				
	5. Follo	782,02	20 010	9	2	10	7	3				
III.	Smaalenenes amt	4 144,14	150 690	64	22	69	32	18				
	6. Eidsberg	1 405,96	22 531	10	2	13	10	3				
	7. Moss stadsdistrikat	1,51	8 572	9	2	3	-	2				
	8. — lægedistrikt	782,40	15 944	5	1	7	6	1				
	9. Fredrikstad stadsfysikat	10,20	15 481	8	7	12	-	4				
	10. Sarpsborg	691,39	56 036	15	4	22	9	5				
	11. Hvaler	1 252,68	32 126	17	6	12	7	3				
IV.	Buskerud amt	14 816,87	123 863	57	23	62	25	13				
	12. Drammens stadsfysikat	6,86	24 987	18	12	11	-	4				
	13. Drammen	596,32	17 787	6	-	7	3	1				
	14. Ringerike	1 697,54	19 095	8	4	10	7	1				
	15. Modum	2 360,34	30 787	12	4	16	2	4				
	16. Nes	3 028,58	7 703	2	-	4	3	1				
	17. Aal	2 657,00	5 478	2	-	2	2	-				
	18. Kongsberg stadsdistrikat	66,20	6 182	4	3	4	-	1				
	19. Sandsvær	1 258,55	7 915	3	-	4	4	1				
	20. Rollag	3 145,48	4 029	2	-	4	4	-				
V.	Jarlsberg og Larvik amt	2 319,58	103 333	42	20	50	14	11				
	21. Tønsberg stadsdistrikat	3,71	9 416	6	5	4	-	2				
	22. — lægedistrikat	775,78	29 211	7	1	16	9	-				
	23. Horten stadsdistrikat	1,62	9 609	8	4	4	-	2				
	24. Hof	866,52	20 981	6	3	11	1	2				
	25. Larvik stadsdistrikat	2,60	9 458	7	3	4	-	2				
	26. — lægedistrikat	669,35	24 708	8	4	11	4	3				

A

Lægedistriktsinddeling, flateindhold, indbyggerantal, medicinalpersonale.

Tabel I (forts.)	1	2	3	4	5	6	7	8	Antal				
									Tilstedev. folke- mængde 1ste decbr. 1910.	Læger.	Tandlæger.	Jormedhe.	Hjælpe- vakcinatører.
Amt.	Lægedistrikter.	Flateindhold i km. ²											
VI.	Hedemarkens amt ¹⁾	27 480,47	133 635	49	23	65	51	11					
	27. Solør og Odalen	3 569,27	32 563	10	5	13	11	2					
	28. Hamar stadsdistrikter	1,11	6 171	5	6	4							
	29. Hedemarken	2 626,64	42 512	14	2	14	10						
	30. Søndre Østerdalen	2 987,01	21 759	11	5	8	7						
	31. Trysil	2 962,01	5 773	2	1	7	7						
	32. Engerdalen	2 202,39	1 227	1		1	1						
	33. Rendalen	6 569,54	10 803	3	2	8	8						
	34. Tønset	6 287,01	12 118	3	2	8	7						
VII.	Kristians amt	25 275,36	118 901	45	16	54	41	8					
	35. Hadeland og Land	2 932,19	27 206	11	1	15	9	3					
	36. Søndre Valdres	2 488,38	10 313	3	2	7	6	1					
	37. Nordre —	2 943,32	6 632	2		4	4						
	38. Toten	1 467,62	29 779	12	6	9	6						
	39. Faaberg	2 359,51	17 554	9	4	6	4	1					
	40. Ringebu	3 166,69	11 489	3	2	4	5						
	41. Lom	5 753,09	8 655			5	5						
	42. Lesje	4 164,56	7 273	3	1	4	4	1					
VIII.	Bratsberg amt	15 189,09	106 791	49	23	65	38	11					
	43. Skien	1 066,24	40 736	18	12	21	7	5					
	44. Kragerø	1 650,41	21 661	8	2	9	7	2					
	45. Hollen	1 141,81	12 169	8	2	9	4	1					
	46. Sauland	1 716,04	11 339	6	2	8	5	1					
	47. Kviteseid	1 377,91	5 980	3	1	4	3						
	48. Nissedal	878,16	1 735			2	2						
	49. Laardal	982,25	3 078	1	1	3	3						
	50. Fyresdal	1 253,18	1 824	2		2	1						
	51. Vinje	1 915,57	2 552		1	3	3						
	52. Tinn	3 207,52	5 717	3	2	4	3	1					
IX.	Nedenes amt	9 348,00	71 272	23	11	52	23	8					
	53. Risør stadsdistrikter	1,43	3 409	2	1	2							
	54. Østre Nedenes	872,73	18 349	5	1	15	7	1					
	55. Arendal stadsdistrikter	15,61	9 750	7	6	5							
	56. Vestre Nedenes	1 116,38	24 936	6	2	20	6	2					
	57. Aamli	1 695,85	5 289	1		4	4	1					
	58. Evje	805,86	3 518	1		2	2	1					
	59. Vegusdal	633,43	1 637			2	2	2					
	60. Sætersdal	4 206,71	4 384	1	1	2	2	2					
X.	Lister og Mandals amt	7 264,24	77 237	32	18	57	33	6					
	61. Kristiansands stadsfysisk	16,04	15 408	15	10	9							
	62. Mandal stadsdistrikter	0,92	3 268	4	4	8							
	63. Oddernes	1 146,04	18 718	2		13	8						
	64. Undal	1 960,28	10 955	3		12	9						
	65. Lyngdal	841,83	6 030	1		3	4						
	66. Vanse	268,34	8 476	3	2	6	4	1					
	67. Flekkefjord	1 620,69	12 896	3	2	9	6	1					
	68. Søredalen	1 410,10	1 486	1		2	2	2					
XI.	Stavanger amt	9 147,15	137 581	49	20	87	47	13					
	69. Sogndal	291,82	2 749	1		2	2	2					
	70. Lund	498,95	2 547	1		2	2	2					
	71. Egersund stadsdistrikter	0,32	3 112	3	2	3							
	72. — lægedistrikter	1 151,69	6 456			3	4	1					

¹⁾ Jfr. anm. under Søndre Trondhjems amt.

Lægedistriktsinddeling, flateindhold, indbyggerantal, medicinalpersonale.

Tabel 1 (forts.)	1	2	3	4	5	6	7	8	Antal					
									Tilstedev. folke- mængde 1ste decbr. 1910.	Læger.	Tandlæger.	Jormedre.	Hjælpe- vakcinatorer.	Apotek og filialapotek.
Amt.	Lægedistrikter.	Flateindhold i km. ²												
	73. Time	459,21	10 009	2	-	5	4	-						
	74. Sandnes	1 642,64	12 611	4	1	8	5	5						
	75. Stavanger stadsfysikat	7,41	86 621	23	13	23								
	76. Stavanger lægedistrikts	227,01	10 912	2	-	6	5	5						
	77. Finne	1 521,19	10 467	4	-	8	8	8						
	78. Sand	2 495,48	8 587	1	1	8	8	8						
	79. Karmøen	447,22	13 968	3	-	11	5	5						
	80. Haugesund	404,21	19 542	5	3	8	4	4						
XII.	Søndre Bergenshus amt	15 606,40	141 613	40	1	109	78	6						
	81. Sveio	273,04	3 774	1	-	3	3	3						
	82. Indre Søndhordland	1 094,62	8 122	4	-	7	5	5						
	83. Stord	318,65	5 457	3	-	3	2	1						
	84. Finnaas	225,15	5 102	1	-	7	4	4						
	85. Tysnes	1 042,50	9 393	3	-	8	8	8						
	86. Indre Hardanger	2 772,98	8 114	3	1	10	4	4						
	87. Ulvik	2 110,62	2 562	1	-	3	2	1						
	88. Reldal	670,85	778	1	-	2	1	1						
	89. Ytre Hardanger	877,34	7 816	3	-	5	4	4						
	90. Voss	2 073,52	11 826	3	-	4	2	2						
	91. Fane	347,44	10 860	2	-	3	3	3						
	92. Fuse	647,99	6 636	1	-	5	5	5						
	93. Nordre Midthordland	255,76	18 982	6	-	11	5	2						
	94. Sund—Austevold	176,87	4 583	1	-	6	5	5						
	95. Osterøen	757,84	13 681	3	-	10	7	1						
	96. Hosanger	804,09	3 224	1	-	5	4	4						
	97. Alversund	106,17	3 125	1	-	2	2	2						
	98. Lindaas	819,58	8 856	1	-	7	7	7						
	99. Manger	231,39	8 722	1	-	8	5	5						
XIII.	100. Bergen (by)	13,55	75 888	64	36	29	-	7						
XIV.	Nordre Bergenshus amt	18 481,51	88 943	26	3	84	64	5						
	101. Lærdal	3 625,86	6 581	3	-	9	5	1						
	102. Lyster	1 559,87	3 051	4	-	4	4	4						
	103. Hafslø	1 111,95	4 027	-	-	-	-	-						
	104. Sogndal	440,66	3 610	1	1	3	3	3						
	105. Vik	1 166,09	5 844	2	-	6	3	3						
	106. Balestrand	626,15	2 213	1	-	2	2	2						
	107. Gulen	885,00	6 408	1	-	9	7	7						
	108. Kirkebø	1 467,57	6 139	2	-	7	5	5						
	109. Ytre Søndfjord	874,86	8 404	2	-	10	6	6						
	110. Indre —	7 469	2	-	6	6	6	1						
	111. Gloppe	2 572,45	5 968	1	1	3	3	3						
	112. Kinn	1 160,16	9 801	3	1	12	7	1						
	113. Ytre Nordfjord	549,47	7 715	2	-	4	4	4						
	114. Nordfjordeidet	4 796	1	-	3	3	3	1						
	115. Indviken	2 441,42	6 917	1	-	6	6	6						
XV.	Romsdals amt	14 990,14	143 102	43	17	113	82	8						
	116. Vestre Søndmør	306,64	4 164	1	-	3	3	3						
	117. Vannelven	305,55	2 869	-	-	2	2	2						
	118. Herø	132,85	3 832	-	-	3	3	3						
	119. Sande	173,47	2 831	1	-	2	2	2						
	120. Indre Søndmør	762,16	7 773	2	1	6	4	1						
	121. Hjørundfjord	479,11	1 881	-	-	2	2	2						

Lægedistriktsinddeling, flateindhold, Indbyggerantal, medicinalpersonale.

Tabel 1 (forts.)	1	2	3	4	5	6	7	8	Antal				
									Tilstedev. folke- mængde 1ste decbr. 1910.	Læger.	Tandlæger.	Jormødre.	Hjælp- valkmødre.
Amt.	Lægedistrikter.	Flateindhold i km. ²											
122.	Østre Søndmør	2 040,94	6 432	1	-	7	7	-					
123.	Ørskog	723,33	7 135	2	-	6	5	-					
124.	Nordre Søndmør	224,50	23 362	8	6	17	6	2					2
125.	Haram	106,36	3 594	-	-	3	3	-					
126.	Molde	271,83	5 979	7	2	6	3	3				1	
127.	Bud	525,68	8 415	1	-	8	7	-					
128.	Vestnes	351,60	3 654	1	-	3	2	-					
129.	Indre Romsdal	2 525,46	9 984	4	1	7	7	7				1	
130.	Søndre Nordmør	817,52	28 151	7	5	17	9	9				3	
131.	Sundalen	1 951,22	5 078	3	1	7	7	7					
132.	Surendalen	1 457,09	5 707	2	1	4	3	3					
133.	Rindalen	608,07	2 292	-	-	1	1	1					
134.	Nordre Nordmør	952,84	6 692	2	-	6	3	3					
135.	Ede	273,92	3 277	1	-	3	3	3					
XVI.	Søndre Trondhjems amt	18 612,37	147 343	70	23	87	55	11					
136.	Trondhjems stadsfysikat	35,24	46 256	42	21	23	-	8					
137.	Strinden	689,47	16 292	6	-	6	5	-					
138.	Selbu	2 545,04	4 882	1	-	2	2	-					
139.	Røros ¹⁾	3 182,95	8 344	2	1	4	3	1					
140.	Gulddalen	2 451,04	12 582	5	-	7	7	1					
141.	Opdal ²⁾	2 820,84	5 169	2	-	3	2	2					
142.	Orkedalen	1 943,59	15 358	5	1	12	8	1					
143.	Heyne	1 094,01	4 756	1	-	4	4	-					
144.	Hitteren	678,07	5 184	1	-	6	5	5					
145.	Frøya	243,77	5 779	-	-	5	5	5					
146.	Ytre Fosen	618,67	9 749	2	-	5	5	5					
147.	Indre —	806,79	6 869	1	-	5	5	5					
148.	Nordre —	1 779,38	7 432	2	-	5	4	4					
XVII.	Nordre Trondhjems amt..	22 495,14	84 640	36	8	53	44	5					
149.	Stjørdalen	2 252,16	11 032	5	-	5	4	1					
150.	Frosta	646,72	7 986	2	1	4	4	-					
151.	Levanger	2 078,84	13 256	7	1	6	4	2					
152.	Inderøen	985,28	10 703	3	1	9	5	-					
153.	Stenkjær	2 193,89	11 340	6	2	9	6	1					
154.	Grong	7 038,73	6 020	3	-	4	6	-					
155.	Lierne	2 970,43	1 606	1	-	2	2	-					
156.	Namsos	1 302,37	7 798	5	3	4	3	1					
157.	Fosnes	1 323,00	4 486	1	-	3	3	3					
158.	Kolvereid	1 085,30	5 102	1	-	3	3	3					
159.	Vikten	618,42	5 311	2	-	4	4	4					
XVIII.	Nordlands amt	38 646,07	161 105	49	9	109	76	12					
160.	Bindalen	1 498,33	2 502	-	-	2	2	-					
161.	Bronnøy	382,86	5 779	2	-	2	2	2				1	
162.	Velfjord	600,39	1 425	-	-	1	1	1					
163.	Vega	147,27	2 422	-	-	1	1	1					
164.	Alstahaug	581,38	7 832	3	1	5	4	1					

¹⁾ Medregnet de til Hedemarkens amt hørende dele av Tolgen herred. ²⁾ Medregnet det til Hedemarkens amt hørende Inset sogn av Kvikne.

Lægedistriktsinddeling, flateindhold, indbyggerantal, medicinalpersonale.

Tabel I (forts.).	1	2	3	Antal				
				4	5	6	7	8
Amt.	Lægedistrikter.	Flateindhold i km. ²	Tilstedev. folke- mængde 1ste decbr. 1910.	Læger.	Tandlæger.	Jormedre.	Hjælp- vakinationer.	Apotek og familapotek.
165.	Tjøtta	866,80	3 318	1	-	3	2	-
166.	Vefsen	3 417,56	6 615	2	1	3	1	1
167.	Hatfjelldalen	3 064,08	1 061	-	-	1	1	-
168.	Ranen	6 268,26	16 651	3	-	7	5	1
169.	Lurey	1 159,64	6 214	2	-	5	4	-
170.	Rødøy	696,83	2 666	1	-	2	1	-
171.	Gildeskål	1 896,03	6 027	1	-	3	4	-
172.	Bodø	673,40	10 113	7	3	8	3	1
173.	Folden	2 270,75	4 844	1	-	3	3	-
174.	Skjerstad	3 980,19	11 876	4	-	7	4	1
175.	Steigen	450,86	3 462	1	-	2	2	-
176.	Hamarøy	1 058,83	3 104	1	-	2	2	-
177.	Ledingen	1 249,63	4 055	1	-	4	4	-
178.	Tysfjord	1 608,08	3 143	1	-	2	2	-
179.	Narvik stadsdistriktslæge	12,82	4 922	3	2	4	1	1
180.	Ofoten	2 998,28	7 166	1	-	6	6	-
181.	Værøy	28,87	1 501	1	-	2	2	-
182.	Flakstad	298,98	3 242	2	-	2	2	-
183.	Buksnes	169,01	5 524	1	-	4	2	1
184.	Borge	256,79	4 533	-	-	4	2	-
185.	Gimsøy	185,34	1 625	-	-	2	2	-
186.	Austlofoten	286,17	5 828	1	1	5	3	2
187.	Hadsel	944,02	12 472	4	1	10	2	1
188.	Sortland	1 594,62	11 183	5	-	7	6	1
XIX.	Tromsø amt	26 246,05	80 554	26	5	63	50	4
189.	Trondenes	1 412,71	13 479	5	2	8	7	1
190.	Bjarkey	130,98	1 787	1	-	2	1	-
191.	Ibbestad	881,81	5 351	2	-	6	5	-
192.	Salangen	779,14	4 461	1	-	3	1	1
193.	Tranøy	1 083,02	5 475	2	-	4	4	-
194.	Berg	609,10	2 811	1	-	5	2	-
195.	Lenvik	1 198,47	7 260	1	-	4	4	-
196.	Maalselven	3 331,62	3 796	1	-	3	3	-
197.	Bardu	2 564,43	1 622	1	-	1	1	-
198.	Balsfjord	1 565,28	5 019	1	-	3	3	-
199.	Tromsø stadsdistriktslæge	0,63	7 754	6	3	5	-	2
200.	— lægedistr.	1 549,46	5 576	1	-	4	4	-
201.	Lyngen	3 682,27	6 334	1	-	3	3	-
202.	Karlsey	1 417,91	3 569	1	-	5	5	-
203.	Skjervey	6 039,22	6 260	1	-	7	7	-
XX.	Finmarkens amt	47 580,84	39 126	¹⁾ 18	2	39	32	3
204.	Alten	9 574,45	3 347	1	-	2	2	-
205.	Talvik	1 652,92	2 475	-	-	6	3	-
206.	Loppen	1 266,24	2 638	1	-	3	4	-
207.	Hammerfest	3 193,49	5 240	2	1	5	3	1
208.	Maasø	385,56	2 052	1	-	3	3	-

¹⁾ Foruten de i hvert distrikt opførte læger er ansat en distriktslæge uten fast distrikt med skiftende bopæl efter amtmandens nærmere bestemmelse.

Lægedistriktsinddeling, flateindhold, indbyggerantal, medicinalpersonale.

Tabel I (forts.).	1	2	3	4	5	6	7	8	Antal.					
									Tilstedev. folke- mængde 1ste decbr. 1910.	Læger.	Tandlæger.	Jordmødre.	Hjælp- vækstører.	Apotek og filialapotek.
Amt.	Lægedistrikter.	Flateindhold i km. ²												
209.	Kjelvik.....	150,24	2 389	1	-	1	2	-						
210.	Kistrand	4 426,68	1 926	1	-	1	2	-						
211.	Karasjok	7 539,39	823	1	-	1	1	-						
212.	Lebesby	4 477,71	1 726	1	-	2	2	-						
213.	Gamvik	6 357,95	2 245	1	-	2	2	-						
214.	Tanen		1 853	1	-	2	1	-						
215.	Vardø	2 027,38	4 363	2	1	4	2	-						
216.	Vadsø	2 605,58	4 479	2	-	3	1	-						
217.	Sydværanger	3 923,25	3 570	2	-	4	3	-						
		322 908,82	2 357 790	1) 1157	1) 448	1422	825	195						

¹⁾ Foruten disse var der 83 læger og 30 tandlæger, som ikke vites bosat i utlandet, men hvis bopæl i Norge ikke er opgitt. (Se side 99 og 100 i den officielle fortægnelse over læger, tandlæger og dyrlæger i Norge i 1914).

Folkemængden. Den for rikets amter og lægedistrikter opførte folke-
mængde (tabel I) er den tilstedeværende folke mængde ifølge de af det
Statistiske Centralbyraa meddelte opgaver over resultaterne av folketællingen i
Norge den 1ste december 1910. Til utregning av dødelighetsforhold og andre
forholdsutregninger er derimot brukt den av byraaet til Medicinaldirektøren med-
delte opgave over den utregnede tilstedeværende middelfolkemængde i 1914
(tabel II).

Sundhetstilstanden synes at ha været i det hele tat tilfredsstillende.
Av epidemiske sygdomstilfælde meldtes i alt 176 488 med 5 146 dødsfall mot
henholdsvis 179 296 i 1913.

De hyppigst forekommende epidemiske sygdomme var som vanlig de
akute katarrer i aandedrætsorganerne (deri ogsaa medtatt katarralsk lungebetændelse).
De utgjorde 44,0 pct. av alle meldte epidemiske sygdomstilfælde. Dernæst i
hyppighet kom akut diarré (kolerine) med 18,3 pct., influensa med 6,3 pct., lunge-
betændelse med 5,5 pct. Forøvrig henvises til tabel V, kolonne 2.

De meldte tilfælde av epidemisk sygdom svarer til 72,3 pro mille av den
for aaret utregnede middelfolkemængde, hvilket er 1,9 pro mille mindre end aaret
forut. Om forholdet for de enkelte amter se tabel IV, kolonne 3. I forhold til
aaret forut viser det sig i større eller mindre grad nedgang for Kristiania, Akers-
hus, Smaalenene og Buskerud amter og for alle amterne fra og med Lister og
Mandal til og med Søndre Trondhjem.

For 99,7 pct. av de i alt opgivne epidemiske sygdomstilfælde er disses
optræden i de forskjellige maaneder opgitt. Som almindelig forekom de fleste i
aarets 1ste kvartal, de færreste i 3dje.

Dødeligheten i riket, dets byer og bygder.

La mortalité dans le royaume, les communes rurales et les villes par départements.

Tabel II.

Amter.	Riket.				Byerne.				Bygderne.			
	Utrengnet tilstedevel. middel- folke- mængde.	Dødsfald i 1914.	Døde av 1000 levende.		Utrengnet tilstedevel. middel- folke- mængde.	Dødsfald i 1914.	Døde av 1000 levende.		Utrengnet tilstedevel. middel- folke- mængde.	Dødsfald i 1914.	Døde av 1000 levende.	
			1913.	1914.			1913.	1914.			1913.	1914.
Riket.....	2 440 520	32 928	13,2	13,5	731 879	10 040	13,3	13,7	1 708 641	22 888	13,2	13,4
1. Kristiania	252 067	3 486	13,5	13,8	252 067	3 486	13,5	13,8	-	-	-	-
2. Akershus	136 533	1 637	11,5	12,0	2 571	47	16,1	18,3	133 962	1 590	11,4	11,9
3. Smaalenene	157 137	1 935	12,5	12,3	48 925	662	12,7	13,5	108 212	1 273	12,4	11,8
4. Buskerud	129 097	1 611	12,2	12,5	35 432	472	12,9	13,3	93 665	1 139	11,9	12,2
5. Jarlsberg og Larvik.....	105 909	1 443	13,9	13,6	38 263	568	13,5	14,8	67 646	875	14,1	13,0
6. Hedemarken	138 541	1 733	11,7	12,5	8 183	74	10,3	9,0	130 358	1 659	11,8	12,7
7. Kristians	122 332	1 479	11,6	12,1	8 683	90	8,9	10,4	113 649	1 389	11,8	12,2
8. Bratsberg	111 958	1 426	13,1	12,7	31 243	421	13,0	13,5	80 715	1 005	13,2	12,5
9. Nedenes	71 252	1 030	15,4	14,5	17 753	262	15,3	14,8	53 499	768	15,4	14,4
10. Lister og Mandal	78 560	1 169	14,0	14,9	22 980	321	14,9	14,0	55 580	848	13,6	15,3
11. Stavanger	144 965	1 932	13,3	13,3	62 759	856	12,9	13,6	82 206	1 076	13,6	13,1
12. Søndre Bergenhus	145 416	2 014	14,0	13,9	-	-	-	-	145 416	2 014	14,0	13,9
13. Bergen	77 261	1 065	12,7	13,8	77 261	1 065	12,7	13,8	-	-	-	-
14. Nordre Bergenhus	88 925	1 237	14,2	13,9	1 524	10	7,8	6,6	87 401	1 227	14,4	14,0
15. Romsdal	147 111	2 041	13,7	13,9	35 264	399	11,3	11,3	111 847	1 642	14,4	14,7
16. Søndre Trondhjem	154 130	2 309	14,6	15,0	49 872	691	14,4	13,9	104 258	1 618	14,7	15,5
17. Nordre —	86 174	1 297	14,1	15,1	6 992	123	18,6	17,6	79 182	1 174	13,7	14,8
18. Nordland	167 098	2 194	12,3	13,1	12 482	140	9,0	11,2	154 616	2 054	12,6	13,3
19. Tromsø	84 142	1 140	13,6	13,5	10 996	181	15,0	16,5	73 146	959	13,4	13,1
20. Finmarken	41 912	750	17,1	17,9	8 629	172	21,0	19,9	33 283	578	16,4	17,4

Døde i forhold til 1 000 levende fødte.

Nombre des décès par 1 000 enfants nés vivants.

Tabel III.	1905.	1906.	1907.	1908.	1909.	1910.	1911.	1912.	1913.	1914.
Riket.....	539	509	540	545	515	518	509	527	524	532
Byer	533	500	526	563	510	521	530	554	528	549
Bygder	541	513	568	538	516	517	500	516	523	526
Overøvrigheits-distrikter:										
Kristiania	607	511	547	588	558	541	620	630	595	620
Akershus.....	586	513	548	525	511	528	496	528	484	527
Smaalenene	501	454	465	471	454	462	437	438	487	475
Buskerud.....	537	489	502	472	460	463	432	478	468	480
Jarlsb. og Larvik	543	603	564	585	555	541	523	536	541	533
Hedemarken	516	520	515	494	471	468	438	462	442	452
Kristians	522	483	529	487	460	492	471	481	464	488
Bratsberg	507	534	558	557	500	490	469	501	512	496
Nedenes	634	596	623	629	542	591	652	652	679	623
Lister og Mandal	626	602	722	628	594	663	628	631	620	671
Stavanger	512	483	496	573	474	465	470	480	466	484
Søndre Bergenhus	486	542	526	559	534	556	515	554	570	522
Bergen	481	468	538	583	515	520	493	547	492	544
Nordre Bergenhus	603	531	566	541	563	583	595	631	646	610
Romsdal	520	487	494	559	521	572	563	561	583	570
Søndre Trondhjem	587	570	634	585	546	565	578	557	560	565
Nordre Trondhjem	617	586	659	632	470	574	543	581	612	633
Nordland	436	404	492	472	481	449	443	415	456	487
Tromsø	513	418	455	473	503	434	420	477	470	480
Finmarken.....	547	608	600	683	655	620	481	620	486	532

Dødeligheten utgjorde etter de av det Statistiske Centralbyraa meddelte oppgaver over folkemængdens bevegelse i 1914 13,5 pro mille av den utregnede tilstedeværende middelfolkemængde. I 1913 var dødeligheten 13,2 pro mille. Forøvrig henvises til tabel II.

Tabel III (ovenst.) viser forholdet mellem levende fødte og døde i de ti aar fra 1905—1914.

Epidemiske sygdomme. I tabel IV (side 10*—13*) gives en oversigt over alle av lægerne oppgivne tilfælde og dødsfald av epidemiske sygdomme med disses fordeling paa overøvrigheitsdistrikterne.

Tabel V (side 14* og 15*) gir oplysning om tiden for de epidemiske sygdomstilfældes optræden og de sykes kjen og alder, forsaavidt opgaver derom

foreligger. Desuten oplyser tabellen om de enkelte sygdommes procentforhold til alle meldte tilfælde av epidemiske sygdomme og om dødelighetsprosenten.

Tabel VI (side 16*) gir en oversikt over de i alle byer meldte epidemiske sygdomstilfælde med opgave over procentforholdet til alle i riket meldte tilfælde av samme sygdom. Tabellen er utarbeidet etter de til Medicinaldirektøren for hver maaned indsendte lister over epidemiske sygdomme i byerne.

Tabel VII (side 18* og 19*) gir en oversikt over fordelingen av de epidemiske sygdomstilfælde og dødsfald paa de forskjellige amters byer.

Uoverensstemmelsen mellem de to sidste tabeller skriver sig hovedsagelig fra, at katarralsk og follikulær angina er medtatt i tabel VI, men ikke i tabel VII. Desuten er de ved den førstnævnte tabels utarbeidelse brukte maanedlige lister for byerne tildels rettet eller forandret ved senere indkomne opgaver. Tallet paa dødsfald er i tabel VII oppført etter de endelige opgaver over kjendte dødsårsaker for aaret.

I slutten av den almindelige beretning (tabel XL) er indtatt opgaver for enkelte epidemiske sygdommes vedkommende over deres fordeling paa hver maaned inden de enkelte lægedistrikter og særlig for byer og bygder.

Eksantematisk tyfus (*typhus exanthematicus*). I Finmarken optraadte nogen faa tilfælde som avslutning paa foregaaende aars epidemi i Polmak (Tangen distrikt); i Sydvaranger blev senere flere angrepne inden en av lapper (finner) bebodd grænd ved Langfjorden.

Av **tyfoidfeber** (*ileotyphus, febris typhoidea*) forekom de fleste tilfælde i Kristiania, Bergen, Moss og Kristiansand med disse byers nærmeste omegn.

I første rubrik av tabel VIII (side 20* og fig.) er oppgit tallet paa angrepne av tyfoidfeber blandt 1 000 indbyggere i riket og dets amter i 1913 og 1914.

De uthævede tal i tabellen betegner, at de ligger over det gjennemsnitlige for riket.

Om **cerebrospinalmeningit** (*meningitis cerebro-spinalis epidemica*), **akut poliomyelit** (*poliomyelitis anterior acuta*), **skarlagensfeber** (*scarlatina*) og **meslinger** (*morbillo*) se tabellerne IV, V, VIII og XL.

Av **difteri** (*croup*) er de fleste tilfælde meldt fra Kristiania og omliggende trakter, men sygdommen forekom ogsaa hyppig i Stavanger by med nærmeste omegn, Haugesund by og Bergen med nærliggende grænder; endvidere i Nordlands amt (distrikterne Hadsel, Lurøy og Narvik) og Hedemarkens amt distrikterne Solør og Odalen og Hedemarken. Gjennemsnitsdødeligheten for det hele land var 7,0 pct. (i 1913 7,1 pct.; i 1912 7,5 pct.; i 1911 7,4 pct.).

Paa tabel VIIIa (side 20* og fig.) findes en oversikt over angrepne av difteri (*croup*) blandt 1 000 indbyggere i riket og dets amter i aarene 1913 og 1914.

De uthævede tal i tabel b betegner, at de ligger over det gjennemsnitlige for riket.

Barselfeber (*febris puerperalis*). Tabel IX (side 25*) gir en oversikt over tallet paa barselkvinder, dødeligheten paa barselseng, foruten tilfælde og dødsfald av barselfeber med fordeling paa overøvrighetsdistrikterne.

Forholdet til alle barselkvinder var 3,9 pro mille mot 3,8 i det foregaaende aar.

Gjennemsnitsdødeligheten av barselfeber var 29,5 pct. Av alle barselkvinder døde 1,14 pro mille av denne sygdom (i byerne 0,81 og i bygderne 1,27 pro mille).

Av lægerne meldte tilfælde av
Les maladies épidémiques

Tabel IV.	Meldte tilfælde av epidemiske sygdomme.		Meldte tilfælde av epidemiske sygdomme pr. 1000 indbyggere.	Ex-antematisk tyfus.		Tyfoidfeber (paratyfus).		Cerebro-spinalmenigit.		Aku. polio-myelit.	
	Tilf.	Dødsf.		Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
Riket	176488	5146	72,3	19	3	677	74	96	49	210	32
Byer	80836	1964	110,4	-	-	335	28	41	16	21	8
Bygder	95652	3182	56,0	19	3	342	46	55	33	189	24
Amter:											
1. Kristiania	13923	764	55,2	-	-	83	6	15	3	4	2
2. Akershus	9212	265	67,5	-	-	52	-	4	3	6	1
3. Smaalenene	14116	408	89,0	-	-	45	3	7	5	25	4
4. Buskerud	15566	286	120,6	-	-	13	2	2	1	16	6
5. Jarlsberg og Larvik	8806	233	83,1	-	-	27	3	4	1	9	1
6. Hedemarken	13075	252	94,4	-	-	2	-	8	5	10	2
7. Kristians	8377	185	68,5	-	-	11	4	2	1	12	-
8. Bratsberg	8278	210	73,9	-	-	11	-	7	2	13	-
9. Nedenes	4861	122	68,2	-	-	10	1	5	4	22	2
10. Lister og Mandal . .	4002	122	50,9	-	-	50	2	-	-	1	-
11. Stavanger	11236	315	77,5	-	-	39	5	6	5	22	2
12. Søndre Bergenhus . .	5297	300	36,4	-	-	79	14	4	2	5	1
13. Bergen	10338	184	133,8	-	-	81	10	19	9	3	1
14. Nordre Bergenhus . .	3635	130	40,9	-	-	11	3	1	-	5	2
15. Romsdal	8339	251	56,7	-	-	59	9	2	2	17	3
16. Søndre Trondhjem . .	12942	355	84,0	-	-	30	4	5	3	4	-
17. Nordre —	6831	165	79,3	-	-	8	1	2	1	9	2
18. Nordland	10832	284	64,8	-	-	28	3	2	2	23	2
19. Tromsø	3863	185	45,9	-	-	25	3	1	-	3	-
20. Finmarken	2959	130	70,6	19	3	13	1	-	-	1	1

Om dødeligheten paa barselseng se tabel IX, sidste kolonne. — 2 kvinder døde uforløst, 1 i Larvik by og 1 i Brandbu (Kristians amt).

Alderen for de (ifølge presternes opgaver) paa barselseng døde var følgende:

9	var under	20	aar.	
63	« mellem	20	og 30	—
63	« —	30	« 40	—
23	« —	40	« 50	—
for 2	« alderen uopgit.			

epidemiske sygdomme fordelt paa amterne.

dans les départements.

Barnekopper.		Skarlagensfeber.		Meslinger.		Difteri(croup).		Blodgang.		Barsel-feber.		Septicopyæmi.		Pemfigus hos nyfødte.		Rosen.	
Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
13	2	6516	139	1856	26	4643	324	234	10	241	71	387	178	102	16	2058	97
12	2	2835	74	841	12	2165	96	117	4	54	15	123	61	56	11	1026	43
1	-	3681	65	1045	14	2478	228	117	6	187	56	264	117	46	5	1032	54
1	-	1415	46	16	-	923	33	-	-	11	7	35	20	11	3	176	24
-	-	754	8	11	-	184	18	1	-	12	2	14	11	-	-	78	5
-	-	425	6	68	1	152	7	1	-	26	6	32	14	7	-	179	7
-	-	402	6	121	3	155	16	5	-	16	12	10	8	2	1	185	9
-	-	254	5	31	-	92	9	2	-	5	3	14	13	5	1	94	7
-	-	653	10	2	-	313	17	-	-	16	5	12	5	7	-	153	9
-	-	293	4	175	-	132	13	2	-	18	7	36	10	4	1	88	1
-	-	377	3	65	-	241	20	3	-	6	2	12	8	3	1	73	2
-	-	195	3	54	1	129	11	-	-	3	1	35	3	2	1	96	2
7	2	228	8	38	-	220	10	11	-	3	-	17	6	3	-	40	2
5	-	601	19	32	-	305	32	12	4	12	3	14	12	7	1	136	1
-	-	113	2	3	-	244	22	52	2	15	4	19	6	7	1	70	6
-	-	55	2	5	-	325	12	97	-	1	-	11	8	10	1	127	2
-	-	42	1	2	-	149	13	4	-	3	1	22	7	-	-	40	-
-	-	129	2	243	4	59	6	20	-	25	3	31	9	4	-	162	4
-	-	217	6	58	-	246	21	6	-	14	4	11	8	12	1	156	7
-	-	272	4	5	-	33	9	5	1	2	-	13	6	2	1	40	3
-	-	50	4	386	9	462	22	1	-	20	4	33	12	6	1	77	2
-	-	39	-	419	6	251	29	4	-	12	2	9	8	7	2	47	2
-	-	2	-	122	2	28	4	8	3	21	5	7	4	3	-	41	2

Dødeligheten paa barselseng (egentlig tiden for de døde barselkvinders begravelse) fordelte sig saaledes paa maanederne:

Januar	18	Mai	15	September	8
Februar	13	Juni	14	Oktober	16
Mars	11	Juli	11	November	6
April	17	August	11	December	13

For 3 forelaa ingen opgave, og 4 var død i 1913.

Av lægerne meldte tilfælde av
Les maladies épidémiques

Tabel IV (forts.).	Røde hunde.	Vand-kopper.	Kusma.		Kikhoste.		Akute katarer i aandedrætsorga-nerne.		Influensa.	
	Tilf.	Tilf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dsf.
Riket	593	2640	2669	1	12674	407	77685	1019	11161	46
Byer	338	1645	1483	-	5912	162	35978	380	4266	9
Bygder	255	995	1186	1	6762	225	41707	639	6895	37
Amter:										
1. Kristiania	62	186	326	-	1271	80	5636	141	448	4
2. Akershus	45	169	163	-	1040	13	3408	41	656	1
3. Smaalenene	10	286	564	-	1132	33	6291	94	523	4
4. Buskerud	59	304	522	-	1194	19	6698	57	1270	1
5. Jarlsberg og Larvik	25	122	162	-	875	19	3924	40	477	3
6. Hedemarken	23	107	154	-	790	21	6145	47	1224	2
7. Kristians	30	109	82	-	696	5	3637	42	934	5
8. Bratsberg	10	220	136	-	388	3	3540	53	722	-
9. Nedenes	21	71	47	-	178	3	1923	15	783	-
10. Lister og Mandal ..	65	49	6	-	54	3	1898	21	281	-
11. Stavanger.....	39	190	44	-	263	7	4763	74	547	1
12. Søndre Bergenhus..	3	17	9	-	436	23	2178	56	230	4
13. Bergen	23	238	60	-	1003	12	4467	23	628	1
14. Nordre Bergenhus..	22	52	54	-	416	17	1506	28	257	4
15. Romsdal	86	91	59	-	421	28	3703	37	579	4
16. Søndre Trondhjem ..	29	215	12	-	726	24	6460	87	347	1
17. Nordre —	18	59	6	-	551	10	3182	29	271	3
18. Nordland	14	118	138	-	657	34	5416	69	762	7
19. Tromsø.....	7	15	43	-	363	33	1592	33	77	1
20. Finmarken	2	22	82	1	220	20	1318	32	195	-

Tiden i barselseng er nærmere angitt for 92 dødsfald:

1ste døgn	19	8de døgn	7
2det «	5	9de «	3
3dje «	3	10de «	7
4de «	6	11te «	3
5te «	10	12te «	3
6te «	4	13de «	1
7de «	5	14de «	2

épidemiske sygdomme fordelt paa amterne.

dans les départements.

Lunge- betændelse.		Pleurit.		Gigtfeber.		Kold- feber.	Akut diarré (kolerine).		Skjørbuk.		Beri-beri.	
Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
9678	1642	5889	116	4147	77	23	32261	815	15	1	1	1
3419	568	2045	40	1676	26	14	16430	408	3	1	1	1
6259	1074	3844	76	2471	51	9	15831	407	12	1	-	-
474	211	176	15	289	11	-	2365	158	-	-	-	-
502	116	182	7	234	2	-	1695	36	2	1	-	-
873	130	387	4	352	5	-	2729	85	1	-	-	-
629	80	392	5	370	4	1	3201	56	-	-	-	-
396	75	189	2	145	3	10	1944	48	-	-	-	-
621	72	391	5	310	1	-	2134	51	-	-	-	-
388	62	205	8	240	4	-	1283	18	-	-	-	-
501	77	224	3	232	3	-	1494	33	-	-	-	-
320	59	131	5	165	2	1	670	9	-	-	-	-
192	46	151	4	84	3	-	654	15	-	-	-	-
758	79	387	9	245	5	5	2803	56	1	-	-	-
579	96	261	9	169	9	-	804	43	-	-	-	-
420	68	375	5	299	1	3	2088	29	-	-	-	-
280	46	170	5	93	-	1	505	3	-	-	-	-
508	88	507	7	184	6	1	1449	39	-	-	-	-
846	135	408	6	263	9	-	2877	39	-	-	-	-
458	68	200	-	144	1	-	1546	26	5	-	-	-
525	72	684	8	206	5	1	1223	28	-	-	-	-
255	42	222	5	75	2	-	395	17	2	-	-	-
153	20	247	4	48	1	-	402	26	4	-	1	1

Tilsammen i 1ste uke 52

- 2den — 26
- 3dje — 10
- 4de — 3
- 5te — 1

Paa lægernes dødslister er opført 206 dødsfald paa barselseng med opgave over dødsårsaker, se tabel X (side 26*), hvor tillike dødsårsakerne for de efter obstetriciske operationer døde kvinder er opgit.

De av lægerne opgivne tilfælde av epidemiske sygdomme efter maaned, kjøn og alder.
Le nombre des cas des maladies épidémiques traités par mois, par sexe et par âge.

Tabel V.

Sygdom.	Ialt meldte tilfælde.	Procentfor- hold til alle opgivne tilfælde av epidemiske sygdomme.	Ialt meldte dødsfald.	Procent døde av alle tilfælde av samme syg- dom.	Kjøn og alder (par sexe et âge).				Tiden er opgit for	
					1		2			
					Barn (under 15 aar).	Voksne (over 15 aar).	Mandkjøn.	Kvindekj.		
Eksantematisk tyfus	19	-	3	15,8	2	3	6	8	19	
Tyfoidefeber	677	0,4	74	10,9	92	99	233	250	671	
Cerebrospinalmeningit	96	-	49	51,0	38	31	14	13	93	
Akut poliomelytit	210	0,1	32	15,2	76	61	30	42	201	
Barnekopper	13	-	2	15,4	1	1	10	1	13	
Skarlagensfeber	6516	3,7	139	2,1	2619	2801	437	613	6496	
Meslinger	1856	1,1	26	1,4	750	713	249	141	1854	
Difteri (croup)	4643	2,6	324	7,0	1754	1577	569	691	4630	
Blodgang	234	0,1	10	4,3	74	60	44	56	234	
Barselfeber	241	0,1	71	29,5	-	1	-	240	231	
Septicopyæmi	387	0,2	178	46,0	44	37	186	120	299	
Pemfigus hos nyfødte	102	-	16	15,7	58	44	-	-	100	
Rosen	2058	1,2	97	4,7	127	141	732	1044	2051	
Røde hunde	593	0,3	-	-	186	235	71	90	593	
Vandkopper	2640	1,5	-	-	1122	1195	167	144	2640	
Kusma	2669	1,5	1	-	769	670	869	359	2658	
Kikhoste	12674	7,2	407	3,2	5795	6287	242	284	12630	
Akute katarrer i aandedrætsorganerne	77685	44,0	1019	1,3	15352	14713	24956	21602	77373	
Influensa	11161	6,3	46	0,4	906	1016	5063	4146	11139	
Lungebetændelse	9678	5,5	1642	17,0	2251	1839	3149	2377	9636	
Pleurit	5889	3,3	116	2,0	501	484	2818	2119	5868	
Gigtfeber	4147	2,3	77	1,9	457	467	1489	1714	4136	
Koldfeber	23	-	-	-	-	2	19	2	23	
Akut gastroenterit (cholera nostras)	32261	18,3	815	2,5	8864	8127	7872	7119	32241	
Skjorbusk	15	-	1	6,7	2	4	8	1	14	
Beri-beri	1	-	1	100,0	-	-	1	-	-	
Tilsammen	176488		5146		41840	40558	49234	43176	175843	

Tabel V (forts.).

Sygdom.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Eksantematisk tyfus.....	1	1	-	1	2	12	2	-	-	-	-	-
Tyfoidefeber.....	60	24	38	35	32	56	50	83	78	64	100	51
Cerebrospinalmeningit.....	14	12	10	12	11	8	5	8	4	5	2	2
Akut poliomelit.....	19	10	6	13	9	20	16	41	32	24	6	5
Barnekopper.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	13	-
Skarlagensfeber.....	866	736	761	537	478	468	286	267	383	501	630	583
Meslinger.....	337	310	371	228	98	148	107	50	35	65	57	48
Difteri (croup).....	573	389	364	289	272	300	364	312	405	466	479	417
Blodgang.....	8	18	8	55	23	3	41	24	17	14	16	7
Barselfeber.....	26	19	18	30	19	17	11	18	18	19	14	22
Septicopyæmi.....	26	17	19	31	31	20	38	27	19	34	18	19
Pemfigus hos nyfødte.....	13	15	5	5	9	9	5	9	10	8	7	5
Rosen.....	206	198	164	185	156	177	168	138	135	177	195	152
Røde hunde.....	43	52	65	66	62	91	34	23	13	23	55	66
Vandkopper.....	243	249	257	228	178	155	120	61	104	237	360	448
Kusma.....	231	284	292	298	179	152	107	56	78	168	311	502
Kikhøste.....	888	1013	1111	1075	1113	1047	898	1004	837	1002	1245	1397
Akute katarrer i aandedrætsorganerne.....	11823	9798	9901	7504	6541	5991	3501	2725	3390	4664	5758	5777
Influensa.....	2155	2075	1910	1135	687	460	229	215	202	375	575	1121
Lungebetændelse.....	1436	1101	1058	1013	994	858	402	273	343	587	784	787
Pleurit.....	582	561	593	607	468	532	474	395	373	416	446	421
Gigtfeber.....	479	452	453	394	346	348	288	203	230	283	318	342
Koldfeber.....	-	-	3	1	3	-	1	1	3	4	2	5
Akut gastroenterit (cholera nostras).....	1799	1750	1586	1495	1690	2540	7148	6570	3014	1771	1573	1305
Skjærbuk.....	1	-	2	1	2	1	4	-	-	-	2	1
Beri-beri.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	21829	19084	18995	15238	13401	13403	14309	12505	9723	10907	12966	13483

De i byerne anmeldte tilfælde av epidemiske sygdomme¹⁾.
Les maladies épidémiques dans les villes.

Tabel VI.

Sygdom.	Antal anmeldte tilfælde.	Procentfor- hold til de i hele riket anmeldte tilfælde av samme sygdom.	Antal opgivne dødsfald.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Tyfoidefeber.....	322	47,6	21	14	10	22	18	22	26	26	43	35	20	51	35
Cérebrospinalmeningit.....	40	41,7	15	4	9	7	10	4	2	-	1	1	2	1	-
Akut poliomiyelit.....	20	9,5	4	2	3	1	1	1	-	-	7	2	1	2	-
Barselfeber.....	50	20,7	11	5	4	3	5	4	1	3	6	6	4	3	6
Barnekopper.....	10	76,9	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10	-
Vandkopper.....	1590	60,2	-	117	132	168	134	110	73	48	36	51	159	257	305
Skarlagensfeber.....	2815	43,2	62	359	316	298	246	209	220	109	125	189	240	273	231
Røde hunde.....	354	59,7	-	34	27	37	30	29	55	16	11	6	11	51	47
Meslinger.....	853	46,0	6	141	175	207	105	19	72	38	18	18	24	12	24
Rosen.....	968	47,0	41	94	82	78	81	79	68	70	70	57	92	102	95
Pyæmi, septichæmi.....	91	23,5	41	7	3	4	12	5	7	19	9	8	7	5	5
Pemfigus hos nyfødte.....	48	47,1	10	9	3	2	3	6	6	3	6	3	3	1	3
Kikhoste.....	5893	46,5	146	529	615	530	550	534	523	378	431	346	355	533	569
Difteri (croup).....	2164	46,6	85	276	181	168	126	112	166	111	118	222	223	262	199
Kusma.....	1478	55,4	-	101	114	132	150	98	84	60	40	41	106	221	331
Akut katarrer i luftveiene og bronkit.....	35698	46,0	233	5345	4411	4276	3412	2890	2606	1375	1298	1830	2339	2897	3019
Katarralsk og foll. angina.....	9243	-	-	1079	1055	931	786	720	778	407	454	580	731	903	819
Influensa.....	4236	37,9	8	908	746	565	337	258	170	105	106	79	150	199	613
Lungebetændelse.....	3416	35,3	482	452	357	350	337	329	340	146	118	144	240	298	305
Pleurit.....	2031	34,5	24	194	203	204	209	181	147	155	139	142	153	156	148
Gigtfeber.....	1642	39,5	20	184	164	175	145	134	145	104	81	95	116	134	165
Koldfeber.....	14	60,9	-	-	-	1	-	3	-	1	-	1	2	1	5
Akut diarré (kolerine).....	16404	50,8	316	1048	1008	794	781	918	1352	3437	3094	1609	881	789	693
Blodgang.....	98	41,9	1	-	-	-	41	3	-	23	20	1	1	9	-
Skjørbuk.....	1	6,7	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Beri-beri.....	1	100,0	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
Tilsammen ²⁾	89480	-	1528	10902	9618	8953	7519	6668	6841	6635	6231	5466	5860	7170	7617
Veneriske saar.....	376	-	-	14	20	23	17	25	37	25	48	29	28	24	86
Nye tilfælde av chanke og syfilis	1135	-	26	73	86	108	79	74	105	73	86	64	96	65	226
Gonorré og uretrit.....	3921	-	-	279	277	288	230	266	430	250	322	267	339	293	680

¹⁾ Summerne stemmer for en del ikke med de enkelte, trykte maanedslisters, idet feil er rettet, og opgaver, som kom forsent inden listens trykning, her er medtatt. ²⁾ Fra distriktslægen i Flekkefjord er for hele første halvaar ingen liste indkommen.

Kikhøste (*tussis convulsiva*) utgjorde 7,2 pct. av alle opgivne epidemiske sygdomstilfælde mot 3,4 pct. i 1913.

Om **lungebetændelse** (*pneumonia crouposa*) findes paa tabel VIII a (side 20*) en oversigt over angrepne blandt 1 000 indbyggere i riket og dets overørvighetsdistrikter for aarene 1913—1914 og paa b i lægedistrikterne.

Med hensyn til de øvrige epidemiske sygdomme henvises til tabellerne IV og V.

Veneriske sygdomme. Om de paa rikets sykehus behandlede tilfælde av syfilis henvises til tabel XXXIII (side 80* og 81*).

Tallet paa de paa sykehusene indkomne tilfælde av **gonorré** (*uretrit*) sees av tabel XI (side 27*).

Tallet paa de utenfor sykehus behandlede tilfælde av **venerisk sygdom** sees av tabel XII (side 28*), som tillike viser sygdommens form hos de angrepne, disses kjøn og alder, forsaavidt det er opgit, og fordeling paa amterne.

Spedalskhet (*lepra*). Tabel XIII (side 29*) gir en oversikt over- til og avgang i aarets løp av spedalske i anstaltene.

Tabel XIV (side 30*) gir en oversikt over tallet paa kjendte spedalske i 1856, 1875, 1885, 1890, 1895, 1900, 1905 og 1910. De spedalske i stiftelserne er i tabellen fordelt paa de amter, hvor de hører hjemme. Forøvrig henvises til Norges officielle statistik V. 161: De spedalske i Norge, beretning for femaaret 1906—1910.

Tabel XV (side 32* og fig.) gir oplysning om de meldte tilfælde av **tuberkuløse sygdomme** inden lægedistrikterne samt i amternes byer og bygder. Tabellen er utarbeidet etter de indsendte utdrag av helseraadenes tuberkuloseprotokoller (jfr. lov av 8de mai 1900). Den indeholder opgaver over de ved flytning, helbredelse og bedring eller død av protokollerne utgaaede og over de tilfælde, hvor der er gjort bruk av tuberkuloselovens §§ 6 og 10.

Lungetuberkulose (*tuberculosis pulmonum, phthisis*) er opgit som døds-aarsak for 4 287 personer.

Tabel XVI (side 42* og 43*) gir oplysning om dødsfald av lungetuberkulose i riket, dets byer og bygder samt overørvighetsdistrikter for aarene 1912—1914 i forhold (procent) til samtlige kjendte dødsfald ved sygdom, til dødsfald av ikke epidemiske sygdomme og i forhold (pro mille) til folkemængden.

De kjendte dødsfald av tuberkuløs hjernebetændelse, miliærtuberkulose og tuberkulose i andre organer var tilsammen 1 211. Se tabel XXVII.

For at vise lungetuberkulosens utbredning inden de forskjellige amter er der til denne almindelige beretning føjet et farvelagt kart, hvor man ved utregningen av tuberkulosedødeligheten er gaat ut fra, at der inden de ikke kjendte døds-aarsaker findes det samme procentforhold av lungetuberkulose som inden de kjendte.

I gruppe 1 (1—1,5 dødsfald pr. 1 000 indbyggere) staar 10,3 pct. av rikets middelfolkemængde i dette aar. — I gruppe 2 (1,5—2 dødsfald pro mille indbyggere) 48,8 pct. — I gruppe 3 (2—2,5 pro mille) 32,8 pct. — I gruppe 4 (2,5—3 pro mille) 6,3 pct. — Lavest nemlig i gruppe 6 (3,6—4,0 pro mille staar Finmarken med 14,7 pct. av rikets areal og kun 1,7 av rikets folkemængde).

Av **kræft** (*cancer, sarcoma*) kjendes ialt 2 484 dødsfald. Se tabel XXVII.

Sindssygdom (*insania*). Paa sykehus indkom 413 sindssyke (i 1913 356, i 1912 413, i 1911 592). En oversikt over disse findes i tabel XXXIV (side 82* og 83*). Der er opgit 200 dødsfald av sindssygdom uten angivelse av sekundær dødsårsak.

Epidemiske sygdomme i amternes byer.
Les maladies épidémiques dans les villes par départements.

Tabel VII. Sygdom.	Ialt kjendte		1		2		3		4		5		6		7		8		9		10		11		
	tilfælde	dødsfald	Kristiania		Akershus amt.		Smaale- nenes amt.		Buskerud amt.		Jarlsberg og Larvik amt.		Hede- markens amt.		Kristians- amt.		Brats- berg amt.		Nedenes amt.		Lister og Mandal amt.		Sta- vanger amt.		
			Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	
Tyfoidefeber.....	335	28	83	6	8	-	30	1	5	2	9	1	-	-	-	-	2	-	2	-	37	2	18	3	
Cerebrospin.meningit.	41	16	15	3	-	-	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	2	1	-	-
Akut poliomyletit ..	21	8	4	2	-	-	1	-	1	1	4	-	-	-	-	-	-	2	1	-	-	2	1	-	-
Barnekopper.....	12	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	2	4	-	-	
Skarlagensfeber.....	2835	74	1415	46	-	-	113	2	149	2	86	3	67	-	72	-	135	-	100	1	100	2	336	14	
Meslinger.....	841	12	16	-	1	-	19	-	85	1	23	-	2	-	108	-	1	-	14	-	7	-	8	-	
Difteri (croup).....	2165	96	923	33	1	-	62	3	30	1	11	-	50	1	7	-	131	9	38	4	108	2	176	15	
Blodgang.....	117	4	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9	4	-	
Barselfeber.....	54	15	11	7	-	-	11	2	3	2	1	-	-	-	1	-	2	1	1	-	-	-	4	-	
Pyæmi, sephæmi ...	123	61	35	20	1	1	14	4	1	1	5	4	1	1	8	-	6	4	3	-	4	2	7	6	
Pemfigus (hos nyfødte)	56	11	11	3	-	-	5	-	1	1	1	1	-	-	-	-	2	1	-	-	3	-	4	-	
Rosen.....	1026	43	177	24	2	-	120	2	86	2	47	3	19	-	9	-	39	1	50	-	23	1	89	1	
Røde hunde.....	338	-	62	-	-	-	9	-	39	-	22	-	-	-	4	-	6	9	-	9	-	52	-	31	-
Vandkopper.....	1645	-	186	-	6	-	214	-	184	-	83	-	28	-	23	-	173	-	41	-	37	-	138	-	
Kusma.....	1483	-	326	-	-	-	345	-	315	-	107	-	90	-	10	-	78	-	38	-	3	-	29	-	
Kikhoste.....	5912	162	1271	80	15	2	633	12	477	11	520	7	79	-	116	-	211	1	33	1	33	1	192	5	
Akute katarrer i aandredrætsorganerne..	35978	380	5636	141	77	2	3217	36	2686	20	2566	14	590	-	708	1	1734	21	842	7	1255	11	3999	38	
Influensa.....	4266	9	448	4	35	-	262	-	544	1	328	1	112	-	16	-	371	-	350	-	109	-	400	1	
Lungebetaendelse....	3419	568	474	211	5	3	410	34	188	20	189	31	44	8	53	10	178	25	107	14	62	10	528	38	
Pleurit.....	2045	40	176	15	1	1	149	1	120	2	100	1	8	1	12	-	68	1	52	2	52	-	281	4	
Gigtfeber.....	1676	26	289	11	4	-	174	3	105	-	72	-	24	-	23	-	91	2	72	-	35	-	175	3	
Koldfeber.....	14	-	-	-	-	-	1	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-		
Akut diarré (kolerine)	16430	408	2365	158	51	1	1474	41	1197	22	1136	20	305	1	246	-	795	12	317	3	445	10	2284	46	
Skjørbuk.....	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Beri-beri	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Tilsammen	80836	1964	13923	764	207	10	7266	142	6217	89	5315	86	1419	12	1416	11	4023	78	2072	34	2372	43	8721	179	

Epidemiske sygdomme i amternes byer.
Les maladies épidémiques dans les villes par départements.

Sygdom.	13		14		15		16		17		18		19		20	
	Bergen.		Nordre Bergenhus amt.		Romsdals amt.		Søndre Trondhjems amt.		Nordre Trondhjems * amt.		Nordlands amt.		Tromsø amt.		Finmarkens amt.	
	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.
Tyfoidefeber	81	10	-	-	26	1	12	-	4	-	14	1	2	-	2	1
Cerebrospinalmeningit	19	9	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-
Akut poliomiyelit	3	1	-	-	2	2	-	-	-	-	1	-	-	-	1	1
Barnekopper	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	55	2	-	-	44	1	109	1	28	-	15	-	11	-	-	-
Meslinger	5	-	-	-	119	3	9	-	1	-	109	2	272	6	42	-
Difteri (croup)	325	12	1	1	30	-	171	8	1	1	48	1	46	4	6	1
Blodgang	97	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-
Barselfeber	1	-	-	-	6	-	3	-	-	-	3	1	-	-	7	2
Pyæmi, septhæmi	11	8	-	-	8	-	2	-	5	1	3	1	4	4	5	2
Pemfigus (hos nyfødte)	10	1	-	-	-	-	11	1	1	1	2	1	3	1	2	-
Rosen	127	2	1	-	77	1	93	4	7	-	18	-	20	-	23	2
Røde hunde	23	-	-	-	65	-	8	-	1	-	1	-	4	-	2	-
Vandkopper	238	-	-	-	66	-	153	-	16	-	35	-	9	-	15	-
Kusma	60	-	2	-	29	-	6	-	-	-	15	-	26	-	4	-
Kikhoste	1003	12	20	1	261	6	546	16	53	2	249	-	176	4	24	1
Akute katarrer i aandedrætsorganerne	4467	23	71	1	1329	9	3896	33	455	4	1161	5	852	5	437	9
Influensa	628	1	4	-	277	1	43	-	40	-	212	-	12	-	75	-
Lungebetændelse	420	68	6	1	163	21	367	45	20	3	100	11	38	9	67	6
Pleurit	375	5	5	-	170	2	216	3	15	-	108	-	52	1	85	1
Gigtfeber	299	1	4	-	53	1	140	4	21	-	54	-	17	1	24	-
Koldfeber	3	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Akut diarré (kolerine)	2088	29	25	-	757	15	1898	22	259	4	424	5	209	7	155	12
Skjørbuk	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	1	-	-
Beri-beri	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-
Tilsammen	10338	184	139	4	3489	69	7683	139	927	16	2573	29	1755	42	981	39

Tilfælde av tyfoidfeber, cerebrospinalmeningit, akut poliomyelit, skarlagensfeber, difteri og lungebetændelse pr. 1 000 indbyggere.

Nombre des cas de la fièvre typhoïde, de la méningite purulente épidémique, de la poliomyelite antérieure aigüe, de la scarlatine, de la diphthérie et de la pneumonie par 1 000 habitants.

Riket og overøvrighets-distrikter.	Tabel VIII a.		Tyfoid-feber.		Cerebro-spinal-meningit.		Akut poliomyelit.		Skarlagens-feber.		Difteri.		Lungebe-tændelse.	
			1913	1914	1913	1914	1913	1914	1913	1914	1913	1914	1913	1914
Riket	0,35	0,28	0,04	0,04	0,22	0,09	2,5	2,7	2,3	1,9	4,3	4,0		
Byer	0,37	0,46	0,07	0,06	0,15	0,03	4,1	3,9	3,7	3,0	5,5	4,7		
Bygder	0,34	0,20	0,03	0,03	0,26	0,11	1,8	2,2	1,7	1,5	3,8	3,7		
Amter:														
1. Kristiania	0,24	0,33	0,14	0,06	0,15	0,02	5,5	5,6	4,5	3,7	2,6	1,9		
2. Akershus	0,48	0,38	0,04	0,03	0,56	0,04	3,9	5,5	2,7	1,3	4,3	3,7		
3. Smaalenene	0,51	0,29	0,006	0,04	0,35	0,20	2,5	2,7	1,2	1,0	7,4	5,6		
4. Buskerud	0,08	0,10	0,07	0,02	0,74	0,12	1,9	3,1	1,2	1,2	5,9	4,9		
5. Jarlsberg og Larvik	0,17	0,25	0,12	0,04	0,27	0,08	2,3	2,4	0,8	0,9	4,4	3,7		
6. Hedemarken	0,03	0,01	0,03	0,06	0,24	0,07	2,5	4,7	2,0	2,3	5,1	4,5		
7. Kristians	0,02	0,09	0,02	0,02	0,49	0,10	3,5	2,4	1,5	1,1	3,5	3,2		
8. Bratsberg	0,22	0,10	0,11	0,06	0,12	0,12	3,6	3,4	2,9	2,2	3,0	4,5		
9. Nedenes	0,20	0,14	0,06	0,07	0,10	0,31	0,7	2,7	2,1	1,8	4,3	4,5		
10. Lister og Mandal	0,22	0,64	0,01	-	0,04	0,01	2,7	2,9	3,3	2,8	2,2	2,4		
11. Stavanger	0,28	0,27	0,01	0,04	0,41	0,15	3,2	4,1	3,0	2,1	6,1	5,2		
12. Søndre Bergenhus.	0,71	0,54	0,01	0,03	0,12	0,03	0,7	0,8	3,9	1,7	3,5	4,0		
13. Bergen	1,10	1,05	0,03	0,25	0,13	0,04	0,7	0,7	5,2	4,2	5,6	5,4		
14. Nordre Bergenhus	0,18	0,12	0,03	0,01	0,09	0,06	0,7	0,5	2,1	1,7	5,2	3,1		
15. Romsdal	0,23	0,40	0,008	0,01	0,03	0,12	1,5	0,9	0,5	0,4	3,9	3,5		
16. Søndre Trondhjem	0,27	0,19	0,007	0,03	0,03	0,03	2,0	1,4	1,8	1,6	5,7	5,5		
17. Nordre Trondhjem	0,08	0,09	-	0,02	0,02	0,10	3,6	3,2	0,5	0,4	5,1	5,3		
18. Nordland	0,18	0,17	0,02	0,01	0,16	0,14	0,6	0,3	1,7	2,8	2,1	3,1		
19. Tromsø	0,39	0,30	0,04	0,01	0,05	0,04	1,3	0,5	2,4	5,0	2,1	3,0		
20. Finnmarken	0,39	0,31	0,02	-	0,02	0,02	0,3	0,1	2,0	0,7	3,9	3,7		

Tabel VIII b.

Lægedistrikter. ¹⁾	Tyffoidfeber.	Cerebro-spinalmeningit.	Akut poliomylelit.	Skar-lagensefeber.	Difteri.	Lungebetændelse.
Kristiania	0,33	0,06	0,02	5,6	3,7	1,9
Aker	0,47	0,03	0,03	5,3	1,6	3,2
Ullensaker	0,06	0,03	0,03	9,2	1,5	5,8
Høland	0,40	0,07	0,27	2,4	1,5	2,5
Follo	0,80	-	-	4,1	0,7	3,6
Eidsberg	0,22	0,09	0,80	4,6	1,0	4,8
Moss stadsrådedistrikt	2,57	0,23	-	8,4	3,5	16,8
— lægedistrikt	0,63	0,19	0,12	6,6	1,2	1,9
Fredrikstad stadsfysikat	0,25	-	0,06	0,6	0,9	5,7
Sarpsborg lægedistrikt	0,05	-	0,05	1,8	1,1	7,6
Hvaler	0,03	-	0,03	1,5	0,3	2,2
Drammen stadsfysikat	0,12	0,04	0,04	4,0	0,9	5,1
— lægedistrikt	0,11	-	0,34	4,9	3,7	3,6
Ringerike	-	-	-	5,2	0,5	9,4
Modum	0,16	0,03	0,97	0,9	1,5	4,9
Nes	0,13	-	0,13	1,6	-	4,3
Aal	-	-	-	2,0	0,2	1,6
Kongsberg stadsrådedistrikt	0,33	-	-	7,3	0,7	5,9
Sandsvær	-	-	-	1,3	1,0	3,3
Rollag	-	-	1,24	2,2	-	0,7
Tønsberg stadsrådedistrikt	0,11	-	-	1,2	-	5,1
— lægedistrikt	0,23	0,14	0,14	2,5	0,4	3,7
Horten stadsrådedistrikt	0,31	-	0,42	3,6	0,4	7,7
Hof	0,38	-	0,05	4,3	1,0	2,9
Larvik stadsrådedistrikt	-	-	-	2,2	-	3,2
— lægedistrikt	0,28	-	-	1,0	2,2	3,1
Solør og Odalen	0,03	0,09	0,06	1,3	3,8	4,0
Hamar stadsrådedistrikt	-	-	-	10,2	2,3	5,0
Hedemarken	0,02	0,09	0,05	4,4	2,6	5,2
Søndre Østerdalen	-	-	0,18	9,0	2,1	5,9
Trysil	-	0,17	0,17	9,0	1,7	5,5
Engerdalen	-	-	-	-	-	-
Rendalen	-	-	0,09	6,4	0,7	1,0
Tønset	-	-	-	3,8	0,1	5,8
Hadeland og Land	0,04	-	0,22	2,9	2,1	3,7
Søndre Valdres	-	-	0,10	0,5	1,3	1,6
Nordre —	0,60	-	-	2,3	1,1	2,1
Toten	-	0,03	0,10	3,7	1,5	3,9
Faaberg	0,06	-	0,11	3,6	0,3	3,4
Ringebu	0,44	-	-	0,3	0,9	3,5
Lom	-	-	-	1,6	-	0,8
Lesje	-	0,14	-	0,1	0,1	3,6
Skien	0,10	-	-	4,5	3,6	5,6
Kragerø	0,09	0,05	0,28	2,3	2,6	4,6
Hollen	-	-	0,08	3,4	0,7	6,5
Sauland	-	-	0,18	5,5	1,5	3,3
Kviteseid	0,13	0,13	0,13	3,6	0,1	3,1
Nissedal	0,13	0,13	0,13	3,6	0,1	3,1

¹⁾ De uthævede tal betegner, at promillen for vedkommende sygdom er større end den gjennomsnittlige i riket; med hensyn til denne se ovenfor under a) 1914.

Tabel VIII b (forts.).

Lægedistrikter.	Tyfoideber.	Cerebro-spinal-meningit.	Åkut poliomye-lit.	Skar-lagens-feber.	Difteri.	Lungebe-tændelse.
Laardal.....	-	0,67	-	0,5	-	1,5
Fyresdal	-	0,70	0,52	-	1,8	3,7
Vinje	-	-	0,29	-	-	2,6
Tinn	0,70	-	0,77	2,9	1,2	3,2
Risør stadslægedistrikt.....	-	-	0,10	7,9	3,5	6,7
Østre Nedenes	-	-	0,12	1,9	1,5	5,8
Arendal stadslægedistrikt	0,21	0,10	0,24	-	6,0	4,0
Vestre Nedenes	0,32	0,12	-	2,7	-	1,0
Aamli	-	0,17	-	-	-	3,0
Evje	-	-	-	0,2	0,2	-
Vegusdal	-	-	-	-	-	-
Sætersdalen	-	-	-	-	-	-
Kristiansand stadsfysikat	2,21	-	-	5,8	6,7	3,0
Mandal stadslægedistrikt.....	-	-	-	0,3	0,9	3,4
Oddernes	0,59	-	-	2,6	2,3	3,9
Undal	-	-	0,09	1,2	5,3	4,5
Lyngdal	-	-	-	0,5	0,3	0,3
Vanse	0,12	-	-	0,4	0,2	2,7
Flekkefjord	0,28	-	-	4,9	0,7	2,2
Sogndal	-	-	-	1,5	1,5	2,2
Lund	-	-	-	4,3	-	-
Egersund stadslægedistrikt.....	-	-	-	0,3	-	2,6
— lægedistrikt	0,46	-	0,15	2,5	3,4	0,6
Time	0,20	-	0,40	1,4	1,0	3,7
Sandnes	0,56	-	0,87	6,2	3,3	7,1
Stavanger stadsfysikat	0,43	0,05	0,05	8,1	2,1	7,9
— lægedistrikt	0,18	-	-	8,0	1,7	0,1
Finnø	0,48	-	0,19	2,2	0,4	1,8
Sand	-	-	0,12	4,8	1,5	3,3
Karmøy	0,21	0,21	-	0,4	1,4	4,6
Haugesund	-	0,05	0,05	0,3	4,5	9,4
Sveio	0,80	-	-	-	0,3	5,0
Indre Søndhordland	-	-	-	0,1	0,6	6,8
Stord	1,47	-	-	0,9	0,4	3,1
Finnaas	-	-	-	1,0	0,4	4,9
Tysnes	0,21	-	-	0,5	0,6	6,2
Indre Hardanger	-	0,25	-	-	0,4	5,2
Ulvik	-	-	-	-	-	3,5
Røldal	-	-	-	-	-	1,3
Ytre Hardanger	0,13	-	-	1,5	-	2,8
Voss	0,34	-	-	-	0,8	7,7
Fane	1,47	-	-	2,8	3,6	5,6
Fuse	0,15	-	-	-	1,1	1,8
Nordre Midthordland	-	1,14	0,08	0,04	0,6	5,3
Sund-Austevold	-	-	-	-	-	1,1
Ostereoen	-	-	-	0,8	1,2	5,5
Hosanger	1,24	-	-	-	-	2,8
Alversund	-	-	-	-	1,0	1,6
Lindaas	1,24	-	0,45	2,6	1,4	3,7
Manger	0,23	-	-	0,7	1,5	2,6
Bergen	1,05	0,25	0,04	0,7	4,2	5,4
Lærdal	-	-	-	-	2,7	2,4
Lyster	-	-	-	-	-	9,2
Hafslø	-	-	-	1,4	7,3	2,9
Sogndal	-	-	-	-	-	-

Tabel VIII b (forts.).

Lægedistrikter.	Tyfoidfeber.	Cerebro-spinal-meningit.	Akut poliomye-lit.	Skar-lagens-feber.	Difteri.	Lungebe-tændelse.
Vik	0,17	-	0,17	0,3	1,2	5,7
Balestrand	-	-	-	-	0,5	-
Gulen	0,16	-	-	-	0,8	1,9
Kirkebø	0,16	-	-	0,7	0,5	2,3
Ytre Søndfjord	0,24	-	0,12	0,8	0,6	3,9
Indre —	-	-	0,13	0,3	0,3	2,7
Kinn	0,20	0,10	0,20	0,1	1,3	3,1
Ytre Nordfjord	0,26	-	-	0,5	2,3	3,4
Nordfjordeidet	-	-	-	-	0,2	6,0
Gloppen	-	-	-	0,3	1,5	2,8
Indviken	0,29	-	-	1,3	1,6	-
Vestre Søndmør	-	-	-	-	-	-
Vannelven	0,18	-	-	1,2	-	3,8
Høg	-	-	-	-	-	-
Sande	-	-	-	0,4	-	1,4
Indre Søndmør	2,49	-	-	1,7	0,5	2,6
Hjørundfjord	-	-	-	-	-	-
Østre Søndmør	-	-	-	2,3	-	1,7
Ørskog	0,28	-	-	0,1	0,1	1,7
Nordre Søndmør	-	-	0,04	1,6	1,0	3,4
Haram	-	-	-	-	-	-
Molde	-	-	-	-	-	-
Bud	0,28	-	-	0,1	-	1,9
Vestnes	-	-	-	-	-	-
Indre Romsdal	0,10	-	0,10	-	-	2,2
Søndre Nordmør	0,43	-	0,07	0,7	0,6	6,2
Sundalen	-	-	0,20	2,2	0,2	5,7
Suredalen	-	-	0,13	0,75	1,0	-
Rindalen	-	-	-	-	-	2,1
Nordre Nordmør	-	-	0,15	0,90	-	3,7
Edø	-	-	-	-	-	5,8
Trondhjem stadsfysikat	0,24	-	-	2,2	3,4	7,4
Strinden	0,37	-	0,12	1,9	1,2	5,0
Selbu	-	-	-	2,3	-	2,3
Røros	1,20	0,48	-	1,1	1,3	1,6
Guldalen	-	0,08	-	0,3	0,5	10,6
Opdal	0,29	-	0,29	0,8	0,2	19,0
Orkedalen	-	-	-	2,0	0,3	4,1
Hitteren	-	-	-	0,9	1,4	2,2
Frøya	-	-	-	-	-	-
Hevne	-	-	-	1,1	0,8	3,2
Ytre Fosen	-	-	-	0,1	0,4	1,9
Indre —	-	-	-	0,6	1,2	0,7
Nordre —	-	-	-	0,9	0,3	2,3
Stjørdalen	0,09	-	0,18	2,4	0,6	13,8
Frosta	-	-	-	-	1,1	4,4
Levanger	0,08	-	-	1,2	0,7	7,9
Inderøen	-	-	-	3,6	0,1	4,8
Stenkjær	0,27	0,09	-	1,9	-	3,8
Grong	-	-	0,33	0,7	-	3,0
Lierne	-	-	-	6,8	-	1,2
Namsos	0,26	0,13	-	12,7	0,8	1,7
Fosnes	-	-	0,45	7,6	0,2	1,1
Kolvereid	-	-	-	-	-	1,6
Vikten	0,19	-	0,56	4,0	-	4,9

Tabel VIII b (forts.).	Tyfoidfeber.	Cerebro-spinalmeningit.	Akut poliomylelit.	Skar-lagens-feber.	Difteri.	Lungebe-tændelse.
Lægedistrikter.						
Bindalen						
Brønnøy	-	-	-	-	1,3	0,9
Velfjord						
Vega						
Allstahaug	-	-	-	-	4,4	0,4
Tjetta						
Vefsen	-	-	-	-	0,5	1,8
Hattjellaldalen						
Ranen	0,12	-	0,30	-	1,3	1,8
Lurøy	-	-	0,32	0,2	9,3	3,1
Rødeøy	-	-	-	-	1,1	0,4
Gildeskål	-	-	-	-	2,2	1,7
Bodø	0,10	-	0,10	1,3	2,4	5,4
Folden	-	-	0,62	1,7	2,1	3,5
Skjerstad	-	-	0,08	0,2	4,5	3,5
Steigen	-	-	0,29	-	-	2,9
Hamareøy	-	-	-	-	-	0,3
Lødingen	0,25	-	-	-	-	6,7
Tysfjord	-	-	-	-	-	2,5
Narvik stadsdistrikt	2,64	0,20	0,20	0,6	7,1	12,7
Ofoten	-	-	-	-	6,1	7,1
Værøy	-	-	-	0,7	1,3	5,3
Flakstad	-	-	-	0,3	5,9	2,5
Buksnes						
Borge	0,59	-	0,40	0,6	0,4	1,8
Gimseøy						
Vaagan	0,13	-	-	1,9	0,9	1,9
Hadsel	0,24	-	0,24	0,1	5,5	2,2
Sortland	-	-	-	-	1,2	2,7
Trondenes	0,59	-	-	0,4	8,7	3,8
Bjarkøy	1,12	-	-	-	-	4,5
Ibbestad						
Salangen	1,33	-	0,20	0,1	1,4	5,9
Tranøy	0,18	-	-	-	0,9	4,6
Berg	-	-	0,36	-	3,6	2,5
Lenvik	-	-	-	-	3,2	5,2
Maalselven						
Bardu	-	-	-	-	0,7	0,7
Balsfjord	-	-	-	-	3,0	1,0
Tromsø stadsdistrikt	0,13	-	-	1,4	4,6	3,7
— lægedistrikt	-	-	-	1,8	-	0,4
Lyngen	-	-	-	-	1,4	1,4
Karlsøy	-	-	-	2,8	3,9	3,4
Skjervøy	-	0,16	-	0,3	0,5	1,1
Alten	0,30	-	-	-	0,9	0,9
Talvik	-	-	-	0,4	1,2	1,6
Loppen	-	-	-	-	-	1,9
Hammerfest	-	-	-	-	0,8	1,5
Maaø	-	-	-	-	2,0	1,5
Kjelvik	-	-	-	-	2,1	1,3
Kistrand	-	-	-	-	-	1,6
Karasjok	-	-	-	-	-	-
Lebesby	-	-	-	-	-	-
Gamvik	-	-	-	0,4	0,4	1,3
Tanen	-	-	-	-	0,9	6,2
Vardø	0,92	-	0,23	-	0,9	12,2
Vadsø	1,34	-	-	-	-	5,1
Sydvaranger	0,56	-	-	-	1,1	10,0

Dødsfald paa barselseng.
Déces pendant les couches dans les départements.

Tabel IX.	Barsel-kvinder.	Døde paa barselseng ifølge		Barselfeber.			Av 1000 barselkvinder døde ¹⁾ i	
		pre-ster-nes opga-ver.	læ-gernes op-gaver.	Av lægerne opgivne			1913.	1912.
				til-fælde.	an-grepne av 1000 fø-dende.	døds-fald.		
Riket	62423	160	206	241	3,9	71	29,5	2,3 2,6
Byer	18470	34	62	54	2,9	15	27,2	1,2 1,8
Bygder	43953	126	144	187	4,3	56	29,9	2,7 2,9
Amter:								
1. Kristiania	5671	9	18	11	1,9	7	63,6	1,0 1,6
2. Akershus	3116	6	11	12	3,8	2	16,7	2,8 1,9
3. Smaalenene	4101	12	16	26	6,3	6	23,1	2,7 2,9
4. Buskerud	3391	10	22	16	4,7	12	75,0	1,2 2,9
5. Jarlsberg og Larvik	2724	12	13	5	1,8	3	60,0	2,2 4,4
6. Hedemarken	3877	9	11	16	4,1	5	31,2	1,1 2,3
7. Kristians	3060	11	10	18	5,9	7	38,9	1,6 3,6
8. Bratsberg	2907	12	8	6	2,1	2	33,3	2,1 4,1
9. Nedenes	1669	3	5	3	1,8	1	33,3	2,5 1,8
10. Lister og Mandal	1759	2	3	3	1,7	-	-	3,4 1,1
11. Stavanger	4023	9	11	12	3,0	3	25,0	1,5 2,2
12. Søndre Bergenhus.	3870	4	9	15	3,9	4	26,7	2,8 1,0
13. Bergen	1980	4	7	1	0,5	-	-	1,5 2,0
14. Nordre Bergenhus.	2047	4	5	3	1,5	1	33,3	2,5 2,0
15. Romsdal	3624	7	12	25	6,9	3	12,0	2,3 1,9
16. Søndre Trondhjem	4136	9	11	14	3,4	4	28,6	1,2 2,2
17. Nordre —	2067	4	2	2	-	-	-	1,5 1,9
18. Nordland	4560	19	16	20	4,4	4	20,0	3,1 4,2
19. Tromsø	2400	4	7	12	5,0	2	16,7	5,4 1,7
20. Finmarken	1441	10	9	21	14,6	5	23,8	7,5 6,0

¹⁾ Efter de av presterne opgivne dødsfald.

Paa rikets sindssykeasyler laa tilbake ved utgangen av 1913 3 318 patienter. I løpet av 1914 indkom 1 537; det samlede antal behandlede var ca. 4 830, da nogen var indkommeth 2 ganger i aarets løp, og andre var blit flyttet til andre asyler. Tallet paa utgaaede 1 088, derav 272 døde. Tilbakeliggende ved aarets utgang var 3 757. Det samlede antal forpleiningsdage var 1 300 705 og det gjennemsnitlige daglige middelbelæg for alle asyler 3 564. For det offentliges regning behandles 4 180 eller 86,9 pct. av de ialt i aaret behandlede syke. De paa asylerne indtrufne

Dødsaaarsaker for barselkvinder. Døde efter obstetriciske operationer.

Causes de décès pendant les couches. Décès après des opérations obstétricales.

Tabel X.

Dødsaaarsaker.	Dødsfald paa barselseng. ¹⁾	Derav i		Dødsfald efter følgende operationer: ²⁾							
		byer.	bygder.	Ialt.	Tangforlæsning.	Vending.	Uttakning.	Keisersnit.	Perforation.	Embryotomi.	Efterhyrds-operation.
Barselfeber; peritonit etc.	71	15	56	13	6	4	-	1	-	-	2
Barselkrampe; nefrit; uræmi	45	17	28	11	8	1	2	-	-	-	-
Embolii og thrombose	24	6	18	3	1	1	-	-	-	1	-
Blødning	23	8	15	5	-	1	-	1	-	-	3
Livmorbristning	6	1	5	3	2	1	-	-	-	-	-
Dystoki	4	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Abort	9	4	5	-	-	-	-	-	-	-	-
Ektopisk svangerskap	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre aarsaker	15	3	12	7 ³⁾ 2 ⁴⁾	2 ⁴⁾	-	-	-	3 ⁵⁾	-	-
Ukjendt eller uopgit aarsak	6	3	3	1	-	1	-	-	-	-	-
Tilsammen	206	62	144	43	19	11	2	2	3	1	5

¹⁾ Efter dødslisterne. ²⁾ Efter listerne over obstetriciske operationer. ³⁾ Utmattelse; hjertelammelse. ⁴⁾ Hjertelammelse. ⁵⁾ Utmattelse; hjertelammelse; kollaps.

dødsfald er henført under de nærmere kjendte dødsaaarsaker i det overvrigheitsdistrikt, hvor asylet ligger. Tallet paa asyler var ved aarets utgang 21 med ialt 3 768 sykeplasser; nærmere redegjørelse for deres virksomhet i 1914 findes i Norges offisielle statistik VI. 85.

Tabel XVII gir oplysning om tallet paa syke, som behandles for lunge-tuberkulose paa de her anførte sänatorier og pleiehjem for tuberkuløse, som har sendt de i tabellen meddelte opgaver.

Tabel XVIII (side 48* og 49*) gir efter de fra amtmændene indkomne opgaver oplysninger om tallet paa sindssyke forpleiet med statsbidrag efter lov av 27de juni 1891 og om de samlede utgifter ved deres forpleining for stat og kommuner.

Ifølge ovennævnte lov, som trædte i kraft 1ste januar 1892, erstattes $\frac{4}{10}$ av utgifterne ved fattige sindssykes forpleining av statskassen, de øvrige $\frac{6}{10}$ utredes av vedkommende amts- eller bykommune, dog saaledes, at indtil halvdelen av amtskommunerne tilskud kan overføres paa vedkommende fattigdistrikt.

Tabel XIX (side 50* og 51*) gir oplysning om tallet paa barselkvinder som har brukt jormor, med fordeling paa amterne og rikets byer og bygder. Tabellen er utarbeidet etter de utdrag av jormødreneres bøker, som er foretatt av ordførerne i helseraadene. Den indeholder tillike opgave over, hvor mange kvinder var førsteførende og flerførende, endvidere hvor mange var gifte og ugifte. For barnenes vedkommende er opgit kjøn og fødselens utfald, saavidt meddelelse derom foreligger. Fremdeles er opgit fosterleirerne, saavidt opgave herom er meddelt. Rubrikkerne om obstetriciske operationer, som kun skulde gi oplysning om de av jormødrener utførte, omfatter av den i medicinalberetningen for 1908 givne grund fremdeles i overveiende grad baade de, som er gjort av læger, og de som er gjort

Indkomne tilfælde av gonorrhé og uretrit paa sykehusene.

Cas nouveaux de gonorrhée et de la urethrite dans les hôpitaux.

Tabel XI.

Sygdom.	Tilsammen behandelte tilfælde.	Voksne.	Fordeling paa amterne:																			
			Mænd.	Kvinder.	Kristiania by.	Akershus.	Smasalenene.	Buskerud.	Jarlsberg og Larvik.	Hedemarken.	Kristians.	Braatsberg.	Nedenes.	Lister og Mandal.	Stavanger.	Bergens by.	Romsdal.	Sondre Trondhjem.	Nordre Trondhjem.	Nordland.	Trøndel.	Finnmarken.
Gonorrhé og uretrit	223	137	86	99	-	6	2	28	-	4	5	3	13	10	-	3	16	1	9	2	22	

av jormødre. Tilslut findes ogsaa, saavidt opgave foreligger, oplysning om fostrenes utviklingsgrad, samt om tallet paa tvilling- og trillingfødsler.

Ifølge opgave fra det Statistiske Centralbyraa fødte 62 423 kvinder i 1914 (18 470 i byerne og 43 953 i bygderne) ialt 63 223 barn. Jormødrerne skulde saaledes ha betjent 88,7 pct. af alle fødende kvinder (98,1 pct. i byerne og 84,7 pct. i bygderne). Av 786 kvinder (12,59 pro mille), som i henhold til byraaets opgaver fødte flere end 1 barn, var 772 (12,37 pro mille) tvillingfødende, 14 (0,22 pro mille) trillingfødende.

Med hensyn til de av lærerne utførte **obstetriciske operationer** henvises til tabel XX (side 52* og 53*).

Tabel XXI (side 54*) viser operationernes utfald for mødre og barn.

Tabel XXII (side 55*) gir oplysning om de ved kunsthjælp forlæste tvillinger (og trillinger).

Tabel XXIII (side 56* og flg.) gir en oversigt over utfaldet av de obstetriciske operationer efter de forskjellige indikationer.

Tabel XXIV (side 59*) viser tallet paa **fødte** og **døde** i riket og amterne; den er et utdrag av de fra det Statistiske Centralbyraa meddelte opgaver over folkemængdens bevægelse i aaret.

Tabel XXV indeholder en fordeling av **fødte** og **døde** m. v. paa rikets byer og bygder.

Tallet paa levende fødte utgjorde 61 849 og paa døde 32 928.

For det hele rike var overskuddet av fødte 28 921 og forholdet mellem fødte og døde = 100 : 53,2.

I byerne var tallet paa levende fødte 18 292 og paa døde 10 040, hvorved der blev et overskudd av 8 252 fødte og forholdet mellem fødte og døde = 100 : 54,9.

I bygderne utgjorde tallet paa levende fødte 43 557 og paa døde 22 888, altsaa et overskudd av 20 669 fødte og forholdet mellem fødte og døde = 100 : 52,6.

Av lærerne er opgit **dødsårsak** for 29 884 eller 90,8 pct. av alle indtrufne dødsfald og for 28 757 eller 90,3 pct. av de ved sygdom foranledigede dødsfald (31 842).

For byerne er opgit dødsårsak for 9 476 døde eller 94,4 pct. av alle indtrufne dødsfald og for 9 132 eller 94,0 pct. av de ved sygdom foranledigede dødsfald (9 718).

For bygderne er opgit dødsårsak for 20 408 døde eller 89,2 pct. av alle indtrufne dødsfald og for 19 625 eller 88,7 pct. av de ved sygdom foranledigede dødsfald (22 124).

Utenfor sykehus behandlede tilfælde av veneriske sygdomme.
Cas des maladies venériennes traités en dehors des hôpitaux.

Tabel XII.

	Tilsammen behandlet.	Veneriske saar og syfilis.								Gonorré og uretrit.								
		Kjøn og alder.				Veneriske saar.	Sygds.form for syfilis.	Tilsammen behandlet.	Kjøn og alder.				Barn.		Voksne.			
		Barn.		Voksne.					Barn.		Voksne.		Barn.		Voksne.			
		Md.	Kv.	Md.	Kv.				Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.			
Riket.....	1374	28	33	580	144	382	1001	64	4681	5	16	3042	399					
Amter:																		
1. Kristiania	588	-	-	-	-	1) 150	2) 424	3) 14	4) 1215	-	-	-	-					
2. Akershus	14	4	-	2	8	-	12	2	38	2	-	31	5					
3. Smaalenene	50	1	2	40	7	7	42	1	161	-	-	147	14					
4. Buskerud	27	-	1	20	6	12	14	1	95	-	1	81	13					
5. Jarlsberg og Larvik	61	6	6	40	9	10	39	12	189	-	-	175	14					
6. Hedemarken	14	-	1	10	3	4	9	1	61	-	-	55	6					
7. Kristians	5	-	-	5	-	1	4	-	26	-	1	23	2					
8. Bratsberg	67	1	3	49	13	5) 6	61	-	5) 142	-	-	131	9					
9. Nedenes	35	-	-	30	5	12	23	-	110	-	-	96	14					
10. Lister og Mandal	26	1	1	19	5	14	10	2	98	1	-	91	6					
11. Stavanger	130	6	3	93	28	45	76	9	449	-	4	395	50					
12. Søndre Bergenhus	8	-	1	4	3	4	3	1	31	-	1	26	4					
13. Bergen	63	-	-	58	5	73	63	-	527	1	2	447	77					
14. Nordre Bergenhus	2	-	1	1	-	-	1	1	5	-	-	5	-					
15. Romsdal	41	-	1	34	6	9	31	1	246	-	2	219	25					
16. Søndre Trondhjem	101	5	3	68	25	11	83	7	542	-	2	447	93					
17. Nordre —	5	-	-	2	3	-	5	-	50	-	1	43	6					
18. Nordland	85	2	4	71	8	14	66	5	370	-	2	341	27					
19. Tromsø	19	1	1	14	3	6	10	3	112	-	-	95	17					
20. Finmarken	33	1	5	20	7	4	25	4	6) 214	1	-	194	17					

¹⁾ Derav mandkjøn 141, kvindekjøn 9. ²⁾ Derav mandkjøn 338, kvindekjøn 86. ³⁾ Derav mandkjøn 11, kvindekjøn 3. ⁴⁾ Derav mandkjøn 1071, kvindekjøn 144. ⁵⁾ Kjøn og alder uopgitt for 3. ⁶⁾ Kjøn og alder uopgitt for 2.

Til- og avgang av spedalske i anstalterne.

Tableau des lépreux dans les hospices.

Anstalt.	Tilbake-liggende fra 1913.			Indkomne i 1914.			Tilsammen behandlet.			Avgang.								Tilbake-liggende ved utgangen av 1914.		Spedalskhetens form hos de tilbake-liggende.		Antal forpleiningsdage.	Daglig middelbelæg.			
										Hel-bredet.		Utgaaat i bedring.		Uhel-bredet.		Død.										
	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tuber-kulos.	Anæ-stotisk.	Blandet.					
Pleiestiftelsen nr. 1 ¹⁾	74	32	42	7	1	6	81	33	48	-	-	-	-	-	-	10	2	8	71	31	40	21	45	5	25875	70,9
St. Jørgens hospital ²⁾	20	5	15	-	-	-	20	5	15	-	-	-	-	-	-	1	-	1	19	5	14	1	16	2	7126	19,5
Reitgjerdets pleie-stiftelse	83	34	49	2	2	-	85	36	49	-	-	-	-	-	-	10	4	6	75	32	43	27	48	-	28056	76,9
Tilsammen	177	71	106	9	3	6	186	74	112	-	-	-	-	-	-	21	6	15	165	68	97	49	109	7	61057	167,3

¹⁾ Omfatter både kur- og pleieavdelingen. ²⁾ Der optages ingen nye patienter i hospitalet.

Oversigt over antallet av kjendte spedalske i 1856, 1875, 1885, 1890, 1895, 1900, 1905 og 1910. De spedalske paa stiftelserne er fordelt paa de amter, hvor de hører hjemme.

Tabel XIV.

		Spedalske ved utgangen av:																						
		1856.			1875.			1885.			1890.			1895.			1900.			1905.				
		Tilsammen.	Derav utenfor stiftelseerne. paa stiftel- serne.	Tilsammen.	Derav utenfor stiftelseerne. paa stiftel- serne.	Tilsammen.	Derav utenfor stiftelseerne. paa stiftel- serne.	Tilsammen.	Derav utenfor stiftelseerne. paa stiftel- serne.	Tilsammen.	Derav utenfor stiftelseerne. paa stiftel- serne.	Tilsammen.	Derav utenfor stiftelseerne. paa stiftel- serne.	Tilsammen.	Derav utenfor stiftelseerne. paa stiftel- serne.	Tilsammen.	Derav utenfor stiftelseerne. paa stiftel- serne.	Tilsammen.	Derav utenfor stiftelseerne. paa stiftel- serne.					
Kristiania by																								
Akershus amt..	3	3	.	.	1	1	.	1	1	.	1	1	.	1	1	.	1	1	.	1	1	1	1	
Smaalenenes	
Buskerud	
Jarlsberg og Larvik	
Hedemarkens	15	15	.	.	4	4	.	7	8	6	5	1	7	7	5	4	1	6	4	2	2	1	3	
Kristians	33	33	.	.	12	5	.	7	6	2	2	12	4	8	8	5	3	10	7	3	5	5	1	
Bratsberg	
Nedenes	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
Lister og Mandal	6	6	.	.	5	3	2	2	2	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
Stavanger	225	225	.	.	119	110	9	69	56	13	40	32	8	25	21	4	16	13	3	12	9	3	7	
Søndre Bergenhus	519	466	53	301	206	95	195	117	78	146	67	79	108	48	60	98	46	52	83	38	45	56	20	36
Bergens by	50	26	24	30	20	10	23	23	6	6	6	15	7	8	14	4	10	13	7	6	12	3	1	
Nordre Bergenhus amt..	926	842	84	493	260	233	308	139	169	228	94	134	163	65	98	136	61	75	106	48	58	72	28	44
Romsdals	—	341	285	56	250	157	93	160	92	68	138	66	72	98	53	45	68	29	39	59	28	31	40	14
Søndre Trondhjems	190	174	16	145	98	47	108	59	49	103	47	56	65	36	29	57	30	27	50	16	34	32	11	21
Nordre —	—	201	201	147	94	53	100	51	49	91	44	47	56	27	29	53	30	23	40	18	22	24	9	15
Nordlands	—	273	272	1	207	146	61	172	104	68	149	71	78	111	50	61	98	42	51	81	42	39	51	18
Tromsø	—	58	57	1	31	21	10	36	17	19	28	12	16	25	10	15	22	11	11	15	5	10	8	6
Finmarkens	—	17	17	.	7	4	3	4	—	4	6	—	6	5	—	5	2	—	2	1	1	4	1	3
Tilsammen	2858	2623	235	1752	1129	623	1195	673	522 ¹⁾	960	453	507	688	328	360	577	279	298	474	221	253	323	120	203

¹⁾ Iberegnet 1, der hørte hjemme i Sverige (Jönköping).

1914.

De av lægerne opgivne dødsaarsaker i procentforhold til alle indtrufne dødsfall i riket, dets byer og bygder og i de enkelte lægedistrikter sees av tabel XXVI (side 62* og 63*).

De h y p p i g s t e av lægerne **opgivne dødsaarsaker** ved sygdom sees av tabel XXVII (side 65*).

De opgivne **dødsaarsaker** er sammenstillet i tabellerne XXXVI—XXXIX; i tabel XXXVI findes opført de kjendte dødsaarsaker i riket og amterne, tabel XXXVII er en opgave over alder og kjøn for de i riket døde med kjent døds-aarsak. I tabel XXXVIII er anført dødsaarsakerne i byerne og i tabel XXXIX opgave over kjøn og alder for de i byerne døde.

Tallet paa **vakinerte** i riket utgjorde ifølge embedslægernes indberetning 68 780 eller 112,1 pct. av middeltallet av levende fødte i 3-aaret 1912—1914.

Tabel XXVIII (side 66*) viser tallet paa vakinerte i amterne og forholdet til middeltallet av levende fødte i 3 aaret 1912—1914 for hvert amt.

I aarsberetningen for statens vaccineinstitut i Kristiania anføres: Der indtraf i januar koppelfælde i Nordland, og i november—december hadde man en liten epidemi i Kristianssand og Stavanger samt et enkelt tilfælde i Kristiania. — I skrivelse til kommanderende general henstillet sanitetschefen at foranledige vaccination av de til neutralitetsværnet utskrevne mandskaper. Efterat forsvars-departementets og medicinalstyrelsens uttalelser var indhentet, gaves der av kommanderende general ordre til, at dette skulde gjøres. — Medicinaldirektøren sendte følgende rundskrivelse til samtlige stadsphysici, stadslæger og distriktslæger: «Efter erfaring fra tidligere krige maa man være forberedt paa, at farlige epidemier, deriblandt ogsaa kopper, vil følge i krigens spor og vinde utbredning ogsaa i lande, som ikke direkte berøres av krigen. Siden det sidste utbrudd av kopper i Norge i 1908, da et betydelig antal personer blev vakinert, har antallet av aarlig vakinerte barn været sterkt nedadgaende; paa mange steder har antallet av barn, som møtte frem til den aarlige vaccination, været meget litet. Det maa derfor antages, at der for tiden er et stort antal uvakinerte barn her i landet, og dette vil, saafremt koppesmitte blir indbragt, medføre en øket fare for sygdommens spredning. Jeg maa derfor anbefale, at der særlig i byerne og de tættere befolkede landdistrikter aapnes adgang til offentlig vaccination i størst mulig utstrækning, og at dette gjøres snarest mulig, mens aarstiden endnu er gunstig for barnenes fremmøte.»

Efterspelsen efter vaccine steg derfor pludselig og meget sterkt, saaledes at man i aarets 2 sidste maaneder utenfor den ordinære sæson maatte forcere produktionen av lymfe. Dette indtraf paa en tid, da det med vaccine-institutet hittil forbundne veterinær-laboratorium blev flyttet til sine nye lokaler, saa arbeidet med vaccineen forulempedes i høi grad, og da det paa grund av krigen var vanskelig at faa passende kalver fra Sverige, var man stillet i en ikke ringe forlegenhet. Der opstod desuten som vanlig koppepanik, navnlig paa de steder, hvortil kopper var blit indført. For at møde de overdrevne øieblikkelige krav erholdt man med vanlig velvilje 20 000 portioner vaccine fra Den kongelige vaccinationanstalt i Kjøbenhavn. Paa grund av den øieblikkelige vaccination og revakcination begrænsedes dog koppeutbruddet hurtig, saaledes at der henimot nyttaarstider atter var indtraadt roligere stemning.

Av de 39 ved institutet podede kalver maatte én kasseres, da den ved obduktionen viste sig at ha tuberkulose i bronchialkjertlerne. Hos alle de 38 var anslaget meget tilfredsstillende. Trods stærk sommervarme i juli—august lykkedes det at holde vaccineen kraftig hele aaret igjennem. — For kurset til utdannelse av ulønede sanitetsofficerer blev der holdt instruktion om vaccinationstekniken med demonstration av en podet kalv.

Meldte tilfælde av tuberkuløse sygdomme ifølge de ind-
cas des maladies tuberculeuses d'après

Amt	Lægedistrikter.	Tabel XV.						Tilfælde indført i			
		Ialt.			aandedræts-organerne.		tarm-kanalen.		Derav var		
		Sum.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	
	Riket.....	6832	3153	3679	3003	3565	24	23	76	48	
	Byer.....	2271	1015	1256	986	1234	6	7	13	6	
	Bygder.....	4561	2138	2423	2017	2331	18	16	63	42	
I.	Kristiania.....	883	397	486	382	476	-	2	7	3	
II.	Akershus amt	383	161	222	155	211	2	2	2	6	
	Byer.....	5	1	4	1	4	-	-	-	-	
	Bygder.....	378	160	218	154	207	2	2	2	6	
	Aker	214	92	122	88	114	1	2	1	4	
	Ullensaker	78	27	51	25	49	1	-	1	1	
	Høland	43	16	27	16	26	-	-	-	1	
	Follo	48	26	22	26	22	-	-	-	-	
III.	Smaalenenes amt	312	153	159	144	157	-	1	9	-	
	Byer.....	115	53	62	49	60	-	1	4	-	
	Bygder.....	197	100	97	95	97	-	-	5	-	
	Eidsberg	58	34	24	31	24	-	-	3	-	
	Moss stadsråedistrikt	21	14	7	12	7	-	-	2	-	
	— lægedistrikt	35	19	16	16	18	-	-	1	-	
	Fredrikstad stadsfysikat	59	25	34	24	32	-	1	1	-	
	Sarpsborg	86	37	49	37	49	-	-	-	-	
	Hvaler	53	24	29	22	29	-	-	2	-	
IV.	Buskerud amt	283	130	153	127	148	-	1	3	3	
	Byer.....	101	41	60	41	58	-	1	-	1	
	Bygder.....	182	89	93	86	90	-	-	3	2	
	Drammens stadsfysikat	79	28	51	28	49	-	1	-	1	
	— lægedistrikt	49	24	25	24	25	-	-	-	-	
	Ringerike	25	15	10	15	10	-	-	-	-	
	Modum	72	33	39	30	39	-	-	3	-	
	Nes	19	9	10	9	9	-	-	-	1	
	Aal	10	5	5	5	3	-	-	-	1	
	Kongsberg stadsråedistrikt	16	10	6	10	6	-	-	-	-	
	Sandsvær	7	5	2	5	2	-	-	-	-	
	Rollag	6	1	5	1	5	-	-	-	-	
V.	Jarlsherg og Larvik amt	250	122	128	119	128	1	-	1	-	
	Byer.....	105	49	56	48	56	1	-	-	-	
	Bygder.....	145	73	72	71	72	-	1	-	-	
	Tønsberg stadsråedistrikt	27	13	14	13	14	-	-	-	-	
	— lægedistrikt	67	33	34	32	34	-	-	-	-	
	Horten stadsråedistrikt	29	17	12	17	12	-	-	-	-	
	Hof	47	20	27	20	27	-	-	-	-	
	Larvik stadsråedistrikt	22	9	13	9	13	-	-	-	-	
	— lægedistrikt	58	30	20	28	28	1	-	1	-	
VI.	Hedemarkens amt	334	159	175	144	166	3	2	3	4	
	Byer.....	13	8	5	8	5	-	-	-	-	
	Bygder.....	321	151	170	136	161	3	2	3	4	
	Soler og Odalen	75	35	40	30	36	2	-	-	-	
	Hamar stadsråedistrikt	9	5	4	5	4	-	-	-	-	
	Hedemarken	111	47	64	47	64	-	-	-	-	
	Søndre Østerdalen	53	29	24	28	21	-	-	-	-	
	Trysil	23	13	10	10	10	-	-	1	-	
	Engerdalen	3	1	2	1	2	-	-	-	-	
	Rendalen	20	7	13	7	12	-	1	-	-	
	Tønset	40	22	18	16	17	1	1	2	-	

sendte utdrag av tuberkuloseprotokollerne for byer og herreder.
les registres des commissions de santé.

protokollerne 1914.							Tilfælde utgaat av protokollerne 1914.			Tilfælde, hvor forpleining utenfor hjemmet har fundet sted i henhold til lovens § 6.		Tilfælde, hvor lovens § 10 er brukt.		
tuberkulose i				Paa grund av			Ialt.	flytning.	helbre-delse.	død.	Md.	Kv.	Md.	Kv.
lymfekjertler.	urin- og kjønsorganer.		huden.	Md.	Kv.	Md.	Kv.							
Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.									
19 5 14	18 5 13	24 5 19	19 3 16	7 7 5	6 1 5	6006 1916 4090	660 275 385	1007 351 656	4339 1290 3049	545 264 281	627 317 310	6 1 5	2 1 1	
4	2	4	2	-	1	793	125	146	522	115	154	-	-	
-	1	1	2	1	-	296	41	57	198	23	23	-	-	
-	1	1	2	1	-	-	8	4	4	-	-	-	-	
-	1	1	1	1	-	288	41	53	194	23	23	-	-	
-	1	1	1	1	-	159	27	34	98	13	14	-	-	
-	-	-	1	-	-	67	7	10	50	4	6	-	-	
-	-	-	-	-	-	30	-	9	21	2	1	-	-	
-	-	-	-	-	-	40	7	4	29	4	2	-	-	
-	1	-	-	-	-	252	29	40	183	12	20	-	-	
-	1	-	-	-	-	91	7	13	71	3	8	-	-	
-	-	-	-	-	-	161	22	27	112	9	12	-	-	
-	-	-	-	-	-	49	5	5	39	1	3	-	-	
-	-	-	-	-	-	20	-	4	16	2	1	-	-	
-	-	-	-	-	-	31	8	5	18	-	1	-	-	
-	1	-	-	-	-	42	3	3	36	1	2	-	-	
-	-	-	-	-	-	54	8	8	38	6	9	-	-	
-	-	-	-	-	-	56	5	15	36	2	4	-	-	
-	1	-	-	-	-	218	21	16	181	34	39	-	1	
-	-	-	-	-	-	73	10	7	56	11	16	-	-	
-	1	-	-	-	-	145	11	9	125	23	23	-	-	
-	-	-	-	-	-	55	8	7	40	10	15	-	1	
-	-	-	-	-	-	37	9	3	25	12	12	-	-	
-	-	-	-	-	-	21	4	1	16	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	58	-	1	57	12	12	-	-	
-	-	-	-	-	-	25	-	4	21	-	-	-	-	
-	1	-	-	-	-	4	-	-	4	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	13	-	-	13	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	2	-	-	2	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	3	-	-	3	-	-	-	-	
1	-	-	-	-	-	226	16	45	165	8	8	-	-	
-	-	-	-	-	-	77	3	24	50	2	2	-	-	
-	1	-	-	-	-	149	13	21	115	6	6	-	-	
-	-	-	-	-	-	23	1	6	16	1	2	-	-	
1	-	-	-	-	-	73	7	14	52	3	3	-	-	
-	-	-	-	-	-	28	1	12	15	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	36	1	7	28	2	3	-	-	
-	-	-	-	-	-	21	5	-	16	1	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	45	1	6	38	1	-	-	-	
3	1	3	2	3	-	358	36	85	237	26	34	3	-	
3	1	3	2	3	-	349	36	85	238	5	1	3	-	
-	1	1	2	2	-	70	2	12	56	5	8	-	-	
-	-	-	-	-	-	6	-	-	6	5	1	-	-	
-	-	-	-	-	-	141	27	39	75	7	13	3	-	
-	-	-	2	1	-	51	2	12	37	7	4	-	-	
-	-	-	-	-	-	32	-	15	17	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	2	-	-	2	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	21	2	5	14	1	5	-	-	
3	-	-	-	-	-	35	3	2	30	1	3	-	-	

Meldte tilfælde av tuberkuløse sygdomme ifølge de ind-

Amt.	Tabel XV (forts.). Lægedistrikter.	Tilfælde indfert i									
		I alt.			aandedræts-organerne.		tarm-kanalen.		Derav var		
		Sum.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	
VII.	Kristians amt	190	76	114	71	108	1	3	1	3	
	Byer.....	15	7	8	7	8	-	-	-	-	
	Bygder.....	175	69	106	64	100	1	3	1	3	
	Hadeland og Land	43	15	28	15	27	-	-	-	-	
	Søndre Valdres	15	6	9	5	6	-	-	2	-	
	Nordre —	21	11	10	11	10	-	-	-	-	
	Toten	36	16	20	14	20	1	-	-	-	
	Faaberg	25	7	18	7	17	-	1	-	-	
	Ringebu	14	3	11	3	11	-	-	-	-	
	Lom	17	9	8	9	7	-	-	-	1	
VIII.	Bratsberg amt	269	117	152	112	150	1	1	3	1	
	Byer.....	77	32	45	32	45	-	-	-	-	
	Bygder.....	192	85	107	80	105	1	1	3	1	
	Skien	82	39	43	39	43	-	-	-	-	
	Kragerø	49	20	29	20	29	-	-	-	-	
	Hollen	40	16	24	13	24	1	-	1	-	
	Sauland	33	14	19	13	17	-	1	1	1	
	Kviteseid	29	9	20	9	20	-	-	-	-	
	Nissedal	4	3	1	3	1	-	-	-	-	
	Laardal	6	2	4	2	4	-	-	-	-	
	Fyresdal	3	-	3	-	3	-	-	-	-	
	Vinje	1	1	-	1	-	-	-	-	-	
	Tinn	22	13	9	12	9	-	-	1	-	
IX.	Nedenes amt	178	95	83	90	80	-	2	1	-	
	Byer.....	44	19	25	19	25	-	-	-	-	
	Bygder.....	134	76	58	71	55	-	2	1	-	
	Risør stadsdistrikt	6	4	2	4	2	-	-	-	-	
	Østre Nedenes	50	21	29	20	28	-	1	-	-	
	Arendal stadsdistrikt	22	11	11	11	11	-	-	-	-	
	Vestre Nedenes	76	42	34	39	33	-	1	1	-	
	Aamli	11	10	1	10	1	-	-	-	-	
	Evje	2	2	-	2	-	-	-	-	-	
	Vegusdal	2	2	-	-	-	-	-	-	-	
X.	Sætersdalen	11	5	6	4	5	-	-	-	-	
	Lister og Mandal amt	237	111	126	109	122	1	2	-	1	
	Byer.....	62	29	33	28	31	1	2	-	-	
	Bygder.....	175	82	93	81	91	-	-	-	-	
	Kristiansands stadsfysikat	44	18	26	17	24	1	2	-	-	
	Mandal stadsdistrikt	9	4	5	4	5	-	-	-	-	
	Oddernes	48	17	31	17	30	-	-	-	1	
	Undal	55	25	30	24	29	-	-	-	-	
	Lyngdal	13	8	5	8	5	-	-	-	-	
	Vanse	30	19	11	19	11	-	-	-	-	
XI.	Flekkefjord	38	20	18	20	18	-	-	-	-	
	Sireldalen	2	2	-	-	-	-	-	-	-	
	Stavanger amt	387	169	218	168	214	-	-	1	1	
	Byer.....	212	96	116	96	116	-	-	-	-	
	Bygder.....	175	73	102	72	98	-	-	1	1	
	Sogndal	1	1	-	1	-	-	-	-	-	
	Lund	3	3	-	3	-	-	-	-	-	
	Egersund stadsdistrikt	11	3	8	3	8	-	-	-	-	
	— lægedistrikt	9	3	6	2	6	-	-	1	-	
	Time	25	9	16	9	16	-	-	-	-	
	Sandnes	36	8	28	8	27	-	-	-	-	
	Stavanger stadsfysikat	141	63	78	63	78	-	-	-	-	
	— lægedistrikt	33	14	19	14	19	-	-	-	-	

sendte utdrag av tuberkuloseprotokollerne for byer og herreder.

protokollerne 1914.						Tilfælde utgaat av protokollerne 1914.			Tilfælde, hvor forpleining utenfor hjemmet har fundet sted i henhold til lovens § 6.		Tilfælde, hvor lovens § 10 er brukt.		
tuberkulose i						Ialt.	Paa grund av		Md.	Kv.	Md.	Kv.	
lymfekjertler.	urin- og kjønsorganer.	huden.		flytning.	helbredeelse.		død.						
Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.				Md.	Kv.	Md.	Kv.	
1	-	1	-	1	-	172	11	28	133	8	8	-	-
-	-	-	-	13	1	1	11	3	3	1	-	-	-
1	-	1	-	159	10	27	122	5	5	7	-	-	-
-	-	-	-	34	3	5	26	-	-	-	-	-	-
-	-	1	-	16	1	2	13	-	-	1	-	-	-
-	-	-	-	20	1	5	14	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	25	1	3	21	3	3	4	-	-	-
-	-	-	-	26	3	4	19	2	1	-	-	-	-
-	-	-	-	22	1	3	18	-	1	-	-	-	-
-	-	-	-	11	-	1	10	1	-	-	-	-	-
1	-	-	-	18	1	5	12	2	1	-	-	-	-
1	-	-	-	234	21	48	165	42	31	-	-	-	-
-	-	-	-	57	8	12	37	13	8	-	-	-	-
1	-	-	-	177	13	36	128	29	23	-	-	-	-
-	-	-	-	82	9	14	59	14	7	-	-	-	-
-	-	-	-	62	6	20	36	12	12	-	-	-	-
1	-	-	-	30	2	10	18	5	4	-	-	-	-
-	-	-	-	25	3	4	18	4	4	-	-	-	-
-	-	-	-	16	-	-	16	1	-	-	-	-	-
-	-	-	-	4	-	-	4	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	4	-	-	4	-	1	-	-	-	-
-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	4	-	-	4	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	6	-	-	6	5	2	-	-	-	-
1	1	2	-	185	23	30	132	8	8	1	-	-	-
-	1	2	-	50	5	19	26	1	4	1	-	-	-
1	-	-	-	135	18	11	106	7	4	-	-	-	-
-	-	-	-	20	2	12	6	-	2	-	-	-	-
-	-	1	-	42	5	4	33	3	1	-	-	-	-
-	-	-	-	10	-	-	10	1	2	-	-	-	-
-	-	1	-	80	12	10	58	3	3	-	-	-	-
-	-	-	-	22	1	4	17	-	1	-	-	-	-
-	-	-	-	4	1	-	3	-	-	-	-	-	-
1	1	-	-	7	2	-	5	1	-	-	-	-	-
1	1	-	-	173	7	6	160	23	17	-	-	-	-
-	1	-	-	47	-	1	46	13	5	-	-	-	-
1	1	-	-	126	7	5	114	10	12	-	-	-	-
-	-	-	-	36	-	1	35	12	4	-	-	-	-
-	-	-	-	6	-	-	6	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	40	3	2	35	2	8	-	-	-	-
1	1	-	-	34	3	2	29	2	-	-	-	-	-
-	-	-	-	10	-	1	9	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	16	1	-	15	4	2	-	-	-	-
-	-	-	-	31	-	-	31	3	3	-	-	-	-
-	1	-	-	2	293	27	40	226	20	17	-	-	-
-	1	-	-	121	15	16	90	18	12	-	-	-	-
-	1	-	-	172	12	24	136	2	5	-	-	-	-
-	-	-	-	3	-	1	2	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	11	-	-	11	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	4	1	-	3	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	11	1	-	10	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	23	3	2	18	-	-	-	-	-	-
-	-	1	-	19	1	2	16	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	69	-	-	67	9	5	-	-	-	-
-	-	-	-	15	-	-	15	-	1	-	-	-	-

Meldte tilfælde av tuberkuløse sygdomme ifølge de ind-

Amt.	Lægedistrikter.	Tabel XV (forts.).			Tilfælde indført i					
		Ialt.			aandedræts-organerne.		tarm-kanalen.		Derav var	
		Sum.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.
XII.	Finne	23	8	15	8	15	-	-	-	-
	Sand.....	21	12	9	12	9	-	-	-	-
XII.	Karmøen	21	9	12	9	10	-	-	-	-
	Haugesund	63	36	27	36	26	-	-	-	1
	Søndre Bergenshus amt	313	138	175	133	172	-	-	3	2
	Sveio og Vikebygd herreder	6	1	5	1	5	-	-	-	-
	Indre Søndhordland	15	5	10	5	10	-	-	-	-
	Stord	12	5	7	5	6	-	-	-	1
	Finnas	17	9	8	9	8	-	-	-	-
	Tysnes	15	9	6	8	6	-	-	-	-
	Indre Hardanger	20	12	8	10	8	-	-	1	-
	Ulvik	6	2	4	2	4	-	-	-	-
	Røldal	3	3	-	3	-	-	-	-	-
	Ytre Hardanger	31	16	15	15	14	-	-	1	-
	Voss	15	6	9	6	9	-	-	-	-
	Fane	21	6	15	6	15	-	-	-	-
	Fuse	12	7	5	7	4	-	-	1	-
	Nordre Midthordland	44	16	28	16	28	-	-	-	-
	Sund-Austevold	9	7	2	7	2	-	-	-	-
	Osterøyen	22	10	12	10	12	-	-	-	-
	Hosanger	19	9	10	9	10	-	-	-	-
	Alversund	14	-	4	-	4	-	-	-	-
	Lindaas	15	7	8	7	8	-	-	-	-
	Manger	27	8	19	7	19	-	-	1	-
XIII.	Bergen	178	83	95	83	95	-	-	-	-
XIV.	Nordre Bergenshus amt	271	139	132	127	122	1	1	9	6
	By.....	6	1	5	1	4	-	-	-	-
	Bygder	265	138	127	126	118	1	1	9	5
	Lærdal	14	7	7	6	7	-	-	1	-
	Lyster	29	14	15	13	12	-	-	1	3
	Hafslø	11	3	8	3	7	-	-	-	1
	Sogndal	Vik	14	9	5	8	4	-	1	-
	Balestrand									
	Gulen	4	1	3	1	3	-	-	-	-
	Kirkebø	18	9	9	9	9	-	-	-	-
	Ytre Søndfjord	24	16	8	13	7	-	-	1	-
	Indre —	22	14	8	14	8	-	-	-	-
	Kinn	14	6	8	4	8	1	-	1	1
	51	29	22	26	19	-	1	3	2	-
	Ytre Nordfjord	35	18	17	18	17	-	-	-	-
	Nordfjordeidet	11	4	7	4	7	-	-	-	-
	Gloppe	12	6	6	5	5	-	-	1	-
	Indviken	12	3	9	3	9	-	-	-	-
XV.	Romsdals amt	446	212	234	206	227	1	-	3	5
	Byer.....	73	26	47	26	47	-	-	-	-
	Bygder	373	186	187	180	180	1	-	3	5
	Vestre Søndmør	7	4	3	4	3	-	-	-	-
	Vannelven	7	5	2	5	2	-	-	-	-
	Herø	12	8	4	7	4	-	-	-	-
	Sande	8	3	5	3	5	-	-	-	-
	Indre Søndmør	28	15	13	15	13	-	-	-	-
	Hjørundfjord	7	3	4	3	4	-	-	-	-
	Østre Søndmør	13	9	4	9	3	-	-	-	1

sendte utdrag av tuberkuloseprotokollerne for byer og herreder.

protokollerne 1914. tuberkulose i					Tilfælde utgaat av protokollerne 1914.				Tilfælde, hvor forpleining utenfor hjem- met har fundet sted i henhold til lovens § 6.			Tilfælde, hvor lovens § 10 er brukta.	
lymfe- kjertler.		urin- og kjønsorganer.		huden.	I alt.	Paa grund av			Md.	Kv.	Md.	Kv.	
Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	flyt- ning.	helbre- delse.	død.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	
-	-	-	-	-	-	23	3	11	9	-	-	-	-
-	-	-	-	-	23	-	1	22	-	-	-	-	
-	-	-	-	2	25	1	3	21	-	1	-	-	
-	-	-	-	-	67	15	20	32	11	10	-	-	
1	-	1	1	-	321	60	37	224	8	11	-	-	
-	-	-	-	-	6	2	-	4	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	12	-	2	10	-	1	-	-	
-	-	-	-	-	8	1	1	6	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	11	1	4	6	-	1	-	-	
1	-	-	-	-	30	-	1	29	-	-	-	-	
1	-	-	-	-	14	1	1	12	3	3	-	-	
-	-	-	-	-	3	1	-	2	1	1	-	-	
-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	
-	-	1	-	-	23	3	2	18	-	1	-	-	
-	-	-	-	-	23	-	3	20	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	21	9	-	12	-	1	-	-	
-	-	-	-	-	10	-	-	10	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	64	29	-	35	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	5	-	-	5	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	23	5	5	13	2	1	-	-	
-	-	-	-	-	13	2	1	10	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	4	-	1	3	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	22	3	5	14	1	2	-	-	
-	-	-	-	-	28	3	11	14	1	-	-	-	
-	-	-	-	-	166	41	2	123	23	20	1	-	
2	2	1	-	-	244	13	33	198	2	3	-	-	
-	2	1	-	-	3	-	-	3	-	-	-	-	
-	2	1	-	-	241	13	33	195	2	3	-	-	
-	-	-	-	-	27	-	11	16	2	-	-	-	
-	-	-	-	-	14	-	-	14	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	13	-	-	13	-	-	-	-	
-	-	1	-	-	15	-	2	13	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	5	-	3	2	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	15	1	1	13	-	-	-	-	
1	2	-	-	-	19	-	-	19	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	12	6	2	4	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	13	1	-	12	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	37	3	4	30	-	3	-	-	
-	-	-	-	-	28	1	-	27	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	8	1	2	5	-	-	-	-	
1	-	-	-	-	24	-	8	16	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	14	-	-	14	-	-	-	-	
-	2	1	-	1	443	37	111	295	20	34	1	-	
-	2	1	-	1	91	4	35	52	7	19	-	-	
-	-	-	-	-	352	33	76	243	13	15	1	-	
-	-	-	-	-	7	-	1	6	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	2	-	-	2	-	-	-	-	
-	-	1	-	-	11	-	-	11	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	8	-	3	5	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	25	1	9	15	6	6	-	-	
-	-	-	-	-	4	-	2	2	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	13	-	-	11	-	-	-	-	

Meldte tilfælde av tuberkuløse sygdomme ifølge de ind-

Amt.	Tabel XV (forts.).	Tilfælde indført i									
		Ialt.			aandedræts-organerne.		tarm-kanalen.		Derav var		
		Sum.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	
XV.	Ørskog	11	7	4	7	2	-	-	-	-	2
	Nordre Søndmør	47	9	38	9	38	-	-	-	-	-
	Haram	14	6	8	6	8	-	-	-	-	-
	Molde	19	10	9	10	8	-	-	-	-	1
	Bud	33	17	16	16	14	-	-	-	-	1
	Vestnes	8	5	3	5	3	-	-	-	-	-
	Indre Romsdal	27	16	11	13	10	-	-	-	-	1
	Sendre Nordmør	85	38	47	38	47	-	-	-	-	-
	Sundalen	49	26	23	26	23	-	-	-	-	-
	Surendalen	25	12	13	11	13	1	-	-	-	-
	Rindalen	13	3	10	3	10	-	-	-	-	-
	Nordre Nordmør	25	13	12	13	12	-	-	-	-	-
	Edø	8	3	5	3	5	-	-	-	-	-
	XVI. Søndre Trondhjems amt		621	289	332	275	324	2	1	9	2
	Byer	217	98	119	95	118	2	-	1	1	-
	Bygder	404	191	213	180	206	1	1	8	2	-
XVII.	Trondhjems stadsfysikat	217	98	119	95	118	2	-	1	1	-
	Strinden	83	41	42	40	41	-	-	1	1	-
	Selbu	16	6	10	6	9	-	-	-	-	1
	Røros	34	18	16	16	16	-	-	2	-	-
	Guldalen	67	34	33	32	30	-	-	1	-	-
	Opdal	16	4	12	3	12	-	-	-	-	-
	Orkedalen	62	30	32	28	31	-	-	1	-	-
	Hitteren	41	21	20	20	20	-	-	1	-	-
	Freya	13	10	3	9	3	-	-	1	-	-
	Hevne	29	8	21	8	21	-	-	-	-	-
	Ytre Fosen	16	10	6	10	6	-	-	-	-	-
	Indre —	27	9	18	8	17	-	1	1	-	-
	Nordre —	248	93	155	86	152	5	-	2	-	1
XVIII.	Byer	14	6	8	5	8	1	-	2	-	1
	Bygder	234	87	147	81	144	4	-	-	-	-
	Stjørdalen	53	12	41	12	40	-	-	-	-	-
	Frosta	25	8	17	6	16	2	-	-	-	-
	Levanger	51	20	31	19	31	1	-	-	-	-
	Indreseen	15	5	10	5	10	-	-	-	-	-
	Stenkjær	22	12	10	12	9	-	-	-	-	-
	Grong	16	10	6	9	6	-	-	1	-	-
	Lierne	7	3	4	2	4	-	-	1	-	-
	Namsos ¹⁾	4	1	3	1	3	-	-	-	-	-
	Fosnes	9	6	3	6	3	-	-	-	-	-
	Kolvereid	16	3	13	3	13	-	-	-	-	-
	Vikten	30	13	17	11	17	2	-	-	-	-
	XIX. Nordlands amt		589	293	296	269	284	5	4	14	3
	Byer	16	32	29	32	28	1	1	14	-	3
	Bygder	528	261	267	237	256	5	3	-	-	-
	Bindalen	7	2	5	2	5	-	-	-	-	-
	Brennøy	26	12	14	12	14	-	-	-	-	-
	Velfjord	4	1	3	1	3	-	-	-	-	-
	Vega	14	4	10	4	10	-	-	-	-	-
	Alstahaug	19	11	8	11	8	-	-	-	-	-
	Tjøtta	10	7	3	7	3	-	-	-	-	-
	Vefsən	17	10	7	10	5	-	2	-	-	-
	Hatfjelldalen	2	1	1	1	1	-	-	-	-	-
	Ranen	21	13	8	13	8	-	-	-	-	-

¹⁾ Utdrag er kun sendt fra Overhallen herred.

sendte utdrag av tuberkuloseprotokollerne for byer og herreder.

protokollerne 1914. tuberkulose i					Tilfælde utgaat av protokollerne 1914.				Tilfælde, hvor forpleining utenfor hjem- met har fundet sted i henhold til lovens § 6.		Tilfælde, hvor lovens § 10 er brukt.		
lymfe- kjørter.	urin- og kjønsorganer.		huden.		Ialt.	Paa grund av			Md.	Kv.	Md.	Kv.	
Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	flyt- ning.	helbre- delse.	død.					
-	-	-	-	-	-	19	3	9	7	-	-	-	-
-	-	-	-	-	37	-	10	27	1	10	-	-	
-	-	-	-	-	6	-	-	6	1	1	-	-	
-	-	-	-	-	19	6	-	13	1	3	-	-	
-	-	1	-	1	33	3	7	23	-	2	-	-	
-	-	-	-	-	12	-	-	12	2	-	-	-	
-	-	1	-	-	24	2	2	20	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	98	4	28	66	9	12	-	-	
-	-	-	-	-	60	13	25	22	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	22	-	3	19	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	8	-	1	7	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	24	4	5	15	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	11	1	4	6	-	-	-	-	
1	2	1	2	1	1	499	58	59	382	50	64	-	1
1	1	1	2	1	1	169	28	31	110	28	42	-	1
1	1	-	-	-	-	330	30	28	272	22	22	-	-
1	1	-	-	-	-	169	28	31	110	28	42	-	-
-	-	-	-	-	-	51	14	-	37	6	12	-	-
-	-	-	-	-	-	10	-	-	10	1	-	-	-
-	-	-	-	-	-	23	2	2	19	1	-	-	-
-	1	1	1	-	1	54	1	8	45	-	-	-	-
1	-	-	-	-	-	15	-	-	15	-	-	-	-
-	-	-	1	1	-	53	6	5	42	15	6	-	-
-	-	-	-	-	-	33	3	4	26	-	-	-	1
-	-	-	-	-	-	13	-	-	13	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	25	-	-	25	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	17	-	1	16	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	36	4	8	24	-	3	-	-
-	1	-	-	-	-	226	14	38	174	17	22	-	-
-	-	-	-	-	-	13	2	2	9	3	-	-	-
-	1	-	-	-	-	213	12	36	165	14	22	-	-
-	-	-	-	-	-	37	3	3	31	1	10	-	-
-	-	-	-	-	-	25	1	7	17	-	3	-	-
-	-	-	-	-	-	37	3	6	28	7	4	-	-
-	-	-	-	-	-	24	3	8	13	-	-	-	-
-	1	-	-	-	-	23	2	3	18	6	1	-	-
-	-	-	-	-	-	12	-	1	11	-	1	-	-
-	-	-	-	-	-	5	-	1	4	-	1	-	-
-	-	-	-	-	-	4	-	2	2	1	-	-	-
-	-	-	-	-	-	18	-	1	17	-	1	-	-
-	-	-	-	-	-	14	1	2	11	2	-	-	-
-	-	-	-	-	-	27	1	4	22	-	1	-	-
3	3	2	2	-	-	561	43	141	377	61	65	-	-
-	-	-	-	-	-	67	19	25	23	6	9	-	-
3	3	2	2	-	-	494	24	116	354	55	56	-	-
-	-	-	-	-	-	20	-	6	14	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	6	-	4	2	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	9	-	2	7	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	17	-	-	17	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	4	-	-	4	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	14	-	1	13	3	1	-	-
-	-	-	-	-	-	2	-	-	2	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	42	7	9	26	-	-	-	-

Meldte tilfælde av tuberkuløse sygdomme ifølge de ind-

Amt.	Tabel XV (forts.).	Tilfælde indført i									
		Ialt.			aandedræts-organerne.		tarm-kanalen.		Derav var		
		Sum.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	
XVIII.	Lurey	20	6	14	5	14	-	-	1	-	
	Rødey	17	9	8	8	8	-	-	1	-	
	Gildeskaal	28	17	11	17	11	-	-	-	-	
	Bodø	30	15	15	14	15	-	-	1	-	
	Folden	14	10	4	10	4	-	-	-	-	
	Skjerstad	64	33	31	26	27	3	-	2	2	
	Steigen	10	6	4	4	4	1	-	1	-	
	Hamarøy	14	9	5	7	5	-	-	1	-	
	Lødingen	15	6	9	6	9	-	-	-	-	
	Tysfjord	26	9	17	6	17	-	-	3	-	
	Narvik stadsdistrikt	35	19	16	19	15	-	1	-	-	
	Oftoten	19	9	10	8	9	1	1	-	-	
	Værøy	6	3	3	3	3	-	-	-	-	
	Flakstad	9	4	5	4	5	-	-	-	-	
	Buksnes	21	11	10	8	9	-	-	1	-	
	Borge	23	12	11	10	10	-	-	2	-	
	Gimsøy	8	4	4	4	4	-	-	-	-	
	Austlofoten	19	9	10	9	8	-	-	-	1	
	Hadsel	62	31	31	30	31	-	-	1	-	
	Sortland	29	10	19	10	19	-	-	-	-	
XIX.	Tromsø amt	296	138	158	125	146	1	1	5	4	
	Byer	55	22	33	18	31	-	1	1	4	
	Bygder	241	116	125	107	115	-	1	1	4	
	Trondenes	33	17	16	12	15	1	-	1	-	
	Bjarkøy	9	5	4	5	4	-	-	-	-	
	Ibestad	47	21	26	21	26	-	-	-	-	
	Salangen										
	Traney	16	5	11	5	11	-	-	-	-	
	Berg	6	2	4	2	4	-	-	-	2	
	Lenvik	35	15	20	15	17	-	1	-	-	
	Maalselven	20	8	12	8	11	-	-	-	-	
	Barbu										
	Balsfjord	14	8	6	8	5	-	-	-	1	
	Tromsø stadsdistrikt	49	18	31	15	29	-	-	1	-	
	— lægedistrikt	18	7	11	5	8	-	-	1	1	
	Lyngen	12	10	2	9	2	-	-	1	-	
	Karløy	26	15	11	15	10	-	-	-	-	
	Skjervøy	11	7	4	5	4	-	-	1	-	
XX.	Finmarkens amt	164	78	86	78	83	-	-	-	3	
	Byer	35	15	20	15	19	-	-	-	1	
	Bygder	129	63	66	63	64	-	-	-	2	
	Alten	10	2	8	2	8	-	-	-	-	
	Talvik	4	1	3	1	3	-	-	-	-	
	Loppen	1	1	-	1	-	-	-	-	-	
	Hammerfest	21	8	13	8	12	-	-	-	1	
	Maasø	7	3	4	3	4	-	-	-	-	
	Kjelvik	8	4	4	4	4	-	-	-	-	
	Kistrand	8	2	6	2	6	-	-	-	-	
	Karasjok	2	1	1	1	1	-	-	-	-	
	Lebesby	3	-	3	-	3	-	-	-	-	
	Gamvik	10	6	4	6	4	-	-	-	-	
	Tanen	11	4	7	4	7	-	-	-	-	
	Vardø	21	12	9	12	9	-	-	-	-	
	Vadsø	25	13	12	13	12	-	-	-	-	
	Sydvaranger	33	21	12	21	10	-	-	-	2	

sendte utdrag av tuberkuloseprotokollerne for byer og herreder.

protokollerne 1914. tuberkulose i						Tilfælde utgaat av protokollerne 1914.			Tilfælde, hvor forpleining utenfor hjem- met har fundet sted i henhold til lovens § 6.			Tilfælde, hvor lovens § 10 er brukt.				
lymfe- kjertler.		urin- og kjønsorganer.		huden.		I alt.	Paa grund av						Md.	Kv.	Md.	Kv.
Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.		flyt- ning.	helbre- delse.	død.							
-	-	-	-	-	-	24	-	1	23	1	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	5	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	21	1	-	20	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	34	5	10	19	1	5	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	12	1	1	10	1	1	-	-	-	-	-
1	1	1	1	-	-	59	3	25	31	14	10	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	8	-	-	8	1	1	-	-	-	-	-
-	-	1	-	-	-	13	-	5	8	-	1	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	7	-	2	5	3	2	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	22	-	9	13	2	2	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	44	16	18	10	5	6	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	15	2	3	10	4	2	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	7	1	1	5	-	1	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	15	1	9	5	1	3	-	-	-	-	-
2	1	-	-	-	-	35	-	9	26	5	8	-	-	-	-	-
-	1	-	-	-	-	29	-	11	18	4	3	-	-	-	-	-
-	-	-	1	-	-	4	-	1	3	-	1	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	25	5	6	14	-	2	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	37	1	-	36	15	15	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	28	-	8	20	1	1	-	-	-	-	-
2	1	5	5	-	-	217	11	24	182	20	25	-	-	-	-	-
1	1	1	1	-	-	32	4	3	25	4	8	-	-	-	-	-
1	-	4	4	-	-	185	7	21	157	16	17	-	-	-	-	-
-	-	3	1	-	-	25	1	1	28	2	2	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	9	-	4	5	2	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	33	-	9	24	1	4	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	19	-	-	19	-	4	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	5	-	1	4	-	1	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	17	-	-	17	-	1	-	-	-	-	-
-	-	-	1	-	-	14	1	-	13	3	-	-	-	-	-	-
1	1	1	1	-	-	14	-	3	11	-	1	-	-	-	-	-
-	-	1	2	-	-	28	3	3	22	3	8	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	13	-	1	12	3	4	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	15	3	2	10	4	1	-	-	-	-	-
1	-	-	-	-	-	16	3	-	13	2	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	9	-	-	9	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	129	26	21	82	25	24	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	36	3	10	23	9	8	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	93	23	11	59	16	16	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	2	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	4	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	15	1	2	12	2	3	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	8	2	2	4	1	3	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	3	1	-	2	2	2	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	5	-	-	5	4	5	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	2	-	-	2	-	1	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	3	-	-	3	1	4	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	5	-	-	5	4	5	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	7	3	-	1	1	1	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	6	-	-	9	9	6	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	23	5	9	9	11	6	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	25	1	2	22	2	1	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	26	13	5	8	5	3	-	-	-	-	-

Dødeligheten av lungetuberkulose i de
Mortalité par la phthisie dans les départe-

Tabel XVI.	1914.				Forhold av dødsfald		
	Opgivne dødsfald ved				til alle opgivne dødsfald ved sygdom i pct.		
	sygdom.	lunge- tuber- kulose.	epide- miske syg- domme.	ikke epide- miske syg- domme.	1912.	1913.	1914.
Riket	28757	4288	5146	23611	15,0	15,2	14,9
Byer	9132	1294	1964	7168	14,1	14,8	14,2
Bygder	19625	2994	3182	16443	15,4	15,4	15,3
Amter:							
1. Kristiania	3133	436	764	2369	14,3	15,2	13,9
2. Akershus	1617	227	265	1352	13,1	13,8	14,0
3. Smaalenene	1809	187	408	1401	15,4	12,7	10,3
4. Buskerud	1487	188	286	1201	12,1	12,3	12,6
5. Jarlsberg og Larvik	1225	151	233	992	13,3	13,1	12,3
6. Hedemarken	1558	212	252	1306	15,2	13,6	13,6
7. Kristians	1336	129	185	1151	11,3	12,3	9,7
8. Bratsberg	1201	199	210	991	13,0	13,6	16,6
9. Nedenes	900	135	122	778	14,7	12,5	15,0
10. Lister og Mandal..	992	160	122	870	16,6	15,0	16,1
11. Stavanger	1557	219	315	1242	13,4	12,8	14,1
12. Søndre Bergenhus..	1655	223	300	1355	11,9	13,2	13,5
13. Bergen	1052	150	184	868	17,2	16,2	14,3
14. Nordre Bergenhus..	1034	174	130	904	14,1	14,1	16,8
15. Romsdal	1862	313	251	1611	16,0	16,3	16,8
16. Søndre Trondhjem.	2074	381	355	1719	10,6	22,0	18,4
17. Nordre — .	1086	181	165	921	15,4	15,8	16,7
18. Nordland	1796	364	284	1512	20,4	20,3	20,3
19. Tromsø	891	166	185	706	16,4	18,7	18,6
20. Finmarken	492	93	130	362	20,0	20,7	18,9
Kristiania og Bergen	4185	586	948	3237	15,0	15,4	14,0
De øvrige bye r....	4947	708	1016	3931	13,4	14,1	14,3

Gjennemsnitlig høstedes av de 38 kalve 22,99 gram. Den høstede vakcine har været tilberedt med 2 til 4 dele glycerin til 1 del lymfe. — Der indkom i 1914 ialt 2 611 rekvisitioner paa 200 514 portioner vakcine, og der expedertes i 2 743 sendinger vakcine i 26 261 rør til 200 410 personer. — Om resultaterne av podningen foreligger hittil beretning om 54 644 1ste gangs vakcinationer og 24 353 revakcinationer med henholdsvis 94,2 % og 58,4 pct. anslag.

forskjellige amter for aarene 1912—1914.

ments pendant les années de 1912—1914.

av lungetuberkulose			Dødeligheten av lungetuberkulose (pro mille av folkemængden).						
til dødsfald av ikke epidemiske sygdomme i pct.			Efter lægernes opgaver.			Efter utregning av alle dødsfald (se teksten og kartet over lungetuberkulose).			
1912.	1913.	1914.	1912.	1913.	1914.	1912.	1913.	1914.	Gjennemsnitlig i treareaet 1912—1914.
18,4	18,4	18,2	1,75	1,74	1,76	2,02	2,01	2,01	2,01
18,5	18,7	18,1	1,80	1,78	1,77	1,97	1,96	1,94	1,96
18,4	18,3	18,2	1,72	1,73	1,75	2,05	2,03	2,04	2,04
19,5	19,6	18,4	1,92	1,86	1,73	2,06	2,06	1,93	2,01
16,1	16,3	16,8	1,47	1,52	1,66	1,55	1,59	1,68	1,61
18,5	15,9	13,3	1,58	1,43	1,19	1,81	1,59	1,27	1,56
14,7	15,0	15,7	1,42	1,36	1,46	1,57	1,50	1,58	1,55
16,5	15,8	15,2	1,63	1,63	1,43	1,79	1,82	1,68	1,73
17,8	15,8	16,2	1,72	1,44	1,53	1,92	1,59	1,70	1,74
13,1	14,4	11,2	1,15	1,25	1,05	1,35	1,43	1,17	1,32
16,2	16,9	20,1	1,40	1,49	1,78	1,66	1,78	2,11	1,85
18,0	14,9	17,4	1,92	1,66	1,89	2,19	1,92	2,17	2,99
19,2	17,6	18,4	2,03	1,79	2,04	2,32	2,10	2,32	2,25
17,6	17,1	17,6	1,52	1,38	1,51	1,85	1,71	1,88	1,81
14,8	16,8	16,5	1,33	1,53	1,53	1,70	1,85	1,87	1,81
23,3	20,1	17,3	2,22	2,00	1,94	2,34	2,08	1,97	2,13
17,0	17,0	19,2	1,76	1,66	1,96	2,00	2,01	2,34	2,12
18,7	18,7	19,4	2,00	2,03	2,13	2,21	2,21	2,33	2,25
23,9	26,1	22,2	2,54	2,93	2,47	2,89	3,23	2,75	2,96
18,4	18,4	19,7	1,83	1,83	2,10	2,17	2,22	2,51	2,30
23,0	23,3	24,1	1,92	1,97	2,18	2,40	2,49	2,66	2,52
19,1	22,5	23,5	1,68	1,90	1,97	2,24	2,53	2,52	2,43
26,7	28,0	25,7	2,28	2,44	2,22	3,97	3,56	3,38	3,64
20,4	19,7	18,1	1,99	1,89	1,78	2,13	2,06	1,94	2,04
16,9	17,8	18,0	1,64	1,68	1,76	1,83	1,88	1,95	1,89

Om de militære revakcinationer, som om høsten blev paabudt for nøytralitetsværnet, og som for første gang i større skala er foretatt i armeen, er der indberettet om positivt anslag hos 56 pct. Det viste sig, at kun et faat al mænd i den værneplichtige alder tidligere hadde været revakcineret.

Tabel XXIX gir oplysning om tallet paa utførte retsmedicinske forretninger i 1914 efter opgaver fra den retsmedicinske kommission.

Antallet av syke, som behandles for lungetuberkulose

Le nombre des malades, souffrant de tuberculose pulmonaire,

Tabel XVII. Amter.	Tilbakeliggende fra det forrige aar.			Indkomne.			Tilsammen behandlede.		
	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.
Kristiania:									
Bellevue pleiehjem (kun for kvinder)	37	-	37	56	-	56	93	-	93
Akershus amt:									
Grefsen folkesanatorium	117	55	62	352	170	182	469	225	244
— nye sanatorium (Dr. Mjøen)	59	21	38	160	80	80	219	101	118
N.K.S. pleiehjem, Haugen pr. Grorud	21	-	21	48	-	48	69	-	69
Fru Marie Plahtes Minde	17	8	9	19	5	14	36	13	23
Glittre sanatorium	52	24	28	116	65	51	168	89	79
Jesseim tuberkulosehjem	20	10	10	19	9	10	39	19	20
Nes —	7	3	4	8	4	4	15	7	8
Smaalenenes amt:									
Mysentuberkulosehjem(aapnet ^{12/14})	-	-	-	59	30	29	59	30	29
Buskerud amt:									
Røken kommunale sykehus.....	13	7	6	16	9	7	29	16	13
Gifstad tuberkulosehjem i Lier....	18	6	12	31	12	19	49	18	31
Modum — paa Brevik	19	12	7	38	18	20	57	30	27
Trygstad —	29	15	14	35	18	17	64	33	31
Jarlsberg og Larvik amt:									
Tønsberg tuberkulosehjem.....	15	7	8	19	8	11	34	15	19
Hedemarkens amt:									
Eidskogen tuberkulosehjem	5	2	3	11	5	6	16	7	9
Leiten sykehjem	10	4	6	18	5	13	28	9	19
Finsal —	15	8	7	33	15	18	48	23	25
Furnes —	5	3	2	5	-	5	10	3	7
Valseth —	5	4	1	6	4	2	11	8	3
Elverum tuberkulosehjem	16	7	9	16	9	7	32	16	16
Mesnaliens kursted for brystsvake..	37	22	15	87	40	47	124	62	62
Trysil tuberkulosehjem	3	2	1	10	7	3	13	9	4
Kristians amt:									
Granheim sanatorium	37	24	13	80	40	40	117	64	53
Kornhaug —	31	13	18	61	27	34	92	40	52
Bratsberg amt:									
Furulund tuberkulosehjem.....	19	10	9	38	20	18	57	30	27
Høgaas —	21	15	6	16	13	3	37	28	9
Solbakken —	13	7	6	25	15	10	38	22	16
Granlien —	-	-	-	22	6	16	22	6	16
Nedenes amt:									
Egra tuberkulosehjem	20	8	12	27	17	10	47	25	22

paa nedenfor anførte sanatorier og pleiehjem.

traités aux sanatoriums et hôpitaux speciaux.

Utgaaat.						Tilbakeliggende ved aarets slutning.			Gjennemsnitlig daglig belæg.	Kurpenger pr. dag.	Antal sykepladser ialt.	
Levende.			Døde.			Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Kr.
Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.							
26	-	26	32	-	32	35	-	35	36	{ 1,60 for byens syke mot refusjon 2,50 }	40	
357	172	185	1	1	-	111	52	59	116,5	3,00	118	
154	70	84	5	3	2	60	28	32			62	
47	-	47	3	-	3	19	-	19	fuldt belæg	68,00 pr. md.	21—23	
12	4	8	6	3	3	18	6	12	17	3,31	18	
115	62	53	1	-	1	52	27	25	51,1	3 ¹ / ₃	52	
13	7	6	6	2	4	20	10	10	19 à 20	2,00—2,50	20	
7	4	3	2	2	-	6	1	5	ca. 6	1,80	10	
23	12	11	16	8	8	20	10	10	16	2,00—2,25	20	
12	7	5	8	4	4	9	5	4	10,2	1,80—2,20	11	
23	9	14	5	2	3	21	7	14	21	2,00—2,34	21	
27	10	17	12	6	6	18	14	4	20,42	2,17	24	
29	14	15	8	5	3	27	14	13	32	1,80—2,75	34	
5	1	4	17	8	9	12	6	6	13,7	1,00—1,50	15	
8	3	5	4	1	3	4	3	1	6	1,50	10	
7	3	4	8	1	7	13	5	8	13	1,80—2,50	20	
33	17	16	7	3	4	8	3	5	11,4	2,00—2,25	15	
1	1	-	4	-	4	5	2	3	3,78	1,75	ca. 6	
1	-	1	7	5	2	3	3	-	6	2,00	13	
5	2	3	7	2	5	20	12	8	17	1,80	18—20	
84	42	42	3	1	2	37	19	18	37	5,00—8,00	37	
7	6	1	2	1	1	4	2	2	?	1,50	5	
76	40	36	6	5	1	35	19	16	37,4	4,00—5,00	42	
63	26	37	-	-	-	29	14	15	32,2	4,08—4,83	33	
27	12	15	9	5	4	21	13	8	18,22	2,25—3,00	21	
12	7	5	4	4	-	21	17	4	?	2,00—2,25	22	
9	7	2	7	5	2	22	10	12	15	2,25	22	
5	-	5	2	-	2	15	6	9	16	2,25	16	
14	9	5	12	5	7	21	11	10	20	1,85	25	

Antallet av syke, som behandles for lungetuberkulose

Tabel XVII (forts.). Amt.	Tilbakeliggende fra det forrige aar.			Indkomne.			Tilsammen behandlede.		
	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.
Lister og Mandal amt:									
Solvang tuberkulosehjem.....	25	14	11	64	32	32	89	46	43
Stavanger amt:									
Førre tuberkulosehjem	17	8	9	20	11	9	37	19	18
Søndre Bergenshus amt:									
Fagerlid pleiehjem	14	4	10	10	3	7	24	7	17
Bjørkeli —	21	14	7	20	7	13	41	21	20
Nordre Bergenshus amt:									
Lærdal pleiehjem	2	2	-	7	4	3	9	6	3
Lyster sanatorium	101	51	50	333	183	150	434	234	200
Askvold tuberkulosehjem	7	6	1	10	7	3	17	13	4
Romsdals amt:									
Volden tuberkulosehjem	10	5	5	10	4	6	20	9	11
Reknes sanatorium	71	41	30	269	147	122	340	188	152
Vestnes tuberkulosehjem	20	10	10	17	5	12	37	15	22
Tingvold — i Tingvold	24	12	12	41	19	22	65	31	34
Søndre Trondhjems amt:									
Røros pleiehjem	7	1	6	16	8	8	23	9	14
Orkedalen sykehjem	14	7	7	12	6	6	26	13	13
Meldalen —	12	4	8	20	9	11	32	13	19
Nordre Trondhjems amt:									
Hegre tuberkulosehjem	11	6	5	29	5	24	40	11	29
Værdalen —	16	7	9	21	9	12	37	16	21
Stenkjær —	10	3	7	12	6	6	22	9	13
Namsos —	6	3	3	15	6	9	21	9	12
Nordlands amt:									
Fauske tuberkulosehjem	30	13	17	31	18	13	61	31	30
Narvik —	32	12	20	45	21	24	77	33	44
Hadsel —	17	7	10	16	7	9	33	14	19
Sortland ²⁾ —	-	-	-	14	6	8	14	6	8
Trømsø amt:									
Ibestad tuberkulosehjem	10	6	4	9	6	3	19	12	7
Tromsø ¹⁾ —	-	-	-	28	uopgit		28	uopgit	
Lyngen —	9	5	4	15	8	7	24	13	11
Finnmarkens amt:									
Tanagaard tuberkulosehjem.....	9	6	3	33	17	16	42	23	19

¹⁾ Aapnet 28de juli 1914. ²⁾ Driften begyndte 28de oktober 1914.

paa nedenfor anførte sanatorier og pleiehjem.

Utgaaat.						Tilbakeliggende ved aarets slutning.			Gjennemsnitlig daglig belæg.	Kurpenger pr. dag.	Antal sykepladser ialt.
Levende.			Døde.			Tils.	Md.	Kv.		Kr.	
Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.			
40	uopgit		19	uopgit		30	19	11	31	uopgit	33
13	5	8	7	6	1	17	8	9	14,58	2,00	17
5	2	3	5	2	3	14	3	11	13,6	2,20—2,50	14
15	7	8	4	3	1	22	11	11	fuldt belæg	1,25—2,00	22
2	2	.	2	2	.	5	2	3	5	uopgit	9
331	177	154	-	-	-	103	57	46	110	—	—
4	4	.	4	3	1	9	6	3	9	1,50—1,80	10
5	2	3	4	1	3	11	6	5	10,5	1,75	11 à 12
273	151	122	1	1	.	66	36	30	66,6	—	—
6	3	3	15	8	7	16	4	12	20	1,50—1,75	21
35	18	17	10	4	6	20	9	11	uopgit	1,80—2,00	35
11	5	6	5	1	4	7	3	4	13,42	1,50—1,75	12
6	3	3	7	4	3	13	6	7	15,4	1,50	16
16	6	10	3	-	3	13	7	6	13,7	1,50—1,75	13
15	4	11	12	4	8	13	3	10	12,02	1,50—2,30	12 à 13
11	4	7	8	5	3	18	7	11	17,1	1,50	16 à 17
7	1	6	4	2	2	11	6	5	10,82	1,50	11 à 12
5	3	2	7	4	3	9	2	7	8,3	1,50	10
19	9	10	10	4	6	32	18	14	30	2,00	29
30	11	19	13	6	7	34	16	18	34	2,00—2,50	34
7	3	4	8	3	5	18	8	10	17,4	1,80	18
-	-	-	-	-	-	14	6	8	7,65	1,80	14
4	3	1	5	3	2	10	6	4	9,86	1,30	10
1	uopgit		5	uopgit		22	uopgit		ikke opgit		
13	7	6	5	3	2	6	3	3	uopgit	1,50	14
14	4	10	9	6	3	19	13	6	14,97	1,20	18

**Antallet av sindssyke forpleiet med statsbidrag efter lov av
og kom-**

**Le nombre des aliénés, dont l'entretien est partiellement à la charge de l'état
de l'état et des**

	Tabel XVIII. A m t e r .	A n t a l s i n d s s y k e .		U t g i f t e r . K r .
		I a l t .	D e r a v p a a a s y l .	
I.	K r i s t i a n i a	959	680	594 661,70
II.	A k e r s h u s a m t	259	202	130 142,92
	Byer	2	1	930,00
	Bygder	257	201	129 212,92
III.	S m a a l e n e n e s a m t	290	175	124 942,45
	Byer	95	51	33 619,19
	Bygder	195	124	91 323,26
IV.	B u s k e r u d a m t	299	88	110 171,00
	Byer	84	28	32 974,13
	Bygder	215	60	77 196,87
V.	J a r l s b e r g o g L a r v i k a m t	333	102	123 823,73
	Byer	105	22	37 599,80
	Bygder	228	80	86 223,93
VI.	H e d e m a r k e n s a m t	365	209	154 345,82
	Byer	15	8	6 424,29
	Bygder	350	201	147 921,03
VII.	K r i s t i a n s a m t	264	199	125 039,21
	Byer	13	8	5 906,08
	Bygder	251	191	119 133,13
VIII.	B r a t s b e r g a m t	398	178	153 628,17
	Byer	82	27	28 438,42
	Bygder	316	151	125 189,75
IX.	N e d e n e s a m t	318	139	74 091,10
	Byer	104	42	39 086,06
	Bygder	214	97	35 005,04
X.	L i s t e r o g M a n d a l a m t	418	204	152 017,08
	Byer	108	57	36 224,84
	Bygder	310	147	115 792,24

^{17/6} 1891 og de samlede utgifter ved døres forpleining for stat
muner.

d'après la loi du ^{17/6} 1891 et le total de l'entretien de ces aliénés (les frais
communes ensemble).

	Amter.	Antal sindssyke.		Utgifter. Kr.
		Ialt.	Derav paa asyl.	
XI.	Stavanger amt.....	489	217	183 484,52
	Byer	188	100	74 640,40
	Bygder.....	301	117	108 844,12
XII.	Søndre Bergenshus amt ¹⁾ ...	414	244	- .
XIII.	Bergen	298	210	141 325,11
XIV.	Nordre Bergenshus amt...	218	95	76 182,49
	By	-	-	-
	Bygder.....	218	95	76 182,49
XV.	Romsdals amt.....	367	202	144 646,80
	Byer	84	57	35 390,32
	Bygder.....	283	145	109 256,48
XVI.	Søndre Trondhjems amt...	446	228	160 340,15
	By	177	112	60 147,74
	Bygder.....	269	116	100 192,41
XVII.	Nordre Trondhjems amt...	264	105	83 846,54
	Byer	25	12	8 991,72
	Bygder.....	239	93	74 854,82
XVIII.	Nordlands amt.	368	204	132 517,52
	Byer	25	16	10 661,99
	Bygder.....	343	188	121 855,53
XIX.	Tromsø amt.....	199	108	70 205,11
	Byer	22	18	10 953,24
	Bygder.....	177	90	59 251,87
XX.	Finnmarkens amt.....	116	68	46 011,81
	Byer	27	17	11 829,06
	Bygder.....	89	51	34 182,75
I hele riket		7 082	3 857	2 781 422,73
	Byer	2 413	1 466	1 169 804,09
	Bygder.....	4 669	2 391	1 611 618,64

¹⁾ Utgiftsopgaver kan ikke skaffes, da de er bortkommet under kontorets utflytning
ved branden i Bergen i januar 1916.

Utdrag av jormødrenes bøker.
Extrait des registres des sages-femmes.

Tabel XIX.

	Barselkvinder.							Barn.												
	Sum.	Derav:						Sum.	Mandkjøn.	Kvindekjøn.	Derav:									
		Forstefødende.		Flerfødende.		Uopgit.					Uopgit.		Levende.		Dødfødte.		Uopgit.			
		Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.				Md.	Kv.	Md.	Kv.						
Riket	55487	13459	41974	54	51397	4029	61	56275	29384	26879	12	27370	25179	1104	857	1765				
Byer	18179	5105	13063	11	16272	1907	-	18446	9639	8805	2	8508	7776	375	319	1468				
Bygder	37308	8354	28911	43	35125	2122	61	37829	19745	18074	10	18862	17403	729	538	297				
Amter:																				
1. Kristiania	5872	2003	3869	-	4897	975	-	5956	3155	2800	1	3021	2689	134	111	1				
2. Akershus	3005	670	2335	-	2818	180	7	3058	1554	1504	-	1494	1459	60	45	-				
3. Smaalenene	¹⁾ 3911	880	3031	-	3686	299	-	3963	2089	1874	-	1968	1781	83	57	74				
4. Buskerud	3224	745	2479	-	3071	153	-	3272	1756	1516	-	1679	1452	77	64	-				
5. Jarlsberg og Larvik	2726	673	2043	10	2586	128	12	2771	1477	1294	-	1418	1250	59	44	-				
6. Hedmarken	3482	785	2697	-	3237	245	-	3519	1811	1707	1	1749	1664	62	43	1				
7. Kristians	2622	556	2066	-	2503	119	-	2656	1367	1289	-	1306	1248	61	41	-				
8. Bratsberg	2419	578	1841	-	2318	97	4	2453	1258	1194	1	1059	1026	38	34 ³⁾	296				
9. Nedenes	1472	340	1132	-	1420	52	-	1497	772	725	-	739	703	33	22	-				
10. Lister og Mandal	1669	316	1353	-	1641	28	-	1688	916	772	-	879	743	37	29	-				
11. Stavanger	3708	784	2924	-	3553	154	1	3747	1919	1828	-	1325	1258	37	30 ⁴⁾	1097				
12. Søndre Bergenhus	3413	784	2325	4	3223	173	17	3470	1777	1691	2	1710	1639	60	49	12				
13. Bergen	1918	508	1410	-	1782	136	-	1946	1027	919	-	981	887	46	32	-				
14. Nordre Bergenhus	1662	349	1313	-	1587	57	18	1685	897	786	2	861	765	36	21	2				
15. Romsdal	3393	737	2655	1	3201	192	-	3438	1816	1622	-	1750	1572	66	50	-				
16. Søndre Trondhjem	3870	926	2905	39	3391	478	1	3934	2010	1919	5	1830	1754	67	59 ⁵⁾	224				
17. Nordre —	1691	393	1298	-	1559	132	-	1720	880	840	-	844	809	36	31	-				
18. Nordland	2850	715	2135	-	2592	257	1	2890	1560	1330	-	1470	1257	56	49	58				
19. Tromsø	¹⁾ 1709	516	1193	-	1560	249	-	1730	895	835	-	860	806	35	29	-				
20. Finmarken	871	201	670	-	776	95	-	882	448	434	-	427	417	21	17	-				

¹⁾ Av disse fødte én en blæremola. ²⁾ Av disse fødte én et misfoster. ³⁾ Derav 281 levende og 14 dødfødte, men kjøn ikke oppgitt; alle fra Skien by. ⁴⁾ Av disse var 1064 levende og 33 dødfødte, men kjøn ikke oppgitt; alle fra Stavanger by. ⁵⁾ Av disse var 209 levende og 10 dødfødte.

Utdrag av jormødrenes bøker.
Extrait des registres des sages-femmes.

Tabel XIX (forts.).

	Barn (forts.).																Trillingfødsler.	
	Fosterleier :					Fødselen fuldendt ved				Av fostrene var :								
	Isseleie.	Ansigsleie.	Sæte- eller fotleie.	Tverleie.	Andet eller upp- git leie.	tang.	vending.	uttrækning.	etterbyrds- operationer.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Uopgit.		
Riket	53174	245	1641	245	1003	204	144	263	441	292	217	480	442	27159	24834	2851	760 15	
Byer	17569	59	622	80	116	78	21	51	27	141	107	174	165	8369	7630	1860	260 4	
Bygder	35605	186	992	159	887	126	123	212	414	151	110	306	277	18790	17204	991	500 11	
Amter:																		
1. Kristiania	5637	16	253	25	25	-	-	-	-	62	44	85	74	3008	2682	1	82 1	
2. Akershus	2854	12	100	12	80	18	4	17	22	20	19	24	35	1361	1288	311	49 2	
3. Smaalenene	3800	11	94	22	36	-	11	13	11	22	16	44	29	2023	1828	1	51 1	
4. Buskerud	3056	16	108	9	83	25	9	29	42	20	14	44	34	1631	1417	112	44 2	
5. Jarlsberg og Larvik	2662	10	72	8	19	23	6	7	14	12	11	29	26	1312	1127	154	45 -	
6. Hedmarken	3344	14	75	11	75	2	10	12	45	14	6	29	30	1768	1671	1	35 1	
7. Kristians	2453	19	79	15	91	22	15	20	33	15	11	25	29	1327	1249	-	34 -	
8. Bratsberg	2351	13	68	3	18	1	3	11	29	10	11	17	9	930	894 ¹⁾	582	34 -	
9. Nedenes	1430	9	39	12	7	-	4	8	8	8	3	9	7	755	715	-	19 3	
10. Lister og Mandal	1616	6	46	7	13	-	6	13	20	11	6	9	17	896	749	-	19 -	
11. Stavanger	3564	12	103	12	56	51	6	30	33	10	4	9	11	1327	1263 ²⁾	1123	39 -	
12. Søndre Bergenhus	3285	12	75	28	70	5	18	13	46	11	9	18	28	1748	1654	2	55 1	
13. Bergen	1860	4	79	7	16	-	-	1	2	16	7	5	8	1006	903	-	28 -	
14. Nordre Bergenhus	1561	16	30	7	71	6	7	8	13	2	3	9	5	886	778	2	21 1	
15. Romsdal	3228	21	97	20	72	29	16	17	27	10	13	31	21	1775	1588	-	45 -	
16. Søndre Trondhjem	3681	12	123	16	102	1	9	23	19	21	17	34	32	1836	1760 ³⁾	234	62 1	
17. Nordre —	1648	6	46	4	16	4	-	8	9	7	3	18	14	855	823	-	27 1	
18. Nordland	2736	18	81	10	45	14	12	15	21	9	12	19	16	1409	1199	226	38 1	
19. Tromsø	1801	12	41	9	67	1	4	8	21	8	3	11	9	875	824	22	-	
20. Finmarken	807	6	25	3	41	2	4	10	26	4	5	11	8	431	421	2	11 -	

¹⁾ Derav i Skien by 283 fuldårne, 4 ufuldårne, 8 aborter. ²⁾ Blandt disse var 3 aborter, 19 ufuldårne og 1075 fuldårne, men kjøn ikke oppgitt; alle fra Stavanger by. ³⁾ Av disse var 1 abort, 9 ufuldårne og 219 fuldårne.

Av lægerne utførte
Opérations obstétricales

Tabel XX.

	Barsel-kvinder.	Opera-tioner.	Forhold i pet.	Tangfor-løsning.	Vending.
Riket	62 423	2 951	4,7	2 332	218
A m t e r :					
1. Kristiania	5 671	733	12,9	564	45
2. Akershus	3 116	86	2,7	70	8
3. Smaalenene	4 101	384	9,4	336	24
4. Buskerud	3 391	128	3,8	106	5
5. Jarlsberg og Larvik	2 724	94	3,4	79	9
6. Hedemarken	3 877	120	3,1	95	12
7. Kristians	3 060	109	3,6	83	17
8. Bratsberg	2 907	87	3,0	69	5
9. Nedenes	1 669	84	5,0	70	10
10. Lister og Mandal	1 759	85	4,8	67	8
11. Stavanger	4 023	216	5,4	163	10
12. Søndre Bergenhus	3 870	94	2,4	71	14
13. Bergen	1 980	210	10,6	158	9
14. Nordre Bergenhus	2 047	46	2,2	37	3
15. Romsdal	3 624	99	2,7	80	9
16. Søndre Trondhjem	4 136	118	2,9	82	14
17. Nordre —	2 067	60	2,9	48	4
18. Nordland	4 560	96	2,1	78	6
19. Tromsø	2 400	68	2,8	53	3
20. Finmarken	1 441	34	2,4	23	3

¹⁾ Som indikation var opført lungetuberkulose i 10 tilfælde, hjertelidelser i 3 og for anæmi, diabetes, eklampsi, truende eklampsi, epilepsi, farlig urininfektion, hyperemesis, «missed

Sykehus. Statsanstalter. Rikshospitalet i Kristiania, 3 stiftelser for spedalske (2 i Bergen og en i Strinden ved Trondhjem), 2 sanatorier for tuberkuløse (1 ved Molde og 1 i Lyster), 3 militære sykehus (garnisonssykehuset i Kristiania, Karl Johansværns sykehus i Horten og det militære sykehus i Fredrikstad). Under statens styre hører fremdeles vaarsildavgiftsfondets sykehus ved Haugesund og Flora, foruten 3 mindre sykehus, som kun brukes under fisket (Skudenes, Aakre og Kalvaag). Staten yder bidrag til kysthospitalene for skrofuløse barn ved Fredriksværn og i Hageviken ved Bergen. Av a m t s s y k e h u s findes et eller flere i de fleste amter, i det hele 17. I Tromsø stift tilhører disse vedkommende amters medicinalfond; under dette hører desuden en del mindre sykehus, av hvilke de fleste alene er aapne i fisketiden. I de fleste byer og enkelte landdistrikter findes kommunale sykehus tildels i forbindelse med epidemilasarettet. Av andre sykehus kan videre nævnes diakonisearstaltens og diakon-

obstetriciske operationer.
faites par les médecins.

Uttrekning.	Partus præmaturus artificialis.	Accouche-ment forcé.	Keiser-snit.	Supra-vaginal amputa-tion.	Per-foration.	Embry-otomi. Decapi-tation.	Efter-byrds-operation.	Abortus provo-catus. ¹⁾
141	22	1	10	3	33	12	152	27
46	12	1	2) 8	2	2	1	44	8
3	-	-	-	-	1	-	4	-
7	1	-	-	-	5	-	8	4
7	-	-	-	-	-	-	10	-
2	-	-	-	-	1	-	3	-
2	-	-	-	-	5	-	6	-
1	-	-	-	-	2	1	5	-
5	-	-	-	-	2	-	6	-
2	-	-	-	-	-	-	2	-
4	2	-	-	-	-	1	3	-
23	-	-	-	-	2	-	15	3
4	-	-	-	-	1	1	3	-
17	6	-	-	-	1	1	15	3
2	-	-	-	-	2	-	2	-
3	-	-	-	-	1	1	5	-
4	1	-	2) 1	1	4	2	5	4
4	-	-	1	-	-	-	3	-
3	-	-	-	-	3	1	4	1
2	1	-	-	-	1	1	4	3
-	-	-	-	-	-	2	5	1

hver av de følgende 1: albuminuri, retinitis albuminurica, akut hydramnion, anæmi, perniciøs abortion» (mola?), neurasteni, pyelit. 2) Derav 1 vaginalt.

hjemmets samt Vor Frue hospital (katolsk) i eller ved Kristiania, flere private klinikker i Kristiania, Bergen og andre byer og nogen av den katolske mission oprettede mindre sykehuse. Ved landsfængslerne er indrettet sykeavdelinger, og ved forskjellige fattighus, et par bergverk etc. findes større eller mindre sykelokaler.

Om tallet paa de paa sykehus behandlede syke se tabel XXXV (side 84* og flg.).

Der var 2 fødselsstiftelser i virksomhet, 1 i Kristiania og 1 i Bergen, begge forbundet med jormorskoler. Til fødselsstiftelsen i Kristiania er desuden knyttet en liten avdeling for kvindest. og en for barnesygdomme.

Tallet paa sindssykeasyl er var ved aarets utgang 21, nemlig 4 statsasyl, 2 til milde stiftelser knyttede asyl, 12 kommunale og amtskommunale asyl, 3 private asyl og kriminalasylet i Trondhjem.

Obstetriciske operationers utfald for mødre og barn.
Résultats des opérations obstétricales pour les mères et pour les enfants.

Tabel XXI. Operation.	Samlet antal operationer.	Mødre ¹⁾ .				Barn.			
		Utfaldet er opgit for	Derav døde ²⁾ .	Forhold i pct.		Utfaldet er opgit for	Derav var død- fædte.	Forhold i pct.	
				i 1913.	i 1914.			i 1913.	i 1914.
Tangforløsning.....	2 332	2 296	19	0,7	0,8	2 327	110	6,4	4,7
Vending.....	218	211	11	5,2	5,2	217	87	36,1	40,1
Ultrækning ved bæk- kenendeleie.....	141	129	2	1,5	1,6	141	34	18,3	24,1
Partus præmaturus artificialis.....	22	22	-	3,6	-	22	4	28,6	18,2
Accouchement forcé.	1	1	-	-	-	1	-	-	-
Keisersnit, klassisk.	8	8	2	11,1	25,0	8	2	22,2	25,0
Hysterotomia vagina- lis.....	2	2	-	-	-	2	1	-	50,0
Supravaginal ampu- tation	3	3	-	-	-	3	2	-	66,7
Perforation.....	33	33	3	7,7	9,1	-	-	-	-
Embryotomi; decapi- tation	12	12	1	33,3	8,3	-	-	-	-
Efterhyrdsoperation .	152	152	5	-	3,3	-	-	-	-
Abortus provocatus .	27	27	-	-	-	-	-	-	-

¹⁾ Hvor begge tvillinger er forløst ved kunsthjælp, er utfaldet for moren som regel opført ved den paa anden tvilling utførte operation. (Se tabel XXII). ²⁾ Døds-aarsakerne sees av tabel X.

Med hensyn til sundhetstilstanden ved rikets **landsfængsler** henvises til den trykte bereitung om disse.

Riket er delt i 217 lægedistrikter, hvorav 7 stadsfysikater og 12 stadslägedistrikter. Desuden er der i Finmarkens amt en distriktslæge uten fast distrikt.

Medicinalpersonale. 26 læger utgik i aarets løp fra universitetet. Ifølge den officielle lægeforskrift for 1914 og dennes tillæg var tallet paa autoriserte læger ved aarets utgang 1 305, hvorav 48 kvindelige. 79 var bosat i utlandet. For 1 143 kjendtes opholdsstedet; 680 eller 59,5 pct. bodde i byerne og 463 eller 40,5 pct. i bygderne. For 83 var opholdsstedet ikke opgitt. Av de i utlandet bosatte var 9 i forskjellige land i Europa, 57 i Nord-Amerika, 1 i Argentina, 6 i Afrika, 5 i Asien (Kina) og 1 i Australien.

Av de her i landet bosatte var ifølge lægeforskriftene og statskalenderen 1 livmedicus, 15 professorer, 2 prosektoerer, den ene tillike sekretær ved det medicinske fakultet, 1 docent og 3 amanuenser ved universitetet; 1 var medicinaldirektør, 1 kontorchef og 3 sekretærer i medicinaldirektoratet; 1 epidemi- og karantænelæge; 1 direktør for det civile veterinærvesen; 7 stadsfysici, 12 stads-

Tvillingfødsler med kunstig forløsning A) av begge tvillinger, B) av en tvilling. Trillingfødsler.

Jumeaux nés après des opérations obstétricales A) sur tous les deux B) sur l'un des deux.

Operation. ¹⁾	Utfaldet for							
	mødre.		1ste tvilling.		2den tvilling.		uopgit hvilken tvilling.	
	Lev.	Død.	Lev.	Dødf.	Lev.	Dødf.	Lev.	Dødf.
A. Begge tvillinger.								
Tang paa begge tvillinger	15	-	14	1	15	-	-	-
Tang paa første, vending paaanden tvilling	9	-	9	-	9	-	-	-
Tang paa første, uttrækning paaanden tvilling	8	-	8	-	6	2	-	-
Vending paa begge tvillinger	4	-	2	2	3	1	-	-
Utrækning paa begge tvillinger	4	1	4	1	3	2	-	-
Utrækning paa første, vending paaanden tvilling	3	-	3	-	3	-	-	-
Tilsammen	43	1	40	4	39	5	-	-
	44		44		44			
B. En av tvillingerne.								
Tang	10	-	4	-	4	-	2	-
Vending	11	-	-	-	6	4	1	-
Utrækning	4	-	2	-	1	1	-	-
Tilsammen	25	-	6	-	11	5	3	-
	25							

Trillingfødsler.

	Mødre.		1ste trilling.		2den trilling.		3dje trilling.	
	Lev.	Død.	Lev.	Dødf.	Lev.	Dødf.	Lev.	Dødf.
Tang paa alle trillinger	1	-	1	-	1	-	1	-
Tang paa 1ste og 2den, vending paa 3dje trilling	-	1	-	1	-	1	-	1
Utrækning paa alle trillinger	1	-	1	-	-	1	-	1
Utrækning paa 1ste, vending paa 2den og 3dje trilling	1	-	1	-	1	-	1	-
Tilsammen	3	1	3	1	2	2	2	2

¹⁾ Pa Kristiania fødselsstiftelse blev af 21 tvillingfødende hos 8 begge tvillinger forløst ved kunsthjælp, hos 3 kun andentvilling. Av førstetvillingerne forløstes 6 ved tang og 2 ved uttrækning. Av andentvillingerne forløstes 4 ved tang, 4 ved vending og 3 ved uttrækning (hos én af de sidstnævnte blev der foretagt exisceration).

**Utfald av de obstetriciske operationer efter de forskjellige
indikationer.**

Résultats des accouchements A) par forceps, B) par version, C) par extraction, D) des accouchements prématurés artificiels, E) par accouchement forcé, F) par opération césarienne, G) amputation supravaginale, H) par perforation, I) par embryotomi, K) par avortement provoqué, — d'après les indications différentes.

Tabel XXIII. Indikation.	Ialt udførte opera- tioner.	Mødre			Barn		
		ilive.	døde.	uopg.	levende født.	dødfødt.	uopgit utfald.
A. Tangforløsning.							
Risvækkelse, langsom fremgang etc.	1793	1761	7	-	1748	44	1
Trængt bækken	165	163	1	1	139	24	2
Barselkrampe (truende barselkr.; albuminuri)	69	55	8	-	57	11	1
Placenta prævia og blødning	12	12	-	-	8	4	-
Ueftergivelige fødselsdele	50	50	-	-	50	-	-
Livmorbristing (truende l.)	3	3	-	-	2	1	-
Blødning	10	8	-	-	8	2	-
Temperaturstigning under fødselen	4	4	-	-	4	-	-
Tumor (i bækken eller livmor)	4	3	1	-	2	2	-
Fare for moren (sygdom etc.)	17	14	2	-	14	2	1
Forhodeleie (isseleie med panden fortil)	56	56	-	-	56	-	-
Skakt isseleie	4	4	-	-	4	-	-
Ansigtssleie	18	18	-	-	16	2	-
Dyp tverstand	14	14	-	-	14	-	-
Stort foster, — hode	4	4	-	-	4	-	-
Fremfald av navlesnor	14	14	-	-	7	7	-
Fare for fosterets liv (daarlige fosterlyd)	76	76	-	-	69	7	-
Forskjellige andre indikationer	14	13	-	-	11	3	-
Uopgit indikation	5	5	-	-	4	1	-
Tilsammen		2332	2277	19	1	2217	110
						2297	2332
 B. Vending.							
Risvækkelse, langsom fremgang etc.	25	23	2	-	20	5	-
Trængt bækken	10	9	1	-	6	4	-
Barselkrampe etc.	8	6	1	-	6	2	-
Placenta prævia og blødning	36	33	3	-	15	21	-
Tumor	1	1	-	-	-	1	-
Blødning, fare for moren	3	2	1	-	-	3	-
Forhodeleie	1	1	-	-	-	1	-
Ansigtssleie	2	2	-	-	1	1	-
Tverleie	116	110	2	1	75	40	1
Fremfald av navlesnor	10	10	-	-	5	5	-

Indikation.	Ialt udførte ope- rationer.	Mødre			Barn		
		ilive.	døde.	uopg.	levende født.	dødfødt.	uopgrit utfald.
Hydrocefalist fosterhode	2	1	1	-	-	2	-
Hydramnion	2	1	-	-	-	2	-
Ubestemt fosterleie	1	1	-	-	1	-	-
Uopgit indikation	1	1	-	-	1	-	-
Tilsammen	218	201	11	1	130	87	1
			213			218	
C. Uttrækning.							
Risvækkelse, langsom fremgang etc.	109	99	-	-	88	21	-
Trængt bækken	5	5	-	-	2	3	-
Barselkrampe etc.....	5	1	2	-	3	2	-
Placenta prævia og blødning	2	2	-	-	1	1	-
Blødning	2	2	-	-	1	1	-
Fare for fosterets liv	7	7	-	-	7	-	-
Fremfalda av navlesnor	4	4	-	-	3	1	-
Hydrocefalist fosterhode	1	1	-	-	-	1	-
Tilbakeholdt fosterhode.	1	1	-	-	-	1	-
Fortidlig løsning av normalt siti- tende placenta	1	1	-	-	-	1	-
Diverse andre indikationer.....	4	4	-	-	2	2	-
Tilsammen	141	127	2	-	107	34	-
			129			141	
D. Partus præmaturus artificialis.							
Trængt bækken	13	13	-	-	12	1	-
Barselkrampe etc.....	5	5	-	-	5	-	-
Placenta prævia og blødning....	2	2	-	-	1	1	-
Underlivssygd; tumor.....	2	2	-	-	-	2	-
Tilsammen	22	22	-	-	18	4	-
						22	
E. Accouchement forceé.							
Truende barselkrampe	1	1	-	-	1	-	-
F. Keisersnit (klassisk).							
Barselkrampe	1	-	1	-	1	-	-
Placenta prævia og blødning....	3	3	-	-	3	-	-
Lungetuberkulose	1	1	-	-	-	1	-
Ileus	1	1	-	-	1	-	-
Tumor	1	1	-	-	1	-	-

Indikation.	Ialt utførte operationer.	Mødre			Barn		
		ilive.	døde.	uopg.	levende født.	dødfødt.	uongit. utfaid.
Fortidlig løsning av normalt sitende morkake (vaginalt)	1	-	-	-	-	1	-
Barselkrampe	1	1	-	-	1	-	-
Tuberkulose i urinorganene	1	1	-	-	-	1	-
Tilsammen	10	8	2	-	7	3	-
				10			10
G. Supravaginal amputation.							
Meget trangt bækken.....	1	1	-	-	1	-	-
Myoma uteri.....	1	1	-	-	-	1	-
Inficeret dverg	1	1	-	-	-	1	-
Tilsammen	3	3	-	-	1	2	-
							3
H. Perforation.							
Langvarig fødsel, dystoki, av-kræftelse	4	3	1	-	-	-	-
Trangt bækken	17	16	1	-	-	-	-
Barselkrampe	1	1	-	-	-	-	-
Truende livmorbristing	1	1	-	-	-	-	-
Blødning	1	1	-	-	-	-	-
Forhodeleie	2	2	-	-	-	-	-
Ansightsleie med panden fortil	1	1	-	-	-	-	-
Dyp tverstand	1	1	-	-	-	-	-
Hydrocefalisk fosterhode	5	4	1	-	-	-	-
Tilsammen	33	30	3	-	-	-	-
				33			
J. Embryotomy.							
Decapitation.							
Trangt bækken	3	2	1	-	-	-	-
Forsømt tverleie	7	7	-	-	-	-	-
Misfoster. Dødt foster	2	2	-	-	-	-	-
Tilsammen	12	11	1	-	-	-	-
				12			
K. Abortus provocatus ¹⁾ .							
Lungetuberkulose	10	10	-	-	-	-	-
Hjertelidelser	3	3	-	-	-	-	-
Diverse andre indikationer	14	14	-	-	-	-	-
Tilsammen	27	27	-	-	-	-	-

¹⁾ Jfr. anm. paa tabel XX.

Fødte og døde.

Naissances et décès.

Tabel XXIV.

	Fødte		Døde					ved ulykkelige hændelser.	selvmord.	mord og drap.
	levende.	død- fødte.	ialt	0—1 aar.	i 1ste døgn.	paa barsel- seng.				
Riket	61849	1374	32928	4212	456	160	957	114	15	
Amter:										
1. Kristiania	5621	128	3486	567	51	9	85	27	6	
2. Akershus	3104	58	1637	224	47	6	44	12	2	
3. Smaalenene	4077	79	1935	323	44	12	71	4	-	
4. Buskerud	3858	79	1611	238	36	10	27	3	-	
5. Jarlsberg og Larvik .	2707	57	1443	200	21	12	36	3	-	
6. Hedemarken	3833	84	1733	201	26	9	25	9	-	
7. Kristians	3033	71	1479	146	20	11	23	5	1	
8. Bratsberg	2872	67	1426	209	24	12	52	5	2	
9. Nedenes	1654	40	1030	91	13	3	42	-	-	
10. Lister og Mandal . .	1742	40	1169	93	12	2	36	3	-	
11. Stavanger	3993	70	1932	265	30	9	56	8	1	
12. Søndre Bergenhus .	3858	71	2014	225	17	4	78	5	-	
13. Bergen	1957	48	1065	129	13	4	20	3	-	
14. Nordre Bergenhus .	2028	49	1237	95	13	4	31	3	1	
15. Romsdal	3582	85	2041	176	15	7	69	4	-	
16. Søndre Trondhjem .	4090	94	2309	248	20	9	51	5	-	
17. Nordre	2049	46	1297	115	14	4	31	7	-	
18. Nordland	4509	103	2194	286	24	19	75	4	1	
19. Tromsø	2373	58	1140	183	9	4	44	3	-	
20. Finmarken	1409	47	750	200	7	10	61	1	1	

læger, 149 distriktslæger¹⁾; 4 var direktører og 4 reservalæger ved statens sindssykeasyl; 1 læge ved kriminalasylet (tillike bestyrer av kommunalt sindssykeasyl), 17 læger ved kommunale eller private sindssykeasyl og 1 bestyrer ved Ørje kursted for alkoholister; 2 var direktører for tuberkulosesanatorier og 2 læger ved de 2 kysthospitaler for skrofuløse barn. Ved Rikshospitalet var 1 direktør, 9 overlæger, 9 reservalæger og 8 assistenter ved enkelte hospitalsavdelinger og det patologisk-anatomiske institut, 1 bestyrer av Röntgeninstitutet, 1 overlæge for den tuberkuløse sygdom, 1 overlæge for den spedalske sygdom og 2 læger ved stiftelser for spedalske. 2 overlæger og 2 reservalæger ved de 2 fødselsstiftelser; 3 var læger ved landsfængsler og ca. 60 ved amtssykehus, kommunale eller andre sykehus (deriblandt flere distriktslæger); 1 var direktør for Kristiania bys sykehus,

¹⁾ Ved fortegnelsens utgivelse var endel distriktslægeembeder ubesat.

Fødte og døde i
Nombre des naissances et des décès

Tabel XXV.

	Byerne.					
	Fødte		Døde			
	levende.	død-fødte.	ialt.	0—1 aar.	i 1ste døgn.	paa barsel- seng.
Riket	18292	411	10040	1591	155	34
Amter:						
1. Kristiania	5621	128	3486	567	51	9
2. Akershus	55	2	47	4	-	-
3. Smaalenene	1174	24	662	123	14	2
4. Buskerud	1032	18	472	91	13	-
5. Jarlsberg og Larvik	926	23	568	77	8	6
6. Hedemarken	181	4	74	10	2	-
7. Kristians	205	4	90	14	2	-
8. Bratsberg	816	14	421	70	10	2
9. Nedenes	370	9	262	33	2	1
10. Lister og Mandal	516	13	321	23	1	-
11. Stavanger	1807	32	856	160	15	3
12. Søndre Bergenhus	-	-	-	-	-	-
13. Bergen	1957	48	1065	129	13	4
14. Nordre Bergenhus	41	2	10	3	-	1
15. Romsdal	860	22	399	63	6	1
16. Søndre Trondhjem	1497	38	691	106	10	2
17. Nordre —	190	1	123	11	-	-
18. Nordanland	366	11	140	33	6	1
19. Tromsø	343	10	181	39	1	-
20. Finmarken	335	8	172	35	1	2

2 var sundhetsinspektører, og 18 er opført som by- eller kommunelæger i byerne. 20 indehadde stillinger som amtslæger, over 80 andre læger end embedslæger var ordførere i helseraad.

I **armeens sanitet** var der 1 sanitetsoberst, 1 oberstløjtnant, 6 majorer, 42 kapteiner og 19 faste premierløjtnanter.

I **marinens sanitet** var der 1 kommandørkaptein, 6 kapteiner og 6 faste premierløjtnanter.

byerne og bygderne.

dans les villes et dans la campagne.

Bygderne.

			Bygderne.									
			Fødte			Døde						
ved ulyk- kelige hæn- delser.	selv- mord.	mord og drap.	levende.	død- fødte.	ialt.	0—1 aar.	i 1ste døgn.	paa bar- sels- seng.	ved ulykke- lige hæn- del- ser.	selv- mord.	mord og drap.	
262	51	9	43557	963	22888	2623	301	126	695	63	6	
85	27	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
1	-	-	3049	56	1590	220	47	6	43	12	2	
28	2	-	2903	55	1273	200	30	10	43	2	-	
6	1	-	2326	61	1139	147	23	10	21	2	-	
13	2	-	1781	34	875	123	13	6	23	1	-	
2	1	-	3652	80	1659	191	24	9	23	8	-	
1	-	-	2828	67	1389	132	18	11	22	5	1	
22	1	1	2056	53	1005	139	14	10	30	4	1	
5	-	-	1284	31	768	58	11	2	37	-	-	
8	2	-	1226	27	848	70	11	2	28	1	-	
20	5	1	2186	38	1076	105	15	6	36	3	-	
-	-	-	3858	71	2014	225	17	4	78	5	-	
20	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	1987	47	1227	92	13	3	31	3	1	
18	2	-	2722	63	1642	113	9	6	51	2	-	
19	3	-	2593	56	1618	142	10	7	32	2	-	
1	-	-	1859	45	1174	104	14	4	30	7	-	
2	1	-	4143	92	2054	253	18	18	73	3	1	
-	1	-	2030	48	959	144	8	4	44	2	-	
11	-	1	1074	39	578	165	6	8	50	1	-	

Av de i landet bosatte læger hadde ca. 400 fast ansættelse, og 1 hadde civilt embede utenfor lægestanden¹⁾.

Tallet paa **apotek** og **filialapotek** i virksomhet var 196, derav 35 med salgbart privilegium, 160 med personlig, derav 1 git Rikshospitalet som saadant. Filialapotekenes antal var 8, som er medregnet blandt apotek med personlig privilegium.

¹⁾ Flere læger hadde mer end én stilling.

Procentforhold mellem de af lægerne opgivne dødsfalder med kjendt
 (byer og bygder) og i
 Décès totals par cause connue dans les

Amt.	Lægedistrikter.	Dødsfald			Amt.	Lægedistrikter.	Dødsfald		
		ialt.	meldt av læger.	pet.			ialt.	meldt av læger.	pet.
Riket	32928	29884	90,8		VI. Hedemarkens amt.	1733	1592	91,9	
Byer	1040	9476	94,4		Byer	74	64	86,5	
Bygder	22888	20408	89,2		Bygder	1659	1528	92,1	
I. Kristiania	3486	3266	93,7		Solør og Odalen	453	401	88,5	
II. Akershus amt.....	1637	1694	103,5		Hamar stadslæge- distrikt	62	51	82,3	
Byer	47	38	80,8		Hedemarken	551	507	92,0	
Bygder	1590	1656	104,1		Søndre Østerdalens	277	259	93,5	
Aker	651	800	122,9		Trysil	77	79	102,6	
Ullensaker	507	465	91,7		Engerdalen	12	12	100,0	
Høland	212	188	88,7		Rendalen	133	124	93,2	
Follo	267	241	90,3		Tonset	159	159	100,0	
III. Smaalenenes amt	1935	1884	97,4		VII. Kristians amt	1479	1370	92,6	
Byer	662	627	94,8		Byer	90	91	101,1	
Bygder	1273	1257	99,0		Bygder	1389	1279	92,1	
Eidsberg	304	290	95,4		Hadeland og Land	327	321	98,2	
Moss stadslægedistr.	146	115	78,8		Søndre Valdres	99	84	84,8	
— lægedistrikts	192	222	115,6		Nordre —	94	82	87,2	
Fredrikstad stadsfys.	208	217	104,3		Toteu	365	323	88,5	
Sarpsborg	675	623	92,3		Faaberg	208	185	88,9	
Hvaler	410	417	101,7		Ringebu	165	159	96,4	
IV. Buskerud amt	1611	1521	94,4		Lom	120	111	92,5	
Byer	472	431	91,3		Lesje	101	105	104,0	
Bygder	1139	1090	95,7		VIII. Bratsberg amt	1426	1253	87,9	
Drammen stadsfysik.	335	323	96,4		Byer	421	371	88,1	
— lægedistr.	239	245	102,5		Bygder	1005	882	87,7	
Ringerike	221	208	94,1		Skien	508	506	99,6	
Modum	404	367	90,8		Kragerø	310	292	94,2	
Nes	111	105	94,6		Hollen	171	139	81,5	
Aal	57	49	86,0		Sauland	181	136	103,8	
Kongsberg stads- lægedistrikts	97	82	84,5		Kviteseid	96	65	67,7	
Sandsvær	98	93	94,9		Nissedal				
Rollag	49	49	100,0		Laardal				
V. Jarlsb. og Larv. amt	1443	1261	87,4		Fyresdal	98	79	80,6	
Byer	568	518	91,2		Vinje				
Bygder	875	743	84,9		Tinn	112	32	32,1	
Tønsberg stadslæge- distrikt	161	157	97,5		IX. Nedenes amt	1030	938	91,1	
Tønsberg lægedistr.	427	334	78,2		Byer	262	264	100,	
Horten stadslæge- distrikt	120	121	100,8		Bygder	768	674	87,	
Hof	249	217	87,1		Risør stadslæge- distrikt	48	47	97,1	
Larvik stadslæge- distrikt	138	103	74,6		Østre Nedenes	256	232	90,	
Larvik lægedistrikts	348	329	94,5		Arendal stadslæge- distrikt	144	150	104,	

¹⁾ Slaaes opgaverne fra Aker (295—400), Bærum (120—156) og Asker (69—78) herredet saa men med opgaverne fra Kristiania by blir procentforholdet for disse kommuner tilsammen 98,5. Paa Kristiania sindssykeasyl i Asker, Dikemark, døde 26 personer.

aarsak og de i alt indtrufne dødsfald inden riket og amterne
de enkelte lægedistrikter.

départements et dans les districts civils médicaux.

Tabel XXVI (forts.).

Amt.	Lægedistrikter.	Dødsfald			Amt.	Lægedistrikter.	Dødsfald		
		ialt.	meldt av læger.	pet.			ialt.	meldt av læger.	pet.
X.	Lister og Mandal amt	1169	1027	87,9	XIII.	Bergen.....	1065	1080	101,4
	Byer	321	299	93,1					
	Bygder	848	728	85,8	XIV.	Nordre Bergenh. amt	1237	1066	86,2
	Kristiansands stads- fysikat	217	206	94,7		By	10	11	110,0
	Mandal stadslæge- distrikt	47	45	95,7		Bygder	1227	1055	86,0
	Oddernes	284	279	98,4		Lærdal	79	75	94,9
	Undal	183	115	62,8		Lyster	56	72	128,6
	Lyngdal	86	75	87,2		Hafslø	87	82	94,3
	Vanse	133	125	94,0		Sogndal			
	Flekkefjord	219	182	83,1		Vik	89	83	93,5
	Siredalen					Balestrand	27	18	66,7
XI.	Stavanger amt	1932	1627	84,2		Gulen	92	86	93,5
	Byer	856	799	93,3		Kirkebø	86	86	100,0
	Bygder	1076	828	76,9		Ytre Søndfjord	125	58	42,4
	Sogndal	32	11	34,4		Indre	100	94	94,0
	Lund	30	18	60,0		Kinn	169	158	93,5
	Egersund stadslæge- distrikt	50	44	88,0		Ytre Nordfjord	131	113	86,3
	Egersund lægedistr.	80	76	95,0		Nordfjordeidet	51	45	88,2
	Time	142	124	87,3		Gloppen	68	46	67,6
	Sandnes	135	113	83,7		Indviken	77	73	94,8
	Stav. stadsfysikat ..	552	524	94,9	XV.	Romsdals amt	2041	1920	94,1
	Stav. lægedistrikt ..	130	101	77,7		Byer	399	373	93,5
	Finnø	137	72	52,6		Bygder	1642	1547	94,2
	Sand	136	110	80,9		Vestre Søndmør			
	Karmoen	220	213	96,8		Vannelven	164	140	85,4
	Haugesund	288	221	76,7		Hero			
XII.	Søndre Bergenh. amt	2014	1746	86,7		Sande	37	35	94,6
	Sveio	63	48	76,2		Indre Søndmør	122	110	90,2
	Indre Søndhordland	136	103	75,7		Hjørundfjord			
	Stord	82	55	67,1		Østre Søndmør	77	67	87,0
	Finnaas	79	79	100,0		Ørskog	98	88	84,7
	Tysnes	127	119	93,7		Nordre Søndmør	327	312	95,4
	Indre Hardanger ..	127	99	78,0		Haram			
	Ulvik	42	37	88,1		Molde			
	Røldal	9	8	88,9		Bud	281	288	102,5
	Ytre Hardanger ..	121	78	64,5		Vestnes			
	Voss	152	116	76,3		Indre Romsdal	158	145	91,8
	Fane	126	123	97,6		Søndre Nordmør	381	357	93,7
	Fuse	61	58	95,1		Sundalen	98	92	93,9
	Nordre Midthord- land	367	333	90,7		Surendalen	138	138	100,0
	Sund-Austevold ..					Rindalen			
	Osterøen	167	159	95,2		Nordre Nordmør	116	112	96,6
	Hosanger	56	59	105,4		Ede	44	41	93,2
	Alversund	37	52	140,5	XVI.	Søndre Trondhj. amt ¹⁾	2309	2137	92,5
	Lindaas	140	149	106,4		By	691	681	98,6
	Manger	122	71	58,2		Bygder ¹⁾	1618	1456	90,0
						Trondhj. stadsfysik.	691	681	98,6
						Strinden	253	218	86,2
						Selbu	80	52	65,0
						Røros ¹⁾	123	111	90,2

¹⁾ 3 dødsfald paa gaarder i Tolgen herred og 6 dødsfald i Inset sogn av Kvikne herred, som begge hører til Hedemarkens amt, er medtatt i summen for henholdsvis Røros og Opdal lægedistrikt, men ikke i summen for Søndre Trondhjems amt.

Procentforhold mellem de av lægerne opgivne dødsfald med kjendt aarsak og de i alt indtrufne dødsfald inden riket og amterne (byer og bygder) og i de enkelte lægedistrikter.

Tabel XXVI (forts.)		Dødsfald					Dødsfald			
Amt.	Lægedistrikter.	Alt.	Meldt av læger.	Pct.	Amt.	Lægedistrikter.	Alt.	Meldt av læger.	Pct.	
Guldalen	236	219	92,8		Ofoten	90	71	78,9		
Opdal ¹⁾	112	106	94,6		Værøy	30	30	100,0		
Orkedalen	246	239	97,2		Flakstad	39	39	100,0		
Hitteren	160	139	86,9		Buksnes	168	139	82,7		
Frøya	74	70	94,6		Borge	101	97	96,0		
Hevne	163	128	78,5		Gimsøy	143	118	82,5		
Ytre Fosen	89	90	101,1		Austlofoten	115	94	81,7		
Indre — — — — —	91	84	92,3		Hadsel	-	-	-		
Nordre — — — — —					Sortland					
XVII. Nordre Trondhj. amt	1297	1122	86,5		Døde u. Lofotfisket					
Byer	123	102	82,9							
Bygder	1174	1020	86,9							
Stjørdalen	189	173	91,5		XIX. Tromsø amt	1140	941	82,5		
Frosta	131	115	87,8		Byer	181	162	89,5		
Levanger	233	197	84,5		Bygder	959	779	81,2		
Inderøen	162	158	97,5		Trondenes	173	162	98,6		
Stenkjær	156	134	85,9		Bjarkøy	17	14	82,4		
Grong	80	68	85,0		Ibestad	132	106	80,3		
Lierne	30	21	70,0		Salangen	92	72	78,3		
Namsos	103	89	86,4		Tranøy	43	32	74,4		
Fosnes	68	58	85,3		Berg	93	66	71,0		
Kolvereid	68	48	70,6		Maalselven	82	72	87,8		
Vikten	77	61	79,2		Bardu	92	74	80,4		
XVIII. Nordlands amt . . .	2194	1888	86,1		Balsfjord	153	138	90,2		
Byer	140	129	92,1		Tromsø by	— bygder	61	53	86,9	
Bygder	2054	1759	85,6		Lyngen	79	49	62,0		
Bindalen					Karlsøy	40	37	92,5		
Brønnøy					Skjervey	83	66	79,5		
Velfjord	163	128	78,5		XX. Finnmarkens amt . . .	750	551	73,5		
Vega					Byer	172	168	97,7		
Alstahaug					Bygder	578	383	66,3		
Tjøtta	173	132	76,3		Alten	52	42	80,8		
Vefsen					Talvik	32	27	84,4		
Hatfjelldalen	104	101	97,1		Loppen	33	27	81,8		
Ranen	211	135	64,0		Hammerfest	87	64	73,6		
Lurey	101	95	94,1		Maase	36	12	33,3		
Rødøy	47	39	83,0		Kjelvik	51	36	70,6		
Gildeskål	70	65	92,9		Kistrand	26	21	80,8		
Bodø	128	138	107,8		Karasjok	12	7	58,3		
Folden	73	52	71,2		Lebesby	36	18	50,0		
Skjerstad	199	192	96,5		Gamvik	33	16	48,5		
Steigen	28	34	121,4		Tanem	41	29	70,7		
Hamarey	49	40	81,6		Vardø	98	92	93,9		
Lødingen	54	51	94,4		Vadsø	117	90	76,9		
Tysfjord	45	37	82,2		Sydvaranger	96	70	72,9		
Narvik	63	53	84,1							

¹⁾ 3 dødsfald paa gaarder i Tolgen herred og 6 dødsfald i Inset sogn av Kvikne herred, som begge hører til Hedemarkens amt, er medtat i summen for henholdsvis Røros og Opdal lægedistrikt, men ikke i summen for Søndre Trondhjems amt.

De hyppigste av lægerne opgivne dødsaaarsaker ved sygdom.

Causes de décès (morts par accidents non compris), classées par ordre de fréquence.

Dødsaaarsak.	Sum.	Derav i		Procentforhold av alle opgivne dødsfald ved sygdom.		
		Byer.	Bygder.	Riket.	Byer.	Bygder.
Alderdomssvakhet	4 681	700	3 981	16,3	7,7	20,3
Lungetuberkulose	4 288	1 294	2 994	14,9	14,2	15,3
Kræft (cancer og sarkom)	2 484	814	1 670	8,6	8,9	8,5
Hjerneslag	1 681	601	1 080	5,8	6,6	5,5
Lungebetændelse	1 642	568	1 074	5,7	6,2	5,5
Klappefeil og hjertemuskelsygdom .	1 545	584	961	5,4	6,4	4,9
Tuberkulose utenfor lungerne og miliærtuberkulose	1 211	357	854	4,2	3,9	4,4
Akute katarrer i aandedrætsorganene	1 019	380	639	3,5	4,2	3,3
Medfødt svakhet	1 016	386	630	3,5	4,2	3,2
Akut gastro enterit (kolerine)	815	408	407	2,8	4,5	2,1
Arteriosklerose	751	297	454	2,6	3,3	2,3
Kronisk nefrit (morbus Brighti)	614	231	383	2,1	2,5	2,0
Hjertelammelse	560	227	333	1,9	2,5	1,7
Kronisk bronkit og bronkiektasi .	501	127	374	1,7	1,4	1,9
Kikkhoste	407	162	245	1,4	1,8	1,2
Kramper hos smaabarn	394	156	238	1,4	1,7	1,2
Difteri (croup)	324	96	228	1,1	1,1	1,2
Indeklemt brok, volvulus etc.	236	58	178	0,8	0,6	0,9
Cysttit, cystopyelit	228	71	157	0,8	0,8	0,8
Sukkersyke	218	76	142	0,8	0,8	0,7
Diffus peritonit	202	82	120	0,7	0,9	0,6
Sindssygdomme (paralysis generalis etc.)	200	68	132	0,7	0,7	0,7
Suppurativ meningit	191	67	124	0,7	0,7	0,6
Septikopyæmi	178	61	117	0,6	0,7	0,6
Blindtarmbetændelse	174	57	117	0,6	0,6	0,6
Mave- og tarmkatarr (kronisk)	170	59	111	0,6	0,6	0,6
Mavesaar, duodenalsaar	148	47	101	0,5	0,5	0,5
Skarlagensfeber	139	74	65	0,5	0,8	0,3
Astma, emfysem	128	27	101	0,4	0,3	0,5
Diverse svelster (ikke kræft)	128	65	63	0,4	0,7	0,3
Andre dødsfald ved sygdom	2 484	932	1 552	8,6	10,2	7,9
Ialt opgivne dødsfald med kjendt sygdomsaarsak	28 757	9 132	19 625			

Apotekenes og filialernes fordeling paa lægedistrikterne sees av tabel I. Tabel XXXII (side 74* og fig.) gir en oversigt over det ved apotekene tjenestgjørende personale, forsaavidt derom haves oplysning.

I 1914 underkastet 15 sig apotekereksamens, derav 5 kvinder.

Vakcinerte.

Vaccination.

Tabel XXVIII.

	Middeltaal av levende fødte i treaaret 1912—1914.	Vakcinerte i 1914.	Forhold i pct.
Riket.....	61 346	68 730	112,1
Amter:			
1. Kristiania	5 654	5 069	89,7
2. Akershus.....	3 072	3 009	98,0
3. Smaalenene	4 064	4 221	103,9
4. Buskerud.....	3 378	3 411	101,0
5. Jarlsberg og Larvik	2 674	2 855	106,8
6. Hedemarken	3 729	3 216	86,2
7. Kristians	3 025	2 713	89,7
8. Bratsberg	2 828	3 251	115,0
9. Nedenes.....	1 632	2 867	175,7
10. Lister og Mandal.....	1 745	5 726	328,1
11. Stavanger	4 043	4 311	106,6
12. Søndre Bergenhus	3 699	3 562	96,3
13. Bergen	1 957	2 409	123,1
14. Nordre Bergenhus	1 998	1 959	98,0
15. Romsdal	3 517	2 700	76,8
16. Søndre Trondhjem	4 010	6 469	161,3
17. Nordre —	2 030	2 090	103,0
18. Nordland	4 534	5 849	129,0
19. Tromsø	2 373	1 395	58,8
20. Finmarken.....	1 384	1 698	122,7

Av **tandlæger** var der ifølge fortegnelsen over autoriserte læger, tandlæger og dyrlæger for 1914 ialt 504; av disse var 29 bosat utenfor Norge. For 448 er deres bopæl i lægedistrikterne kjendt (se tabel I).

Av **jormødre** uteksaminertes 62, derav ved jormorskolen i Kristiania 42, ved jormorskolen i Bergen 20. Tallet paa jormødre i riket var etter embedslægernes opgaver 1 422, hvis fordeling paa amter og lægedistrikter vil sees av tabel I.

Av **hjælpvakcinatører** var der efter embedslægernes opgaver for riket 825; deres fordeling paa amter og lægedistrikter sees ogsaa av tabel I.

Følgende kommuner fikk i 1914 approbation paa sundhetsforskrifter eller tillæg til eller forandringer i disse:

Nordfroya herred (Søndre Trondhjems amt) 6te februar.
 Tiller herred (Søndre Trondhjems amt) 27de februar.
 Leinstranden herred (Søndre Trondhjems amt) 27de februar.
 Bærum herred (Akershus amt) 20de mars.
 Leikanger herred (Nordre Bergenhus amt) 20de mars.
 Sulen herred (Nordre Bergenhus amt) 20de mars.
 Hevne herred (Søndre Trondhjems amt) 20de mars.
 Rollag herred (Buskerud amt) 9de mai.
 Adalen herred (Buskerud amt) 9de mai.
 Nordre Aurdal herred (Kristians amt) 9de mai.
 Etnedalen herred (Kristians amt) 14de mai.
 Evje herred (Nedenes amt) 14de mai.
 Kviteseid herred (Bratsberg amt) 14de mai.
 Surendalen herred (Romsdals amt) 14de mai.
 Gjesdal herred (Stavanger amt) 30te mai.
 Rennesø herred (Stavanger amt) 30te mai.
 Heim herred (Søndre Trondhjems amt) 30te mai.
 Skjerstad herred (Nordlands amt) 30te mai.
 Tusteren herred (Romsdals amt) 5te juni.
 Sundalen herred (Romsdals amt) 5te juni.
 Drammen by 12te juni.
 Eidsvold herred (Akershus amt) 19de juni.
 Holt herred (Nedenes amt) 19de juni.
 Manger herred (Søndre Bergenhus amt) 19de juni.
 Varaldsø herred (Søndre Bergenhus amt) 26de juni.
 Notodden by 3dje juli.
 Gulen herred (Nordre Bergenhus amt) 3dje juli.
 Meløy herred (Nordlands amt) 11te august.
 Hetland herred (Stavanger amt) 11te august.
 Stor-Elvedalen herred (Hedemarkens amt) 11te august.
 Herøy herred (Nordlands amt) 15de august.
 Horg herred (Søndre Trondhjems amt) 15de august.
 Strandvik herred (Søndre Bergenhus amt) 15de august.
 Valsøfjorden herred (Romsdals amt) 15de august.
 Lindaas herred (Søndre Bergenhus amt) 25de august.
 Austrheim herred (Søndre Bergenhus amt) 25de august.
 Hvaler herred (Smaalenenes amt) 25de august.
 Aremark herred (Smaalenenes amt) 25de august.
 Søndre Aurdal herred (Kristians amt) 25de august.
 Manger herred (Søndre Bergenhus amt) 25de august.
 Lødingen herred (Nordlands amt) 25de august.
 Kraakerøy herred (Smaalenenes amt) 4de september.
 Brandval herred (Hedemarkens amt) 4de september.
 Rauland herred (Bratsberg amt) 4de september.
 Fusse herred (Søndre Bergenhus amt) 4de september.
 Hammer herred (Søndre Bergenhus amt) 4de september.
 Hammerfest herred (Finmarkens amt) 4de september.
 Mo herred (Bratsberg amt) 11te september.
 Saltdalen herred (Nordlands amt) 10de oktober.
 Borgund herred (Nordre Bergenhus amt) 17de oktober.
 Østre Moland herred (Nedenes amt) 17de oktober.
 Tromsø herred (Nedenes amt) 17de oktober.

Oversigt over de utførte
Liste des actes

Overøvrightsdistrikter.	Legale obduktioner		Syns-forretninger over lik og lik- rester.	Under- søkelser av levende i anledning av tilføiet legems- skade.
	av nyfødte.	av andre.		
Riket	39	50	23	8
Amter :				
1. Kristiania	7	20	-	-
2. Akershus	8	2	12	1
3. Smaalenene	2	3	-	-
4. Buskerud	1	-	1	1
5. Jarlsberg og Larvik	1	-	-	-
6. Hedemarken	1	-	-	-
7. Kristians	1	2	-	1
8. Bratsberg	1	5	2	2
9. Nedenes	-	-	-	-
10. Lister og Mandal	-	-	-	-
11. Stavanger	2	1	-	-
12. Søndre Bergenhus	3	2	-	-
13. Bergen	1	3	5	-
14. Nordre Bergenhus	-	3	-	-
15. Romsdal	1	-	-	-
16. Søndre Trondhjem	4	4	1	1
17. Nordre Trondhjem	1	1	-	-
18. Nordland	3	1	-	-
19. Tromsø	2	1	2	-
20. Finmarken	-	2	-	2

Drangedal herred (Bratsberg amt) 17de oktober.

Gransherred herred (Bratsberg amt) 23de oktober.

Laardal herred (Bratsberg amt) 23de oktober.

Fane herred (Søndre Bergenhus amt) 23de oktober.

Sørfold herred (Nordlands amt) 23de oktober.

Fet herred (Akershus amt) 30te oktober.

Alversund herred (Søndre Bergenhus amt) 30te oktober.

Volden herred (Romsdals amt) 30te oktober.

Borge herred (Smaalenenes amt) 27de november.

retsmedicinske forretninger.

médicaux f r n es.

Undersokelser av kvinder til avgjørelse av sp�rsma�l om		Undersokelser av barn eller voksne kvinder til avgjørelse av sp�rsma�l om forøvet utugt.	Undersokelser av helbredestillstand.	Andre rets-medicinske forretninger.	Til-sammen alminde-lige rets-medicinske forretninger.	Rets-psykia-triske erklæringer.	Rets-kemiske erklæringer.	Samlet antal erklæringer og forretninger.
sted-fundet samleie.	svanger-skap eller fødsel.							
2	4	6	2	6	140	86	3	229
-	1	-	-	-	28	4	1	33
1	-	1	1	-	26	2	-	28
-	-	-	-	-	5	7	-	12
1	-	1	-	-	5	6	-	11
-	1	-	-	-	2	4	-	6
-	-	-	-	-	1	6	-	7
-	-	-	-	-	4	5	-	9
-	-	-	-	-	10	1	-	11
-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	1	-	1
-	-	-	-	-	3	10	-	13
-	-	-	-	-	5	3	-	8
-	-	-	-	-	9	4	2	15
-	-	-	-	-	3	2	-	5
-	1	1	-	3	6	6	-	12
-	1	-	-	1	12	2	-	14
-	-	-	-	-	2	2	-	4
-	-	-	-	-	4	10	-	14
-	-	2	1	-	8	3	-	11
-	-	1	-	2	7	8	-	15

Desuten approbertes 5te juni særskilt forskrift angaaende meddelellespligten ved tuberkul  ses flytning i Tjeldsund herred, Nordlands amt.

Endvidere approbertes forskrifter til forebyggelse av ondartede og smitsomme sygdommes utbredning for Rygge herred, Smaalenenes amt, 23de oktober.

Meddelelser om pleiebarn etter helseraadenes protokoller
 (jfr. lov nr. 2 av 29de april 1905).

Tabel XXX.

Amt.	Kommuner i levret aaret ifl. statskalenderen 1914.	Kommuner, hvor omhandlede lovs §§ 1-9 er gjort gjældende i sin helhet (jfr. lovens § 16).	Antal barnehjem beregnet paa at motta flere end 2 barn (jfr. lovens § 2).	Pleiebarn, der i aaret løn er kommet under tilsyn etter forlangende av anden kommunes værgesråd (jfr. lovens § 9).	I alt	Pleiebarn utsat i løpet av aaret 1914.							
						Av disse var							
						i alderen		født		i egeskap			
						0-1 aar.	1-7 aar.	7-14 aar.	uopgitt.	i egeskap	utenfor egeskap		
Kristiania	1	1	22	-	815	178	418	219	-	441	374	-	14
Akershus	28	12	24	-	443	123	178	142	-	137	304	2	4
Smaalenene	31	15	5	1	102	16	41	45	-	65	37	-	-
Buskerud	26	2	2	-	34	4	11	19	-	19	15	-	4
Jarlsberg og Larvik	26	2	6	2	52	10	9	33	-	25	26	1	2
Hedemarken	31	4	3	1	42	6	23	13	-	12	19	11	1
Kristians	37	9	2	-	63	7	37	19	-	29	31	3	-
Bratsberg	32	4	3	1	3	1	2	-	-	1	2	-	-
Nedenes	34	-	4	2	10	3	2	5	-	3	7	-	-
Lister og Mandal . . .	40	-	1	-	3	-	2	1	-	2	1	-	-
Stavanger	49	4	8	-	22	-	9	13	-	17	5	-	-
Søndre Bergenhus	49	-	-	-	9	2	5	2	-	2	7	-	-
Bergen	1	1	10	-	20	4	10	6	-	5	15	-	-
Nordre Bergenhus	37	-	-	1	1	-	1	-	-	-	1	-	1
Romsdal	60	-	1	-	3	-	-	3	-	-	3	-	-
Søndre Trondhjem .	48	6	-	8	122	63	52	7	-	24	98	-	-
Nordre —	44	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nordland	50	2	-	-	1	1	-	-	-	1	-	-	-
Tromsø	27	2	1	-	3	-	3	-	-	2	1	-	-
Finmarken	23	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sum	674	67	92	16	1757	421	808	528	-	789	951	17	26
						1757				1757			

Barn som er blitt
flyttet i henhold til
lovens § 8.

Av dødsfald blandt norske undersaatter i fremmede lande i 1914

har norske konsuler til Utenriksdepartementet og Sjøfartskontoret meldt 379 tilfælde, hvorav 15 kvinder.

Av mændene var 271 sjøfolk¹⁾) og 93 i anden eller uopgitt stilling. Med hensyn til dødsårsakerne blandt de førstnævnte i forbindelse med opgave over de dødes alder og dødssted se tabellen paa næste side. Av de andre døde 18 i Europa²⁾, 69 i Nordamerika³⁾, 3 i Afrika, 2 i Australien og 1 i Asien (Kina). 48 døde av sygdom (derav tuberkulose 9, lungebetændelse 8, senil debilitet 4, kraeft 3, sindssygdom 2); 3 begik selvomrd, 9 omkom ved drukning og 22 ved andre ulykkestilfælde; for 11 var ingen dødsaarsak opgit.

Av de 15 kvinder døde 4 i de Forenede Stater og Kanada, 3 i Tyskland og 1 i hvert av følgende lande, Danmark, England, Belgien, Frankrike, Italien, Rusland. 11 døde av sygdom (derav lungebetændelse 3), og 1 omkom ved forlis; for 3 var ingen dødsaarsak opgit.

¹⁾ Derav var 17 skibsørere, 20 styrmænd, 8 tømmermænd, 3 seilmakere, 56 matroser, 46 maskinister og fyrbøtere, 13 kokker og stuarter, 9 jungmænd og dæksgutter etc. 1 baatsmand, 4 donkeymænd, 5 kullemper og 75 «sjømænd» uten nærmere betegnelse. Blandt de resterende 11 var 3 opført som fiskere, 2 som lægtermænd og 1 i hver av følgende stillinger, fangstmand, equipagemester, kvartermester, marconitelegrafist, oljer. 22 dødsfald indtraf 1 januar, 22 i februar, 14 i mars, 24 i april, 15 i mai, 17 i juni, 19 i juli, 23 i august, 24 i september, 27 i oktober, 27 i november og 24 i december; for 13 saynes oplysning herom. ²⁾ 6 i Tyskland, 5 i England, 3 i Danmark, 2 i Holland og 2 i Frankrike. ³⁾ 45 i de Forenede Stater, 17 i Kanada og 7 i Alaska.

Dødsfall blandt norske
Décès de marins norvégiens

Tabel XXXI.	Sygdom.	Tilsammen.	Alder.			
			15—20	20—30	30—40	40—50
Infektionssygdomme.						
Tyfoidefeber	14	2	7	2	-	-
Meslinger	1	-	1	-	-	-
Lungebetændelse	11	1	3	3	3	-
Dysenteri	5	2	-	1	-	-
Gigtfeber	1	1	-	-	-	-
Pyæmi	8	1	3	1	2	-
Malaria	3	-	-	2	-	-
Tuberkulose	22	2	9	7	4	-
Syfilis	1	-	-	1	-	-
Gulfelber	1	-	1	-	-	-
Andre sygdomme.						
Beri-beri	6	2	1	-	1	-
Diabetes	1	-	-	-	-	-
Anæmia gravissima	1	-	-	-	-	-
Apopleksi (slag)	6	1	1	-	2	-
Meningit	5	1	-	-	2	-
Paralyse	1	-	-	-	1	-
Hjernekongestion	1	-	1	-	-	-
Hjertesygdom, — lammelse og andre sygdomme i cirkulationsorganerne	19	1	1	2	6	-
Sygdom i aandedrætsorganerne	3	-	-	-	1	-
Peritonit	1	-	-	-	1	-
Brok	1	-	-	-	-	-
Tarmslyng	1	-	-	-	1	-
Andre sygdomme i fordejelsesorganerne	4	-	-	-	2	2
Nyresygdom	1	-	-	-	-	-
Kræft	4	1	-	-	-	2
Kronisk mastoidit	1	-	-	1	-	-
Vatersot	1	-	-	-	-	-
«Sygdom»	1	-	-	-	-	-
Unaturlig død.						
Selvmord	2	-	-	-	-	1
Drap	1	-	-	-	1	-
Alkoholforgiftning	1	-	-	1	-	-
Gasforgiftning	1	-	-	1	-	-
Drukning	73	12	25	8	11	-
Forlist; savnet	19	4	12	1	2	-
Forbrænding	2	-	1	-	-	-
Andre ulykkestilfælde	¹⁾ 37	5	14	7	3	3
Ukjendt dødsårsak	10	1	-	3	2	-
Tilsammen	271	37	83	45	48	

¹⁾ Derav 4 ved eksplosion av sjøminer. ²⁾ Paa Syd-Orkneyøene. ³⁾ Paa Syd-

sjømænd i utlandet i 1914.
dans l'étranger.

			Dødssted.						
50—60	60—70	Uopgitt.	Europa.	Asien.	Afrika.	Amerika.	Australien.	I sjøen. Paa reise.	
-	-	3	7	-	1	4	1	1	1
-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
1	-	-	4	-	2	3	-	-	2
-	1	1	1	1	-	-	1	-	2
-	-	-	-	-	-	-	-	-	2) 1
-	1	-	4	-	1	2	-	-	1
1	-	-	-	-	-	1	-	-	2
-	-	-	8	-	1	9	2	-	2
-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
2	-	-	-	-	-	1	-	-	5
1	-	1	1	-	-	-	-	-	-
-	2	-	2	1	-	1	-	-	2
-	-	2	2	-	-	2	-	-	2) 1
-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
7	2	-	6	-	1	1	1	-	10
1	-	1	-	-	2	-	-	-	1
-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
1	-	-	1	-	-	-	-	-	-
-	-	-	1	-	-	-	2	-	1
1	-	-	-	-	-	-	-	-	1
1	-	-	2	-	-	-	2	-	-
-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
-	1	-	1	-	-	-	-	-	1
-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	1	-	-	-	-	-	2
-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
7	2	8	25	-	5	19	-	-	24
-	-	-	-	-	-	-	-	-	19
-	-	1	1	-	-	-	1	-	-
4	3	1	5	1	1	13	-	-	*) 17
1	1	2	4	-	-	2	-	-	4
28	13	22	78	3	16	68	5	101	

Georgia. *) Derav 1 paa Syd-Georgia.

Apotek og personale.
Des pharmacies et de leur personnel.

	Tabel XXXII. Amt.	Privilegium		Personale:			
		salgbart.	personlig.	Apoeker.	Autorisert bestyrer eller fuldmægtig.	Farma- ceutisk kandidat.	Farmaceu- tuten apote- kereksam.
I. Kristiania:¹⁾							
Svanen	1	-	1	-	-	8	-
Elefanten	1	-	1	-	-	1	1
Løven	-	1	1	-	1	-	-
Rikshospitalets apotek	-	²⁾ 1	-	1	6	-	-
Hjorten	-	1	-	1	3	-	-
Nordstjernen	-	1	-	1	3	1	-
Falken	-	1	1	-	2	12	-
Hygiea	-	1	1	-	4	-	-
Oslo apotek	-	1	1	-	3	1	1
Grünerløkkens apotek	-	1	1	1	3	-	1
Orion	-	1	1	-	6	-	-
Idun	-	1	1	-	1	1	1
Jernb.torvets apotek	-	1	1	-	3	1	-
Kronen	-	1	1	-	2	3	1
Uranienborg apotek	-	1	1	-	1	1	1
Hebe	-	1	1	-	2	1	1
Bien	-	1	1	-	4	1	1
Sagene apotek	-	1	1	-	2	-	1
Rodeløkkens apotek	-	1	1	-	-	1	-
St. Hans Haugens apot.	-	1	1	-	3	-	1
Bjørnen	-	1	1	-	2	-	1
Apot. ved Vestbanen	-	1	1	-	4	-	-
Majorstuens apotek	-	1	-	1	3	1	1
Frogner	-	1	1	-	1	1	1
Trygg	-	1	1	-	1	-	-
II. Akershus amt:							
Nordstrand	-	1	1	-	-	2	1
Ski i Kaaekstad. (Filial av Nordstrand apot.)	-	1	-	1	-	-	-
Sandviken	-	1	1	-	1	1	1
Lillestrem	-	1	1	-	1	1	1
Eidsvold	-	1	1	1	-	-	1
Jesseim	-	1	1	-	-	1	1
Drøbak	1	-	1	-	-	1	1
Vestby apotek. (Filial av Elefanten i Moss)	-	1	-	1	-	-	-
Aarnes apotek. (Filial av Skarnes apotek).	-	1	-	1	-	-	-
Bjørkelangen	-	1	1	-	-	-	1
III. Smaalenenes amt:							
Moss:							
Elefanten	1	-	1	-	1	2	1
Ørn	-	1	1	-	-	-	1

¹⁾ Ved flere apotek i Kristiania har enkelte farmaceuter kun halvpost. ²⁾ Ifelge kgl. resolution av 4de december 1856 har Rikshospitalet som saadan ret til at drive et apotek.

Apotek og personale.

	Tabel XXXII (forts.).	Privilegium		Personale:				Lærling.
		Salgbart.	Personlig.	Apotheker.	Autorisert bestyrer eller fullmægtig.	Farma- ceutisk kandidat.	Pharmaceut. uten apote- kereksamen.	
	Fredrikstad:							
	Vestsidens apotek . . .	1	-	1	1	1	-	-
	Svanen	-	1	1	-	-	-	1
	Hjorten	-	1	1	-	-	-	1
	Løven	-	1	1	-	-	-	1
	Græsvik	-	1	1	-	-	-	1
	Selbak	-	1	1	-	1	-	-
	Greaaker	-	1	1	-	-	-	-
	Sarpsborg:							
	Bjørnen	-	1	1	-	1	1	1
	Løven	-	1	1	-	1	1	1
	Rakkestad	-	1	1	-	-	-	-
	Mysen	-	1	1	-	-	1	1
	Askim. (Filial av Mysen apotek).	-	1	-	1	1	-	-
	Spydeberg	-	1	1	-	-	-	1
	Fredrikshald:							
	Svanen	-	1	1	-	1	1	1
	Ørn	-	1	1	-	-	-	-
	Tistedalen	-	1	1	-	1	-	-
IV.	Buskerud amt:							
	Drammen:							
	Bragernes	1	-	1	-	3	-	1
	Strømsø	-	1	1	-	2	-	-
	Ørn	-	1	1	-	1	-	1
	Bien	-	1	1	-	1	-	1
	Lier	-	1	1	-	-	-	1
	Hønefoss	1	-	1	-	2	-	1
	Hougsund i Øvre Eiker	-	1	1	-	1	-	1
	Mjøndalen. (Filial av Hougsund apotek)	-	1	-	1	-	-	-
	Vikesund, Modum	-	1	1	-	1	-	1
	Aamot	-	1	1	-	-	-	1
	Kongsberg	1	-	1	-	1	-	1
	Vittingfoss	-	1	1	-	-	-	1
	Hallingdal	-	1	1	-	-	-	1
V.	Jarlsberg og Larvik amt:							
	Horten:							
	Løven	-	1	1	-	2	-	1
	Fram	-	1	1	-	-	1	1
	Tønsberg:							
	Løven	1	-	1	-	2	-	1
	Svanen	-	1	1	-	2	-	1
	Svelvik	-	1	1	-	1	-	1
	Holmestrand	1	-	1	-	1	-	1
	Sandefjord:							
	Hvalen	-	1	1	-	1	-	-
	Nordstjernen	-	1	1	-	1	-	-
	Larvik:							
	Øren	1	-	1	-	1	-	1
	Svanen	-	1	1	-	2	-	1
	Fredriksværn	-	1	1	-	-	-	1

Apotek og personale.

	Tabel XXXII (forts.).	Privilegium		Personale:					
		Amt.	salgbart.	personlig.	Apoteker.	Autorisert bestyrer eller fuldmægtig.	Farma- ceutisk kandidat.	Farmaceut- uten apote- kerksamten.	Lærling.
VI.	Hedemarkens amt:								
	Kongsvinger	1	-	-	-	1	-	1	-
	Skarnes	-	1	1	-	-	1	-	1
	Hamar:								
	Svanen	-	1	1	-	-	1	1	1
	Løven	-	1	1	-	-	1	1	1
	Stange	-	1	1	-	-	1	-	-
	Ringsaker	-	1	1	-	-	-	1	1
	Elverum	-	1	1	-	-	1	1	1
	Trysil	-	1	1	-	-	1	-	-
	Rena	-	1	1	-	-	-	1	1
	Flisen	-	1	1	-	-	1	-	-
	Tønset	-	1	1	-	-	-	1	1
VII.	Kristians amt:								
	Brandbu	-	1	1	-	-	1	-	-
	Dokka	-	1	1	-	-	1	-	1
	Valdres	-	1	1	-	-	1	-	1
	Toten	-	1	1	-	-	1	-	1
	Gjøvik	-	1	1	-	-	2	-	1
	Lillehammer	1	-	1	-	-	32	-	1
	Otta	-	1	1	-	-	-	1	-
	Randsfjord	-	1	1	-	-	-	-	1
VIII.	Bratsberg amt:								
	Skien:								
	Skiens apotek	1	-	1	-	-	2	-	1
	Løven	-	1	1	-	-	1	-	1
	Bien	-	1	1	-	-	1	-	1
	Porsgrunn	1	-	-	-	1	-	1	1
	Brevik	1	-	1	-	-	-	-	1
	Langesund	-	1	1	-	-	-	-	1
	Kragerø	1	-	1	-	-	-	2	1
	Ulefoss	-	1	1	-	-	-	1	1
	Kviteseid	-	1	1	-	-	1	-	1
	Notodden	-	1	1	-	-	1	-	1
	Saaheim	-	1	1	-	-	1	-	1
IX.	Nedenes amt:								
	Riser	1	-	1	-	-	-	1	1
	Tvedstrand	-	1	1	-	1	-	1	1
	Arendal:								
	Løven	1	-	1	-	-	2	-	1
	Svanen	-	1	1	-	-	1	-	1
	Grimstad	1	-	1	-	1	-	1	1
	Lillesand	-	1	1	-	-	-	1	1
	Nergaarden i Aamli	-	1	1	-	-	-	-	1
	Evje	-	1	1	-	-	-	-	1

¹⁾ Permittert.

Apotek og personale.

	Tabel XXXII (forts.).	Privilégium	Personale:	Lærling.			
	Amt.	Salghart.	personlig.	Apoteker.	Autorisert bestyrer eller fullmægtig.	Farma- centisk kandidat.	Farmaceut uten apote- ketskerten.
X.	Lister og Mandal amt:						
	Kristiansand:						
	Elefanten	1	-	1	-	-	1
	Løven	1	-	1	-	1	1
	Svanen	-	1	1	-	1	1
	Mandal	1	-	1	-	1	1
	Farsund	-	1	1	-	1	1
	Flekkefjord	1	-	1	-	-	1
XI.	Stavanger amt:						
	Egersund	-	1	1	2	-	1
	Sandnes	-	1	1	1	-	1
	Time	-	1	1	-	-	-
	Stavanger:						
	Hygiea	1	-	1	2	-	1
	Svanen	-	1	1	4	-	1
	Hjorten	-	1	1	2	-	-
	Løven	-	1	1	1	-	1
	Storhaug apotek	-	1	1	1	-	-
	Sand	-	1	1	-	-	1
	Kopervik	-	1	1	1	-	1
	Skudeneshavn	-	1	1	-	-	1
	Haugesund:						
	Løven	-	1	1	1	-	-
	Havfruen	-	1	1	2	-	-
XII.	Søndre Bergenhus amt:						
	Laksevaag. (Filial av apoteket Hjorten, Bergen)	-	1	1	-	-	-
	Vossevangen	-	1	1	1	-	-
	Lervik	-	1	1	1	-	1
	Odda	-	1	1	1	-	1
	Arne	-	1	1	-	1	-
	Solheimsviken	-	1	1	-	-	1
XIII.	Bergen:						
	Svanen	1	-	1	1	8	-
	Løven	1	-	1	-	1	1
	Elefanten	-	1	1	12	12	-
	Hjorten	-	1	1	1	3	1
	Nordstjernen	-	1	1	-	3	-
	Ørn	-	1	1	-	1	-
	Hygiea	-	1	1	-	-	1

Apotek og personale.

	Tabel XXXII (forts.).	Privilegium		Personale:				Lærling.
		Amt.	Salgbart.	personlig.	Apoteker.	Autorisert bestyrer eller fullmægtig.	Farma- centisk kandidat.	
XIV.	Nordre Bergenshus amt:							
	Lærdalsøren	-	1	1	-	-	-	1
	Flore	-	1	1	-	-	-	1
	Førde	-	1	1	-	-	-	1
	Nordfjordeid	-	1	1	-	-	-	1
	Askvold. (Filial av Førde apotek)	-	1	-	1	-	-	-
XV.	Romsdals amt:							
	Volden	-	1	1	-	-	1	1
	Aalesund:							
	Svanen	1	-	1	-	2	-	1
	Nordstjernen	-	1	1	-	1	-	1
	Molde	1	-	1	-	1	-	1
	Aandalsnes	-	1	1	-	-	-	1
	Kristiansund:							
	Løven	1	-	-	1	2	-	1
	Filialapoteket Nord- landet. (Filial av apoteket Løven)	-	1	-	1	-	-	-
	Svanen	-	1	1	1	1	-	1
XVI.	Søndre Trondhjems amt:							
	Trondhjem:							
	Løven	1	-	1	1	2	-	-
	Svanen	1	-	1	1	4	-	-
	Hjorten	-	1	1	-	3	-	1
	Ørnem	-	1	1	-	2	-	1
	St. Olaf	-	1	1	-	5	-	1
	Ladejarlen	-	1	1	-	3	-	1
	Elgesæter	-	1	1	-	1	-	1
	Ilen	-	1	1	-	1	-	1
	Røros	1	-	-	1	1	-	-
	Orkedalsøren	-	1	1	-	1	-	-
	Støren	-	1	1	-	-	1	1
XVII.	Nordre Trondhjems amt:							
	Stjørdalen	-	1	1	1	-	1	-
	Levanger	-	1	1	-	1	-	1
	Værdalsøren	-	1	1	-	2	-	1
	Steinkjær	1	-	1	-	1	-	1
	Namsos	-	1	1	-	2	-	1

Apotek og personale.

	Tabel XXXII (forts.).	Privilegium		Personale:	Lærling.				
		Amt.	salgbart.	personlig.	Apoteker.	Autorisert bestyr eller fuldmægtig.	Farma- centisk kandidat.	Farmaceut uten apote- kerekamen.	
XVIII.	Nordlands amt:								
	Brønnøy	-	-	1	1	-	1	-	1
	Mosjøen	-	-	1	1	-	1	-	1
	Sandnessjøen	-	-	1	1	-	1	-	1
	Mo i Ranen	-	-	1	1	-	1	-	1
	Bodø	1	-	-	-	1	2	-	1
	Fauske	-	-	1	1	-	1	-	1
	Narvik	-	-	1	1	-	1	-	-
	Buksnes	-	-	1	1	-	1	-	-
	Kabelvåg	-	-	1	1	-	1	-	1
	Svolvær	-	-	1	1	-	1	-	1
	Stokmarknes	-	-	1	1	-	1	-	1
	Sortland	-	-	1	1	-	1	-	1
XIX.	Tromsø amt:								
	Sjøveien	-	-	1	1	-	-	-	1
	Harstad	-	-	1	1	-	-	1	1
	Tromsø:								
	Renen	-	-	1	1	-	2	1	-
	Svanen	-	-	1	1	-	1	1	-
XX.	Finmarkens amt:								
	Hammerfest	-	-	1	1	-	1	1	-
	Vardø	-	-	1	1	-	2	-	-
	Vadsø	-	-	1	1	-	1	-	1
	Tilsammen	35	160	176	30	283	76	133	

Syfilis paa syke-
La Syphilis dans

Tabel XXXIII.	Tilbakeliggende fra det forrige aar.			Indkommel.			Tilsammen behandlet.			
	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	
Rikshospitalets hudsyekeavdeling ¹⁾ . . .	16	8	8	107	58	49	123	66	57	
Kristiania bys sykehus ¹⁾ . . .	60	29	31	209	89	120	269	118	151	
Kristiania militære . . .	-	-	-	3	3	-	3	3	-	
Akers . . .	-	-	1	3	-	3	4	-	4	
Smaalenenes amts . . .	-	-	2	1	1	17	8	9	19	
Moss bys . . .	-	-	-	-	1	1	-	1	1	
Fredriksstad bys . . .	-	-	-	-	8	7	1	8	7	
Fredrikshald — . . .	-	-	1	-	1	1	-	2	-	
Drammen — . . .	-	-	-	-	7	3	4	7	3	
Karl Johansværns . . .	-	-	1	1	-	13	13	-	14	
Jarlsberg og Larvik amts og Tønsberg bys . . .	-	-	-	-	13	5	8	13	5	
Bratsberg amts . . .	-	-	2	1	1	10	4	6	12	
Rjukan . . .	-	-	1	1	-	15	15	-	16	
Risør bys . . .	-	-	-	-	-	1	1	-	1	
Arendal — . . .	-	-	1	1	-	12	8	4	18	
Lister og Mandal amts . . .	-	-	-	-	-	3	1	2	3	
Kristiansand bys . . .	-	-	-	-	-	7	6	1	7	
Stavanger amts . . .	-	-	-	-	-	1	-	1	-	
— bys . . .	-	-	1 ¹⁾	2	1	23	15	8	26	
Haugesund — . . .	-	-	1 ¹⁾	1	-	5	5	-	6	
Romsdals amts . . .	-	-	1 ¹⁾	2	-	7	3	4	9	
Kristiansund bys . . .	-	-	-	-	-	4	2	2	2	
Aalesund — . . .	-	-	-	-	-	5	3	2	3	
Trondhjem — . . .	-	-	1 ¹⁾	10	6	4	43	22	21	
Kalvskindets sykehus i Trondhjem . . .	-	-	1	-	1	-	-	53	28	
N. Trondhj. amts sykehus ved Levanger (Indherred) ¹⁾ . . .	-	-	-	-	-	2	1	2	1	
“ — — — ved Namsos Nordlands — — i Alstahaug ¹⁾ . . .	-	-	3	-	3	5	2	5	2	
— — — - Buksnes . . .	-	-	2	1	1	2	2	-	4	
— — — - Stokmark- nes	-	-	1	-	1	3	2	1	2	
Tromsø — — — Tromsø ¹⁾ . . .	-	-	2	1	1	4	4	-	6	
— epidemilasaret	-	-	-	-	-	2	1	1	2	
Trondenes sykehus i Harstad . . .	-	-	4	1	3	-	-	-	4	
St. Elisabeths hospital Tromsø . . .	-	-	-	-	-	1	-	1	-	
St. Vincentz — i Hammerfest ¹⁾ . . .	-	-	-	-	-	1	-	1	-	
Finmarkens amts sykehus i — . . .	-	-	1 ¹⁾	-	1	9	4	5	10	
— — — - Vardø . . .	-	-	1	1	-	11	9	2	12	
— — — - Vadso . . .	-	-	1	-	1	1	-	2	10	
	Tilsammen ¹⁾	117	55	62	568	303	265	685	358	327

¹⁾ Opgaven over tilbakeliggende svarer ikke til foregaaende aars.

husene i 1914.

les hôpitaux.

Utgaat						Tilbage-liggende ved garets slutning.			Sygdomsform for ind-komne tilfælde			Antallet af for-pleinings-dage.		Antal for-pleinings-dage for hver behandlet.	
levende.			død.			Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	erhvervet	medfødt.		
Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.										
100	58	42	4	3	1	19	5	14	99		8	6 628		53.8	
218	89	129	11	5	6	40	24	16	183		26	22 856		85.0	
2	2	-	-	-	-	1	1	-	3		-	160		53.3	
3	-	3	1	-	-	1	-	-	2		1	237		59.2	
16	8	8	-	-	-	3	1	2	16		1	1 039		54.7	
-	-	-	-	-	-	1	1	-	1		-	32		32.0	
7	6	1	-	-	-	1	1	-	7		1	433		54.1	
1	-	1	-	-	-	1	-	1	1		-	351		170.5	
7	3	4	-	-	-	-	-	-	7		-	283		40.4	
12	12	-	-	-	-	2	2	-	13		-	733		52.4	
10	4	6	-	-	-	3	1	2	13		-	532		40.9	
11	5	6	-	-	-	1	-	1	10		-	89		7.4	
14	14	-	-	-	-	2	2	-	15		-	227		14.2	
-	-	-	-	-	-	1	1	-	1		-	306		306.0	
13	9	4	-	-	-	-	-	-	12		-	475		36.5	
3	1	2	-	-	-	-	-	-	1		2	?		?	
7	6	1	-	-	-	-	-	-	7		-	138		19.7	
1	-	1	-	-	-	-	-	-	1		-	100		100.0	
24	16	8	1	1	-	1	-	1	21		2	734		28.3	
6	6	-	-	-	-	-	-	-	5		-	249		41.5	
8	3	5	-	-	-	1	-	1	7		-	357		39.7	
4	2	2	-	-	-	-	-	-	4		-	110		27.5	
3	3	-	-	-	-	2	-	2	5		-	84		16.8	
48	25	23	1	1	-	4	2	2	42		1	?		?	
1	-	1	-	-	-	-	-	-	-		-	?		?	
2	1	1	-	-	-	-	-	-	1		1	107		53.5	
5	2	3	-	-	-	-	-	-	5		-	62		12.4	
12	5	7	-	-	-	-	-	-	8		1	360		30.0	
3	2	1	-	-	-	1	1	-	1		1	405		101.2	
3	1	2	-	-	-	1	1	-	3		-	?		?	
5	4	1	-	-	-	1	1	-	4		-	?		?	
2	1	1	-	-	-	-	-	-	1		1	?		?	
4	1	3	-	-	-	-	-	-	-		-	?		?	
1	-	1	-	-	-	-	-	-	1		-	?		?	
1	-	1	-	-	-	-	-	-	1		-	1		1	
7	4	3	-	-	-	3	-	3	9		-	236		23.6	
12	10	2	-	-	-	-	-	-	11		-	243		20.3	
2	1	1	-	-	-	-	-	-	1		-	47		23.5	
578	304	274	18	10	8	89	44	45	522		46	37 609		54.9	

Tabel over tilfælde av sindssyg-
Mouvement des aliénés

Tabel XXXIV.	Tilbakeliggende fra det forrige aar.			Indkommet.			Tilsammen behandlet.			
	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	
Rikshospitalets avdelinger	-	-	-	8	3	5	8	3	5	
Kristiania bys sykehus ¹⁾	17	8	9	203	108	95	220	116	104	
Diakonisseanstaltens sykehus	2	-	2	8	2	6	10	2	8	
Kristiania militære	-	-	-	2	2	-	2	2	-	
Akers	-	-	-	5	1	4	5	1	4	
Diakonhjemmets	-	7	3	21	8	13	28	11	17	
Smaalenenes amts	-	-	-	3	3	-	3	3	-	
Moss bys	-	-	-	2	1	1	2	1	1	
Fredrikstad	3	-	-	3	6	4	2	9	4	
Fredrikshald	3	1	2	6	3	3	9	4	5	
Kongsberg	-	-	-	1	-	-	1	-	1	
Karljohansvaerns	-	-	-	2	2	-	2	2	-	
Jarlsberg og Larvik amts og Tønsberg bys sykehus	1	1	-	5	4	1	6	5	1	
Furnes sykehjem	-	-	-	2	2	-	2	2	-	
Finsal	-	-	-	1	1	-	1	1	-	
Kristians amts sykehus	1	-	1	4	2	2	5	2	3	
Risør bys sykehus	3	1	2	1	1	-	4	2	2	
Lister og Mandal amts sykehus	-	-	-	1	1	-	1	1	-	
Mandal bys	-	-	-	3	-	3	3	-	3	
Stavanger amts	-	-	-	2	-	2	2	-	2	
— bys	1	1	-	48	38	10	49	39	10	
Egersund	-	-	-	1	-	1	1	-	1	
Haugesund	-	-	-	3	2	1	3	2	1	
Aalesund	1	1	-	4	2	2	5	3	2	
Trondhjem	3	1	2	43	20	23	46	21	25	
Kalvskindets sykehus i Trondhjem	-	-	-	2	-	2	2	-	2	
Orkedalens sykehjem	-	-	-	2	2	-	2	2	-	
Meldalens	1	1	-	-	-	-	1	1	-	
Nordlands amts sykehus i Alstahaug ..	-	-	-	3	-	3	3	-	3	
— — — Stokmarknes	-	-	-	1	-	1	1	-	1	
Tromsø	-	-	-	4	1	3	4	1	3	
Trondenes	-	-	-	1	1	-	1	1	-	
Skjervøy	-	Skjervøy	-	2	1	1	2	1	1	
St. Elisabeths hospital	Tromsø	-	-	1	-	1	1	-	1	
St. Vincents	Hammerfest	-	-	1	1	-	1	1	-	
Finmarkens amts sykehus	-	-	-	9	1	8	9	1	8	
— — — Vardø	-	-	-	2	1	1	2	1	1	
	Tilsammen 1)	43	18	25	413	218	195	456	236	220

¹⁾ Opgaverne over tilbakeliggende svarer ikke til forrige aars.

dom, behandlet paa sykehus.
dans les hôpitaux.

Utgaaat						Tilbakeliggende ved aarets slutning.			Sygdomsform hos de indkomne:								
levende.			død.			Tils.	Md.	Kv.	Melancholia.	Mania.	Amenia.	Dementia.	Paranoia.	Insania.	Idiotia.	Hypocondria.	Uopgit.
Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Melancholia.	Mania.	Amenia.	Dementia.	Paranoia.	Insania.	Idiotia.	Hypocondria.	Uopgit.
8	3	5	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	2	-
195	101	94	8	6	2	17	9	8	4	-	-	-	-	-	-	-	5
9	1	8	-	-	-	1	1	-	1	-	-	-	-	196	1	-	7
2	2	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-
5	1	4	-	-	-	-	-	-	8	1	-	-	-	-	-	-	-
18	11	7	3	-	-	7	-	7	8	1	-	-	-	-	-	-	7
3	3	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	1
2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
8	4	4	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	2	-	-	2
9	4	5	-	-	-	-	-	-	4	2	-	-	-	-	-	-	-
1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6	5	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
5	2	3	-	-	-	1	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
2	1	1	-	-	-	2	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
1	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	3	-	-	-
2	-	2	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1	39	9	1	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	48	2	-	-
48	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-
4	3	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
39	19	20	2	1	1	1	5	1	4	-	-	-	-	-	-	-	42
1	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2	-	2	-	-	-	1	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	2
1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4
4	1	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	2
1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
9	1	8	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	9	-	-	-
1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-
402	216	186	16	7	9	38	13	25	28	5	1	22	4	275	1	4	73

Antal av de paa syke-

Mouvement des malades

Tabel XXXV.

	Tilbakeliggende fra det forrige aar.			Indkommet.			Tilsammen behandlet.		
	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.
Rikshospitalets medicinske avdelinger									
— chirurgiske —	115	59	56	1049	605	444	1164	664	500
— hudsyke-avdeling	105	64	41	1468	825	643	1573	889	684
— øien —	58	25	33	359	199	160	417	224	193
— avdeling for øre-, næse-, svelg- og strupe-sygd..	39	21	18	536	339	197	575	360	215
— barneavdeling	20	9	11	301	166	135	321	175	146
— nerve —	35	17	18	192	108	84	227	125	102
— radium —	22	15	7	112	76	36	134	91	43
	5	2	3	565	284	331	570	286	334
Rikshospitalets avdelinger tilsammen	399	212	187	4582	2552	2030	4981	2764	2217
Kristiania bys sykehus	1293	602	691	8848	4113	4235	9641	4715	4923
Diakonisseanstaltens —	55	8	47	545	169	376	600	177	423
Kristiania militære —	20	20	-	482	482	-	502	502	-
Akers kommunale —	¹⁾ 53	18	35	582	252	330	635	270	365
Diakonhjemmets —	69	35	34	633	360	273	702	395	307
Bærums kommun.	²⁾ -	-	-	-	-	-	-	-	-
— epidemilasaret	²⁾ -	-	-	-	-	-	-	-	-
Stensby sykehus (Eidsvold)	7	3	4	77	36	41	84	39	45
Smaalenenes amts —	31	16	15	117	72	45	148	88	60
Moss bys —	14	6	8	124	71	58	138	77	61
Sarpsborg bys —	¹⁾ 29	14	15	337	159	178	366	173	193
Fredrikstad —	33	14	19	195	98	97	228	112	116
— epidemilasaret	13	6	7	45	16	29	58	22	36
Fredrikshald sykehus	25	11	14	299	174	125	324	185	189
Drammen —	¹⁾ 71	37	34	1232	601	631	1303	638	665
— epidemilasaret	¹⁾ 5	3	2	50	22	28	55	25	30
Kongsberg — sykehus	¹⁾ 7	3	4	35	19	16	42	22	20
Karl Johansværns sykehus	20	15	5	453	353	100	473	368	105
Jarlsberg og Larvik amts og Tøns- berg bys sykehus	31	19	12	378	190	188	409	209	200
Hamar bys sykehus	¹⁾ 44	16	28	376	182	194	420	198	222
Ringsaker kommunale sykehus	10	5	5	51	28	23	61	33	28
Valseth sykehjem	9	7	2	14	7	7	23	14	9
Furnes —	15	11	4	19	7	12	34	18	16
Finsal sykehjem	25	15	10	105	44	61	130	59	71
Løten sykehus	¹⁾ 17	8	9	87	42	45	104	50	54
Tysil —	8	5	3	76	42	34	84	47	37
Kongsvinger epidemisykehus	-	-	-	43	18	25	43	18	25
Eidskogen kommunale sykehus	6	2	4	30	19	11	36	21	15
Kristians amts sykehus	29	14	15	135	79	56	164	93	71
Gjøvik bys —	-	-	-	84	38	46	84	38	46
Bratsberg amts —	¹⁾ 57	35	22	980	531	499	1037	566	471
Kragerø bys —	-	-	-	83	51	32	83	51	32
Rjukan	17	17	-	241	224	17	258	241	17
Risør bys —	9	2	7	20	11	9	29	13	16
Tvedstrand bys —	1	1	-	26	17	9	27	18	9
Arendal — —	4	4	-	59	42	17	63	46	17

¹⁾ Opgaven over tilbakeliggende svarer ikke til forrige aars. ²⁾ Ingen liste indkommen.

husene behandlede syke.

dans les hôpitaux.

Utgaat						Tilbake-liggende ved aarets slutning.			Mortalitets-procent til samtlige ut-gaaede.	Daglig middel-belæg.	Antal forpleinings-dage for hver behandlet.	Utgift til medicin for hver syk i døgnet.	Antallet av forpleinings-dage.	Antallet av syke-pladser.
levende.			død.			Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	ore.		
Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.									
900	521	379	153	87	66	111	56	55	14.6	120.9	37.9	21.0	44113	-
1879	771	608	90	56	34	104	62	42	6.1	125.4	29.1	18.8	45788	-
349	195	154	11	7	4	57	22	35	3.1	64.3	56.2	32.7	23465	-
535	338	197	-	-	-	40	22	18	-	40.5	25.8	10.6	14800	-
286	158	128	11	5	6	24	12	12	3.7	23.8	27.1	13.5	8691	-
158	82	76	34	22	12	35	21	14	17.7	36.1	58.1	22.8	13188	-
104	70	34	6	5	1	24	16	8	5.4	22.8	62.1	15.4	8320	-
567	285	332	-	-	-	3	1	2	-	5.8	3.7	-	2130	-
4278	2370	1908	305	182	123	398	212	186	6.7	439.7	32.2	21.7	160495	-
7514	3719	3795	999	481	518	1128	515	613	11.8	1236.0	46.8	?	451265	1314
496	146	350	50	16	34	54	15	39	9.2	61.2	37.3	14.5	22356	73
475	475	-	11	11	-	16	16	-	2.3	26.1	19.0	19.5	9537	40
464	201	263	69	30	39	102	39	63	13.0	-	-	?	?	?
576	320	256	54	34	20	72	41	31	8.6	84.7	44.0	20.3	30944	100
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
66	29	37	11	7	4	7	3	4	14.3	8.9	38.8	12.3	3258	24
103	63	40	18	7	11	27	18	9	14.9	29.5	72.7	15.0	10766	28
95	56	39	21	8	13	22	18	9	18.1	18.0	34.2	19.2	4726	28
330	150	180	28	17	11	8	6	2	7.8	27.1	27.0	15.3	9897	50
156	88	73	36	17	19	36	12	24	18.7	52.5	84.1	9.4	19173	60
53	21	32	1	-	1	4	1	1	1.9	3.9	24.9	37.1	1443	50
279	161	118	28	15	13	17	9	8	9.1	29.9	33.8	11.8	10943	50
1122	548	574	67	28	29	114	52	62	5.6	95.8	26.9	9.4	34969	110
50	24	26	1	1	-	3	-	4	2.0	3.9	25.9	?	1423	?
28	15	18	7	4	3	7	3	4	20.0	6.3	54.9	12.1	2807	20
429	340	89	13	5	8	31	23	8	2.9	29.6	22.8	?	10806	50
336	175	161	35	18	17	38	16	22	9.4	39.5	35.3	19.3	14447	60
344	160	184	27	20	7	49	18	31	7.3	34.6	30.1	17.9	12642	?
45	24	21	8	5	3	8	4	4	15.1	10.4	62.6	19.2	3819	14
7	2	5	8	6	2	8	6	2	53.3	?	?	?	?	?
16	11	5	8	2	6	10	5	5	33.3	11.5	128.5	6.7	4200	16
88	42	46	21	9	12	21	8	13	19.3	24.5	68.6	18.5	8925	36
64	35	29	17	6	11	23	9	14	20.9	20.3	71.2	?	7416	22
74	43	31	3	-	3	7	4	3	3.9	7.6	38.0	?	2779	16
42	17	25	-	-	1	1	1	-	-	3.7	31.3	?	1348	10
23	12	11	4	4	-	9	5	4	14.8	-	48.7	?	1752	10
114	66	48	18	10	8	32	17	15	13.6	30.4	67.8	12.5	11112	75
83	38	45	1	-	1	-	-	-	1.2	?	?	?	?	?
924	492	432	45	31	14	68	43	25	4.6	92.8	32.3	9.8	33885	100
71	43	28	4	2	2	8	6	2	5.3	7.0	30.7	-	2544	15
218	206	13	13	12	1	27	24	3	5.6	18.6	26.4	37.9	6802	28
16	10	6	2	-	2	11	3	8	11.1	13.4	168.8	?	4896	17
24	16	8	2	2	-	1	-	1	7.7	1.7	22.4	?	604	12
47	31	16	11	11	-	5	4	1	18.9	16.4	95.2	20.0	6000	28

Antal av de paa syke-

Tabel XXXV (forts.).

	Til- bakeliggende fra det forrige aar.			Indkommet.			Tilsammen behandlet.			
	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	
St. Franciskus's hospital i Arendal..	10	8	2	129	53	76	189	61	78	
Grimstad bys sykehus	1) ¹⁾ 8	6	2	58	32	26	66	38	28	
Aamli sykehus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Lister og Mandal amts sykehus.....	1) ¹⁾ 9	3	6	109	68	41	118	71	47	
Kristiansand bys sykehus	1) ¹⁾ 60	31	29	566	350	216	626	381	245	
Mandal — —	1) ¹⁾ 11	6	5	117	55	62	128	61	67	
Stavanger amts sykehus.....	1) ¹⁾ 30	13	17	251	126	125	281	139	142	
— bys —	121	63	58	1548	739	809	1669	802	867	
Egersund — —	-	6	3	89	41	48	95	44	51	
Sandnes kommunale —	-	-	-	8	5	3	8	5	3	
Haugesund bys —	1) ¹⁾ 22	10	12	192	109	83	214	119	95	
Odda —	-	2	2	46	39	7	48	41	7	
— epidemilasaret	-	-	-	2	1	1	2	1	1	
Voss —	-	2	2	16	10	6	18	12	6	
— private sykehus.....	-	10	6	176	131	45	186	137	49	
Bergen bys sykehus.....	1) ¹⁾ 261	184	127	2635	1337	1298	2896	1471	1425	
— — — paa Lungegaarden	1) ¹⁾ 73	38	35	223	121	102	296	159	137	
St. Franciskus's hospital i Bergen..	-	9	3	277	151	126	286	154	132	
Diakonisshjemmets klinik —	1) ¹⁾ 17	7	10	599	189	410	616	196	420	
Røde Kors' klinik — —	-	25	17	516	226	290	541	243	298	
Kommunale arbeids- og pleiehjem i Bergen	-	120	70	218	137	81	338	207	131	
Betanien	-	-	-	124	21	103	124	21	103	
Romsdals amts sykehus	1) ¹⁾ 22	14	8	472	216	256	494	230	264	
Kristiansund bys —	1) ¹⁾ 41	14	27	399	207	192	440	221	219	
Aalesund — —	1) ¹⁾ 23	13	10	239	108	131	262	121	141	
Trondhjem — —	1) ¹⁾ 211	115	96	1895	1002	893	2106	1117	989	
Kalvskindets — i T.hjem	-	45	22	23	72	28	44	117	50	
Orkedalens sykejem	-	26	13	13	66	38	28	92	51	
Meldalens —	-	17	6	11	39	24	15	56	30	
Nordre Trondhjems amts sykehus ved Levanger (Indherred)	-	48	24	24	643	321	322	691	345	
Nordre Trondhjems amts sykehus ved Namsos	1) ¹⁾ 37	21	16	541	266	275	578	287	291	
Nordlands amts sykehus i Alstahaug	1) ¹⁾ 25	10	15	317	148	169	342	158	184	
— — — Bodø	1) ¹⁾ 22	14	8	411	221	190	438	235	198	
— — — Buksnes	1) ¹⁾ 19	8	11	129	65	64	148	73	75	
— — — Stokmarknes	1) ¹⁾ 30	15	15	176	92	84	206	107	99	
Sanitetsforeningens sykehus i Narvik	-	20	13	7	194	127	67	214	140	
Tromsø amts sykehus i Tromsø	-	59	29	30	477	185	262	506	214	
— epidemilasaret —	-	4	2	2	71	34	37	75	36	
St. Elisabeths hospital —	-	22	10	12	461	213	248	483	223	
Trondenes sykehus i Harstad	-	27	15	12	169	107	62	196	122	
Skjervey — i Skjervey	-	1	1	-	37	25	12	38	26	
St. Vincents hospital i Hammerfest	1) ¹⁾ 24	7	17	40	18	22	64	25	39	
Finmarkens amts sykehus i Hammerfest	1) ¹⁾ 31	19	12	624	408	216	655	427	228	
— — — Vardø	1) ¹⁾ 41	29	12	432	271	161	473	300	173	
— — — Vadso	21	13	8	195	115	80	216	128	88	
	Tilsammen ¹⁾	4038	2033	2005	36911	19301	17610	40949	21334	19615

¹⁾ Opgaven over tilbakeliggende svarer ikke til forrige aars.

husene behandlede syke.

Utgaaat						Tilbaekliggende ved aarets slutning.			Mortalitetsprocent til samtlige utgaaede.	Daglig middelbelæg.	Antal forpleningsdage for hver behandelte.	Utgift til medicin for hver syk i døgnet.	Antallet av forpleningsdage.	Antallet av sykepladser.
Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.			øre.			
131	56	75	5	3	2	3	2	1	3.7	9.1	23.6	?	3287	19
45	23	22	13	10	3	8	5	3	22.4	5.9	32.4	?	2139	43
96	61	85	14	7	7	8	3	5	12.7	-	-	?	-	?
549	329	220	27	19	8	50	33	17	4.7	43.9	25.6	19.1	16038	78
104	48	56	14	7	7	10	6	4	11.8	12.7	36.1	?	4621	19
224	109	115	14	6	8	43	24	19	5.9	21.3	27.6	27.7	7778	60
1440	682	758	103	55	48	126	65	61	6.2	144.3	31.6	10.2	52679	?
84	39	45	8	2	6	3	3	-	8.7	6.4	24.6	?	2385	11
2	2	-	-	-	-	6	3	3	-	0.3	16.9	58.8	135	9
181	105	76	18	8	10	15	6	9	9.1	17.9	30.5	28.0	6536	?
43	37	6	2	1	1	3	3	-	4.4	5.6	42.5	-	2042	15
1	-	1	1	1	-	-	-	-	50.0	0.3	62.0	-	124	8
13	10	3	4	1	3	1	1	-	23.5	1.5	30.4	-	547	?
164	125	39	11	7	4	11	5	6	6.3	20.0	39.3	-	7300	?
2466	1245	1221	185	104	81	245	122	123	7.0	266.5	33.5	26.0	97292	245
140	75	65	76	39	37	80	45	35	35.0	86.0	105.7	11.6	31299	85
266	145	121	6	2	4	14	7	7	5.6	0.8	16.8	?	4819	25
569	177	392	15	5	10	32	14	18	-	29.3	17.3	22.0	10689	30
502	219	283	25	15	10	14	9	5	2.6	27.0	18.4	46.0	10032	30
124	91	33	77	40	37	137	76	61	-	131.6	197.0	-	48085	150
109	17	92	7	2	5	8	2	6	51.0	11.5	22.0	8.0	2828	30
446	206	240	23	11	12	25	13	12	4.9	34.4	25.4	22.3	12557	42
375	190	185	21	13	8	44	18	26	5.3	44.0	36.5	31.9	16054	58
221	101	120	25	18	7	16	2	14	10.2	26.4	36.8	18.7	9658	60
1696	900	796	188	110	78	222	107	115	10.0	-	-	-	-	?
36	18	18	38	15	23	46	17	26	51.4	-	-	-	-	?
52	32	20	14	10	4	26	9	17	21.2	28.2	11.2	-	10800	35
30	20	10	5	-	5	21	10	11	14.3	19.4	126.1	-	7061	18
598	289	309	38	29	9	55	27	28	5.9	67.7	35.8	?	24714	?
515	260	255	27	14	13	36	13	23	4.9	48.2	30.5	25.1	17604	40
305	145	160	19	7	12	18	6	12	5.8	26.8	28.6	?	9773	40
384	206	178	20	17	3	29	12	17	4.9	33.3	28.5	33.0	12354	?
113	57	56	10	5	5	25	11	14	8.1	25.3	62.5	26.2	9252	35
162	86	76	15	7	8	29	14	15	8.5	?	?	?	?	?
194	129	65	9	5	4	11	6	5	4.4	21.6	36.9	?	7900	32
417	172	245	31	16	15	58	26	32	6.9	?	?	?	?	?
65	32	33	5	1	4	5	3	2	7.1	5.2	22.5	?	1686	?
454	207	247	15	8	7	14	8	6	3.2	?	?	?	?	?
164	101	63	18	11	7	14	10	4	9.9	?	?	?	?	?
28	20	8	5	3	2	5	3	2	15.2	?	?	?	?	?
26	10	16	17	8	9	21	7	14	39.5	22.3	127.0	4.4	8129	22
593	391	202	21	12	9	41	24	17	3.4	44.3	24.7	38.1	16150	38
423	271	152	27	13	14	23	16	7	6.0	38.1	29.4	24.2	13926	45
178	107	71	19	10	9	19	11	8	9.6	20.4	34.6	30.7	7469	18
33778	17688	16090	3181	1688	1493	3990	1958	2032	8.8	3841.9	34.3	-	1402671	

Opgaver over dødsfald med

Causes de décès par

Tabel XXXVI.

Dødsaarsaker. (Causes de décès).	Sum.	Kristiania.		Akershus amt.		Smaalenenes amt.		Buskerud amt.		Jarlberg og Larvik amt.		Hedemarkens amt.		Kristians amt.	
		Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.
I. Medfødte sygdomme og dannelsesfeil.															
Medfødt svakhet	1016	89	60	41	34	48	32	24	23	20	19	37	28	31	16
— cyanose	23	3	1	-	1	-	1	1	-	-	1	1	-	3	1
Andre medfødte eller i umiddelbar tilslutning til fødselen optrædende sygdomme ¹⁾	45	7	3	3	-	3	1	1	-	2	-	1	1	-	-
Misdannelser i centralnervesystemet	16	-	2	1	-	1	-	-	-	1	-	-	1	1	-
Andre dannelsesfeil	18	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	1	-	-
II. Alderdomssygdomme.															
Alderdomssvakhet	4681	41	95	110	124	93	109	105	117	54	91	152	161	142	164
Alderdomsgangræn	95	6	5	1	2	9	2	-	3	4	7	3	3	-	3
III. Infektionssygdomme.															
Eksantematisk tyfus	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tyfoidefeber	74	2	4	-	-	1	2	1	1	-	3	-	-	-	1
Epid. cerebrospinalmeningit	49	-	3	2	1	2	3	1	-	1	-	4	-	1	-
Akut poliomyalit	32	-	-	1	-	3	1	3	3	-	1	-	-	-	-
Barnekopper	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Meslinger	26	-	-	-	-	1	-	-	3	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	139	22	24	6	2	6	-	-	4	3	2	5	5	3	1
Kikhoste	407	39	41	7	6	7	26	7	12	6	13	7	14	2	3
Difteri (croup)	324	15	18	11	7	3	4	4	12	5	4	11	6	8	5
Lungebetændelse (croupøs)	1642	102	109	61	55	77	53	42	38	32	43	37	35	36	26
Influensa	46	2	2	1	-	4	-	-	1	1	2	-	2	1	4
Dysenteri	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gigtfeber	77	7	4	2	-	2	3	2	2	-	3	-	1	2	-
Rosen	97	12	12	3	2	3	4	4	5	4	3	3	6	1	1
Flegmone, absces	48	4	3	1	1	3	3	-	2	-	-	1	-	1	1
Septicopyæmi	178	12	8	7	4	8	6	5	3	7	6	5	-	5	5
Barselfeber	71	-	7	-	2	-	6	-	12	-	3	-	5	-	7
Pemfigus hos nyfødte	16	1	2	-	-	3	-	1	-	1	-	-	1	-	-
Tetanus	26	2	2	-	2	-	7	2	-	-	-	-	1	-	-
Akut gastro-enterit (cholera nostras)	815	92	66	21	15	49	36	26	30	27	21	32	19	5	13
Aktinomykose	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Tuberkulose i lunger	4288	197	239	90	137	85	102	93	95	74	77	89	123	50	79
— - tarmkanal	128	4	10	4	1	3	2	6	5	1	2	4	6	2	5
— - urin- og kjønsorg	52	-	4	-	-	1	-	1	-	-	1	5	1	-	1
— - ben og led	118	4	1	3	4	4	2	4	2	1	3	3	2	2	5
— - kjertrler (skrofulose)	28	3	2	-	-	1	4	-	-	-	-	2	1	3	-
— - hud (lupus)	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
— - hjernehinder	770	30	37	25	18	11	25	12	18	9	16	28	12	11	13
— - andre organer ell. med uopgitt sæte	48	5	2	-	-	2	1	-	1	2	1	1	2	-	4

¹⁾ Medfødt syphilis og pemfigus hos nyfødte er opført under III (infektionssygdomme).

kjendte dødsårsaker. départements.

Opgaver over dødsfald med

Tabel XXXVI (forts.).		Sum.	Kristiania.		Akershus amt.		Smaalenenes amt.		Buskerud amt.		Hedmarkens amt.		Kristians amt.	
Dødsaaarsaker.	(Causes de décès).		Mandkj.	Kvindeskj.	Mandkj.	Kvindeskj.	Mandkj.	Kvindeskj.	Mandkj.	Kvindeskj.	Mandkj.	Kvindeskj.	Mandkj.	Kvindeskj.
Miliærtuberkulose	64	5	7	3	1	1	3	1	1	1	1	1	1	1
Spedalskhet	26	4	4	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Syfilis, medfødt	37	14	12	4	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
— , erhvervet efter fødselen	14	4	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Andre infektionssygdomme	14	4	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
IV. Kroniske blod- og ernæringssygdomme.														
Gigt (arthritis urica)	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
Kronisk rheumatisme. Arthritis deformans	32	4	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3	1
Skjørbuk	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Beriberi	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Diabetes	218	16	16	8	7	4	7	7	12	9	8	7	3	5
Leukæmi, pseudoleukæmi	23	3	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	-	-
Perniciös anæmi	87	4	5	4	1	1	1	1	1	1	1	1	3	3
Morbus maculosus Werlhoffi, purpura haemorrhagica	15	2	-	1	-	2	-	-	1	1	1	1	1	1
Hæmofili	3	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-
Rakit	74	8	8	1	-	5	-	12	12	1	12	1	1	3
Andre sygdomme i denne gruppe	21	3	4	-	-	-	-	2	1	1	1	2	3	-
Kroniske forgiftninger:														
Alkoholisme ¹⁾	11	2	-	1	-	-	-	1	1	1	1	-	-	-
Andre kroniske forgiftninger..	2)	5	-	-	1	-	-	1	-	-	-	1	-	-
V. Sygdomme i nervesystemet.														
Apoplexi og hjerneemboli	1681	71	101	44	59	56	69	27	55	36	59	45	60	27
Meningit (suppurativ)	191	12	5	4	6	6	6	3	5	2	4	2	3	7
Paralysis generalis	53	7	1	16	1	-	-	2	-	1	1	1	3	1
Andre sindssygdomme	147	16	13	7	3	1	7	8	7	1	2	3	2	2
Epilepsi	73	2	3	6	3	3	1	4	2	3	1	2	1	3
Andre hjernesygdomme	116	4	6	2	6	3	6	3	4	5	3	1	2	2
Rygmarvstæring (tabes dorsalis)	28	3	-	1	-	1	-	1	1	1	1	-	-	-
Andre rygmarvssygdomme	68	3	8	1	3	2	3	1	2	1	1	3	1	3
Kramper hos smaaabarn	394	22	12	17	11	25	18	18	21	11	7	4	7	2
Andre sygd. i nervesystemet..	38	6	2	1	1	1	-	3	-	-	2	2	2	1
VI. Sygdomme i kredsløpsorganerne.														
Endo-, perikardit	57	3	2	-	2	1	1	3	2	1	4	3	1	1
Klappefeil	1273	72	102	40	38	33	53	32	34	26	34	26	31	36
Hjertemuskelsygdomme	272	5	16	2	2	16	20	4	2	4	4	10	12	2
Arteriosklerose	751	45	52	33	22	29	24	22	20	19	21	17	14	20
Aneurysma	24	4	1	1	1	1	-	-	1	-	-	-	-	1
Hjertelammelse	560	42	46	22	29	16	9	20	22	22	19	21	12	8
Andre hjerte- og karsygdomme .	74	-	-	3	1	3	1	6	5	-	2	1	1	2

¹⁾ Her er opført alle dødsfald av sygdom, hvor alkohol med sikkerhet antages at være sygdoms-

kjendte dødsårsaker.

aarsaken. ²⁾ Av disse saltsyre 1, blyforgiftning 1.

Opgaver over dødsfald med

Tabel XXXVI (forts.).

kjendte dødsårsaker.

Opgaver over dødsfald med

Tabel XXXVI (forts.).		Sum.	Kristiania.		Akershus amt.		Smaalenenes amt.		Buskerud amt.		Hedemarkens amt.		Kristians amt.	
Dødsaaarsaker.	(Causes de décès).		Mandkj.	Kvindeskj.	Mandkj.	Kvindeskj.	Mandkj.	Kvindeskj.	Mandkj.	Kvindeskj.	Mandkj.	Kvindeskj.	Mandkj.	Kvindeskj.
XI. Sygdomme i hud, hindevæv, ben og led, som ikke kan henføres under nogen af de foregaaende grupper.														
Hudsygdomme	11													
Gangræn (ikke senil)	20													
Ben- og ledsygdomme	28	3	5											
XII. Svangerskaps- og barsels-sygdomme. ¹⁾														
Barselkrampe	44													
Embolii og thrombose	24													
Blødning	23													
Livmorbristning	6													
Dystoki	4													
Abort	9													
Ektopisk svangerskap	3													
Andre svangerskaps- og barsels-sygdomme	15													
Ukjendt eller uopgit aarsak	6													
XIII. Andre sygdomme.														
Myxødem	1	1												
Basedows sygdom	7													
Addisons —	7		3											
Diverse andre sygdomme ²⁾	23		7	1										
Dødsf. med kjendt sygd.aarsak	28757	1474	1659	812	805	886	923	716	771	563	662	779	779	638
XIV. Unaturlig død.														
Selvmord ³⁾	120	22	2	13	1	3	-	3	-	3	2	6	2	6
Drap og mord	14	4	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1
Ulykkestilfælde:														
a. Akut alkoholforgiftning	21	4	-	1	-	-	-	2	-	3	-	-	-	2
b. Andre akute forgiftninger ⁴⁾	13	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
c. Drukning	526	18	2	24	12	43	5	9	1	16	-	8	-	8
d. Forfrysning	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
e. Forbrænding	61	3	3	3	1	2	-	2	2	1	-	2	2	-
f. Elektr. strøm og lynnvedslag	7	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	1
g. Vaadeskud	37	2	-	1	-	3	-	-	-	3	-	4	-	1
h. Andre ulykkestilfælde ⁵⁾	322	41	29	17	2	16	3	11	4	3	3	3	6	11
Dødsf. ved unaturlig død	1127	97	36	60	17	67	8	27	7	29	7	24	10	29
Dødsf. med ukjendt dødsaaarsak	1285	13	2	20	22	12	9	33	24	5	5	17	14	25
Sum	31169	1584	1697	892	844	965	940	776	802	597	674	820	803	692
														717

¹⁾ Barselfeber er opført under III (infektionssygdomme). ²⁾ Derav amyloid degeneration av³⁾ Derav 19 sindsyke. ⁴⁾ Derav ved arsenik 1, bittermandeldraaper 2, gasforgiftning 1, klorzink conquassatio 30, contusio 2, dilaceratio 2, ekspllosioner, minering 5, fald 28, fraktur 103, grube-etc. 9, stanget ihjel 1, sparket av hest 8, suffocatio 14, vulnera, traumata, forbleddning 11.

kjendte dødsårsaker.

nyrene 2, ascites 3, næseblødning 1, solstik 1, suffokation paa grund av stor thymus 1, øresygdom 6.
(50 pct. oplosning) 1, kulos 2, medicin (opium?) 1, syreforgiftning 1. ⁵⁾ Derav commotio 12,
ulykker 4, ligget ihjel 3, løapestrengsulykke 3, ruptur av indre organer 5, sneskred, stenras, lerrras

Opgaver over kjøn og alder ved Causes de décès

Tabel XXXVII.

de av læger meldte dødsfald.
par sexe et âge.

Fordeling paa alder (par âge).

20—25 aar.		25—30 aar.		30—40 aar.		40—50 aar.		50—60 aar.		60—70 aar.		70—80 aar.		80—90 aar.		90—100 aar.		Over 100 aar.		Alder er opgitt for		
Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.																	
1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	565 12	451 11	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	28	17	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	11 10	5 8	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2083 43	2598 49	
7	7	5	6	7	4	1	6	2	1	37	62	518	593	1181	1424	345	516	1	2	3	35	39
2	2	-	-	1	1	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	23	26	
1	2	-	-	1	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	18	14	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	13	13	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	77	62	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	183	224	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	156	166	
28	10	21	15	45	40	69	58	103	69	126	141	176	179	89	79	8	8	-	-	870	772	
-	-	-	-	1	1	2	2	2	4	4	5	5	5	4	6	1	1	-	-	21	25	
1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	5	
1	1	2	1	3	4	5	2	-	3	4	2	7	1	1	2	-	-	-	-	35	41	
3	2	2	3	4	1	3	4	5	2	4	10	5	6	5	2	1	-	-	-	51	46	
1	-	1	3	3	3	1	2	2	4	4	3	2	1	-	-	-	-	-	26	22		
9	3	7	9	13	14	17	7	15	5	12	2	5	3	2	-	-	-	-	112	66		
-	10	-	16	-	33	-	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	71	-	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10	6	
1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	19	7	
2	1	1	1	1	2	5	3	2	5	4	10	14	12	21	16	15	2	-	-	448	366	
1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	7	-	
412	396	279	349	329	421	180	283	174	165	123	126	56	59	13	15	-	1	-	-	1930	2358	
8	5	6	12	4	8	3	6	3	4	2	-	1	-	1	-	-	-	-	-	61	67	
4	2	4	4	7	5	10	2	5	1	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	34	18	
12	7	6	5	8	5	1	3	6	5	7	5	-	4	1	-	-	-	-	-	70	48	
1	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	1	-	1	-	-	-	-	-	13	15	
27	19	9	12	7	5	7	6	3	1	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	405	365	
6	2	3	3	1	7	3	2	-	1	1	1	-	1	1	1	1	-	-	-	25	23	
5	2	1	4	4	4	2	1	-	3	2	4	1	1	1	1	1	-	-	-	34	30	
-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8	18	

Opgaver over kjøn og alder ved

Tabel XXXVII (forts.). Dødsårsaker. (Causes de décès).	Sum.	De vigtigste døds- årsakers forhold i pct. til alle opgivne døds- årsaker ved sygd.	Fordeling paa kjøn (par sexe).		0—1 aar.		1—5 aar.		5—10 aar.		10—15 aar.		15—20 aar.	
			Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.
Syfilis, medfødt	37	-	23	14	22	13	1	1	-	-	-	-	-	-
—, erhvervet efter fød- selen	14	-	7	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre infektionssygd	14	-	9	5	1	4	3	1	-	-	-	-	-	1
IV. Kroniske blod- ernæringssygdomme.														
Gigt (arthritis urica)	11	-	5	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kronisk rheumatisme. Ar- thritis deformans	32	-	12	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skjørbuk	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Beriberi	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Diabetes	218	0,8	106	112	-	-	1	3	3	7	3	5	6	7
Leukæmi, pseudoleukæmi	23	-	8	15	-	-	-	1	-	1	3	2	-	-
Pernicíos anæmi	87	-	45	42	2	-	1	-	2	-	1	1	-	1
Morbus maculosus Werl- hoffi, purpura hæmor- rhagica	15	-	9	6	1	2	2	1	1	-	-	-	-	-
Hæmofili	3	-	2	1	-	-	2	-	-	-	-	1	-	-
Rakit	74	-	40	34	25	15	15	18	-	1	-	-	-	-
Andre sygdomme i denne gruppe	21	-	12	9	1	-	-	-	-	-	1	-	-	1
Kroniske forgiftninger:														
Alkoholisme	11	-	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre kroniske forgiftn..	5	-	4	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
V. Sygdomme i nerve- systemet.														
Apoplexi og hjerneemboli	1681	5,8	741	940	-	1	2	-	-	1	-	2	2	-
Meningit (suppurativ)....	191	0,7	111	80	15	8	22	16	12	7	7	10	9	3
Paralysis generalis	53	-	45	8	-	-	-	-	-	-	-	-	2	3
Andre sindssygdomme	147	-	63	84	-	-	-	-	-	-	-	-	2	3
Epilepsi	73	0,3	48	25	1	-	-	1	1	2	7	4	2	-
Andre hjernesygdomme	116	-	58	58	4	3	3	4	-	5	1	1	4	3
Rygnmarvstæring (tabes dorsalis)	28	-	20	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre rygnmarvssygdomme	68	-	31	37	-	-	-	1	-	-	2	1	1	1
Kramper hos småbarn	394	1,4	241	153	200	133	38	19	2	1	-	-	1	-
Andre sygd. i nervesyst.	38	-	24	14	-	-	-	-	-	-	2	1	-	-
VI. Sygdomme i kredsløps- organerne.														
Endo-, perikardit	57	0,2	28	29	-	1	2	2	3	6	3	2	2	-
Klappefeil	1273	4,4	564	709	5	7	5	6	8	12	14	22	27	11
Hjertemuskelsygdomme	272	0,9	127	145	-	-	-	1	-	2	1	-	-	-
Arteriosklerose	751	2,6	431	320	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Aneurysma	24	-	14	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hjertelammelse	560	1,9	297	263	3	4	2	3	3	2	6	2	9	4
Andre hjerte- og karsygd.	75	-	36	38	1	3	-	-	-	-	-	-	1	1
VII. Sygdomme i aande- drætsorganerne.														
Bronkit, akut	568	2,0	289	279	130	96	64	61	6	7	6	5	2	2
—, kronisk, bronki- ektasi	501	1,7	218	283	4	1	6	2	1	-	-	1	-	-
Astma, eufysem	128	0,4	72	56	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-

de av læger meldte dødsfald.

Fordeling paa alder (par âge).													Alder er opgit for		
20—25 aar.	25—30 aar.	30—40 aar.	40—50 aar.	50—60 aar.	60—70 aar.	70—80 aar.	80—90 aar.	90—100 aar.	Over 100 aar.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.		
.	23	14
.	7	5
1	5	6
1	1	12	19
8	6	4	4	13	7	7	9	21	13	23	21	15	24	106	112
1	1	1	2	1	8	4	13	18	10	10	5	5	5	45	42
.	.	1	.	.	.	2	1	.	1	1	1	1	1	9	6
.	2	1
1	.	1	.	.	1	1	1	2	2	.	4	3	1	12	9
.	.	.	.	2	6	1	2	1	1	1	1	1	1	11	4
3	11	4	4	13	8	18	31	86	101	181	224	263	322	741	940
2	2	2	2	11	8	6	7	7	9	6	1	3	14	110	80
2	2	2	2	12	5	5	20	13	13	3	3	1	2	45	8
2	3	3	2	1	1	4	4	5	6	7	10	10	12	63	84
.	.	1	2	.	.	2	.	2	7	3	1	1	1	48	25
.	.	2	2	.	.	6	6	3	14	9	9	4	4	58	58
1	.	.	2	2	1	4	2	2	1	6	1	7	7	20	8
.	.	1	2	2	1	4	2	2	1	6	1	7	1	31	37
1	.	.	2	2	1	4	2	2	1	6	1	7	1	241	158
.	.	1	2	2	1	4	2	2	1	6	1	7	1	24	14
3	18	2	24	45	39	43	74	70	93	136	154	125	168	28	29
1	1	3	1	4	5	12	10	19	20	37	35	37	51	564	709
.	.	.	.	3	2	4	1	1	9	81	41	194	11	127	145
6	4	4	7	23	18	27	19	45	36	64	61	81	64	431	320
.	.	1	1	1	4	4	5	6	3	9	7	8	5	14	10
3	.	1	2	2	4	2	2	8	5	18	20	33	42	296	262
.	.	1	2	3	5	10	6	17	9	21	22	64	5	36	38
.	.	1	2	3	5	10	6	17	9	21	22	81	109	218	283
.	.	1	2	3	5	10	6	17	9	21	22	28	22	72	56

Opgaver over kjøn og alder ved

Tabel XXXVII (forts.). Dødsårsaker. (Causes de décès).	Sum.	De vigtigste døds- årsakers forhold i pct. til alle opgivne døds- årsaker ved sygd.	Fordeling paa kjøn (par sexe).		0—1 aar.					1—5 aar.		5—10 aar.		10—15 aar.		15—20 aar.	
			Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.
Lungebet., katarralsk	451	1,6	246	205	104	64	69	61	11	4	1	1	1	1	1	1	1
Lungegangræn	28	-	22	6	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Lungeemboli	18	-	4	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Pleurit, serøs	69	-	42	27	1	-	-	-	1	-	1	-	1	-	1	-	-
— , purulent	47	-	32	15	1	-	5	3	4	1	3	1	3	1	3	2	2
Andre sygdomme i aandedrætsorganerne	48	-	23	25	5	3	3	5	1	-	2	-	1	-	-	-	-
VIII. Sygdomme i fordejelsesorganerne.																	
Mave-tarmkatarr (kronisk)	170	0,6	63	107	16	23	10	9	2	1	1	-	-	-	-	4	4
Mave-, duodenalsaer	148	0,5	65	83	-	-	1	-	1	1	1	1	2	4	4	4	4
Blindtarmbet. (appendicit)	174	0,6	88	86	-	-	4	7	9	8	15	6	13	10	-	-	-
Diffus peritonit	202	0,7	87	115	3	2	7	9	5	7	7	7	8	18	5	-	-
Indeklent brok	80	0,3	28	52	4	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Volvulus og ileus av andre årsaker	156	0,1	98	58	5	4	-	3	-	-	2	-	3	-	-	-	-
Galdestensygdomme	45	-	16	29	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Leverkirrose	40	-	24	16	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre sygdomme i fordejelsesorganerne	121	-	58	63	18	7	3	4	2	1	-	1	-	4	-	-	-
IX. Sygdomme i urin- og kjønsorganerne.																	
Nefrit, akut	79	0,3	33	46	3	5	8	6	3	3	-	4	-	5	-	-	-
— , kronisk (morb. Brightii)	614	2,1	319	295	1	-	1	-	6	4	1	9	5	3	-	-	-
Cystit, cystopyelit	228	0,8	182	46	-	1	-	1	1	1	1	-	-	-	-	-	-
Nyresten- og blærestensy- sygdomme	19	-	16	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre nyre- og urinveis- sygdomme	95	-	77	18	2	-	-	-	1	-	-	-	1	1	-	-	-
Sygdomme i kjønsorg. som ikke behører under nogen anden gruppe . . .	9	-	5	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
X. Svulster.																	
Carcinom (kræft) i huden . . .	56	-	32	24	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
— - mave- sækken . . .	1349	4,7	764	585	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— - fordejel- sesorg. . .	399	1,4	190	209	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— - bryst . . .	108	0,4	1	107	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— - kjertelen . . .	135	0,5	-	135	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— - livmoren . . .	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— - andre org., ell. med uopgit sæte	296	-	152	144	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	1	-	-
Sarkom i bensystemet . . .	46	-	31	15	-	-	3	1	2	-	1	-	1	-	2	-	-
— - kjertler . . .	27	-	16	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— - andre org. eller med uopgit sæte	68	-	36	32	-	1	3	-	1	1	1	2	-	1	1	1	1
Andre svulster	128	-	52	76	2	1	2	1	1	1	1	3	1	2	1	2	3

de av læger meldte dødsfald.

Fordeling paa alder (par âge).														Alder er opgit for							
20-25 aar.	25-30 aar.	30-40 aar.	40-50 aar.	50-60 aar.	60-70 aar.	70-80 aar.	80-90 aar.	90-100 aar.	Over 100 aar.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.
1	2	1	1	3	3	5	7	5	13	23	29	14	18	1	1	-	-	246	205		
3	3	3	1	4	2	1	1	1	1	3	2	1	1	-	-	22	6				
3	3	1	2	2	1	2	3	3	10	6	10	7	1	-	-	4	14				
-	-	1	-	1	2	1	1	7	4	3	1	4	-	-	-	42	27				
-	-	2	2	2	6	5	8	5	12	6	9	16	4	9	-	32	15				
3	7	2	4	10	5	5	14	20	20	10	11	11	4	4	-	63	107				
10	14	9	10	6	11	5	5	7	5	4	3	5	2	1	-	65	83				
4	9	2	17	9	17	5	15	11	13	10	4	4	2	2	-	87	86				
-	-	2	-	1	1	1	3	1	7	3	20	7	11	10	8	-	87	115			
2	1	2	-	4	3	10	3	11	10	20	17	28	13	10	1	-	28	52			
1	1	-	1	2	1	7	4	4	2	5	13	4	5	2	1	-	98	58			
2	2	2	2	-	2	5	9	9	10	7	9	7	11	3	1	-	16	29			
-	-	2	2	6	2	4	3	2	1	2	2	-	3	1	-	24	16				
2	10	2	2	6	2	4	3	2	1	2	2	-	1	-	-	58	63				
9	9	8	9	28	26	41	35	52	49	84	75	63	60	19	15	-	33	46			
1	-	1	2	4	5	3	4	11	6	34	12	75	7	49	7	-	319	295			
1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	6	2	5	4	-	-	-	182	46			
-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2	1	2	2	-	-	-	16	3			
-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	3	2	3	1	-	-	77	18				
-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	5	4				
-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	3	-	-	-	-	-	32	24				
-	1	-	3	19	13	59	55	178	126	254	202	197	138	53	45	4	-	764	585		
-	-	2	-	4	8	16	19	36	36	63	72	50	56	19	17	-	190	209			
-	-	3	-	10	-	18	-	23	1	29	-	14	-	12	7	-	1	107			
-	-	1	-	16	-	29	-	37	-	24	-	18	-	-	-	-	1	135			
-	2	-	1	3	8	10	14	29	31	51	44	41	32	17	11	-	152	144			
1	1	5	1	2	2	-	1	2	2	4	3	10	4	-	-	31	15				
1	1	2	-	6	5	5	3	5	7	4	7	6	5	1	1	-	16	11			
2	2	3	-	3	5	5	11	7	13	17	7	14	3	2	6	-	36	32			
-	2	3	-	3	5	5	11	7	13	17	7	14	3	18	6	-	52	76			

Opgaver over kjøn og alder ved

Tabel XXXVII (forts.).	Sum.	De vigtigste døds- aarsakers forhold i pct. til alle opgivne døds- aarsaker ved sygd.	Fordeling paa kjøn (par sexe).		0—1 aar.		1—5 aar.		5—10 aar.		10—15 aar.		15—20 aar.	
			Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.
XI. Sygdomme i hud, bindevæv, ben og led, som ikke kan henføres under nogen af de foregaaende grupper.														
Hudsygdomme	11	-	2	9	1	5	-	-	-	-	-	-	-	-
Gangræn (ikke senil)	20	-	7	13	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Ben- og ledsgydomme	28	-	14	14	-	-	-	-	-	-	3	-	3	1
XII. Svangerskaps- og barselsygdomme.														
Barselkrampe	45	-	-	45	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4
Emboli og thrombose	24	-	-	24	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Bledning	23	-	-	23	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Livmorbristning	6	-	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Dystoki	4	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Abort	9	-	-	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ektopisk svangerskap...	3	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre sygl. under svangerskap og barselseng..	15	-	-	15	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Dødsfald i denne gruppe av ukjendt eller uopgitt aarsak	6	-	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
XIII. Andre sygdomme.														
Myxødem	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Basedows sygdom	7	-	1	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Addisons	7	-	2	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Diverse andre sygdomme	28	-	7	16	2	3	-	3	-	-	-	-	-	1
Dsf. m. kjendt sygd.aarsak	28757	-	14042	14715	1826	1433	825	761	329	297	306	386	533	566
XIV. Unaturlig død.														
Selvmord	120	-	101	19	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7
Drap og mord	14	-	12	2	5	1	-	-	-	-	1	-	-	-
Ulykkestilfælde:														
a. Akut alkoholforgiftn.	21	-	21	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
b. Andre akute forgiftninger	18	-	9	4	-	-	2	1	-	1	-	-	-	-
c. Drunkning	526	-	460	66	6	1	52	19	49	13	44	11	51	1
d. Forfrysning	6	-	2	4	-	1	-	-	-	-	-	1	-	1
e. Forbrænding	61	-	36	25	5	2	21	16	4	1	-	2	-	-
f. Elektrisk strøm og lynnedslag	7	-	6	1	-	-	-	-	1	1	1	1	1	1
g. Vaadeskud	37	-	33	4	-	-	1	1	4	1	5	-	4	1
h. Andre ulykkestilfælde (nied speciel angivelse)	322	-	246	76	6	8	16	15	13	3	16	1	24	2
Tilsammen	1127	-	926	201	22	13	92	52	71	19	67	15	87	5
Ukjendt dødsaarsak	1285	-	656	629	253	185	58	39	23	12	14	13	16	7
Sum	31169	-	15624	15545	2101	1631	975	852	423	328	387	414	636	578

de av læger meldte dødsfald.

Opgaver over kjendte

Causes de décès

Tabel XXXVIII.

Dødsårsaker.
(Causes de décès).

	Tilsammen.		Forhold i procent til alle opgivne dødsårsaker ved syd-	I Kristiania, Søn.	II Drobak, Holen.		III Moss. Fredrikstad. Sarpsborg.		IV Frederikshald. Drammen. Hønefoss. Kongeberg.		V Tønsberg. Horten. Holmestrand. Svelvik.		VI Kongsvinger. Hamar. Gjøvik.		VII Lillehammer.		VIII Skien. Porsgrund. Brevik.		
I. Medfødte sygdomme og dannelsesfeil.																			
Medfødt svakhet.....	386	4,2	149	-	-	-	5	8	1	11	11	1	4	6	5	4	-	3	-
— cyanose.....	7	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre medfødte eller i umiddelbar tilslutning til fødselen optrædende sygdomme.....	21	-	10	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Misdannelser i centralnervesystemet	6	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
Andre dannelsesfeil	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
II. Alderdomssygdomme.																			
Alderdomssvakhet.....	700	7,7	136	4	2	3	1	20	6	34	21	1	5	16	9	7	2	13	8
Alderdomsgangræn.....	36	0,4	11	-	-	-	1	-	-	4	1	1	-	3	-	-	1	1	1
III. Infektionssygdomme.																			
Tyfoidefeber.....	28	0,3	6	-	-	-	-	-	1	2	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Epidemisk cerebrospinalmeningit	16	0,2	3	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Akut poliomyletit	8	0,1	2	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Barnekopper.....	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Meslinger	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber.....	74	0,8	46	-	-	-	-	-	2	1	-	1	-	-	2	-	1	-	-
Kikhoste	162	1,8	80	1	1	-	-	5	1	6	11	-	-	3	-	-	4	-	-
Difteri (croup).....	96	1,1	33	-	-	-	1	1	1	-	1	-	-	-	-	-	1	-	7
Lungebet. (croupes).....	568	6,2	211	2	1	-	7	11	11	5	12	1	7	10	15	1	2	3	8
Influensa	9	0,1	4	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	7
Dysenteri	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Gigtfeber	26	0,3	11	-	-	-	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Rosen.....	43	0,5	24	-	-	-	1	1	-	2	-	-	1	-	-	1	1	-	1
Flegmone, absces	20	-	7	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Septicopyæmi	61	0,7	20	1	-	-	3	1	-	1	-	-	-	2	1	-	1	1	1
Barselfeber	15	-	7	-	-	-	2	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Pemfigus hos nyfødte ..	11	-	3	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	1
Tetanus	7	-	4	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Akut gastro-enterit (cholera nostras).....	408	4,5	158	1	-	-	5	13	11	12	12	4	6	9	4	-	2	5	1
Aktinomykose	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10
Tuberkulose i lunger	1294	14,2	436	1	4	-	12	23	14	17	36	3	15	22	15	6	1	18	12
— - tarmkanal	41	0,4	14	-	-	-	1	1	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	3
— - urin- og kjensorg..	11	0,1	4	-	-	-	2	1	-	-	2	-	1	-	-	-	-	-	1
— - ben og led	22	0,2	5	-	-	-	2	1	-	-	2	-	1	-	1	-	-	-	-

dødsårsaker i byerne.

dans les villes.

Opgaver over kjendte

Tabel XXXVIII
(forts.).

dødsårsaker i byerne.

Opgaver over kjendte

Tabel XXXVIII (forts.).		Tilsammen.											
		Forhold i procent til alle opgivne dødsårsaker ved sygdomme											
		I	II	III			IV			V			VI
		Kristiania.	Drobak. Holen. Son.	Moss.	Fredrikstad.	Sarpsborg.	Fredrikshald.	Drammen.	Hønefoss. Kongsberg.	Tønsberg.	Horten. Holmestrand Svelvik.	Larvik.	Kongsvinger. Sandefjord.
													Gjøvik. Lillehammer.
													Skien. Brevik.
VI. Sygdomme i kredsløpsorganerne.													
Endo-, perikardit	21	-	5	-	1	-	-	1	-	-	-	-	1
Klappefeil	443	4,9	174	1 1 1	7	11	5	17	12	2	7	8	2
Hjertemuskelsygdomme	141	1,5	21	-	3	11	-	2	3	-	1	1	1
Arteriosklerose	297	3,3	97	2	6	6	1	4	17	1	4	5	1
Aneurysma	15	-	5	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Hjertelammelse	227	2,5	88	-	2	2	5	1	4	3	5	5	8
Andre hjerte- og karsydomme	17	-	-	-	-	-	-	1	2	-	-	-	5
VII. Sygdomme i aandeldrætsorganerne.													
Bronkit, akut	179	2,0	71	- 1	5	4	2	7	9	1	5	4	2
— , kronisk, bronkiektasi	127	1,4	40	-	2	-	1	1	4	-	1	3	-
Astma, emfysem	27	0,3	6	-	-	1	-	-	1	-	1	1	-
Lungebetændelse, katarsk	201	2,2	70	1	5	6	1	6	5	-	3	1	-
Lungegangrae	12	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Lungeemboli	9	-	4	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Pleurit, seros	22	-	6	1	-	1	-	-	1	-	-	-	-
— , purulent	18	-	9	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-
Andre sygdomme i aandeldrætsorganerne	18	-	5	-	-	1	-	-	-	1	-	-	1
VIII. Sygdomme i forøjelsesorganerne.													
Mave-tarmkatarr (kronisk)	59	0,6	12	-	-	-	-	2	3	-	2	1	-
Mave-, duodenalsaar	47	0,5	17	-	-	-	1	1	3	-	1	-	-
Blindtarmbetaændelse (appendicitis)	57	0,6	30	-	1	1	-	1	1	-	-	1	-
Diffus peritonit	82	0,9	39	-	4	2	2	1	1	2	1	-	2
Indeklemt brok	18	-	5	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Volvulus og ileus av andre aarsaker	40	-	14	-	-	1	-	-	2	-	-	-	1
Galdestenssygdomme	16	-	6	1	-	-	-	-	-	1	1	-	-
Leverkirrose	19	-	9	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1
Andre sygdomme i forøjelsesorganerne	44	-	19	-	-	1	-	-	1	-	1	3	1
IX. Sygdomme i urin- og kjønsorganerne.													
Nefrit, akut	29	-	7	-	-	1	-	-	1	3	2	-	2
— , kronisk (morbus Brightii)	231	2,5	108	-	3	3	-	4	9	1	2	3	2

dødsaaarsaker i byerne.

Kragera.	Langesund.	Stathelle.	Nofoden.	Riser.	Tvedstrand.	Arendal.	Grimstad.	Flekkefjord.	Kristiansand.	Mandal.	Farsund.	Sogndal.	Stavanger.	Skudeneshavn.	Egersund.	Sandnes.	Haugesund.	Bergen.	Flore.	Aalesund.	Molde.	Kristiansund.	Trondhjem.	Levanger.	Stenkjaer.	Namsos.	Mosjøen.	Bodø.	Narvik.	Harstad.	Tronse.	Hammerfest.	Vardo.	Vadsø.	
3	-	-	-	1	2	-	3	5	-	1	4	3	5	-	-	5	-	-	4	15	18	-	6	26	37	2	3	6	-	1	-	1	3	-	1
1	-	-	-	1	1	4	2	5	11	4	1	1	2	1	16	-	1	4	2	5	2	41	59	5	2	3	1	1	1	1	3	1	1		
-	-	-	-	3	1	13	2	5	1	1	1	1	1	1	1	16	-	1	4	2	5	31	1	3	3	3	14	16	2	1	1	1			
2	-	-	2	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	2	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-		
-	1	-	1	-	1	1	2	1	1	-	3	-	13	-	-	2	7	1	4	-	5	8	2	-	-	-	1	-	2	-	1	2			
-	-	3	1	-	4	2	1	3	1	1	-	-	1	10	-	1	6	15	2	-	2	1	-	2	1	2	-	-	1	-	1	-			
1	-	1	-	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	1	2	2	-	2	1	7	4	-	-	-	-	-	-	-	-		
3	-	-	7	-	5	-	6	1	-	-	1	16	-	1	2	16	-	1	1	-	5	25	2	-	-	-	1	4	3	-	4	2			
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	2	3	2	3	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	2	3	2	3	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
1	-	-	5	1	1	-	1	1	4	-	-	-	-	-	5	2	-	1	9	-	1	-	-	6	3	1	1	1	1	1	-	-	-		
2	-	-	1	-	2	-	1	-	1	-	-	-	-	-	1	3	-	1	10	5	-	1	1	-	8	2	1	1	1	2	1	-	1		
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	3	-	1	1	4	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	-	1	1	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	-	1	1	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	-	1	1	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	-	1	1	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	-	1	1	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	-	1	1	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
5	1	-	-	1	5	-	1	1	-	-	-	-	-	-	3	5	-	4	27	-	5	1	4	15	1	-	-	-	1	1	3	1	-	1	

Opgaver over kjendte

Tabel XXXVIII (forts.).	Dødsårsaker. (Causes de décès).	Tilsammen.		Forhold i procent til alle angivne dødsårsaker vedtygd.	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII												
		Kristiania.	Moss.																					
Cystit, cystopyelit.....	71	0,8	17	-	-	1	-	2	1	3	1	1	3	3	-	-	1	-	2	-	1	1		
Nyresten- og blæresten- sygdomme.....	4	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Andre nyre- og urinveis- sygdomme.....	36	-	12	-	-	1	1	-	-	6	-	-	-	-	-	1	-	-	4	-	-	-		
Sygdomme i kjønsorga- nerne, som ikke hen- hører under nogen an- den gruppe.....	4	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
X. Svulster.																								
Carcinom (kraeft) i huden	9	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	1	-	1	-		
— mave- sækken	373	4,1	128	-	-	5	12	5	11	22	2	8	5	3	-	10	5	1	4	-	10	3	1	3
— fordøi- elses- organer	176	1,9	63	1	-	-	1	3	7	10	1	-	3	4	2	-	2	1	-	1	1	2	-	1
— — ellers	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
— — bryst- kjerte- len ..	46	-	16	1	-	1	-	-	-	1	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— — livmo- ren ..	69	-	29	-	-	1	1	-	1	1	1	-	-	-	-	1	1	-	1	-	-	-	-	-
— — andre organer, ell. med uopgit sæte ..	97	-	29	-	-	1	5	-	1	3	-	6	-	5	-	-	1	-	-	-	2	-	1	-
Sarkom i bensystemet ..	19	-	4	-	-	-	-	1	2	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	2	1	-	1
— — lymfekjertlerne	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
— — andre organer	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
eller med uopgit sæte	21	-	9	-	-	-	-	-	1	-	-	1	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre svulster	65	-	33	-	-	-	2	-	2	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	1	1	-	1	1
XI. Sygdomme i hud, binddevæv, ben og led, som ikke kan henføres under nogen af de foregaaende grupper.																								
Hudsygdomme	5	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gangræn (ikke senil) ..	4	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ben- og ledsgydomme ..	16	-	8	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
XII. Svangerskaps- og barselsygdomme.																								
Barselkrampe	17	-	3	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Emboli og thrombose ..	6	-	2	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-

dødsårsaker i byerne.

Opgaver over kjendte

Tabel XXXVIII (forts.).	Dødsaaarsaker. (Causes de décès).	Tilsammen.	Forhold i procent til alle opgivne dødsaaarsaker ved sygd																							
			I Kristiania.	II Drobak. Helen. Son.	III Moss. Fredrikstad. Sarpsborg.	IV Fredrikshald.	Drammen.	Hønefoss.	Kongsberg.	V Tønsberg. Horten. Holmestrand. Svelvik.	Larvik.	Sandefjord.	Kongsvinger. Hamar.	Gjøvik.	Lillehammer.	Skien.	Porsgrund.	Brevik.								
Bledning	8	-	2	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-							
Livmorbristning	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-							
Dystoki	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-							
Abort	4	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-							
Ektopisk svangerskap	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-							
Andre sygdomme under svangerskap og barsel- seng	3	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-							
Dødsfall i denne gruppe av ukjendt eller uop- git aarsak	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-							
XIII. Andre sygdomme.																										
Myxødem	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-							
Basedows sygdom	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-							
Addisons —	4	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-							
Diverse andre sygdomme	10	-	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-							
Df. m. kjendt sygd.aarsak	9132	-	3133	22	5	9	109	209	90	199	311	26	81	149	120	35	16	102	82	13	49	39	50	140	53	21
XIV. Unaturlig død.																										
Selvmord	46	-	24	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Drap og mord	8	-	4	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	
Ulykkestilfælde:																										
Akut alkoholforgift- ning	13	-	4	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	
Andre akute forgift- ninger	4	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	
Drukning	102	-	20	-	2	4	4	1	1	2	-	-	5	-	1	-	1	1	-	-	-	-	5	1	1	
Forbrænding	18	-	6	-	-	-	-	1	1	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Elektrisk strøm og lynnedslag	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Vaadeskud	6	-	2	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	
Andre ulykkestilfælde	145	-	70	-	-	1	3	1	1	8	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	2	1	-
Tilsammen	344	-	133	-	2	6	8	4	2	12	-	1	8	1	1	-	1	3	-	2	1	1	9	3	1	
Dsf. med ukjendt døds- aarsak	88	-	15	-	-	-	2	2	1	2	-	1	2	3	-	2	-	-	1	-	2	-	-	-	-	
Sum	9564	-	3281	22	5	11	115	219	96	202	325	26	83	159	124	36	16	105	85	13	51	41	51	151	56	22

saarsaker i byerne.

	Notodden. Risør. Tvedstrand. Arendal. Grimstad. Lillesand. Kristiansand. Mandal. Farsund. Flekkefjord.	IX	X	XI	XII	XIII	XIV	XV	XVI	XVII	XVIII	XIX	XX																						
56	45	15	150	26	24	200	44	21	26	44	27	501	10	27	154	1052	10	153	37	167	657	26	32	42	17	57	52	26	136	34	71	48			
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3	1	2	2	2	2	1	1	1	3	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	2	2	2	2	1	1	1	2	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
1	2	1	1	3	1	1	1	1	1	3	3	2	2	1	1	11	1	1	1	5	6	3	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	15	15	3	3	13	13	1	2	2	5	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12	12		
6	2	1	1	1	6	1	1	1	1	28	1	3	8	8	28	1	4	1	11	24	24	24	24	24	24	24	24	24	24	24	24	24	24	24	
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	10	10	2	7	7	1	1	1	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15
89	47	15	150	27	25	207	47	21	27	46	28	534	11	30	164	1087	11	158	38	178	696	28	37	42	18	60	57	26	138	35	85	51			

kjendte dødsårsaker i byerne.

et par âge dans les villes.

Opgaver over kjøn og alder ved

Dødsårsaker. (Causes de décès).	Sum.	Fordeling paa kjøn (par sexe).		0—1 aar.		1—5 aar.		5—10 aar.		10—15 aar.		15—20 aar.	
		Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.
Syfilis, medfødt	29	19	10	18	9	1	1	-	-	-	-	-	-
—, erhvervet efter fødselen	10	6	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Andre infektionssygdomme	8	5	3	1	2	1	1	-	-	-	-	-	-
IV. Kroniske blod- og ernæringssygdomme.													
Gigt (arthritis urica)	6	4	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kronisk rheumatisme. Arthritis deformans	9	5	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Beriberi	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Diabetes	76	30	46	-	-	-	-	-	-	1	-	1	1
Leukæmi, pseudoleukæmi	10	4	6	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-
Perniciös anæmi	31	11	20	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Morbus maculosus Werlhofii, purpura hæmorrhagica	4	2	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Rakit	31	20	11	12	5	8	6	-	-	-	-	-	-
Andre sygdomme i denne gruppe	11	4	7	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Kroniske forgiftninger:													
Alkoholisme	6	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
V. Sygdomme i nervesystemet.													
Apopleksi og hjerneemboli	601	236	365	-	-	1	-	-	1	-	-	-	1
Meningit (suppurativ)	67	39	28	9	6	9	6	4	2	2	2	2	4
Paralysis generalis	23	19	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre sindssygdomme	45	20	25	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Epilepsi	14	6	8	-	-	-	-	1	-	1	1	1	1
Andre hjernesygdomme	53	25	28	2	-	-	1	-	2	1	1	1	1
Rygmarsværing (tabes dorsalis)	7	5	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre rygmarvssygdomme	23	7	16	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kramper hos smaabarn	156	90	66	70	57	17	8	2	1	-	-	-	1
Andre sygdomme i nervesystemet	13	9	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
VI. Sygdomme i kredsløpsorganerne.													
Endo-, perikardit	21	12	9	-	-	-	-	-	-	1	3	2	-
Klappefeil	443	189	254	-	1	1	3	5	3	5	10	9	-
Hjertemuskelsygdomme	141	71	70	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Arteriosklerose	297	156	141	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aneurysma	15	11	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hjertelammelse	227	121	106	2	3	1	2	1	-	-	2	-	2
Andre hjerte- og karsygd	17	9	8	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
VII. Sygdomme i aanddrætsorganerne.													
Bronkit, akut	179	85	94	35	34	13	14	2	2	-	-	-	-
—, kronisk, bronkiektasi	127	55	72	4	-	2	1	-	-	-	-	1	-

kjendte dødsårsaker i byerne.

Opgaver over kjøn og alder ved

Tabel XXXIX (forts.).	Sum.	Fordeling paa kjøn (par sexe).		0—1 aar.		1—5 aar.		5—10 aar.		10—15 aar.		15—20 aar.	
		Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.
Dødsaaarsaker. (Causes de décès).													
Astma, emfysem	27	16	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Lungebet., katarralsk	201	115	86	49	28	37	27	1	-	-	-	-	-
Lungegangræn	12	9	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Lungeemboli	9	2	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Pleurit, seros	22	11	11	1	-	3	1	2	-	1	-	-	-
— , purulent	18	12	6	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-
Andre sygdomme i aandedrætsorganerne	18	7	11	2	2	1	-	-	-	1	-	-	-
VIII. Sygdomme i fordeilesesorganerne.													
Mave-tarmkatarr (kronisk)	59	20	39	6	9	3	4	-	1	-	-	-	-
Mave-, duodenalsaar	47	24	23	-	-	-	-	1	1	1	1	1	1
Blindtarmbet (appendicit).	57	31	26	-	-	-	-	4	5	3	4	6	4
Diffus peritonit	82	34	48	1	1	6	4	4	-	2	3	8	1
Indeklemt brok	18	7	11	3	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Volvulus og ileus av andre aarsaker	40	26	14	2	-	-	3	-	-	-	-	-	1
Galdestensygdomme	16	3	13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Leverkirrose	19	14	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre sygdomme i fordeilesesorganerne	44	16	28	6	-	-	1	-	1	-	-	-	-
IX. Sygdomme i urin- og kjønsorganerne.													
Nefrit, akut	29	15	14	1	1	4	2	3	2	-	2	-	1
— , kronisk (morb. Brightii)	231	124	107	-	-	-	-	2	1	-	4	2	1
Cystit, cystopyelit	71	48	23	-	-	-	1	1	1	-	-	-	-
Nyresten- og blærestensygdomme	4	1	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre nyre- og urinveissygdomme	36	33	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Sygdomme i kjønsorg., som ikke henhører under nogen anden gruppe	4	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
X. Svlster.													
Carcinom (kræft) i huden	9	6	3	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
— — mave-sækken, fordeilesesorg. ellers	373	203	170	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— — bryst-kjertelen	176	84	92	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— — livmoren	46	-	46	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— — andre org. ell. med opgit sæte	69	-	69	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sarkom i bensystemet	97	48	49	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— — lymfekjertlerne	19	14	5	-	-	-	-	1	-	1	-	-	1

kjendte dødsårsaker i byerne.

Opgaver over kjøn og alder ved

Tabel XXXIX (forts.). Dødsårsaker. (Causes de décès)	Sum.	Fordeling paa kjøn (par sexe).		0—1 aar.		1—5 aar.		5—10 aar.		10—15 aar.		15—20 aar.	
		Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.
Sarkom i andre organer eller med uopgitt sæte..	21	13	8	-	-	1	-	-	2	-	-	1	-
Andre svelster	65	25	40	-	1	-	-	1	1	2	-	-	1
XI. Sygdomme i hud, bindevev, ben og led, som ikke kan henføres under nogen af de foregaaende grupper.													
Hudsygdomme	5	1	4	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Gangren (ikke senil)	4	-	4	1	-	-	-	-	-	2	-	1	1
Ben- og ledssygdomme	16	7	9	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
XII. Svangerskaps- og barselssygdomme.													
Barselkrampe	17	-	17	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Embolii og trombose	6	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Blødning	8	-	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Livmorbristning	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Dystoki	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Abort	4	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ektopisk svangerskap	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre svangerskaps- og barselssygdomme	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Dødsfald i denne gruppe av ukjendtelleruopg. aarsak	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
XIII. Andre sygdomme.													
Myxødem	1	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Basedows sygdom	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Addisons —	4	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Diverse andre sygdomme	10	-	10	-	2	-	2	-	-	-	-	-	1
Dsf. m. kjendt sygd.aarsak	9132	4401	4731	790	585	317	303	120	103	75	115	159	157
XIV. Unaturlig død.													
Selvmord	46	41	5	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-
Drap og mord	8	7	1	3	1	-	-	-	-	1	-	-	-
Ulykkestilfælde:													
Akut alkoholforgiftn..	13	13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre akute forgiftn. ger	4	3	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Drukning	102	92	10	-	-	5	4	12	1	10	2	5	1
Forbrænding	18	12	6	2	-	5	3	3	-	-	2	-	-
Elektrisk strøm og lyn- nedslag	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vaadeskud	6	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Andre ulykkestilfælde..	145	102	43	4	6	11	8	6	3	1	-	7	2
Tilsammen	344	278	66	9	7	22	15	21	4	12	4	15	3
Dsf. m. ukjendt dødsårsak	88	59	29	31	13	6	-	1	-	1	2	1	-
Sum	9564	4738	4826	830	605	345	318	142	107	88	121	175	160

kjendte dødsårsaker i byerne.

**Endel av lægerne behandlede epidemiske sygdomme,
fordelt paa lægedistrikter og maaneder.**

(Cas des maladies épidémiques par distriks civils medicaux et par mois).

De romerske tal i følgende tabeller betegner de enkelte amter, saaledes som de paa side 1* og følgende er opført.

De av lægerne meddelte opgaver over tilfældenes fordeling paa maanederne omfatter ikke alle behandlede tilfælde, idet tiden ikke altid er opgit for disse.

a. Eksantematisk tyfus (*typhus exanthematicus*).

Tabel XL.		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Distrikt.														
XX. Tanen		3	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Sydvaranger		16	-	-	-	-	-	2	12	2	-	-	-	-

b. Tyfoidfeber (*ileotyphus*).

I.	Kristiania	83	2	-	-	-	6	6	5	25	11	6	10	12
II.	Aker	28	5	2	1	-	2	-	4	3	1	-	9	1
	Ullensaker	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
	Holand	6	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	5	-
	Follo:													
	Drobak by	8	-	-	-	-	-	6	2	-	-	-	-	-
	Bygder	8	-	-	-	-	4	3	-	1	-	-	-	-
III.	Eidsberg	5	-	-	-	-	1	-	-	1	3	-	-	-
	Moss stadsdistrikt	22	2	-	-	9	4	2	-	-	1	1	2	1
	Moss lægedistrikt	10	1	-	-	2	1	-	-	-	-	4	-	2
	Fredrikstad stadsfysik.	4	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	3	-
	Sarpsborg:													
	Sarpsborg by	3	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	-
IV.	Drammen stadsfysikat	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	-
	Drammen distrikt:													
	Bygder	2	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-
	Modum	5	1	-	-	-	-	-	-	1	3	-	-	-
	Nes	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
	Kongsberg stadsdistrikt	2	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-
V.	Tønsberg stadsdistrikt	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
	Tønsberg lægedistrikt	8	4	1	-	-	-	-	-	-	2	-	-	1
	Horten stadsdistrikt	3	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	1
	Hof:													
	Holmestrand by	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
	Svelvik by	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-
	Bygder	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	1	-
	Larvik lægedistrikt:													
	Sandefjord by	2	-	-	1	-	-	1	-	1	-	-	-	-
	Bygder	5	-	-	1	-	-	1	-	-	-	3	-	-
VI.	Soler og Odalen:													
	Bygder	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
	Hedemarken:													
	Bygder	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-

b. Tyfoidfeber (forts.).

Tabel XL (forts.).

		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
VII.	Hadeland og Land . . .	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
	Nordre Valdres	4	-	1	-	1	-	-	1	-	-	-	1	-
	Faaberg:													
	Bygder	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
	Ringebu	5	-	-	-	-	1	-	-	3	-	-	1	-
VIII.	Skien:													
	Skien by	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
	Bygder	3	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-
	Kragere:													
	Kragerø by	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
	Bygder	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
	Kviteseid	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
	Tinn	4	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-
IX.	Arendal stadslægedistr.	2	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-
	Vestre Nedenes:													
	Bygder	8	-	-	-	-	-	-	1	-	6	1	-	-
X.	Kristiansand stadsfys..	34	2	1	-	-	-	-	1	1	1	1	27	-
	Oddernes	11	-	-	-	-	-	-	-	-	2	9	-	-
	Vanse:													
	Bygder	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
	Flekkefjord:													
	Flekkefjord by . . .	3	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	1	-
	Bygder	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
XI.	Egersund lægedistrikt	3	-	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
	Time	2	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-
	Sandnes:													
	Sandnes by	1	-	2	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-
	Bygder	6	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-
	Stavanger stadsfysikat	17	-	-	1	-	5	-	3	1	3	4	-	-
	Stavanger lægedistrikt	2	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-
	Finne	5	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-	-	-
	Karmøen:													
	Bygder	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-
XII.	Indre Søndhordland . .	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-
	Stord	8	-	-	2	1	2	1	-	-	2	-	-	-
	Tysnes	2	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-
	Ytre Hardanger	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
	Voss	4	-	-	-	1	-	-	-	1	2	-	-	-
	Fane	16	-	-	-	1	-	6	1	1	7	-	-	-
	Fuse	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
	Nordre Midthordland .	27	-	-	-	-	-	2	3	5	8	8	1	-
	Hosanger	4	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2	-	-
	Lindaas	11	6	-	-	-	-	-	-	-	-	3	2	-
	Manger	2	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-
XIII.	Bergen	81	3	7	14	2	2	11	9	9	10	6	4	4
XIV.	Vik	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Gulen	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
	Kirkebø	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
	Ytre Søndfjord	2	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-

b. Tyfoidfeber (forts.).

Tabel XL (forts.).

e. Epidemisk cerebrospinalmeningit (*meningitis cerebrospinalis epidemica*).

Tabel XL (forts.).

Distrikt.		Tilsammen	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
I.	Kristiania	15	4	-	1	5	2	-	-	-	1	1	1	-
II.	Aker	2	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Ullensaker	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Høland	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
III.	Eidsberg	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Moss stadsdistriktslægedistrikt	2	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
	— lægedistrikt	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
IV.	Drammen stadsfysikat	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
	Modum	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
V.	Tønsberg lægedistrikt	4	-	-	-	-	-	-	2	1	-	-	-	1
VI.	Solør og Odalen:													
	Bygder	3	1	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
	Hedemarken	4	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-
	Trysil	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
VII.	Toten:													
	Bygder	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
	Lesje	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
VIII.	Kragerø:													
	Bygder	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
	Kviteseid	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
	Laardal	5	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
IX.	Arendal stadsdistriktslæge	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Vestre Nedenes	3	-	-	1	-	-	-	-	-	2	-	-	-
	Aamli	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
XI.	Stavanger stadsfysikat	2	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
	Karmoen:													
	Bygder	3	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-
	Haugesund:													
	Bygder	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
XII.	Indre Hardanger	2	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-
	Nordre Midthordaland	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
XIII.	Bergen	19	-	7	5	3	1	1	1	-	-	1	-	-
XIV.	Kinn:													
	Bygder	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
XV.	Surendalen	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
	Nordre Nordmør	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
XVI.	Røros	4	-	-	-	1	-	-	1	2	-	-	-	-

c. Epidemisk cerebrospinalmeningit (forts.).

Tabel XL (forts.).

	Distrikt.	Tilsammen.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
XVII.	Stenkjær:													
	Bygder	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
XVIII.	Namsos:													
	Bygder	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
XIX.	Narvik	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
	Ofoten	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
XIX.	Skjervøy	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-

d. Akut poliomyelit (*poliomyelitis anterior acuta*).

I.	Kristiania	4	-	-	1	-	-	-	-	2	-	-	1	-
II.	Aker	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Ullensaker	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
	Høland	4	-	-	-	-	-	3	-	1	-	-	-	-
III.	Eidsberg	18	6	3	-	4	-	-	-	-	3	2	-	-
	Moss lägedistrikt ..	2	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-
	Fredrikstad stadsfysik.	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
	Hvaler:									1	-	-	-	-
IV.	Bygder	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Drammen lägedistrikt	6	-	-	-	1	-	-	-	-	4	1	-	-
	Modum	3	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	-	-
	Nes	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
V.	Rollag	5	-	-	-	-	-	-	-	2	2	-	-	-
	Tønsberg lägedistrikt	4	-	-	1	-	-	-	-	-	1	2	-	-
	Horten stadslægedistr.	4	-	1	-	-	-	-	-	2	1	-	-	-
VI.	Hof	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Solør og Odalen:													
	Bygder	2	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-
	Hedemarken	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-
	Søndre Østerdalen ..	4	1	-	-	-	-	-	-	-	2	1	-	-
VII.	Trysil	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
	Rendalen	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
	Hadeland og Land ..	3	-	-	-	1	2	-	-	3	-	-	-	-
	Søndre Valdres	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
VIII.	Toten :													
	Bygder	3	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	-	-
	Faaberg:										2	-	-	-
VIII.	Bygder	2	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-
	Kragerø:													
	Bygder	6	2	-	-	-	-	2	2	-	-	-	-	-
	Hollen	1	-	-	-	-	1	-	-	-	1	1	-	-
	Sauland	2	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-
VIII.	Kviteseid	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
	Tinn	3	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-

d. Akut poliomyelit (forts.).

Tabel XL (forts.).

e. Barnekopper (*variolæ*).

Distrikt.	Tilsammen.												
		Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
I. Kristiania	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
X. Kristiansand by	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7
XI. Stavanger stadsfysikat Stavanger distrikt	4 1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4 1

f. Skarlagensfeber (*scarlatina*).

I. Kristiania	1415	178	177	156	138	125	133	60	66	111	107	95	74
II. Aker	312	20	16	36	13	27	12	36	22	23	29	50	28
Ullensaker	323	51	59	35	32	39	40	8	11	10	14	9	15
Høland	28	2	2	3	3	-	2	2	-	-	7	6	1
Follo: Bygder	83	21	15	6	6	1	2	12	2	-	10	2	6
III. Eidsberg	103	9	7	11	3	3	5	9	1	14	15	6	20
Moss stadslægedistrikt	72	25	12	5	3	9	7	-	-	1	1	7	2
Moss lægedistrikt	106	31	19	16	2	-	17	-	2	-	3	14	2
Fredrikstad stadsfysik. Sarpsborg: Sarpsborg by	9	1	-	-	-	-	5	1	1	1	-	-	-
Bygder	10	-	-	2	-	2	1	1	1	4	-	-	-
Eyaler: Fredrikshald by	68	13	20	6	4	5	1	1	4	3	8	2	1
Bygder	22	1	-	-	-	-	4	-	-	7	-	6	4
V. Drammen stadsfysikat	101	5	1	-	3	2	16	13	10	7	21	17	6
Drammen distrikt: Bygder	87	9	-	20	2	-	6	-	2	5	6	28	9
Ringerike: Hønefoss by	3	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Bygder	97	27	29	3	-	1	-	1	7	3	8	9	9
Modum	27	1	4	-	4	3	4	2	-	-	4	2	3
Nes	12	-	-	-	-	-	-	-	5	-	7	-	-
Aal	11	-	-	-	-	-	-	1	-	5	-	1	4
Kongsberg stadsdistrikt	45	12	18	9	-	-	2	-	-	2	-	-	2
Sandsvær	10	1	-	3	1	-	-	-	-	-	-	-	5
Rollag	9	-	-	-	-	-	-	-	5	1	-	-	3
Tønsberg stadslægedist.	12	2	3	1	-	4	-	-	-	-	-	2	-
Tønsberg lægedistrikt.	72	21	7	12	1	3	-	5	1	3	1	2	16
Horten stadslægedistr.	35	16	6	7	3	-	-	-	-	-	-	2	1
Hof: Holmestrand by	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Svelvik by	15	-	-	-	1	4	5	3	2	-	-	-	-
Bygder	72	13	1	12	7	7	8	4	2	11	5	5	1
Larvik stadslægedistr.	21	-	3	-	-	-	-	2	1	5	5	5	-
Larvik lægedistrikt: Sandefjord by	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bygder	24	1	5	-	5	1	-	-	1	-	2	3	6

f. Skarlagensfeber (forts.).

Tabel XL (forts.).

Distrikt.

	Tilsammen.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
VI.	Solør og Odalen:												
	Kongsvinger by	4	-	4	-	-	-	-	2	-	2	17	14
	Bygder	38	2	1	-	-	-	-	-	7	9	17	18
	Hamar stadsdistriktslægedistrikt	63	2	3	1	1	-	1	4	6	10	26	32
	Hedemarken	185	34	18	21	12	11	5	1	9	14	43	22
	Søndre Østerdalen	196	29	13	12	11	2	10	2	12	26	-	-
	Trysil	52	-	-	5	2	27	5	3	-	-	4	4
	Rendalen	69	5	8	6	19	3	8	1	2	-	3	4
VII.	Tønset	46	7	15	4	-	1	1	-	1	3	1	12
	Hadeland og Land	80	3	14	3	11	12	4	9	-	1	6	7
	Søndre Valdres	5	-	3	-	2	-	-	-	-	-	-	-
	Nordre Valdres	15	-	-	-	5	-	4	-	-	2	2	2
	Toten:												
	Gjøvik by	44	4	-	-	-	-	-	4	5	14	11	6
	Bygder	66	18	1	15	8	5	3	3	1	2	2	5
	Faaberg:												
VIII.	Lillehammer by	28	-	-	-	-	-	-	2	-	4	17	5
	Bygder	36	2	1	-	-	1	-	1	2	1	12	16
	Ringebu	4	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
	Lom	14	11	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-
	Lesje	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Skien:												
	Skien by	50	3	7	-	2	-	3	-	4	15	7	9
	Porsgrunn by	21	3	-	1	-	1	2	-	1	3	3	7
IX.	Brevik by	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	7
	Bygder	106	9	12	35	2	3	5	3	1	2	6	16
	Kragerø:												
	Kragerø by	12	2	1	-	2	-	1	-	4	1	-	1
	Langesund by	2	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	2
	Bygder	35	2	8	4	-	1	-	1	-	2	2	11
	Hollen	41	4	3	8	6	3	-	-	5	3	2	3
	Sauland:												
X.	Notodden by	42	6	1	3	5	2	2	1	-	6	10	6
	Bygder	20	-	2	1	3	-	1	3	1	2	-	1
	Kviteseid	28	4	8	8	-	1	6	-	-	1	-	-
	Laardal	4	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-
	Tinn	8	-	-	-	3	1	1	-	-	2	1	-
	Østre Nedenes:												
	Tvedstrand by	15	-	-	-	-	-	-	-	-	7	7	1
	Bygder	38	2	5	10	-	1	-	1	1	3	7	1
X.	Arendal stadsdistriktslægedistrikt	77	13	3	-	11	18	-	2	1	2	6	11
	Vestre Nedenes:												
	Grimstad by	7	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	2
	Lillesand by	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	40	4	-	5	4	3	2	2	7	3	4	5
	Aamli	16	-	-	-	-	-	-	-	4	8	-	4
	Evje	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
	Kristiansand stadsfys.	90	12	14	9	6	7	6	8	1	1	9	4
X.	Mandal by	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
	Oddernes	48	2	1	9	1	8	2	4	2	1	11	6
	Undal	13	-	-	1	1	4	5	2	-	-	-	-

f. Skarlagensfeber (forts.).

Tabel XL (forts.).

		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	Lyngdal	3	-	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-
	Vanse:													
	Bygder	3	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	1
	Flekkefjord:													
	Flekkefjord by	9	-	-	4	5	26	-	3	-	-	2	-	4
	Bygder	61	-	-	-	-	13	1	-	-	3	8	1	-
XI.	Sogndal:													
	Bygder	4	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Lund	11	-	2	8	1	-	-	-	-	-	-	-	-
	Egersund stadsdistrikt..	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
	Egersund lægedistrikt.	16	2	3	1	5	-	-	5	-	-	-	-	-
	Time	14	2	1	1	-	-	3	-	2	1	1	1	3
	Sandnes:													
	Sandnes by	10	-	-	6	2	1	-	1	-	-	-	-	-
	Bygder	68	3	20	18	17	2	2	2	2	1	1	1	1
	Stavanger stadsfysikat	322	46	33	57	50	16	12	5	14	12	21	23	33
	Stavanger lægedistrikt	81	19	15	22	7	5	-	1	-	4	7	-	1
	Finne	21	2	-	3	1	-	6	4	-	5	-	-	-
	Sand	41	17	3	7	4	2	1	1	4	-	-	-	2
	Karmøyen:													
	Bygder	5	1	3	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
	Haugesund:													
	Haugesund by	3	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	3
	Bygder	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
XII.	Indre Søndhordland	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
	Stord	5	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	1	2
	Finnaas	5	-	-	-	-	2	1	-	1	1	-	-	-
	Tysnes	5	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	1
	Ytre Hardanger	12	-	-	10	-	-	-	-	-	-	-	-	2
	Fane	30	8	8	-	1	2	-	-	-	3	1	6	1
	Nordre Midthordland	15	-	-	1	3	-	1	-	1	2	1	2	4
	Osterøen	11	5	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Lindaas	23	4	-	2	4	-	-	-	3	2	2	-	6
	Manger	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	-	-
XIII.	Bergen	55	4	-	7	8	4	12	2	2	9	2	4	1
XIV.	Sogndal	11	-	-	1	1	-	1	-	-	2	1	1	4
	Vik	2	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-
	Kirkebø	4	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Ytre Søndfjord	7	1	-	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-
	Indre Søndfjord	2	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-
	Kinn:													
	Bygder	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
	Ytre Nordfjord	4	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-
	Gloppe	2	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
	Indviken	9	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	3	5
XV.	Vestre Søndmør	13	-	-	-	13	-	-	-	-	-	-	-	-
	Sande	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
	Indre Søndmør	16	-	1	-	-	3	1	1	-	-	1	4	-
	Østre Søndmør	15	-	-	-	5	-	5	-	-	-	-	-	-
	Ørskog	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-

f. Skarlagensfeber (forts.).

Tabel XL (forts.).

Distrikt.

	Tilsammen.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	Nordre Søndmør:												
	Aalesund by	31	10	4	-	2	2	1	-	1	-	6	5
	Bygder	12	3	-	1	5	2	1	-	-	-	-	-
	Ytre Romsdal:												
	Bygder	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
	Søndre Nordmør:												
	Kristiansund by	13	1	2	6	-	1	-	-	1	1	2	-
	Bygder	7	-	-	-	-	-	-	-	1	1	2	-
	Sundalen	11	-	-	1	-	-	-	-	9	-	1	-
	Surendalen	8	-	4	-	-	1	2	-	1	-	-	-
XVI.	Trondhjem by	109	7	6	19	6	16	8	7	2	5	20	8
	Strinden	31	-	-	9	2	1	8	2	2	-	4	3
	Selbu	11	-	-	-	6	-	-	-	-	-	5	-
	Røros	9	-	-	-	3	-	-	1	-	-	-	-
	Guldalen	4	2	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-
	Opdal	4	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-
	Orkedalen	31	5	5	9	-	10	1	-	1	-	-	-
	Hevne	5	1	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-
	Hitteren	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
	Ytre Fosen	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Indre Fosen	4	-	-	-	-	-	-	7	-	1	1	1
	Nordre Fosen	7	-	-	-	-	-	-	7	-	-	-	-
XVII.	Stjørdalen	27	1	-	8	1	-	8	4	2	-	-	3
	Levanger:												
	Bygder	16	1	-	-	1	-	2	1	2	7	2	-
	Inderøyen	38	1	2	6	9	13	3	1	1	-	-	2
	Stenkjær:												
	Stenkjær by	7	2	3	1	-	-	-	1	-	-	-	-
	Bygder	15	-	2	5	-	5	1	-	1	-	1	-
	Grong	4	-	-	-	-	3	1	-	-	-	-	-
	Lierne	11	-	-	-	4	1	3	3	-	-	-	-
	Namsos:												
	Namsos by	21	3	6	8	2	-	-	-	1	-	1	-
	Bygder	78	39	22	8	2	2	2	3	-	-	-	-
	Fosnes	34	7	18	2	3	-	4	-	-	-	-	-
	Vikten	21	8	2	4	-	-	2	1	3	1	-	-
XVIII.	Lurøy	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
	Bodø:												
	Bodø by	12	3	6	1	2	-	-	-	-	-	-	-
	Bodin	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
	Folden	8	-	-	-	-	-	-	1	1	-	6	-
	Skjerstad	2	-	-	-	-	-	1	1	1	-	-	-
	Narvik	3	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-
	Værøy	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Flakstad	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
	Buksnes	6	2	-	1	1	-	1	1	-	2	3	5
	Austlofoten	14	-	-	-	-	-	-	3	1	-	1	-
	Hadsel	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
XIX.	Trondenes:												
	Bygder	5	-	-	1	-	3	-	-	1	-	-	-
	Ibbestad	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-

f. Skarlagensfeber (forts.).

Tabel XL (forts.).

Distrikt.	Tilsammen.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Tromsø stadsdistrikt	11												
Tromsø lægedistrikt ..	10	.	.										
Karlsey	10	12	.										
Skjervey	2	.	.										
XX. Talvik	1	.	.					1	.				
Gamvik	1	.	.					1	.				
									1	.			
									2	.			
										4	.		
											6	.	
											2	.	3

g. Meslinger (*morbillo*).

gg. Meslinger (forts.).

Tabel XL (forts.).

Distrikt.

	Tilsammen.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Okttober.	November.	December.
VIII.													
	Skien:												
	Skien by	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	2	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-
	Kragerø:												
	Bygder	6	-	-	-	1	-	1	2	-	-	2	-
	Sauland	1	-	-	-	-	26	1	-	-	-	-	-
	Tinn	55	-	-	-	-	18	-	-	-	1	7	3
IX.	Østre Nedenes:												
	Bygder	7	-	-	-	3	-	1	3	-	-	-	-
	Arendal stadsdistrikt	14	-	2	-	10	-	2	-	-	-	-	-
	Vestre Nedenes:												
	Bygder	12	2	-	5	4	-	1	-	-	-	-	-
	Aamli	19	-	-	2	-	9	1	7	-	-	-	-
	Eyje	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
X.	Oddernes	17	12	-	-	-	3	1	1	-	-	-	-
	Vanse:												
	Farsund by	7	-	-	1	-	-	3	2	1	-	-	-
	Bygder	14	1	-	-	-	1	5	6	1	-	-	-
XI.	Time	16	2	-	1	3	3	1	6	-	-	-	-
	Sandnes:												
	Sandnes by	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
	Bygder	8	-	5	1	1	-	1	-	-	-	2	2
	Stavanger stadsfysikat	6	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-
	Haugesund:												
	Haugesund by	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
XII.	Osterøen	3	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-
XIII.	Bergen	5	-	-	-	2	1	-	-	1	-	1	-
XIV.	Lyster	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
	Gloppen	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
XV.	Vestre Søndmør	2	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
	Indre Søndmør	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Ørskog	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
	Nordre Søndmør:												
	Aalesund by	23	6	5	5	6	1	-	-	-	-	-	-
	Bygder	9	-	5	-	-	1	-	2	1	-	-	-
	Ytre Romsdal:												
	Molde by	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	11	3	2	6	-	-	-	-	-	-	-	-
	Indre Romsdal	6	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Sendre Nordmør:												
	Kristiansund by	95	40	12	19	8	-	4	-	4	5	2	1
	Bygder	15	3	6	6	-	-	-	-	-	-	-	-
	Sundalen	15	-	-	-	3	8	2	1	-	-	1	-
	Surendalen	53	8	9	10	10	5	10	1	-	-	-	-
	Nordre Nordmør	3	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-
	Ede	8	-	1	3	-	1	3	-	-	-	-	-

g. Meslinger (forts.).

Tabel XL (forts.).

		Distrikt.												
		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
XVI.		Trondhjem by.....	9	-	-	-	1	6	-	-	-	-	-	-
Strinden.....		7	-	-	-	2	1	1	1	1	1	-	-	1
Røros.....		2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Guldalen.....		2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Orkedalen.....		37	2	10	19	6	-	-	-	-	-	-	-	-
Ytre Fosen.....		1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
XVII.		Stjørdalen.....	2	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Levanger:														
Levanger by.....		1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bygder.....		1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Stenkjær:														
Bygder.....		1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
XVIII.		Vefsen:												
Bygder.....		2	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Lurøy.....		9	-	-	1	-	-	-	-	-	-	4	2	1
Gildeskaal.....		3	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-
Bodø:														
Bodø by.....		107	-	6	10	12	-	47	25	6	-	1	-	-
Bodin.....		13	-	-	8	1	1	1	-	2	-	-	-	-
Folden.....		21	-	1	19	-	-	-	-	1	-	-	-	-
Skjerstad.....		152	100	46	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Lødingen.....		1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Narvik.....		2	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-
Ofoten.....		2	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-
Flakstad.....		14	-	5	5	3	1	-	-	-	-	-	-	-
Buksnes.....		10	-	4	-	-	1	-	-	1	-	1	1	-
Austlofoten.....		18	-	-	-	-	-	2	-	5	8	2	2	4
Hadsel.....		10	-	-	-	-	-	2	-	4	-	1	2	1
Sortland.....		2	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-
Under lofotfisket.....		20	-	6	11	3	-	-	-	-	-	-	-	-
XIX.		Trondenes:												
Harstad by.....		13	11	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bygder.....		14	6	7	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ibbestad.....		2	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-
Lenvik.....		2	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Tromsø stadsdistrikts.....		259	71	95	71	18	3	-	-	-	-	-	-	1
Tromsø lægedistrikts ..		19	6	6	3	3	1	-	-	-	-	-	-	-
Lyngen.....		1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Karlsey.....		92	-	1	37	26	20	-	7	1	-	-	-	-
Skjervøy.....		17	4	9	-	-	-	-	2	2	-	-	-	-
XX.		Loppen.....	3	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-
Hammerfest:														
Hammerfest by.....		13	1	-	-	-	-	4	3	5	-	-	-	-
Maase.....		10	-	-	-	3	3	2	1	1	-	-	-	-
Kjelvik.....		14	-	-	-	2	10	2	-	-	-	-	-	-
Lebesby.....		12	11	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Gamvik.....		4	-	-	-	3	1	-	-	-	-	-	-	-
Tanen.....		5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-
Varde:														
Varde by.....		1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Vadsø:														
Vadsø by.....		28	1	-	-	-	-	-	1	1	8	12	5	1
Sydvaranger.....		32	-	-	-	-	-	-	1	1	2	16	11	2

h. Difteri og strupehoste (*diphtheria, croup*).

Tabel XL (forts.)

Distrikt.

		Tillsammen.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
I.	Kristiania	923	81	68	51	53	50	61	43	52	126	133	124	81
II.	Aker	95	5	7	9	9	8	3	11	12	14	8	5	4
	Ullensaker	53	10	3	5	-	2	1	-	11	8	9	3	1
	Høland	23	6	-	-	5	-	-	3	2	1	1	4	1
	Follo:													
	Drebak by	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
	Bygder	12	-	-	1	1	-	6	-	3	-	1	-	-
III.	Eidsberg	20	1	-	-	-	12	6	-	-	-	-	-	1
	Moss stadslægedistrikt	30	4	2	2	1	3	2	-	-	1	6	9	-
	Moss lægedistrikt	19	3	4	1	3	-	-	1	-	5	-	-	2
	Fredrikstad stadsfysik.	15	3	1	1	-	1	1	-	3	-	-	3	2
	Sarpsborg:													
	Sarpsborg by	14	-	2	3	-	-	1	-	2	-	2	3	1
	Bygder	42	3	4	2	2	1	1	4	1	1	5	12	6
	Hvaler:													
	Fredrikshald by	3	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
	Bygder	5	-	-	1	-	-	-	1	2	-	-	-	1
IV.	Drammen stadsfysikat	23	2	2	-	1	2	1	-	2	5	2	3	3
	Drammen distrikt:													
	Bygder	65	1	1	-	1	1	1	17	13	17	2	3	8
	Ringerike:													
	Hønefoss by	3	1	-	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-
	Bygder	6	-	1	-	-	-	1	2	1	1	1	-	-
	Modum	45	5	7	5	4	5	1	2	1	1	9	5	-
	Aal	1	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-
	Kongsberg stadsl.distr.	4	-	-	-	-	-	-	1	1	-	1	-	-
	Sandsvær	8	5	-	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-
V.	Tønsberg lægedistrikt	12	2	-	-	-	-	-	-	6	1	-	1	2
	Horten stadsl.distr. .	4	-	-	-	1	-	1	1	-	-	1	-	-
	Hof:													
	Holmestrand by	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Svelvik by	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	19	3	-	3	6	-	-	-	-	2	-	5	-
	Larvik lægedistrikt:													
	Sandefjord by	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	1	-
	Bygder	50	4	1	7	3	2	-	4	1	4	10	3	11
VI.	Solør og Odalen :													
	Kongsvinger by	36	2	-	1	-	3	10	3	7	4	-	4	2
	Bygder	87	19	2	1	4	5	4	17	7	9	11	4	4
	Hamar stadsl.distrikt .	14	1	3	1	-	-	-	1	-	-	1	2	5
	Hedemarken	111	5	29	29	10	7	3	3	2	1	9	7	6
	Søndre Østerdalen	46	2	-	1	-	-	5	5	6	6	10	9	2
	Trysil	10	-	-	-	-	3	1	3	1	-	1	1	-
	Rendalen	8	-	-	-	-	-	2	1	-	-	-	5	-
	Tønset	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
VII.	Hadeland og Land ..	58	17	6	4	-	3	1	8	-	2	3	12	2
	Søndre Valdres ..	13	-	-	4	1	-	-	8	-	-	-	-	-
	Nordre Valdres	7	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	4

h. Difteri og strupehoste (forts.).

Tabel XL (forts.).

Distrikt.		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	Toten:													
	Gjøvik by	4	1	1	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-
	Bygder	42	5	7	1	-	-	5	2	4	1	10	7	-
	Faaberg:													
	Lillehammer by	3	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Ringebu	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Lesje	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
VIII.	Skien:													
	Skien by	82	9	11	1	-	1	-	-	-	36	6	9	9
	Porsgrund by	23	5	5	5	-	1	-	1	-	1	2	2	1
	Brevik by	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
	Bygder	42	5	8	9	3	1	-	2	2	1	3	1	7
	Kragerø:													
	Kragerø by	20	7	4	3	1	-	-	-	-	-	2	2	1
	Bygder	36	-	-	3	-	1	3	-	-	1	3	21	4
	Hollen	9	2	-	1	-	-	4	2	-	-	-	-	-
	Sauland:													
	Notodden by	5	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	2	1
	Bygder	12	-	-	-	-	-	-	-	-	10	2	-	-
	Kviteseid	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Tinn	10	-	-	-	-	1	2	1	-	-	1	3	2
IX.	Østre Nedenes:													
	Tvedstrand by	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	20	2	6	1	1	6	-	2	2	-	-	-	1
	Arendal stadsdistrikt	34	-	-	2	1	-	-	4	1	15	10	1	1
	Vestre Nedenes:													
	Grimstad by	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-
	Bygder	34	7	2	5	-	-	1	2	1	1	5	3	7
	Aamli	36	-	-	-	4	9	6	-	5	2	6	3	1
	Eyje	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
X.	Kristiansand stadsfys.	103	29	11	14	7	7	8	4	3	5	8	-	7
	Mandal by	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	-
	Oddernes	42	6	4	-	8	-	-	1	4	6	6	4	3
	Undal	58	14	3	-	-	-	-	15	7	1	2	-	16
	Lyngdal	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Vanse:													
	Farsund by	2	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-
	Flekkefjord:													
	Bygder	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	6	1
XI.	Sogndal:													
	Bygder	4	-	1	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Egersund lægedistrikt	22	-	7	3	7	3	-	2	-	-	-	-	-
	Time	10	-	-	3	5	-	1	1	-	-	-	-	-
	Sandnes:													
	Sandnes by	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
	Bygder	37	2	1	3	1	-	-	1	1	8	4	11	5
	Stavanger stadsfysikat	85	20	8	9	4	4	2	2	4	8	3	15	6
	Stavanger lægedistrikt	18	-	4	1	-	-	5	1	-	1	5	1	-
	Finne	4	-	2	-	-	-	-	-	-	3	-	2	-
	Sand	13	1	-	-	-	5	-	4	-	3	-	-	-

h. Difteri og struvehøste (forts.).

Tabel XL (forts.).

Distrikt.

	Tilsammen	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Karmoen:													
Skudeneshavn by	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Kopervik by	4	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	2
Bygder	14	-	1	4	1	2	-	2	-	1	-	-	3
Haugesund:													
Haugesund by	84	20	23	17	1	2	1	3	2	3	4	4	4
Bygder	4	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
XII. Sveio	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Indre Søndhordland	5	2	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-
Stord	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Finnnaas	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tysnes	6	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Indre Hardanger	3	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-
Voss	9	-	-	4	1	-	-	-	-	-	-	-	2
Fane	39	6	-	-	9	2	1	4	2	6	3	4	2
Fuse	7	-	-	-	-	-	-	-	-	7	-	-	-
Nordre Midthordland	126	13	8	10	9	19	15	14	12	5	10	-	11
Osterøen	16	2	-	2	1	3	1	1	-	1	-	4	1
Alversund	3	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Lindaas	12	1	-	-	7	1	1	1	-	1	-	-	-
Manger	13	-	-	-	-	3	2	2	-	1	3	2	-
XIII. Bergen	325	38	18	30	26	20	43	31	18	13	19	20	49
XIV. Lærdal	18	-	-	-	3	9	2	-	3	1	-	-	-
Sogndal	56	11	18	5	4	-	1	3	2	1	-	1	10
Vik	7	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Gulen	5	1	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-
Kirkebø	3	-	1	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Ytre Søndfjord	5	-	-	-	4	-	-	-	1	-	-	-	-
Indre Søndfjord	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-
Kinn:													
Florø by	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Bygder	12	4	-	1	-	-	-	1	3	-	-	-	-
Ytre Nordfjord	18	-	1	2	1	-	1	2	1	-	2	8	-
Nordfjordeidet	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
Gloppen	9	5	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	1
Indviken	11	-	7	-	2	-	-	2	-	-	-	-	-
XV. Indre Søndmør	5	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-	-	-
Ørskog	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Nordre Søndmør:													
Aalesund by	14	1	3	-	-	1	2	2	4	-	-	1	-
Bygder	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ytre Romsdal:													
Molde by	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bygder	9	-	1	5	1	2	-	-	-	-	-	-	-
Sendre Nordmør:													
Kristiansund by	14	3	-	-	-	1	2	-	-	1	-	4	3
Bygder	3	1	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-
Sundalen	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nordre Nordmør	9	-	2	6	-	-	-	-	-	-	-	-	1
XVI. Trondhjem by	171	22	7	14	18	6	19	11	7	8	17	27	15
Strinden	19	2	2	1	1	-	1	3	-	1	1	6	2
Røros	11	2	2	4	1	1	-	-	-	1	-	-	-

h. Difteri og strupehoste (forts.).

Tabel XL (forts.).

h. Difteri og strupehoste (forts.).

Tabel XL (forts.).

Distrikt.		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
XX.	Alten	3	-	1	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-
	Talvik	3	1	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-
	Hammerfest:													
	Hammerfest by	3	1	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-
	Bygder	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Maasø	4	-	-	-	1	-	-	-	-	3	-	-	-
	Kjelvik	5	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-	-
	Gamvik	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
	Vardo:													
	Vardø by	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-
	Bygder	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
	Sydvaranger	4	1	1	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-

i. Kikhoste (*tussis convulsiva*).

I.	Kristiania	1271	66	177	206	207	150	166	69	81	50	25	33	41
II.	Aker	621	19	18	68	90	83	87	56	44	29	37	50	40
	Ullensaker	114	11	-	9	8	16	12	22	16	10	8	2	-
	Heland	116	-	2	3	-	10	5	9	17	17	5	16	32
	Follo:													
	Drebak by	14	-	-	-	-	-	-	2	7	3	1	-	1
	Son by	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
	Bygder	174	15	8	3	2	28	33	27	23	21	7	4	3
III.	Eidsberg	98	1	5	2	1	-	2	11	20	14	16	15	11
	Moss stadsledgedistrikt	222	7	9	29	16	18	19	29	32	17	15	21	10
	Moss lægedistrikt	91	4	5	6	8	4	5	9	9	25	10	4	2
	Fredrikstad stadsfysik.	150	5	7	1	16	30	44	21	11	4	5	-	6
	Sarpsborg:													
	Sarpsborg by	146	-	3	6	4	19	21	13	19	9	12	29	11
	Bygder	216	11	8	14	18	35	16	14	28	6	16	30	20
	Hvaler:													
	Fredrikstad by	115	-	3	1	5	5	14	12	17	26	15	11	6
	Bygder	70	2	1	2	7	4	1	7	22	12	11	-	1
IV.	Drammen stadsfysikat	449	4	8	4	47	86	57	42	37	47	30	47	40
	Drammen distrikt:													
	Bygder	193	17	30	45	19	10	4	6	11	15	7	25	4
	Ringerike:													
	Hønefoss by	2	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	60	1	-	-	-	-	1	7	22	5	15	7	2
	Modum	415	2	29	43	67	49	25	12	22	30	54	55	27
	Nes	13	-	-	-	-	-	-	1	10	2	-	-	-
	Aal	3	-	-	-	-	-	-	-	1	-	2	-	-
	Kongsberg stadsdistrikt	26	-	-	-	2	-	2	1	3	-	6	5	7
	Sandsvær	33	-	-	-	5	-	13	9	1	-	-	-	5
V.	Tønsberg stadsdistrikt	159	-	-	3	-	-	7	9	13	13	24	25	65
	Tønsberg lægedistrikt:													
	Aasgaardstrand by	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
	Bygder	101	7	1	9	6	10	6	2	11	5	8	18	18
	Horten stadsdistrikt	93	1	-	12	19	23	14	5	5	4	7	1	2
	Hof:													
	Holmestrand by	53	17	4	4	4	12	11	-	1	-	-	-	-
	Bygder	154	1	11	43	21	31	12	18	9	3	4	-	1

i. Kikhoste (forts.).

Tabel XL (forts.).

i. Kikhøste (forts.).

Tabel XL (forts.).

Distrikt.

	Tilsammen.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
XI.	Sogndal:												
	Bygder	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
	Egersund stadsdistr.	3	-	7	11	1	3	-	-	-	3	-	-
	Time	39	-	-	-	-	-	-	-	1	4	5	5
	Sandnes:												
	Sandnes by	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1
	Bygder	27	15	2	3	1	1	1	-	-	1	3	-
	Stavanger stadsfysikat	146	8	1	1	1	5	2	8	28	14	20	36
	Karmøy:												
	Bygder	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Haugesund:												
	Haugesund by	35	6	13	5	1	2	-	-	-	4	-	1
	Bygder	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
XII.	Sveio	3	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-
	Indre Søndhordland	39	11	-	-	-	-	-	3	12	7	6	-
	Tysnes	24	10	8	1	1	4	-	-	-	-	-	-
	Indre Hardanger	28	-	-	-	-	-	-	4	-	-	6	8
	Ulvik	3	-	-	-	-	-	-	2	1	-	-	-
	Voss	111	11	3	12	14	10	39	15	5	1	1	-
	Fane	40	12	6	13	9	-	-	-	-	-	-	-
	Fuse	39	-	-	-	-	-	-	-	-	4	11	24
	Nordre Midthordland	3	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Osterøy	96	1	-	9	12	23	18	11	13	6	3	-
	Hosanger	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Alversund	3	-	-	1	2	-	-	-	-	-	-	-
	Lindaas	24	2	-	-	-	6	5	2	9	-	-	-
	Manger	19	-	-	-	-	2	2	2	6	7	-	-
XIII.	Bergen	1003	196	172	118	105	117	56	45	46	36	34	55
XIV.	Lærdal	11	-	-	-	-	-	-	-	-	4	7	-
	Sogndal	7	5	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Vik	60	5	8	19	17	6	1	4	-	-	-	-
	Gulen	28	5	4	19	-	-	-	-	-	-	-	-
	Kirkebø	60	15	13	15	-	2	-	-	3	5	-	1
	Ytre Sønfjord	70	20	17	12	10	3	7	-	1	-	-	6
	Indre Sønfjord	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
	Kinn:												
	Florø by	20	-	-	10	4	-	-	5	1	-	-	-
	Bygder	74	-	-	-	11	9	3	14	5	5	10	8
	Ytre Nordfjord	57	1	-	-	2	6	10	7	8	7	7	7
	Nordfjordeidet	8	-	-	-	-	-	-	6	2	-	-	-
	Gloppe	13	-	6	-	-	-	-	1	-	-	2	4
	Indviken	7	-	-	7	-	-	-	-	-	-	-	-
XV.	Vestre Søndmør	3	-	-	-	-	2	1	-	-	-	-	-
	Østre Søndmør	35	3	4	4	5	-	1	2	-	2	5	9
	Ørskog	9	2	-	1	1	-	1	-	2	1	1	-
	Nordre Søndmør:												
	Aalesund by	228	63	65	36	29	9	8	-	4	3	10	1
	Bygder	32	4	9	2	-	6	-	5	4	-	2	-
	Ytre Romsdal:												
	Molde by	28	-	5	1	1	1	2	8	6	2	1	1
	Bygder	23	5	-	1	-	1	-	7	6	1	-	2
	Indre Romsdal	40	-	-	-	-	1	-	-	-	2	7	30

i. **Kikhoste** (forts.).

Tabel XL (forts.).

i. Kikhøste (forts.).

Tabel XL (forts.).		Distrikt.	Tilsammen.												
				Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
XIX.	Trondenes :														
	Harstad by	47	.	-	-	-	-	2	7	19	5	10	-	3	1
	Bygder	50	1	-	-	-	7	1	9	12	7	7	7	3	3
	Bjarkøy	2	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-
	Ibbestad	23	2	-	2	5	-	-	-	1	2	4	6	2	1
	Traney	11	-	-	2	3	2	3	1	-	-	-	-	-	-
	Lenvik	32	-	-	-	-	4	1	-	1	17	4	3	2	-
	Maalselven	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9	-
	Balsfjord	27	-	-	-	-	-	12	4	8	2	1	-	-	-
	Tromsø stadsdistrikt	129	-	-	25	15	12	25	22	14	4	6	4	2	2
XX.	Tromsø lægedistrikt	11	-	-	-	-	-	3	-	1	-	-	-	7	-
	Lyngen	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Karlsøy	18	5	6	1	-	-	-	-	-	-	4	2	-	-
	Alten	15	3	6	2	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-
	Talvik	11	-	1	-	-	-	5	-	-	4	-	-	-	1
	Loppen	12	6	4	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Hammefest :														
	Hammerfest by	4	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	25	-	5	12	3	2	-	-	-	3	-	-	-	-
	Kjelvik	19	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	19	4
XXI.	Kistrand	6	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-
	Lebesby	6	-	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Gamvik	6	-	2	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-
	Tanen	40	18	13	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Vardø :														
	Vardø by	12	8	1	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Vadsø :														
	Vadsø by	8	4	2	-	-	-	1	-	2	-	-	-	-	-
	Bygder	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Sydvaranger	53	9	11	2	4	9	14	1	2	-	-	1	-	-

k. Influensa.

I.	Kristiania	448	89	90	52	58	29	12	18	16	3	18	26	37
II.	Aker	305	56	68	61	45	14	5	2	2	9	12	14	17
	Ullensaker	127	34	45	27	11	3	-	1	-	1	1	3	2
	Heland	100	17	22	21	13	6	-	2	4	5	1	3	6
	Follo :													
	Drobak by	30	11	14	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Hølen by	3	1	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-
	Son by	2	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	88	25	14	5	4	14	11	6	4	3	-	-	2
III.	Eidsberg	75	20	23	9	6	7	3	-	-	-	1	3	3
	Moss stadsle gedistrikt	67	21	15	16	15	-	-	-	-	-	-	-	-
	Moss lægedistrik t	53	2	12	18	12	3	1	2	-	2	1	2	1
	Fredrikstad stadsfysik	33	2	5	10	4	2	-	4	2	1	-	2	1
	Sarpsborg :													
	Sarpsborg by	27	8	4	-	5	-	-	-	3	-	-	4	3
	Bygder	79	22	21	12	5	1	3	1	1	1	2	2	8
	Hvaler :													
	Fredrikshald by	135	29	25	15	4	39	4	5	-	1	4	-	9
	Bygder	52	10	10	13	4	3	-	1	-	3	2	2	6

k. Influensa (forts.).

Tabel XL (forts.).

		Distrikt.		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Okttober.	November.	December.
IV.	Drammen stadsfysikat	375	53	64	60	41	32	38	18	4	2	9	21	33		
	Drammen distrikt:															
	Holmsbu by.....	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
	Bygder.....	128	30	18	37	14	-	6	1	-	-	-	-	5	7	10
	Ringerike:															
	Hønefoss by.....	96	34	10	10	1	8	18	1	8	5	-	-	6	-	-
	Bygder.....	212	53	28	24	10	19	15	4	7	8	9	16	4	19	7
	Modum.....	278	62	71	39	40	25	12	1	1	9	-	-	-	-	-
	Nes.....	12	-	-	2	3	3	-	1	-	-	-	-	3	-	-
	Aal.....	8	-	1	2	-	1	-	-	-	-	-	-	1	3	-
	Kongsberg stadsdistr.	72	15	8	14	8	2	-	-	1	3	-	-	1	1	16
	Sandsvær.....	49	5	9	9	3	4	6	3	3	1	-	-	2	2	5
	Rollag.....	39	4	-	11	8	5	4	3	2	-	-	-	2	-	-
V.	Tønsberg stadsdistr.	25	6	12	1	-	1	-	1	-	-	-	-	1	3	-
	Tønsberg lægedistrikt	56	9	19	8	5	2	1	-	1	-	-	-	1	2	8
	Horten stadsdistr.	63	14	25	12	2	2	-	-	-	-	-	-	2	2	4
	Hof:															
	Holmestrand by.....	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Svelvik by.....	9	5	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1
	Bygder.....	31	12	3	4	3	3	-	-	-	1	1	-	-	4	-
	Larvik stadsdistr.	150	28	23	21	13	11	3	10	7	6	10	10	10	8	-
	Larvik lægedistrikt:															
	Sandefjord by.....	80	12	15	14	9	6	6	3	-	3	3	6	3	3	3
	Bygder.....	62	11	16	2	-	2	2	-	7	3	4	7	4	8	8
VI.	Soler og Odalen:															
	Kongsvinger by.....	68	15	21	32	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder.....	201	24	32	41	9	5	7	2	2	3	18	32	26		
	Hamar stadsdistr.	44	-	7	30	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Hedemarken.....	545	91	94	206	79	21	6	4	-	6	6	9	23	5	10
	Søndre Østerdalen....	248	48	47	63	45	14	3	3	2	3	-	-	-	-	-
	Trysil.....	28	4	6	5	2	1	-	-	-	-	-	-	3	7	-
	Rendalen.....	38	1	5	9	11	4	-	-	-	-	-	-	1	-	7
	Tonset.....	43	3	8	8	2	3	2	1	-	1	3	8	4	-	-
VII.	Hadeland og Land....	597	116	110	116	67	16	2	1	-	4	22	77	66	-	-
	Søndre Valdres.....	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-
	Toten:															
	Gjøvik by.....	13	6	-	6	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
	Bygder.....	188	24	47	62	23	6	12	4	1	-	1	6	-	2	2
	Faaberg:															
	Lillehammer by.....	3	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
	Bygder.....	67	17	24	9	2	5	2	1	-	-	-	-	-	7	-
	Ringebu.....	30	13	2	3	-	2	-	-	-	-	-	2	6	2	-
	Lesje.....	33	-	19	4	5	3	2	-	-	-	-	-	-	-	-
VIII.	Skien:															
	Skien by.....	139	46	26	17	12	4	1	3	9	1	2	8	10	-	-
	Porsgrunn by.....	131	30	15	22	12	8	11	-	4	8	7	8	6	-	-
	Brevik by.....	6	2	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder.....	163	24	32	42	24	5	5	-	7	1	10	10	3	-	-
	Kragere:															
	Kragersø by.....	10	3	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
	Langesund by.....	46	10	9	7	5	1	-	1	1	1	3	4	-	4	-
	Statthelle by.....	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder.....	47	2	11	19	4	-	1	-	-	-	-	1	2	7	-

k. Influensa (forts.).

Tabel XL (forts.).

	Distrikt.	Tilsammen.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktoper.	November.	December.	
IX.	Hollen	35	7	10	10	1	1	1	-	-	2	2	1	-	-
	Sauland:														
	Notodden by	37	1	18	10	-	-	-	-	-	1	-	2	5	-
	Bygder	10	-	-	8	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Kviteseid	14	1	1	2	1	2	1	1	-	1	-	1	3	-
	Laardal	30	3	7	4	1	6	4	2	1	2	-	-	-	-
	Tinn	47	12	18	9	-	-	-	-	-	-	-	-	8	-
	Risør stadsdistrikt	13	1	1	1	1	7	-	-	-	-	-	-	-	2
	Østre Nedenes:														
	Tvedstrand by	3	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
X.	Bygder	99	21	11	16	16	7	9	6	1	2	3	1	6	-
	Arendal stadsdistrikt	277	84	40	21	20	15	11	7	13	10	11	15	30	-
	Vestre Nedenes:														
	Grimstad by	44	20	7	3	1	2	2	2	1	1	2	2	1	-
	Lillesand by	13	7	1	3	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	305	56	67	39	33	20	14	6	3	9	16	21	21	-
	Evje	8	-	-	-	-	4	-	-	1	-	1	1	1	-
	Sætersdalen	21	3	4	7	1	-	4	1	-	-	1	-	-	-
	Kristiansand stadsfys.	69	28	24	14	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-
	Mandal by	18	9	3	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
XI.	Oddernes	40	10	8	10	9	1	-	-	-	-	-	-	-	-
	Undal	43	11	17	7	4	-	-	1	-	1	-	2	-	-
	Lyngdal	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Vanse:														
	Farsund	8	2	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Flekkefjord:														
	Flekkefjord by	14	-	3	4	3	-	-	-	1	1	-	1	1	-
	Bygder	37	9	13	5	2	3	-	1	-	-	1	2	1	-
	Sandnes:														
XII.	Sandnes by	28	5	7	-	2	5	6	-	-	1	-	1	1	1
	Bygder	121	26	16	15	13	9	11	1	3	2	-	17	8	-
	Stavanger stadsfysikat	154	30	25	16	27	8	10	5	2	8	8	6	9	-
	Finne	2	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-
	Karmøy:														
	Kopervik by	19	5	4	3	1	4	2	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	18	6	-	2	3	5	2	-	-	-	-	-	-	-
	Haugesund:														
	Haugesund by	199	32	33	37	18	9	14	5	2	7	10	11	21	-
	Bygder	6	1	1	1	-	-	-	1	-	2	-	-	-	-
XIII.	Sveio	6	1	-	-	1	-	2	-	-	-	2	-	-	-
	Indre Søndhordland	13	6	1	-	-	-	1	-	2	2	-	1	-	-
	Finnaas	19	1	2	6	3	1	-	-	-	-	-	5	1	-
	Tysnes	6	2	-	-	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-
	Indre Hardanger	13	-	4	-	1	3	3	-	-	-	-	1	1	-
	Ytre Hardanger	9	-	1	3	1	4	-	-	-	-	-	-	-	-
	Voss	15	4	3	2	4	2	-	-	-	-	-	-	-	-
	Fane	46	4	6	3	2	12	8	-	-	-	-	-	31	-
	Fuse	20	1	-	-	3	12	8	-	2	3	-	-	6	-
	Nordre Midthordland	18	3	-	-	2	3	1	-	2	-	-	2	5	-
XIV.	Osterøen	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Hosanger	3	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-

k. Influensa (forts.).

Tabel XL (forts.).

		Distrikt.												
		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
		Alversund	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		Lindaas	38	5	10	-	11	3	1	-	-	1	-	4
		Manger	12	-	-	-	-	3	-	-	2	2	-	3
XIII.	Bergen	628	69	65	43	27	20	8	4	8	4	9	17	354
	Lærdal	48	1	5	9	7	8	3	4	3	2	-	5	1
	Lyster	5	-	1	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-
	Sogndal	11	4	1	1	1	-	3	-	1	-	-	-	-
	Vik	4	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Gulen	9	3	1	1	1	-	3	-	-	-	-	-	-
	Ytre Søndfjord	39	6	4	5	1	-	-	-	-	-	-	-	20
	Indre Søndfjord	25	11	4	2	2	1	2	3	-	-	-	-	-
	Kinn:													
	Florø by	4	-	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
XIV.	Bygder	56	4	15	30	3	-	-	1	1	-	-	1	1
	Ytre Nordfjord	25	5	9	2	-	4	2	-	-	-	-	-	-
	Gloppe	4	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-
	Indviken	27	6	4	3	3	4	-	-	-	-	4	-	3
	Vestre Søndmør	13	4	3	3	-	1	-	-	-	1	1	-	-
	Indre Søndmør	23	6	4	1	3	1	1	2	2	2	-	1	-
	Østre Søndmør	5	-	-	-	3	2	-	-	-	-	-	-	-
	Ørskog	48	11	14	4	3	-	-	2	5	5	1	3	-
	Nordre Søndmør:													
	Aalesund by	149	36	24	12	10	11	11	8	3	6	2	14	12
XV.	Bygder	49	17	3	2	5	2	2	1	6	2	4	2	3
	Ytre Romsdal:													
	Molde by	6	-	2	-	-	-	1	-	1	1	1	-	-
	Bygder	44	5	8	8	10	6	4	1	-	1	1	-	1
	Indre Romsdal	15	1	-	-	3	2	3	2	1	-	1	1	1
	Søndre Nordmør:													
	Kristiansund by	122	68	23	16	-	10	-	-	-	-	-	5	-
	Bygder	38	9	5	9	6	1	-	-	-	-	2	3	3
	Sundalen	18	1	2	8	2	4	-	-	-	1	-	-	-
	Suredalen	27	8	1	1	4	2	3	1	2	2	-	-	3
XVI.	Nordre Nordmør	15	6	3	2	3	-	-	-	-	-	-	-	1
	Edø	7	2	2	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-
	Trondhjem by	43	33	2	6	-	-	-	-	-	-	-	2	-
	Strinden	76	16	12	9	10	3	4	4	2	2	2	6	6
	Selbu	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
	Guldal	25	4	3	7	6	1	1	1	1	-	-	1	-
	Opdal	38	3	8	11	3	3	-	-	-	-	-	4	4
XVII.	Orkedalen	124	28	33	18	10	6	9	1	2	3	5	3	6
	Hitteren	18	8	7	-	2	-	1	-	-	-	-	-	-
	Ytre Fosen	8	2	1	1	-	-	1	-	-	-	-	-	3
	Nordre Fosen	13	4	-	3	1	3	-	-	-	1	-	-	1
	Stjørdalen	44	4	6	8	11	3	3	4	2	-	1	2	-
XVIII.	Frosta	6	1	4	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
	Levanger:													
	Levanger by	3	-	-	1	-	-	-	1	1	-	-	-	-
	Bygder	40	15	2	5	2	6	1	-	-	1	2	2	4
XIX.	Indreøen	25	2	1	7	3	2	3	-	-	1	2	2	2

k. Influensa (forts.).

Tabel XL (forts.).

Distrikt.

	Tilsammen.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
XVIII.	Stenkjær: Stenkjær by	30	3	2	1	9	3	2	3	-	1	2	4
	Bygder	58	7	3	4	8	3	5	3	2	6	6	4
	Grong	23	12	1	1	5	1	3	-	-	-	6	-
	Namsos: Namsos by	7	1	-	1	-	1	2	1	-	-	-	-
	Kolvereid	14	6	-	3	-	-	2	-	-	-	-	1
	Vikten	21	7	2	2	-	5	4	1	-	2	-	-
	Alstahaug og Tjøtta	27	5	4	9	5	-	-	-	-	-	2	2
	Vefsen: Mosjøen by	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	13	1	1	5	3	-	2	-	-	-	-	1
	Ranen	103	16	23	12	11	13	6	-	1	1	4	10
	Lurøy	2	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	6
	Bodø: Bodin	20	-	2	7	4	2	1	2	-	-	-	1
	Skjerstad	99	9	11	7	17	6	8	3	1	5	9	14
	Steigen	77	9	12	16	8	6	5	4	5	3	2	5
	Hamarey	9	1	-	2	1	-	1	1	-	-	-	-
	Lødingen	27	2	6	3	3	1	4	-	1	2	1	3
	Tysfjord	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Narvik	211	11	62	16	15	8	11	4	9	5	45	10
	Ofoten	45	6	8	5	4	2	2	-	-	5	5	6
	Flakstad	11	-	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Buksnes	20	-	3	2	5	2	3	2	1	1	1	-
	Austlofoten	11	9	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-
	Hadsel	30	3	1	1	-	4	2	4	1	-	5	4
	Sortland	27	6	2	5	7	6	1	-	-	-	-	-
	Under lofotfisket	24	2	16	6	-	-	-	-	-	-	-	-
XIX.	Trondenes: Harstad by	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
	Bygder	3	-	-	2	-	-	-	-	-	-	1	-
	Bjarkøy	7	-	-	1	-	1	1	-	1	-	2	1
	Ibestad	28	4	2	2	-	6	2	4	2	1	1	4
	Lenvik	6	-	3	1	-	1	1	-	1	-	-	-
	Maalselven	4	-	-	-	2	1	1	-	-	-	-	-
	Balsfjord	4	1	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-
	Tromsø stadsdistrikt	9	3	-	2	3	-	-	-	-	-	-	1
	Tromsø laegedistrikt	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
	Lyngen	2	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
	Skjervøy	10	-	1	4	2	1	-	-	1	-	1	-
XX.	Alten	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Hammerfest: Hammerfest by	27	4	12	5	2	1	-	-	-	-	2	1
	Bygder	32	10	10	12	-	-	-	-	-	-	-	-
	Maaøe	13	-	-	-	-	6	2	2	1	1	1	-
	Kjelvik	16	5	-	-	1	2	2	-	-	2	-	2
	Vardø: Vardø by	41	6	-	3	-	4	3	-	-	-	-	25
	Vadsø: Vadsø by	7	-	-	-	3	-	-	1	-	-	4	-
	Bygder	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
	Sydvaranger	57	-	2	13	15	8	8	1	1	1	5	2

I. Lungebetændelse (*pneumonia crouposa*).

Tabel XL (forts.).

		Distrikt.		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
I.	Kristiania	474	50	54	53	45	56	48	28	17	29	30	38	26		
II.	Aker	188	10	17	33	30	21	13	11	5	6	23	12	7		
	Ullensaker	205	29	17	20	5	24	31	8	6	18	21	21	5		
	Heland	37	8	2	2	4	5	1	3	3	3	2	1	3		
	Follo:															
	Drobak by	4	1	-	-	-	-	1	1	-	-	1	-	-		
	Bygder	67	9	4	1	6	8	11	5	3	1	8	3	8		
III.	Eidsberg	107	30	17	14	12	9	7	2	2	2	3	4	5		
	Moss stadsdistriktslæge	144	22	13	19	27	11	8	9	4	8	8	8	7		
	Moss lægedistrikt	31	6	3	7	1	4	2	2	-	1	1	-	4		
	Fredrikstad stadsfysik.	92	11	14	7	11	16	7	6	2	5	8	-	5		
	Sarpsborg:															
	Sarpsborg by	143	8	24	30	3	15	10	2	6	2	15	12	16		
	Bygder	265	50	27	20	20	20	25	17	15	8	13	21	29		
	Hvaler:															
	Fredrikshald by	31	4	5	2	3	2	4	1	1	1	1	4	3	3	
	Bygder	40	8	4	4	3	4	-	3	1	2	1	8	2		
IV.	Drammen stadsfysikat	128	11	9	11	21	12	10	10	5	8	10	10	11		
	Drammen distrikt:															
	Holmsbu by	3	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	2		
	Bygder	61	7	7	6	9	4	11	2	1	3	2	6	3		
	Ringerike:															
	Hønefoss by	31	4	2	4	3	6	2	2	-	1	3	2	2		
	Bygder	149	23	14	13	13	20	15	8	5	5	11	12	10		
	Modum	150	27	19	13	13	25	14	6	3	6	8	9	7		
	Nes	33	12	1	2	2	3	7	3	-	1	2	-	-		
	Aal	9	-	-	-	-	-	-	1	1	1	2	2	-		
	Kongsberg stadsdistriktslæge	26	3	3	2	1	2	3	2	-	1	5	3	1		
	Sandsvær	26	1	-	4	4	7	1	-	1	2	3	3	-		
	Rollag	3	-	-	-	-	1	1	-	-	-	1	-	-		
V.	Tønsberg stadsdistriktslæge	48	3	-	2	1	6	2	2	6	3	5	10	8		
	Tønsberg lægedistrikt:															
	Aasgaardstrand by	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1		
	Bygder	106	14	13	9	6	12	11	5	3	2	11	6	14		
	Horten stadsdistriktslæge	74	8	3	4	7	3	13	5	4	3	7	14	3		
	Hof:															
	Holmestrand by	8	3	1	-	-	2	2	-	-	-	-	-	-	-	
	Svelvik by	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-		
	Bygder	51	1	5	5	9	6	7	6	-	-	2	2	2	8	
	Larvik stadsdistriktslæge	30	3	4	1	7	5	2	-	1	2	3	2	-	-	
	Larvik lægedistrikt:															
	Sandefjord by	27	5	2	4	2	5	6	-	1	1	-	1	1	1	
	Bygder	50	12	8	2	4	4	4	-	4	-	3	5	4		
VI.	Solør og Odalen:															
	Kongsvinger by	13	4	1	2	1	1	3	-	-	-	-	-	-	1	
	Bygder	116	12	13	18	11	17	9	4	2	4	8	8	10		
	Hamar stadsdistriktslæge	31	5	-	2	2	-	5	-	1	2	3	7	4		

I. Lungebetændelse (forts.).

Tabel XL (forts.).

		Distrikts-											
		Til sammen.											
		Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
VII.	Hedemarken	218	32	16	21	17	31	15	7	8	14	22	28
	Søndre Østerdalen	129	23	14	12	11	16	12	4	7	5	12	9
	Trysil	32	5	4	3	6	2	3	1	-	3	1	2
	Rendalen	11	1	2	3	2	-	-	-	-	2	1	1
	Tønset	70	11	8	8	12	2	4	3	1	6	6	6
	Hadeland og Land	110	25	17	13	10	9	6	1	2	5	11	3
	Søndre Valdres	16	-	2	1	2	-	-	-	-	1	5	3
	Nordre Valdres	14	2	1	-	1	2	2	-	-	4	2	-
	Toten:												
	Gjøvik by	29	1	1	9	6	4	2	-	-	-	4	1
VIII.	Bygder	87	16	11	3	15	10	5	-	2	2	4	16
	Faaberg:												
	Lillehammer by	24	8	2	2	3	-	3	1	-	-	4	1
	Bygder	35	11	6	2	3	4	4	1	1	3	3	2
	Ringebu	40	11	4	2	4	6	1	1	1	1	5	5
	Lom	7	1	2	2	-	-	1	-	-	-	-	-
	Lesje	26	-	6	3	6	7	4	-	-	-	-	-
	Skien:												
	Skien by	39	10	5	2	1	7	-	2	1	3	2	5
	Porsgrunn by	82	1	3	2	1	3	52	7	-	3	2	7
IX.	Brevik by	4	-	1	-	1	1	-	-	-	-	-	1
	Bygder	104	9	7	11	11	13	14	14	1	-	4	7
	Kragerø:												
	Kragerø by	21	-	4	-	2	1	7	2	1	1	4	2
	Langesund by	15	1	1	4	-	-	1	1	1	1	3	-
	Stathelle by	3	-	1	-	-	1	1	-	-	-	-	-
	Bygder	61	7	6	8	7	12	4	3	2	2	1	5
	Hollen	79	11	12	9	5	15	4	5	1	1	7	5
	Sauland:												
	Notodden by	14	1	-	-	3	1	-	2	-	1	-	4
X.	Bygder	23	5	7	1	2	4	3	-	-	-	-	1
	Kviteseid	24	3	1	-	1	2	7	2	-	1	1	2
	Laardal	11	3	2	2	2	-	-	1	-	1	-	1
	Tinn	21	2	2	-	1	2	-	1	1	3	5	4
	Risør stadsledgedistrikt	9	1	3	-	2	1	-	-	1	-	1	-
	Østre Nedenes:												
	Tvedstrand by	9	4	1	-	-	2	-	-	-	-	1	1
	Bygder	50	11	7	5	5	9	8	1	-	-	1	3
	Arendal, stadsdistrikt	65	11	21	5	5	6	4	2	1	-	3	5
	Vestre Nedenes:												
X.	Grimstad by	12	3	4	1	-	-	1	-	-	-	1	2
	Lillesand by	12	4	1	-	1	2	1	-	-	-	1	1
	Bygder	121	25	12	2	14	13	8	4	2	3	12	13
	Aamli	24	5	9	-	4	1	2	-	-	1	1	1
	Evje	5	-	-	-	1	-	-	1	-	1	-	3
	Sætersdalen	13	6	3	1	1	1	-	-	-	1	-	-
	Kristiansand stadsfys.	46	6	10	5	6	6	3	-	3	1	1	4
	Mandal by	11	-	2	3	-	-	2	1	-	1	1	1
	Oddernes	73	24	8	9	4	4	5	3	1	1	8	3
	Undal	5	-	-	-	1	2	1	-	-	1	-	3
	Lyngdal	2	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-

I. Lungebetændelse (forts.).

Tabel XL (forts.).

		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	Vanse:													
	Farsund by	2	1	4	-	1	3	3	1	3	-	-	-	-
	Bygder	21	4	2	1	3	3	1	3	3	-	-	2	2
	Flekkefjord:													
	Flekkefjord by	3	-	-	2	4	5	4	3	1	-	1	4	1
	Bygder	29	-	2	2	4	3	3	1	1	1	2	2	2
XI.	Sogndal:													
	Bygder	6	-	1	3	-	-	-	-	-	-	-	2	-
	Egersund stadsdistrikt.	8	4	-	-	2	2	2	-	1	-	-	-	-
	Time	37	9	4	4	2	2	2	-	1	4	6	-	3
	Sandnes:													
	Sandnes by	15	5	-	1	1	2	2	-	1	-	1	2	-
	Bygder	75	27	7	6	12	4	7	4	3	-	3	2	-
	Stavanger stadsfysikat	317	59	44	25	28	39	28	11	7	8	26	21	21
	Stavanger lægedistrikt	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
	Finnø	19	3	1	-	4	2	2	2	-	-	3	-	2
	Sand	28	7	2	4	1	2	1	1	1	1	1	4	3
	Karmøyen:													
	Skudeneshavn by	4	-	1	-	-	-	1	1	-	-	-	-	1
	Kopervik by	5	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	1
	Bygder	56	10	1	2	8	10	5	5	-	-	4	6	5
	Haugesund:													
	Haugesund by	179	56	14	15	17	13	16	6	7	5	8	7	15
	Bygder	2	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-
XII.	Sveio	15	-	2	-	2	1	2	-	1	-	1	2	4
	Indre Sendhordland	55	10	6	12	16	1	3	-	1	-	1	3	2
	Stord	17	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	7	7
	Finnhaas	25	6	5	5	4	2	1	-	-	-	-	2	-
	Tysnes	58	14	7	6	4	4	3	1	-	4	5	7	3
	Indre Hardanger	42	2	9	1	5	15	4	-	-	2	1	1	1
	Ulvik	9	1	1	-	1	-	1	1	1	2	1	-	-
	Røldal	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
	Ytre Hardanger	22	5	1	3	-	2	-	1	-	1	-	4	3
	Voss	90	16	8	4	6	17	7	2	1	2	14	5	8
	Fane	61	10	8	6	5	2	4	6	1	1	1	4	3
	Fuse	12	-	-	-	-	2	-	-	1	1	1	-	-
	Nordre Midthordland	26	2	1	-	5	1	3	4	1	1	-	3	5
	Osterøy	75	21	9	3	8	6	5	4	3	5	5	3	3
	Hosanger	9	-	-	2	2	1	2	1	-	1	-	2	2
	Alversund	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Lindaas	33	16	3	4	4	1	-	1	-	2	-	-	2
	Manger	23	-	-	-	-	4	3	2	-	2	-	-	7
XIII.	Bergen	420	39	34	20	40	47	14	20	14	25	40	52	75
XIV.	Lærdal	16	2	1	-	3	-	2	2	1	1	1	2	1
	Lyster	28	12	9	1	2	1	-	-	1	-	-	1	1
	Sogndal	22	7	2	2	6	3	1	-	-	-	-	1	-
	Vik	33	11	3	9	1	7	1	-	1	-	-	1	-
	Gulen	12	1	-	-	2	1	1	-	1	2	-	2	2

I. Lungebetændelse (forts.).

Tabel XL (forts.).

Distrikt.		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.	
Kirkebø		14	2	4	2	-	-	-	-	1	-	1	4	-	
Ytre Søndfjord		33	4	4	3	4	4	-	1	1	1	1	3	6	
Indre Søndfjord		20	-	5	2	5	1	-	1	2	-	1	2	1	
Kinn : Florø by		6	-	1	3	2	2	-	-	-	-	-	-	-	
Bygder		24	5	2	5	5	1	-	1	1	1	2	-	-	
Ytre Nordfjord		26	-	3	5	4	6	1	-	2	-	1	-	1	
Nordfjordeidet		29	4	7	3	4	6	-	-	-	1	-	1	-	
Gloppen		17	5	4	3	-	1	1	-	-	-	2	1	-	
XV. Vestre Søndmør : Sande		41	11	10	4	1	6	1	2	-	1	2	2	1	
		4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2	
		25	5	6	2	1	1	2	1	-	-	-	5	1	
		11	3	1	1	1	1	-	-	-	-	-	2	2	
		12	1	2	2	1	2	2	-	-	1	-	3	-	
		Ørskog		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
		Nordre Søndmør : Aalesund by		61	15	6	8	8	4	-	1	4	4	5	5
		Bygder		31	8	5	2	-	1	1	1	1	1	5	4
		Ytre Romsdal : Molde by		2	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-
		Bygder		33	4	7	6	3	5	-	1	1	-	1	3
		Indre Romsdal		22	1	5	5	3	4	-	-	-	-	-	2
		Søndre Nordmør : Kristiansund by		100	23	5	14	11	5	2	-	7	15	8	10
		Bygder		76	16	14	13	1	5	2	3	1	1	12	5
		Sundalen		29	2	5	5	4	3	8	1	1	-	-	-
		Surendalen		17	1	1	6	2	1	4	-	1	-	1	-
		Nordre Nordmør		25	1	4	1	4	3	1	1	-	3	5	2
		Edø		19	6	2	6	2	-	-	-	-	2	1	-
XVI. Trondhjem by : Strinden		367	37	26	60	49	27	38	12	15	11	13	38	41	
		81	22	8	15	8	8	1	2	2	3	4	7	3	
		11	1	-	1	2	2	1	-	-	-	-	2	2	
		13	1	3	2	2	2	1	-	-	1	-	1	-	
		133	39	18	9	16	13	8	-	-	5	2	5	12	
		98	5	26	20	17	9	8	2	2	1	4	4	6	
		63	10	7	7	7	10	6	2	2	2	3	1	6	
		14	3	-	1	2	-	1	2	-	1	1	2	1	
		24	3	3	2	7	-	-	1	-	-	1	2	5	
		Ytre Fosen	19	2	3	2	1	2	4	-	2	-	-	1	
		Indre Fosen	5	2	-	-	-	-	-	-	1	1	-	1	
		Nordre Fosen	17	2	-	-	3	2	2	2	-	3	1	2	
XVII. Stjørdalen		152	19	32	20	16	14	17	1	1	2	10	7	13	
		35	1	2	9	11	7	1	2	-	-	1	1	1	
		Levanger : Levanger by		10	1	-	1	4	-	1	-	1	-	2	
		Bygder		95	9	10	12	8	9	9	-	4	3	18	
		Indreøen		51	5	6	10	12	5	3	1	-	2	3	
		Stenkjær : Stenkjær by		3	-	-	-	1	-	-	1	-	-	1	
		Bygder		40	5	3	5	4	3	2	-	1	4	7	
		Grong		18	5	-	-	4	2	1	2	-	1	2	
		Lierne		2	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	

I. Lungebetændelse (forts.).

Tabel XL (forts.).		Distrikt.	Tilsammen.	Lungebetændelse (forts.).											
				Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
		Namsos:													
		Namsos by	7	-	-	-	-	-	2	1	-	-	-	-	4
		Bygder	6	1	-	-	-	-	1	1	-	-	-	1	1
		Fosnes	5	-	2	1	-	-	-	-	-	-	1	-	1
		Kolvereid	8	3	1	-	-	-	-	1	1	2	1	-	-
		Vikten	26	5	1	4	3	2	2	1	1	1	1	1	3
XVIII.	Bindalen, Brønnøy, Velfjord og Vega	11	1	-	2	1	5	1	1	-	-	-	-	-	-
	Alstahaug og Ttøtta	4	-	1	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Vefsen:														
	Mosjøen by	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
	Bygder	13	-	2	-	1	-	-	7	-	-	-	-	1	1
	Ranen	30	6	2	2	2	4	4	2	1	1	1	-	3	4
	Lurøy	19	4	3	3	3	-	-	2	1	1	1	-	1	1
	Rødey	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Gildeskaal	10	1	-	-	1	2	-	-	1	-	-	2	1	1
	Bodø:														
	Bodø by	37	4	4	5	3	-	4	2	2	2	2	4	2	5
	Bodin	18	1	2	6	-	-	1	1	1	1	3	-	1	1
	Folden	17	2	3	-	1	1	1	-	-	-	-	-	4	3
	Skjerstad	42	1	5	1	6	5	4	3	1	1	3	2	5	6
	Steigen	10	-	2	5	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1
	Hamarøy	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Lødingen	26	1	4	2	4	5	6	1	1	1	2	-	-	-
	Tysfjord	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	2
	Narvik	62	1	11	-	3	4	15	1	5	3	6	11	2	2
	Ofoten	51	3	3	8	6	2	2	9	4	4	2	-	2	6
	Værøy	8	-	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Flakstad	8	-	5	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Buksnes	18	-	4	2	4	2	2	3	-	-	-	-	-	-
	Austlofoten	14	3	-	4	2	2	4	1	1	1	-	-	-	3
	Hadsel	27	1	1	4	3	5	7	4	3	3	-	2	-	3
	Sortland	30	3	2	7	3	3	3	3	3	-	-	1	-	1
	Under lofotfisket	58	2	19	33	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-
XIX.	Trondenes:														
	Harstad by	9	2	1	-	2	-	-	2	-	-	-	-	-	2
	Bygder	42	4	5	3	3	2	4	3	3	2	2	11	2	2
	Bjarkøy	8	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	6	6
	Ibestad	58	5	3	11	16	5	3	2	2	-	-	1	-	-
	Tranøy	25	2	12	-	2	5	4	-	-	-	-	-	-	-
	Berg	7	1	4	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
	Lenvik	38	3	2	9	6	2	3	6	4	-	-	-	1	1
	Maalselven	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	1
	Balsfjord	5	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	2	1	1
	Tromsø stadsdistrikt	29	2	5	3	1	1	3	3	3	1	-	2	4	1
	Tromsø lægedistrikt	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
	Lyngen	9	-	-	1	2	2	1	1	1	1	-	-	-	1
	Karlsøy	12	-	-	3	4	2	1	-	-	-	-	-	-	-
	Skjervey	7	-	-	2	3	-	-	-	-	-	-	1	-	-
XX.	Altens	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Talvik	4	-	2	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
	Loppen	5	-	2	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1

I. Lungebetaendelse (forts.).

Tabel XL (forts.).

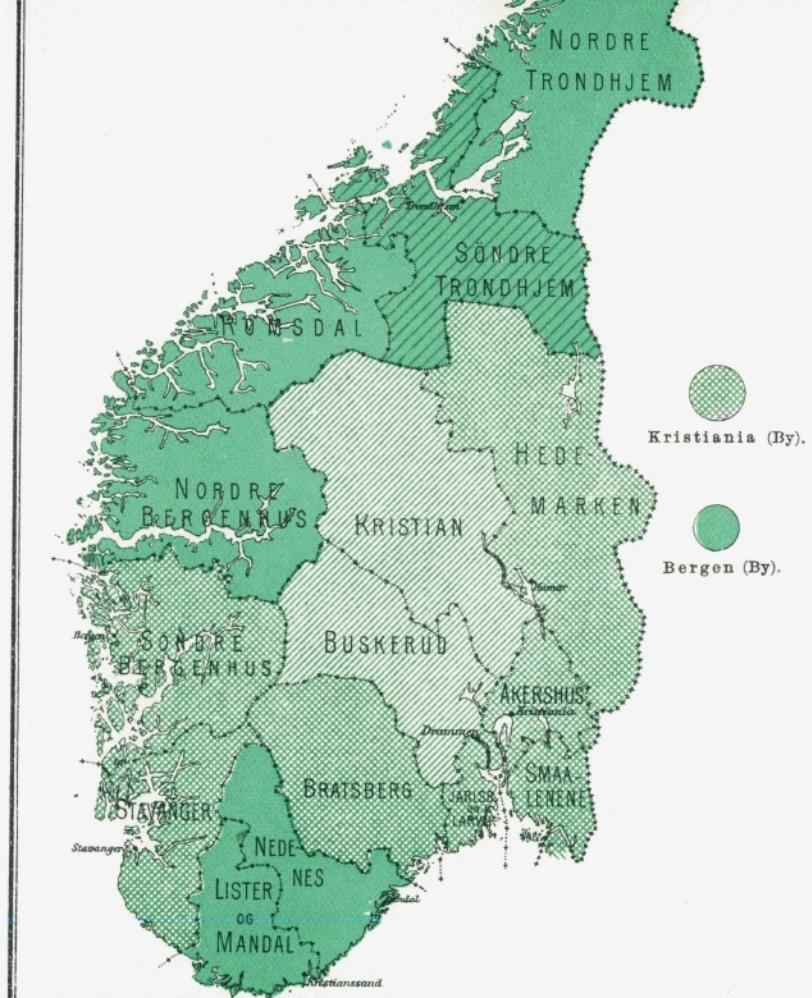
Distrikt.

	Tilsammen.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Hammerfest:													
Hammerfest by	6	-	1	-	-	-	1	1	-	-	-	2	1
Bygder	2	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-
Maasø	3	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	1	-
Kjelvik	3	-	-	1	1	-	-	1	-	-	-	-	-
Kistrand	3	2	2	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
Gamvik	3	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Tanen	9	1	2	2	3	-	-	-	-	-	1	-	-
Vardø:													
Vardø by	47	1	4	20	4	6	5	2	2	1	1	-	1
Bygder	6	-	-	1	2	2	1	-	-	-	-	-	-
Vadsø:													
Vadsø by	14	2	5	1	-	1	1	-	1	1	1	-	1
Bygder	9	-	-	2	3	1	1	-	-	-	1	-	1
Sydvaranger	36	2	4	11	3	4	1	-	3	2	1	2	3

DØDELIGHEDEN
AF
LUNGETUBERKULOSE
I NORGE
fremstillet amtsvis
i Treåret 1912–1914

lige Antal Dødsfald pr.
1000 Indbyggere.

	1,1—1,5
	1,6—2,0
	2,1—2,5
	2,6—3,0
	3,1—3,5
	3,6—4,0
	4,1—4,5

B. Beretninger

for de enkelte civile overøvrigheitsdistrikter.

I. Kristiania by.

	Flate-indhold i km. ²	Tilstede-værende indbyggere den 3de decbr. 1910.	Antal læger ¹⁾ .	Tand-læger ¹⁾ .	Jord-mødre.
Kristiania Stadsfysikat	16,55	242 850	299	155	113

¹⁾ Efter den officielle fortegnelse over autoriserte læger, tandlæger og dyrlæger for 1914.

Ifølge den kommunale folketælling den 1ste februar 1915 hadde Kristiania by en hjemmehørende folkemængde af 250 677. Ifølge helseraadets beretning for 1914 var antallet av i byen hjemmehørende levendefødte barn 5 400; beregnet efter folkemængden 1ste februar 1915 blev fødselstallet 21,54 pr. 1 000 indbyggere (i 1913 21,80, i 1912 23,9, i 1911 22,53).

Sundhetstilstanden maa, saavidt der kan dømmes efter de av lægerne anmeldte tilfælde af epidemisk og smitsom art og av antallet af dødsfald, ogsaa for dette aar betegnes som god. — Skarlagensfeberekspidemien viser omtrent samme antal anmeldte angrepne som i 1913; kikhoste har et betydelig øket antal, mens difteri (croup) har nogen nedgang mot aaret forut. Det samlede antal av anmeldte epidemiske sygdomstilfælde utgjorde 13 329 med 764 dødsfald mot henholdsvis 14 956 og 687 i 1913. — Bemerkningen i den trykte beretning for 1912 om sundhetstilstanden og medicinalforholdene paa side 1 om forsømmeligheten med hensyn til anmeldelse av mange av de epidemiske sygdomme har vistnok fremdeles sin gyldighed.

Dødeligheten. De dødes antal utgjorde efter de av det statistiske centralbyraa meddelte tabeller over folkemængdens bevægelse 3 486 og dødeligheten 13,8 pro mille av den beregnede tilstedevarende middelfolkemængde (252 067). I 1913 var dødeligheten 13,5 pro mille.

Til helseraadet indkom anmeldelser om 3 281 dødsfald inden byens grænser (beregnet 48 barn, som døde inden 24 timer efter fødselen). De fordeler sig saaledes paa de forskjellige maaneder:

Januar	317	Mai	295	September	229
Februar	273	Juni	328	Oktobre	217
Mars	340	Juli	295	November	214
April	319	August	233	December	221

Dødsfaldenes fordeling paa de forskjellige sogn og dødeligheten inden disse i forhold til den hjemmehørende folkemængde ved aarets utgang sees av følgende tabel:

Sogn.	Flate-indhold i km. ²	Hjemme-hørende folke-mængde. ²⁾	Til helseraadet meldte dødsfald.	Dødelighets-forhold pro mille.
Vor Frelser	1,07	8 687	133	15,31
Johannes	0,63	14 327	195	13,61
Trefoldighet	1,00	19 047	259	13,59
Jakob	0,48	13 036	214	16,42
Frogner	1,69	16 985	122	7,18
Uranienborg	0,95	13 291	151	11,36
Fagerborg	0,77	16 437	139	8,45
Gamle Aker	1,83	22 572	307	13,60
Sagene	2,34	22 775	291	12,77
Paulus	0,50	22 602	258	11,41
Petrus	1,34	21 632	341	15,76
Grønland	0,63	22 436	353	15,73
Kampen	0,68	18 186	271	14,90
Oslo	1,68	7 735	123	15,90
Vaalerengen	0,70	10 929	124	11,34
Samtlige sogn	¹⁾ 16,29	250 677	3 281	13,09

¹⁾ Heri ikke medtat det av ferskvand dækkede areal. ²⁾ Efter folketaellingen 1ste februar 1915.

Nedenstaaende tabel gir en oversikt over dødeligheten (pro mille) av folkemængden ved aarets utgang i tiden 1860—1914. De til helseraadet indkomne opgaver over indtrufne dødsfald er lagt til grund for beregningen:

Aar.	Folke-mængde. ¹⁾	Dødelig-het pro mille.	Aar.	Folke-mængde.	Dødelig-het pro mille.	Aar.	Folkem. pr. 1ste februari det flg. aar.	Dødelig-het pro mille.
1860—64	—	24,21	1900	227 626	16,34	1906	229 324	13,26
1865—69	—	22,00	1901	224 909	15,80	1907	231 687	13,41
1870—74	—	20,66	1902	225 709	14,06	1908	235 674	13,98
1875—79	—	19,93	1903	223 649	15,10	1909	240 178	13,08
1880—84	—	19,05	1904	222 373	14,32	²⁾ 1910	244 038	12,12
1885—89	—	21,97	1905	226 472	16,50	1911	247 488	13,46
1890—94	—	19,03				1912	250 423	13,72
1895—99	—	17,05				1913	251 446	12,67
						1914	250 677	13,09

¹⁾ Folkemængden var ved aarets slutning efter beregning i 1860: 53 435, i 1864: 56 253, efter tælling i 1869: 64 935, i 1874: 75 042, i 1879: 116 801, i 1884: 128 300 og i 1891: 148 213. ²⁾ Efter tællingen 1ste december 1910.

Om de **epidemiske sygdomme** henvises til tabellen paa side 4; den er utarbeidet etter de fra lægerne og sykehusene til helseraadet indsendte oppgaver. I det følgende skal kun omtales enkelte av de herhen hørende sygdomme, idet der førvrig henvises til sundhetskommissionens trykte beretning for 1914.

Av tyfoidfeber (nervefeber) anmeldtes ialt 83 tilfælde med 6 dødsfall. Der skjelnes herunder mellom abdominaltyfus og paratyfus etter det bakteriologiske forhold. Av abdominaltyfus blev angrepet 40 med 6 dødsfall, av paratyfus 43 uten dødsfall. Nogen fælles smittekilde for de indtrufne tilfælde kunde ikke paavises; de forekom spredt over byens forskjellige dele, enkelte ganger med 2 syke i familien. 9 av de angrepne hadde erhvervet sin sygdom utenbys.

Epidemisk cerebrospinalmeningit. Der anmeldtes ialt 15 angrepne, av hvilke 3 døde. Alle indlagdes i sykehus. De sykes husstand blev hver gang undersøkt bakteriologisk, uten at der nogen blev paavist meningokokker.

Av akut poliomyelit iagttores 4 tilfælde, nemlig i mars en 8 maaneder gammel gut, som kort før sygdommen brøt ut hadde været paa besøk paa en gaard paa landet, hvor der den foregaaende høst hadde optraadt poliomyelit i omegnen. I august blev en 22 aar gl. sjømand og en 11 aar gammel pike anmeldt, efterat de allerede hadde passert det akute stadium. I november indlagdes en 16 aar gl. arbeider, som døde efter 4 dages sygdom. 2 av de syke blev ikke indlagt i sykehus.

Den i tabellen over dødsårsaker i Kristiania opførte 2 aar gl. pike var anmeldt og indlagt i 1913.

Barnekopper (variola). Ombord paa en fra Spanien kommende dampbaat var 1ste maskinist blit syk av kopper og indlagt i sykehus i England. Ved ankomsten til Kristiania blev fartøjet undersøkt og mandskapet stillet under ettersigtning. 2den maskinist blev syk 2 dage etter ankomsten og blev straks indlagt i sykehus, hvor han et par dage etter fik koppeutslet. Han helbrededes. Der blev foretatt revakcination ombord ved skibets første anløp her i landet, og flere blev ikke angrepne.

Av difteri (croup) anmeldtes 923 angrepne med 33 dødsfall; heri er kun medregnet de med kliniske symptomer, ikke bacillebærere. — Ved sygdommens motarbeidelse er brukt samme fremgangsmaate som i det væsentlige har været anvendt siden høsten 1904, idet det er overlatt til de behandelnde læger at bestemme varigheten av de sykes avsondring uten krav paa, at fundet av difteribaciller skal være det avgjørende. I praksis viser det sig dog, at mange behandelende læger ikke hæver isolationen, før dyrkningsforsøk ikke længer viser difteribaciller. Det er fremdeles kun i yderst faa tilfælde, at der træffes særlige foranstaltninger likeoverfor bacillebærere, som paatræffes i de sykes omgivelser, saaledes f. eks. naar det gjælder personer, som har befatning med næringsmidler. Om der hos skolebarn findes difteribaciller uten noget synlig tegn paa sygdom, faar de lov at gaa paa skole efter 7 dages forløp.

Paa side 5 findes en tabel med oppgave over alder og kjøn for angrepne av tyfoidfeber (paratyfus), skarlagensfeber og difteri (croup).

Kikhøste hadde epidemisk utbredning.

Av katarralsk og follikulær angina blev anmeldt 2 582 tilfælde. Angina er opgit som dødsårsak hos en 80 aar gl. mand.

For **fnat** behandledes 213 personer.

Epidemiske sygdomme.

	Ialt kjendte		Tiden er opgit for	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Okttober.	November.	December.	
	tilfælde.	dødsfald.														
Tyfoeidfeber	83	6	83	2	-	-	-	6	6	5	25	11	6	10	12	
Cerebrospinalmeningit (epid.)	15	3	15	4	-	1	5	2	-	-	-	1	1	1	-	
Akut poliomyletit	4	2	4	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	
Barnekopper	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	
Skarlagensfeber	1415	46	1415	173	177	156	138	125	133	60	66	111	107	95	74	
Meslinger	16	-	16	1	6	-	2	1	1	1	1	-	2	-	1	
Difteri (croup)	923	33	923	81	68	51	53	50	61	43	52	126	133	124	81	
Barselfeber	11	7	11	-	2	-	2	3	-	-	-	-	1	1	1	
Pyæmi, septhaemi	35	20	35	2	1	2	5	2	3	9	3	1	3	2	2	
Pemfigus (hos nyfødte)	11	3	11	-	-	-	3	-	3	-	-	2	-	1	2	
Rosen	176	24	176	23	23	15	6	13	12	27	9	6	20	8	14	
Røde hunde	62	-	62	6	10	9	4	9	6	3	1	2	-	8	4	
Vandkopper	186	-	186	8	23	9	12	14	16	12	2	6	18	31	35	
Kusma	326	-	326	19	7	12	16	16	12	17	11	20	40	66	90	
Kikhoste	1271	80	1271	66	177	206	207	150	166	69	81	50	25	33	41	
Akute katarrer i aandedrætsorganerne	5636	141	5566	868	747	665	546	481	411	106	160	319	392	449	422	
Influensa	448	4	448	89	90	52	58	29	12	18	16	3	18	26	37	
Lungebetændelse	474	211	474	50	54	53	45	56	48	28	17	29	30	38	26	
Pleurit	176	15	176	11	20	22	13	14	15	9	9	18	17	16	12	
Gigtfeber	289	11	289	31	28	26	20	27	33	19	17	15	23	29	21	
Akut diarré (kolerine)	2365	158	2365	154	117	97	90	99	184	488	543	287	129	94	83	
Tilsammen	13923	764	13853	1588	1550	1377	1225	1097	1122	914	1015	1008	965	1034	958	

**Alder og kjøn for de av tyfoidfeber (paratyfus), skarlagensfeber og difteri (croup)
angrepne og døde.**

	Tyfoidfeber (paratyfus).						Skarlagensfeber.						Difteri (croup).								
	Angrepne.			Døde ¹⁾ .			Angrepne.			Døde.			Angrepne.			Døde.					
	Md.	Kv.	Sum.	Md.	Kv.	Sum.	Md.	Kv.	Sum.	Md.	Kv.	Sum.	Md.	Kv.	Sum.	Md.	Kv.	Sum.	Percent.		
1ste halvaar	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	4	1	-	1 25,00
2det —	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	4	9	-	-	-
1ste aar	-	-	-	-	-	-	17	4	21	2	1	3	14,29	9	4	13	1	.1	1	7,70	
2— 3 aar	1	1	2	-	-	-	62	51	113	8	11	19	16,81	56	36	92	2	8	10	10,87	
4— 5 —	-	2	2	-	-	-	88	72	160	6	2	8	5,00	66	57	123	8	1	9	7,32	
6—10 —	5	2	7	-	-	-	239	278	517	3	5	8	1,55	159	135	294	4	5	9	3,06	
11—15 —	6	5	11	-	1	1	9,11	143	229	372	3	3	6	1,61	89	92	181	-	1	1	0,55
16—20 —	4	10	14	-	-	-	75	53	128	-	1	1	0,78	27	43	70	-	-	-	-	
21—25 —	6	14	20	-	-	-	20	44	64	-	1	1	1,56	30	38	68	-	2	2	2,94	
26—30 —	3	3	6	-	1	1	16,65	7	14	21	-	-	-	20	25	45	-	-	-	-	
31—40 —	4	7	11	-	-	-	-	9	8 ²⁾	17	-	-	-	-	10	17	27	-	-	-	
41—50 —	4	5	9	2	2	4	44,44	-	-	-	-	-	-	-	2	4	6	-	-	-	
Over 50 aar	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	3	-	1	1	33,33	
Uopgit alder	-	-	-	-	-	-	-	2	2	-	-	-	-	3 ³⁾	1	-	1	-	-	-	
Tilsammen	34	49	83	2	4	6	7,23	660	755	1415	22	24	46	3,25	470	453	923	15	18	33	3,58

¹⁾ Ingen døde av paratyfus. ²⁾ Over 30 aar. ³⁾ 1 gut, uopgit alder.

Veneriske sygdomme. Nedenstaaende tabel gir oplysning om de fra praktiserende læger og sykehusene anmeldte nye tilfælde fordelt paa de enkelte maaneder. Tabellen paa side 7 gir oplysning om anmeldte nye tilfælde av veneriske sygdomme i Kristiania i aarene 1876—1914. — For forbrydelse mot straffe-lovens § 155 («den, som med kundskap eller formodning om at lide av smitsom kjønssygdom ved legemlig omgjængelse eller utugtig forhold smitter eller utsætter nogen for smitte, straffes med fængsel indtil 3 aar») er ifølge meddelelse fra politikammeret anmeldt 9 mænd og 18 kvinder; av disse er 2 mænd og 7 kvinder domfældt. — I Odd Fellowlogens pleiehjem for barn med medfødt syfilis, «Veslehjemmet», var belægget pr. 30te juni 1914 18 barn; der er i alt plads for 20. — Forøvrig henvises til Kristiania sundhetskommissions trykte beretning for 1914, side 70 og flg.

De av byens læger og fra sykehusene anmeldte nye tilfælde av veneriske sygdomme.

Maaned.	Blennorragiske tilfælde.			Ikke inficerende chanker.			Erhvervet syfilis.			Medfødt syfilis.			Sum.
	Md.	Kv.	Sum.	Md.	Kv.	Sum.	Md.	Kv.	Sum.	Md.	Kv.	Sum.	
Januar	31	5	36	2	1	3	13	6	19	1	-	1	59
Februar	60	4	64	5	1	6	18	7	25	2	1	3	98
Mars	59	10	69	9	2	11	38	13	51	2	1	3	134
April	21	8	29	2	1	3	21	12	33	3	2	5	70
Mai	63	16	79	7	1	8	19	13	32	4	2	6	125
Juni	180	18	198	20	-	20	46	13	59	2	4	6	283
Juli	43	8	51	6	2	8	16	13	29	5	1	6	94
August	66	12	78	11	2	13	25	12	37	-	1	1	129
September .	31	7	38	7	3	10	19	6	25	-	-	-	73
Oktober	103	15	118	13	1	14	32	15	47	1	1	2	181
November	73	10	83	8	-	8	19	6	25	1	1	2	118
December	405	59	464	67	-	67	145	29	174	3	-	3	708
Sum	1 135 ¹⁾	172	1 307	157	14	171 ²⁾	411 ³⁾	145	556	24	14	38	2072

¹⁾ 6 piker under 15 aar. ²⁾ 1 gut under 15 aar. ³⁾ 1 pike under 15 aar.

Tuberkulose. Antallet av de i 1914 anmeldte og av tuberkulose-protokollen utgaade tilfælde av tuberkulose sygdomme vil sees av tabellen i den almindelige beretning. — Dødsfall av lungetuberkulose utgjorde 436 eller 13,9 pct. av samtlige kjendte dødsfall ved sygdom og 18,4 pct. av dødsfall av ikke epidemiske sygdomme. Dødeligheten av den beregnede middelfolkemængde (251 051) utgjorde i 1914 1,74 pro mille.

Spedalskhet. Den i tidligere beretninger omtalte kvinde lever i sin familie i byen og frembyder fremdeles ingen tydelige tegn paa spedalskhet.

Sindssyke. For Kristiania fattiggæsens regning forpleiedes uten statsbidrag privat 261 (i asyl ingen), med en utgift av kr. 59 363,52. Forøvrig henvises til tabellen i den almindelige beretning.

Fødselsstiftelsen og kvindedekliniken. Ved aarets begyndelse laa der tilbake fra 1913 51 kvinder, der indkom i aarets løp 1 465, tilsammen 1 516

De meldte nye tilfælde av veneriske sygdomme i Kristiania i aarene 1876—1914.

Aar.	Blennorragiske tilfælde.			Ikke inficerende chanker.			Erhvervet syphilis.			Medfødt syphilis.			Til-sammen.	Folke-mængde.	Meldte tilfælde i procent av folke-mængden.
	Md.	Kv.	Sum.	Md.	Kv.	Sum.	Md.	Kv.	Sum.	Md.	Kv.	Sum.			
1876	-	-	593	-	-	419	-	-	-	-	-	-	1012	79022	1,28
1877	-	-	909	-	-	184	-	-	297	-	-	33	1373	106781	1,28
1878	-	-	1040	-	-	166	-	-	311	-	-	31	1548	112977	1,37
1879	951	176	1127	200	114	314	211	154	365	21	15	36	1842	116801	1,58
1880	1208	219	1427	265	99	364	268	156	424	21	22	43	2258	119407	1,89
1881	1272	196	1468	353	78	431	302	151	453	33	39	72	2424	122036	1,99
1882	1140	146	1286	580	127	707	308	188	496	21	23	44	2533	122424	2,07
1883	1100	186	1286	257	49	306	175	111	286	21	15	36	1914	124155	1,55
1884	1118	142	1260	208	57	265	172	126	298	17	22	39	1862	128300	1,45
1885	997	186	1183	175	32	207	148	123	271	33	29	62	1723	130790	1,32
1886	1095	99	1194	292	65	357	163	101	264	25	14	39	1854	134036	1,39
1887	829	106	935	306	37	343	175	97	272	21	23	44	1594	135615	1,18
1888	509	66	575	71	16	87	103	109	212	18	14	32	906	138319	0,66
1889	585	85	670	73	8	81	187	107	294	10	22	32	1077	143347	0,75
1890	679	60	739	213	25	238	330	178	508	16	13	29	1514	151130	1,00
1891	759	42	801	180	15	195	303	170	473	10	10	20	1489	156535	0,95
1892	935	90	1025	192	13	205	355	208	563	9	18	27	1820	161151	1,13
1893	1069	97	1166	260	23	283	278	229	507	12	15	27	1983	167588	1,18
1894	1283	121	1404	281	29	310	353	193	546	25	17	42	2302	174717	1,32
1895	1482	126	1608	387	34	421	518	206	724	26	14	40	2793	182856	1,52
1896	1471	149	1620	393	49	442	498	235	733	32	28	60	2855	192554	1,48
1897	2031	173	2204	447	46	493	450	238	683	25	25	50	3430	203337	1,69
1898	2125	207	2332	433	51	484	565	259	824	25	27	52	3692	221255	1,67
1899	1966	191	2157	491	44	535	543	221	764	35	34	69	3525	226423	1,56
1900	1871	170	2041	507	43	550	457	195	652	28	26	54	3297	227626	1,44
1901	1684	174	1858	292	32	324	432	208	640	23	17	40	2862	224909	1,27
1902	1576	159	1735	418	37	455	368	196	564	20	28	48	2802	225709	1,24
1903	1570	183	1753	401	39	440	431	183	614	24	20	44	2851	223649	1,27
1904	1392	139	1531	347	20	367	355	154	509	26	34	60	2467	222373	1,11
1905	1384	139	1523	278	16	294	340	128	468	24	26	50	2335	226472	1,03
1906	1108	132	1240	169	14	183	302	129	431	19	16	35	1889	229324	0,82
1907	903	112	1015	133	10	143	251	123	374	10	25	35	1567	231687	0,68
1908	1055	107	1162	198	21	219	278	134	412	24	26	50	1843	235674	0,78
1909	1149	101	1250	172	19	191	315	142	457	31	27	58	1956	240178	0,81
1910	1261	98	1359	206	14	220	332	141	473	27	13	40	2092	244038	0,86
1911	1373	94	1467	327	27	354	356	163	519	19	17	36	2376	247488	0,96
1912	1266	121	1387	147	18	165	372	164	536	22	18	40	2128	250423	0,85
1913	1326	137	1463	98	6	99	404	169	573	27	25	52	2187	251446	0,87
1914	1135	172	1307	157	14	171	411	145	556	24	14	38	2072	250677	0,83

Kristiania by. 1914.

kvinder. Av de i 1914 indkomne 1 465 (heri medregnet 7 paa svangerskapsavdelingen, som senere overførtes til fødselsavdelingen) var 836 gifte, 629 ugifte. 112 (68 gifte, 44 ugifte) gik ut uten at ha født. 53 (39 gifte, 14 ugifte) behandledes for abort, og 4 overførtes til gynækologisk avdeling. Paa fødselstiftelsen og kvindekliniken føgte 1 272 kvinder, før indkomsten føgte 17; av disse 1 289 barselkvinder var 729 gifte, 560 ugifte. — 8 kvinder, som laa tilbake fra 1913, føgte 8 barn, 1 272 kvinder, som kom ind i 1914, føgte 1 293 barn, derav 21 par tvillinger, og de 17 kvinder, som kom ind etter at ha født før indkomsten, medbragte 19 barn, tilsammen 1 320. Der inndraf 20 dødsfall derav barselfeber 6, barselkrampe 3, pyæmi 2, lungetuberkulose 2, peritonit 2, blødning etter fødselen 1, embolia cerebri 1, meningit 1, hjertesygdom 1, pyelit 1. Av barnene var 54 dødfødte, og av de levende føgte døde 17 før utskrivningen.

Fra den i forbindelse med fødselstiftelsen og kvindekliniken staaende jordmorskole uteksaminertes 42 elever; disses fødested (opholdssted) oppgives at være følgende amter:

Kristiania by	4	Søndre Trondhjems amt	2
Akershus amt	2	Nordre —	1
Smaalenenes «	4	Nordlands «	8
Hedemarkens «	3	Tromsø «	1
Kristians «	2	Finmarkens «	2
Bratsberg «	5	Desuten oppgives for en jordmor som fødested (opholdssted) «Mo», uten at det kan sees, hvilket amt stedet til- hører.	
Nedenes «	3		
Lister og Mandal «	1		
Nordre Bergenhus «	1		
Romsdal «	2		

Forøvrig henvises til den trykte beretning for 1914 fra fødselstiftelsen og kvindekliniken ved professor K. Brandt, utkommet i 1915.

Obstetriciske operationer. Ifølge opgaver fra fødselstiftelsen, kvindekliniken og Kristiania stadsfysikat utførtes ialt 733 operationer, derav paa fødselstiftelsen og kvindekliniken 148. — Om indikationer og utfald henvises til tabellen paa side 10 og 11.

Dødsfall paa barselseng. Efter presternes opgaver døde 9 kvinder paa barselseng. Lægerne har oppgit dødsårsaken for 17 kvinder saaledes: barselfeber 7, barselkrampe 3, emboli og thrombose 2, blødning 2, livmorbristning 1, abort 2; desuten døde av anden svangerskaps- og barselssygdom 1 uten nærmere angivelse.

Antallet av fødte og døde vil sees av følgende tabel:

Lægedistrikt.	Fødte			Døde					
	leven-de.	død-fødte.	ialt.	0—1 aar.	i 1ste døgn.	paa barsel-seng.	ved ulyk-kelige hæn-delser.	ved selv-mord.	ved mord og drap.
Kristiania stadsfysikat..	5621	128	3486	567	51	9	85	27	6

Der blir et overskudd av 2 135 levende fødte og forholdet mellem fødte og døde = 100 : 62,0.

De av lægerne opgivne **dødsaaarsaker** vil sees av tabellen paa side 12 og flg.
Om dødsaaarsakerne i de 5 første leveaar ordnet i grupper se følgende tabel:

Dødsaaarsaker i de fem første leveaar i 1914.

	Døde				Av 100 dødsfald var							
	under 1 aar.	i 2det og 3dje aar.	i 4de og 5te aar.	under 1 aar.	i 2det og 3dje aar.	i 4de og 5te aar.						
	Uegtefødt.	Egtefødt.	Uegtefødt.	Egtefødt.	Uegtefødt.	Egtefødt.	Uegtefødt.	Egtefødt.				
Av sygdomme i tarmkanalen (diarré, cholera nostras, gastroenteritis acuta & chron.)	28	91	1	14	-	1	20,44	22,14	3,45	8,33	-	2,38
- sygdomme i aandedrætsorganerne (bronkit, croupes og katarralsk lungebetændelse)	17	71	12	48	1	6	12,41	17,27	41,38	28,57	33,33	14,29
- tuberkulose og skrofulose	1	9	2	27	1	4	0,73	2,19	6,89	16,07	33,33	9,52
- medfødt svakhet	50	98	-	1	-	-	36,49	23,84	-	0,60	-	-
- kramper	4	27	1	3	-	1	2,92	6,57	3,45	1,78	-	2,38
- syphilis	7	10	-	1	-	-	5,11	2,43	-	0,60	-	-
- kikhoste, difteri, skarlagensfeber, meslinger, epid. cerebrospinalmeningit	8	44	10	51	1	19	5,84	10,71	34,48	30,36	33,33	45,24
- rakit	4	4	2	6	-	-	2,92	0,97	6,89	3,57	-	-
- andre sygdomme	15	48	1	17	-	11	10,95	11,68	3,45	10,12	-	26,19
- ukjendt dødsaaarsak	3	9	-	-	-	-	2,18	2,19	-	-	-	-
Tilsammen	137	411	29	168	3	42						

De hyppigste dødsaaarsaker var: lungetuberkulose 436, organisk hjerte- og karsygdom (arteriosklerose) 292, kræft (cancer og sarkom) 279, krupøs lungebetændelse 211, hjerneslag 172, akut diarré 158, medfødt svakhet 149, akut bronkit og katarralsk lungebetændelse 141, alderdomssvakhet 136, tuberkulose utenfor lungerne og miliærtuberkulose 114, Brights nyresygdom 108.

Veirliget. Aarets middeltemperatur laa 1,9° C. høiere end normalt, navnlig var maanederne juni, juli, august og september varme, samtidig som nedbørsmængden var meget liten

I helseraadet holdtes 15 møter. Stadsfysikatets og helseraadets journaler viser tilsammen 5 125 journalnumere; av disse vedkom 1 788 bygningsjournalen.

De under sundhetsinspektørerne og stadsdyrlægen virkende assistenter utførte følgende antal undersøkelser: I anledning av smitsomme sygdomme 8 103, venerske sygdomme 397, tuberkulose 1 890, pleiebarn 20 122, melkekontrollen 2 805, pølseposer 1 208, bakerier 2 434, næringsmiddelkontrollen forøvrig 4 622, arbeidsrum 5 199, pleiehjem, logihus 364, stald, fjøs, grisehus 930, skibe 411, andre undersøkelser 229.

Der blev karantæneundersøkt 22 fartøjer; et av disse hadde en koppesyk ombord, forresten blev der ikke fundet noget mistænkeligt.

Stadsdyrlægen ledet som formand i «Norsk Forening til Utryddelse av Rotter» fremdeles foreningens arbeide.

Indikation.	Tangforløsning.				Vending.				Uttræk bækken Lev.	
	Mødre.		Barn.		Mødre.		Barn.			
	Lev.	Død.	Lev.	Død.	Lev.	Død.	Lev.	Død.		
Paa fødselsstiftelsen:										
Risvækkelse	56	1) 2	58	-	3	1)	4	-	8	
Trængt bækken	7	1)	8	-	-	-	-	-	-	
Barselkrampe	7	2)	8	1	-	-	-	-	-	
Placenta prævia og blødning	2	-	1	1	5	-	2	3	-	
Lungetuberkulose	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Ileus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Infektion	1	-	1	-	-	-	-	-	-	
Albuminuri	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Do. , trænende barselkrampe	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Daarlige fosterlyd	4	-	3	1	-	-	-	-	-	
Dyp tverstand	4	-	4	-	-	-	-	-	-	
Forhovedfødsel	2	-	2	-	-	-	-	-	-	
Tverleie	-	-	-	-	7	-	7	-	-	
Fremfald av navlesnor	1	-	-	-	1	-	1	-	3	
— arm	-	-	-	-	1	-	1	-	1	
Ubestemt fosterleie	-	-	-	-	1	-	1	-	-	
Hydrocephalus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Misfoster	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Tilbakeholdelse	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Tilsammen	84	5	85	4	18	1	15	4	11	
Utenfor fødselsstiftelsen:										
Risvækkelse	425	4) 2	431	4	3	-	2	1	26	
Trængt bækken	9	-	8	1	-	5)	1	-	1	
Barselkrampe	3	-	3	-	-	-	-	-	-	
Trænende barselkrampe	4	-	4	-	-	-	-	-	-	
Nephritis gravidarum	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Albuminuri	1	-	1	-	-	-	-	-	-	
Betydeligt ødem	1	-	1	-	-	-	-	-	-	
Placenta prævia og blødning	-	-	-	-	1	-	1	-	2	
Blødning	2	-	1	2	1	-	-	1	2	
Ueftergivelige fødselsdele	3	-	3	-	-	-	-	-	-	
Trænde livmorbristning	1	-	1	-	-	-	-	-	-	
Temperaturstigning hos barselkvinden	1	-	1	-	-	-	-	-	-	
Avtagende kræfter -	2	-	2	-	-	-	-	-	-	
Lungetuberkulose	1	-	1	-	-	-	-	-	-	
Fortidlig løsning av normalt sittende morkake	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
Isseleie med panden fortil	2	-	2	-	-	-	-	-	-	
Ansightsleie	-	-	-	-	1	-	1	-	-	
Tverleie	-	-	-	-	16	-	10	7	-	
Dyp tverstand	2	-	2	-	-	-	-	-	-	
Fremfald av navlesnor	1	-	1	-	2	-	1	1	-	
Daarlige fosterlyd, fare for fosterets liv	4	-	4	-	-	-	-	-	-	
Fostervandets tidlige avgang	1	-	1	-	-	-	-	-	-	
Hydramnion	1	-	1	-	-	-	-	-	-	
Tilbakeholdt fosterhode	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
Fastvoksnings	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Tilbakeholde	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Tilsammen	464	2	468	7	24	1	15	11	31	
Samlet sum	548	7	553	11	42	2	30	15	42	
	555		564		44		45			

¹⁾ Dødsårsak: barselfeber. ²⁾ Dødsårsak: barselkrampe. ³⁾ Dødsårsak: peritonit. ⁴⁾ Døds-partum. ⁵⁾ Dødsårsak: ruptura uteri, volvulus. ⁶⁾ 2 av disse forløst ved tang paa sætet.

¹¹⁾ Som indikation opført: Diabetes, epilepsi og nevrasteni.

Anm : Angaaende den ene af de 2 under tangforløsning paa grund av risvækkelse opførte av operation opførte, er det ikke usandsynlig, at det er samme person, som i beretningen

operationer.

ning ved endeleie.		Part. præma- turus arti- ficialis.		Accou- chement forcé.		Keisersnit.				Supravaginal amputation.		Per- fora- tion.		Exvi- scera- tion.		Abor- tus pro- vocat.		Efter- byrds- opera- tion.	
Barn.		M.	Barn.	M.	B.	Mødre.	Barn.	M.	Barn.	M.	Barn.	M.	M.	M.	M.	M.	Mødre.		
Lev.	Død.	Lev.	Lev.	Død.	Lev.	Lev.	Død.	Lev.	Død.	Lev.	Lev.	Død.	Lev.	Lev.	Lev.	Lev.	Lev.	Død.	
7	1	-	5	5	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	1	1	-	-	-	-	1	8) 1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	2	1	1	-	-	-	2	-	2	-	-	-	-	-	-	1	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
9	2	10	9	1	-	-	5	1	5	1	2	1	1	1	1	2	6	1	
8) 26	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	1	1	1	-	-	-	1	8) 1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	1	8) 1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1	1	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	6	1)	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
7) 1	-	-	-	-	-	-	-	-	10) 1	-	1	-	-	-	-	11) 3	3	-	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
27	8	2	2	-	1	1	1	1	1	-	-	-	-	1	-	6	36	1	
36	10	12	11	1	1	1	6	2	6	2	2	1	1	2	1	8	42	2	
		46			12		8		8		2		2			44			

aarsak for den ene kvinde febris puerperalis c. embolia; for den anden embolia pulmonum (post Fotfødsel. 8) Forløst ved tang. 9) Forløst ved tang. 10) Dødsårsak: indre forbldning.

barselfeber døde kvinder, den under vending opførte døde kvinde og likesaa den under efterbyrds fra fødselsstiftelsen er opgitt som død under 3 forskellige fødselsoperationer.

Liste over de av lægerne

Dødsårsak.	Tilsammen.	Derav		Alder							
				0-1		1-5		5-10		10-15	
		Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.
I. Medfødte sygdomme og dannelsesfeil.											
Medfødt svakhet	149	89	60	89	59	-	-	1	-	-	-
— cyanose	4	3	1	3	1	-	-	-	-	-	-
Andre medfødte eller i umiddelbar tilslutning til fødselen optrædende sygdomme	10	7	3	7	3	-	-	-	-	-	-
Misdannelser i centralnervesystemet	2	-	2	-	2	-	-	-	-	-	-
II. Alderdomssygdomme.											
Alderdomssvakhet	136	41	95	-	-	-	-	-	-	-	-
Alderdomsgangræn	11	6	5	-	-	-	-	-	-	-	-
III. Infektionssygdomme.											
Tyfoidefeber	6	2	4	-	-	-	-	-	-	-	1
Epidemisk cerebrospinalmeningit..	3	-	3	-	1	-	2	-	-	-	-
Akut poliomyelit	2	2	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	46	22	24	2	1	14	13	3	5	3	3
Kikhoste	80	39	41	23	24	16	17	-	-	-	-
Difteri (croup)	33	15	18	1	-	10	9	4	5	-	1
Lungebetændelse (croupøs).....	211	102	109	20	20	17	15	1	-	-	1
Influensa	4	2	2	2	-	-	-	-	-	-	-
Gigtfeber	11	7	4	-	-	-	-	1	1	1	1
Rosen.....	24	12	12	4	2	-	1	-	2	-	-
Flegmone, absces.....	7	4	3	-	-	-	-	1	-	-	-
Septicopyæmi	20	12	8	2	1	-	-	-	-	2	-
Barselfeber	7	-	7	-	-	-	-	-	-	-	-
Pemfigus hos nyfødte	3	1	2	1	2	-	-	-	-	-	-
Tetanus	4	2	2	-	-	-	-	1	2	-	-
Akut gastro-enterit(cholera nostras)	158	92	66	72	45	9	6	2	-	-	1
Tuberkulose i lunger	436	197	239	-	2	4	1	2	3	2	13
— - tarmkanal	14	4	10	-	-	-	1	-	1	-	2
— - urin- og kjønsorg..	4	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-
— - ben og led	5	4	1	-	-	-	-	-	-	1	-
— - lymfekjertler (skrofulose).....	5	3	2	1	-	1	1	-	-	-	1
— - hjernehinder	67	30	37	5	2	11	15	8	3	2	4
— - andre organer eller med uopgit sæte ..	7	5	2	1	-	-	-	-	-	-	-
Miliærtuberkulose	12	5	7	-	-	-	-	-	1	-	2
Syfilis, medfødt	18	14	4	13	4	1	-	-	-	-	-
— , erhvervet efter fødselen ..	3	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre infektionssygdomme, med speciel angivelse av sygdommen, deriblandt almeninfektioner forvoldt ved dyreparasiter.....	4	4	-	-	-	1	-	-	-	-	-

meddelte dødsårsaker.

Liste over de av lægerne

(Forts.). Dødsarsak.	Tilsammen.	Derav		Alder							
				0—1		1—5		5—10		10—15	
		Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.
IV. Kroniske blod- og ernærings-sygdomme.											
Kronisk rheumatisme. Arthritis deformans	5	4	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Diabetes	32	16	16	-	-	-	-	-	-	1	-
Leukæmi, pseudoleukæmi	5	3	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Perniciös anæmi	9	4	5	-	-	-	-	-	-	-	-
Morbus maculosus Werlhoffi, purpura hæmorrhagica	2	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Rakit	16	8	8	5	3	3	5	-	-	-	-
Andre sygdomme i denne gruppe	7	3	4	-	-	-	-	-	-	1	-
Kron. forgiftninger: Alkoholisme	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
V. Sygdomme i nervesystemet.											
Apoplexi og hjerneemboli	172	71	101	-	-	-	-	-	-	-	-
Meningit (suppurativ)	17	12	5	4	2	3	1	1	-	-	1
Paralysis generalis	8	7	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre sindssygdomme	29	16	13	-	-	-	-	-	-	-	-
Epilepsi	5	2	3	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre hjernesygdomme	10	4	6	-	-	-	-	-	-	1	1
Rygmarvstæring (tabes dorsalis)	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre rygmarvssygdomme	11	3	8	-	-	-	-	-	-	-	-
Kramper hos smaabarn	37	22	15	16	15	5	-	-	-	-	-
Andre sygdomme i nervesystemet	8	6	2	-	-	-	-	-	-	-	-
VI. Sygdomme i kredsløpsorganerne.											
Endo-, perikardit	5	3	2	-	-	-	-	-	-	-	1
Klappefeil	174	72	102	-	-	-	-	-	2	-	2
Hjertemuskelsygdomme	21	5	16	-	-	-	-	-	-	-	-
Arteriosklerose	97	45	52	-	-	-	-	-	-	-	-
Aneurysma	5	4	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Hjertelammelse	88	42	46	-	2	-	-	-	1	-	-
VII. Sygdomme i aandedraets-organerne.											
Bronkit, akut	71	31	40	10	13	3	7	1	-	-	-
— , kronisk, bronkiktasi	40	18	22	1	-	-	1	-	-	-	-
Astma, emfysem	6	4	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Lungebetændelse, katarralsk	70	35	35	14	10	13	11	-	-	-	-
Lungegangræn	4	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Lungeemboli	4	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-
Pleurit, serøs	6	5	1	-	-	-	-	-	-	-	-
— , purulent	9	6	3	-	-	2	-	1	-	-	-
Andre sygdomme i aandedrätsorg.	5	1	4	1	2	-	-	-	-	-	-

meddelte dødsårsaker.

Liste over de av lægerne

(Forts.). Dødsårsak.	Tilsammen.	Derav		Alder							
				0—1		1—5		5—10		10—15	
		Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.
VIII. Sygdomme i fordøielsesorganerne.											
Mave-tarmkatarr (kronisk)	12	3	9	-	2	-	1	-	-	-	-
Mave-, duodenalsaar	17	9	8	-	-	-	-	-	-	-	-
Blindtarmbetændelse (appendicit) ..	30	14	16	-	-	-	-	1	2	1	1
Diffus peritonit	39	16	23	-	1	1	2	3	-	-	1
Indeklemt brok	5	2	3	-	-	-	-	-	-	-	-
Volvulus og ileus av andre aarsaker	14	8	6	2	-	-	-	-	-	-	-
Galdestenssygdomme	6	1	5	-	-	-	-	-	-	-	-
Leverkirrose	9	6	3	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre sygdomme i fordøielsesorg.	19	7	12	2	-	-	1	-	1	-	-
IX. Sygdomme i urin- og kjønsorganerne.											
Nefrit, akut	7	2	5	1	-	-	-	-	-	-	2
— , kronisk (morb. Brightii) ..	108	59	49	-	-	-	-	2	-	-	3
Cysttit, cystopyelit	17	10	7	-	-	-	1	1	-	-	-
Nyresten- og blærestenssygdomme ..	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre nyre- og urinveissygdomme	12	11	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Sygdomme i kjønsorganerne, som ikke henhører under nogen anden gruppe	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
X. S vulster.											
Carcinom (kræft) i huden	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
— — - mavesækken..	128	72	56	-	-	-	-	-	-	-	-
— — - fordøielsesorg.											
— — - ellers	63	30	33	-	-	-	-	-	-	-	-
— — - brystkjertelen	16	-	16	-	-	-	-	-	-	-	-
— — - livmoren	29	-	29	-	-	-	-	-	-	-	-
— — - andre organer, eller med uopgitt sæte	29	9	20	-	-	-	-	-	-	-	-
Sarkom i bensystemet	4	2	2	-	-	-	-	-	-	-	1
— - andre organer eller med uopgitt sæte	9	5	4	-	-	-	-	1	-	1	-
Andre svulster	33	14	19	-	1	-	-	1	1	1	2
XI. Sygdomme i hud, bindevæv, ben og led, som ikke kan henføres under nogen av de foregaaende grupper.											
Gangrän (ikke senil)	3	-	3	-	1	-	-	-	-	-	1
Ben- og ledssygdomme	8	3	5	-	-	-	1	-	-	-	1

meddelte dødsårsaker.

Liste over de av lægerne

(Forts.). Dødsaaarsak.	Tilsammen.	Derav		Alder							
				0—1		1—5		5—10		10—15	
		Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.
XII. Svangerskaps- og barsel-sygdomme.											
Barselkrampe.....	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-
Emboli og trombose	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Bledning	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Livmorbristning	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Abort.....	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre svangerskaps- og barsel-sygdomme	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
XIII. Andre sygdomme.											
Myxødem	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Addisons sygdom.....	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre sygdomme (med speciel angivelse)	7	-	7	-	2	-	-	-	-	-	-
Ukjendt dødsaaarsak.....	15	13	2	10	2	-	-	-	-	-	1
XIV. Unaturlig død.											
Selvmord	24	22	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Drap og mord..	4	4	-	2	-	-	-	-	-	-	-
Ulykkestilfælde:											
Akut alkoholforgiftning	4	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre akute forgiftninger	2	2	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Drukning	20	18	2	-	-	-	-	3	-	1	1
Forbrænding	6	3	3	-	-	1	2	2	-	-	1
Elektrisk strøm og lynnvedslag	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vaadeskud	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre ulykkestilfælde (med speciel angivelse)	70	41	29	4	4	5	5	4	3	-	-
Tilsammen	3281	1584	1697	319	229	122	120	46	32	23	44

Kontrollen med byens renhold fôrtes som før fra ingeniørkontoret. Tilsynet med røkplagen m. v. fortsattes som aaret forut av den ansatte røkinspektør.

Ved boligkontoret har den systematiske gjennemgåelse av de forskjellige distrikter i byen som i tidligere år foregått noget uregelmæssig, da man ikke har en mand til hvert distrikt. Der foretages i alt 58 840 undersøkelser i distrikterne. Der blev undersøkt 488 hus, i 292 af disse paavistes misligheter. — Helseraadets ingeniør har i sin aarsrapport til dette knyttet en beretning om undersøkelser over

meddelte dødsaaarsaker.

og kjøn.		15—20		20—25		25—30		30—40		40—50		50—60		60—70		70—80		80—90		90—100	
Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.		
-	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-		
-	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-		
-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-		
2	-	3	1	2	-	3	1	5	-	4	-	2	-	1	-	-	-	-	-		
-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
-	-	-	-	1	-	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
-	1	1	-	1	-	4	-	5	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
3	-	1	-	4	-	7	-	4	4	3	2	3	1	-	3	3	5	-	2		
51	63	68	66	46	72	114	114	131	127	165	159	213	217	192	234	88	184	6	36		

hussop i Kristiania. Ifølge denne gives der en mængde forskjellige arter sop, men kun 5 à 6 av disse har betydning for den foreliggende sak. Den egte hussop ødelægger gjerne træet utenfra og indover mot marven, de øvrige sopper vokser ofte den motsatte vei. Hussoppens bygning omtales (mycelium, frugtlegemer, sporer), og dens vigtigste livsbetingelse, som er fugtighet; findes denne og desuden næring og gunstig temperatur, trives soppen og vokser hurtig i lys som i mørke, i det frie og i indestængte rum. Skal man søke efter aarsaken til hussop, maa man derfor først

undersøke aarsaken til fugtigheten i bygverket. Da nybygninger i de første aar gjerne er raa og fugtige, forekommer soppen hyppigst der. Det gjælder derfor at holde fugtigheten ute i en bygning, især en nybygning. Av stor vigtighet er her en hensigtsmæssig tørlægning av grunden og at avdække den med et for vand ugjennemtrængelig skikt, for at hindre jordfugtigheten fra at trænge ind. Likesaa maa yttermurene beskyttes mot, at fugtighet trænger ind gjennem dem, til hvilket øiemed flere fremgangsmaater omtales. Betydningen av, at bygverket er tilstrækkelig tørt, før det tages i bruk, og at tør fyld anvendes mellem gulvene, fremhæves, likesaa skadeligheten av at anbringe linoleum paa nye gulve. Ved indtrædende vandskade ved utøtte ledninger eller fra rum, hvor vandtapning foregaard, økes naturligvis faren for sop. En vandskade i en ældre bygning har samme, om ikke endnu større betydning, da gammelt murverk, som er blit gjennemblødt, tørres senere end nyt murverk, og hertil kommer muligheten av, at de gamle bjelkelag er «morskne», eller som det ogsaa hedder «brændte» eller «tørraattne», hvorved de har en stor evne til at opsuge fugtighet for senere kun langsomt at avgj den. Av stor vigtighet er derfor ogsaa, at gulvene i baderum indrettes med vandtæt materiale (beton). Den egte hussop kan vokse meget hurtig, og den kan i kort tid ødelægge store værdier. Efter nyere undersøkelser maa dens sporer ansees særlig farlige i det første aar, og først efter 3 aars forløp anser man dem for uskadelige. Soppen angriper neppe friskt træ, men fortrinsvis træ, som paa forhaand allerede er inficeret av andre sopper. Den har vanlig ikke været vanskelig at paavise, da man oftest har fundet fuldt utviklede frugtlegemer. I de fleste tilfælde kommer man nemlig altfor sent over sopskaden. Har først soppen utviklet sig saa langt, at der er dannet frugtlegemer, er den meget vanskelig at utrydde. At kjelderne holdes luftige og rene spiller en stor rolle. — Soppens av myceliet dannede frugtlegeme har en gulgrøn-brun farve med foldede tverstriper omgit av en hvit eller svagt rosafarvet kant og har oljelignende draaper hængende utenpaa. Som gunstig temperatur for soppens utvikling nævnes 18—20°, i over 27° varme vokser den ikke. Sommeren er derfor den gunstigste aarstid, men undertiden, og især i bygninger med centralopvarmning, vokser soppen aaret rundt.

Som middel mot soppen anbefales carbolineum; men det maa paafores virket, naar dette er fuldstændig tørt. Som antiseptiske midler anvendes nu ofte ellers antinonin, kobbersulfat og enkelte fluorpræparater.

Der forekommer ogsaa i vore bygninger andre sopper, men disse er muligens undertiden tillagt større betydning, end de fortjener. Den viktigste av disse er polyporus vaporarius, hvis mycel ligner den egte hussops, men frugtlegemet er hvitt og sitter i kanten av myceliet. Den findes ofte i vaskerier.

Skimmelsoppene trives paa stoffe av organisk oprindelse, oftest paa klister til tapeter eller linoleumpap og frembringer i de rum, hvor de findes, en ubehagelig lugt. De findes ofte i vinkjeldere. De trives ogsaa, hvor der er overskudd av fugtighet. De ødelægger dog ikke nævneværdig træverk i husene. For at beskytte sig mot dem sætter man 1/2—1 pct. antimnonin til klisteret, og rum eller møbler, som er befængt med skimmel, kan desinficeres ved formalin.

Forøvrig henvises til den trykte beretning for 1914 fra sundhetskommissionen side 112 og flg.

Gjennem hele aaret har der fremdeles været bolignød, og husleien er vedblit at stige, saa det i mangfoldige tilfælde er blit en umulighet for beboerne at betale den, uten at det maa ske paa bekostning av andre vigtige livsfordødenheter. Herover føres megen og berettiget klage likesom over, at folk maa bo i usunde og daarlig vedlikeholdte boliger, uten at det er mulig at faa dem forbedret. Beboerne tør ikke klage til eierne, som da blot henviser dem til at flytte og endog siger

dem op, ifald de ikke er fornøjet, som de har det. Ledige boliger kan det ikke siges at ha været, mens der i stor utstrækning som nødboliger benyttes rum, som tidligere har været sløifet, fordi de var utjenlige til boliger. Det er mest de daarrigst stillede mennesker med de mindste indtægter, som rammes værst. Paa denne maate nyter det litet at tænke paa at faa forbedret endog de misligste forhold i byen. Vistnok er der allerede bygget ikke saa faa boliger paa 1 og 2 værelser med kjøkken, men det forslaar endnu ikke. Der maa bygges, uten hensyn til om bygningen svarer regning eller ikke, men det er da en selv-følge, at saadanne bygninger ikke bygges av private. Kommunen maa opføre dem, tarvelige og billigst mulig, men praktiske og forsvarlige i sanitær hen-seende. — Gamlehjemsaken er i god gjænge i byen, og det er en stor og pris-værdig sak at arbeide for.

Stadskemikeren har fortsat med undersøkelser av nærings- og nydelsesmidler i samarbeide med stadsdyrlægen. Desuden har han undersøkt byens drikkevand, samt forskjellige bruksgjenstande væsentlig paa giftige eller sundhetsskadelige bestanddele. — Ved undersøkelse av 13 prøver av kjøtdeig paa borsyre, benzoesyre, formalin og fluorforbindelser kunde ingen av disse stoffer paavises. 3 prøver undersøktes paa paprika, eddikesur lerjord, men med negativt resultat. — 24 prøver av brusimonader viste sig ved prøven ikke at indeholde saccharin.

Av barnehjem findes fremdeles 22. Der stod 2 044 pleiebarn under helse-raadets kontrol. Ved pleiebarnkontoret er av tilsynskvinderne ialt utført 20 122 undersøkelser. 9 barnekrybber var i virksomhet og 1 spædbarnshjem (Frelses-arméens hjem «Trygg»). Antallet av barneeasyler i 1914 er ikke angitt; i 1913 var der 12. Der hersker fremdeles nødstilstand med hensyn til utsættelse av spædbarn.

Om **fængslerne** og sykepleien under disse henvises til den derom av fængselsstyrelsen utgivne beretning.

Ved den **offentlige vakcination** vakcinertes 5 069 barn. — Ved den offentlige revakcination, som avholdtes i sundhetskommissionens kontor fra 17de—20de mars for skolebarn, som forlater folkeskolen, revakcinertes 708 barn. Der anvendes kun dyrisk lymfe.

Statens institut til frembringelse av dyrisk vaccine er i Kristiania.

Sykehus. I byen var der 6 offentlige sykehus, nemlig Rikshospitalet, fødselsstiftelsen og kvindekliniken, det kommunale sykehus's Vte avdeling med lægevaktstation (og 2 underavdelinger utenfor byen), Kristiania militære sykehus, diakonisearnstaltens sykehus og Vor Frue hospital (katolsk); kommunens epidemi-sykehus og 3 avdelinger for medicinske, kirurgiske og hud- samt veneriske syg-domme m. v. ligger i Vestre Aker. Det kommunale sindssykeasyl er paa Dike-mark i Asker. I byen ligger Oslo hospitals sindssykeasyl. Foruten disse syke-hus har flere av byens læger og foreninger større eller mindre sykehusavdelinger forbundet med sine kliniker. 2 nye fødselshjem er blit tillatt oprettet i aarets løp.

Badeindretninger. I antallet av de til almenhetens benyttelse staaende badeindretninger er ingen forandring skeet i 1914. Ved badeanstalten i Torg-gaten solgtes 191 069 billetter, ved Kristiania bad 62 573, ved Sagenes bad 104 867, ved Enerhaugens 47 049, ved Kampens 11 581. Fra Alfheims mangler ogsaa iaar cpgave over antallet av solgte billetter.

Apotekenes antal var 26, hvorav et nyt, Fagerborg apotek, som blev aapnet 23de januar. Om deres personale henvises til tabellen i den almændelige beretning.

II. Akershus amt.

Lægedistriktsinddeling, flateindhold, Indbyggere, medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flate- indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 1ste decb. 1910.	Tandlæger. Læger ¹⁾ .	Tandlæger.	Jormødre.	Hjælpe- vakinatører.
Amtet	5 235,30	129 323	76	13	64	40
1. Aker	1 035,30	59 380 ²⁾	51	5	21	11
	Aker	424,60	30 375	28	1 ³⁾ 10	5	
	Asker	106,28	5 800	7	2	1	1
	Bærum	185,00	11 062	10	-	4	2
	Nittedalen	182,75	2 780	2	-	1	1
	Skedsmo	66,08	3 705	1	-	-	
	Lillestrøm	5,32	4 373	3	2	5	2
	Lørenskogen	65,27	1 285	-	-	-	
2. Ullensaker	2 086,88	35 073	10	6	19	15
	Ullensaker	240,45	5 896	2	2	3	2
	Sørum	102,66	2 742	-	-	1	1
	Gjerdrum	80,28	1 657	-	-	1	1
	Nannestad	331,56	4 051	1	-	2	1
	Nes	624,45	8 376	2	2	4	4
	Eidsvold	339,42	9 557	4	2	6	4
	Hurdalen	271,52	1 719	1	-	1	1
	Feiring	96,54	1 075	-	-	1	1
3. Høland	1 331,10	14 860	6	-	14	7
	Høland	448,80	5 096	3	-	4	2
	Setskogen	184,52	821	-	-	1	1
	Urskog	418,61	4 588	2	-	3	2
	Fet	279,17	4 355	1	-	6	2
4. Follo	782,02	20 010	9	2	10	7
	Drobak, kjøbstad	0,80	1 879	4	1	1	-
	Hølen, ladested	0,13	165	1	-	-	-
	Son, —	0,20	550	-	-	-	-
	Hvitsten — ⁴⁾	0,07	69	-	-	-	-
	Vestby	118,53	2 765	-	-	1	1
	Kraakstad	149,63	3 560	1	1	2	1
	Enebak	252,21	3 193	1	-	3	2
	Aas	92,08	3 145	2	-	1	1
	Frogner	84,71	2 049	-	-	1	1
	Nesodden	88,66	2 635	-	-	1	1

¹⁾ Ved distriktslægernes bopæl er her, ligesom i de øvrige amter, herredets navn uthævet ved spærrede typer. ²⁾ Distriktslægen bor i Kristiania. ³⁾ Av disse bor 2 i Kristiania. ⁴⁾ Har ikke eget kommunestyre.

Sundhetstilstanden betegnes i det hele som ret god. Av epidemiske sygdomme meldtes i alt 9 212 tilfælde, hvorav 265 endte dødelig; aaret først var de tilsvarende tal 9 488 og 221.

Dødeligheten utgjorde 12,0 pro mille av den oppgivne tilstedeværende middelfolkemængde. Se tabel II.

Om de **epidemiske sygdomme** i almindelighet henvises til tabellen på side 24 og 25. Jfr. forøvrig sidste tabel i den almindelige beretning.

Av **tyfoidfeber**, som overalt hadde et let forløp, indtraf endel spredte tilfælde, særlig i Østre og Vestre Aker; i slutten av aaret optraadte der også nogen på Lillestrøm omkring et melkeutsalg, hvor stellet var mindre propert; efterat dette utsalg var gjort grundig rent, blev ingen flere angrepne på denne kant. — I Fet (Høland distrikt) var 4 av tilfældene hos elever på amts-skolen; denne holdtes lukket i 8 dage og blev desinficeret. (Bjurstedt). — I Follo indsygnet endel mandskaper på Oscarsborg; de blev behandlet på garnisonssykehuet i Kristiania.

Cerebrospinalmeningit. Paa Nordstrand i Aker indtraf 2 spredte tilfælde, begge med dødelig utgang. — I Høland døde en ung kvinde efter et par dages sygdom; der var uttalte hode- og nakkesmerter med tilbeielighet til opisthotonus. (Prydz).

Av **impetigo contagiosa** er 7 tilfælde meldt fra Aker. — Inden en familie i Høland distrikt blev alle barn (8 i tallet) angrepne; smitte utenfra kunde ikke paavises.

Av **kataralsk ikterus** er meldt fra Aker distrikt 18 tilfælde (de fleste i Bærum), fra Ullensaker distrikt 21 og fra Follo 5. Fra Høland er oppført et dødsfall av denne sygdom hos en ældre mand.

Av **skabb** er meldt 369 tilfælde, hvorav 253 fra Ullensaker distrikt. Fra Nannestad anføres, at denne plague har let for at spre sig blandt skogsarbeiderne i tømmerhytterne; kyndig hjælp søkes ikke, men man behandler sig på egen hånd med forskjellige husraad. (Bruun).

Veneriske sygdomme. Utenfor sykehuis behandlede tilfælde vil sees av følgende tabel:

Sygdom.	Tilfælde.	Fordeling på lægedistrikterne:			
		1	2	3	4
		Aker.	Ullensaker.	Høland.	Follo.
Syfilis, erhvervet	12	3	9	-	-
— medfødt	2	-	2	-	-
Gonorré, uretrit	38	15	14	1	8

Tuberkulose. Til oplysning om tallet på de i arets løp meldte og av tuberkuloseprotokollerne utgaaede tilfælde av tuberkuløse sygdomme henvises til tabellen i den almindelige beretning. Dødsfall av lungetuberkulose utgjorde for det hele amt 14,0 pet. av alle ved sygdom forårsakede dødsfall og

Epidemiske

	Ialt kjendte		Tiden er opgitt for	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.
	tilfælde.	dødsfald.							
Tyfoidefeber	52	-	52	5	2	1	1	2	10
Cerebrospinalmeningit	4	3	4	1	1	2	-	-	-
Akut poliomyelit	6	1	6	1	-	-	-	-	3
Skarlagensfeber	754	8	746	94	92	80	54	67	56
Meslinger	11	-	11	3	-	1	-	1	3
Difteri (croup)	184	18	184	21	10	15	15	10	10
Blodgang	1	-	1	-	-	-	-	-	-
Barselfeber	12	2	12	2	1	1	2	2	-
Pyæmi, sephthæmi	14	11	6	-	-	-	-	-	-
Rosen	78	5	78	8	12	5	4	5	7
Røde hunde	45	-	45	2	5	5	7	8	10
Vandkopper	169	-	169	27	14	21	12	15	9
Kusma	163	-	163	5	12	8	20	18	11
Kikhoste	1040	13	1040	45	28	83	100	137	137
Akute katarrer i aandedrætsorganerne	3408	41	3401	538	417	413	335	365	316
Influensa	656	1	655	145	163	119	73	39	17
Lungebetændelse	502	116	501	57	40	56	45	58	57
Pleurit	182	7	182	17	15	20	16	15	21
Gigtfeber	234	2	234	19	30	21	26	15	19
Akut diarré (kolerine)	1695	36	1695	73	44	73	60	57	124
Skjørifikation	2	1	1	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	9212	265	9186	1063	886	924	770	814	810

Døde av lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne dødsfald ved			
	sygdom.	lunge-tuberkulose.	epidemiske sygdomme	ikke epidemiske sygdomme.
Aker	757	132	126	631
Ullensaker	451	48	69	382
Høland	181	22	31	150
Follo	228	25	39	189
Drøbak by	22	1	7	15
Son ladested	9	4	1	8
Hølen —	5	-	2	3
Bygder	192	20	29	163
Akershus amt	1617	227	265	1352
Derav i byer	36	5	10	26
— - bygder	1581	222	255	1326

sygdomme.

Juli.	August.	September.	Oktobr.	November.	December.	Fordeling paa lægedistrikterne:							
						1		2		3		4	
						Aker.		Ullensaker.		Høland.		Follo.	
						Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
9	3	2	-	14	3	28	-	2	-	6	-	16	-
-	-	-	-	-	-	2	2	1	-	1	1	-	-
-	2	-	-	-	-	1	-	1	-	4	1	-	-
58	35	33	60	67	50	312	5	323	2	36	-	83	1
1	-	-	-	1	1	2	-	1	-	-	-	8	-
14	28	23	19	13	6	95	6	53	8	23	2	13	2
1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
1	-	2	-	-	1	5	2	3	-	2	-	2	-
1	1	2	1	-	1	5	5	1	1	4	4	4	1
3	7	9	6	8	4	49	1	19	1	2	1	8	2
2	5	-	1	-	-	44	-	-	-	-	-	1	-
2	3	8	8	20	30	81	-	40	-	10	-	38	-
2	2	6	18	17	44	90	-	37	-	17	-	19	-
116	107	81	58	72	76	621	7	114	2	116	1	189	3
163	75	162	191	211	215	1885	20	713	11	255	4	555	6
11	10	17	14	20	27	305	1	127	-	100	-	124	-
28	17	28	55	37	23	188	53	205	34	37	13	72	16
12	10	18	13	13	12	74	2	56	3	24	1	28	1
11	10	16	22	25	20	113	-	48	1	21	-	52	1
500	406	129	89	72	68	894	22	349	5	132	3	320	6
-	-	-	-	1	-	-	-	2	1	-	-	-	-
935	721	536	555	591	581	4794	126	2096	69	790	31	1532	39

16,8 pct. av dødsfald av ikke epidemiske sygdomme. For byerne var forholdet henholdsvis 13,9 og 19,2 og for bygderne 14,0 og 16,7 pet. Forøvrig henvises til tabellen paa foregaaende side. Til kurativ behandling av ubemidlede, ikke fattigunderstøttede har Aker herred forheiet sit aarlige bidrag fra kr 1 500 til 2 000. (Oxholm). — Fra Nes (Ullensaker distrikt) anføres, at baade dødsfald av tuberkulose og tilgangen paa nye tilfælde synes at være avtagende i de senere aar. (Søberg).

Av **obstetriciske operationer**, utført av læger, er ialt meldt 86, derav 29 i Aker lægedistrikt, 40 i Ullensaker, 7 i Høland og 10 i Follo. Om indikationer og utfald se tabellen paa næste side.

Paa barselseng døde ifølge presternes opgaver 6 kvinder, ifølge lægernes 11; dødsårsaken for 2 av disse var barselfeber; forøvrig henvises til tabel XXXVI (gruppe XII) i den almindelige beretning.

I henhold til tabellen paa side 27 over **fødte** og **døde** var der et overskudd av 1 467 fødte og forholdet mellem fødte og døde = 100 : 52,7.

Obstetriciske operationer.

Indikation.	Tangforløsning.				Vending.				Utrækning ved bækkenendeleie.			Perfora-	Efter-	
	Mødre.		Barn.		Mødre.		Barn.		Mødre.	Barn.		tion.	byrds-	
	Lev.	Død.	Lev.	Df.	Lev.	Død.	Lev.	Df.	Lev.	Lev.	Df.	Mor.	operation.	
Utilstrækkelige eller smertefulde rier..	56	¹⁾ 1	57	1	1	-	1	-	2	2	⁵⁾ 1	-	-	
Trængt bækken.....	2	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	
Barselkrampe	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Placenta prævia og blødning.....	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	
Isseleie med panden fortil	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Tverleie	1	-	²⁾ 2	-	5	³⁾ 1	⁴⁾ 5	1	-	-	-	-	-	
Fremfald av navlesnor.....	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Tilbakeholdt morkake.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
Fastvokset	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	
Uopgit indikation	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Tilsammen		67	1	68	2	7	1	7	1	2	2	1	1	4
		68		70		8		8		3				

¹⁾ Opgit dødsårsak: hjertelammelse. ²⁾ Før første tvilling blev forløst, var der fremfald av anden tvillings lemmer; denne blev forløst efter at være vendt paa hodet. ³⁾ Døde 2 uker efter fødselen; årsak ikke opgit. ⁴⁾ En af disse andentvilling; første forløst (lev.) ved utrækning. ⁵⁾ Andentvilling; første forløst (lev.) ved tang.

Fødte og døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde						
	leven-de.	død-fødte.	ialt.	0—1 aar.	i 1ste døgn.	paa barsel-seng.	ved ulyk-kelige hændelser.	ved selv-mord.	ved drap.
Aker	1431	31	651	108	16	-	23	5	-
Ullensaker	850	13	507	60	15	4	8	4	1
Høland	374	7	212	26	6	1	5	1	-
Follo	449	7	267	30	10	1	8	2	1
Drøbak by	38	1	29	3	-	-	1	-	-
Son ladested	3	-	4	1	-	-	-	-	-
Hølen —	3	-	3	-	-	-	-	-	-
Hvitsten —	11	1	11	-	-	-	-	-	-
Bygder	394	5	220	26	10	1	7	2	1
Akershus amt	3104	58	1637	224	47	6	44	12	2
Derav i byer	55	2	47	4	-	-	1	-	-
— - bygder	3049	56	1590	220	47	6	43	12	2

De hyppigste dødsårsaker var:

Dødsårsaker.	Dødsfald.	Derav i	
		byer.	bygder.
Alderdomssvakhet	234	9	225
Lungetuberkulose	227	5	222
Kræft (cancer og sarkom)	138	2	136
Krupos lungebetændelse	116	3	113
Hjerneslag	103	1	102
Klappefeil og hjertemuskelsygdomme	82	3	79
Medfødt svakhet	75	-	75
Tuberkulose utenfor lungerne og miliær-tuberkulose	59	1	58
Arteriosklerose	55	2	53
Hjertelammelse	51	-	51

Levemaate og hygieniske forhold. I Skedsmo herred (Aker distrikt) har der omkring Strømmen jernbanestation og ved Sagdalselven utviklet sig en betydelig fabrikindustri (mekanisk verksted, nærmest beregnet paa bygning af jernbanevoguer; staalstøperi for større artikler, saasom skibsstævner, ror etc.; trævarefabrik; mølle; uldsspinderi og nogen mindre anlæg). Dette strøk har nu en folkemængde paa mindst 2 000 og burde utgjøre en egen bygningskommune med dertil hørende reguleringskommision, vandvæsen og diverse andre kommissioner og væsener. (Bjurstedt).

Fra Nannestad (Ullensaker distrikt) anføres, at skogsarbeiderne ofte klager over de temmerkoier, de maa ta tiltakke med; det er især de, som opføres ved mere tilfældige skogsdrifter, og som kun er beregnet for den ene vinters drift; tak og vægger uteatte; undertiden bare jordgulv. (Bruun).

Fra Høland skriver distriktslæge Prydz: «Ifølge velvillig meddelelse fra det statistiske centralbyraa utførtes fra Norge av klid i 1914 ca. 11 millioner kg. mot 16 i 1913, 21 i 1912, 36 i 1911 — altsaa stadig og betydelig avtagen. Det er at haabe, at regjeringens delvise paalæg om sammalt mel, dyrтiden, videnskabens oplysninger m. m. skulde i nogen mon tjene til at vende folket bort fra det klidfattige mel. Bruken av drops og chokoladebonbons synes i jevn tiltagen uhindret av advarende røster. Barn og unge jenter mottar gjerne disse ting som gaver, foruten selv at kjøpe. Det er blot en almindelig opinion at anse et kræmmerhns drops for en særdeles passende ting til «spendering». Denne opinion begyndte for en menneskealder siden at brede sig, da markeds-sukkertøjet blev almindelig betragtet som tip-top av nydelse og forventedes sikkert med den hjemvendende mandlige markedsgjest».

Sykehus. I Aker herred er Aker sykehus og pleiehjem paa Tonsen; foruten almindelig sykehus og gamlehjem er der ogsaa tuberkulosehjem og epidemi-avdeling. Desuden findes Kristiania kommunale sykehus og epidemilasaret, Diakonhjemmets sykehus, 2 private sanatorier for tuberkuløse, begge paa Grefsen, og 1 pleiehjem for tuberkuløse paa Grorud, Gaustad statsasyl for sindssyke og doktor Dedichens private sindssykeasyl. Fremdeles 3 sanatorier, nemlig paa Holmenkollen og Voksenkollen, og dr. Møinichens ved Midtstuen. — I Nittedalen er et privat sanatorium (Gittre) for tuberkuløse. — I Bærum er der et kommunalt sykehus, epidemisykehus, et pleiehjem for tuberkuløse, et pleiehjem for aandssvake og et for gamle samt et epileptikerhjem. — I Asker herred er et litet sykehus, Akershus amts sindssykeasyl paa Blakstad og Kristiania kommunale sindssykeasyl paa Dikemark. — I Ullensaker og Nes herreder er der pleiehjem for tuberkuløse. — I Follo distrikt har Drøbak et epidemilasaret.

Badeindretninger. I Aker distrikt er der dusjbad paa Lilleaker skole ved Lysaker, 2 folkebad (badstubad med dusj), 1 i Nydalen og 1 ved Grorud; endvidere et karbad med dusj i Sørkedalen og et i Maridalen ved Hammeren; begge disse tilhører fhv. statsminister Løvenskjold. Paa Bygdø, Nordstrand og flere steder i nærheten av Kristiania findes sjøbadelhus tildels i forbindelse med forlystelsesetablissementer. I Lillestrøm er der et folkebad (badstubad, karbad og dusjbad). I Bærum er der et kommunalt bad ved Høvik; enkelte skoler og nogen fabrikker har bad. I Ullensaker distrikt er Eidsvold bad og kuranstalt samt et folkebad (badstubad) ved Eidsvold verk. I Follo distrikt findes i Drøbak en indretning for varme bad, gytje- og furunaalsbad, som holdes aapen om sommeren fra juni til august. Desuden er der et sjøbad, som holdes aapent i samme tid. Ved Aas meieri er der for publikum anledning til at faa varmt karbad.

Om amtets apotek se den almindelige beretning.

Følgende tabel gir oplysning om møter i helseraad og om vakcinerte:

Lægedistrikter.	Møter i helseraad.	Vakcinerte.
Akershus amt.....	63	3009
Aker.....	1) 25	1692
Ullensaker.....	2) 15	253
Høland.....	3) 9	430
Follo.....	4) 14	634

¹⁾ Aker 8, Asker 1, Nittedalen 1, Lillestrøm 4, Skedsmo 3, Lørenskogen 1, Bærum 7.
²⁾ Eidsvold 4, Gjerdum 2, Sørum 2, Ullensaker 1, Nannestad 2, Nes 3, Hurdalen 1.

³⁾ Høland 2, Ørskog 3, Fet 4. ⁴⁾ Aas 5, Nesodden 5, Kraakstad 1, Frogner 1, Enebakk 2.

III. Smaalenenes amt.

Lægedistriktsinddeling, flateindhold, indbyggere, medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flate- indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 1ste dec. 1910.	Læger.	Tandlæger.	Jormødre.	Hjælpe- vaktnører.
Amtet	4 144,14	150 690	64	22	69	32
1. Eidsberg	1 405,96	22 531	10	2	13	10
	Rømskogen.....	163,94	480	-	-	1	1
	Rødenes.....	221,67	1 355	1	-	1	1
	Rakkestad.....	416,32	5 489	2	1	3	1
	Eidsberg	229,30	6 014	2	-	4	3
	Trøgstad	205,73	3 515	1	-	2	2
	A skim.....	67,64	3 296	2	1	1	1
	Skiptvedt	101,36	2 382	2	-	1	1
2. Moss stadsdistrikter ..	Moss, kjøbstad	1,51	8 572	9	2	3	-
3. Moss lægedistrikt	782,40	15 944	1) 5	1	7	6
	Moss, landsogn.....	56,67	2 769	-	1	2)	-
	Spydeberg	138,86	2 305	1	-	1	1
	Høbel	143,68	2 287	1	-	1	1
	Vaaler	249,17	2 241	1	-	2	2
	Raade	113,73	2 866	-	-	2	1
	Rygge	80,29	3 476	1	-	1	1

¹⁾ Distriktslægen bor i Moss by. ²⁾ Jormoren bor i Moss by.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flate- indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 1ste decb. 1910.	Læger.	Tandlæger.	Jormede.	Hjælp- vaknater.
4. Fredrikstad stadsfys.	Fredrikstad, kjøbstad	10,20	15 481	8	7	12	-
5. Sarpsborg	Sarpsborg, kjøbstad	691,39	56 036	15	4	22	9
	Tune	8,18	10 710	7	4	5	-
	Rolvsey	142,63	7 295	1	-	3	1
	Varteig	30,65	2 349	-	-	-	1
	Skjeberg	69,34	1 140	-	-	1	1
	Borge	193,65	5 982	-	-	2	1
	Torsnes	41,94	6 384	2	-	3	1
	Onsø	35,54	1 532	-	-	1	1
	Glemminge	121,17	7 308	2	-	4	2
	Kraakerøy	28,46	10 144	3	-	1) 3	1
		24,83	3 192	-	-	-	-
6. Hvaler	Fredrikshald, kjøb- stad	1 252,68	32 126	17	6	12	7
	Hvaler	1,86	12 023	12	5	5	-
	Berg	86,39	4 045	1	-	2	2
	Id	255,30	5 593	1	-	2)	1
	Aremark	382,34	6 587	-	-	2	1
	Ømark	316,31	1 829	1	-	1	1
		210,48	2 049	2	1	2	2

1) Den fast ansatte jormor bor i Fredrikstad. 2) Jormoren bor i Fredrikshald.

Sundhetstilstanden synes i det hele at ha været nogenlunde tilfredsstillende. Av epidemiske sygdomstilfælde meldtes ialt 14 116 med 408 dødsfall mot henholdsvis 14 907 og 351 aaret forut.

Dødeligheten var 12,3 pro mille av den opgivne tilstedeværende middelfolkemængde. Jfr. tabel II.

Om de **epidemiske sygdomme** i almindelighet henvises til tabellen paa side 31 og 32. Se forøvrig sidste tabel i den almindelige beretning.

Av **tyfoidfeber** indtraf i Eidsberg distrikt 2 tilfælde i Rakkestad og 3 i Askim. Nogen smittekilde eller sammenhæng mellem tilfældene kunde ikke opdages. (A. Smith). — I Moss by var sygdommen en fortsættelse av den epidemi, som begyndte sommeren 1913; de fleste tilfælde forekom likesom aaret forut i den øvre bydel, som ligger nær op til «Vandsjø», hvorfra byen faar sin vandforsyning; men for antagelsen, at sygdommen skulde skyldes infektion av drikkevandet, har man intet avgjørende holdepunkt. Statens epidemilæge foretok bakteriologisk undersøkelse av melken fra saagodtsom alle de gaarder, som leverte melk til byen, men alle undersøkelser viste negativt resultat. (Galtung). — I Moss lægedistrikt optraadte sygdommen med 2 tilfælde i Rygge, 2 i Våaler og 6 i Moss herred; i sidstnævnte paavistes etsteds paratyfusbaciller i brøndvandet, men ellers kunde smittekilden som regel ikke paavises. (H. Holmboe). — Til Berg i Hvaler kom en ung pike syk hjem fra utlandet; sygdommen viste sig at være nervefeber, og hun døde av tarmbleødning i 3dje sygdomsuke. Hun blev jordet i Fredrikshald. (Nannestad).

Epidemiske sygdomme.

	Ialt kjendte		Tiden er opgit for	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Okttober.	November.	December.	
	tilfælde.	dødfald.														
Tyfoidfeber	45	3	44	3	-	-	11	6	2	-	2	5	6	6	3	
Cerebrospinalmeningit (epid.)	7	5	5	2	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Akut poliomyelit	25	4	22	6	3	-	4	-	-	-	2	4	3	-	-	-
Skarlagensfeber	425	6	415	83	62	40	13	17	47	15	14	30	28	37	29	
Meslinger	68	1	68	2	5	2	20	3	5	3	8	8	3	6	3	
Difteri (croup)	152	7	148	16	13	10	6	17	11	6	8	7	13	27	14	
Blodgang	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
Barselfeber	26	6	24	1	2	2	1	4	-	-	-	4	4	2	4	
Pyæmi, septæmi	32	14	25	1	1	-	3	4	2	3	2	2	3	-	-	4
Pemfigus (hos nyfædte)	7	-	7	-	1	-	-	1	1	-	-	-	3	1	-	-
Rosen	179	7	175	16	14	16	12	13	12	12	8	14	24	25	9	
Røde hunde	10	-	10	-	-	1	-	-	4	1	-	-	3	-	1	
Vandkopper	286	-	286	24	14	28	19	25	17	10	5	8	32	41	63	
Kusma	564	-	557	64	80	103	71	35	29	24	6	16	17	61	51	
Kikhoste	1132	33	1108	30	41	61	75	115	122	116	158	113	100	110	67	
Akute katarrer i aandedrætsorganerne	6291	94	6221	914	760	710	549	623	560	335	232	263	371	399	505	
Influensa	523	4	521	114	115	93	55	55	11	12	7	3	12	14	30	
Lungebetændelse	873	130	853	139	107	103	80	81	63	42	31	29	50	57	71	
Pleurit	387	4	376	37	35	42	50	33	30	33	24	19	25	25	23	
Gigtfeber	352	5	349	50	29	48	29	30	27	22	16	19	25	28	26	
Koldfeber	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
Akut diarré (kolerine)	2729	85	2729	89	83	87	85	110	189	698	695	355	155	91	92	
Skjærbuk	1	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Tilsammen	14116	408	13946	1591	1366	1348	1084	1172	1132	1332	1218	900	877	930	996	

Sammelenes ant. 1914

Epidemiske sygdomme.

(Forts.).

	Fordeling paa lægedistrikterne:											
	1		2		3		4		5		6	
	Eidsberg.		Moss stadsläge- distrikts.		Moss lägedistrikt.		Fredrikstad stadsfysikat.		Sarpsborg.		Hvaler.	
	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.
Tyfoidefeber	5	-	22	-	10	2	4	-	3	-	1	1
Cerebrospinalmeningit (epid.)	2	1	2	1	3	3	-	-	-	-	-	-
Akut poliomelit	18	2	-	-	2	-	1	-	3	1	1	1
Skarlagensfeber	103	2	72	-	106	-	9	-	88	2	47	2
Meslinger	2	-	1	-	-	-	10	-	6	1	49	-
Difteri (croup)	20	-	30	1	19	1	15	1	60	4	8	-
Blodgang	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Barselfeber	1	-	6	-	2	-	2	2	11	2	4	2
Pyæmi, septhæmi	2	3	6	-	3	3	5	3	12	5	4	-
Pemfigus (hos nyfødte)	1	-	-	-	-	-	5	-	1	-	-	-
Rosen	13	3	37	-	5	-	25	1	46	1	53	2
Røde hunde	-	-	6	-	1	-	-	-	1	-	2	-
Vandkopper	9	-	126	-	10	-	25	-	88	-	28	-
Kusma	22	-	9	-	3	-	13	-	196	-	321	-
Kikhoste	98	3	222	-	91	-	150	5	376	16	195	9
Akute katarrer i aandedrætsorganerne ..	543	10	796	10	320	12	1070	10	2127	32	1435	20
Influenta	75	-	67	-	53	-	33	-	106	2	189	2
Lungebetændelse	107	20	144	7	31	24	92	11	428	52	71	16
Pleurit	57	-	58	-	31	-	31	1	138	2	72	1
Gigtfeber	49	-	73	1	27	1	44	1	87	1	72	1
Koldfeber	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Akut diarré (kolerine)	186	7	410	5	99	6	473	13	790	36	771	18
Skjørbuk	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	1314	51	2088	25	816	52	2007	48	4567	157	3324	75

Cerebrospinalmeningit. I Skiptvedt (Eidsberg distrikt) blev i en familie 2 smaa barn angrepet; det ene (14 dage gammelt) døde, og i spinalvæskens fandtes halvmaaneformede diplokokker. Barnenes far hadde, i flere uker før barnene blev syke, lidt av forkjølelse med intens hodepine. (A. Smith). — Av 3 paa dødslisterne for Moss distrikt opførte tilfælde sees 1 at ha indtruffet i Rygge og 1 (diagnosen tvilsom) i Spydeberg.

Akut poliomyelit optraadte i Trøgstad (Eidsberg distrikt) paa 3 forskjellige pladser; paa en av disse døde den først angrepne; han var blit fuldstændig lammet i begge underekstremitter og i høire arm; 2 andre i samme hus var kun let syke. — I Skiptvet indtraf 9 tilfælde, hvorav 4 i ett hus. — I Askim hadde en voksen jente hanglet i 8 dage uten at søke læge; hun fik saa parese i begge ben og fuldstændig lammelse av høire deltoidmuskel. Hverken hun eller de andre overlevende, som hadde faat lammelser, fik varig mén av disse. — I Rakkestad døde et aarsgammelt barn. (A. Smith). — Tilfældet i Hvaler var hos en elev paa underofficersskolen i Fredrikshald; han blev indlagt paa sykehuset dersteds og døde efter en ukes forløp. (Nannestad).

Skarlagensfeber. Fra Moss by skrives: Alle epidemier av denne sygdom har i de senere aar hat et meget mildt forløp; komplikationer har været sjeldne og næsten ingen dødsfall; sygdommen har saaledes, hvad ondartethet angaaer, hat meget litet tilfælles med den skarlagensfeber, man lærte at kjende for 25 à 30 aar siden. (Galtung).

Meslinger hadde i løpet av høsten og vinteren stor utbredning over hele Enningdalen og Idefjorden (Hvaler distrikt). Smitten var kommet fra Sverige.

Difteri. Næsten alle tilfælde i Eidsberg distrikt indtraf som en liten epidemi omkring Askim station. Smitten skrev sig fra Kristiania.

Kusma optraadte i første halvaar epidemisk i Hvaler distrikt som fortsættelse av den store epidemi i sidste halvaar 1913.

Akut gastro-enterit forekom meget hyppig. Fra Eidsberg distrikt anføres, at lægerne kun fik de mere alvorlige tilfælde under behandling, men paa apotekene blev der solgt bismuth og kolerinedraaper i lange baner. (A. Smith). — Fra Hvaler herred nævnes et dødsfall hos et 1½ aar gammelt barn, som hadde spist stikkelsbær, der var angrepet av stikkelsbærdräperen. (R. Lundevall).

Av **impetigo contagiosa** forekom der i Hobøl (Moss lægedistrikt) endel tilfælde hos saavel voksne som barn. (Sætre).

Av **skabb** er ialt meldt 127 tilfælde.

Veneriske sygdomme. Utenfor sykehuss behandlede tilfælde sees av følgende tabel:

Sygdom.	Tilfælde.	Fordeling paa lægedistrikterne:					
		1	2	3	4	5	6
		Eidsberg.	Moss stads- læge- distrikt.	Moss læge- distrikt.	Fredrik- stad stads- fysikat.	Sarps- borg.	Hvaler.
Veneriske saar . . .	7	-	-	3	1	-	3
Erhvervet syphilis . . .	42	-	17	-	8	16	1
Medfødt — . . .	1	-	-	-	-	1	-
Gonorré, uretrit . . .	161	19	30	5	52	41	14

Døde av lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne dødsfald ved			
	sygdom.	lunge-tuberkulose.	epidemiske sygdomme.	ikke epidemiske sygdomme.
Eidsberg	281	37	51	230
Moss stadsdistrikt	109	12	25	84
Moss lægedistrikt	210	19	52	158
Fredrikstad stadsfysikat	209	23	48	161
Sarpsborg	593	61	157	436
Sarpsborg by	90	14	29	61
Bygder	503	47	128	375
Hvaler	407	35	75	332
Fredrikshald by	199	17	40	159
Bygder	208	18	35	173
Smaalenenes amt	1809	187	408	1401
Derav i byer	607	66	142	465
— bygder	1202	121	266	936

Tuberkulose. Om de i aarets løp meldte og av tuberkuloseprotokollerne utgaaede tilfælde av tuberkulose sygdomme inden amtets distrikter henvises til tabellen i den almindelige beretning. — Dødsfald av lungetuberkulose utgjorde i henhold til lægernes dødsaksakslistre for det hele amt 10,3 pct. av alle ved sygdom foraarsakede dødsfald og 13,3 pct. av dødsfald av ikke epidemiske sygdomme. For byerne var forholdet henholdsvis 10,9 og 14,2 pct. og for bygderne 10,1 pct. og 12,9 pct. Forøvrig henvises til ovenstaaende tabel. — Fra Eidsberg distrikt skrives, at alle derværende læger har det bestemte indtryk, at sygdommen er i jevn tilbakegang. Mysen tuberkulosehjem har hat jevnt belæg (i alt 59 patienter) fra alle dele av Smaalenene. Folk er ivrig efter at faa værelser og sengklær desinficert etter dødsfald og utflytning. De private foreninger virker fremdeles ufortrødent med hjælp til pleie saavel i hjemmet som paa sanatorier og pleiehjem. I Askim fik herredsstyret meddelelse om, at en for 40 aar siden til Amerika utvandret mand ved sin død derover hadde testamentert sin fødebygd en sterre sum til tuberkulosearbeidet inden bygden. Legatet skal bestyres av formandskapet. (A. Smith). — I Moss by tar tuberkulosestationen sig av de syke dels ved at faa dem sendt til sanatorium, dels ved at yde dem hjælp i hjemmet; en sykepleierske er blit engagert i dette øjemed. Stationen har et annum av kommunen paa kr. 1 200 foruten bidrag fra andre hold. Man søger ogsaa at skaffe de syke gode boliger, men paa grund av smitfrygt hos huseierne støter dette ikke sjeldent paa vanskeligheter. (Galtung). — I Sarpsborg by er den aarlige bevilling til sanatorieophold for tæringssyke naadd op til kr. 6 000; disse er sammen med statsbidraget til delvise fripladser tilstrækkelig til at skaffe alle de inden byen værende syke sanatoriebehandling, naar de egner sig dertil. Tuberkulosestationen skaffer det nødvendige utstyr av uldtepper og andet, som maa medbringes til sanatoriet; den understøtter ogsaa de syke, naar de er kommet hjem igjen. Hertil har stationen iaar av statsmidler faat kr. 500; hvor det var paakrævet, fik ogsaa den hjemmeverende familie understøttelse. Til

Obstetriciske operationer.

Indikation.	Tangforløsning.						Vending.				Uttrækning ved bækken-endelie.			Perforation.		Efterbyrds-operation.
	Mødre.		Barn.			Mødre.	Barn.		Mødre.	Barn.		Mødre.	Mødre.		Mødre.	
	Lev.	Død.	Lev.	Df.	Uopg.	Lev.	Død.	Lev.	Df.	Lev.	Df.	Lev.	Lev.	Df.	Lev.	Lev.
Risvækkelse	256	-	258	3	1	4	-	4	-	7	1) 6	1	-	-	-	-
Trangt bækken	32	-	26	5	1	3	-	3	-	-	-	-	1	-	-	-
Barselkrampe, truende bristn.	3	2	3	1	1	2	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-
Placenta prævia og blødning	1	-	1	-	-	3	-	1	2	-	-	-	-	-	-	-
Ueftergivelige fødselsdele . . .	4	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tumor uteri	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Blødning	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1
Fare for moren	2	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Forhodeleie (isseleie med panden fortil)	20	-	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Fare for fosterets liv	3	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tverleie	-	-	-	-	-	11	-	9	2	-	-	-	-	-	-	-
Stort fosterhode	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fremfald av navlesnor	2	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hydrocefalistisk fosterhode . . .	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	1	1	-	-
Tilbakeholdt morkake	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6
Fastvokset —	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Tilsammen ²⁾	328	2	321	11	4	23	1	18	6	7	6	1	4	1		8
	330		336			24		24		7	7		5			

¹⁾ 2 av disse forløst ved tang paa sæt. ²⁾ Ved 6 tvillingfødsler forløstes begge tvillinger ved kunsthjælp. Ved tang 2 ganger begge tvillinger og 4 ganger kun den første; av andentvillingerne forløstes 2 ved vending og 2 ved uttrækning (den ene av de sidste var et dødfødt misfoster).

Fødte og døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde					
	le-vende.	død-føchte.	ialt.	0—1 aar.	i 1ste døgn.	paa barsel-seng.	ved ulykkelige hændelser.	ved selv-mord.
Eidsberg	568	17	304	35	5	1	7	-
Moss stadsdistrikt	249	4	146	30	3	-	10	1
Moss lægedistrikt	400	9	192	16	7	4	9	1
Fredrikstad stadsfysikat	376	8	208	39	4	1	9	-
Sarpsborg	1787	28	675	141	16	3	29	1
Sarpsborg by	310	7	107	21	2	-	4	1
Bygder	1477	21	568	120	14	3	25	-
Hvaler	697	13	410	62	9	3	7	1
Fredrikstad by	239	5	201	33	5	1	5	-
Bygder	458	8	209	29	4	2	2	1
Smaalenenes amt	4077	79	1935	323	44	12	71	4
Derav i byer	1174	24	662	123	14	2	28	2
— bygder	2908	55	1273	200	30	10	43	2

svakelige skolebarn er utdelt melk for ca. kr. 400. Der holdes kontor én gang ukentlig i et av formandskapet overlatt lokale. (Paasche). — Ogsaa i Glemminge er der oprettet en tuberkulosestation. (Vogt). — Til opførelse av et pleiehjem for Fredrikshald har man penger, men det har ikke været saa liketil at finde en passende tomt. (Nannestad).

Om de med statsbidrag forpleide **sindssyke** se den almindelige beretning. — I Sarpsborg distrikt er alle de syke, som ikke kunde forpleies tilfredsstillende privat, blit overført til amtets nye sindssykeasyl paa Veum i Gleuminge; man har hat anledning til at se stor forandring til det bedre hos disse patienter efter indlæggelsen. Av private forpleiningssteder har man kun bibeholdt de bedste. (Paasche).

Av **obstetriciske operationer**, utført av læger, opgives ialt 380, derav i Eidsberg distrikt 36, i Moss by 4, i Moss lægedistrikt 25, i Fredrikstad 132, i Sarpsborg 148, i Hvaler 35. Om indikationer og utfald henvises til tabellen paa foregaaende side.

Om **jormorhjælpen** se tabellen i den almindelige beretning.

Paa barselseng døde efter presternes opgaver 12 kvinder; ifølge lægernes 16; for 6 av disse var dødsårsaken barselfeber; forøvrig henvises til tabel XXXVI, gruppe XII.

Ifølge tabellen over **fødte og døde** var der et overskudd av 2142 fødte og forholdet mellem fødte og døde = 100 : 47,5.

De hyppigste dødsaaarsaker var:

Dødsaaarsaker.	Dødsfald.	Derav i	
		byer.	bygder.
Alderdomssvakhet	202	61	141
Lungetuberkulose	187	66	121
Kræft (cancer og sarkom)	176	59	117
Lungebetændelse	130	34	96
Hjerneslag	125	50	75
Klappefeil og hjertemuskelsygdomme	122	56	66
Akute katarrer i aandedrætsorganerne	94	36	58
Akut gastro-enterit (cholera nostras)	85	41	44
Medfødt svakhet	80	25	55
Tuberkulose utenfor lungerne og miliærtuberk.	60	25	35

Veirighet. Sommeren var meget varm og tør.

Levemaate og hygieniske forhold. I Eidsberg distrikt har forjenesten for arbeidsfolk været gjennemgaaende god, og krigen har ikke voldt nogen arbeidsledighet. De økonomiske forhold er gode, og der har været adskillig nybygning ved jernbanestationerne og andre steder. (A. Smith). — Ogsaa i Moss by er boligforholdene paa grund av den jevne velstand blit bedre i de senere aar. Arbeidsfolk har bygget sig egne hus utenfor bygrænsen, hvor tomterne har været relativt billige. Men for at stimulere byggevirksomheten indenfor bygrænsen og kunne øve indflydelse paa, hvorledes der bygges, kjøpte kommunen for nogen aar siden et areal paa ca. 163 maal, hvorav omtrent halvparten er vel skikket for bebyggelse; kommunen har der latt oparbeide en del gater, som er blit forsynt med vand-, kloak-, gas- og elektricitetsledninger, og utstykket byggetomter paa 500 og 1 000 m.², som er blit solgt paa rimelige vilkaar. For yderligere at lette bebyggelsen stillet kommunen sig som garant for pantelaan i de opførte bygninger; men for at de sanitære og æstetiske hensyn skulde ske fuldest blev det forlangt, at alle hus skulde opføres et stykke fra gatelinjen, og at tegningerne til dem skulde godkjendes av magistrat og formandskap. Planen har slaat godt an. — Da kvaliteten av drikkevandet ikke kan siges at tilfredsstille de hygieniske krav, har helseraadet utarbeidet forslag til flytning av vandindtak og pumpeverk, og til anbringelse av grusfilter etc. — Ædruelighetsforholdene har ikke været tilfredsstillende, siden samlaget blev lukket, og en privat brændeviseshandel ved eierens død gik ind. Nu maa varerne hentes utenbys fra, og paa grund av de større kvanta man paa den maate kommer til at raade over, drikker endel sig overstadig beruset. Det stadfæster sig saaledes det gamle utsagn: Ta glasset fra manden, saa griper han til flasken. — Med hensyn til byens renovation har helseraadet paanyt foreslaat det Wallanderske tøndesystem indført, og at byen skal overta saavel bing- som gaterenovationen. (Galtung). Jfr. Medicinalb. for 1912, side 41.

Fra Frederikstad anføres, at det i bakerier og pølsebakkerier etc. ikke er saa propert som ønskelig kunde være; den omstændighed, at de gaar ind under reglerne for fabriktilsynet, har været en væsentlig hindring for helseraadets in-

spektion og kontrol; saadan trænger nemlig slike forretninger jevnlig, ja helst daglig. (Jacobsen).

Sarpsborg by ofrer aarlig store summer paa utbedring og utvidning av kloakerne og tidsmæssig veidække for gaterne; store strækninger av disse er alt stensat og forsynt med fortaag av støpte cementplater; derved vil støvplagen forsvinde efterhvert, især hvis byen som paatænkt overtår gaterenholdet. — Drikkevandet er nu baade med hensyn til renhet og smak meget tilfredsstillende; vand fra Glommen blir pumpet op i et basseng efter først at ha gjennemgaat baade kemisk (aluminiumsulfat og kalk) og mekanisk rensning. — Ædruelighetsforholdene er ikke saa værst i byen; i bygderne ser man sjeldent nogen drukkenskap. (Paasche). — I Glemminge er arbeidet med eget vandverk paabegyndt. — Fra Borge anføres, at boligerne gjennemgaaende er gode, men folk klumper sig gjerne sammen i det mindste værelse og kjøkkenet og lar «stuen» staa paa stas. Elektrisk lys faar stadig mere indpas. Paa Selbak findes vandverk og kommunale kloaker. (Nielsen).

Paa Hvaler blev det som følge av krigen og dyrtiden trangt for stenhuggerne; mange av dem mistet sit arbeide, mens fortjenesten for en stor del av de andre blev saa snau, at det for mange faldt vanskelig at skaffe mat nok til familien. (Lundevall).

Av pleiebarn er der i Eidsberg distrikt utsat mange, især i Skiptvet, Trøgstad og Rakkestad. De fleste er fra Kristiania og Aker. Forpleiningen er som regel god, men der kommer ikke sjeldent klager til helseraadet over, at barnene utnyttes for sterkt til legemlig arbeide og barnepass. Forpleierne faar ialfald derved merke, at de er under kontrol. (A. Smith).

Sykehus. Amtets sykehus ligger i Fredrikstad. — I alle byer findes kommunale sykehus og epidemilasretter. — I Moss stod det nye sykehus om høsten færdig til at tages i bruk; det er en 2 etages murstensbygning med plads for ca. 30 syke og er omgit av en større have. Det har foruten tomtom kostet kr. 112 000 og er helt ut en gave fra sparebanken til byen. Der er 2 godt utstyrt operationsværelser, centralopvarmning, vandklosetter, elektrisk lys, røntgenapparat etc. Til utstyr og inventar hadde kommunen bevilget kr. 20 000. (Galtung). — Paa Renneflot (Jeløen) er der et hjem for drikfældige kvinder. — I Fredrikstad er der et militært sykehus, et privat (Bethesda) og et tilhørende den katolske mission. — I Fredrikshald er der et interneringslokale samt et av katolske søstre drevet hospital (St. Josefs). I Ømark ligger Ørje kuranstalt for alkoholikere.

Av badeindretninger findes i Eidsberg distrikt en privat badstue paa Mysen. I Askim har Kykkelsrudanlægget bad for sine arbeidere. I Moss by er der et folkebad (karbad og badstue), arbeiderforeningens sjøbad og folkeskolens bad (dusjbad). I Spydeberg er der et kommunalt bad. I Fredrikstad er der et damp- og karbad. Inden Sarpsborg distrikt findes badeindretninger for arbeidere og funktionærer ved Borregaard fabrikker, karbidfabrikken i Skjeberg, Torp bruk og zinksmeltefabrikken i Sannesund. Desuden er i virksomhet om sommeren Hankø bad i Onsø, Torsøkilens bad i Torsnes og Høisand bad i Skjeberg. Inden Hvaler distrikt er der i Fredrikshald et badehus, hvor der gives kar- og dampbad, dusj og styrt. Desuden er der 2 sjøbadehus, hvor alle skolebarn bader gratis i visse timer paa dagen. Cellulosefabrikken (sagbruksforeningen) har et badstubad for funktionærer og arbeidere. Paa Kornsø er et par private badstubad, hvor der enkelte dage i uken kan faaes bad mot en liten betaling.

Om amtets apotek se den almindelige beretning.

Følgende tabel gir oplysning om antallet av møter i helseraad og om vakcinerte:

Lægedistrikter.	Møter i helseraad.	Vakcinerte.
Smaalenenes amt	88	4221
Eidsberg	1) 13	376
Moss stadsdistrikt	12	416
Moss lægedistrikt	2) 15	511
Fredrikstad stadsfysikat	8	450
Sarpsborg	3) 21	1735
Hvaler	4) 19	733

¹⁾ Askim 3, Eidsberg 3, Rødenes 1, Trøgstad 2, Skiptvet 1, Rakkestad 3. ²⁾ Moss 3, Rygge 4, Raade 4, Væler 1, Spydeberg 3. ³⁾ Sarpsborg by 5, Skjeberg 1, Tune 1, Rolvsøy 1, Borge 5, Torsnes 1, Glemminge 3, Kraakerøy 1, Onsø 3. ⁴⁾ Fredrikshald 10, Berg 2, Id 2, Åremark 1, Hvaler 4.

IV. Buskerud amt.

Lægedistriktsinddeling, flateindhold, indbyggere, medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flate- indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 1ste decb. 1910.	Læger.	Tandlæger.	Jormedre.	Hjælpe- vakcinater.
Amtet		14816,87	123 863	57	23	62	25
1. Drammen stads- fysikat	Drammen, kjøbstad	6,86	24 937	18	12	11	-
2. Drammen læge- distrikt	Lier	319,97	8 763	2	-	2	-
	Røken	114,07	4 474	1	-	3	1
	Hurum	161,97	4 194	2	-	2	2
	Holmsbu, ladested ²⁾	0,31	356	-	-	-	-
3. Ringerike	Hønefoss, kjøbstad ..	1,06	2 695	4	3	4	-
	Hole	304,04	3 432 ³⁾	2	1	2	2
	Norderhov	752,16	9 576	1	-	1 ⁴⁾	3
	Aadalen	640,28	3 392	1	-	3	2

¹⁾ Distriktslægen bor i Drammen by. ²⁾ Hører til Hurum herred. ³⁾ En av disse praktiserer ikke. ⁴⁾ 2 av disse bor i Hønefoss.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flate-indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 1ste decb. 1910.	Læger.	Tandlæger.	Jormedre.	Hjelpe-vakmødre.
4. Modum		2 360,34	30 787	12	4	16	2
	Nedre Eker	117,72	5 858	2	1	3	-
	Øyre —	470,18	8 225	4	-	5	1
	Modum	519,17	10 563	3	3	5	-
	Sigdal	889,31	3 590	1	-	2	1
	Krødsherred	363,96	2 551	2	-	1	-
5. Nes		3 028,58	7 703	2	-	4	3
	Nes	820,63	2 272	1	-	1	-
	Flaa	702,21	1 671	-	-	1	1
	Gol	512,01	2 271	1	-	1	1
	Hemsedal	838,91	1 357	-	-	1	1
	Del av Nore (distriket Tunhovd)	154,82	132	-	-	-	-
6. Aal		2 657,00	5 478	2	-	2	2
	Aal	1 154,27	3 346	1	-	1	1
7. Kongsberg stads-lægedistrikt	Hol	1 502,73	2 132	1	-	1	1
	Kongsberg, kjøbstad	66,20	6 132	4	3	4	-
8. Sandsvær		1 258,55	7 915 ¹⁾	3	-	4	4
	Øvre Sandsvær	396,02	2 497	-	-	1	1
	Ytre —	281,76	3 260	1	-	1	1
	Flesberg	580,77	2 158 ²⁾	1	-	2	2
9. Rollag		3 145,48	4 029	2	-	4	4
	Rollag	435,39	1 318	1	-	1	1
	Rest av Nore (undt. Tunhovd) ³⁾	608,67	1 364	1	-	2	2
	Opdal	2 101,42	1 347	-	-	1	1

¹⁾ Distriktslægen bor i Kongsberg. ²⁾ Praktiserer ikke. ³⁾ Nore herred har et flateindhold av 763,49 km.² og en folkemængde av 1 496.

Sundhetstilstanden synes i det hele at ha været nogenlunde tilfredsstillende. Der meldtes av epidemiske sygdomstilfælde i alt 15 566, hvorav 286 hadde dødelig utgang; i 1913 var de tilsvarende tal 16 729 og 256.

Dødeligheten utgjorde 12,5 pro mille av den opgivne tilstedeværende middelfolkemængde. Se tabel II.

Om de **epidemiske sygdomme** i almindelighet henvises til tabellen paa side 41 og 42. Jfr. forøvrig sidste tabel i den almindelige beretning.

Tyfoidefeber. Det første av de 3 tilfælde i Drammen by var hos en diakonisse, som antagelig medbragte sygdommen fra Kristiania til Gamlehjemmet; her smittet hun en tjenestepike, som døde. Den tredje patient, som likeledes var kommet syk til byen over Kristiania, døde ogsaa. (Bonnievie).

Epidemiske sygdomme.

	Ialt kjendte		Tiden er opgit for	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Okttober.	November.	December.	
	tilfælde.	dødsfald.														
Tyfoidefeber	13	2	13	1	-	-	-	-	-	2	4	3	2	1	-	-
Cerebrospinalmeningit (epid.)	2	1	2	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-
Akut poliomelytit	16	6	15	1	-	-	1	-	-	-	3	7	2	-	1	1
Skarlagensfeber	402	6	402	55	52	37	11	6	28	17	29	23	46	57	41	-
Meslinger	121	3	121	18	22	46	16	7	5	2	1	-	3	1	-	-
Difteri (croup)	155	16	155	14	11	7	8	9	4	20	19	25	16	11	11	-
Blodgang	5	-	5	-	-	-	-	-	-	3	1	-	-	1	-	-
Barselifeber	16	12	13	1	4	3	1	1	-	-	-	-	1	-	-	2
Pyæmi, septhæmi	10	8	9	-	1	-	1	1	1	1	2	1	1	-	-	-
Pemfigus (hos nyfødte)	2	1	2	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Rosen	185	9	185	18	17	22	26	10	12	14	14	16	10	15	11	-
Røde hunde	59	-	59	12	14	14	1	13	-	-	1	1	-	-	-	3
Vandkopper	304	-	304	37	37	26	26	24	14	4	12	14	34	38	38	-
Kusma	522	-	522	52	57	72	83	60	53	28	15	15	22	19	46	-
Kikhøste	1194	19	1194	24	67	92	142	145	102	78	107	99	114	139	85	-
Akute katarrer i aandedrætsorg	6698	57	6698	872	690	828	563	560	530	353	268	396	563	614	461	-
Influensa	1270	1	1270	256	209	208	128	99	94	33	26	26	36	62	93	-
Lungebetændelse	629	80	619	88	55	55	66	80	65	35	16	29	47	47	36	-
Pleurit	392	5	392	35	38	40	43	32	45	28	29	34	26	20	22	-
Gigtfeber	370	4	370	50	35	38	31	35	28	26	25	24	30	22	26	-
Akut diarré (kolerine)	3201	56	3201	83	93	91	101	112	212	964	846	276	164	136	123	-
Tilsammen	15566	286	15551	1617	1403	1579	1248	1196	1193	1608	1418	989	1118	1183	999	-

Epidemiske sygdomme.

(Forts.).

	Fordeling paa lægedistrikterne.																	
	1		2		3		4		5		6		7		8		9	
	Drammen stads- fysikat.	Drammen læge- distrikt.	Ringerike.	Modum.	Nes.	Aal.	Kongsberg stadslege- distrikt.	Sandsvær.	Rollag.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	
Tyfoideber.....	3	2	2	-	-	5	-	1	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-
Cerebrospinalmeningit (epid.)	1	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Akut poliomyletit	1	1	6	1	-	3	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-	5	1
Skarlagensfeber	101	1	87	1	100	1	27	1	12	-	11	1	45	1	10	-	9	-
Meslinger	74	1	5	-	-	8	-	16	1	4	1	11	-	3	-	-	-	-
Difteri (croup)	23	1	65	1	9	2	45	12	-	-	1	-	4	-	8	-	-	-
Blodgang	-	-	-	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Barselfeber	1	-	2	-	5	5	5	2	1	-	-	-	-	-	1	1	-	-
Pyæmi, septæmi	1	1	5	3	2	2	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Pemfigus (hos nyfødte)	1	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Rosen	76	2	13	3	34	2	38	1	3	1	3	-	5	-	9	-	4	-
Røde hunde	23	-	5	-	6	-	5	-	-	-	-	-	15	-	5	-	-	-
Vandkopper	170	-	22	-	48	-	37	-	2	-	-	-	6	-	19	-	-	-
Kusma	274	-	23	-	40	-	104	-	38	-	3	-	28	-	10	-	2	-
Kikhoste	449	11	193	2	62	3	415	3	13	-	3	-	26	-	33	-	-	-
Akute katarrer i aandedrætsorg.	1827	14	959	6	1553	8	1470	12	182	6	10	-	416	5	245	5	36	1
Influensa	375	1	129	-	308	-	278	-	12	-	8	-	72	-	49	-	39	-
Lungebetændelse	128	12	64	14	180	14	150	19	33	9	9	1	36	7	26	3	3	1
Pleurit	87	2	57	1	82	-	108	1	9	1	3	-	23	-	23	-	-	-
Gigtfeber	71	-	69	2	70	-	62	-	28	2	18	-	22	-	28	-	2	-
Akut diarré (kolerine)	758	12	395	14	628	8	873	13	56	-	16	1	266	6	202	2	7	-
Tilsammen	4444	62	2101	48	3127	45	3642	73	408	21	89	4	977	19	671	11	107	3

Cerebrospinalmeningit. Det fra Modum meldte tilfælde opgives at ha været noget tvilsomt.

Akut poliomyelit. I Drammen lægedistrikt optraadte 4 tilfælde i Lier og 2 i Røken. 2 av de i Lier var hos voksne kvinder, som bodde i et hus nær Lier station; av de andre to, som forekom i nabohus paa den motsatte side av dalen ved Utengen station, var det ene hos en skogarbeider; han døde efter 3 dages sykeleie; han hadde faat sygdommen oppe i skogen, arbeidet haardt mens den var i sit initialstadium og gik saa de 2 mil hjem, da den allerede var i fuldt flor. — Mellem tilfældene i Røken var der et halvt aars mellemrum, men de syke bodde i nærliget av hinanden. (Grimsgaard). — I Rollag distrikt indtraf det første tilfælde paa handelsstedet Rødberg i Nore; det endte letalt; for 3 aar siden var der paa disse kanter en epidemi (se medicinalberetningen for 1911, side 43). Det næste tilfælde optraadte paa en sæter under Sørsterud, hvor en ung mand blev næsten komplet lammet i alle 4 ekstremiteter; hodet var det eneste aktivt bevægelige; de første 14 dage maatte han paa grund av smerter vendes i sengen hvert kvarter hele døgnet rundt og de følgende 8 dage hver time. Paa Brubakken, et handelssted ved hovedveien i Veggli, blev 2 angrepne og paa Starnes én. (Krefting).

Av difteri er de fleste tilfælde meldt fra Drammen lægedistrikt, hvor sygdommen væsentlig optraadte i 2 samlede epidemier, den ene ved Engene dynamitfabrik i Hurum og den anden blandt arbeiderbefolkningen ved et bruk i Sylling. Der blev foretatt masseundersøkelser for at opspore bacillebærere, og disse isolertes, indtil de var kvit bacillerne. Skolen blev lukket og offentlige møter eller sammenkomster forbudt. Paa skolen hadde det været skikken, at alt skolemateriel, penner, blyanter, grifler etc. blev indleveret under ét, naar skolen var slut og næste dag igjen utlevert til hver elev fra den samlede beholdning; det blev nu ordnet slik, at hver elev fikk sit særskilte penal, som var merket med vedkommendes navn; alt skolemateriel ble desinficeret. (Grimsgaard).

Av katarralsk ikterus er meldt 76 tilfælde (Drammen by 10, Nes 2, Aal 5, Kongsvinger 52, Sandsvær 7), næsten alle i aarets 4 sidste maaneder. — Fra Sigdal (Modum distrikt) meddeles, at sygdommen utover høsten hadde stor epidemiisk utbredning; der var ofte flere tilfælde i samme hus, dels samtidig, dels med nogen ukers mellemrum. (Neumann).

Av skabb er ialt meldt 331 tilfælde.

Veneriske sygdomme. Utenfor sykehuss behandlede tilfælde vil sees av følgende tabel:

Sygdom.	Tilfælde.	Fordeling paa lægedistrikterne:							
		Drammen stads- fysikat.	Drammen distrikt.	Ring- rike.	Modum.	Aal.	Kong- svinger stads- lægedistr.	Sandsvær.	
Veneriske saar.....	12	9	-	1	1	-	-	1	
Syfilis, erhvervet.....	14	10	2	2	-	-	-	-	
— medfødt.....	1	-	-	-	1	-	-	-	
Gonorré, uretrit.....	95	65	6	5	14	2	1	2	

De relativt faa tilfælde av disse sygdomme i Drammen by kunde tyde paa en bedring av sedelighetstilstanden, men paa den anden side er der en nok-saa stor stigning av fødsler utenfor egteskap. (Bonnevie).

Døde av lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne dødsfald ved			
	sygdom.	lunge-tuberkulose.	epidemiske sygdomme.	ikke epidemiske sygdomme.
Drammen stadsfysikat	311	36	62	249
— lægedistrikt	238	29	48	190
Ringerike	203	20	45	158
Hønefoss by	26	3	8	18
Bygder	177	17	37	140
Modum	364	60	73	291
Nes	103	15	21	82
Aal	48	2	4	44
Kongsberg stadslægedistrikt	81	15	19	62
Sandsvær	90	9	11	79
Rollag	49	2	3	46
Buskerud amt	1487	188	286	1201
Derav i byer	418	54	89	329
— - bygder	1069	134	197	872

Fødte og døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde					
	leven-de.	død-fødte.	ialt.	0—1 aar.	i 1ste døgn.	paa barsel-seng.	ved ulyk-kelige hændelser.	ved selv-mord.
Drammen stadsfysikat	638	14	335	60	10	-	5	1
— lægedistrikt	509	15	239	43	5	3	6	-
Holmsbu ladested	11	-	7	1	-	-	-	-
Bygder	498	15	282	42	5	3	6	-
Ringerike	548	9	221	32	2	1	5	1
Hønefoss by	206	-	33	9	-	-	-	-
Bygder	342	9	188	23	2	1	5	1
Modum	887	18	404	60	9	5	6	-
Nes	151	8	111	6	2	1	-	-
Aal	135	4	57	2	-	-	-	1
Kongsberg stadslægedistrikt	177	4	97	21	3	-	1	-
Sandsvær	226	3	98	11	4	-	4	-
Rollag	87	4	49	3	1	-	-	-
Buskerud amt	3358	79	1611	238	36	10	27	3
Derav i byer	1032	18	472	91	13	-	6	1
— - bygder	2326	61	1139	147	23	10	21	2

Obstetriciske operationer.

Indikation.	Tang- forløsning.			Vending.			Uttrækning ved bækken- endeleie.			Efter- byrds- opera- tion.			
	Mødre.	Barn.		Mødre.	Barn.		Mødre	Barn.		Mødre			
	Lev.	Lv.	Df.	Lev.	Lv.	Df.	Lv.	D.	Lv.	Df.	Lv.	D.	
Risvækkelse; ingen fremgang etc.	78	75	4	-	-	-	4	-	2 ¹⁾ 3	-	-	-	
Trangt bækken	10	8	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Barselkrampe; truende b.	4	5	-	-	-	-	-	1	2	-	-	-	
Ueftergivelige fødselsdøle	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Blødning	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	
Nyresygdom	1	2	-	1	2	-	-	-	-	-	-	-	
Fare for moren	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Forhodeleie (isseleie med panden fortil)	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Skakt isseleie	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Tverleie	-	-	-	3	2	1	-	-	-	-	-	-	
Fremfald av navlesnor	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Fare for fosterets liv	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Tilbakeholdt morkake	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8	1	
Uopgit indikation	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Tilsammen ²⁾	103	99	7	4	4	1	4	1	4	3	9	1
			106			5		5		7		10	

¹⁾ Et av disse forløst ved tang paa sætet. ²⁾ Av 6 tvillingpar forløstes 3 ved tang (alle levende), 1 ved vending (lev.) og 2 ved uttrækning (derav en andentvilling død).

Tuberkulose. Til oplysnings om de i aarets løp meldte og av tuberkulose-protokollerne utgaaede tilfælde av tuberkulose sygdomme inden amtet henvises til tabellen derom i den almindelige beretning. Dødsfall av lungetuberkulose utgjorde for det hele amt 12,6 pct. av alle kjendte ved sygdom foraarsakede dødsfall og 15,7 pct. av dødsfall av ikke epidemiske sygdomme. For byerne var forholdet henholdsvis 12,9 pct. og 16,4 pct. og for bygderne 12,5 pct. og 15,4 pct. Forøvrig henvises til tabellen paa foregaaende side. — Fra Drammen by meddeles, at tallet paa de patienter, hos hvem tuberkelbaciller paavises, fremdeles er i stadig avtagen. — Tiltrods for de 25 nye pladser i Drammens tuberkulosehjem (i drift siden 1ste april) har helseradet ogsaa dette aar været nødt til at søke plads i utenbys pleiehjem for syke, som kræves indlagt ifølge tuberkuloselovens § 6. (Bonnevie).

Av **obstetriciske operationer**, utført av læger, er meldt ialt 128, derav i Drammen stadsfysikat 30, Drammen distrikt 14, Ringerike 18, Modum 24, Nes 2, Aal 3, Kongsberg stadslægedistrikt 10, Sandsvær 17, Rollag 10. — Om indikationer og utfald henvises til ovenstaende tabel.

Om **jormorhjælpen** henvises til tabellen i den almindelige beretning.

Paa **barselseng døde** efter prestenes opgaver 10 kvinder, ifølge lægernes 22; av disse døde 12 av barselfeber, se forøvrig tabel XXXVI, gruppe XII.

Av tabellen paa side 44 over **fødte** og **døde** sees der at ha været et overskudd av 1 747 fødte; forholdet mellem de fødte og de døde var = 100 : 48,0.

De hyppigste av de opgivne dødsårsaker var:

Dødsårsaker.	Dødsfald.	Derav i	
		byer.	bygder.
Alderdomssvakhet	222	27	195
Lungetuberkulose	188	54	134
Kræft (cancer og sarkom)	140	57	83
Hjerneslag	82	25	57
Lungebetændelse	80	20	60
Klappefeil og hjertemuskelsygdomme	72	17	55
Akute katarrer i aandedrætsorganerne	57	20	37
Akut gastro-enterit (cholera nostras)	56	22	34
Tuberkulose utenfor lungerne og miliærtuberk.	51	13	38
Medfødt svakhet	47	16	31

Levemaate og hygieniske forhold. I Drammen by har der trods de stadig stigende priser paa alle livsfordøenheter neppe været nogen særlig nød blandt folk; der har gjennemgaende været let adgang til vellønnet arbeide, og alle kommunale arbeidere og bestillingsmænd har faat lønstillæg. — Trods ringe nybygning i aarets løp har der været færre klager over bolignød end tidligere; dette skyldes formentlig, at endel har flyttet til de bymæssig bebyggede stræk like utenfor selve byen; der er nybygning noget almindeligere; endel er ogsaa blit huset i de talrike loftsindredninger med arker i den gamle træbebyggelse inden byen. — Drammens samlag for brændevinshandel, nedstent høsten 1913, blev stängt 30te juni dette aar. (Bonnevie).

Fra Ringerike skrives: Arbeiderne faar sig mere og mere «Egne hjem», i regelen med litt jord til, saa de kan holde 1 à 2 kjør og dyrke det fornødne av poteter og noget korn. Det er en gælde at se, hvor pent mange av dem forstaar at stelle sin lille eiendom. (Harboe).

I Aal steg ved krigens utbrudd som overalt ellers levnetsmidlerne betydelig i pris. Fra kommunens side blev der dog straks ordnet med kornindkjøp, saa man har kunnet holde rug og hvete i nogenlunde rimelig pris. Ved den optælling av korn, som blev iverksat, viste det sig, at Torpe sogn i Aal bygfødte sig pent; og da flabrød, bakt av byg (heimamjøl) og poteter er det «daglige brød» endda paa gaardene her, tok man krisen med ro. Og efterhvert som det gaar, merker man litet til de mange ulepper av verdenskrigen, bortseet fra at det er ganske betydelig dyrere at leve. (Bruun).

Sykehus. I Drammen by er der et kommunalt sykehus, som tillike gjør tjeneste som sykehus for Buskerud amt; desuten et epidemilasaret, et katolsk St. Josefs hospital og et privat pleiehjem («Bethesda»); i «Gamlehjemmet» er der

en avdeling for tuberkuløse. — I Drammen lægedistrikt har hvert herred sit tuberkulosehjem. Fra 1ste april dette aar har Drammens sanitetsforenings tuberkulosehjem med 25 plasser været i drift. (Bonnevie). — I Ringerike distrikt er der i Hønefoss et epidemilasaret, alene til bruk for byen. I Norderhov ligger Trøgstad kur- og pleiehjem for tuberkuløse. — Modum har et tuberkulosehjem i nærheten av Aamot station. — I Gol (Nes distrikt) er der en liten sykestue og i Aal et sykehus. — Paa Kongsberg er der et kommunalt sykehus med isolationslokale og et pleiehjem for tuberkuløse.

Badeindretninger. I Drammen by findes et offentlig bad og vaskeri, hvor bl. a. byens jormødre har frit bad. Ved alle 4 folkeskoler er der dusjbad. I et par sommermaaneder hadde Drammens kreds av Norsk Livredningsselskap et strømbad med svømmeundervisning i drift. (Bonnevie). I Drammen distrikt er der damp- og karbad paa Engene; ved Lier meieri og Slemmestad fabrikker findes primitive karbad, likesom der langs kysten, fra Askerlandet til Holmsbu, findes mangfoldige badehus for sjøbad, som foruten av eierne opsaa brukes av distrikts mange sommerglassester. I Hønefoss, Ringerike distrikt, er der et folkebad paa folkeskolen. Paa Modum var St. Olafs bad i virksomhet; desuten er der folkebad ved Vikesund og paa Krokstadelven i Nedre Eker, hvorhos nogen av de større fabrikker har karbad. I Aal er der en badstue, likesaa i Hol. Paa Kongsberg er der et kommunalt badehus og i Rollag et badstubad.

Om amtets **apotek** se den almindelige beretning.

Følgende tabel gir oplysninger om tallet paa møter i helseraad og paa vakcinerte:

Lægedistrikter.	Møter i helseraad.	Vakinerte.
Buskerud amt	59	3411
Drammen stadsfysikat	9	575
— lægedistrikt	¹⁾ 16	497
Ringerike	²⁾ 10	541
Modum	³⁾ 20	774
Nes	-	233
Aal	⁴⁾ 1	213
Kongsberg stadslægedistrikt	1	333
Sandsvær	-	159
Rollag	⁵⁾ 2	86

¹⁾ Lier 9, Røken 5, Hurum 2. ²⁾ Hønefoss 4, Norderhov 4, Hole 2. ³⁾ Øvre Eker 6, Nedre Eker 2, Modum 7, Sigdal 2, Krødsherred 3. ⁴⁾ Aal herred. ⁵⁾ Nore 1, Rollag 1.

V. Jarlsberg og Larvik amt.

Lægedistriktsinddeling, flateindhold, indbyggere, medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flate-indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 1ste decb. 1910.	Læger.	Tandlæger.	Jormødre.	Hjælpe-vakcinatører.
Amtet		2 319,58	103 333	42	20	50	14
1. Tønsberg stadslæge-distrikt	Tønsberg, kjøbstad	3,71	9 416	6	5	4	-
2. Tønsberg lægedistrikt	Aasgaardstrand, ladest. Vaale. Borre. Sem. Andebu. Stokke. Nettørø. Ramnes. Tjøme.	775,78 0,18 82,30 63,86 103,03 176,97 118,79 55,29 137,97 37,39	29 211 ¹⁾ 322 2 623 2 904 5 825 2 529 4 566 5 037 2 787 2 618	7 1 - - - 1 - 1 - 2	1 - - - - 1 - 1 - 1	16 - 1 1 4 ²⁾ 1 3 2 3 1	9 - 1 1 1 1 2 1 1 1
3. Horten stadslæge-distrikt	Horten, kjøbstad.....	1,62	9 609	8	4	4	-
4. Hof	Holmestrand, kjøbstad Svelvik, ladested. Hof. Lardal. Skoger. Strømmen. Sande. Botne.	866,52 0,42 0,50 158,55 278,88 114,37 54,19 172,59 87,02	20 931 2 299 978 2 219 2 273 5 459 1 359 3 897 2 447	6 2 1 1 1 - - 1 - - 2	3 2 1 - - - - 1 - - 2	11 2 2 2 1 - - 1 1 1	1 - - - - - - - 1 1
5. Larvik stadslæge-distrikt	Larvik, kjøbstad....	2,60	9 458	7	3	4	-
6. Larvik lægedistrikt	Sandefjord, kjøbstad. Sandeherred. Tjølling. Hedrum. Brunlanes. Fredriksværn.	669,35 1,12 116,85 65,33 298,95 185,14 1,96	24 708 ²⁾ 4 864 7 171 3 241 4 083 4 434 915	8 5 - - - - 2	11 4 - - - - 1	4 6 - - - - 1	4 - - - - 2 - 1

¹⁾ Distriktslægen bor i Tønsberg by. ²⁾ Distriktslægen bor i Larvik by. ³⁾ Jormoren bor i Horten. ⁴⁾ Den fast ansatte jormor bor i Tønsberg. ⁵⁾ Den ene, fast ansat, bor i Drammen. ⁶⁾ Jormoren bor i Svelvik. ⁷⁾ Jormoren bor i Sandefjord. ⁸⁾ Den ene jormor bor i Larvik.

Epidemiske sygdomme.

	Ialt kjendte		Tiden er opgit for	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.	
	tilfælde.	dødsfald.														
Tyfoidefeber.....	27	3	26	4	1	1	3	-	1	-	2	3	-	8	3	
Cerebrospinalmeningit (epid.).....	4	1	4	-	-	-	-	-	2	1	-	-	-	1	-	
Akut poliomyelit	9	1	9	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Skarlagensfeber	254	5	254	53	27	32	17	19	13	14	8	19	8	20	24	
Meslinger	31	-	30	1	2	-	-	1	4	2	-	1	1	1	17	
Difteri (croup)	92	9	92	10	2	10	10	2	1	5	7	7	11	13	14	
Blodgang	2	-	2	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	
Barselfeber	5	3	5	2	1	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	
Pyæmi, sephæmi	14	13	3	-	-	-	-	2	-	-	-	1	-	-	-	1
Pemfigus (hos nyfødte).....	5	1	5	-	1	-	-	1	-	-	2	-	-	-	-	
Rosen	94	7	94	14	10	9	13	4	6	6	4	5	7	10	6	
Røde hunde	25	-	25	7	1	5	4	1	4	1	1	-	-	1	-	
Vandkopper	122	-	122	12	21	11	10	16	6	8	-	8	11	10	9	
Kusma	162	-	160	2	3	-	2	1	-	-	2	2	30	40	78	
Kikhoste	875	19	875	100	76	116	79	94	84	53	48	29	44	44	108	
Akute katarrer i aandedrætsorganerne	3924	40	3924	690	429	429	384	353	387	183	111	157	209	292	300	
Influensa	477	3	477	97	113	63	34	27	12	14	16	14	21	30	36	
Lungebetændelse.....	396	75	396	49	36	27	36	43	48	18	19	11	31	40	38	
Pleurit	189	2	189	21	15	19	18	22	14	11	20	13	7	10	19	
Gigtfeber	145	3	145	24	17	23	13	10	7	8	9	8	5	12	9	
Koldfeber	10	-	10	-	-	2	1	-	-	-	1	1	3	2	-	
Akut diarré (kolerine)	1944	48	1943	93	59	59	70	75	142	589	453	181	86	72	64	
Tilsammen	8806	233	8790	1181	816	806	695	672	731	913	706	462	476	606	726	

Epidemiske sygdomme.

(Forts.).

	Fordeling paa lægedistrikterne:											
	1		2		3		4		5		6	
	Tønsberg stadslæge- distrikt.	Tønsberg læge- distrikt.	Horten stadslæge- distrikt.		Hof.		Larvik stadslæge- distrikt.		Larvik læge- distrikt.			
	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.
Tyfoideber	1	-	8	-	3	-	8	1	-	-	7	2
Cerebrospinalmeningit (epid.)	-	-	4	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Akut poliomyelit	-	-	4	1	4	-	1	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	12	-	72	1	35	2	89	1	21	1	25	-
Meslinger	1	-	-	-	2	-	-	-	18	-	10	-
Difteri (croup)	-	-	12	2	4	-	21	3	-	-	55	4
Blodgang	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Barselfeber	-	-	2	2	-	-	3	1	-	-	-	-
Pyæmi, septhæmi	2	2	5	5	1	1	3	2	1	1	2	2
Pemfigus (hos nyfødte)	-	-	1	-	-	-	2	1	-	-	2	-
Rosen	13	1	31	2	16	-	9	1	10	1	15	2
Røde hunde	2	-	-	-	2	-	2	-	6	-	13	-
Vandkopper	26	-	21	-	22	-	19	-	11	-	23	-
Kusma	10	-	1	-	2	-	20	-	20	-	109	-
Kikhoste	159	3	102	3	93	-	207	3	144	4	170	6
Akute katarrer i aandedraetsorganerne ..	655	7	670	13	935	2	507	9	586	4	571	5
Influensa	25	-	56	2	63	1	41	-	150	-	142	-
Lungebetændelse	48	10	107	22	74	15	60	10	30	2	77	16
Pleurit	26	1	35	-	23	-	44	-	21	-	40	1
Gigtfeber	34	-	39	2	11	-	25	1	15	-	21	-
Koldfeber	1	-	4	-	-	-	1	-	-	-	4	-
Akut diarré (kolerine)	243	9	326	10	319	4	327	3	235	2	494	20
Tilsammen	1258	33	1501	66	1609	25	1389	36	1269	15	1780	58

Sundhetstilstanden kan i det hele betegnes som nogenlunde god. Av epidemiske sygdomstilfælde er ialt meldt 8 806, hvorav 233 hadde dødelig utgang; aaret forut var de tilsvarende tal 8 083 og 226.

Dødeligheten var 13,6 pro mille av den opgivne tilstedeværende middelfolkemængde. Jfr. tabel II.

Om de **epidemiske sygdomme** i almindelighet henvises til tabellen paa side 49 og 50. Se forøvrig sidste tabel i den almindelige beretning.

Av **difteri** forekom i Larvik lægedistrikt vel halvparten av tilfældene paa Kysthospitalet.

Akut diarré (kolerine) var meget utbredt.

Nogen lettere tilfælde av **beriberi** blev iagttatt i Sandefjord hos folk, som var kommet hjem efter at ha deltaget i en hvalfangerekspedition til Congo. (Christensen).

Av **skabb** er ialt meldt 82 tilfælde.

Veneriske sygdomme. Utenfor sykehus behandlede tilfælde vil sees av følgende tabel:

Sygdom.	Tilfælde.	Fordeling paa lægedistrikterne:					
		1 Tønsberg stads- læge- distrikt.	2 Tønsberg læge- distrikt.	3 Horten stads- læge- distrikt.	4 Hof.	5 Larvik stads- læge- distrikt.	6 Larvik læge- distrikt.
Veneriske saar..	10	3	2	-	-	-	5
Syfilis, erhvervet	39	6	5	14	1	6	7
— medfødt .	12	-	-	-	-	1	¹⁾ 11
Gonorré, uretrit.	189	52	34	33	5	22	43

¹⁾ Meldt fra Kysthospitalet.

Tuberkulose. Til oplysning om de i aaret meldte og av tuberkuloseprotokollerne utgaaede tilfælde inden amtet henvises til tabellen derom i den almindelige beretning. Dødsfall av lungetuberkulose utgjorde for det hele amt 12,3 pct. av samtlige ved sygdom forårsakede dødsfall og 15,2 pct. av dødsfall av ikke epidemiske sygdomme. For byerne var forholdet henholdsvis 14,7 pct. og 17,7 pct. og for bygderne 10,7 pct. og 13,4 pct. — Forøvrig henvises til tabellen paa næste side.

Av **obstetriciske operationer**, utført av læger, er ialt opgitt 94, derav 13 i Tønsberg by, 28 i Tønsberg lægedistrikt, 3 i Horten, 8 i Hof, 15 i Larvik by og 27 i Larvik lægedistrikt. Om indikation og utfald henvises til tabellen paa side 53.

Om **jormorhjælpen** se den almindelige beretning.

Efter presternes opgaver **døde paa barselseng** 12 kvinder. Lægerne har opgitt dødsårsak for 13 kvinder; av disse døde 3 av barselfeber; forøvrig henvises til tabel XXXVI, gruppe XII i den almindelige beretning.

Ifølge tabellen paa næste side over **fødte** og **døde** sees overskuddet av fødte at være 1 264; forholdet mellem fødte og døde var som 100 : 53,3.

Døde av lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne dødsfall ved			
	sygdom.	lunge-tuberkulose.	epidemiske sygdomme.	ikke epidemiske sygdomme.
Tønsberg stadsdistrikt.....	149	22	33	116
— lægedistrikt	325	30	65	260
Horten stadsdistrikt	120	15	25	95
Hof	213	29	36	177
Holmestrand by.....	35	6	1	34
Svelvik ladested.....	16	1	1	15
Bygder	162	22	34	128
Larvik stadsdistrikt	102	18	15	87
— lægedistrikt	316	37	58	258
Sandefjord by.....	82	12	11	71
Bygder	234	25	47	187
Jarlsberg og Larvik amt	1225	151	232	993
Derav i byer.....	504	74	86	418
— - bygder	721	77	146	575

Fødte og døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde					
	le-vende.	død-fødte.	ialt.	0—1 aar.	i 1ste døgn.	paa barsel-seng.	ved ulyk-kelige hæn-delser.	ved selv-mord.
Tønsberg stadsdistrikt.....	242	5	161	23	4	-	4	1
— lægedistrikt	738	12	427	48	7	2	11	1
Aasgaardstrand ladested.....	4	-	5	1	-	-	-	-
Bygder	734	12	422	47	7	2	11	1
Horten stadsdistrikt	208	6	120	16	1	1	2	1
Hof	518	11	249	32	4	3	5	-
Holmestrand by	38	-	37	5	1	-	1	-
Svelvik ladested	22	1	15	1	-	-	-	-
Bygder	458	10	197	26	3	3	4	-
Larvik stadsdistrikt	287	6	138	21	2	2	3	-
— lægedistrikt	714	17	348	60	3	4	11	-
Sandefjord by	125	5	92	10	-	3	3	-
Bygder	589	12	256	50	3	1	8	-
Jarlsberg og Larvik amt	2707	57	1443	200	21	12	36	3
Derav i byer	926	23	568	77	8	6	13	2
— - bygder	1781	34	875	123	13	6	28	1

Obstetriciske operationer.

Indikation.	Tangforløsning.				Vending.				Uttrækning ved bækkenendeleie.		Perfora-tion.	Efter-byrds-operation.
	Mødre.		Barn.		Mødre.		Barn.		Mødre.			
	Lev.	Død.	Lev.	Dødf.	Lev.	Dødf.	Lev.	Dødf.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.
Utilstrækkelige eller smertefulde rier	66	-	68	-	1	1	-	-	2	1	²⁾ 1	-
Trangt bækken	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Barselkrampe	1	¹⁾ 1	4	-	2	2	-	-	-	-	-	-
Placenta prævia og blødning	-	-	-	-	2	1	1	-	-	-	-	-
Utmattelse	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Ansigtssleie	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tverleie	-	-	-	-	4	2	2	-	-	-	-	-
Hydrocefalistisk fosterhode	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Daarlige fosterlyd	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilbakeholdt morkake	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
Tilsammen ³⁾		73	2	78	1	9	6	3	2	1	1	1
		75		79		9	9		2	2		3

¹⁾ Opgit dødsårsak: hjertelammelse. ²⁾ Forløst ved tang paa sætet. ³⁾ Ved 4 twillingfødsler forløstes førstetvillingerne ved tang; av andentvillingene 3 ved vending og 1 ved uttrækning. Godt utfald for både mødre og barn.

De hyppigste dødsårsaker var:

Dødsårsaker.	Dødsfald.	Derav i	
		byer.	bygder.
Lungetuberkulose	151	74	77
Alderdomssvakhet.....	145	55	90
Kræft (cancer og sarkom).....	126	48	78
Hjerneslag	95	48	47
Lungebetændelse	75	31	44
Klappefeil og hjertemuskelsygdomme	68	35	33
Akut gastro-enterit (cholera nostras).....	48	20	28
Hjertelammelse.....	41	22	19
Akute katarrer i aandedrætsorganerne	40	14	26
Medfødt svakhet	39	18	21

Veirliget. Sommeren var varm og tør.

Levemaate og hygieniske forhold. I Tønsberg by er bingesystemet blit avløst av bøttesystemet (Wallanders tønder). Bøtterenovationen er overtat av byen, mot at gaardeierne betaler avgift. Søppelkasse- og gaardsrumssrenovation paaligger fremdeles gaardeierne. I de fleste nybyggede og i en del gamle hus indredes vandklossetter. (Stendal). — Fra Hof distrikt anføres, at arbeiderne, som følge av de gode lønninger de har, ikke synes at ha været trykket saa særdeles av den med krigens følgende dyrtid. Og gaardbrukerne, som er mere uavhængige med hensyn til levnetsmidler, har faat det de har hat at selge meget godt betalt. — Drikfældighed og usedelighet har der været meget litet av. (Nørregaard og Bjerknes).

I Larvik by har der paa grund av de gode tider for hvalfangst og skibsfart og dermed øket arbeide for metalindustrien været adskillig tilgang av fremmede arbeidere. Som følge herav er der trods adskillig nybygning trænt om husrum; specielt er smaa leiligheter meget eftertragtet. Men mange av de nye hus er ikke bygget saa solid som ønskelig kunde være, da materialerne er kostbare. — Et kapitalsterkt aktieselskap har erhvervet et par henværende radioaktive kilder og bygget fabrik for fremstilling af mineralvand i stor stil. Fabrikatet er bragt i handelen under navn av «Farris» og er ment at skulle erstatte apollinaris og lignende taffelvand. — I de første krigsdage var der saavel blandt bakere som andre folk sterk rift efter mel, og der blev bakt efter nye opskrifter; som følge herav blev brødet meget uensartet og tildels daarlig, saa nogen hver gik og klaged over kardialgi. (Kr. Lundevall).

I Sandefjord (Larvik lægedistrikt) blev ved aarets slut de ikke livsvarige øl- og vinrettigheder indløst av kommunen ved overenskomst med indehaverne; et vinsamling blev oprettet, fra hvilket der ikke sælges de billige vinsorter, og som kun holdes aapent for salg fra kl. 9 fm. til kl. 5 em. — Den økonomiske tilstand i distrikte er jevnt god og arbeidslønnen høi. Utbyttet

av skibsfarten var dog ujevnt. Men hvalfangsten ved Syd Georgia og Syd Shetland viste en større fangstmængde end i tidligere aar. — Ved Framnes mekaniske verksted har over 450 voksne mænd og gutter hat sysselsættelse. (Christensen).

Sykehus. I Tønsberg er der et for byen og amtet fælles sykehus; endvidere er der et pleiehjem for tuberkuløse. I Horten er Karl Johansværns sykehus, som tilhører marinen. I Holmestrand (Hof distrikt) kan nogen rum paa fattigaarden bruges til sykestuer, naar det trænges. I Svelvik er der et epidemisykehuis. I Larvik by er der et kommunalt sykehus og et epidemilasarat med desinfektionsanstalt; paa «Gamlehjemmet» er der 2 stuuer for tuberkuløse. I Sandefjord (Larvik lægedistrikt) er der et epidemilasaret med desinfektionsanstalt, i Fredriksværn et litet isolationslokale og i Brunlanes kysthospitalet for skrofuløse barn; ved det sidste er der ogsaa et isolationslokale med desinfektionsanstalt.

Badeindretninger. I Horten har marineverftets arbeidere om lørdagen gratis bad (kar- og varmluftsbad) ved det med marinens sykehus forbundne bad, som ogsaa er aapent for publikum. I Holmestrand er der en anstalt for varme og kolde sjøbad, samt furunaals- og gytjebad. Ved Holm i Sande er der et litet sjøbad; endvidere findes ved Drammens glasverk, Eidsfoss verk og Berger fabrikker indretninger for varme bad for arbeiderne. I Larvik findes et offentlig kar- og badstubbad og 3 badehus for strømbad. Slike findes ogsaa i Sandefjord og Sandeherved. I Fredriksværn er der en anstalt for varme og kolde sjøbad, gytje- og furunaalsbad. Desuten har man Larvik og Sandefjord bad- og kuranstalter.

Om amtets **apotek** se den almindelige beretning.

Følgende tabel gir oplysninger om møter i helseraad og om vaceinerte:

Lægedistrikter.	Møter i helseraad.	Vaceinerte.
Jarlsberg og Larvik amt	74	2855
Tønsberg stadsdistriktslægedistrikt.....	5	189
— lægedistrikt	¹⁾ 10	793
Horten stadsdistriktslægedistrikt	6	253
Hof lægedistrikt.....	²⁾ 26	546
Larvik stadsdistriktslægedistrikt	6	441
— lægedistrikt	³⁾ 21	633

¹⁾ Andebu 1, Nøtterø 1, Ramnes 1, Sem 4, Tjømø 1, Stokke 2. ²⁾ Skoger 7, Sande 2, Hof 3, Lardal 2, Holmestrand 5, Svelvik 5, Strømmen 2. ³⁾ Brunlanes 2, Hedrum 4, Tjølling 2, Sandefjord 6, Sandeherved 5, Fredriksværn 2.

VI. Hedemarkens amt.

Lægedistriktsinddeling, flateindhold, indbyggere, medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flate- indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 1ste decb. 1910.	Læger.	Tandlæger.	Jormedle.	Hjælpe- vakinater.
Amtet.....		27480,47	133 635	49	23	63	51
1. Solør og Odalen.....		3 569,27	32 563	10	5	13	11
	Kongsvinger kjøb- stad	0,80	1 624	3	2	1	-
	Vinger.....	492,20	4 588	1	-	¹⁾ 2	2
	Eidskogen.....	645,52	5 838	1	1	1	2
	Søndre Odalen.....	513,16	6 343	1	2	2	1
	Nordre —	498,53	4 421	1	-	2	2
	Brandval.....	587,18	3 629	1	-	2	2
	Grue.....	836,88	6 120	2	-	3	2
2. Hamar stadsdistrikt	Hamar by.....	1,11	6 171	5	6	4	-
3. Hedmarken		2 626,64	42 512	14	2	14	10
	Vang	814,87	6 371	1	-	1	1
	Furnes.....	218,33	3 832	-	-	1	1
	Stange.....	327,38	7 236	4	1	3	2
	Romedal	363,41	4 848	1	-	2	1
	Loiten	849,05	5 606	1	-	2	1
	Nes	175,21	3 479	2	-	1	-
	Ringsaker.....	878,39	11 140	5	1	4	4
4. Søndre Østerdal		2 987,01	21 759	11	5	8	7
	Elverum	1 285,22	9 818	4	3	4	2
	Våaler	674,11	3 761	2	1	1	1
	Aasnes	607,03	5 083	4	1	2	2
	Hof.....	420,65	3 097	1	-	1	2
5. Trysil	Trysil	2 962,01	5 773	2	1	7	7
6. Engerdalen	Engerdalen	2 202,89	1 227	1	-	1	1
7. Rendalen.....		6 569,54	10 803	3	2	8	8
	Øvre Rendalen	1 659,16	1 604	-	-	1	1
	Ytre —	1 499,39	1 678	1	-	1	1
	Aamot	1 323,60	3 531	1	1	3	3
	Stor-Elvedalen	1 628,07	3 567	1	1	2	2
	Sollentuna	459,32	423	-	-	1	1

¹⁾ Den ene bor i Kongsvinger.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flateindhold i km. ²	Tilstedev. indb. 1ste decb. 1910.	Læger.	Tandlæger.	Jormedre.	Hjælpevakinationser.
8. Tønset.....	6 286,01	12 118	3	2	8	7
	Lille-Elvedalen	982,36	2 110	1	1	1	2
	Foldalen	1 225,90	2 284	-	-	1	1
	Tønset	1 126,97	3 504	1	1	3	2
	Tolgen prestegjeld av Tolgen	1 998,63	3 346	1	-	2	2
	Kvikne sogn av Kvikne	952,15	874	-	-	1	1

A n m. Inset annekts til Kvikne med flateindhold 212,34 km.² og 591 indbyggere hører til Opdal lægedistrikt. En del av Tolgen herred med flateindhold 64,15 km.² og 118 tilstedeværende indbyggere hører til Røros prestegjeld og til Røros lægedistrikt. Begge disse distrikter hører til Søndre Trondhjems amt.

Sundhetstilstanden. Av epidemiske sygdomme, som hadde større utbredning, kan nævnes: skarlagensfeber, kikhoste, akut diarré og tildels difteri, likesom de akute katarrer i aandedrætsorganerne, influensa, pleurit og gigtfieber viser et høiere antal angrepne end det aar om andet vanlige. Det samlede antal epidemiske sygdomstilfælde utgjorde 13 075 med 252 dødsfald mot henholdsvis 11 437 og 205 aaret forut.

Dødeligheten. De dødes antal utgjorde 1 733 eller 12,5 pro mille av den tilstedeværende beregnede middelfolkemængde (138 541). I 1913 var dødeligheten 11,7 pro mille.

Om de **epidemiske sygdomme** i almindelighet henvises til tabellen paa side 58 og 59, som er sammendraget efter lægernes opgaver.

Tyfoidfeber. Kun 2 tilfælde forekom, det ene i Vinger av Solør og Odalen distrikt med ukjendt smittekilde og det andet i Stange av Hedemarken distrikt med antagen smitte fra Lillestrøm. Denne sidste patient blev indlagt i Hamar sykehus.

Av **epidemisk cerebrospinalmeningit** opføres ialt 8 tilfælde med 5 dødsfald. I Solør og Odalen distrikt anmeldtes 3 angrepne, derav 2 i Søndre og 1 i Nordre Odalen. Den sidstnævnte var en 21 aar gammel dame, som kom direkte fra sit hjem i Nordamerika og blev syk 3 dage etter ankomsten til Nordre Odalen. Alle 3 døde. I Vang av Hedemarken distrikt behandles paa gaarden Greften 3 brødre, av hvilke 1 døde, de 2 andre blev friske uten noget mén etter sygdommen. Et par uker senere angrepes en pike ca. 5 km. fra nævnte gaard, uten at der dog hadde været nogen forbindelse mellem disse syke. (Harboe). — I Grøndalen av Trysil distrikt døde en aarsgammel gut efter 4 ukers sykeleie. Isolation iverksattes ogsaa paa nabogaarden, hvor et mistænkelig tilfælde hos en 1½ aar gammel gut var under observation. (Mejlænder).

Av **akut poliomyelit** angrepes 10 personer, av hvilke 2 døde. Fra Solør og Odalen distrikt opgives 2 tilfælde, derav 1 i Nordre Odalen og 1 i Grue herred. Fra Hedemarken distrikt er paa maanedslisterne over epidemiske

Epidemiske sygdomme.

	Ialt kjendte		Tiden er opgit for	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	tilfælde.	dødstald.													
Tyfoideber	2	-	2	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Cerebrospinalmeningit (epid.) . . .	8	5	8	1	1	-	-	2	-	-	4	-	-	1	-
Akut poliomelylit	10	2	10	1	-	-	2	1	1	-	2	1	-	-	-
Skarlagensfeber	653	10	653	79	62	49	45	44	29	8	30	42	43	112	110
Meslinger	2	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Difteri (croup)	313	17	313	29	34	33	15	18	25	33	23	20	32	32	19
Barselfeber	16	5	16	2	1	1	-	-	1	-	1	3	1	2	4
Pyæmi, septhæmi	12	5	11	1	-	-	1	2	1	-	1	1	2	2	-
Pemfigus (hos nyfødte)	7	-	7	-	-	2	1	2	-	1	-	-	-	1	-
Rosen	153	9	153	13	9	12	10	10	21	7	15	9	12	24	11
Røde hunde	23	-	23	-	-	1	2	2	-	2	1	-	1	1	13
Vandkopper	107	-	107	13	9	6	17	4	15	10	3	6	1	11	12
Kusma	154	-	154	6	3	1	3	3	3	7	7	3	7	57	54
Kikhoste	790	21	790	25	26	50	86	67	86	67	76	60	63	89	95
Akute katarrer i aandedræts- organerne	6145	47	6126	1035	808	772	654	522	481	299	210	196	278	413	458
Influensa	1224	2	1215	186	220	394	155	48	18	10	4	13	33	57	77
Lungebetændelse	621	72	620	93	58	69	62	69	51	19	19	22	41	56	61
Pleurit	391	5	391	45	34	39	42	31	46	27	30	18	28	26	25
Gigtfeber	310	1	309	43	41	29	21	25	32	19	17	15	12	35	20
Akut diarré (kolerine)	2134	51	2133	104	94	104	108	101	183	511	432	179	109	111	97
Tilsammen	13075	252	13043	1677	1400	1562	1224	952	993	1020	875	588	666	1030	1056

Epidemiske sygdomme.

(Forts.).

Hedemarkens amt. 1914.

	Fordeling paa lægedistrikterne:															
	1		2		3		4		5		6		7		8	
	Solør og Odalen.		Hamar stadsläge- distrikt.		Hedemarken.		Søndre Østerdalens.		Trysil.		Enger- dalen.		Rendalen.		Tønset.	
	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.
Tyfoideber	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Cerebrospinalmeningit (epid.) . . .	3	3	-	-	4	1	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-
Akut poliomyletit	2	1	-	-	2	-	4	-	1	-	-	-	1	1	-	-
Skarlagensfeber	42	-	63	-	185	4	196	3	52	-	-	69	2	46	1	
Meslinger	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Difteri (croup)	123	3	14	1	111	8	46	4	10	-	-	8	1	1	-	
Barselifeber	3	1	-	-	2	-	3	2	1	1	-	2	-	5	1	
Pyæmi, sephthæmi	7	2	-	-	1	-	1	-	1	1	-	1	1	1	1	
Pemfigus (hos nyfødte)	-	-	-	-	2	-	4	-	-	-	-	-	-	1	-	
Rosen	25	1	17	-	57	2	26	3	5	-	-	8	1	15	2	
Røde hunde	3	-	-	-	8	-	2	-	-	-	-	10	-	-	-	
Vandkopper	9	-	25	-	40	-	18	-	4	-	-	10	-	1	-	
Kusma	127	-	-	-	7	-	13	-	2	-	-	-	-	5	-	
Kikhoste	56	-	79	-	387	16	106	2	-	-	-	123	2	39	1	
Akute katarrer i aandedræts- organerne	1593	8	210	-	1899	17	1409	7	206	4	6	-	450	3	372	8
Influensa	269	1	44	-	554	1	248	-	28	-	-	38	-	43	-	
Lungebetændelse	129	16	31	8	219	20	129	9	32	3	-	11	3	70	13	
Pleurit	54	2	7	-	117	1	108	2	34	-	7	-	10	-	54	-
Gigtfeber	86	-	16	-	79	-	54	-	25	-	2	-	20	-	28	1
Akut diarré (kolerine)	648	14	73	1	573	20	454	10	71	1	5	-	144	4	166	1
Tilsammen	3180	52	581	10	4248	90	2821	42	473	11	20	-	905	18	847	29

sygdomme opgit tilsammen 4 tilfælde i Vang og Løiten i juli, august og november hos 2 gutter og 2 voksne kvinder. Smitten synes at være foregaat paa sæteren. Paa aarslisterne opføres kun 2 tilfælde, 1 i oktober fra Ringsaker (et pikebarn) og 1 i samme maaned, behandlet av stadslägen i Hamar (hos en voksen kvinde). Efter disse opgaver skulde der være iagttat ialt 6 syke. Av de 4 angrepne i Søndre Østerdalen distrikt kom de 2 til behandling for pareser i det ene ben en god stund efter det akute stadium. Alle var lettere tilfælde. (Sjursen). — I Trysil distrikt fik en 12 aar gammel pike fuldstændig lammelse av begge underekstremeter efter 2 dages febrilt stadium. Ingen andre av seskende-flokken blev angrepet. (Mejlænder).

Skarlagensfeber viser betydelig tiltagen av de anmeldte tilfælde; saa mange har ikke været opgit siden aar 1900. Sygdommens karakter beskrives i det hele som gjennemgaaende mild. Fra Ringsaker omtales nogen tilfælde i Brumundalen, hvor skarlagensfeber var kompliceret med difteri, stadfæstet ved bakteriologisk undersøkelse. Mistanken blev vakt ved, at der først optraadte halsaffektion med belæg og saa 8 dage efter skarlagensfeberutslet. Hos en af de angrepne kom der senere baade difteriske lammelser og avskalling som efter skarlagensfeber. Ved indlæggelse i sykehushus har det jo sin store interesse at denne forbindelse bekræftes før indlæggelsen, saa den syke kan bli avsondret utenfor baade difteri- og skarlagensfeberavdelingen. (K. Løken).

Difteri (croup) var ogsaa dette aar ganske hyppig særlig inden Solør og Odalen og Hedemarken lægedistrikter. Av 111 anmeldte syke i sidstnævnte distrikt behandles 70 i sykehuset i Hamar. (Lützow).

Kikhoste forekom epidemisk inden flere lægedistrikter.

Akute katarrer i aandedrætsorganerne kom ogsaa dette aar hyppig til behandling. Fra Ringsaker, Hedemarken distrikt, omtales saaledes forkjølesessygdomme (og influensa) som særdeles utbredte. Paafaldende mange mænd blev behandlet. Formodentlig beror dette for en stor del paa de daarlige losjiforhold for alle de mange unge arbeidere, som er kommet dit i det sidste under den utvidede fabrikdrift (se nærmere herom under hygieniske forhold).

Av **pleurit** og **gigtfeber** opgives et større antal behandlede end vanlig.

Akut diarré (kolerine) var adskillig hyppig inden de fleste lægedistrikter, hvad der vel for endel stod i forbindelse med den tørre og varme sommer. I Tønsæt distrikt hadde sygdommen fra vaaren av en usedvanlig utbredning og naadde i juli—august sit høidepunkt. Den angrep ogsaa meget hyppig voksne og hadde i det hele en voldsom karakter med høi feber og meget ofte blodige avføringer, tildels lægkekrampe og i almindelighet en langvarig rekonyalescents. Maaske kunde sygdommen staa i forbindelse med, at der høsten 1913 og vaaren 1914 overalt viste sig en masse markmus, tildels ogsaa lemæn, og at lik av disse dyr fandtes i mængde overalt, ogsaa i bækker og brønde. (A. Bergh).

Fnat. Ialt opgives behandlet 305 tilfælde, de fleste i Hedemarken og Tønsæt distrikter; I Hedemarken distrikt synes sygdommen at brede sig. Den har ikke været der nu paa 14 à 15 aar; folk kjender den ikke mere og forsommer nu derfor at se sig for. (W. Holm). — I Ringsaker synes den især at brede sig om høsten, naar tømmerkjøringen begynder. De færreste kommer til behandling. (E. Wergeland). — Sygdommen har nu ikke vist sig inden herredet paa ca. 15 aar. (K. Løken).

Veneriske sygdomme. Utenfor sykehus behandlede tilfælde vil sees av følgende tabel:

Sygdom.	Tilfælde	Fordeling paa lægedistrikterne:						
		1 Solør og Odalen.	2 Hamar stads- læge- distrikt.	3 Hede- marken.	4 Søndre Øster- dalens.	5 Trysil.	6 Ren- dalens.	7 Tønset.
Veneriske saar ..	4	-	-	-	2	-	1	1
Syfilis, erhvervet	9	2	1	1	1	1	-	3
— medfødt..	1	1	-	-	-	-	-	-
Gonorré, uretrit..	61	13	11	7	10	3	10	7

I Trysil iagttoges et tilfælde av syphilis in sons hos en 20-aarig kvinde, som var hjemme paa besøk; hun hadde en læbechanker. (Mejlænder). — I Søndre Østerdalen distrikt behandles en tonsillærchanker hos en mand, som var smittet av en arbeidskamerat i Rakkestad. (Karud).

Tuberkulose. Til oplysning om de i aarets løp anmeldte og av tuberkuloseprotokollerne utgaaede tilfælde av tuberkuløse sygdomme, henvises til tabellen derom i den almindelige beretning. Dødsfall av lungetuberkulose utgjorde i henhold til lægernes dødsarsakslister for det hele amt 13,6 pct. av samtlige ved sygdom forårsakede dødsfall og 16,2 pct. av dødsfall av ikke epidemiske sygdomme. For byerne var forholdet henholdsvis 14,5 pct. og 18,0 pct. og for bygderne 13,6 pct. og 16,2 pct. — Forøvrig henvises til nedenstaende tabel. — I Trysil distrikt har sygdommen i de senere aar vist tilbøielighet til at brede sig. Aarsaken til økningen ligger oftest i

Døde av lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne dødsfall ved			
	sygdom.	lunge- tuberkulose.	epidemiske sygdomme.	ikke epidemiske sygdomme.
Solør og Odalen	396	54	52	344
Kongsvinger by	13	3	2	11
Bygder	383	51	50	333
Hamar stadsdistrikt	49	6	10	39
Hedemarken	496	64	90	406
Søndre Østerdalen	255	37	42	213
Trysil	79	13	11	68
Engerdalen	10	2	-	10
Rendalen	119	10	18	101
Tønset	154	26	29	125
Hedemarkens amt	1558	212	252	1306
Derav i byer	62	9	12	50
— - bygder	1496	203	240	1256

Obstetriciske operationer.

Indikation.	Tang-forløsning.			Vending.			Uttrækning ved bækkenende-leie.			Perforation.	
	Mødre.	Barn.	Mødre.	Barn.	Mødre.	Barn.	Mødre.	Barn.	Mødre.	Mødre.	
	Lev.	Lv. Df.	Lev.	Lv. Df.	Lev.	Lv. Df.	Lev.	D.	Lev.	Lev.	
Risvækkelse	84	79	5	-	-	-	2	1	1	-	-
Trængt bækken	6	5	1	2	2	-	-	-	2	-	-
Barselkrampe	1	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-
Placenta prævia og blødning	1	1	-	1) 4	1 3) 3	-	-	-	-	-	-
Ansigtsfødsel	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sæteendefødsel	-	-	-	-	-	-	-	-	- 4) 1	-	-
Ansigtsleie med panden fortil	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Tverleie	-	-	-	6 2) 5	1	-	-	-	-	-	-
Fare for fosterets liv	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Fastvoksning	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4
Tilbakeholdelse	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen		95	88	7	12	8 4	2	1 1	4 1	6	
				95		12		2	5		

¹⁾ En av barselkvinderne døde 3 dage etter forløsningen av utmattelse (blodtap).

²⁾ Derav en 2den twilling, 1ste født (lev.) ved naturens hjælp. ³⁾ Hos et av fostrene var tillike fremfald av navlesnor. ⁴⁾ Dødsårsak: avkræftelse paa grund av fødselens lange varighet (8 dage); konen laa tilfjelds og maaite transportereres 50 km. til bygden efter fødselen. Der foretages perforation av sidstkommande hode og anlæg av tang.

slette og utilstrækkelige boliger, med sammenstuvning i disse, særlig i den kolde aarstid, av beboerne i ofte smaa, trange og slet ventilerte rum. Naar bortsees fra, at tilgangen paa melk for de fattige ofte er knap nok, maa dog kosten i det store og hele ansees tilstrækkelig og nærende. Ungdommens i de senere aar tiltagende bortreise til andre distrikter for skoleutdannelse av enhver art, kan nok være medvirkende. Blandt skogsarbeiderne med deres lange frilufts-liv den hele vinter, trives tuberkulosen mindre, trods det ofte slitsomme arbeide og tildels daarlige kosthold i tømmerkojerne. Barnetuberkulosen og de skrofuløse sygdomme er i tiltagende. Efter hvert vinder dog lægens gjentagne formaninger angaaende bolighygienens og renlighetens betydning i kampen mot tuberkulosen indgang hos befolkningen, og mange stræber efter at rette paa manglerne. (Mejlænder).

Spedalskhet. I Søndre Østerdalens distrikt lever fremdeles i Elverum de 2 spedalske, som har tilladelse til at bo i hjemmet. De blev i aarets løp tilset av overlægen for den spedalske sygdom. (Sjursen).

Av andre sygdomme kan nævnes en hel del tilfælde i Trysil distrikt av erythema nodosum, som optraadte i smaa epidemier her og der. (Mejlænder).

Av sjeldnere ulykkestilfælde indtraf i Tønset distrikt et av solstik hos en 45 aar gammel mand. Paa en usedvanlig het dag blev han — som før

Fødte og døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde					
	leven-de.	død-fødte.	ialt.	0—1 aar.	i 1ste døgn.	paa bar-sel-seng.	ved ulyk-kelige hændelser.	ved selv-mord.
Solør og Odalen.....	860	19	453	40	5	1	3	1
Kongsvinger by	38	3	12	1	1	-	-	-
Bygder	822	16	441	39	4	1	3	1
Hamar stadsdistrikts.....	143	1	62	9	1	-	2	1
Hedemarken	1260	22	551	78	8	3	10	3
Søndre Østerdalen	697	11	277	34	7	2	4	-
Trysil	177	3	77	10	-	1	-	-
Engerdalen	46	1	12	-	-	-	1	-
Rendalen	301	15	133	13	2	1	1	4
Tønset.....	318	11	159	17	3	1	4	-
Gaarder av Tolgen herred ..	4	-	3	-	-	-	-	-
Inset sogn av Kvikne.....	27	1	6	-	-	-	-	-
Hedemarkens amt	3833	84	1733	201	26	9	25	9
Derav i byer	181	4	74	10	2	-	2	1
— bygder	3652	80	1659	191	24	9	23	8

var frisk — under tungt arbeide overvældet av varmen, faldt i sovn midt i solsteken og blev liggende der i flere timer. Derefter frembed han de vanlige symptomer paa overophetning og døde, trods behandling, hurtig. (A. Bergh).

Av **lynnedslag** dræbtes en 7 aar gammel gut, som stod like ved peisen, da lynet slog ned i huset gjennem skorstenen og slog ham ihjel paa stedet. Overskjæring av arteria femoralis voldte døden ved forblødning hos en mand, som under træarbeide fik tollekniven i laaret; han døde, førend læge kunde varsles. (A. Bergh).

Om amtets **sindssyke** se den almindelige beretning. Inden Solør og Odalen distrikt forpleiedes med amts- og statsbidrag ialt omkring 200 sindssyke, dels privat i familier, men hovedsagelig i kolonier, hvorav der var flere. (Aamodt). I Hedemarken distrikt synes distriktslægen, at sindssygdommene er i tiltagende. Sanderud sindssykeasyl blev i 1913 utvidet med næsten det dobbelte antal pladser. Efter vel $\frac{1}{2}$ aars tid var det atter fyldt. — Privatforpleiningen er god, men blir vel snart saa dyr, at man likesaa godt kan indlægge de syke i asyl for bekostningens skyld. Stadig forlanges tillæg til forpleiningen. (W. Holm).

Obstetriciske operationer. Av læger utførtes ialt 120 saadanne, derav i Solør og Odalen distrikt 45, i Hamar stadsdistrikts 6, i Hedemarken distrikt 26, i Søndre Østerdalen 22, i Trysil 2, i Engerdalen 5, i Rendalen 7, i Tønset 7. Angaaende indikationer og utfald henvises til tabellen paa foregaaende side.

Om jormorhjælpen se tabellen i den almindelige beretning.

Dødsfald paa barselseng. Efter presternes opgaver døde 9 kvinder paa barselseng. Lægerne har opgit dødsaarsaken for 11 kvinder saaledes: barsel-feber 5, barselkrampe 3, blødning 2 og dystoki 1.

Antallet av fødte og døde vil sees av tabellen paa foregaaende side.

Der blir et overskudd av 2 100 fødte og forholdet mellem fødte og døde = 100 : 45,2.

De hyppigste dødsaarsaker var:

Dødsaarsaker.	Dødsfald.	Derav i	
		byer.	bygder.
Alderdomssvakhet.....	313	10	303
Lungetuberkulose	212	9	203
Kræft (cancer og sarkom).....	132	9	123
Organisk hjerte- og karsygd (arteriosclerose)	110	4	106
Hjerneslag	105	3	102
Tuberkulose utenfor lungerne, miliærtuberkulose	77	1	76
Lungebetændelse	72	8	64
Medfødt svakhet	65	4	61
Akut diarré	51	1	50
Akute katarrer i luftveiene og katarralsk lunge- betændelse	47	-	47
Kronisk bronkit	37	2	35
Hjertelammelse	33	-	33

Veirriget. Vinteren var i det hele mild med litet sne, vaaren kom tidlig, men var kold og tør, sommeren derimot meget varm, men tør, saa der tildels opstod vandmangel; høstutbyttet af jordbruket forringedes derved, fra Tønset distrikt omtales det dog som godt. Høsten hadde ogsaa litet nedbør.

Levemaate, hygieniske og økonomiske forhold. I Hedemarken distrikt blev det et daarlig aar, hvad mængden av hei og straafør angaaer, likesom kornavlingen blev liten. Insekter, særlig «havrelusen», ødela havren og tildels bygget. Potetavlingen blev ogsaa mindre end antat. Men priserne paa alle produkter steg jo svært, saa avkastningen i sin helhet ikke blev saa liten endda. — De hygieniske forhold er i grunden gode. Der er nu ansat faste desinfektører i alle bygder fra aarets slutning av. (W. Holm). — Som ovenfor (under tuberkulose) nævnt, er boligforholdene for fabrikarbeiderne i Ringsaker ikke gode. De indlosjeres for en stor del i saakaldte «hoteller», losjhuser, hvor saa mange som mulig faar plads. Hvor der ved fabrikkerne er uavbrutt drift, hvor dag- og natskift veksler, avløser ofte arbeiderne hinanden ikke blot i

fabrikken, men ogsaa i sengene. Hvordan det saa blir med rengjøring av rum og sengklær er da let at tænke sig. De unge arbeidere har ogsaa ofte et syklig og blekt utseende; selv skylder de paa syrelufta i cellulosefabrikken, men antagelig har losjiforholdene betydelig større indflydelse paa deres helse. Losjhuseene burde stilles under opsyn av fabriktilsyn eller helseraad, de burde ikke sættes igang uten efter forutgaet undersøkelse og med retledning opslaat paa væggen om rengjøring, antal personer o. s. v. (E. Wergeland).

I Hamar er det i 1913 besluttede nye kloakanlæg med dobbelt ledning særskilt for bruksvand og overvand under arbeide. Anvendelse av vandklosetter er i tiltagende og indredet i samtlige skolebygninger og skolehus. (Lützow).

I Engerdalen distrikt begyndte aaret med en temperatur paa $\div 50^{\circ}$ C.; i løpet av januar avtog kulden til $\div 30^{\circ}$ C. for i februar at avløses af 3 ukers mildveir med like op til $+ 6^{\circ}$ C. Paa grund av den tørre sommer blev høihøsten temmelig skral, og der var almindelig frygt for, at vandmangel vilde indtræde til vinteren igjen. Av vildt og fisk var der i 1914 saadanne mængder, at folk ikke kunde erindre make dertil i aartier. En del ulv hadde man ogsaa besøk av, og adskillig sau blev revet. — Den krise, som fremkaldtes ved krigens utbrudd, har ligget tungt over Engerdalen. Korn avles kun paa nogengaarder sydligst i dalen samt paa et par steder i Elvdalen. Poteter dyrkes i større utstrækning, men ikke tilstrækkelig for behovet. Korn- og førspørsmalet blev derfor temmelig snart brændende, og fattig som bygden er, saa det temmelig mørkt ut for tilveiebringelsen af disse stoffe. Man fandt sig dog med adskillig resignation i utsigten til ikke at faa brødkorn, derimot vakte det stor forbittrelse, at der tillotes utførsel af førststoffe, hvorved priserne paa disse dreves op i distriktet. Tømmerkjøring skaffer hovedfortjenesten for befolkningen; men, naar det koster tømmerkjøeren 5 à 6 kroner pr. dag at fodre sin hest, blir nettofortjenesten ikke stor. (S. Huus).

Sykehus. I Solør og Odalen distrikt findes paa Kongsvinger et litet sykehus for epidemiske sygdomstilfælde, og paa Gjøsegaarden i Vinger en privat kuranstalt for tuberkulose. I Eidskogen er der et kommunalt sykehus med særskilt afdeling for tuberkulose. I Grue er der bygget et sykehus eller en sykeavdeling paa fattiggaarden. Det har været forsøkt at holde et par værelser ledige til anbringelse av patienter, som av helseraadet er indlagt i sykehus i henhold til tuberkuloseloven. Av saadanne laa der i 1914 to. Der er ingen utlært sykepleierske, og forpleining og utstyr er middelmaadig. (M. Queseth). — I Hamar by er der et kommunalt sykehus med epidemilasaret. Hedemarkens amt har her til sin forføining 10 pladser, hvad der er altfor litet i forhold til det store behov. (Lützow). — I Hedemarken distrikt er der mindre sykehus i alle herreder undtagen i Nes. I disse findes ogsaa mindre afdelinger til behandling af tuberkulose. I Nes ligger distriktslæge Holms kuranstalt for alkoholister og i Ringsaker Mesnaliens sanatorium for tuberkulose. I Søndre Østerdalen distrikt er der i Elverum et kommunalt epidemilasaret og et pleiehjem for tuberkulose. I Trysil er der et sykehus med 15 à 16 pladser og et tuberkulosehjem med 5 pladser, begge stadig fuldt belagte. (Mejlænder). I Rendalen distrikt aappnedes i oktober i Storelydalen nær Stai jernbanestation et kommunalt sykehus, med plads til 14 à 20 syke. 2det stokverk anvendes som tuberkulosehjem. Det er utstyret med centralopvarmning og fuldstændig sanitært apparat. Sommeren 1915 blev indrettet en egen kurhal for de tuberkuløse. Sykehusets samlede kostende er henimot kr. 53 000, derav er kr. 30 000 testamentarisk gave av en i distriket hjemmehørende dame, som døde i 1912, resten er utredet av kommunen og private. (S. Frost). — I Tønsæt distrikt har Sanitetsforeningen et par smaa sykestuer, likesaa er der ved Foldalens verk et litet sykehus for ulykkestilfælde.

Sykepleien. I Solør og Odalen distrikt findes baade i Kongsvinger by og i landdistriket fast ansatte sykepleiersker. (Aamodt). I Trysil var gamlejemmet paa Nordhagen fuldt belagt. En menighetssøster virker blandt de fattige. (Mejlænder).

Badeindretninger. I Kongsvinger er der en badeanstalt med karbad, dampbad, furunaals- og gytjebad. Den var aapen for publikum 3 ganger ukentlig i sommermaanederne, i den øvrige del av aaret i regelen kun 1 gang om uken. Paa Hamar vil den gamle private badeanstalt for damp- og karbad i løpet av kort tid bli erstattet av et nyt bad, anlagt for kommunal regning. (Lützow). I Elverum leir er der et karbad med dusj, aapent de 3 sidste dage i uken. Paa Flisen i Aasnes er der anlagt et forenet badstu- og karbad, som er aapent en gang i uken. Ved sykehuset i Trysil er der et lysbad, som flittig benyttes. I Ytre Rendalen er der ved kirken et litet folkebad (2 karbad), som er aapent 2 ganger i uken om vinteren. I Storelvedalen er der et folkebad paa Koppang og et paa Messelt. Ved Tolgen jernbanestation er der et folkebad, indrettet som varmluftsbad med tempereret dusj. Ved Røstvangen gruber og ved Foldalens verk er der badeindretninger. Ved Tønset jernbanestation er der et dampbad.

Om amtets **apotek** se den almindelige beretning.

Følgende tabel gir oplysning om antallet av møter i helseraad og av vakcinerte:

Lægedistrikter.	Antal møter i helseraad.	Vakcinerte.
Hedemarkens amt	62	3216
Solør og Odalen	1) 15	716
Hamar stadsdistrikt	5	132
Hedemarken	2) 21	1066
Søndre Østerdalen	3) 8	583
Trysil	1	180
Engerdalen	1	18
Rendalen	4) 10	229
Tønset	5) 1	292

¹⁾ Kongsvinger 2, Vinger 1, Brandval 3, Eidskogen 3, Nordre Odalen 4, Søndre Odalen 1, Grue 1. ²⁾ Furnes 3, Ringsaker 2, Nes 2, Løiten 4, Romedal 2, Stange 4, Vang 4. ³⁾ Vaaler 1, Aasnes 1, Hof 3, Elverum 3. ⁴⁾ Storelvedalen 5, Aamot 3, Ytre Rendalen 1, Øvre Rendalen 1. ⁵⁾ Tønset 1.

Vakcination. I Solør og Odalen distrikt foretages paa Brandval Finskog ingen vaccination, da der var faa uvakcinerte barn, heller ikke paa Grue Finskog, da det her i mange aar har været fast skik at vakcinere kun hvert 2det aar. (Aamodt).

VII. Kristians amt.

Lægedistriktsinddeling, flateindhold, Indbyggere, medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flate- indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 1ste decb. 1910.	Læger.	Tandlæger.	Jormedre.	Hjælpe- vaktnører.
Amtet	25275,36	118 901	44	16	54	41
1. Hadeland og Land..	Jevnaker	2 932,19	27 206	11	1	15	9
	165,86	4 088	-	1	-	3	1
	Lunner	278,23	4 135	1	-	3	1
	Gran	351,33	4 074	2	-	2	2
	Brandbu	470,60	4 850	2	1	2	2
	Søndre Land	506,90	3 332	3	-	3	1
	Fluberg	274,45	1 965	-	-	-	-
	Nordre Land	347,59	2 569	1	-	1	1
	Torpen	537,23	2 193	1	-	1	1
2. Søndre Valdres	2 488,38	10 313	3	2	7	6
	Søndre Aurdal	1 128,86	3 980	1	-	3	3
	Nordre —	919,72	4 495	1	2	3	2
	Etnedalen	439,80	1 838	1	-	1	1
3. Nordre Valdres	2 943,32	6 632	2	-	4	4
	Østre Slidre	869,50	2 386	1	-	1	1
	Vestre —	467,37	2 427	1	-	1	1
	Vang	1 606,45	1 819	-	-	2	2
4. Toten	1 467,62	29 779	12	6	9	6
	Gjøvik, kjøbstad	0,94	4 059	4	4	3	1
	Østre Toten	399,54	8 224	3	2	2	2
	Vestre —	160,28	4 037	3	-	1	1
	Eina	104,85	1 162	-	-	-	-
	Kolbu	131,20	2 366	-	-	1	-
	Vardal	268,16	5 129	-	-	-	-
	Biri	187,55	2 792	1	-	1	1
	Snertingdalen	215,10	2 010	1	-	1	1
5. Faaberg	2 359,51	17 554	9	4	6	4
	Lillehammer, kjøbstad	2,79	3 947	5	4	2	-
	Faaberg	477,73	5 400	-	-	1	1
	Øier	689,22	3 091	1	-	1	1
	Østre Gausdal	223,29	2 796	3	-	1	1
	Vestre —	966,48	2 320	-	-	1	1
6. Ringebu	3 166,69	11 489	2	2	4	3
	Ringebu	1 256,27	4 371	1	1	2	1
	Søndre Fron	547,04	2 931	1	-	1	1
	Nordre —	1 363,38	4 187	-	1	1	1
7. Lom	5 753,09	8 655	2	-	5	5
	Lom	1 948,35	2 832	1	-	2	2
	Skjaak	2 154,70	2 168	-	-	1	1
	Vaage	1 299,39	2 967	1	-	1	1
	Hedalen	350,65	1 188	-	-	1	1
8. Lesje	4 164,56	7 273	3	1	4	4
	Lesje	2 244,90	2 889	-	-	2	2
	Dovre	1 475,21	2 481	2	-	1	1
	Sel	444,45	2 403	1	1	1	1

¹⁾ Er ogsaa jormor og hjælpevakcinatrice for Vardal herred.

Sundhetstilstanden synes at ha været i det hele noksaa tilfredsstillende. Av epidemiske sygdomme er ialt meldt 8 377 tilfælde, hvorav 185 med dødelig utgang; aaret forut var de tilsvarende tal 7 337 og 181.

Dødeligheten var 12,1 pro mille av den opgvne tilstedeværende middelfolkemængde. Se tabel II.

Om de **epidemiske sygdomme** i almindelighet henvises til tabellen paa side 69 og 70. Jfr. forøvrig sidste tabel i den almindelige beretning.

Tyfoidefeber. I Nordre Valdres indtraf 4 tilfælde paa 3 grannegaarder til Ormestad (jfr. medicinalberetningen for 1912 og 1913). Der blev gjort undersøkelser av ekskrementer og urin for at finde en eventuel bacillebærer, men likesom for 2 aar siden med negativt resultat. (Lyche). — I R i n g e b u forekom 5 tilfælde; 2 døde; den ene av disse hadde pleiet en bacillebærerske¹⁾ paa Sandbu i Kvam (N. Fron); denne blev interneret paa Rikshospitalet, men længe efter fik desuagtet en tilreisende, som hadde overnattet paa Sandbu, sygdommen. 3 tilfælde, som optraadte paa 3 forskjellige husmandspladser, der laa i en li, den ene ovenfor den anden, antoges ikke at skyldes smitte fra nævnte gaard; man hadde i det hele tat ikke kunnet finde noget holdepunkt for deres optræden. (Groth).

Akut poliomyelit. Tilfældet i Søndre Valdres forekom paa Raneimsaasen i Skrautvaal (Nordre Aurdal). Smittekilde ukjendt. — I Faa-berg indtraf 2 tilfælde paa et par gaarder, som var uten nogensomhelst forbindelse med hinanden. De syke blev isoleret, og ingen andre blev smittet. Den ene fik hængende arm. (Torp).

Diftori (croup). I Hadeland og Land distrikt har man fundet profilaktiske injektioner av serum ved siden av skolernes lukning at være det virksomste middel til at hindre sygdommens utbredning. (E. Andersen). — I Nordre Aurdal (Søndre Valdres) forekom i hovedsognet om vaaren en liten hus-epidemi, og paa Fagernes et isoleret tilfælde hos en skolepike dagen efter hjemkomsten fra Kristiania. I Søndre Aurdal indtraf nogen tilfælde om sommeren i en avsides grænd i Begndalen sogn; det første blev meldt, da et barn, som var død nogen dage forut uten at være lægebehandlet, skulde jordes; hos folk fra nabopladsene, som hadde hjulpet til med forberedelserne hertil, blev en hel del barn præventivt injiceret. (A. Olsen).

Kusma hadde stor epidemisk utbredning i Nordre Aurdal i mai og var hyppig kompliceret med orkit og langvarig svækkelse. (A. Olsen).

Fra Hadeland og Land distrikt anføres, at **forkjølelse-sessygdomme** og **gigt** forekommer meget hyppig i Land, antagelig væsentlig paa grund av at arbeiderne bruker at ligge i sine vaate klær om natten. (E. Andersen).

Av **katarralsk ikterus** er meldt 71 tilfælde (Hadeland og Land 32; Toten 39, hvorav 19 i Gjøvik). Fra sidstnævnte distrikt anføres, at de færreste kom under behandling. (Marcussen).

Av **skabb** er ialt meldt 464 tilfælde. Plagen er noksaa almindelig i Hadeland og Land; den utbredes let i skogshytterne, hvor mange mennesker bor sammenstuvet under slette hygieniske forhold. (E. Andersen). — I Nordre Valdres har «klaaen» været meget utbredt, særlig i Vestre Slidre, men efterat man paa skolerne har vist frem tegninger av skabbmiden er det blit bedre. (Lyche).

¹⁾ Se medicinalberetningen for 1911, side 74.

Epidemiske sygdomme.

	Ialt kjendte		Tiden er opgit for	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.	
	tilfælde.	dødsfald.														
Tyfoidefeber	11	4	11	-	1	-	2	1	-	1	3	-	-	2	1	
Cerebrospinalmeningit (epid.) . . .	2	1	2	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	
Akut poliomyelit	12	-	12	-	-	1	2	-	-	4	2	1	2	-	-	
Skarlagensfeber	293	4	293	42	19	21	26	18	11	12	8	10	29	52	45	
Meslinger	175	-	175	12	23	61	48	-	2	1	3	-	7	8	10	
Difteri (croup)	132	13	132	23	16	10	1	4	6	18	8	3	18	19	6	
Blodgang	2	-	2	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	
Barselfeber	18	7	16	3	-	-	2	1	1	1	3	-	3	1	1	
Pyæmi, sephthæmi	36	10	35	8	2	4	3	4	-	1	4	1	7	1	-	
Pemfigus (hos nyfødte)	4	1	4	-	-	-	1	-	-	-	-	-	2	-	1	
Rosen	88	1	88	10	10	5	10	6	8	11	5	5	6	4	8	
Røde hunde	30	-	30	-	1	5	3	8	2	-	3	-	1	2	5	
Vandkopper	109	-	109	5	5	1	10	6	16	1	2	6	11	21	25	
Kusma	82	-	81	4	21	14	7	5	12	4	2	1	2	4	5	
Kikhoste	696	5	693	15	20	33	10	9	6	36	43	69	138	139	175	
Akute katarrer i aandedrætsorg.	3637	42	3635	616	567	507	344	294	229	143	124	113	216	248	234	
Influensa	934	5	933	176	203	201	97	32	18	6	1	5	25	89	80	
Lungebetændelse	388	62	388	75	52	37	50	44	28	4	4	11	31	32	20	
Pleurit	205	8	205	23	22	15	20	21	15	16	10	14	15	19	15	
Gigtfeber	240	4	238	25	29	33	19	24	17	15	8	14	17	17	20	
Akut diarré (kolerine)	1283	18	1283	45	55	45	47	41	100	402	271	121	63	51	42	
Tilsammen	8377	185	8365	1082	1046	993	702	518	472	677	505	374	594	709	693	

Epidemiske sygdomme.

(Forts.).

	Fordeling paa lagedistrikterne:															
	1		2		3		4		5		6		7		8	
	Hadeland og Land.		Søndre Valdres.		Nordre Valdres.		Toten.		Faaberg.		Ringebu.		Lom.		Lesje.	
	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
Tyfoidfeber	1	1	-	-	4	1	-	-	1	-	5	2	-	-	-	-
Cerebrospinalmeningit. (epid.) ..	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	1
Akut poliomelylit	6	-	1	-	-	-	3	-	2	-	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	80	1	5	-	15	-	110	-	64	2	4	-	14	1	1	-
Meslinger	23	-	-	-	-	-	142	-	3	-	7	-	-	-	-	-
Difteri (croup)	58	6	13	2	7	2	46	3	6	-	1	-	-	-	1	-
Blodgang	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Barselfeber	6	1	-	-	-	-	7	4	1	-	2	2	1	-	1	-
Pyæmi, septæmi	5	5	3	3	1	-	25	2	-	-	1	-	-	-	1	-
Pemfigus (hos nyfødte)	1	-	-	-	-	-	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-
Rosen	24	-	3	-	5	-	21	-	17	1	10	-	2	-	6	-
Røde hunde	8	-	17	-	-	-	1	-	4	-	-	-	-	-	-	-
Vandkopper	23	-	-	-	1	-	35	-	35	-	6	-	3	-	6	-
Kusma	40	-	25	-	3	-	2	-	12	-	-	-	-	-	-	-
Kikhøste	72	1	4	-	-	-	412	3	21	-	88	1	19	-	80	-
Akute katarrer i aandedrætsorg.	765	13	184	1	55	3	1162	8	692	7	156	4	194	-	429	6
Influensa	597	2	2	1	-	-	201	2	71	-	30	-	-	-	33	-
Lungebetændelse	110	10	16	3	14	-	116	19	59	9	40	8	7	6	26	7
Pleurit	61	1	21	1	12	2	41	-	42	1	13	-	12	2	3	1
Gigtfeber	74	1	20	-	11	1	85	-	31	-	10	-	3	-	6	2
Akut diarré (kolerine)	374	5	38	1	47	1	333	6	353	-	32	2	59	-	47	3
Tilsammen	2328	47	352	12	175	10	2746	48	1415	20	406	19	314	9	641	20

Veneriske sygdomme. Utenfor sykehus behandlede tilfælde vil sees av følgende tabel:

Sygdom.	Fordeling paa lægedistrikterne:				
	Til-fælde.	1	4	5	8
		Hadeland og Land.	Toten.	Faaberg.	Lesje.
Veneriske saar	1	-	-	1	-
Syfilis, erhvervet	4	1	1	2	-
Gonorré, uretrit	26	2	11	12	1

Tuberkulose. Til oplysning om de meldte og av tuberkuloseprotokollerne utgaaede tilfælde av tuberkuløse sygdomme henvises til tabellen i den almindelige beretning. Dødsfall av lungetuberkulose utgjorde i henhold til lægernes dødsarsakslistene for det hele amt 9,7 pct. av alle ved sygdom foranledigede dødsfall og 11,2 pct. av dødsfall ved ikke epidemiske sygdomme. For byerne var forholdet henholdsvis 20,2 pct. og 23,1 pct. og for bygderne 8,9 pct. og 10,3 pct. Forøvrig henvises til nedenstaaende tabel. — I Nordre Valdres har skolestyret i herrederne tat sig av arbeidet mot denne sygdom ved at kjøpe til ophængning i skolerne de tuberkuloseplancher, som nationalforeningen har utgit. — Solkuren synes at ha gavnet dem, som underkastet sig den. (Lyche). — Paa Østre Toten er et sykehjem med plass til tuberkulose under opførelse; slike hjem trænges der flere av; størsteparten av de tuberkuløse faar nu sanatoriebehandling i 2—4 maaneder; det burde heller været 3 ganger saa lang tid. (Marcussen). — I Faaberg distrikt er den tidligere sindssykeavdeling ved amtspsykehuset i Lillehammer blit omdannet til pleiehjem for tuberkuløse; der er 26 senger;

Døde av lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne dødsfall ved			
	sygdom.	lunge-tuberkulose.	epidemiske sygdomme.	ikke epidemiske sygdomme.
Hadeland og Land	314	26	47	267
Søndre Valdres	79	6	12	67
Nordre —	79	12	10	69
Toten	315	20	48	267
Gjøvik by	39	3	8	31
Bygder	276	17	40	236
Faaberg	181	25	20	161
Lillehammer by	50	15	3	47
Bygder	131	10	17	114
Ringebu	157	18	19	138
Lom	108	9	9	99
Lesje	103	13	20	83
Kristians amt	1336	129	185	1151
Derav i byer	89	18	11	78
— bygder	1247	111	174	1073

Obstetriciske operationer.

Indikation.	Tangforløsning.			Vending.			Uttrækning ved bækkenendeleie.		Perforation.		Exvisceration.	Efterbyrdsoperation.
	Mødre.	Barn.		Mødre.	Barn.		Mor.	Barn.	Mor.	Mor.	Mødre.	
	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Død.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Død.	Lev.	Lev.
Risvækkelse	63	63	1	1	1) 1	-	2	1	2) 1	-	-	-
Trangt bækken	6	5	1	-	-	-	-	-	-	3) 1	-	-
Barselkrampe	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Placenta prævia og blødning	-	-	-	2	-	1	1	-	-	-	-	-
Ueftergivelige fødselsdele	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Forhodeleie (isseleie med panden fortil)	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ansigsleie	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tverleie	-	-	-	9	-	5	4	-	-	-	1	-
Dyp tverstand	1	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Hydrocefalos	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fremfald av navlesnor	-	-	-	4	-	1	3	-	-	-	-	-
Fare for fosterets liv	5	4	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilbakeholdt morkake	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5
Tilsammen ⁴⁾	82	79	4	16	1	7	10	1	1	1	1	5
			83	17		17				2		

¹⁾ Opgit dødsårsak: nefrit. ²⁾ Forløst ved tang paa sætet. ³⁾ Opgit dødsårsak: hjertelammelse. ⁴⁾ Ved en tvillingfødsel blev begge barn forløst (lev.) ved tang.

Fødte og døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde						
	leven-de.	død-fødte.	ialt.	0—1 aar.	i 1ste døgn.	paa barsel-seng.	ved ulyk-kelig hæn-delser.	ved selv-mord.	ved drap eller mord.
Hadeland og Land	737	17	327	38	4	4	5	1	-
Søndre Valdres	268	6	99	9	3	-	3	-	-
Nordre —	134	5	94	5	1	-	1	1	1
Toten	802	17	365	54	8	4	7	1	-
Gjøvik by	118	2	42	11	2	-	-	-	-
Bygder	684	15	323	43	6	4	7	1	-
Faaberg	446	7	208	12	2	-	2	1	-
Lillehammer by	87	2	48	3	-	-	1	-	-
Bygder	359	5	160	9	2	-	1	1	-
Ringebu	277	8	165	14	1	3	1	1	-
Lom	204	8	120	3	-	-	2	-	-
Lesje	165	3	101	11	1	-	2	-	-
Kristians amt	3033	71	1479	146	20	11	23	5	1
Derav i byer	205	4	90	14	2	-	1	-	-
— - bygder	2828	67	1389	132	18	11	22	5	1

2 store verandaer er bygget mot SV. (Torp). — I Ringebu gaar forstaaelsen av sanatoriebehandlingens nytte raskt ind i bevisstheten, men den gunstigste tid, mens sygdommen endnu er i sin begyndelse, kan ikke utnyttes paa grund av for faa pladser paa sanatorierne. (Groth). — I Lesje søger man saavidt mulig at isolere de syke og anbringe dem paa sykehuis, hvad de i almindelighet ikke er videre villig til, og hvortil anledningen ogsaa har været meget sparsom. (Bidenkap).

Kræft har i Nordre Valdres et prædilektionssted, idet de relativt fleste tilfælde i flere aar stadig har forekommet i en bestemt grænd inden et sogn i Vestre Slidre. (Lyche).

Om kardialgi, anæmi og daarlige tænder anføres fra Toten: Folk i 50—60 aars alder har gjennemgaaende flere brukbare tænder i behold end 20-aaringene; tandlægerne har derfor nu fuldt op at bestille. Kostholdet synes at være blit mindre hensigtsmæssig; en mængde unge mennesker, især fabrikpiker, arbeider de fleste dage i uken uten ordentlig middagsmat, og denne kan som bekjendt jernpiller ikke erstatte. Melken er dyr og sine steder endog vanskelig at faa fat paa. Lægerne har her en stor opgave ved at gi gode raad med hensyn til et godt og billig matstel. (Marcussen).

Av struma saaes i Søndre Valdres 4 nye tilfælde, derav 1 hos en ældre mand; dette gik let tilbake under bruk av jodkalsium og jodvasogen. (A. Olsen).

Av obstetriciske operationer, utført av læger, er meldt ialt 109, derav i Hadeland og Land distrikt 25, Søndre Valdres 10, Nordre Valdres 6, Toten 38, Faaberg 16, Ringebu 9, Lom 3, Lesje 2. Om indikationer og utfald henvises til tabellen paa foregaende side.

Om **jormorhjælpen** henvises til tabellen i den almindelige beretning.

Paa barselseng døde efter presternes opgaver 11 kvinder, efter lægernes 10; 7 av disse døde av barselfeber; se forøvrig tabel XXXVI, gruppe XII.

Ifølge tabel over **fødte** og **døde** var overskuddet af fødte 1 554 og forholdet mellem fødte og døde = 100 : 48,8.

De **hyppigste dødsårsaker** var:

Dødsårsaker.	Dødsfald.	Derav i	
		byer.	bygder.
Alderdomssvakhet	306	17	289
Kræft (cancer og sarkom)	150	8	142
Lungetuberkulose	129	18	111
Klappefeil og hjertemuskelsygdomme	88	3	85
Hjerneslag	71	7	64
Lungebetændelse	62	10	52
Tuberkulose utenfor lungerne	49	1	48
Medfødt svakhet	47	4	43
Akute katarrer i aandedrætsorganerne	42	1	41
Kronisk bronkit, bronkiktasi	40	-	40

Om **veirliget** anføres fra Ringebu: Da aarets nedbør var usedvanlig liten og sommeren mere end almindelig varm, led vegetationen skade, saa avlingen blev langt under et middelsaars. Mot slutten av aaret begyndte vandmangel for alvor at gjøre sig gjeldende. (Groth).

Levemaate og hygieniske forhold etc. Fra Søndre Valdres skriver distriktslæge A. Olsen: I de mere avsondrede grænder med gammel bebyggelse, knepent rum og ofte trange økonomiske kaar, lar renligheten ofte meget tilbage at ønske. At man har smaagrisene inde i stuen, som regel i en kasse i peisen, er jo ikke noget at si paa, naar det er koldt; men jeg har ogsaa set, at patienten har ligget med grisungen i en sæk under skindfelden sin om natten; og naar dyrevenligheten strækker sig saa vidt, er det ikke at undres over, at endnu mindre dyr kan trives. Men nede i tykke bygden er beboelsesforholdene og renlighetsforholdene i regelen bra. Av elektricitetsverk til elektrisk lys og opvarmning var der i 1914 kun 1 i Nordre Aurdal, nemlig paa Fagernes, mens man i Søndre Aurdal har elektrisk lys og kraft omtrent paa hver større gaard og lys omtrent i hver stue; i Etnedalen er der ogsaa flere kraftstationer og elektrisk belysning er almindelig utbredt. — Ædruelighetsforholdene er i det hele upaaklalige; sedelighetsforholdene likesaa.

I Ringebu hadde mange sat sin ære i at lægge et nyt stykke land til gaarden og landet i jubilæumsaaret, og i den lange milde høst blev der pløjet mere jord og saadd mere vinterrug end vanlig. (Groth).

Fra Lom skrives: Nogen selskabelighet utenom brylluper og jordfæstelser, og en og anden gang en barnedaab er der yderst litet av. Men ved de nævnte anledninger (ɔ: ikke ved barnedaab) er det fremdeles ingen sjeldenhed, at man driver paa i 2 og 3 dage, og man ber sammen saa mange mennesker, at de knapt

faar plads i huset eller husene, for der er som oftest flere vaaningshus paa en gaard. Man spiser sittende tilbords, og der kan være 6—7 bordssætninger. Nogen fyll er der dog ikke ved disse anledninger, og mange ganger serveres der slet ikke spirituosa. Naar saa mange mennesker bedes sammen, skyldes det vel, at slekten er stor, idet man fra gammel tid af har pleiet at gifte sig med en sambygding. «Gifte» utenfor bygden er meget sjeldent. (Kjos).

Sykehus. Paa Gjøvik (Toten distrikt) er der et almindelig sykehus med 8—10 senger; det brukes væsentlig til kirurgiske patienter. Epidemi-sykehuset (10 senger) ligger utenfor bygrænsen. Av epidemilasaretter findes des-uten 1 i Vardal (8—10 senger), 1 i Østre Toten (12 senger) og 1 ved Raufoss patronfabrik i Vestre Toten. I Eina er der en helbredelsesanstalt for alkoholister. I Faaberg distrikt er der paa Lillehammer et amtssykehus med pleiehjem for tuberkuløse og et epidemilasaret. — Av **sanatorier** med fast læge findes i Søndre Valdres distrikt Tonsaasen og Breidablik med læge hele aaret, mens i Nordre Valdres Fosheim sæter og i Faaberg Gausdal sanatorium kun har læge i sommersæsongen. I Gausdal ligger 2 private sanatorier for tuberkuløse, nemlig Kornhaug og Granheim. I Ringebu distrikt ligger Golaa og Fefor høifeldssanatorier med læge i sommertiden.

Badeindretninger. I Gran herred (Hadeland og Land distrikt) er der to offentlige badehus. Paa Fagernes (N. Aurdal, Søndre Valdres) er der et kombinert damp- og karbad, og paa Heggenes (Ø. Slidre, Nordre Valdres) en badstue. I Toten distrikt har Gjøvik en kommunal badeanstalt, likesom Raufoss patronfabrik og melkekondenseringsfabrikken paa Kap har badeindretning for arbeiderne. I Faaberg distrikt er der paa Lillehammer en badeanstalt og paa Tretten en badstue. I Ringebu distrikt er der 2 badstuer. Ved forskjellige sanatorier og hoteller er der indretninger for kolde og varme bad m. v.

Om amtets **apotek** se den almindelige beretning.

Følgende tabel gir oplysning om tallet paa møter i helseraad og paa vakcinerte:

Lægedistrikter.	Møter i helseraad.	Vakinerte.
Kristians amt	55	2713
Hadeland og Land	¹⁾ 18	506
Søndre Valdres	²⁾ 6	380
Nordre —	³⁾ 5	-
Toten	⁴⁾ 13	431
Faaberg	⁵⁾ 7	491
Ringebu	⁶⁾ 2	204
Lom	⁷⁾ 1	361
Lesje	⁸⁾ 3	340

¹⁾ Søndre Land 8, Jevnaker 2, Gran 2, Brandbu 2, Nordre Land 3, Tørpen 1.
²⁾ Nordre Aurdal 3, Søndre Aurdal 1, Etnedalen 2. ³⁾ Vestre Slidre 2, Vang 3. ⁴⁾ Gjøvik 4, Vardal 3, Østre Toten 3, Vestre Toten 1, Biri 2. ⁵⁾ Lillehammer 3, V. Gausdal 1, Faaberg 1, Ø. Gausdal 2. ⁶⁾ Søndre Fron 1, Nordre Fron 1. ⁷⁾ Sjaak. ⁸⁾ Dovre 1, Lesje 2.

VIII. Bratsberg amt.

Lægedistriktsinddeling, flateindhold, indbyggere, medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flate- indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 1ste decb. 1910.	Læger.	Tandlæger.	Jormødre.	Hjælpe- vaktnatter.
Amtet		15189,09	106 791	49	23	65	38
1. Skien		1 066,24	40 736	18	12	21	7
	Skien, kjøbstad . . .	2,13	12 099	7	10	5	-
	Porsgrund — . . .	1,26	4 625	4	2	5	-
	Brevik — . . .	0,76	2 028	2	-	1	-
	Eidanger — . . .	139,50	3 714	-	-	2	1
	Solum — . . .	317,82	9 451	4	-	5	4
	Gjerpen — . . .	380,91	7 960	1	-	1)	1
	Slemdal — . . .	223,86	859	-	-	2	1
2. Kragerø		1 650,41	21 661	8	2	9	7
	Kragerø, kjøbstad . . .	1,17	4 621	4	2	2	-
	Langesund, ladested . . .	0,88	1 488	2	-	-	-
	Stathelle — . . .	0,24	463	-	-	-	-
	Bamble — . . .	286,83	4 553	1	-	2	2
	Sannikedal — . . .	196,83	2 662	-	-	1	1
	Skaatø — . . .	109,61	3 845	-	-	2)	1
	Drangedal — . . .	1 054,85	4 029	1	-	3	3
3. Hollen		1 141,81	12 169	8	2	9	4
	Hollen	257,54	4 102	3	2	2	1
	Lunde	259,65	2 249	1	-	1	1
	Bø	281,66	2 631	2	-	3	1
	Sauda	342,96	3 187	2	-	3	1
4. Sauland		1 716,04	11 339	6	2	8	5
	Notodden, kjøbstad . . .	407,44	4 818	4	2	4	2
	Hitterdal		2 861	-	-	2	-
	Hjartdal	891,84	2 262	1	-	1	1
	Gransherred	416,76	1 398	1	-	1	2
5. Kviteseid		1 377,91	5 980	3	1	4	3
	Seljord	665,83	2 860	1	-	2	2
	Kviteseid	712,08	3 120	2	1	2	1
6. Nissedal	Nissedal	878,16	1 735	-	-	2	2
7. Laardal		982,25	3 078	1	1	3	3
	Laardal	287,76	1 425	1	1	1	1
	Mo	694,49	1 653	-	-	2	2
8. Fyresdal	Fyresdal	1 253,18	1 824	2	-	2	1

1) Bor i Skien. 2) Bor i Kragerø.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flate-indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 1ste decb. 1910.	Læger.	Tandlæger.	Jomfrø.	Hjælpe-vækincnører.
9. Vinje.....	1 915,57	2 552	-	1	3	3
	Vinje.....	1 215,87	1 630	-	1	2	2
	Rauland (Møsstrandens sogn undtagt)	699,70	922	-	-	1	¹⁾ 1
10. Tinn	3 207,52	5 717	3	2	4	3
	Tinn	1 774,36	4 832	3	2	3	2
	Hovin	302,46	769	-	-	1	1
	Møsstrandens sogn av Rauland	1 130,70	116	-	-	-	-

¹⁾ Vækincinerer i hele Rauland herred.

Sundhetstilstanden kan i det hele betegnes som nogenlunde tilfredsstillende. Av epidemiske sygdomme er ialt meldt 8 278 med 210 dødsfall mot henholdsvis 7 392 og 237 aaret forut.

Dødeligheten var 12,7 pro mille av den oppgivne tilstedeværende middelfolkemængde. Se tabel II.

Om de **epidemiske sygdomme** i almindelighet henvises til tabellen paa side 78 og 79. Jfr. forevrig sidste tabel i den almindelige beretning.

Cerebrospinalmeningit (epid.). I Haugsjaasundet (Treungen, Nissedal) døde et barn efter 3 dages sygdom; $\frac{1}{2}$ aar tidligere hadde sygdommen forekommet i et hus i nabologat. Jfr. medicinalberetningen for 1913 side 79. — I Høidalsmo, annekts til Laardal, blev 4 barn (3 paa Ofte og 1 paa Breiland) i alderen 6—12 aar omrent samtidig pludselig syke med sterkt hodepine, rygsmærter og brækninger; da de ogsaa hadde en let hoste, trodte forældrene, at sygdommen var forkjølelse, og at det ikke var paakrævet at hente læge. Men da embedslægen tilfældig reiste forbi der 6te døgn i sygdommen, blev han tilkaldt; symptonerne var: bakoverbøjet hode, feber, av og til delirier, halvaapne øine og ufrivillige langsomme bevægelser av bulbi, trykømfndtlighet langs rygraden, hudhyperæstesi, nedsat hørsel, herpes labialis. Et par uker senere blev det fjerde og yngste barn paa Ofte angrepet paa samme maate. De nødvendige foranstaltninger til forebyggelse av smitteutbredning blev truffet. Alle kom sig. — Hos en anlægsarbeider ved sondre ende av Fyresvatnet blev sygdommen nærmest antat for en «sekundær meningit efter en sterkt forkjølelse»; for sikkerhets skyld blev han dog isoleret. (Lund).

Av **akut poliomyelit** forekom nogen tilfælde i Drangedal og Sannikedal (Kragerø distrikt). I førstnævnte herred bodde der i et hus med 2 værelser én

Epidemiske sygdomme.

	Ialt kjendte		Tiden er opgit for	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Okttober.	November.	December.	
	tilfælde.	dødsfald.														
Tyfoidfeber	11	-	11	-	-	-	-	-	1	-	8	-	-	-	-	2
Cerebrospinalmeningit (epid.)	7	2	7	5	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Akut poliomyelit	13	-	13	2	-	-	1	2	2	-	5	1	-	-	-	-
Skarlagensfeber	377	3	377	33	42	64	23	12	21	8	12	21	41	48	52	
Meslinger	65	-	65	-	1	-	1	-	27	23	-	-	3	7	3	
Difteri (croup)	241	20	241	28	29	22	6	5	8	5	3	50	20	40	25	
Blodgang	3	-	3	-	-	1	-	-	-	-	-	-	2	-	-	
Barselfeber	6	2	6	3	1	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	
Pyæmi, septæmi	12	8	7	-	-	1	1	1	-	1	1	-	1	-	1	
Pemfigus (hos nyfødte)	3	1	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	
Rosen	73	2	73	11	10	3	7	8	6	6	2	3	4	6	7	
Røde hunde	10	-	10	2	-	-	2	-	2	1	-	2	1	-	-	
Vandkopper	220	-	220	26	39	15	7	7	10	2	11	21	29	34	19	
Kusma	136	-	136	12	7	8	6	5	4	-	1	6	12	13	62	
Kikhoste	388	3	388	1	7	21	13	27	18	19	35	28	53	70	96	
Akute katarrer i aandedræts- organerne	3540	53	3527	512	505	376	394	309	257	144	134	141	237	232	286	
Influensa	722	-	717	142	152	154	62	27	24	7	22	17	25	36	49	
Lungebetændelse	501	77	501	53	52	39	37	62	93	40	7	12	19	42	45	
Pleurit	224	3	224	26	20	27	28	16	16	12	9	12	20	23	15	
Gigtfeber	232	3	232	33	44	30	27	13	18	8	7	10	12	15	15	
Akut diarré (kolerine)	1494	33	1480	63	64	29	54	72	99	388	371	120	88	84	48	
Tilsammen	8278	210	8240	952	974	790	670	566	607	665	629	444	568	650	725	

Epidemiske sygdomme.

(Forts.).

	Fordeling paa lægedistrikterne:																				
	1		2		3		4		5		6		7		8		9		10		
	Skien.	Kragerø.	Hollen.	Sauland.	Kviteseid.	Nissedal.	Laardal.	Fyresdal.	Vinje.	Tinn.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	
Tyfoidefeber	4	-	2	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-
Cerebrospinalmeningit (epid.)	-	-	1	1	-	-	-	-	1	1	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-
Akut poliomelit	-	-	6	-	1	-	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-
Skarlagensfeber	185	1	49	-	41	2	62	-	28	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	8	-
Meslinger	3	-	6	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	55	-
Difteri (croup)	148	15	56	4	9	-	17	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10	-
Blodgang	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-
Barselfeber	3	2	1	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Pyæmi, septhæmi	6	4	4	2	-	-	1	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Pemfigus (hos nyfødte)	2	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Rosen	31	-	15	2	10	-	6	-	1	-	-	-	8	-	-	-	-	-	-	2	-
Røde hunde	3	-	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vandkopper	111	-	31	-	4	-	53	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	21	-
Kusma	75	-	14	-	23	-	16	-	-	-	-	-	8	-	-	-	-	-	-	-	-
Kikhøste	254	2	27	-	83	-	24	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Akute katarrer i aandedrætsorganerne	1852	24	606	9	494	3	273	13	85	1	-	-	95	2	-	-	-	-	135	1	-
Influensa	439	-	105	-	35	-	47	-	14	-	-	-	35	-	-	-	-	-	-	47	-
Lungebetændelse	229	29	100	19	79	16	37	2	24	5	-	-	11	3	-	-	-	-	-	21	3
Pleurit	61	1	35	-	41	1	23	-	41	-	-	-	12	1	-	-	-	-	-	11	-
Gigtfeber	83	1	33	-	38	-	42	1	8	-	-	-	13	1	-	-	-	-	-	15	-
Akut diarré (kolerine)....	996	18	257	4	101	2	51	3	39	-	-	-	46	2	-	-	-	-	-	4	4
Tilsammen	4485	98	1355	41	960	24	656	22	246	8	-	-	240	9	-	-	-	-	336	8	-

familie i hvert værelse; kjøkkenet var felles; kun begge konerne, som hver hadde 2 barn, blev syke. (Solberg). — I Sauland distrikt indtraf 2 tilfælde, det ene paa pladsen «Maurebrække», det andet paa pladsen «Skogholt» nær Bolkesjø i Gransherred. Paa begge pladser var der mange barn og trange forhold, saa de syke ikke kunde bli isoleret; men desuagtet blev ingen smittet. Paa den sidstnævnte av pladsene hadde sygdommen ogsaa forekommet 3 aar tidligere. (W. Moe).

Croupøs lungebetændelse forekom hyppig. Fra Porsgrund er for juni meldt 52 tilfælde (ca. 11 pro mille av folkemængden). Av 62 angrepne i mai, juni og juli døde 7 (11,3 pct.).

Skabb er opført med 211 tilfælde. — I Sauland distrikt er plagen ikke ualmindelig til visse tider. Det synes, som ophold paa sætrene om sommeren og tilhold i tømmerkojene i skogene er leilighetsaarsakene; antagelig er i mange av disse sengklærne smittebefængte. I hjemmene i bygden forekommer plagen ikke ofte; de angrepne sørger som regel for at bli den fort kvit. (W. Moe). — I Tinn er skabb noksaa utbredt. (Sandved).

Veneriske sygdomme. Utenfor sykehuis behandlede tilfælde vil sees av følgende tabel:

Sygdom.	Tilfælde.	Fordeling paa lægedistrikterne:									
		1 Skien.	2 Kragera.	3 Hollen.	4 Sauland.	5 Kviteseid.	6 Nissedal.	7 Laardal.	8 Fyresdal.	9 Vinje.	10 Tinn.
Veneriske saar.....	6	2	1	-	1	-	-	-	-	-	2
Syfilis, erhvervet	61	30	7	-	3	4	-	-	-	-	17
Gonorré, uretrit	142	99	10	1	10	-	-	2	-	-	20

I Tinn distrikt er disse sygdomme blit meget almindelige, siden den nye arbeiderbefolkning vandret ind. Tidligere forekom de ikke. Nye tilfælde av syfilis blir behandlet med salvarsan paa Rjukan sykehuis; amtet betaler. (Sandved).

Tuberkulose. Om de i aarets løp meldte og av tuberkuloseprotokollerne utgaade tilfælde av tuberkulose sygdomme inden amtets lægedistrikter, henvises til den almindelige beretning. Dødsfall av lungetuberkulose utgjorde ifølge lægernes dødsaaksliste for det hele amt 16,6 pct. av alle kjendte ved sygdomsforaarsakede dødsfall og 20,1 pct. av dødsfall av ikke epidemiske sygdomme. For byerne var forholdet henholdsvis 15,3 pct. og 19,7 pct. og for bygderne 17,1 pct. og 20,2 pct. — Førørig henvises til tabellen paa næste side. — Fra Eidanger (Skien distrikt) anføres, at sygdommen synes at være i avtagen. De i økonominisk og hygienisk henseende daarlig stillede syke blir isoleret i pleiehjem. (Haraldsen). — I Hollen distrikt spores derimot endnu ikke nogen tydelig avtagen. Smittefrygten er overdrænt stor. Ved samtaler og foredrag har man dog søkt saavidt mulig at veilede og utbrede kjendskapet til sygdommen og dens smittemate. (Mossige).

Døde av lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne dødsfald ved			
	sygdom.	lunge-tuberkulose.	epidemiske sygdomme.	ikke epidemiske sygdomme.
Skien.....	480	74	98	382
Skien by	140	16	35	105
Porsgrund by	53	11	13	40
Brevik by	21	5	2	19
Bygder	266	42	48	218
Kragerø.....	281	47	41	240
Kragerø by	64	10	11	53
Langesund by	10	2	1	9
Stathelle by	8	1	4	4
Bygder	199	34	25	174
Hollen	135	18	24	111
Sauland	127	25	22	105
Notodden by	56	9	12	44
Bygder	71	16	10	61
Kviteseid	64	20	8	56
Nissedal	} 64	10	9	69
Laardal				
Fyresdal	78	10	9	69
Vinje	36	5	8	28
Tinn				
Bratsberg amt.....	1201	199	210	991
Derav i byer.....	352	54	78	274
- - bygder	849	145	132	717

Om amtets sindssyke henvises til den almindelige beretning.

Av **obstetriciske operationer**, utført av læger, er ialt meldt 89, derav i Skien distrikt 37, Kragerø 13, Hollen 5, Sauland 9, Kviteseid 6, Laardal 2 og Tinn 17. Om indikationer og utfald henvises til tabellen paa næste side.

Om **jormorhjælpen** se den almindelige beretning.

Paa **barselseng** døde ifølge presternes opgaver 12 kvinder. Ifølge lægernes 8; 2 av disse døde av barselfeber; forøvrig henvises til tabel XXXVI gruppe XII.

Ifølge tabellen paa side 83 over **fødte** og **døde** var overskuddet av fødte 1 446 og forholdet mellom fødte og døde = 100 : 49,6.

Obstetriciske operationer.

Indikation.	Tangforløsning.			Vending.			Uttrækning ved bækkenendeleie.		Perfora-tion.	Efter-byrds-operation.	
	Mødre.	Barn.		Mødre.	Barn.		Mødre.	Barn.			
	Lev.	Lev.	Df.	Lev.	Lev.	Df.	Lev.	Lev.	Lev.	Lev.	
Utilstrækkelige eller smertefulde veer	58	57	2	4	2	2	2	¹⁾ 2	-	-	
Trangt bækken	3	2	1	-	-	-	1	1	2	-	
Barselkrampe	4	3	1	-	-	-	-	-	-	-	
Placenta prævia og blødning	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	
Isseleie med panden fortil	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	
Skakt isseleie	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	
Tverleie	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	
Fremfald av navlesnor	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	
Dyp tverstand	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	
Fare for fosteret	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	
Dødt foster	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	
Tilbakeholdt morkake	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	
Blødning	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
Tilsammen		70	66	5	5	3	2	5	5	2	6
				71			5				

¹⁾ En av disse andentvilling; den første forløst (lev.) ved tang.

Fødte og døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde						
	leven-de.	død-fødte.	ialt.	0—1 aar.	i 1ste døgn.	paa bar-sel-seng.	ved ulyk-kelige hæn-delser.	ved selv-mord.	ved mord og drap.
Skien.....	989	19	508	66	11	4	26	1	-
Skien by.....	270	5	141	17	1	2	12	-	-
Porsgrunn by.....	132	1	108	17	5	-	4	-	-
Brevik by.....	39	-	22	-	-	-	1	-	-
Bygder	548	13	287	32	5	2	9	1	-
Kragerø	540	5	310	37	4	1	5	2	-
Kragerø by.....	92	2	68	5	-	-	-	-	-
Langesund by.....	47	-	19	5	3	-	-	-	-
Stathelle by.....	10	-	7	1	-	-	-	-	-
Bygder	391	3	216	26	1	1	5	2	-
Hollen	308	15	171	22	3	-	2	1	1
Sauland	367	9	131	37	1	1	7	1	1
Notodden by.....	226	6	56	25	1	-	5	1	1
Bygder	141	3	75	12	-	1	2	-	-
Kviteseid	151	3	82	8	1	1	-	-	-
Nissedal	43	1	14	-	-	-	-	-	-
Laardal	64	2	49	6	1	-	-	-	-
Fyresdal	32	2	13	1	-	-	-	-	-
Vinje.....	73	-	36	5	-	1	1	-	-
Tinn	305	11	112	27	3	4	11	-	-
Bratsberg amt	2872	67	1426	209	24	12	52	5	2
Derav i byer.....	816	14	421	70	10	2	22	1	1
— bygder.....	2056	53	1005	139	14	10	30	4	1

De hyppigste dødsårsaker var:

Dødsårsaker.	Dødsfald.	Derav i	
		byer.	bygder.
Lungetuberkulose	199	54	145
Alderdomssvakhet	138	23	115
Kræft (cancer og sarkom).....	99	31	68
Hjerneslag	90	30	60
Klappefeil og hjertemuskelsydomme	79	9	70
Lungebetændelse.....	77	25	52
Tuberkulose utenfor lungerne og miliær-tuberkulose	70	12	58
Akute katarrer i aandedrætsorganerne	53	21	32
Medfødt svakhet.....	46	19	27
Kronisk bronkit; bronkiktasi	35	9	26

Veirliget. Sommermaanederne og de første høstmaaneder var usedvanlig varme og tørre, saa der mange steder blev stor vandnød. (Haraldsen).

Levemaate og hygieniske forhold. For Skien by og omegn (Gjerpen) staar en bedre vandforsyning paa dagsordenen, da trykket i de høiere liggende stræk er meget litet. (S. Lange). — I Porsgrund har man paa folkeskolen lat undersøke, hvor mange av barnene var luset. Til den ende blev det anset tilstrækkelig at paavise eggene. Der blev paavist luseegg hos 25,5 pct. av jenterne og hos 9,7 pct av gutterne. (Birkeland).

I Kragerø blev den fordyrelse av fødemidler, som indtraadte med krigen, tildels opveiet ved, at hyrerne steg betydelig. Utflytningen fra distriket, væsentlig til Notodden og Rjukan, er fremdeles ikke liten. (Carlsen). — I Drangedal er de fleste pladestuer overbefolket; mændene og voksne sønner har tat arbeide paa Rjukan eller ved jernbaneanlægget, mens familien er blit hjemme og er indlosjert hos forældre eller slegtninge. Naar saa mændene i «ferierne» kommer i besøk, fører de ofte smittestof med sig; skabb har saaledes i de senere aar faat stor utbredelse, uagtet sansen for renlighet er steget. (Solberg).

Paa grund av det store indryk av jernbanearbeidere til Sunde (Hollen distrikt) har de hygieniske forhold dersteds ikke været de bedste, særlig med hensyn til boligforholdene. Liketil sommerstuer blev fikset litt paa, saa de paa en maate kunde gaa an til vinterboliger; og i disse stuvet mange arbeidere sig ind. Blandt befolkningen forøvrig hersker der almindelig velstand. Husene er mange steder store med mange rum, hvorav som paa flere andre steder endel staar enten uindredet eller paa stas. (Mossige).

I Sauland distrikt er husene som regel gode og solide, men ofte er indredningen mangelfuld, og en stor del av huset staar ubrukt; til daglig brukes ofte nemlig kun ett rum; komfyren har overalt fortrængt peisen, som er lukket eller gjenmuret. Renligheten er gjennemgaaende upaaklagelig. Levemaaten enkel og god, men litet varierende; stekt flesk, poteter og flabred er den almindeligste middagskost; forøvrig er det kaffe og hjemmebakt brød, grøt og melk. Om sommeren er alle kjørene til sæters, og man har hjemme paa gaarden ofte kun en gjet, som gir litt melk; forresten maa man greie sig med gammel surmelk, kjeldermelk, som av og til blir sendt ned fra sætrene; for smaabarn blir saaledes om sommeren kostholdet noksaa daarlig. Der hersker jevn velstand; priserne paa tømmer er høie; likesaa paa alle gaardsprodukter, og der er let adgang til vellønnet arbeide ved de store industrielle bedrifter i Notodden og Rjukan. — Ædrueligheten er noksaa bra hjemme paa gaardene, men ved møter i ungdomslag, ved sportstevner og lignende anledninger er ungdommen temmelig tilbøelig til at fylle sig. (W. Moe).

Om de avsidesliggende bebyggelser oppe i «Heiene» i Kviteeid distrikt anføres, at husene er smaa og gamle; peisen, den udmerkede ventilator for slike smaa overbefolkede rum, avloses nu meget av komfyren til skade for luftvekslingen. — Levemaaten er ikke daarlig, men ensformig; middagsmaten bestaar for det meste av stekt flesk med poteter; melk brukes noksaa meget. — Skabbmidden trives bra, da renligheten ikke staar høit. (Ludvigsen).

I Tinn er sansen for sunde og gode boliger i vekst. — Til bedring av renovationsforholdene paa Rjukan er anskaffelse av destruktionsovne under forberedelse; derved vil oplagsstedet for søppelen ved Milands station kunne sløifes. (Sandved).

Sykehus. Amtets sykehus og sindssykeasyl ligger i Solum, omtrent 3 km. fra Skien. I Porsgrund er der et kommunalt sykehus og et katolsk St. Josefs hospital. I Skien og Porsgrund findes epidemiasareter med desinfektionsovn. I Brevik er der et litet isolationslokale. I Gjerpen ligger Høgaas tuberkulose-

hjem. — I Kragerø anvendes 4 à 5 smaa rum i en sidebygning til byens fattighjem som isolationslokale for epidemiske syke. I Skaatø ligger Furulund tuberkulosehjem. — Paa Notodden i Sauland distrikt er der et litet sykehus, oprettet og underholdt av flere av fabrikkerne. I Hitterdal ligger tuberkulosehjemmet «Solbakken». — Tuddal sanatorium i Hjartdal er kun aapent om sommeren. — Tuberkulosehjemmet «Granlien» i Kviteseid blev aapnet i juni; det har plads til 16 syke, og er bygget av amtet for brændevinssamlagenes overskudd. (Ludvigsen). — Paa Rjukan i Tinn er der et sykehus og 2 smaa barakker for epidemiske sygdomme.

Badeindretninger for kolde og varme bad, dampbad samt folkebad findes i Skien og Porsgrund. I Brevik er der en liten sjøbadeanstalt. Ved Børsesjø, et par km. fra Skien, er der en ferskvandsbadeanstalt. Ved enkelte fabrikker findes der bad. Kragerø badeanstalt leverer karbad og dampbad, 2 smaa sjøbadehus brukes om sommeren. I Drangedal findes et badstubad. Paa Notodden i Sauland distrikt er der badeindretninger for arbeiderne ved flere fabrikker. I Fyresdal og Vinje (Laardal distrikt) er der badstubad, likesaa i Atraa (Tinn distrikt); paa Rjukan er der et folkebad.

Om amtets **apotek** se den almindelige beretning.

Følgende tabel gir oplysning om tallet paa møter i helseraad og paa vakcinerte:

Lægedistrikter.	Møter i helseraad.	Vakcinerte.
Bratsberg amt	100	3253
Skien	¹⁾ 34	1416
Kragerø	²⁾ 20	638
Hollen	³⁾ 10	236
Sauland	⁴⁾ 18	256
Kviteseid	⁵⁾ 4	135
Nissedal	1	42
Laardal	⁶⁾ 3	119
Fyresdal	-	1
Vinje	⁷⁾ 2	58
Tinn	⁸⁾ 8	352

¹⁾ Skien 16, Porsgrund 7, Gjerpen 1, Solum 4, Slemdal 1, Eidanger 5 ²⁾ Langesund 3, Kragerø 5, Skaatø 5, Sannikedal 2, Drangedal 4, Stathelle 1. ³⁾ Lunde 2, Bø 1, Sande 5, Hollen 2. ⁴⁾ Notodden 10, Hitterdal 5, Gransherred 2, Hjartdal 1. ⁵⁾ Kviteseid 2, Seljord 2. ⁶⁾ Laardal 2, Mo 1. ⁷⁾ Vinje 1, Rauland 1. ⁸⁾ Tinn 7, Hovin 1.

IX. Nedenes amt.

Lægedistriktsinddeling, flateindhold, indbyggere, medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flate- indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 1ste decb. 1910.	Læger.	Tandlæger.	Jormedre.	Hjælpe- vaktnører.
Amtet		9 348,00	71 272	23	11	52	23
1. Risør stadslæge- distrikt	Risør, kjøbstad . . .	1,43	3 409	2	1	2	-
2. Østre Nedenes	Tvedstrand, ladested . . .	872,73	18 349 ¹⁾	5	1	15	7
	Gjerstad	0,09	1 435	2	1	²⁾ 2	-
	Søndeled	312,66	2 322	1	-	1	1
	Dybvaag	188,60	3 015	-	-	³⁾ 2	2
	Holt	47,71	2 487	1	-	5	2
	Østre Moland	184,52	3 844	-	-	2	-
	Flosta	86,34	1 907	-	-	1	1
	Tromø	22,79	1 459	-	-	1	1
		30,02	1 880	-	-	1	-
3. Arendal stadslæge- distrikt	Arendal, kjøbstad	15,61	9 750	7	6	5	-
4. Vestre Nedenes	Grimstad, kjøbstad . . .	1 116,38	24 936	6	2	20	6
	Lillesand, ladested . . .	0,22	2 116	2	1	2	-
	Froland	0,39	1 133	1	1	1	-
	Øiestad	294,97	2 545	1	-	1	1
	Hise	109,33	4 212	-	-	5	-
	Fjære	8,74	2 192	1	-	-	-
	Landvik	59,67	4 359	1	-	3	1
	Eide	190,68	1 980	-	-	1	1
	Vestre Moland	32,36	600	-	-	1	-
	Birkenes	102,46	2 082	-	-	2	1
	Høvaag	238,34	1 826	-	-	2	1
		79,22	1 891	-	-	2	1
5. Aamli	Aamli	1 695,85	5 289	1	-	4	4
	Gjøvdal	478,40	2 085	1	-	1	1
	Vegaarsheien	347,65	603	-	-	1	1
	Herefoss	349,29	1 705	-	-	1	1
	Lille Topdal	164,61	503	-	-	1	1
6. Evje	Evje	355,90	393	-	-	-	-
	Hornnes	805,86	3 518	1	-	2	2
	Iveland	176,85	1 212	1	-	{ 1	1
		392,62	1 244	-	-	1	1
		236,39	1 062	-	-	1	1

¹⁾ Distriktslægen bor i Risør. ²⁾ Tillike jormor for en del av Holt herred. ³⁾ Den for Ytre Søndeled fast ansatte jormor og hjælpevaktnatrice bor i Risør.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flate-indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 1ste decb. 1910.	Læger.	Tandlæger.	Jormødre.	Hjælpe-vaknemødre.
7. Vegusdal.....		633,43	1 637	1) -	-	2	2
	Vegusdal.....	333,57	935		-	1	1
	Mykland	299,86	702		-	1	1
8. Sætersdalen		4 206,71	4 384	1 1 1 1	1 1 1 1	2	2
	Bygland.....	1 356,90	2 190			1	1
	Valle	1 298,22	1 708			1	1
	Bykle.....	1 551,59	486			1	1

1) Stillingen ledig.

Sundhetstilstanden skildres som i det hele god; fra Aamli distrikt begenes den som mindre god paa grund av epidemiske sygdomme; og fra Evje distrikt foreligger ingen samlet beretning om sundhetstilstanden m. v. paa grund av distriktslægens død. Av de epidemiske sygdomme viser alene akut poliomylelit, skarlagensfeber og akut diarré nogen tiltagen i de angrepnes antal i forhold til foregaaende aar. Det samlede antal av anmeldte epidemiske sygdomstilfælde utgjorde 4 861 med 122 dødsfall mot henholdsvis 4 856 og 153 i aaret forut.

Dødeligheten. De dødes antal utgjorde 1 030 eller 14,4 pro mille av den beregnede tilstedeværende middelfolkemængde (71 752). I 1913 var dødeligheten 15,4 pro mille.

Angaaende de **epidemiske sygdomme** i almindelighet henvises til tabellen paa side 88 og 89, sammendraget efter læernes opgaver. Opgaverne fra det nyopprettede Vegusdals lægedistrikt med herreerne Mykland og Vegusdal er medtatt under statistiken for henholdsvis Aamli og Evje distrikter.

Av **tyfoidfeber** anmeldtes 2 tilfælde fra Arendal stadsdistrikt og 8 fra Vestre Nedenes. I sidstnævnte distrikt blev en arbeider angrepet i juli paa gaarden Heimdal i Froland, han blev indlagt i Høgedal lasaret. Smittekilden var ukjendt. Om høsten forekom 7 tilfælde paa 2 nabogaarder i Høvaag. Barnene paa den ene gaard blev først angrepne, og efterhaanden de øvrige beboere av huset samt en nabokone. Sygdommen fastsløges først ved Widals reaktion. En liten gut (mellem 5 og 10 aar) døde av sygdommen, hans mor aborterte under sin tyfoidfeber, og vedkommende jormor, som bistod under fødselen, blev senere angrepet av sygdommen; hun bodde paa den 3dje nabogaard. Den oprindelige smittekilde kunde ikke paavises, men de to først angrepne barns far hadde været paa eksercis ved Kristiansand S. og lidt av mavesyke. (C. Boe).

Av **cerebrospinalmeningit** opføres 5 tilfælde med 4 dødsfall. Fra Arendal stadsdistrikt er opgit en voksen mand, som av distriktslægen i Aamli var indlagt i Høgedal lasaret, hvor han døde. (H. Roscher). I Vestre Nedenes distrikt døde et 4 aar gammelt barn i Høvaag av sygdommen.

Epidemiske sygdomme.

	Ialt kjendte		Tiden er opgit for	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktobre.	November.	December.	
	tilfælde.	dødfald.														
Tyfoidefeber	10	1	10	-	-	-	-	-	1	2	-	-	-	6	1	-
Cerebrospinalmeningit (epid.)	5	4	5	-	1	1	-	-	-	-	1	2	-	-	-	-
Akut poliomyelit	22	2	21	1	-	3	-	1	11	-	3	2	-	-	-	-
Skarlagensfeber	195	3	195	20	8	15	15	22	2	6	9	12	37	26	23	-
Meslinger	54	1	53	2	2	7	17	9	5	10	1	-	-	-	-	-
Difteri (croup)	129	11	129	9	8	9	5	15	7	4	13	4	26	19	10	-
Barselfeber	3	1	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Pyæmi, septhæmi	35	3	34	4	2	2	3	4	3	4	3	-	1	3	5	-
Pemfigus (hos nyfødte)	2	1	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Rosen	96	2	96	10	6	8	12	7	9	14	3	6	7	4	10	-
Røde hunde	21	-	21	4	2	4	2	-	4	3	-	-	1	1	-	-
Vandkopper	71	-	71	6	2	5	5	-	1	4	-	1	19	15	13	-
Kusma	47	-	47	3	1	1	-	-	2	4	-	-	7	5	24	-
Kikhoste	178	3	178	23	11	7	8	8	23	14	8	15	23	18	20	-
Akute katarrer i aandedraæts- organerne	1923	15	1916	351	231	189	168	195	170	100	73	71	115	132	121	-
Influensa	783	-	783	194	132	90	72	57	40	22	19	22	34	40	61	-
Lungebetændelse	320	59	320	74	57	14	32	35	24	8	3	5	19	22	27	-
Pleurit	131	5	131	14	18	8	12	9	13	9	8	5	9	11	15	-
Gigtfeber	165	2	165	22	24	18	15	9	11	12	6	16	13	10	9	-
Koldfeber	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
Akut diarré (kolerine)	670	9	668	36	32	29	26	33	51	124	161	67	39	32	38	-
Tilsammen	4861	122	4849	775	538	410	392	404	377	340	311	229	356	339	378	-

Epidemiske sygdomme.

(Forts.).

	Fordeling paa lægedistrikterne:													
	1		2		3		4		5		6		7	
	Risor stadsläge- distrikt.		Østre Nedenes.		Arendal stadsläge- distrikt.		Vestre Nedenes.		Aamli.		Evje.		Sætersdalen.	
	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.
Tyfoidefeber	-	-	-	-	2	-	8	1	-	-	-	-	-	-
Cerebrospinalmeningit (epid.)	-	-	-	-	1	1	3	2	1	1	-	-	-	-
Akut poliomyelit	1	-	14	-	1	1	6	1	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	-	-	53	-	77	1	48	1	16	-	1	1	-	-
Meslinger	-	-	7	-	14	-	12	-	19	-	2	1	-	-
Difteri (croup)	-	-	21	2	34	2	37	5	36	2	1	-	-	-
Barselfeber	1	-	-	-	-	-	1	-	1	1	-	-	-	-
Pyæmi, septhæmi	-	-	2	-	1	-	5	2	-	-	1	1	26	-
Pemfigus (hos nyfødte)	-	-	-	-	-	-	1	-	1	1	-	-	-	-
Rosen	6	-	16	1	31	-	35	1	2	-	5	-	1	-
Røde hunde	2	-	9	-	3	-	7	-	-	-	-	-	-	-
Vandkopper	2	-	9	-	32	-	28	-	-	-	-	-	-	-
Kusma	-	-	1	-	36	-	10	-	-	-	-	-	-	-
Kikhoste	9	-	7	-	24	1	95	1	-	-	8	-	35	1
Akute katarrer i aandedræts- organerne	158	-	501	3	492	6	657	4	25	-	33	1	57	1
Influensa	13	-	102	-	277	-	362	-	-	-	8	-	21	-
Lungebetændelse	9	1	59	18	65	10	145	19	24	6	5	3	13	2
Pleurit	8	-	33	1	39	2	39	2	3	-	3	-	6	-
Gigtfeber	11	-	50	-	51	-	36	2	4	-	5	-	8	-
Koldfeber	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Akut diarré (kolerine)	101	1	145	2	166	1	221	3	9	1	17	1	11	-
Tilsammen	321	2	1030	27	1346	25	1756	44	141	12	89	8	178	4

Nedenes amt. 1914.

Smittekilden var ukjendt. (C. Boe). I september angrepes 2 smaapiker (tvillinger), 4 aar gamle, paa gaarden Hellern i Froland, ogsaa uten kjendt smittekilde. Den ene døde, den anden kom sig efter $\frac{3}{4}$ aars ophold i lasaret. (A. Daae). I Aamli distrikt blev en ung arbeider syk i februar. Han bodde i en barakke sammen med ca. 20 andre arbeidere og hørte hjemme paa pladsen Gryting, $\frac{1}{2}$ mils vei fra arbeidsstedet, men hadde ikke været hjemme paa 3 uker omtrent. Han blev indlagt i og døde paa Arendals epidemilasaret. Alle arbeidere i barakken blev undersøkt paa meningokokker, men med negativt resultat. I august døde paa ovennævnte plass Gryting en 13 aar gammel pike etter faa dages forløp under billedet av en meningit. Hverken hos hende eller hos den anden patient kunde meningokokker paavises, uagtet diagnosen for den sidstnævntes vedkommende stadfæstedes ved obduktion. I halsslumet hos pikens mor var dog meningokokker, uten at hun hverken før eller senere har været syk. Smitten skrev sig sandsynligvis fra Treungen, hvor der høsten iforveien var optraadt flere tilfælde. (T. Lundevall).

Akut poliomyelit opføres med 22 angrepne og 2 dødsfald. I Risør by indtraf et tilfælde midt paa sommeren, uten at nogen smitteforbindelse med de i landdistrikter forekommende kunde paavises. (Ulstrup). I Østre Nedenes distrikt opstod i juni pludselig en mindre epidemi i Gjerstad herred, hvor 12 tilfælde iagttoget paa en gang, spredt inden en avsidesliggende grænd av heiegaarder øverst i bygden. Paa aarslisterne fra lægedistriket er opført i alt 14 angrepne, men i sin medicinalberetning bemærker distriktslægen, at epidemien omfattet i alt omkring 20 tilfælde, derav 4 à 5 i Søndeled, resten i Gjerstad. Paa maanedslisten for august over epidemiiske sygdomme er under poliomyelit opført 7 tilfælde (hos 3 gutter og 4 piker, alle barn); men for flere af disse tilfælde, som alle forløp let, var diagnosen tvilsom. I det hele helbredeades de fleste syke i kort tid uten noget mén, men hos 4 à 5 fulgte svære lammelser og kontrakturer, som maa antages at bli varige. — Hvorfra smitten skrev sig kunde ikke fastslaaes med sikkerhet; fabrikarbeidere fra Skien, Notodden og fabrikkerne nordenfor mistænktes dog for at ha bragt den med under et kortere besøk i hjemmene under pinseferien. De fleste angrepne var barn, kun nogen faa var voksne, men yngre personer. (Keyser). I Arendal stadsdistrikt døde en gut under 1 aar av sygdommen. (H. Roscher). I Birkenes sogn av Vestre Nedenes distrikt angrepes 3 barn i en familie. Et nogen maaneder før opstaat tilfælde hos en 16 aars pike endte med opadstigende lammelse og død efter 1 ukes forløp. (C. Boe). Paa gaarden Ginnestad i Øiestad og gaarden Kvikshaug i Fjære behandledes i august og september et tilfælde paa hvert sted; begge de syke kom sig. (A. Daae).

Skarlagensfeber viser betydelig tiltagen i de angrepnes antal i forhold til de 2 nærmest foregaaende aar. Sygdommen forekom særlig i de 3 kystdistrikter Østre Nedenes, Arendal og Vestre Nedenes.

Difteri (croup) viser en liten tilbakegang mot aaret forut. En mindre epidemi i Arendal forekom i oktober og november. Stadsdistriktslægen saa god nytte af de præventive serumindsprøjtninger. (H. Roscher). I Vestre Nedenes distrikt optraadte sygdommen mest som mindre gaardepidemier utover høsten og vinteren, særlig i Fjære herred, men med i det hele let forløp. (A. Daae). I Aamli distrikt var difteri utbredt i aarets 9 sidste maaneder, særlig i Aamli hovedsogn, men ogsaa i Lille Topdal og Mykland herreder. (T. Lundevall).

Kikhoste forekom aaret rundt i Vestre Nedenes distrikt, særlig i den østlige del, likesaa vandt sygdommen i aarets sidste maaneder adskillig utbredning i Sætersdalen distrikt.

Krupøs lungebetændelse var hyppigere end foregaaende aar i Vestre Nedenes distrikt, mest i dets vestlige del. Sygdommen hadde ogsaa forholdsvis megen utbredning i Aamli distrikt, særlig i vestre del av Aamli og Lille Topdal, den syntes at være i høi grad smitsom. I en liten grænd i Lille Topdal laa der ialt 6 syke paa en gang. (T. Lundevall).

Av fnat behandledes ialt 93 tilfælde, de fleste, 69, i Vestre Nedenes distrikt.

Veneriske sygdomme. Utenfor sykehuis behandlede tilfælde vil sees av følgende tabel:

Sygdom.	Tilfælde	Fordeling paa lægedistrikterne:				
		1	2	3	4	6
		Riser stads- læge- distrikt.	Østre Nedenes.	Arendal stads- læge- distrikt.	Vestre Nedenes.	Evje.
Veneriske saar	12	-	1	11	-	-
Syfilis, erhvervet	23	3	2	17	1	-
Gonorré, uretrit.....	110	6	9	77	15	3

Stadslægen i Arendal bemerker, at ikke faa av de for byen opførte tilfælde av veneriske sygdomme skyldes den tilflyttede befolkning av anlægsarbeidere ved de store kraft- og fabrikanlegg. En del skriver sig ogsaa fra hjemvendte norsk-amerikanere. Derimot har han det bestemte indtryk, at disse sygdomme avtar betydelig hos vore sjøfolk, hvis oplysning og ædruelighet er sterre, og som paa disse kanter frembyr sig som en i det hele udmerket race. (H. Roscher).

Tuberkulose. Til oplysning om de i aarets løp anmeldte og av protokollerne utgaaede tilfælde av tuberkuløse sygdomme inden amtet henvises til tabellen derom i den almindelige beretning. — Dødsfall av lungetuberkulose utgjorde i henhold til lægernes dødsarsakslistene for det hele amt 15,0 pct. av samtlige ved sygdom foraarsakede kjendte dødsfall og 17,4 pct. av dødsfall av ikke epidemiske sygdomme. For byerne var forholdet henholdsvis 14,2 pct. og 16,4 pct. og for bygderne 15,3 pct. og 17,7 pct. Førevrig henvises til tabellen paa næste side. — I Østre Nedenes distrikt synes tuberkulosen i de fleste herreder at være i tilbakegang. Men der sker jo en stadig indførsel dels gjennem hjemvendende norsk-amerikanere, dels gjennem arbeidere, som vender hjem fra de større fabrikcentrer inden landet. Vistnok gjøres der i vore dage meget ved fabrikkerne for at bedre de hygieniske forhold for arbeiderne, men mange har ogsaa fundet sysselsettelse av forskjellig art utenfor de store bedrifter og for disse folk gjelder det ofte at maatte indskrænke sig mest mulig og leve paa allerbilligste maate paa disse steder, hvor priserne paa husrum, brændsel og de øvrige livsformenheter er saa langt høiere end i hjembygden. Navnlig gjelder dette for familieforsørgere, som med sit overskudd ved den høiere fortjeneste skal underholde familien i hjemmet. For dem blir det oftest at søke de allertarveligste løsjer og ogsaa dele disse med andre — av økonomiske hensyn, dertil leve knappest mulig og ofre mindst mulig paa renlighet og stel om sig selv. Blandt disse har tuberkulosen let for at vinde indgang, og saa faar man dem ofte tilbake, naar sygdommen har grepet saa sterkt om sig, at der litet haab er længer, og

Døde av lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne dødsfald ved			
	sygdom.	lunge-tuberkulose.	epidemiske sygdomme.	ikke epidemiske sygdomme.
Risør stadsdistrikt.....	45	9	2	43
Østre Nedenes	225	28	27	198
Tvedstrand ladested	15	2	2	13
Bygder	210	26	25	185
Arendal stadsdistrikt.....	150	19	25	125
Vestre Nedenes	367	56	44	323
Grimstad kjøbstad	26	3	2	24
Lillesand ladested	24	4	3	21
Bygder	317	49	39	278
Aamli	56	15	12	44
Evje	27	3	8	19
Sætersdalen	30	5	4	26
Nedenes amt.....	900	135	122	778
Derav i byer	260	37	34	226
— - bygder	640	98	88	552

hjemreisen er blit uundgaaelig. (Keyser). Helseraadets ordfører i Tvedstrand og Holt skriver: De tuberkuløse sygdomme spiller trods nedgangen i tilfældenes antal den alvorligste rolle for befolkningen. Hjemvendende amerikanere kommer ofte tilbage med langt fremskreden tuberkulose. De amerikanske læger beholder patienterne en tid under gode løfter, og naar de endelig sendes hjem «forat styrkes i Norges rene luft», kommer de oftest som pleiepatienter, der ikke kan helbredes. Blandt sjømænd er vel smitteoverførelsen sjeldnere nu, efterat en effektiv undersøkelse er igangsat ved paamoenstringen, men endnu er jo paa flere skibe mandskapslugarerne saa uhensigtsmæssige og urenlige, at smitteoverførelse let kan finde sted. Denne smitteoverførelse, som omdisputeres, kan mangen gang paavis — selvfolgelig ikke med videnskabelig nøagtighet, men dog som sandsynlighetsbevis, som ikke kan oversees. Jeg skal nævne et par eksempler: 1) Ved krigens utbrudd i august 1914 mente et pleiehjem i Lister og Mandal amt, at det var nødvendig at skille sig av med saa mange pleiepatienter som mulig. En av disse, som var anbragt i pleiehjem av Kristiansands helseraad, hadde sit hjem i Holt, og han kom hertil. I dette hjem hersker den reneste fattigdom; boligforholdene er yderst mislige. Der er barn i alderen fra 2 aar og opover til 14—15 aar. Da jeg rent tilfældig kom under veir med forholdene¹⁾, gjorde jeg alt for at faa pleiehjemspatienten fjernet, og det lykkedes mig. Utover høsten blev en hittil frisk, kjæk gut paa 3 aar syk av tuberculosis pulmon. — utvilsomt en infektion. Av familiens øvrige medlemmer er de andre endnu friske. 2) Jeg har hat to tilfælde av utvilsom tuberkuløs pleurit under behandling i vel et aar. Begge to er unge omrent tyve aar gamle gutter, som har arbeidet som anlægsarbeidere ved Eydehavn. Her har de delt

¹⁾ Der blev ikke sendt helseraadet nogen meddelelse.

Obstetriciske operationer.

Indikation.	Tang-forløsning.			Vending.				Uttrækning ved bækken-endeleie.			Efterbyrds-operation.			
	Mødre.		Barn.	Mødre.		Barn.		Mødre.		Barn.	Mødre.			
	Lev.	Lv.	Df.	Lv.	D.	Ug.	Lv.	Df.	Ug.	Lev.	Lv.	Df.	Lev.	
Risvækkelse	58	54	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Trangt bækken	1) 3	2	1	2	-	-	1	1	-	-	-	-	-	
Barselkrampe	-	-	³⁾ 2	⁴⁾ 1	-	-	⁵⁾ 1	-	-	-	-	-	-	
Placenta prævia og blædning	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	
Risvækkelse og blædning	2	²⁾ 3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Ueftergivelige fødselsdele	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Ansigtsfødsel	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Tverleie	-	-	-	5	-	1	4	1	1	-	-	-	-	
Fare for fosterets liv, daarlige fosterlyd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	
Hydrocephalus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	
Tilbakeholdelse	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
Blædning	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
Tilsammen		67	63	7	8	1	1	5	4	1	2	1	1	2
			70		10		10		2		2			

¹⁾ En av mødrerne døde 1 maaned senere av thrombose (emboli). Barnet, som var dødfødt, hadde fremfall av navlesnoren. Forsøk paa vending mislykkedes. ²⁾ Derav en tvillingfødsel, begge tvillinger forløst ved tang. ³⁾ 2 trillingføstre, begge forløst ved tang; de var døde før fødselen og ufuldbaarne. Den 3dje trilling forløstes (død) ved vending, hvor utfaldet for moren er anført. ⁴⁾ Død 10 dage efter fødselen av hjerte-lammelse. ⁵⁾ Trillingføster, dødt før fødselen, ufuldbaar; de 2 andre trillinge forløstes (dødfødte) ved tang.

barakkerum med en tuberkuløs arbeider. — Det forekommer mig forøvrig, at der ved disse nutidens nyanlæg ofres for litet paa de rum, som arbeiderne skal bo i under anlæggets utførelse. Dette gjelder, hvad jeg har set ved jernbaneanlæg og storindustrielle nyanlæg. Ved forbedrede sengerum, spiserum og vaskerum for anlægsarbeiderne vilde folkehelsen vinde. — Et andet forhold som i hei grad vedrører sykepleien ved de store nyanlæg er sykekassernes stilling. Naar et storindustrielt anlæg fremmes, eller et jernbaneanlæg begyndes i en kommune, blir sykekassernes stilling vanskelig; der samles jo ved disse nyanlæg mange, som intet hensyn tar til kasserne — tvertimot! Det var ikke urimelig, om de sykekasser, det her gjelder, blev sikret paa en eller anden maate. (S. Erichsen). Stadslægen i Arendal bemærker, at som regel kommer de tuberkuløse for sent under sanatoriebehandling; forhaabentlig vil en forandring heri ske, naar det nye sanatorium i Sætersdalen aapnes. (H. Roscher). — I Vestre Nedenes synes tuberkulosen at være i avgjort tilbakegang, særlig i den vestlige del av distriket. I Birkenes herred anmeldtes saaledes intet nyt tilfælde i løpet av aaret, og der var kun et dødsfald av lungetuberkulose i dette herred. At sygdommen er hyp-

Fødte og døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde				ved ulyk- kelige hæn- delser.
	leven- de.	død- fødte.	ialt.	0—1 aar.	i 1ste døgn.	paa bar- sel- seng.	
Risør stadsdistrikt	64	3	48	2	-	1	3
Østre Nedenes	393	11	256	14	2	-	11
Tvedstrand ladested	31	-	17	1	-	-	-
Bygder	362	11	239	13	2	-	11
Arendal stadsdistrikt	214	6	144	26	2	-	-
Vestre Nedenes	576	6	381	28	5	1	16
Grimstad kjøbstad	43	-	32	1	-	-	1
Lillesand ladested	18	-	21	3	-	-	1
Bygder	515	6	328	24	5	1	14
Birkenes ¹⁾	73	4	43	3	-	-	-
Aamli	118	3	75	7	3	-	5
Evje	86	4	40	5	1	1	4
Vegusdal	47	-	18	1	-	-	-
Sætersdalen	62	2	22	3	-	-	2
Valle	56	1	19	2	-	-	1
Nedenes amt	1654	40	1030	91	13	3	42
Derav i byer	370	9	262	33	2	1	5
— bygder	1284	31	768	58	11	2	37

¹⁾ Tveit herred tilhører Lister og Mandal amt og er derfor ikke medtagt i summen for amtet. Der var 35 levende fødte og 16 døde.

pigere i de østlige herreder, skyldes vistnok den større fabrikvirksomhet her. Unge mennesker tages for tidlig til strengt arbeide. Mulig staar det kanske i forbindelse med, at ungdommen i den vestlige del — Lillesand, Grimstad og tilgrænsende herreder — mest gaar til sjøs med seilskibe, hvor de har det makeligt og godt og styrker sin motstandskraft likeoverfor sygdommen. De bedrede hygieniske forhold ombord i skibene bevirker ogsaa, at besætningen ikke er saa meget utsat for smitte. — Syke med fremskreden tuberkulose er fremdeles uvillige til at lægge sig ind paa pleiehjem; de vil helst dø hjemme, hvor fattig det end er her. Pleiehjemmet paa Egra har fremdeles en ikke liten søking fra Bratsberg amt. — Hjemvendte norsk-amerikanere yder fremdeles den største kontingent til nyanmeldte tilfælde av tuberkulose. (A. Daae). Helseraadets ordfører i Lillesand, vestre Moland og Høvaag herreder skriver, at tuberkulosen i det store og hele er i tilbakegang, men nye tilfælde, særlig hos hjemvendte fra Amerika, kommer jo stadig til. Sygdommen er dog ogsaa her hos de fleste da allerede saa langt fremskredet, at helbredelse ikke er mulig. Blandt barn sees heller ikke nu saa mange avsondrende kjertler og skrofuløse tilstade som for omkring 20 aar siden. Der opstaar vel efterhaanden uimottagelighet for smitte. (C. Boe).

Om amtets sindssyke se den almindelige beretning.

Obstetriciske operationer. Av læger utførtes ialt 84 saadanne, derav i Risør stadsle gedistrikt 6, i Østre Nedenes distrikt 20, i Arendal stadsle gedistrikt 12, i Vestre Nedenes distrikt 32, i Aamli 6, i Evje 6 og i Sætersdalen 2. — Angaaende indikationer og utfald henvises til tabellen paa side 93. — I Vestre Nedenes indtraf i Froland herred desuten et tilfælde av «missed abortion», hvor et dødt foster fjernedes, med godt utfald for barselkvinden. (Christensen).

Om **jormorhjælpen** se den almindelige beretning.

Antallet av **fødte** og **døde** vil sees av tabellen paa foregaaende side. Der blir et overskudd av 624 fødte og forholdet mellem fødte og døde = 100 : 62,3.

Dødsfald paa barselseng. Efter presternes opgaver døde 3 kvinder paa barselseng. Lægerne har opgit dødsaarsaken for 5 kvinder saaledes: barsel feber 1, barselkrampe 2, emboli og thrombose 1, abort 1.

De **hyppigste dødsaarsaker** var:

Dødsaarsaker.	Antal dødsfald.	Derav i	
		byer.	bygder.
Lungetuberkulose	135	37	98
Alderdomssvakhet.....	125	24	101
Organisk hjerte- og karsygdom (arteriosklerose)	122	35	87
Kræft (cancer og sarkom)	71	16	55
Hjerneslag	64	22	42
Lungebetændelse.....	59	14	45
Tuberkulose utenfor lungerne og miliærtuber- kulose	32	11	21
Hjertelammelse.....	27	10	17
Kronisk bronkit	26	8	18
Brights nyresygdom	26	6	20

Veirighet. Vinteren beskrives dels som mild (Vestre Nedenes), men mest som kald, vaaren kom tidlig, sommeren var tør og varm, høsten regnfuld, vinteren kom tildels tidlig. Den tørre sommer forringet utbyttet av jordbruket, i et par distrikter naadde det op til et middelsaars.

Levemaate, hygieniske og økonomiske forhold. I Risør stadsle gedistrikt var de økonomiske forhold gode, ingen arbeidsledighet. Renlighetsansen er gjennemgaaende god, mindst hos de fra landet indflyttede. Da krigen utbrød, og smitsom sygdom kunde frygtes indført fra utlandet, blev huseierne paalagt at holde sig sundhetsvedtægterne efterrettelig, og politiet passet paa, at saa skede. — **Aldruelighetstilstanden** er god. (Ulstrup).

I Østre Nedenes distrikt synes forbruket av alkohol at avta aar for aar. Kunde salget av laddevin i byerne bringes ganske til at ophøre, vilde for-

holdet vistnok bli endnu bedre. (Keyser). Utover høsten og vinteren var der i Tvedestrond og Holt herred nogen arbeidsledighet, og forholdene blev vanskelige for en del mindre bemidlede familier. Hertil bidrog ogsaa de høie priser paa levnetsmidler. De grovere brødsorter kom mere i bruk igjen, hvad der vel betegner et fremskridt. Forbruket av alkohol er forholdsvis ringe. (S. Erichsen).

Stadslægen i Arendal skriver, at folk paa de kanter som regel har det godt i økonomisk henseende, og de hygieniske forhold er gode. Mot slutningen av aaret steg dog prisen svært paa alle livsfornødenheter, og stadslægen har det indtryk, at den høie pris paa brændsel gjorde, at folk frøs. Efter hans skjøn bidrog indskrænkningen i utsalget av spirituosa, som iverksattes efter krigens utbrudd, til at forbruket avtok betydelig. (H. Roscher).

I Vestre Nedenes distrikt siges baade de hygieniske og økonomiske forhold at være bra baade i kyst og oplandsdistrikterne paa grund av skibsfartens blomstring og de høie trælastpriser. Misbruk av alkohol tar mer og mer av, mens kaffemisbruken tar til. De daarlige tænder blandt Sørlandets befolkning skyldes vistnok kaffen. Barnene faar kaffe i 2 aars alderen og ofte før. Følgen herav er anæmi og mavekatarr, som er meget almindelige barnesygdomme paa disse kanter, særlig blandt arbeiderbefolkningen. (A. Daae). Fiskerierne drives litet i forhold til den utstrakte kyst og er mest hjemmefiskeri og hummerfiske, som dog dette aar har været litet lønnende paa grund av de daarlige avsætningsforhold under verdenskrigen. (C. Boe).

I Sætersdalen distrikt blir det særlig i de nedre bygder, Bygland herred, med de bedrede kommunikationer, til at folket mer og mer bruker kjøpmat fra landhandlerierne. Det anser ikke den gamle levemaate med grøt, melk og brød for at være god nok. Derimot kjøpes meget brød, kaker og andet bakverk paa landhandlerierne, likeledes kaffe, sukker og tildels hermetik. Tænderne antages at lide ved denne kost; tandlægen sees at ha øket søkning, især av de yngre. Flabroed brukes dog endnu mange steder, især i Valle og Bykle, og man træffer da endnu ikke saa sjeldent gamlinger med hvite og hele tænder. — Jordbruket staar paa en viss maate høit. I Valle, hvor der er jevnt god jord, kan man se de vakreste kornakre. Men gjødselen behandles ikke paa rette maate. Fra heiene skaffes meget og godt høi, saa der kan holdes stor buskap. Sæbyggen er noksaa sen i vendingen. Mens nabobygderne i Telemarken og Vest Agder er kommet saa langt, at de delvis har faat elektricitetsverk til belysning, findes endnu ikke noget saadant i Sætersdalen, bortset fra elektricitetsverket ved Landeskogen tuberkulosesanatorium, uagtet der er fosser nok passende til anlæg av slike verk. (O. Utsond).

Sykehus. I Risør er der et sykehus med plads ogsaa for tuberkuløse syke, og et epidemilasaret. I Tvedestrond har sykehuet en afdeling for almindelige og en for epidemiske syke. Arendal har et kommunalt sykehus og et katolsk hospital; begge har i 1914 faat Rentgenapparat. Der er ogsaa et epidemilasaret (Høgedal). I Vestre Nedenes distrikt findes i Grimstad et kommunalt sykehus og epidemilasaret. I Fjære sogn like ved Grimstad ligger Egra pleiehjem for tuberkuløse. Sykehuet i Aamli har siden jernbanearbeidet sluttet været mindre benyttet. (T. Lundevall). I Sætersdalen er der paa Frøisnes et privat sykehus med for tiden 3 senger. (O. Utsond).

Badeindretninger. I Risør var sjøbadehuset aapent om sommeren og blev flittig benyttet; de fleste skolebarn er svømmedygtige. (Ulstrup). I Tvedestrond er der en indretning med afdeling for varme bad og en badstue. (S. Erichsen). I Arendal er der en anstalt for varme bad og en for sjøbad; i 1914 har

der her været anledning til at faa gytjebad. (H. Roscher). I Grimstad leverer badeanstalten medicinske og elektriske bad foruten karbad, dampbad og strømbad; den søkes ogsaa av tilreisende badegjester om sommeren. Lillesand har en sjøbadeanstalt, og i Landvik og Fjære findes private badstuer. (A. Daae). I Aamli distrikt er der et badstubad, som har sin lille faste stok av badende. (T. Lundevall).

Om amtets **apotek** se den almindelige beretning.

Følgende tabel gir oplysning om antallet av møter i helseraad og av vakcinerte:

Lægedistrikter.	Møter i helseraad.	Vakeinerte.
Nedenes amt.....	44	⁵⁾ 2867
Risør stadslægedistrikt	2	134
Østre Nedenes	¹⁾ 14	⁶⁾ 432
Arendal stadslægedistrikt	7	519
Vestre Nedenes	²⁾ 13	1137
Aamli.....	³⁾ 4	91
Evje	nopgit.	279
Sætersdalen	⁴⁾ 4	275

¹⁾ Tvedstrand 1, Søndeled 2, Gjerstad 1, Dybvaag 1, Flosta 1, Holt 3, Tromø 3, Østre Moland 2. ²⁾ Grimstad 1, Lillesand 2, Fjære 1, Froland 2, Landvik 1, Hisø 3, Vestre Moland 1, Høvæag 2. ³⁾ Aamli 2, Gjøvdal 1, Vegaarsheien 1. ⁴⁾ Bygland 3, Bykle 1. ⁵⁾ Desuten blev der revakeinert i Risør stadslægedistrikt 54 personer, i Østre Nedenes distrikt omtr. 350, i Arendal stadslægedistrikt 329, i Vestre Nedenes distrikt 1104, i Evje distrikt 1065 og i Sætersdalen 275, tilsammen ca. 3177. ⁶⁾ Derav 1 med humaniseret lymfe, resten med animal.

Helseraad. I Arendal helseraad har plan til nyt vandverk været forelagt og er vedtatt av bystyret. Vandet skal tages fra Longum, pumpes op i et heidebasin og renses ved ozon. Anlæggets kostende er beregnet til kr. 340 000,00. Det er i 1914 første gang tillatt Arendal at anlægge vandklosetter med septic tank; tidligere har man hat en del vandklosetter med direkte ledning ut i sjøen. Tilladelser til anlæg av septic tank er benyttet av flere, og systemet har virket tilfredsstillende. (H. Roscher).

X. Lister og Mandal amt.

Lægedistriktsinddeling, flateindhold, indbyggere, medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flate- indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 1ste decb. 1910.	Læger.	Tandlæger.	Jormødre.	Hjælp- valkmødre.
Amtet	7 264,24	17 237	32	18	57	33
1. Kristiansand stadfsysikat	Kristiansand kjøbstad	16,04	15 408	15	10	9	-
2. Mandal stads- læge- distrikt	Mandal ladested	0,92	3 268	4	4	3	-
3. Oddernes	1 146,04	18 718	¹⁾ 2	-	13	8
	Oddernes	96,27	4 436	-	-	3	1
	Randesund	43,12	1 224	-	-	1	1
	Tveit	111,59	1 543	-	-	2	1
	Vennesla	106,17	2 445	1	-	1	1
	Øvrebo	116,00	811	-	-	1	1
	Hægeland	203,09	820	-	-	1	1
	Sægne	137,57	2 487	-	-	2	1
	Greipstad	102,26	810	-	-	1	1
	Holme	113,07	1 193	-	-	1	1
	Halsaa og Hartmark	116,90	2 949	-	-	-	-
4. Undal	1 960,28	10 955	3	-	12	9
	Spangereid	63,36	1 499	-	-	1	1
	Søndre Undal	171,70	2 636	1	-	3	1
	Vigmostad	83,66	794	-	-	1	1
	Konsmo	112,14	766	-	-	2	1
	Laudal	97,73	656	1	-	1	1
	Øislebo	153,76	920	-	-	1	1
	Finsland	114,15	812	-	-	1	1
	Bjelland	164,84	893	1	-	1	1
	Grindum	130,46	815	-	-	1	1
	Aaseral	868,48	1 164	-	-	1	1
5. Lyngdal	841,83	6 030	1	-	3	4
	Lyngdal	230,37	2 449	-	-	1	1
	Austad	43,68	1 116	-	-	1	1
	Kvaas	106,19	680	1	-	²⁾ -	1
	Hægebostad	461,59	1 785	-	-	1	1
6. Vanse	268,34	8 476	3	2	6	4
	Farsund, ladested	0,42	1 417	2	2	2	-
	Vanse	139,10	5 220	1	-	2	2
	Herred	87,54	832	-	-	1	1
	Spind	41,28	1 007	-	-	1	1

¹⁾ Distriktslægen bor i Kristiansand. ²⁾ Her benyttes jormoren i Lyngdal.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flate- indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 1ste decb. 1910.	Læger.	Tandlæger.	Jormedre.	Hjælpe- vaccinatører.
7. Flekkefjord.....		1 620,69	12 896	3	2	9	6
	Flekkefjord, kjøb- stad	0,20	2 201	3	2	1	-
	Nes.....	150,62	2 217	-	-	¹⁾ 1	-
	Hitterø	89,70	1 687	-	-	2	1
	Liknes	299,55	2 900	-	-	1	1
	Fede	64,54	845	-	-	1	1
	Fjotland	595,87	941	-	-	1	1
	Bakke	243,96	1 197	-	-	1	1
	Gyland.....	176,25	908	-	-	1	1
8. Siredalen.....		1 410,10	1 486	1	-	2	2
	Tonstad	358,91	775	-	-	1	1
	Øvre Siredalen	1 051,19	711	1	-	1	1

¹⁾ Bor i Flekkefjord.

Sundhetstilstanden var i det hele tat tilfredsstillende; mere almindelig utbredte epidemier av noget slags synes ikke at ha forekommet. Det samlede antal anmeldte epidemiske sygdomstilfælde utgjorde 4 002 med 122 dødsfall mot henholdsvis 4 186 og 136 aaret forut. Omrent halvparten av disse sygdomstilfælde anmeldtes fra Kristiansands fysikat.

Dødeligheten. De dødes antal utgjorde 1 169 eller 14,9 pro mille av den tilstedevarende beregnede middelfolkemængde (78 560). I 1913 var dødeligheten 14,0 pro mille.

Angaaende de **epidemiske sygdomme** i almindelighet henvises til tabellen paa side 100 og 101, sammendraget efter lægernes opgaver.

Tyfoidfeber. Av de ialt opførte 50 tilfælde forekom de 34 i Kristiansand; her opstod i november pludselig en epidemi av paratyfus B, med 27 angrepne, efterat der i flere av aarets forutgaaende maaneder kun hadde vist sig enkelte spredte tilfælde. Blandt andre paabud til motarbeidelse av epidemien var ogsaa, at alt salg av raa fløte og melk blev forbudt. Melken maatte enten pasteuriseres eller kokes. Ved stadig inspektion av melkeutsalgene blev der holdt øie med, at paabudet blev overholdt. Omtrent en uke etter at denne forholdsregel var tat, ophørte sygdommen med ett, intet tilfælde anmeldtes etter 17de november. — Da det sedvanlige epidemiasaret var overfyldt, blev en skolebygning indredet for de syke; her indlagdes ogsaa saagodtsom alle i landdistriket angrepne. (O. Langfeldt). I Oddernes distrikt anmeldtes 11 syke; de 3 først angrepne arbeidet og var bosittende i Kristiansand, men reiste, da de følte sig syke, til sine hjem i landdistriket. De øvrige var fra Lund i Oddernes, 3 km. fra Kristiansand. — Under epidemien blev det meldt distriktslægen, at en gaardbruker, som bodde paa Lund og solgte melk til de omboende, i længere tid hadde lidt av diarré. En blodprøve viste positiv Widal. Da han imidlertid 11 aar iforveien hadde ligget paa Kristiansands sykehus for tyfoidfeber (med positiv

Epidemiske sygdomme.

	Ialt kjendte		Tiden er opgit for												
	tilfælle.	dødsfald.		Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktobr.	November.	December.
Tyfoeidfeber.....	50	2	50	2	1	-	-	-	-	3	2	2	3	37	-
Akut poliomelit.....	1	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Barnekopper.....	7	2	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	-
Skarlagensfeber.....	228	8	228	14	15	23	47	27	18	4	2	7	28	11	19
Meslinger.....	38	-	38	13	-	1	4	9	9	-	-	-	-	-	-
Difteri (croup).....	220	10	220	49	18	14	15	7	8	20	15	14	22	11	27
Blodgang.....	11	-	11	-	7	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-
Barselfeber.....	3	-	3	1	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Pyæmi, septæmi.....	17	6	15	1	-	1	4	2	2	-	-	2	1	3	1
Pemfigus (hos nyfødte).....	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Rosen.....	40	2	40	3	5	4	1	4	4	4	2	2	3	7	1
Røde hunde.....	65	-	65	-	-	4	10	1	23	6	1	1	2	6	11
Vandkopper.....	49	-	49	7	2	5	3	8	1	1	3	-	-	9	10
Kusma.....	6	-	6	1	1	-	-	2	2	-	-	-	-	-	-
Kikhoste.....	54	3	54	-	2	-	3	1	-	-	1	3	8	18	18
Akute katarrer i aandedrætsorganerne	1898	21	1887	338	192	212	189	112	142	64	81	101	103	156	197
Influensa.....	231	-	231	70	75	46	20	5	-	2	1	2	1	7	2
Lungebetændelse.....	192	46	192	35	24	21	19	20	16	10	6	4	15	9	13
Pleurit.....	151	4	151	20	12	13	26	9	14	7	11	10	2	13	14
Gigtfeber.....	84	3	84	7	8	6	13	5	13	6	4	4	8	2	8
Akut diarré (kolerine).....	654	15	653	31	43	30	39	24	43	69	120	86	37	47	84
Tilsammen	4002	122	3988	592	405	380	355	257	304	222	253	238	234	343	405

Epidemiske sygdomme.

(Forts.).

	Fordeling paa lægedistrikterne:													
	1		2		3		4		5		6		7	
	Kristiansand stadsfysikat.		Mandal stadslæge- distrikt.		Oddernes.		Undal.		Lyngdal.		Vanse.		Flekkefjord.	
	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.
Tyfoidefeber	34	1	-	-	11	-	-	-	-	-	1	-	4	1
Akut poliomyelit	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Barnekopper	7	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	90	1	1	-	48	1	13	-	3	-	3	-	70	6
Meslinger	-	-	-	-	17	-	-	-	-	-	21	-	-	-
Difteri (croup)	103	2	3	-	42	5	58	1	2	1	2	-	10	1
Blodgang	-	-	-	-	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Barselfeber	-	-	-	-	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-
Pyæmi, septhæmi	2	2	1	-	3	2	8	1	-	-	2	1	1	-
Pemfigus (hos nyfødte)	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Rosen	16	-	2	-	4	1	9	-	-	-	2	-	7	1
Røde hunde	47	-	2	-	4	-	3	-	-	-	5	-	4	-
Vandkopper	32	-	2	-	4	-	1	-	-	-	7	-	3	-
Kusma	-	-	3	-	2	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Kikhoste	18	-	-	-	3	-	-	-	-	-	32	3	1	-
Akute katarrer i aandedrætsorganerne	1062	8	104	1	299	5	47	1	33	3	158	3	195	-
Influensa	69	-	18	-	40	-	43	-	1	-	9	-	51	-
Lungebetændelse	46	6	11	4	73	23	5	1	2	-	23	6	32	6
Pleurit	41	-	9	-	54	2	16	-	7	-	10	1	14	1
Gigtfeber	26	-	5	-	18	1	11	-	-	-	5	-	19	2
Akut diarré (kolerine)	353	8	46	2	100	4	14	-	11	-	43	1	87	-
Tilsammen	1949	30	207	7	734	44	231	4	59	4	324	15	498	18

Widal), og dette muligens kunde være aarsak til den positive blodprøve nu, blev prøve av afføring, urin og brøndvandet sendt det hygieniske institut (i Kristiania) til undersøkelse. Resultatet var negativt. (Gullestad).

Av **barnekopper** forekom 7 tilfælde med 2 dødsfall i Kristiansand i november. Sygdommen indførtes ved en skibsfører, som hadde deltatt i Jeniseiekspeditionen og kom til Kristiansand fra Rusland over Kristiania den 31te oktober. De sidste dage paa reisen hadde han følt sig mat og træt og søkte straks læge i Kristiansand; han antoges at lide af meslinger, og først den 8de november blev sygdommen diagnosticert som variola. Da den syke daglig hadde haft besøk av mange av sin familie og av bekjendte, og da søsteren, hos hvem han bodde og forpleiedes, hadde en større syforretning i gaarden, hvor der desuten bodde mange familier og var spise- og uldvareforretning, kunde der være grund til at befrygte utbrudd av en koppeepidemi. Paa den tid var ogsaa en stor militærstyrke i byen indkaldt til nøytralitetsvern. Med bistand av medicinaldirektøren og statens epidemilæge blev der truffet strenge forholdsregler til smittefarens bekjæmpelse. En 2-etages skolebygning, som da benyttedes til feltlasaret, blev tat i bruk som epidemilasaret og avdelinger indredet der for kopper og for den samtidig herskende tyfoideberegipidemi, fuldstændig adskilt fra hinanden. Her isolertes de angrepne. Feltlasaretet blev flyttet andetsteds. Særskilt læge blev ansat. De personer, som hadde været i berøring med de syke og deres familier, blev internerede dels i et interneringslokale, dels i sine hjem. De personer, som hadde været i berøring med de syke, blev stillet under sanitær observation i 17 dage. Vakcination og revakcination foretokes i størst mulig utstrækning. Kinematografer og søndagsskoler blev holdt lukket, og offentlige forestillinger, basarer o. s. v. forbudt. Skolerne fikk tilladelse til at fortsætte. — De angrepne var alle voksne mellem 44 og 77 år. De 2, som døde, hadde den hæmorrhagiske form av variola. Den 15de februar 1915 blev samtlige i anledning av epidemien tagne forholdsregler ophævet. Det sidste koppertilfælde blev diagnosticert den 28de november 1914. (O. Langfeldt). — Da det kunde befrygtes, at koppesmitte fra Kristiansand også hadde spredt sig til det omliggende Oddernes distrikt, idet de 2 først angrepne hadde sin væsentligste slekt paa landet, blev samtlige, som opdagedes at ha været i berøring med de syke, interneret i sine hjem med utsat vakt nat og dag. Almindelig vakcination og revakcination blev også her sat igang. Heldigvis blev ingen syk. (Gullestad).

Akut poliomyelit. Paa syklisten fra Undal distrikt er der opført for juli maaned en gut (11 år) som angrepet av denne sygdom paa gaarden Njerve i Spangereid. Han blev nogenlunde bra igjen. Under en reise i distriket fandt distriktslægen hos en 3 år gl. gut paa gaarden Jørenstad i Spangereid en lammelse av høire underekstremitet. Tilfældet er ikke opført paa syklisten. (E. Jahr).

Skarlagensfeber. Stadsfysikus Brodtkorb i Kristiansand gjentar sit forslag (omtalt også i den trykte medicinalberetning for 1913, side 100) om en lempeligere behandling av tilfælde av denne sygdom paa grund av dens milde forløp i de senere aar, uten at helseraadet dog fandt at kunne gi forslaget sin tilslutning. Av de i alt anmeldte 228 tilfælde av sygdommen forekom 90 inden fysikatet. Paa syklisterne fra Flekkefjord distrikt er opført tilsammen 70 tilfælde med 8 dødsfall, men nogen nærmere omtale av sygdommen i medicinalberetningen derfra foreligger ikke. Forøvrig synes den ikke at ha haft nogen større utbredning inden de andre lægedistrikter i amtet.

Difteri (croup). Av de i alt anmeldte 220 tilfælde forekom 103 i Kristiansand. Av disse indtraff de fleste i aarets 1ste kvartal. Alle indlagdes i

sykehus efter forutgaat bakteriologisk undersøkelse, og samtlige behandledes med serumindsprætning; i profylaktisk øiemed blev saadan indsprætning kun sjeldent foretaget. Hittil er ingen av de paa sykehuet behandlede difteripatienter utskrevet, før de ved bakteriologisk undersøkelse har kunnet erklæres bacillefri. Stadsfysikus foreslog denne regel modificeret derhen, at difteripatienter skulde kunne utskrives, saa snart de kliniske symptomer var svundet, men helseraadet vilde ikke gaa med herpaa (Brodkorb). — Samtlige angrepne i Oddernes distrikt skrev sig fra herrederne rundt Kristiansand. (Gullestad). — De fleste av de opførte 58 tilfælde i Undal distrikt forekom i Aaseral og Søndre Undal med i det hele let forløp; forresten var tilfældene spredte og skyldtes tildels smitte utenfor distriktsområdet. (E. Jahr).

Av fnat anmeldtes ialt 75 tilfælde, de fleste (30) fra Flekkefjord distrikt. I Undal distrikt er sygdommen fremdeles i avtagende. (E. Jahr).

Veneriske sygdomme. Utenfor sykehus behandlede tilfælde vil sees av følgende tabel:

Sygdom.	Tilfælde.	Fordeling paa lægedistrikterne:			
		Kristian-sand fysikat.	Mandal stads-læge-distrikt.	Oddernes.	Flekke-fjord.
		1	2	3	7
Veneriske saar	14	13	-	-	1
Syfilis, erhvervet.....	10	9	1	-	-
— medfødt	2	1	-	1	-
Gonorré, uretrit	98	68	6	10	14

Døde av lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne dødsfald ved			
	sygdom.	lunge-tuberkulose.	epidemiske sygdomme.	ikke epidemiske sygdomme.
Kristiansand stadsfysikat	200	35	30	170
Mandal stadsdistrikt	44	8	7	37
Oddernes	272	37	44	228
Undal	106	29	4	102
Lyngdal	74	12	4	70
Vanse	124	15	15	109
Farsund ladested	21	1	3	18
Bygder	103	14	12	91
Flekkfjord	172	24	18	154
Flekkfjord kjøbstad	26	3	3	23
Bygder	146	21	15	131
Lister og Mandal amt.....	992	160	122	870
Derav i byer.....	291	47	43	248
— bygder	701	113	79	622

Fødte og døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde					
	le-vende.	død-fødte.	ialt.	0—1 aar.	i 1ste døgn.	paa bar-sel-seng.	ved ulykkelige hændelser.	ved selv-mord.
Kristiansand stadsfysikat . . .	366	10	217	16	1	-	7	1
Oddernes	148	5	87	13	2	-	3	-
Vennesla	103	4	48	6	2	-	-	-
Søgne	69	-	57	7	2	-	1	-
Mandal stadsdistrikt	58	3	47	2	-	-	-	1
Halsaa	78	4	76	5	1	-	4	-
Undal	227	5	183	15	1	-	9	1
Lyngdal	92	3	64	7	2	-	1	-
Hægebostad	36	1	22	1	-	-	-	-
Farsund	89	1	61	6	-	-	-	-
Farsund ladested	46	-	29	4	-	-	-	-
Bygder	48	1	32	2	-	-	-	-
Vanse	103	2	72	6	-	-	-	-
Kvinesdal	99	-	53	2	-	1	2	-
Flekkefjord	201	2	139	6	1	1	7	-
Flekkefjord kjøbstad	46	-	28	1	-	-	1	-
Bygder	155	2	111	5	1	1	6	-
Siredalen	38	-	27	1	-	-	2	-
Lister og Mandal amt	¹⁾ 1742	40	¹⁾ 1169	93	12	2	36	3
Derav i byer	516	18	321	23	1	-	8	2
— - bygder	1226	27	848	70	11	2	28	1

¹⁾ Tveit herred, som tilhører Birkenes lægedistrikt i Nedenes amt, men ligger i Lister og Mandal, er medregnet i summen for dette. Der var 35 levende fødte og 16 døde.

Tuberkulose. Til oplysning om de i aarets løp fra helseraadene anmeldte og av disses protokoller utgaade tilfælde av tuberkuløse sygdomme inden amtet henvises til tabellen i den almindelige beretning. — Dødsfall av lungetuberkulose utgjorde i henhold til lægernes dødsartsakslistre for det hele amt 16,1 pct. av samtlige ved sygdom forårsakede kjendte dødsfall og 18,4 pct. av dødsfall av ikke epidemiske sygdomme. For byerne var forholdet henholdsvis 16,0 pct. og 19,0 pct. og for bygderne 16,1 pct. og 18,2 pct. Forøvrig henvises til tabellen paa foregaaende side. — Sanitetsforeningen i Kristiansand motarbeider tuberkulosen især ved sit tuberkulosehjem (Solvang like i nærheten av byen), som i aaret er utvidet til at motta omrent 30 syke og kan glæde sig ved almindelig tilslutning baade i og utenfor byen; denne yder hjemmet et betydelig aarlig kontant bidrag. Alle tuberkuløse indlægges nu paa Solvang. Virkningen herav vil man forhaabentlig snart se ved mindskning av antallet av tæringssyke i Kristiansand. (Brottkorb). — I Undal og Lyngdal distrikter er sygdommen fremdeles hyppig. (E. Jahr og Reehorst).

Om amtets sindssyke se den almindelige beretning.

Obstetriciske operationer.

Indikation.	Tangforløsning.				Vending.				Uttrækning ved bækkenendeleie.				Partus præmaturus artificialis.		Embryo-tomi.	Efter-byrds-operation.
	Mødre.		Barn.		Mødre.		Barn.		Mødre.		Barn.		Mødre.	Barn.		
	Lev.	Død.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Lev.	Lev.
Risvækkelse	49	-	47	³⁾ 2	-	-	-	3	⁸⁾ 3	-	-	-	-	-	-	-
Trængt bækken	11	-	10	1	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-
Barselkrampe	1	¹⁾ 2	²⁾ 2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Placenta prævia og blødning..	-	-	-	-	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Svulst i bækkenet	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-
Underlivssygdom.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-
Hæmatoma vaginæ.....	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hydramnion	-	-	-	-	1	-	⁵⁾ 2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ansightsleie	1	-	-	⁴⁾ 1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tverleie	-	-	-	-	3	⁶⁾ 1	⁷⁾ 3	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Forsømt tverleie.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Fare for fosterets liv	2	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Blødning	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Tilbakeholdelse	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen		65	2	60	7	6	1	7	4	3	1	2	2	1	3	
		<u>67</u>		<u>67</u>			<u>8</u>			<u>4</u>						

¹⁾ Dødsårsak: barselkrampe. ²⁾ Ved et av disse tillike trængt bækken. ³⁾ Ved et av disse tillike fremfald av navlesnor. ⁴⁾ Mis-dannet foster med aapen hjerne. ⁵⁾ Tvillinger, 5 maaneder gl. ⁶⁾ 2den tvilling. ⁷⁾ Derav en 1ste tvilling. (6 og 7 samme fødsel). ⁸⁾ Det ene av fostrene forløst ved tang paa sætet.

Obstetriciske operationer. Av læger utførtes ialt 85 saadanne, derav i Kristiansands stadsfysikat 28, i Mandal stadsledegdistrikt 2, i Oddernes distrikt 22, i Undal 5, i Lyngdal 4, i Vanse 12 og i Flekkefjord 12. — Angaaende indikationer og utfald henvises til tabellen paa foregaaende side.

Om **jormorhjælpen** se den almindelige beretning.

Antallet av **fødte** og **døde** vil sees av tabellen paa side 104.

Der blir et overskudd av 573 fødte og forholdet mellem fødte og døde = 100 : 67,1.

Dødsfald paa barselseng. Efter presternes opgaver døde 2 kvinder paa barselseng. Lægerne har opgit dødsårsaken for 3 kvinder saaledes: barselkrampe 2, emboli og thrombose 1.

De **hyppigste dødsårsaker** var:

Dødsårsaker.	Dødsfald.	Derav i	
		byer.	bygder.
Alderdomssvakhet.....	209	37	172
Lungetuberkulose	160	47	113
Organisk hjerte- og karsygdom (arteriosclerose)	95	45	50
Kraeft (cancer og sarkom).....	81	30	51
Hjerneslag	62	20	42
Lungebetændelse	46	10	36
Tuberkulose utenfor lungerne	40	10	30
Medfødt svakhet	39	4	35
Brights nyresygdom	23	2	21

Veirriget. Herom foreligger oplysninger alene fra Vanse distrikt, hvor efterjulswinteren i begyndelsen var meget kold, senere mild med regn. Vaaren var kold og regnfuld, sommeren derimot varm og tør; høsten ogsaa noksaa tør. (H. Meyer).

Levemaate, hygieniske og økonomiske forhold. I Kristiansand er boligforholdene temmelig spændt. Husleien for bedre leiligheter er høi. De høie arbeidspriser har indskraenket nybygningen af murhus og skruet eindomspriserne iveau. Nybygningen i byens saakaldte landdistrikt er vel indskraenket, men dog endnu ganske livlig — de saakaldte boligbankgaarder. — Renovationens ordning er uforandret som anført i den trykte medicinalberetning for 1913. — Byens vandforsyning, som har været anset for rikelig, har dog ikke vist sig tilstrækkeligere, end at der fra ingeniorvæsenet utgik gjentagne opfordringer til byens borgere om at omgaes vandforbruket med forsigtighet. —

Rottekrisen har været fortsat, men utrydning av dyrene kan ikke ventes ved de i anvendelse bragte midler. Dog synes deres antal at være avtatt, saa kampen bør fortsættes. (Brodtkorb).

Distriktslæge Reehorst i Lyngdal gjentar sine bemerkninger om distriktslægernes tilknytning til folkeskolen som lærere i sundhetspleie o. s. v.; se den trykte medicinalberetning for 1913, side 106.

Distriktslæge H. Meyer i Vansøe skriver: Naar jeg sammenligner forholdene i distriktet ved min tiltrædelse for 26 aar siden og nu, er der adskillige forandringer og forbedringer at notere. Farsund med sine trange, krokete gater, rendestener med ildelugtende solevand og stinkende lokummer, tildels like ved gaten, brændte for storstedelen i 1901. Byen blev efter branden reguleret med brede gater og gjenopbygget under tilsyn av en for anledningen ansat stadskonduktør. Hvert eneste lokum blev under opførelsen kontrolleret af helseraadet, og kloak blev anbragt. Denne har den feil, at utmundingsrørene i lav vandstand ikke er under vand; blæser der saa en sterk vind mot rørene, trykkes kloakgasen op i husene og utbreder en ubehagelig stank. Helseraadet har gjentagne ganger i sit budgetforslag paapekt denne ulempe og foreslaat den rettet ved sækning av utløpsrørene; men hittil er intet foretaget. I mit hus har jeg i samlekummen i kjelderen anbragt et vinkelbøjet rør i utløpsrøret og derved etableret en udmerket vandlaas, idet det ene ben dukker ned i kummens vand og hindrer enhver gasutstrømning. Dette har jeg anbefalet til alle, som har raadspurt mig. I snart 5 aar har vi hat elektrisk belysning i byen; dette vinder større og større utbredning, og den tid er vistnok ikke fjern, at hvert hus er elektrisk oplyst. Vandverk har vi endnu ikke faat; et fjeldvand er indkjøpt; men at faa vandet til byen er et meget kostbart foretagende, da det maa utfors et meget steilt fjeld og flere steder maa ledes frem under sjøen. Det vil vistnok koste ca. 300 000 kr., og det er meget for en by paa vel 1 500 mennesker, som efter branden har en gjeld paa over 200 000 kr.; men tanken er ikke opgit, og de senere aars tørre sommere holder saken varm. Hvis byen, som det nu ser ut til, kan bli sæte for skibsrederi, vil bæreevnen vokse, og da kan der senere bli raad til utgifter, som nu synes uoverkommelige. I det hele er Farsund nu en ren, pen og trivelig by med gode utsigter for fremtiden, som den ligger der ved sjøen med sin gode havn og sit gode opland. I Vanse sogn er veinettet utvidet saaledes, at der ikke er mange gaarder, som mangler kjørevei. Der er husmorskole, gamlehjem, meieri, og et elektricitetsverk under opførelse. Bebyggelsen er god; men gaardene deles stadig og blir nu saa smaa, at det kun undtagelsesvis er mulig at leve av dem uten biindtægter; men av saadanne er der ikke faa, f. eks. tarebraending, fiskeri, skøitebygning og — Amerika; derhen reiser endnu mange; men Vansesogningen er hjemkjær og kommer oftest tilbake med de midler, han ved sin flid og orden har samlet sig. Herreds sogn, hvortil adkomsten før kun var sjøverts, har faat hovedvei til Farsund og er derved kommen ut av sin isolerte stilling. Veinettet indenfor sognet utvider sig aarlig, saa at der er noksaa god adkomst overalt, hvor der er anledning til at lægge vei. Gaardene er smaa og tildels vanskelige at oparbeide, saa at det ikke er let at skaffe sig et ordentlig utkomme, og det saa meget mere, som fordringerne til livet ogsaa der er steget. Sognet har faat sin egen bank. Spids sogn har sin gode hovedvei og arbeider stadig paa utvidelse av veiene i sognet. Forholdene er jevnt gode; egen bank er ogsaa oprettet der; bebyggelsen er god. Uagtet befolkningen er oplyst og intelligent og staar høit med hensyn til renlighet, har jeg ikke faat indført sundhetsforskrifter for sognet. I 1901 fik jeg vedtagt et forslag i helseraadet; men kommunestyret fik paa grund av et par suppleanters nærværelse en forandret sammensætning, og helseraadets ordfører var selvfølgelig ikke tilstede, og saa besluttet man, at det vedtagne forslag ikke skulde søkes approbert. Et par ganger senere har jeg hat saken oppe,

men har ikke fundet gehør. Hele distrikts befolkning er ordentlig og ædruelig, og sædelighetsstilstanden staar høit.

Sykehus. I Kristiansand er der et kommunalt sykehus med avdeling for epidemiske sygdomme; ved dette er oprettet et Røntgeninstitut med nyt tidsmæssig apparat og egen læge, likesaa er ansat en specielt i kirurgi utdannet reservelæge. Der er fremdeles et kommunalt sindssykeasyl, statens karantæanstalt paa Odderøen, Eg sindssykeasyl og et katolsk St. Josefs hospital. I Mandal er der et kommunalt sykehus med isolationslokale. I Flekkefjord by ligger Lister og Mandal amts sykehus.

Badeindretninger. I Kristiansand er der 3 sjøbadehus og 3 anstalter for varme bad. I Mandal er der et folkebad med badstue og bad ved sykehustet, dertil et sjøbadehus. I Oddernes distrikt er der i Vennesla herred ved Hunsfoss fabrikker et tidsmæssig bad for arbeiderne. I Flekkefjord by kan sykehustets karbad benyttes af publikum; der findes tillike en sjøbadeanstalt.

Om amtets apotek se den almindelige beretning.

Følgende tabel gir opplysning om antallet av møter i helseraad og av vakcinerte:

Lægedistrikter.	Møter i helseraad.	Vakcinerte.
Lister og Mandal amt.....	72	⁶⁾ 5726
Kristiansand stadsfysikat.....	10	1986
Mandal stadslægedistrikt	7	216
Oddernes.....	¹⁾ 14	2473
Undal	²⁾ 10	310
Lyngdal	³⁾ 10	219
Vanse	⁴⁾ 11	234
Flekkefjord.....	⁵⁾ 10	288

¹⁾ Søgne 1, Tveit 2, Randesund 1, Oddernes 2, Vennesla 4, Halsaa 3, Holme 1.
²⁾ Øislabø 1, Finsland 1, Laudal 1, Søndre Undal 2, Konsmo 1, Grindum 1, Bjelland 2, Aaseral 1. ³⁾ Lyngdal 4, Hægebostad 3, Austad 2, Kvaas 1. ⁴⁾ Farsund 5, Vanse 6.
⁵⁾ Flekkefjord 3, Hittersø 3, Nes 2, Liknes 1, Bakke og Gylsand 1. ⁶⁾ Desuten blev der revakineret ca. 13 000 individer i anledning av koppetilfældene i Kristiansand, hovedsagelig i Kristiansand fysikat, Oddernes og Lyngdal lægedistrikter.

XI. Stavanger amt.

Lægedistriktsinddeling, flateindhold, indbyggere, medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flate- indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 1ste decb. 1910.	Læger.	Tandlæger.	Jormødre.	Hjelpe- vakinater.
Amtet		9 147,15	137 581	49	20	87	47
1. Sogndal		291,82	2 749	1	-	2	2
	S o g n d a l , ladested	0,19	358	1	-	1	1
	Sogndal	291,63	2 391	-	-	1	1
2. Lund		498,95	2 547	1	-	2	2
	L u n d	292,59	1 610	1	-	1	1
	Heskestad	206,36	937	-	-	1	1
3. Egersund stadsdistrikt	E g e r s u n d , ladested	0,32	3 112	3	2	3	-
4. Egersund		1 151,69	6 456	-	-	3	4
	Egersund	207,57	2 502	¹⁾ -	-	¹⁾ -	1
	Ogne	107,57	1 123	-	-	1	1
	Helleland	143,26	1 183	-	-	1	1
	Bjerkreim	693,29	1 648	-	-	1	1
5. Time		459,21	10 009	2	-	5	4
	Nærø	60,31	1 963	1	-	1	1
	Varhaug	85,70	2 037	-	-	1	1
	Klepp	128,49	2 996	-	-	2	1
	Time	184,71	3 013	1	-	1	1
6. Sandnes		1 642,64	12 611	4	1	8	5
	S a n d n e s , ladested	0,81	2 608	3	1	3	-
	Heiland	170,63	5 111	-	-	²⁾ -	1
	Gjesdal	218,04	2 146	1	-	2	1
	Høle	109,58	952	-	-	1	1
	Fossan	1 143,58	1 794	-	-	2	2
7. Stavanger stadsfysikat	St a v a n g e r , kjøbstad	7,41	36 621	23	13	23	-
8. Stavanger		227,01	10 912	³⁾ 2	-	6	5
	Hetland	113,82	6 401	-	-	3	3
	Haaland	85,24	3 407	-	-	2	1
	Mostera	27,95	1 104	-	-	1	1

¹⁾ Bor i ladestedet. ²⁾ Jormoren bor i Sandnes. ³⁾ Den ene av disse, distriktslægen, bor i Stavanger by.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flate-indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 1ste decb. 1910.	Læger.	Tandläger.	Jormdre.	Hjælpe-vakmater.
9. Finnø		1 521,19	10 467	4	-	8	8
	Renneso	40,82	935	-	-	¹⁾ 1	1
	Finnø	42,43	1 573	1	-	1	1
	Strand	195,58	2 243	1	-	1	1
	Aardal	505,26	804	-	-	1	1
	Hjelmeland	535,06	1 823	1	-	1	1
	Fister	42,56	977	-	-	1	1
	Nerstrand	122,04	1 333	1	-	1	1
	Sjernero	37,44	779	-	-	1	1
10. Sand		2 495,48	8 587	1	1	8	8
	Jelsa	107,32	1 423	-	-	1	1
	Erfjord	149,95	595	-	-	1	1
	S a n d	213,78	1 316	1	1	1	1
	Suldal	1 219,46	1 754	-	-	2	2
	Sauda	514,20	1 394	-	-	1	1
	Vikedal	290,77	2 105	-	-	2	2
11. Karmøen		447,22	13 968	3	-	11	5
	Skudeneshavn, ladested	0,48	1 129	1	-	1	-
	Kopervik, —	0,36	1 427	2	-	3	-
	Skudenes	68,29	2 617	-	-	2	1
	Kopervik	29,36	948	-	-	-	-
	Aakre	32,35	2 591	-	-	1	1
	Avaldsnes	121,40	2 999	-	-	2	1
	Bokn	46,92	643	-	-	1	1
	Tysvær	148,06	1 614	-	-	1	1
12. Haugesund		404,21	19 542	5	3	8	4
	Haugesund, kjøbstad	3,53	12 681	5	3	5	-
	Skaare	70,53	1 762	-	-	²⁾ -	1
	Torvestad	31,08	2 099	-	-	1	1
	Skjold	168,73	1 926	-	-	1	1
	Vats	130,34	1 074	-	-	1	1

¹⁾ Fungerer ogsaa som jormor og hjælpevakeinatrice i en del av Mostero herred.
²⁾ Jormoren bor i Haugesund.

Sundhetstilstanden var i det hele nogenlunde tilfredsstillende. Av epidemiske sygdomstilfælde er ialt meldt 11 236, hvorav 315 hadde dødelig utgang; aaret forut var de tilsvarende tal 11 744 og 382.

Dødeligheten var 13,3 pro mille av den opgivne tilstedeværende middelfolkemængde. Se tabel II.

Om de **epidemiske sygdomme** i almindelighet henvises til tabellen paa side 111 og 112. Jfr. forøvrig sidste tabel i den almindelige beretning.

Tyfoidfeber. Blandt tilfældene i Sandnes distrikt var der et par paa en gaard i Heiland; da der ogsaa indtraf et i ladestedet, og smitten utvilsomt skrev sig fra denne gaard, blev melkeleverancen derfra midlertidig stanset. (Ebbell). — Tilfældene i Karmøen distrikt forekom i Aakre og var sporadiske.

Epidemiske sygdomme.

	Ialt kjendte		Tiden er opgit for	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Okttober.	November.	December.	
	tilfælde.	dødsfald.														
Tyfoideber	39	5	39	2	2	3	2	5	4	3	6	4	5	-	-	3
Cerebrospinalmeningit (epid.) . . .	6	5	6	-	1	-	-	2	2	-	-	-	1	-	-	-
Akut poliomelylit	22	2	20	1	1	-	-	-	1	2	7	2	5	1	5	-
Barnekopper	5	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	601	19	599	95	81	123	87	26	22	22	21	24	30	25	43	-
Meslinger	32	-	32	2	6	2	5	3	4	6	-	-	-	2	2	-
Difteri (croup)	305	32	302	44	49	43	24	16	10	11	15	21	24	22	23	-
Blodgang	12	4	12	-	-	-	8	-	3	-	-	-	-	1	-	-
Barselfeber	12	3	11	1	1	1	2	1	-	-	-	3	-	1	1	-
Pyæmi, septhæmi	14	12	7	-	-	-	2	-	-	1	1	1	2	-	-	-
Pemfigus (hos nyfødte)	7	1	7	1	-	-	-	1	2	2	1	-	-	-	-	-
Rosen	136	1	136	17	17	13	10	9	6	5	9	10	14	11	15	-
Røde hunde	39	-	39	1	1	1	8	8	6	2	-	4	3	4	1	-
Vandkopper	190	-	190	14	5	22	21	9	14	10	6	2	11	25	51	-
Kusma	44	-	44	10	7	9	3	2	1	-	-	2	-	-	10	-
Kikhoste	263	7	261	37	27	11	6	8	3	8	30	26	33	29	43	-
Akute katarrer i aandedrætsorg.	4763	74	4759	901	725	592	416	356	332	163	158	214	263	295	344	-
Influensa	547	1	547	105	86	74	65	40	45	12	7	18	20	35	40	-
Lungebetaendelse	758	79	752	181	75	60	73	78	65	31	21	18	52	47	51	-
Pleurit	387	9	387	45	46	41	40	35	26	34	30	24	27	19	20	-
Gigtfeber	245	5	244	28	30	18	26	32	22	16	9	14	14	12	23	-
Koldfeber	5	-	5	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	4	-
Akut diarré (kolerine)	2803	56	2803	228	258	207	228	342	349	273	262	235	161	138	122	-
Skjørifikation	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Tilsammen	11236	315	11208	1713	1418	1220	1026	973	917	602	583	622	665	673	796	-

Epidemiske sygdomme.

(Forts.).

Cerebrospinalmeningit. Paa Aarvik i Tysvær (Karmoen) blev 3 barn angrepet; de døde alle.

Akut poliomyelit. Tilfældene i Sandnes distrikt var spredte og forekom væsentlig i Høiland.

Barnekopper. Blandt endel over Rusland hjemvendte mænd, som i Kamtschatka hadde arbeidet med hermetisk nedlægning av laks, fandtes hos én typiske varioloider. Familien blev interneret, og 2 av barnene fik et let utslag; disse 2 hadde ikke tidligere været vakcinerte, men blev det, straks sygdommen var paavist hos faren. Konen, som var vaccineret før, og et barn, som blev født under interneringen, blev ikke angrepet; barnet blev ikke vaccineret paa grund av morens energiske protest, hvortil kom, at den vaccine, man disponerte over, var meget kraftig. Nærmeste klassekamerat paa skolen til den ene af barnene fik et ganske sterkt utslag; de angrepne barn var meget syke i initialstadiet med høi feber og sterkt ildebefindende. Et med hensyn til diagnosen omtvistet tilfælde (variceller?) hos en haandverker i Hillevaag (Hetland) blev for sikkerhets skyld ogsaa indlagt paa koppelasaretet. — De forholdsregler, som forøvrig blev tat, var de for koppen sedvanlige. Der blev selvfølgelig et svare run til vaccinationens lokalerne. (Wyller og Hagemann).

Skarlagensfeber. I Stavanger by lot man paa grund av sygdommens milde forlop de syke i langt større utstrækning end tidligere faa lov til at ligge hjemme; betingelsen herfor var dog ordentlig isolation i eget værelse og med egen sykepleierske; isaafald fik ogsaa familiens friske barn lov til at frekventere skolen. Sygdommen synes nemlig at gaa sin gang uanfegtet av, enten der gjøres noget for at hindre dens utbredning eller ikke. (Wyller).

Akut gastro-enterit (cholera nostras). Fra Sandnes anføres, at der i sommermaanedene forekom adskillige entero-coliter, hvorav nogen med utpræget dysenteriske symptomer, tenesmer og blodig-slimede uttømmelser. (Ebbell). — I Haugesund, hvor der ogsaa forekom flere slike tilfælde, blev faeces fra en patient sendt til dr. Gades patologiske institut i Bergen, hvor der ved bakteriologisk undersøkelse blev paavist dysenteribaciller. (Caspersen).

Av koldfebertilfældene var 1 hos en skibskaptein og 4 hos Madagassere.

Av katarralsk ikterus er meldt ialt 41 tilfælde fra følgende byer: Egersund 27, Stavanger 11, Kopervik 3. De fleste indtraf i september og oktober.

Skabb er opført med ialt 119 angrepne, derav 82 fra Stavanger by.

Veneriske sygdomme. Utenfor sykehuis behandlede tilfælde sees av følgende tabel:

Sygdom.	Tilfælde.	Fordeling paa lægedistrikterne:								
		2	3	4	5	6	7	11	12	
		Lund.	Egersund stadslæge- distrikt.	Egersund lægedistrikts.	Time.	Sandnes.	Stavanger stadtsykiat.	Karmen.	Haugesund.	
Veneriske saar	45	-	1	-	-	-	44	-	-	
Syfilis, erhvervet	76	-	-	-	-	4	52	2	18	
— medfødt	9	-	-	-	-	1	7	-	1	
Gonorré, uretrit	449	1	5	1	4	24	307	4	103	

Fra Stavanger by gjøres der særlig opmerksom paa, at tallet paa veneriske sygdomstilfælde dette år er lavere end i de nærmest foregaaende år.

Døde av lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne dødsfald ved			
	sygdom.	lunge-tuberkulose.	epidemiske sygdomme.	ikke epidemiske sygdomme.
Sogndal	10	2	2	8
Sogndal ladested	-	-	-	-
Bygder	10	2	2	8
Lund	18	2	-	18
Egersund stadsdistrikt	44	3	8	36
Egersund	72	9	14	58
Time	118	23	23	95
Sandnes	106	15	21	85
Sandnes ladested	27	-	7	20
Bygder	79	15	14	65
Stavanger stadsfysikat	501	61	106	395
Stavanger	98	17	21	77
Finnø	68	12	13	55
Sand	106	23	11	95
Karmøen	204	20	38	166
Skudeneshavn ladested	10	-	1	9
Kopervik	27	3	8	19
Bygder	167	17	29	138
Haugesund	212	32	58	154
Haugesund by	154	17	49	105
Bygder	58	15	9	49
Stavanger amt	1557	219	315	1242
Derav i byer	763	84	179	584
bygder	794	135	136	658

Tuberkulose. Til oplysning om de i aarets løp meldte og av protokollerne utgaaede tilfælde av tuberkuløse sygdomme inden amtets distrikter henvises til den almindelige beretning. Dødsfald av lungetuberkulose utgjorde for det hele amt 14,1 pct. av samtlige kjendte, ved sygdom forårsakede dødsfald og 17,6 pct. av dødsfald av ikke epidemiske sygdomme. For byerne var forholdet henholdsvis 11,0 pct. og 14,4 pct., for bygderne 17,0 pct. og 20,5 pct. Forøvrig henvises til ovenstaaende tabel. — I Stavanger by utgjorde dødsfald av tuberkulose 16,3 pct. av alle dødsfald (i 1913 17,5 og i 1912 18,0 pct.) eller litt over 2 pro mille av folkemængden (i 1913 2,1; 1912 2,45; 1911 2,22; 1910 2,6; 1909 3,1). (Wyller.) — I Haugesund by utgjorde dødsfald av tuberkuløse sygdomme 15,1 pct. av alle kjendte dødsfald (i 1913 16,2). Sanitetsforeningen har gjennem sin tuberkulosepleierske lat barn fra trængende familier faa 3 deciliter melk paa skolen daglig. Da det har vist sig, at én pleierske er for litet for byen, holder foreningen paa at koste utdannelse paa én til. — Indlæggelse paa sykehus efter tuberkuloselovens § 6 har været meget brukt, men da tuberkulosehjemmet paa Førde ikke strækker til, har helseraadet været nødt til at sende patienter til Lungegaarden i Bergen og til Solyang i Kristiansand. (Caspersen).

Obstetriciske operationer.

Indikation.	Tangforløsning.						Vending.				Uttrækning ved bækkenendeleie.				Perfora-tion.	Efter-byrds-operation.
	Mødre.			Barn.			Mødre.		Barn.		Mødre.		Barn.			
	Lev.	Død	Uopg.	Lev.	Død	Uopg.	Lev.	Død	Lev.	Død	Lev.	Død	Lev.	Død	Lev.	Lev.
Risvækkelse; langsom fremgang . . .	92	1) -	1	-	93	1	-	-	-	-	17	-	3) 18	-	-	-
Trangt bækken	19	-	1	16	3	1	-	-	-	-	1	-	-	1	1	-
Barselkrampe	2	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	1	-	2	-	-
Placenta prævia og blødning	1	-	-	1	-	-	1	1) 1	1	1	1	-	-	4) 1	-	-
Ueftergivelige fødselsdele	11	-	-	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Truende livmorbristning	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Blødning	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-
Dystoki (dødt foster)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Temperaturstigning	2	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Prolapsus vaginæ	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fare for moren	1	-	-	1	-	-	2) -	1	-	1	-	-	-	-	-	-
Isseleie med panden fortil	12	-	-	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skakt isseleie	2	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ansichtsleie	5	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tverleie	-	-	-	-	-	-	6	-	5	1	-	-	-	-	-	-
Fremfalda av navlesnor	5	-	-	1	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hydrocefalistisk fosterhode	-	-	1	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Fare for fosteret	5	-	-	5	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-
Tilbakeholdt morkake	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	13	-
Tilsammen ⁵⁾	160	1	1	154	8	1	8	2	6	4	20	1	19	4	2	15
	162			163			10		10		21		23			

1) Dødsårsak: barselfeber. 2) Dødsårsak: paralysis cordis; oedema pulm. 3) Et av disse forløst ved tang paa sætet. 4) Misfoster (hiatus abdominalis). 5) Hos 3 av de tvillingfødende blev begge barn forløst ved kunstig hjælp; hos 1 begge ved tang og hos 2 begge ved uttrækning.

Fødte og døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde						
	leven-de.	død-fødte.	ialt.	0—1 aar.	i 1ste døgn.	paa barsel-seng.	ved ulyk-kelige hændelser.	ved selv-mord.	ved mord eller drap.
Sogndal.....	60	-	32	2	-	-	-	-	-
Sogndal ladested	7	-	-	-	-	-	-	-	-
Bygder	53	-	32	2	-	-	-	-	-
Lund	65	1	30	4	1	-	2	-	-
Egersund stadslægedistr..	61	1	50	7	-	-	-	-	-
— lægedistrikt ..	169	6	80	10	-	-	4	-	-
Time	298	9	142	11	2	-	8	1	-
Sandnes.....	400	5	135	22	6	-	5	-	-
Sandnes ladested	73	1	28	6	-	-	1	-	-
Bygder	327	4	107	16	6	-	4	-	-
Stavanger stadsfysikat ..	1121	23	552	109	10	3	13	3	1
— lægedistrikt ..	328	3	130	16	2	-	2	1	-
Finne	279	9	137	12	1	2	7	-	-
Sand	158	1	136	5	1	1	2	1	-
Karmoen	412	3	220	23	-	3	4	1	-
Skudeneshavn ladested ..	23	-	11	-	-	-	-	1	-
Kopervik —	48	-	28	4	-	-	-	-	-
Bygder	341	3	181	19	-	3	4	-	-
Haugesund	642	9	288	44	7	-	9	1	-
Haugesund by.....	474	7	187	34	5	-	6	1	-
Bygder	168	2	101	10	2	-	3	-	-
Stavanger amt	3993	70	1932	265	30	9	56	8	1
Derav i byer.....	1807	32	856	160	15	3	20	5	1
— bygder	2186	38	1076	105	15	6	36	3	-

Av **spedalske** er der i Stavanger by en gammel pike og en fra Hetland indflyttet mand, som tidligere har været paa pleiestiftelse, men nu synes at være symptomfri. (Wyller).

Av **obstetriciske operationer**, utført av læger, opgives ialt 213, nemlig i Sogndal 1, Egersund by 11, Egersund lægedistrikt 8, Time 13, Sandnes 17, Stavanger by 85, Finne 11, Sand 1, Karmoen 14 og Haugesund 52. Indikationer og utfald vil sees av tabellen paa foregaaende side.

Om **jormorhjælpen** henvises til tabellen i den almindelige beretning.

Paa barselseng døde ifølge presternes opgaver 9 kvinder, ifølge lægernes 11; for 3 er barselfeber opgit som dødsårsak; forøvrig henvises til tabel XXXVI, gruppe XII.

Ifølge ovenstaaende tabel over **fødte og døde** var overskuddet av fødte 2 061 og forholdet mellem fødte og døde = 100 : 48,4.

De hyppigste dødsårsaker var:

Dødsårsaker.	Dødsfald.	Derav i	
		byer.	bygder.
Lungetuberkulose	219	84	135
Alderdomssvakhet	191	58	133
Kræft (cancer og sarkom)	136	62	74
Klappefeil og hjertemuskelsygdomme	92	49	43
Hjerneslag	91	44	47
Tuberkulose utenfor lungerne	82	38	44
Lungebetændelse	79	38	41
Akute kataarrer i aandedrætsorganerne	74	38	36
Medfødt svakhet	68	45	23
Akut gastro-enterit (cholera nostras)	56	46	10

Levemaate og hygieniske forhold. I Egersund by lever en stor del av befolkningen av fayancefabrikken; dennes lokaler er nu, efter at man i lengere tid har holdt paa med om- og nybygning, meget hensigtsmæssige i sanitær henseende. Av andre fabrikker kan nævnes en stentøifabrik, klædefabrik, møbel-snekkeri etc. — Adskillige av byens befolkning driver fiskeri, som har tat betydelig opsving, etterat de fleste baater er forsynet med petroleums- eller bensin-motor. I de senere aar har der like utenfor byen foregaat rikt sildefiske og paafølgende torske- og seifiske, hvis tilvirkning har skaffet en stor del av byens befolkning og specielt kvinder stor indtægt. Mange, særlig fabrikarbeidere, driver dessuten smaa jordstykker i byens umiddelbare nærhet; her arbeider de i sin fri-tid, avler poteter til eget bruk og føder gjerne 3—4 sauер. Boligerne maa siges at være gjennemgaaende gode, og det blir mer og mer almindelig, at fabrikarbeidere og andre smaakaarsfolk med familie bygger sit eget hus ved hjælp av laan i boligbanken. Alt efter husets og familiens størrelse kan der saa leies ut et eller to værelser til enslige personer for med leieindtægten at kunne hjælpe paa til avdrag og renter. — Levemaaten er gjennemgaaende god. Kaffe og tobak brukes meget. Efter samlagets stængning er forbruket av brændevin vistnok betydelig indskrænket; men spleislag dannes baade til indkjøp av brændevin og vin og øl, saa ædruelighetsforholdene er ikke saa gode, som de burde være og paa langt nær saa ideelle som ventet av avholdsfolket efter samlagets nedvotering. Sedelighets-forholdene kunde nok være bedre; illegitime forbindelser ender dog hyppigst efter svangerskaps indtræden med egteskap; veneriske sygdomme er forholdsvis sjeldne. (Waage).

Fra Stavanger by meddeles: Krigens indflydelse har nærmest været den at bringe øket liv og rørelse, idet alle hermetikfabrikker og de med disse sammenhængende blikemballage-, tønde-, kasse-, traadstiftfabrikker etc. har hat hænderne fulde av arbeide med overtidsarbeide til langt paa nat; derved har arbeiderne hat en fortjeneste, som ganske synes at nøtrealisere dyrtiden, idet der ruttes paa alle hold med penger saa godt som nogensinde. Panikstemningen i august synes at være avløst av en høist merkværdig sorgløshet. — Byggevirk-

somheten er dog blit indskrænket; før gik det saa fort, at kommunen ikke kunde holde følge med gateoparbeidelse, vand, kloak og lys. — Vandklosseter faar mer og mer indpas (for tiden ca. 500), og det ikke blot blandt de mere velstillede, men ogsaa blandt smaaakaarsfolk. — Ifølge en mest mulig indgaaende undersøkelse av kjelderbekvemmeligheterne, som helseraadet har lat foreta, bodde der i 402 kjelderværelser 823 voksne og 669 barn. Ca. $\frac{2}{3}$ parten av værelserne var gode, 10 pct. nogenlunde og resten daarlige. 31 pct. vendte mod syd, 22 mot vest, 27 mot øst og 20 mot nord. 80 pct. faar saaledes mer eller mindre sol. Regnes 2 barn som 1 voksen, falder der paa hver voksen litt over 21 m.³ luft i disse bekvemmeligheter. Av beboerne er 19 tæringspatienter; 4 av disse opgives at ha faat sygdommen i en kjelderbekvemmelighet; 18 (for det meste barn) er kjertelsyke eller blodfattige; resten skulde saa angivelig være friske. Resultatet er overraskende godt, selv om adskillig maa trækkes fra paa grund av unøiagttige opgaver fra beboernes side. Der er dog neppe tvil om, at en god kjelderbekvemmelighet med sol er langt at foretrække for en bekvemmelighet, som ligger helt over jorden, men vender ind mot en mørk bakgaard. Og mangt og meget av det, som kjelderbekvemmeligheterne har faat skyld for, kunde kanske med større ret skrives paa pauperismens og dermed følgende skiddenfærdighets og uordens regning. Der findes nemlig mange, som i kort tid vilde gjøre en hvilkensomhelst bekvemmelighet over eller under jorden til en svinesti; og omvendt er der folk, som forstaar at utrette store ting med smaa midler og gjøre selv et tarvelig kjelderværelse hyggelig og relativt sundt. (Wyller).

Fra Skudeneshavn (Karmoen) klages over den stank, som opstaar ved tilvirking av sildeolje og sildemel. I vaarsilddistrikterne, især i byerne (altsaa ikke bare i Skudeneshavn) lagres den til fabrikkerne indkjøpte vaarsild paa den maate, at der paa gulv i sjøhusene aydeles med bord et rum, hvor silden styrtes ind og overstroes med salt. Og der blir den liggende, indtil fabrikkerne kan ta den til kokning, oftest i den varme tid. Paa den maate render laken bort og med den vel ogsaa en del fett; silden ligger tør og raatner og lugter overmaade ilde, naar lagrene tømmes; ogsaa sildeoljefabrikkerne forpester luften til læ side i lang avstand. — Raamaterialet burde formentlig opbevares i tætte (eventuelt murede og cementerte) beholdere og saltes saa sterkt, at det ikke blev utskjemt. (Eiv. Jensen).

Fra Haugesund berettes, at byens drikkevand er blit undersøkt nogen ganger paa dr. Gades institut i Bergen. Vandet, som viste sig meget fattig paa bakterier, fik attest for at være meget godt. (Casperson).

Av **sykehus** er der et i Egersund og et i Sandnes. Det sidste er nyt og blev tat i bruk i slutten av aaret; det bestaar av 2 fuldstændig adskilte dele, en for smitsomme og en for andre sygdomme; henholdsvis 13 og 10 senger, men pladsen er meget rummelig, saa der kan godt være flere. (Ebbell). I Stavanger ligger byens kommunale og amtets sykehus; for epidemiske sygdomme brukes Bjergsted lasaret; endvidere er der et katolsk sykehus (St. Franciscus's hospital). I Aakre og Skudeneshavn (Karmoen) er der for vaarsildavgiftsfondets regning leiet sykehus, som kun brukes i fisketiden. I Kopervik er der et litet isolationslokale. Paa Sørhaug, like ved Haugesund, har vaarsildavgiftsfondet et sykehus for fiskere og sildearbeidere; et par værelser utleies til sykehus for byen; epidemiavdelingen i en fløibygning har byen fælles med fondet. — Førde pleiehjem for tuberkuløse ligger i Avaldsnes. Et lignende er opført i Nerstrand.

Badeindretninger. Ved sykehuset i Egersund findes varmtbad med dusj; desuten haves et offentlig sjøbadehus. I Sandnes er der en communal badeanstalt. Paa Jæderen findes der badeindretninger ved flere fabrikker og

meierier; disse bad er væsentlig bestemt for arbeiderne, men kan tildels ogsaa brukes av andre. I Stavanger by er der et varmtvandsbad og et nyt fri-luftsbadehus; dette blev færdig iaar og ligger ytterst paa halvøen mellem Sandnes-fjorden og Hillevaagsvandet; vandet her er første klasse i alle retninger. (Wyller). Paa en av skolerne er indredet folkebad i skolebadavdelingen. — I Skudeneshavn (K a r m ø e n) findes et litet badehus for sjøbad og varme karbad og i Kopervik en privat badeindretning til offentlig bruk. I Haugesund er der en anstalt for kar- og dampbad ved dampvaskeriet.

Om amtets **apotek** og deres personale se den almindelige beretning.

Følgende tabel gir oplysning om tallet paa møter i helseraad og paa vakcinerte:

Lægedistrikter.	Møter i helseraad.	Vakcinerte.
Stavanger amt	102	4311
Sogndal.	-	31
Lund.	-	36
Egersund stadsdistrikt	3	160
— lægedistrikt	¹⁾ 1	181
Time.	²⁾ 5	279
Sandnes	³⁾ 7	345
Stavanger stadsfysikat.	34	1880
— lægedistrikt	⁴⁾ 9	372
Finnø	⁵⁾ 10	256
Sand.	⁶⁾ 1	151
Karmøen	⁷⁾ 6	359
Haugesund	⁸⁾ 26	261

¹⁾ Helleland. ²⁾ Varhaug 1, Nærø 1, Time 2, Klepp 1. ³⁾ Sandnes ladested 6, Gjesdal 1. ⁴⁾ Mosterø 2, Haaland 2, Hetland 5. ⁵⁾ Strand 2, Rennø 3, Hjelme-land 2, Finnø 1, Sjernør 1, Nerstrand 1. ⁶⁾ Sand. ⁷⁾ Kopervik 4, Aakre 1, Skude-nes 1. ⁸⁾ Haugesund by 19, Skaare 5, Skjold 1, Vats 1.

I Sandnes distrikt blev **vækination** paa grund av koppetilfældene i Stavanger og Kristiansand fortsat i længere tid end vanlig; der blev ogsaa vakci-neret adskillig flere end i tidligere aar, men der findes mange, som absolut ikke vil la sig vakcinere. (Ebbell). — Fra Haugesund anføres: Opinionen mot vækination holder sig fremdeles, og tallet paa vakcinerte er derfor skandaløst litet trods optræden af kopper i nabobyen Stavanger, krigsfaren og indstændig opfordring til vækination i avisene. (Caspersen).

XII. Søndre Bergenhus amt.

Lægedistriktsinddeling, flateindhold, indbyggere, medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flate- indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 1ste decb. 1910.	Læger.	Tandlager.	Jormedre.	Hjælpe- vaknæster.
Søndre Bergenhus amt		15606,40	141 613	40	1	109	78
1. Sveio		273,04	3 774	1	-	3	3
	Sveio	130,84	1 782	-	-	1	1
	Vikebygd	83,39	1 030	1	-	1	1
	Valestrand	58,81	962	-	-	1	1
2. Indre Søndhordland		1 094,62	8 122	4	-	7	5
	Skaanevik	588,27	2 845	1	-	3	1
	Etne	318,01	2 009	-	-	1	1
	Fjelberg	188,34	3 268	3	-	3	3
3. Stord		318,65	5 457	3	-	3	2
	Stord	135,44	3 036	3	-	2	1
	Fitjar	183,21	2 421	-	-	1	1
4. Finnaas	Finnaas	225,15	5 102	1	-	7	4
5. Tysnes		1 042,50	9 393	3	-	8	8
	Tysnes	252,25	4 243	2	-	3	3
	Kvinnherred	790,25	5 150	1	-	5	5
6. Indre Hardanger		2 772,98	8 114	3	1	10	4
	Ullensvang	1 203,48	1 906	2	-	3	1
	Kinservik	316,83	1 706	-	-	2	1
	Odda	1 063,63	3 338	1	1	3	1
	Granvin	189,04	1 164	-	-	2	1
7. Ulvik		2 110,62	2 562	1	-	3	2
	Ulvik	841,42	1 551	1	-	2	1
	Eidfjord	1 269,20	1 011	-	-	1	1
8. Røldal	Røldal	670,85	778	1	-	2	1
9. Ytre Hardanger		877,34	7 816	3	-	5	4
	Strandebarm	108,87	1 617	1	-	1	1
	Varaldsø	81,58	848	-	-	1	1
	Jondal	233,07	1 951	1	-	2	1
	Kvam	453,82	3 400	1	-	1	1
10. Voss		2 073,52	11 826	3	-	4	2
	Voss	928,01	7 919	3	-	1	-
	Evanger	590,55	1 996	-	-	2	1
	Vossestranden	554,96	1 911	-	-	1	1
11. Fane		347,44	10 860	2	-	3	3
	Fane	218,03	7 819	1	-	2	2
	Os	129,41	3 041	1	-	1	1

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flate- indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 1ste decb. 1910.	Læger.	Tandlæger.	Jormedre.	Hjælp- vaktnæter.
12. Fuse							
	Fuse	647,99	6 636	1	-	5	5
	Fuse	102,31	1 117	1	-	1	1
	Haalandsdalen	102,53	637	-	-	1	1
	Strandvik	160,81	1 925	-	-	2	2
	Samnanger	282,34	2 957	-	-	1	1
13. Nordre Midthordland		255,76	18 982	¹⁾ 6	-	11	5
	Fjeld	141,20	3 443	-	-	2	2
	Askøen	93,19	8 254	-	-	5	3
	Aarstad	21,37	7 285	5	-	4	-
14. Sund-Austevold		176,87	4 583	1	-	6	5
	Sund	94,40	2 230	1	-	3	2
	Austevold	82,47	2 353	-	-	²⁾ 3	3
15. Osterøen		757,84	13 681	3	-	10	7
	Haus	200,13	5 134	1	-	3	2
	Bruvik	392,26	3 972	1	-	3	3
	Hamre	90,27	2 297	1	-	3	-
	Aasene	75,18	2 278	-	-	1	1
16. Hosanger		804,09	3 224	1	-	5	4
	Hosanger	231,35	2 420	1	-	3	2
	Modalen	572,74	804	-	-	2	2
17. Alversund	Alversund	106,17	3 125	¹⁾ 1	-	2	2
18. Lindaas		819,58	8 856	1	-	7	7
	Lindaas	208,01	4 206	1	-	4	4
	Austrheim	68,51	2 406	-	-	2	2
	Masfjorden	543,06	2 244	-	-	1	1
19. Manger		231,39	8 722	1	-	8	5
	Manger	100,73	4 213	1	-	4	3
	Herlø	112,33	3 597	-	-	3	2
	Hjelme	18,33	912	-	-	1	-

¹⁾ Distriktslægen bor i Bergen. ²⁾ En av disse er tillike jormor og hjælp-vakcinatrice for en del av Fitjar herred i Stord lægedistrikt.

Sundhetstilstanden synes at ha været i det hele nogenlunde tilfredsstillende. Av epidemiske sygdomstilfælde er ialt meldt 5 297, hvorav 300 hadde dødelig utgang; aaret forut var de tilsvarende tal 5 623 og 361.

Dødeligheten var 13,9 pro mille av den opgivne tilstedeværende middelfolkemængde. Se tabel II.

Om de epidemiske sygdomme i almindelighet henvises til tabellen paa side 123—125. Jfr. forevrig sidste tabel i den almindelige beretning.

Tyfoidefeber. I Indre Søndhordland optraadte sygdommen paa Svaalland i Fjelberg, nogen uker efter at en mand var kommet hjem, som hadde arbeidet i Laksevaag ved Bergen. (Wallace). — Om sygdommens optræden i Laksevaag se nedenfor under Nordre Midthordland. — I Tysnes forekom 1 tilfælde paa Solheim og 1 paa Malkenes; paa Kongsvik døde en gut av tarmblødning, nogen faa dage efter at han var kommet syk hjem fra Amerika. (Mørch). — I Jondal (Ytre Hardanger) iagttoget et mistænkelig tilfælde hos en liten gut; blodprøve gav positivt resultat; nogen uker forud var en litt ældre bror død under lignende symptomer. (Fugelli). — Av de 4 angrepne i Voss hadde 2 fått sygdommen paa Fyllingen i Fane; den tredje var en lærer fra Flekkefjord; han var kommet til Voss for at delta i et maalkursus, og hans formand paa skolen i Flekkefjord var nylig død av nervefeber. (Frost). — I Fane var der en epidemi paa Fyllingen. Den først angrepne hadde i længere tid hat natrenovationsarbeide og allerede været syk nogen uker, før sygdommens art blev konstateret og meldt; 6 voksne, som var blit smittet i samme hus, blev indlagt paa sykehus i Bergen, hvor 3 af dem døde; smitte var ogsaa bragt til slegtninger paa Laksevaag og til melkekunder i Bergen. Nogen uker senere blev nogen barn og unge personer angrepet i ovennævnte hus og i nabohuset; de hadde været meget sammen med en ung aandssvak pike, som var kommet hjem fra sykehuset; 1 døde, mens de øvrige tilfælde var lette. De hjemmeværende friske blev profilaktisk indsprøjtet med tyfusvaccine. — Det første tilfælde blandt melkekunder i Bergen optraadte, før nogen var smittet paa Fyllingen; man antok derfor, at der blandt dem, som stelte med melken paa gaarden, maatte være en bacillebærer; 3 kvinder blev saa indlagt paa sykehus til undersøkelse, og hos én af dem paavistes tyfusbaciller i urinen. (Smitt). — I Nordre Midthordland hørte de 2 tredjeparter av tilfaldene til en melkeepidemi paa Laksevaag og Damsgaard; de 2 først angrepne hadde været paa besøk hos familien paa Fyllingen, før sygdommens art var kjendt. (Falkenberg). — I Hosanger blev 2 angrepne paa en enslig fjeldgaard i Tyssebotnen, hvor der ogsaa i 1913 hadde forekommert et par tilfælde. Paa prestegaarden blev likeledes 2 syke. (Myklebust). — Paa Skjelvik (i Lygre, Lindås) indsygnet av 6 barn de 5 inden en familie, som bodde i en liten stue. Begge forældrene hadde nok først hat sygdommen. Faren var nemlig kommet syk hjem fra Bergen, og konen hadde ca. 3 uker efter lidt av hodepine og feber. Begge hadde mistet haaret i rekonescentsen. (Paus). — I Mangen indtraf paa Nøttveit, Solend og Vaagenes 6 tilfælde i aarets begyndelse. Paa Nøttveit var den først angrepne en gut, som kjørte byhævd; han fik diarré med dysenterisk karakter, som varte ca. 3 uker; da det viste sig, at han bedredes, blev læge ikke hentet; han mistet haaret og fik en subperiostal absces i øvre ende av heire femur; 2 andre voksne i huset blev angrepne paa samme maate, men de døde av profuse tarmblødninger; den fjerde, en 8 aars gut, var somnolent i vel 3 uker, men kom sig efter et par maaneders alvorlig sygdom. Forøvrig indtraf et isoleret tilfælde ved Bøvaagens meieri og et i Hjelme; meieriet blev desinficeret, og driften indstillet i 2 uker. (Paus og Høyaagaard).

Paa foranledning av amtmanden foretok statens epidemilæge en reise for at undersøke forholdene paa de steder inden amtet, hvor der i den senere tid oftere hadde optraadt tyfoidefeber. Epidemilægen avgav derefter under 1ste august 1914 følgende indberetning til medicinaldirektøren: I Ytre Søndhordland distrikt har der i aarene siden 1903 indtruffet adskillige tilfælde av tyfoidefeber. For det meste har dog disse kommet forholdsvis spredt og enkeltvis uten at danne uttalte lokalepidemier. Omkring Sagavaag i Stord har der siden 1906 været forholdsvis mange tilfælde, ialt 30. Det første indtraf i et hus paa Almaas; i denne gaard eller grænd blev senere flere syke, ialt 10. Den første patients søn, svigerdatter og sønnedatter er i aarenes løp blit angrep. I et andet hus konen og manden

Epidemiske sygdomme.

	Ialt kjendte		Tiden er opgitt for	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.	
	tilfælde.	dødsfald.														
Tyfoideber	79	14	79	6	-	3	3	2	9	5	8	21	17	4	1	
Cerebrospinalmeningit (epid.)	4	2	4	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	2	2
Akut poliomyelit	5	1	5	1	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	1
Skarlagensfeber	113	2	113	17	14	13	12	4	2	-	5	10	11	9	16	
Meslinger	3	-	3	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Difteri (croup)	244	22	244	28	8	18	27	31	20	26	14	14	29	12	17	
Blodgang	52	2	52	-	6	2	12	13	-	10	2	1	1	5	-	-
Barselfeber	15	4	14	2	2	2	1	-	1	1	-	-	-	3	2	
Pyæmi, sephæmi	19	6	15	1	1	-	-	1	2	4	-	2	3	1	-	-
Pemfigus (hos nyfødte)	7	1	7	-	2	1	-	-	1	-	-	3	-	-	-	-
Rosen	70	6	69	5	5	10	2	7	13	3	6	5	6	5	2	
Røde hunde	3	-	3	-	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vandkopper	17	-	17	-	-	-	1	1	2	8	-	-	-	3	2	
Kusma	9	-	9	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	2	3	
Kikhoste	436	23	434	48	19	36	38	45	64	44	40	20	27	19	34	
Akute katarrer i aandedrætsorganerne	2178	56	2178	309	213	269	216	185	201	117	67	93	138	182	188	
Influensa	230	4	230	27	29	16	34	21	20	2	9	5	4	13	50	
Lungebetændelse	579	96	578	103	60	46	62	59	38	24	11	25	28	61	61	
Pleurit	261	9	255	26	19	21	16	17	24	32	23	15	19	19	24	
Gigtfeber	169	9	167	14	15	16	14	18	19	13	10	7	10	16	15	
Akut diarré (kolerine)	804	43	804	49	48	36	32	38	81	187	122	87	38	45	41	
Tilsammen	5297	300	5280	636	443	492	477	444	498	476	317	308	334	396	459	

Epidemiske sygdomme.

(Forts.).	Fordeling paa lægedistrikterne:																				
	1		2		3		4		5		6		7		8		9		10		
	Sveio.		Indre Sønd- hord- land.		Stord.		Finnaas.		Tysnes.		Indre Hardan- ger.		Ulvik.		Røldal.		Ytre Hardan- ger.		Voss.		
	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	
Tyfoidefeber	3	-	-	-	8	2	-	1	2	1	-	-	-	-	-	-	1	-	4	1	
Cerebrospinalmeningit (epid.)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	
Akut poliomyletit	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Skarlagensfeber	-	-	1	-	5	1	5	-	5	-	-	-	-	-	-	-	12	-	-	-	
Meslinger	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Difteri (croup)	1	-	5	1	2	2	2	1)	3	6	-	3	-	-	-	-	-	-	9	1	
Blodgang	-	-	-	-	-	-	-	-	-	25	2	10	-	-	-	-	-	-	21	1	
Barselfeber	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	21	1	
Pyæmi, septæmi	1	1	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	
Pemfigus (hos nyfødte)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	
Rosen	1	-	4	-	1	1	-	-	-	-	-	7	-	-	-	-	-	3	-	13	1
Røde hunde	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	2	-	
Vandkopper	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	5	-	3	-
Kusma	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9	-	-	
Kikhoste	3	-	39	-	2	2	-	-	24	1	28	-	3	-	-	-	-	-	111	3	
Akute katarrer i aandedrætsorg.	34	-	67	-	42	2	15	-	72	3	277	2	20	-	8	-	43	1	572	3	
Influensa	6	1	13	-	-	-	19	1	6	-	13	1	-	-	-	-	9	-	15	-	
Lungebetændelse	15	2	55	6	17	3	25	5	58	10	42	3	9	1	1	-	22	8	91	17	
Pleurit	7	-	3	-	6	-	17	-	19	-	39	1	3	-	1	-	20	1	51	-	
Gigtfeber	-	-	8	-	5	2	9	-	9	1	20	-	3	1	-	-	9	2	31	-	
Akut diarré (kolerine)	17	1	94	2	7	1	3	2	32	2	135	6	1	-	3	-	23	1	65	3	
Tilsammen	90	5	290	9	95	16	96	13	259	20	579	14	39	2	13	-	149	14	984	30	

1) 1 av disse tilbakeliggende fra 1913.

Epidemiske sygdomme.

(Forts.).

	Fordeling paa lægedistrikterne:																	
	11		12		13		14		15		16		17		18		19	
	Fane.		Fuse.		Nordre Midt- hord- land.		Sund- Austevold.		Osterøen.		Hosanger.		Alver- sund.		Lindaas.		Manger ¹⁾ .	
	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
Tyfoidefeber	16	4	1	-	27	2	-	-	-	-	4	1	-	-	11	2	2	-
Cerebrospinalmeningit (epid.)	-	-	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Akut poliomyelit	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-
Skarlagensfeber	30	-	-	-	15	-	-	-	11	1	-	-	-	-	23	-	6	-
Meslinger	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Difteri (croup)	39	2	7	-	126	8	-	-	16	1	-	-	3	1	12	2	13	1
Blodgang	2	-	-	-	15	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Barselfeber	-	-	1	-	4	-	-	-	1	1	-	-	-	-	1	1	2	-
Pyæmi, sephæmi	1	1	1	-	4	2	-	-	1	1	-	-	-	-	3	-	-	-
Pemfigus (hos nyfødte)	-	-	2	-	1	1	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Rosen	12	-	3	1	4	1	-	-	16	-	1	-	1	1	-	-	4	1
Røde hunde	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vandkopper	1	-	-	-	4	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kusma	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kikhoste	40	3	39	-	3	2	-	-	96	4	2	1	3	2	24	3	19	2
Akute katarrer i aandedrætsorg.	293	2	80	1	84	25	-	-	312	9	12	1	17	2	177	5	53	-
Influensa	46	-	20	1	18	-	-	-	10	-	3	-	2	-	38	-	12	-
Lungebetændelse	61	4	12	5	26	-	-	-	75	15	9	6	5	2	33	6	23	3
Pleurit	21	-	7	1	4	4	-	-	27	-	2	-	8	-	17	1	9	1
Gigtfeber	25	2	12	-	6	-	-	-	13	-	-	-	2	-	7	-	10	1
Akut diarré (kolerine)	129	6	17	-	49	11	-	-	103	3	20	-	8	4	43	-	55	1
Tilsammen	716	24	202	9	393	58	-	-	687	35	53	9	49	12	393	20	210	10

¹⁾ Eget distrikt 18de juli 1913. Den nye distriktslæge tiltraadte den 1ste mai.

samtidig, og et par aar efterpaa en datter. Kun sjeldent har der været anledning til at paavise direkte personsmitte. Høsten 1910 kom der tyfoidfeber i huset hos en kjøbmand i Sagvaag, som forsyner hele den samling gaarder, hvor sygdommen optraadte, med baker-, kolonial- og fetevarer. Befolkningen antok derfor, at smitten ved de tilfælde, som snart efter ved begge anledninger kom utover i naboskapet, skyldtes kjøbmandsforretningen. Særlig i 1911 var dette heller ikke usandsynlig, idet kjøbmandens bakersvend blev syk, og der optraadte en række samtidige tilfælde i kundekredsen paa gaarder, som ingen forbindelse hadde indbyrdes. Saa man hen til de almindelige sundhetsforhold, var det paaafaldende, at sygdommen gjentagende dukket op paa de gaarder, hvor der var litet rum, og hvor der var mangler ved vandforsyningen, mens derimot de nærmeste naboer, som havde godt hus og gode brønde gik fri. Man maa anta, at der i denne grænd, hvor der er en forholdsvis stor og skiftende arbeiderbefolknings, oftere er anledning til smitteimport. Saa meget mere paaafaldende er det derfor, at der blandt de arbeiderfamilier, som bor i grubernes barakker og har sin egen kjøbmand paa stedet, ikke i disse aar er optraadt tyfoidfeber, mens der blandt de arbeidere, som bor i Almaas og Sagvaag, er kommet en række tilfælde. Dette tyder paa, at der i disse grænder skulde være en eller flere friske stadige smittebærere. — Med den vikarierende distriktslege i Stord blev der truffet avtale om, at der skulde indsendes fæcesprøver av alle personer i ovennævnte kjøbmandsforretning, samt fra de to tidligst angrepne personer i Almaasgrænden i de hus, hvor der har været flest tilfælde. Der indskjærpedes ogsaa paabud om at bedre brøndforholdene ved de hus, hvor dette trængtes. Vigtigere end alle disse forholdsregler maa det imidlertid ansees at faa let og hurtig anledning til at isolere smitsomme syke, særlig de begyndende, lette og tvilsomme tilfælde. Gang paa gang har det vist sig, at naar patienterne har ligget hjemme, har de smittet andre i sine omgivelser, mens slikt ikke indtraff, hvor patienten var indlagt paa sykehus. Effektiv isolation i hjemmet er nemlig udelukket i daalige og trange hus. Likeledes er det vistnok oftest umulig at faa melkesalg fra gaarder, hvor der er syke, tidsnok stoppet. Ved 2 anledninger hændte det, at der paa en gaard, hvor der optraadte sygdom, men hvor diagnosen endnu ikke var ganske sikret, blev leveret melk til andre med smitte tilfølge. Var der anledning til hurtig isolation paa sykehus uten altfor lang transport og altfor mange omstændigheter, vilde man opnaa meget ved paa denne maate at fjerne smittekilder. Det vil vistnok ikke for helseraadets ordfører være vanskelig at komme efter, hvor der er begyndende sygdom, thi folk er meget opskrämt og passer paa hverandre i denne henseende. I Lervik var der dannet en komite til at besørge et kommunalt isolationslokale med ansat pleierske. Der er ikke tvil om, at amtet vilde gjøre megen nytte for sit budget til bekjæmpelse av smitsomme sygdomme ved at støtte denne bevægelse i størst mulig utstrækning. Bergens sykehus er ikke altid aapent for utenbys patienter, og det er selvsagt meget lettere at faa patienter godvillig paa sykehus i nærheten av sit hjem, end naar de skal sendes lange veier. Smaa isolationssykehus er ogsaa billigere at drive end store, særlig paa tættere befolkede steder, hvor man kan paaregne nogenlunde stadig belæg, saa den fastlønnede sykepleierske ikke gaar for lang tid ledig. De paa sykehus indlagte maa selvfølgelig ikke utskrives uten efter foretaget bakteriologisk undersøkelse af fæces og urin. — Paa grund av forholdene med truende mobilisering blev der ikke anledning til at anvende længere tid paa at besøke Bergens nærmere omegn. Ved konferancer med stadsfysikus i Bergen og distriktsleger i Nordre Midthordland fik man dog det bestemte indtryk, at forholdene der ikke skilte sig væsentlig fra forholdene i Sagvaag. Den kostbareste feil man kan begaa under forhold som i Søndre Bergenhus amt, hvor en livlig samfærsel finder sted blandt en befolkning paa et lavt renlighetsstandpunkt, det er at vente med energiske forholdsregler, til man har en utviklet epidemi gaaende. Det er av alle meningssberettigede erkjendt,

at samlemeierivæsenet med melkesalg i byen av en mængde melk fra ukontrollerte kilder er en stadig fare for befolkningens sundhet. I denne henseende har forholdene i og omkring Bergen været av særlig uheldig natur i længere tid. Jeg maa fremhæve, at oprettelsen av isolationssykehus med sykepleierske i de mere tætbefolkede byggecentra, samt en mest mulig let og hurtig adgang for helseraadsordføreren til at indlægge patienter i disse, nu for tiden er det middel, hvormed man mest effektivt kan bekæmpe utbredelsen af smitsomme sygdomme.

Av cerebrospinalmeningit blev i Odda (Indre Hardanger) et barn og en mand angrepet; de blev indlagt paa epidemilasaretet; barnet kom sig, men manden døde. — Ogsaa i Solheimsvikten (Nordre Midtjylland) var der 2 tilfælde; de kunde ikke paavises at staa i forbindelse med hinanden. Begge disse og et tilfælde av **poliomyelit**, som ogsaa forekom i Solheimsvikten, blev straks indlagt i sykehus.

Difteri. Paa Kloster i Fjelberg (Indre Søndhordland) blev i juli 3 gutter syke; smitten antoges importert fra Bergen med en landliggerfamilie, hvor sygdommen umiddelbart forut var forekommest; den først angrepne gut kom sent under behandling og døde; de 2 andre kom sig, men den ene av dem først efter svære og langvarige lammelser. (Wallace). — I Finnås indtraf i januar 2 tilfælde, som begge hadde dødelig utgang; en fra 1913 tilbakeliggende døde ogsaa. Derved sluttet den epidemi, som i 2 år hadde herjet distriket. I de fleste tilfælde (69 i alt) kunde det paavises, at patienten selv eller hans nærmeste paarørende hadde været i en af nabobyerne kort før sygdommens utbrudd, eller at der hadde været besøk fra byen i vedkommendes hjem; kun i 4 tilfælde kunde der paavises direkte smitteoverførelse fra hus til hus inden bygden. (Stub). — I Fane optraadte de fleste tilfælde paa gaarden Riple gjennem et længere tidsrum i 2 familier; gang paa gang kom der nye tilfælde, kort tid efter at en tidligere angrep var kommet hjem fra sykehuet, trods ingen blir utskrevet derfra før gjentagne kulturer har været negative. Det samme var ogsaa tilfældet paa gaarden Lønningen. Og da dette har gjentat sig flere ganger tidligere, synes saaledes endog gjentagne negative kulturer at by meget liten garanti for smittefrihet. Forøvrig later det til, at sygdommen, som har holdt sig her i en aarække, er paa retur; paa Ekelunds abnormalskole har den været en ren svøbe. (Smitt).

Dysenteri, anføres der fra Tynnes, har været en slem plage. Sygdommen begyndte i februar paa Reksteren og holdt sig senere utover sommeren i Opdal sogn; av de mange angrepne kom dog faa under behandling. (Mørch).

Av barselfeber forekom 2 tilfælde i Kvam (Ytre Hardanger); i det ene hadde konen født saa hurtig, at hverken jormor eller læge var tilstede; sygdommen var let og hadde et gunstig forløp. I det andet tilfælde var der retention av placenta; jormoren hadde været inde med haanden uten at klare løsningen, som derfor maatte foretages av læge. (Munch-Søegaard). Paa dødslisten for Ytre Hardanger er opført et dødsfald av barselfeber.

Kikhoste

hadde ganske stor utbredning

likesaa akut diarré. I Sveio var der foruten sommerens almindelige akute gastro-enteriter talrike tilfælde, som var ledsaget av feber, smærter og stor mathet; hos nogen av disse var uttømmelserne blodige. I den første tid kunde smitteoverførelse fra Hangesund paavises. (Kristensen). — Ogsaa i Finnås var der en del tilfælde av blodig diarré, der av de syke blev opfattet som almindelig sommerkolerine. (Stub). — Paa Eidnes i Ullensvang (Indre Hardanger) forekom hos en isoleret boende haandverker en særlig ondartet husepidemi med

uttalt dysenterisk karakter. Smitten hadde en datter ført med hjem fra Haugesund. 3 av barnene (3—7 år gamle) døde; derved opstod panik, som hadde den heldige virkning, at sygdommen ikke fikk spre sig. (Garmann-Andersen). — I Østerøen skjønner man nu, at sygdommen er smitsom, hvorfor man som oftest søker at gjøre uttømmelserne uskadelig, om ikke ved andet saa ved at dække dem godt med torv, aske eller lignende. (Thesen).

Erythema nodosum forekom noksaa hyppig i Varaldsø (Ytre Hordaland) blandt skolebarn og var tildels efterfulgt av en langvarig svækkelosestilstand. (Fugelli).

For **skabb** opgives 47 behandlede.

Veneriske sygdomme. Utenfor sykehus behandlede tilfælde vil sees av følgende tabel:

Sygdom.	Tilfælde.	Fordeling paa lægedistrikterne:							
		1	3	5	6	7	10	11	13
		Sveio.	Stord.	Tysnes.	Indre Hardanger.	Ulvik.	Voss.	Fane.	Nordre Midthordland.
Veneriske saar	4	-	-	1	3	-	-	-	-
Syfilis, erhvervet	3	-	-	-	1	-	-	-	2
— , medfødt	1	-	-	-	-	-	-	-	1
Gonorré, uretrit	31	1	1	-	17	1	6	4	1

Tuberkulose. Til oplysning om de i aarets løp meldte og av tuberkuloseprotokollerne utgaaede tilfælde av tuberkuløse sygdomme inden amtet henvises til tabellen i den almindelige beretning. — Dødsfall av lungetuberkulose utgjorde for det hele amt 13,5 pct. av alle kjendte ved sygdom foraarsakede dødsfall og 16,5 pct. av dødsfall av ikke epidemiske sygdomme. Forøvrig henvises til tabellen paa næste side. — I Fonnaas hersker der temmelig stor smittefrygt; efter dødsfall forlanges altid desinfektion; allikevel florerer spyttesvineriet, hvorpaas utseendet av gulv i kirke og offentlige lokaler og dampskibsdaek gir et prægnant bevis; folk, som er kjendt med forholdene, paastaar ikke desto mindre, at det i saa maate er bedre nu end før. — Distriktslægen har holdt nogen foredrag om sygdomme; de har været fulgt med interesse. (Fugelli). — Fra Tysnes anføres, at de angrepne längst mulig søker at skjule sin sygdom og derfor er nødt til ikke at optræde med nogen slags forsigtighed. (Mørch). — I Ytre Hordaland bidrar den til det utidige grænsende smittefrygt til, at den sykes nærmeste gjennemfører de nødvendige forsigtighetsregler; hvor forholdene tillater det, har som oftest den syke eget soveværelse og eget spisestel, som blir vasket op særskilt for sig. (Fugelli). — Bjørkeli pleiehjem (Voss) har hat fuldt belæg (20—22 patienter daglig); det er blit utvidet i aarets løp for at skaffe nyt bad etc. (Frost). — I Fane synes sygdommen ikke at tilta trods den sterke bebyggelse; tvertom; der er i de sidste aar ikke meldt flere tilfælde end før, trods folke-mængden er vokset sterkt. Pleien i hjemmene er som regel god og stellet renlig; hvor det er mindre tilfredsstillende, blir den syke indlagt paa pleiehjem. Disse synes at være meget populære, og der gjøres sjeldent eller aldri vanskeligheter ved indlæggelsen, saa den gamle spaadom om, at der vilde staa rædsel av pleiehjemmene, har ikke staat til. (Smitt). — I Fusa kræver tæring forholdsvis

Døde av lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne dødsfald ved			
	sygdom.	lunge-tuberkulose.	epidemiske sygdomme.	ikke epidemiske sygdomme.
Sveio	47	5	5	42
Indre Søndhordland	102	10	9	93
Stord	53	4	16	37
Finnaas	75	8	13	62
Tysnes	114	27	20	94
Indre Hardanger	92	7	14	78
Ulvik	36	2	2	34
Røldal	8	2	-	8
Ytre Hardanger	72	18	14	58
Voss	107	18	30	77
Fane	117	14	24	93
Fuse	58	9	9	49
Nordre Midhordland	322	37	58	264
Sund-Austevold	149	16	35	114
Osterøen	54	10	9	45
Hosanger	51	3	12	39
Alversund	138	21	20	118
Lindaas	60	12	10	50
Søndre Bergenhus amt.	1655	223	300	1355

mange ofre blandt arbeiderne ved tekstilfabrikken i Samnanger. (Holtermann). — Fra Bruvik (Osterøen) anføres, at sygdommen fremdeles forekommer hyppig i Stamnes sogn; der er nemlig interessen for sygdommens bekjæmpelse liten; i de 2 andre sogn er der til gjengjeld stor interesse og ydes der godt arbeide i saa henseende av de lokale tuberkuloseforeninger. (Berner). — Fra Manger skrives: Nye tilfælde søkes indlagt efter omstændigheterne enten paa sanatorium eller pleiehjem; der viser sig dog ofte adskillige vanskeligheter med at faa patienten indlagt i rette tid, dels paa grund av mangel paa plads, dels paa grund av vedkommendes økonomiske forhold; arbeidskraften skal nemlig utnyttes saa længe som mulig, og derved gaar ofte den bedste tid tapt. Særlig gjelder dette, naar en familiefar i smaa kaar blir angrepet; han vil da gjerne «hænge i», saa længe han kan for at undgaa, at familien kommer paa «kassa». I slike tilfælde burde der være adgang til at yde familien hjælp av offentlige midler, uten at dette blev regnet som fattigunderstøttelse, i likhet med hvad der vistnok for tiden kan gjøres, naar en familiefar ønskes indlagt paa pleiehjem for spedalskhet. (Høygaard).

Spedalskhet. Fra Stord meddeles: En ældre spedalsk kvinde er fremdeles bosat i Fitjar, men forholdene er ikke betryggende for overførelse av smitte, saa det vilde være ønskelig at faa hende overført til pleiehjem. (Backer). — I Øystese (Kvam, Ytre Hardanger) er der 1 tilfælde. — I Strandvik (Fuse distrikt) er der en meget gammel kvinde, som har den glatte form av sygdommen. — I Nordre Midhordland er der av spedalske i Aarstad en

Obstetriciske operationer.

Indikation.	Tangforløsning.			Vending.			Utträkning ved bækkenendeleie.			Perfora-tion.	Decapi-tation.	Efter-byrds-operation.	
	Mødre.	Barn.		Mødre.	Barn.		Mødre.	Barn.					
	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Lev.	
Risvækkelse	44	44	-	-	-	-	4	2	²⁾ 2	-	-	-	
Trangt bækken	7	5	2	-	-	-	-	-	-	1	-	-	
Barselkrampe	3	¹⁾ 4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Placenta praevia og blødning	2	1	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	
Ueftergivelige fødselsdele	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Blødning	1	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	
Isseleie med panden fortil	4	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Skakt isseleie	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Ansigtssleie	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Tverleie	-	-	-	11	6	5	-	-	-	-	1	-	
Fremfald av navlesnor	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	
Fare for fosterets liv	4	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Tilbakeholdelse	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	
Uopgit indikation	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Tilsammen		70	66	5	14	8	6	4	2	2	1	1	3
			<u>71</u>			<u>14</u>			<u>4</u>				

¹⁾ Heriblandt et tvillingpar. ²⁾ Et av disse forløst ved tang paa sætet.

Fødte og døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde					
	leven-de.	død-fødte.	ialt.	0—1 aar.	i 1ste døgn.	paa bar-sel-seng.	ved ulyk-kelige hæn-delser.	ved selv-mord.
Sveio	92	1	63	7	-	-	2	-
Indre Søndhordland	203	3	136	11	1	-	7	-
Stord	171	1	82	9	3	-	3	-
Finnaas	158	4	79	8	-	1	2	-
Tysnes	264	4	127	12	2	-	1	-
Indre Hardanger	270	3	127	13	1	-	5	-
Ulvik	54	-	42	3	-	-	-	-
Røldal	15	2	9	2	-	-	-	-
Ytre Hardanger	184	1	121	10	-	3	1	2
Voss	244	5	152	14	-	-	12	-
Fane	272	4	126	17	4	-	7	-
Fuse	170	2	61	2	-	-	-	-
Nordre Midthordland	623	17	289	56	1	-	8	-
Sund-Austevold	130	5	78	8	-	-	2	-
Osterøyen	313	7	167	24	3	-	5	1
Hosanger	70	1	56	3	1	-	5	1
Alversund	86	2	37	4	-	-	-	-
Lindaas	269	6	140	9	-	-	7	1
Manger	270	3	122	13	1	-	11	-
Søndre Bergenhus amt	3858	71	2014	225	17	4	78	5

kvinde og i Askøen en mand; i Fjeld er der 2 mænd og 1 kvinde, som ikke lar sig overtale til indlæggelse i pleiehjem (de er gifte). (Falkenberg). — Hos en kone i Alversund er sygdommen ifølge uttalelse av overlægen for den spedalske sygdom en avløpen form, saa der tages ikke nogen særlige forsigtighetsforanstaltninger. (A. Arnesen). — I Manger er der en ældre spedalsk kvinde. I Ytre Herlø 2 mænd (brødre) og en 14 aar gammel pike (datter til den ene af dem); hos 2 av disse blev sygdommen paavist i aarets løp, nemlig hos den 14-aarige pike og hendes farbror; piken blev indlagt paa pleiestiftelse; farbrorens kone var tidligere død som spedalsk paa pleiestiftelsen. (Høgaard)

Kardialgi og elendige tandgarder iagttages meget hyppig i Bruvik (Osterøyen) paa fabrikstederne; den overhaandtagende bruk av «kaffe og skive» er vist nok skyld deri. (Berner).

Om de med bidrag fra stat og amt forpleide sindssyke se den alminde-lige beretning. — I Manger forpleies en hel del, som er utsat dels av Bergens kommune, dels av amtet.

Av obstetriciske operationer, utførte av læger, opgives ialt 94, derav i Sveio distrikt 2, Indre Søndhordland 5, Stord 2, Finnaas 4, Tysnes 2, Indre Hardanger 7, Ulvik 4, Ytre Hardanger 6, Voss 10, Fane 4, Nordre Midthord-

land 37, Osterøen 8, Lindaas 1 og Manger 2. Om indikationer og utfald henvises til tabellen paa foregaaende side.

Om **jormorhjælp** henvises til tabellen i den almindelige beretning. — Fra Manger anføres, at der enkelte steder brukes hjælpekoner, skjønt adgang til jormorhjælp maa ansees fuldt tilfredsstillende.

Ifølge ovenstaaende tabel over **fødte** og **døde** var overskuddet av fødte 1 844 og forholdet mellem fødte og døde = 100 : 52,2.

Paa barselseng **døde** ifølge presternes opgaver 4 kvinder, ifølge lægernes 9; 4 døde av barselfeber; se forøvrig tabel XXXVI, gruppe XII.

De **hyppigste dødsårsaker** var:

Dødsårsaker.	Dødfald.
Alderdomssvakhet	377
Lungetuberkulose	223
Kræft (cancer og sarkom)	124
Lungebetændelse	96
Hjerneslag	90
Klappefeil og hjertemuskelsygdomme	88
Medfødt svakhet	78
Akute katarrer i aandedrætsorganerne	56
Tuberkulose utenfor lungerne	55
Akut gastro-enterit (cholera nostras)	43

Veirliget. Sommeren var varm og tør. Jordbruket gav middelsaars utbytte.

Levemaate og hygieniske forhold. Fra Sveio distrikt er der stor utflytning af ungdom til byen og utvandring til Amerika; som følge herav lider landbruket; de ældre, som er hjemme, maa stræve mere, end kræfterne staar i, saa baade mænd og kvinder, men særlig de sidste, blir utsliitt før tiden og lider af neurastheni og andre kroniske svækkelsestilstande. (Kristensen).

I Stord har Lervik, som i de senere aar er blit mere bymæssig bebygget, dannet egen byggekommune; stedet har ogsaa faat vandverk, men kloakforholdene er meget mangelfulde. Saavel Lervik som det omliggende landdistrikt i vid utstrækning samt Lillebø gruber og Sagvaag er forsynet med elektrisk lys. (Backer).

I Finnås er kostholdet forholdsvis godt. Der leves meget paa poteter og fisk, især saltet sild, saa kaffe og smørbrød ikke spiller en saa fremtrædende rolle i ernæringen som mange andre steder. Brød kjøpes oftest hos landhandleren, men ved siden av bakes hjemme poteteskaker og havreflabrød. Kjøt og flesk vanker der kun ved festlige anledninger. — Sansen for renlighet, saavel den personlige som i huset, er temmelig liten; lopper findes der overalt, og lus er heller ingen raritet; tjenerhjælp falder det vanskelig at skaffe, da alle unge piker vil til byerne; der vil de helst ha arbeide ved hermetikfabrikkerne, hvor de tjener bedre og har mere frihet end som tjenestepiker i bygden. (Stub).

Fra Tysnes anføres, at det under paniken i krigens begyndelse saa mørkt ut, men siden synes det ikke at ha faldt vanskeligere for folk at slaa sig igjen-nem end før. Åedruehet og sedelighet staar høit. (Mørch). — I Kvinnherred tjener arbeiderne gode penger. Her er 4 hermetikfabrikker, 3 sildemelfabrikker, 1 uldvarefabrik, 2 lysverk, flere sagbruk og en mængde skibsbyggerier. Folk er nøisomme og tarvelige i sin levemaate; gaardsbrukene blir stelt og flidd pent og med omhu. (Vangsnæs).

I Indre Hardanger stanset turisttrafikken og med den sommerfrugthandelen momentant ved krigens utbrudd; likesaa virksomheten ved fabrikkerne i Odda; heldigvis blev driften ved disse delvis gjenoptat, saa det siden gik bedre end man hadde vovet at haabe. — En i England bestilt destruktionsovn, som skulle avhjælpe vanskeligheterne ved renholds væsenet i Odda, fik man ikke; fabrikken derover hadde nok faat bestillinger paa destruktionsmidler av helt anden art. (Garman-Andersen).

Fra Ytre Hardanger anføres, at der i Nordheimsund (Kvam) vokser frem en koncentreret byggevirksomhet, men at kommunen ikke har villet gjøre bygningsloven gjældende. (Munch-Søegaard).

I Fusa er befolkningen flittig og vinnskibeligt; gaardene er smaa, men dyrkes i det hele godt; mange maa øke bierhverv; nogen reiser paa sildefiske, andre driver industri, særlig fabrikation av tønder, eller husflidsarbeide, saasom træsko, river, kurver etc. — Av de 62, som døde i aarets løp, var 30 over 70 aar, derav 11 over 80 og 5 over 90. (Holtermann).

I Aarstad (Nordre Midthordland) er folkemængden vokset sterkt (fra 4 600 i 1901 til 10 800 i 1915), men bebyggelsen er spredt over saa utstrakte arealer, at herredsstyret ikke har set sig istand til at bevilge de summer, som kræves til anlæg af veier og kloakledninger. Som eksempel paa den intense nybygning kan nævnes, at der til et møte i bygningskommissionen, som almindelig er samlet hver 14de dag, var meldt 86 nybygninger. For den offentlig ansatte renovatør og hans folk har renholdet været næsten uoverkommelig, saa helseraadet mest mulig har indvilget anlæg av vandklosetter og reglementerte rensegruber. — Ogsaa paa Laksevaag og Damsgaard begynder man at bygge meget og spredt, saa der vil bli stillet store fordringer til baade bygningskommission og helseraad; man har dog der et udmerket vandverk at trøste sig til. (Falkenberg).

I Osterøen er sansen for jorddyrkning i fremgang; nyt land brytes og lægges ind under kultur. En del gaardbrukere dyrker mere havre end før, da de begynder at vurdere denne kornsort som næringsmiddel; dermed er ogsaa bækkekverner og baksterheller kommet til hæder igjen; folk taler nemlig ikke saa litet om det daarlige, «forgalskede» mel, som gaar i handelen. — Hosanger og Modalen, som er blit utskilt fra Osterøen lægedistrikt, fik i mai egen distriktslæge. (Thesen). — I Bruvik er boligforholdene paa Dale og Vaksdal ikke tilfredsstillende; der trænges nybygning. Arbeidsforholdene har i det hele været gode, naar bortsees fra nogen stans og indskrænkning den første tid efter krigens utbrudd. (Berner).

Fra Lindaas anføres, at bonden faar sit kjøt og sin fisk godt betalt i Bergen paa grund av krigen. Siden den begyndte, har Matreanlægget i Masa-fjorden staat stille. (Paus).

I Manger er folks kaar noksaa tarvelige; jordbruk er hovednæringsveien, men gaardene er smaa og føder sjeldent mere end 5—6 kjør. Den dyrkede jord er for det meste ujevn og stenet og tillater ikke noget moderne jordbruk med maskindrift. I den senere tid har man dog begyndt at dyrke op myrene. Den meste melk føres nu til Bergen gjennem de saakaldte meierier; disse er dog paa

en enkelt undtagelse nær kun oplagssteder, hvor melken samles og holdes avkjølet, indtil den sendes med dampskibet. Derved unddrages befolkningen et av de viktigste fødemidler, og ernæringen blir skral og ensformig. De smaa jordbruk kan dog sjeldent helt ut ernære sine indehavere, som maa søke bierhverv dels ved arbeide i byen, dels (men sjeldent) ved fiske som væsentlig er hjemmefiske. — I Herlø, fornemmelig herredets ytre del (Øigaren), og Hjelme spiller fiskerierne en større rolle; der har man i de senere aar anskaffet en mængde motorfartøier. Paa gaardsbruene fødes som oftest ikke mere end 3-4 kjør, men al melken brukes som regel i husholdningen; i det hele er vistnok baade de økonomiske forhold og levemaaten bedre i disse fiskeridistrikter. — I det daglige liv brukes næsten ikke sterke drikke, men ved bryllupper og andre festlige anledninger konsumeres der mere end godt er. (Høygaard).

Sykehus. I Fjelberg herred, Indre Søndhordland distrikt, ligger Valen sindssykeasyl. I Stord er der ved Lillebø gruber et litet sykehus, væsentlig for arbeiderne. I Indre Hardanger distrikt har Odda et litet sykehus, en gave av den tyske keiser. Desuten er der et epidemilasaret. I Voss distrikt er der et kommunalt og et privat sykehus; desuten paa Bjerkeli et pleiehjem for tuberkuløse. I Søndre Midtjylland distrikt er Hagevikens kystsanatorium for skrofuløse barn, Askvikens barnehjem («Splintehjemmet») samt et rekonescenthjem paa Rognebærhaugen, alle i Os herred. I Fane herred findes Ekelunds offentlige aandssvakeskole samt et tuberkulosehjem paa Fagerli i Sandal. I Aarstad herred, Nordre Midtjylland distrikt, ligger Møllendal sindssykeasyl, det Bergens kommune tilhørende sykehus paa Haukeland, samt Aarstad epidemilasaret. I Østerøen distrikt er der ved Dale fabrikker et litet sykehus.

Sykepleie. I Bremsnes sogn (Finnås) er der stiftet en sykepleieforening, hvortil sparebank og sognekasse yder aarlige bidrag. — Ved epidemilasaretet i Odda (Indre Hardanger) er der en av amtet engageret fast sykepleierske. — I Tyssedal har A/s Tyssefaldene engageret en sykepleierske, som tillike er jormor. — I Manger arbeides der for at faa en sykepleierske ansat.

Badeindretninger. I Indre Søndhordland distrikt er paa hotellet i Skaanevik karbad med styrt, som mot betaling staar til benyttelse for bygdens folk. I Kvinnherred, Tyness distrikt, er der bad i Aamvikdalens skolehus og badstubad i Ølv og Ænes. I Indre Hardanger distrikt er der en av fabrikkerne i Odda bekostet badeindretning; den tjener tillike som folkebad for hele Odda. Desuten findes badeindretninger paa Lofthus og Naa i Ullensvang og paa Hakestad i Ulvik. I Ytre Hardanger distrikt er der ved Øystese meieri et badstubad med karbad og dusj, likesaa et ved Vikøy meieri. I Voss distrikt er der et damp- og karbad paa Vossevangen. I Os, Søndre Midtjylland distrikt, ligger Solstrand sjøbad med damp- og gytjebad. I Østerøen distrikt er der 2 folkebad, et ved Vaksdal mølle i Bruvik og et ved Arne fabrikker i Haus.

Om amtets apotek se den almindelige beretning.

Tabellen paa næste side gir oplysning om tallet paa møter i helseraad og paa vakcinerte.

Fra Finnås anføres, at der kun rent undtagelsesvis vises motvilje mot at la barnene vakcinere, trods en «naturlæges» muntlige og skriftlige agitation mot vaceination. (Stub).

Lægedistrikter.	Møter i helseraad.	Vakcinerte.
Søndre Bergenhus amt	97	3562
Sveio	¹⁾ 1	19
Indre Søndhordland	²⁾ 1	172
Stord	³⁾ 2	162
Finnaas	1	260
Tysnes	⁴⁾ 3	155
Indre Hardanger	⁵⁾ 16	363
Ulvik	⁶⁾ 2	-
Røldal	-	50
Ytre Hardanger	⁷⁾ 5	86
Voss	⁸⁾ 3	198
Fane	⁹⁾ 7	212
Fuse	¹⁰⁾ 10	259
Nordre Midthordland	¹¹⁾ 12	797
Sund-Austevold	{ ¹²⁾ 14	
Osterøen	¹³⁾ 2	76
Hosanger	4	79
Alversund	¹⁴⁾ 8	91
Lindaas	¹⁵⁾ 6	327
Manger		256

¹⁾ Sveio herred. ²⁾ Etne herred. ³⁾ Stord 1, Fitjar 1. ⁴⁾ Tysnes 1, Kvinnherred 2.
⁵⁾ Odda 10, Ullensvang 3, Kinservik 2, Granvin 1. ⁶⁾ Ulvik herred. ⁷⁾ Varaldsø 2, Jondal 2, Kvam 1. ⁸⁾ Voss 2, Vossestranden 1. ⁹⁾ Fane 5, Os 2. ¹⁰⁾ Fuse 3, Strandvik 2, Samnanger 3, Haalandsdalen 2. ¹¹⁾ Aarstad 8, Askøen 2, Fjeld 1, Austevold 1. ¹²⁾ Hammer 5, Haus 5, Aasene 2, Bruvik 2. ¹³⁾ Hosanger 1, Mo 1. ¹⁴⁾ Lindaas 4, Austrheim 3, MASFJORDEN 1. ¹⁵⁾ Manger 4, Herlø 2.

XIII. Bergens by.

	Flateindhold i km. ²	Tilstedev. indb. 1ste decebr. 1910.	Læger ¹⁾	Tandlæger.	Jormødre.
Bergens by	13,55	75 588	64	36	29

¹⁾ Distriktslægerne i Nordre Midthordland og Alversund bor i Bergen.

Sundhetstilstanden var gjennemgaaende god. Av epidemiske sygdomme fortsatte den i forrige aarsberetning omtalte diarréepidemi av dysenterisk karakter i 1914 og hadde adskillig utbredning i de første maaneder av aaret. Kikhøste optraadte med et sterre antal tilfælde end i noget aar siden 1905. Tyfoidfeber

var ogsaa noget hyppigere end vanlig, omtrent som i aaret forut. — Antallet av anmeldte epidemiske sygdomstilfælde utgjorde 10 338 med 184 dødsfall mot henholdsvis 11 100 og 183 aaret forut.

Dødeligheten. De dødes antal utgjorde 1 065 eller 13,8 pro mille av den beregnede tilstedevarende middelfolkemængde (77 261). I 1913 var dødeligheten 12,7 pro mille.

Til Bergens helseraad meldtes, som begravet i Bergen, 1 087 døde, derav 7 med ukjendt dødsårsak. Dødsfaldenes fordeling paa maanederne, paa byens befolkning og paa utenbyss hjemmehørende, som er begravet i Bergen o. s. v., vil sees av følgende tabel:

	Aaret.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.	
I. Byens befolkning:														
Dødsfall ved sygdom	966	111	77	76	63	77	102	82	79	68	69	80	82	
Ulykkestilfælde	22	4	-	1	4	5	2	3	1	1	-	1	-	
Selvmord	2	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	
Død utenbyss	17	1	1	2	-	4	2	1	5	-	-	-	1	
	Sum	1007	116	78	79	67	86	106	86	85	70	70	81	83
II. Utenbyss hjemme- hørende begravet i														
Bergen	34	4	5	1	5	1	1	5	2	1	5	2	2	
Død paa sykehus . . .	19	1	1	4	2	1	1	-	1	-	2	3	3	
— « sindssykehus	16	-	-	1	-	2	1	2	3	1	2	2	2	
Spedalske	11	2	1	-	1	2	2	1	1	1	-	-	-	
	Sum	80	7	7	6	8	6	5	8	7	3	9	7	7
	Tilsammen	1087	123	85	85	75	92	111	94	92	73	79	88	90

Den procentvise dødelighet inden de forskjellige aldersklasser vil sees av følgende tabel:

Sum.	0—1	1—5	5—10	10—15	15—20	20—25	25—30	30—40	40—50	50—60	60—70	70—80	80—90	90—100
1087	118	59	27	21	40	47	51	88	78	100	140	169	128	21
i pet.	10,9	5,4	2,5	1,9	3,7	4,3	4,7	8,1	7,2	9,2	12,9	15,5	11,8	1,9
	$225 = 20,7$ pet.				$862 = 79,3$ pet.									

Til oplysning om de **epidemiske sygdomme** henvises til tabellen paa næste side, sammendraget efter opgaver fra lægerne og sykehusene.

Epidemiske sygdomme.

	Ialt kjendte		Tiden er opgit for																							
	tilfælde.	dødsfald.		Januar.		Februar.		Mars.		April.		Mai.		Juni.		Juli.		August.		September.		Oktobre.		November.		
				Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktobre.	November.	December.											
Tyfoidfeber	81	10	81	3	7	14	2	2	11	9	9	10	6	4	4											
Cerebrospinalmeningit (epid.)	19	9	19	-	7	5	3	1	1	1	-	-	1	-	-											
Akut poliomyelit	3	1	3	1	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-											
Skarlagensfeber	55	2	55	4	-	7	8	4	12	2	2	9	2	4	1											
Meslinger	5	-	5	-	-	-	2	1	-	-	1	-	-	-	-											
Difteri (croup)	325	12	325	38	18	30	26	20	43	31	18	13	19	20	49											
Dysenteri	97	-	97	-	-	-	32	2	-	20	17	9	6	8	3											
Barselfeber	1	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-											
Pyæmi, septhæmi	11	8	5	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1											
Pemfigus hos nyfødte	10	1	10	4	3	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-											
Rosen	127	2	127	11	8	6	11	12	7	10	10	7	12	15	18											
Røde hunde	23	-	23	-	1	4	10	-	-	-	4	-	3	-	1											
Vandkopper	238	-	238	21	29	47	28	19	4	3	2	1	4	24	56											
Kusma	60	-	60	7	9	4	16	4	3	1	1	-	-	10	5											
Kikhoste	1003	12	1003	196	172	118	105	117	56	45	46	36	34	55	23											
Akute katarrer i aandedrætsorg.	4467	23	4451	571	432	442	400	377	281	187	192	269	360	444	496											
Influensa	628	1	628	69	65	43	27	20	8	4	8	4	9	17	354											
Krupøs lungebetændelse	420	68	420	39	34	20	40	47	14	20	14	25	40	52	75											
Pleurit	375	5	375	39	34	35	33	40	25	15	16	26	34	36	42											
Gigtfeber	299	1	299	35	25	29	32	20	21	21	10	16	19	31	40											
Koldfeber	3	-	3	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-											
Akut diarré (kolerine)	2088	29	2088	197	225	175	144	138	171	272	319	185	103	114	45											
Tilsammen	10 338	184	10 316	1236	1070	980	920	827	658	643	670	611	653	835	1213											

Tyfoidefeber anmeldtes med 81 tilfælde og 10 dødsfald (henholdsvis 85 og 11 i 1913). Av disse var 1 tilfælde paratyfus. Samtlige blev behandlet i sykehus. Med hensyn til smittemaanen var 28 smittet ved kontakt, 4 gjennem melk fra tyfussmittet gaard, 10 sandsynligvis smittet gjennem melk fra et av byens meierier. For 31 er smittemaanen ukjendt, mens 7 er smittet utenbys. Av disse sidste blev 3 syke bragt island fra dampskibet «Kristianiafjord» paa reise fra Amerika, og 1 lossearbeider er sandsynlig smittet ombord i nævnte dampskib. 2 kvinder blev smittet under et ferieophold paa et sommerhjem. — Paa Neeengaarden sindssykeasyl optraadte 2 tilfælde blandt pleierskerne og paa Bergens sykehus 2 tilfælde. — Sykepleierskerne paa epidemiavdelingen blir, som i forrige aarsberetning ogsaa omtalt, fremdeles aktivt immuniseret ved vakcination mot tyfussmitte, før de tilträder sin tjeneste. Denne vaccinationens nytte er saa iøinefaldende, at den burde være tvungen ved alle epidemisykehuis i landet. — Likeoverfor tyfoidefeberens tildels endemiske optræden i enkelte kystdistrikter i Bergens nærhet er der i de senere aar iverksat et ganske virkningsfuldt samarbeide mellem byens sundhetsvæsen, Søndre Bergenhus amt og de stedlige myndigheter. Ved velvilje fra amtmannen blir saaledes samtlige anmeldelser av epidemiske sygdomme i amtet straks meddelt stadsfysikus i Bergen, hvorved det ofte blir mulig at forfølge og sammenknytte forskjellige og spredt optrædende tilfælde. Gjennem de mange «meierier» i Bergens opland, som har stillet sig under Bergens sundhetsvæsens kontrol, har man ogsaa været istand til at faa gjennemført betydningsfulde sanitære forbedringer, saaledes f. eks. hvor det gjælder drikkevandet og priveterne. Den økonomiske støtte, som meierierne yder melkeleverandørerne, naar smitsom sygdom optræder hos disse, er ogsaa av stor betydning til at hindre spredning af smitte. Tyfoidefeberens endemiske optræden i enkelte stræk kan med stedse større sikkerhet føres tilbage til mislige sanitære forhold i forbindelse med bacillebærere. Foruten øjeblikkelig undersøkelse og utbedring av de hygieniske mangler paa det sted, sygdommen viser sig, bør efter stadsfysikus's mening oprettes mindre sykehus i større trafikcentrer til isolation og pleie av de syke, ansættes kommunale sykepleiersker, mulig iverksættes en planmæssig tyfusvakcination blandt den sykes omgivelser. Endelig bør man arbeide mot det maal, at ingen melk av tvilsom oprindelse tillates bragt i handelen uten at være pasteuriseret. Ved tilstætning efterpaa av melkesyrebakterier kan ulepperne ved pasteuriseringen fuldstændig neutraliseres.

Av **cerebrospinalmeningit** anmeldtes 19 tilfælde med 9 dødsfald. Dette er et større antal end i noget tidligere aar. I begyndelsen av februar indtraf samtidig 7 tilfælde blandt barnene i Skivens barneasyl. De angrepne blev isolert i sykehus. Efter asylets rengjøring og lukning i 14 dage kom der ingen nye tilfælde.

Akut poliomyelit. Av 3 angrepne døde 1, de 2 andre helbredeedes uten varig mén. Nogen sammenhæng mellem tilfældene kunde ikke paavises.

Skarlagensfeber anmeldtes med samme antal angrepne og døde som i 1913, nemlig henholdsvis 55 og 2. Sygdommen forløper fremdeles mildt og viser liten tilbørlighet til at sprede sig.

Difteri (croup). Der anmeldtes 325 syke, av hvilke 12 døde. Saa liten sykelighet og dødelighet av denne sygdom har der ikke været siden 1905. Alle tilfælde paa 4 nær behandles i sykehus. Forholdsreglerne mot sygdommen har forøvrig været de samme som i de foregaaende aar. Ved sundhetsvæsenets poliklinik undersøktes 440 personer, derav 232 bakteriologisk. Hos 25 paavistes difteribaciller. Præventive indsprætninger med difteriserum har i aaret ikke været foretaget ved klinikken.

For **fnat** behandles 153 personer.

De **veneriske sygdommes** hyppighet og fordeling paa maanederne vil sees av følgende tabel:

Sygdom.	Tilfælde.												
		Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Veneriske saar.....	81	7	4	7	7	8	7	6	8	4	8	8	7
Syfilis, erhvervet ...	103	13	14	13	4	6	6	2	7	11	11	9	7
— medfødt	3	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	1
Gonorré, uretrit.....	556	61	34	58	52	41	53	35	45	51	52	37	37

Antallet av **veneriske sygdomstilfælde**, behandlet i aarene 1907—1914, vil sees av følgende tabel:

Aar.	Veneriske saar og syfilis (konstitutionel og medfødt).				Gonorré (uretrit).						Tilsammen.				
	Paa sykehus.		Utenfor sykehus.		Paa sykehus.			Utenfor sykehus.			Veneriske syg- domme.	Veneriske saar og syfilis.	Gonorré og uretrit.		
	Behandlede.		Behandlede.		Behandlede.		Behandlede.		Behandlede.						
	Derav	Derav	Derav	Derav	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	
1914..	55	36	19	132	122	10	29	23	6	527	448	79	743	187	556
1913..	59	37	22	102	93	9	29	12	17	552	501	51	742	161	581
1912..	51	31	20	156	141	15	11	9	2	564	494	70	782	207	575
1911..	79	45	34	205	178	27	24	17	7	618	580	38	926	284	642
1910..	82	43	39	210	191	19	32	24	8	645	589	56	969	292	677
1909..	65	32	23	329	270	59	33	23	10	684	621	63	1111	394	717
1908..	59	34	25	211	197	14	29	27	2	695	633	62	994	270	724
1907..	34	28	6	155	129	26	37	30	7	525	483	42	751	189	562

De anmeldte tilfælde av chanker og syfilis pr. 10 000 indbyggere stiller sig saaledes for nedenstaaende aarrække (middelfolkemængden var ifølge opgave fra Det statistiske Centralbyraa 77 261):

1900	1901	1902	1903	1904	1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912	1913	1914
37,1	31,2	26,8	37,6	30,6	26,6	21,7	23,2	33,0	50,7	38,6	37,3	26,9	20,8	24,2
32,7								31,0				29,6		

Adskillige av de veneriske syke, som er behandlet for Bergens bykasses regning, er byen uvedkommende personer; av saadanbe behandledes dels i dels utenfor sykehus 41 syke, de fleste andetsteds, tildels i utlandet, hjemmehørende sjøfolk. Det er et meget uheldig forhold, at den tilfældige opholdskommune skal overta den hele utgift ved denne slags patienters behandling. Den økonomiske side av saken kan særlig for landskommuner og mindre bykommuner komme til

Obstetriciske

Indikation.	Tangforløsning.			Vending.		
	Mødre.	Barn.		Mødre.	Barn.	
	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Dødf.
Paa fødselsstiftelsen:						
Risvækkelse; mangl. fremgang	13	13	-	-	-	-
Trangt bækken.....	1	1	-	-	-	-
Barselkrampe	1	1	-	-	-	-
Placenta prævia	-	-	-	3	1	2
Krampe i indre mormund	-	-	-	-	-	-
Temperaturstigning hos moren; dødt foster	-	-	-	-	-	-
Ansichtsleie	1	1	-	-	-	-
Dyp tverstand	4	4	-	-	-	-
Forsømt tverleie.....	-	-	-	-	-	-
Fremfald av navlesnor	1	1	-	-	-	-
Fare for fosterets liv.....	7	6	1	-	-	-
Tilbakeholdt morkake.....	-	-	-	-	-	-
Blødning	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	28	27	1	3	1	2
Utenfor fødsels- stiftelsen:						
Risvækkelse; langvarig fødsel	79	78	1	-	-	-
Trangt bækken.....	9	9	-	-	-	-
Barselkrampe; truende b., albu- minuri	3	2	1	-	-	-
Placenta prævia	2	-	2	-	-	-
Ueftergivelige fødselsdele.....	12	12	-	-	-	-
Diabetes	2	2	-	-	-	-
Prolaps av vagina	1	1	-	-	-	-
Temperaturstigning.....	1	1	-	-	-	-
Ansichtsleie	2	2	-	-	-	-
Dyp tverstand	2	2	-	-	-	-
Hei likestand	1	1	-	-	-	-
Tverleie	-	-	-	5	3	2
Stort barn	1	1	-	-	-	-
Fremfald av navlesnor	1	1	-	1	1	-
Fare for fosterets liv.....	11	11	-	-	-	-
Tidlig avgang av fostervandet	3	3	-	-	-	-
Macereret foster	-	-	-	-	-	-
Tilbakeholdt morkake.....	-	-	-	-	-	-
Blødning	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	130	126	4	6	4	2
Ialt i Bergen	158	153	5	9	5	4
		158				9

¹⁾ Indikationer: akut hydramnion (tvillingsvangerskap). Pernicøs urininfektion. Tuber-

operationer.

Uttrækning ved bækkenendeleie.			Partus præmaturus artificialis.			Perfora-tion.	Exvisce-ration. Decapi-tation.	Efter-byrds-ope-ration.	Abortus provo-catus.
Mødre.	Barn.		Mødre.	Barn.		Mødre.	Mødre.	Mødre.	Mødre.
Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Lev.	Lev.
-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
-	-	-	6	5	1	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1	-	1	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	2	-
-	-	-	-	-	-	-	-	2	-
2	1	1	6	5	1	1	1	4	3
10	9	1	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2	2	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2	2	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1	-	1	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	3	-
-	-	-	-	-	-	-	-	8	-
15	13	2	-	-	-	-	-	11	-
17	14	3	6	5	1	1	1	15	1) 3
17			6						

culosis pulmonum.

at bli bestemmende for behandlingen og forholdsreglerne. Man skyver ofte denne slags patienter fra sig, og de faar gaa ukontrolleret omkring med sin sygdom til skade for motarbeidelsen av de veneriske sygdomme i sin almindelighet. Som der allerede i tidligere aarsberetninger er gjort opmerksom paa, er den eneste maate, hvorpaa der kan raades bod paa dette forhold, at statskassen overtar ialfald en del av utgifterne ved disse sykes behandling og forpleining, i likhet med, hvad der sker ved de tuberkuløse sygdomme.

Tuberkulose. Angaaende de i aarets løp nyanmeldte og av tuberkulose-protokollen utgaaede tilfælde av tuberkuløse sygdomme m. v. henvises til tabellen i den almindelige beretning. Dødsfald av lungetuberkulose utgjorde 14,3 pct. av samtlige ved sygdom foraarsakede dødsfald og 17,3 pct. av dødsfald av ikke epidemiske sygdomme. Sundhetsvæsenets poliklinik for lungesygdomme har været ledet paa samme maate som i nærmest foregaaende aar. Der blev i 1914 undersøkt 167 nye patienter, av hvilke 34 hadde lungetuberkulose. Foruten 234 gamle patienter undersøktes 215 barn fra tuberkuløse hjem i anledning «Maiblomstens» feriekoloni. — Det frivillige, praktiske tuberkulosearbeide har været ledet av Bergens tuberkulosekomité paa samme maate som i de nærmest foregaaende aar. Arbeidet har i første række tat sigte paa at forebygge sygdommens utbredning. For de syke drager det offentlige omsorg, idet adgangen til at bli forpleiet i sanatorium eller sykehus staar aapen for alle syke, uten at det blir regnet som fattigunderstøttelse. En væsentlig del av komitéens midler er anvendt til at verne om og styrke barn fra familier, hvor der findes aapen tuberkulose. I «Maiblomstens» barnehjem paa Elsero forpleiedes i aaret 88 barn og i barnekolonien paa Ferstad var i mai og juni anbragt 150 barn. Desuden har arbeiderkvindernes sykepleie- og tuberkuloseforening i juli sat igang sjøture for svakelige barn. Komitéen utdeler gratis spytteflasker og krus til tæringssyke. — 108 anmeldelser av tuberkulose hos utenbys boende patienter er oversendt helseraadsordforerne paa hjemstederne. — Efter tuberkuloselovens § 6 er 23 mænd og 20 kvinder indlagt i sykehus. Av komitéen for fri sykehusforpleining indlagdes som lidende av tuberkulose i Bergens sykehus 19 patienter, i Lyster sanatorium 20 og i Hagevik kysthospital 64.

Angaaende **sindssyke** i stadsfysikatet henvises til tabellen i den almindelige beretning.

Av **obstetriciske operationer** er ialt av læger utført 158, derav paa fødselsstiftelsen 28. Angaaende indikationer og utfald henvises til tabellen paa side 140 og 141.

Angaaende **jormorhjælp** se den almindelige beretning.

Paa **fødselsstiftelsen** kom der i aarets løp ind 507 kvinder; av disse gik 17 ut uten at føde, for gynækologiske lidelser, aborter o. s. v. behandledes 18. Paa stiftelsen fødte i 1914 ialt 474 kvinder; 3, som kom ind i 1913, fødte ikke før i 1914. Der er i summen medtat 2 kvinder, som hadde født før indkomsten, og hver bragte et barn med. Der fødtes ialt 481 barn, idet der 7 ganger fødtes tvillinger. Av de 474 kvinder var 383 gifte, 91 ugifte.

Fosterleierne for de 479 barn, som fødtes paa stiftelsen, var følgende:

Hodeleier..... 458	1ste bakhodeleie	288.
	2det do.	157.
	1ste forhodeleie	6.
	2det do.	3.
	1ste ansichtsleie	1.
	2det do.	2.
	Ubestemt hodeleie	1.

Bækkenendefødsel	20	1ste sæteleie	6.
		2det do.	6.
		1ste fotleie	5.
		2det do.	2.

Tverleie..... 1.

Om tvillingfødslerne meddeles, at 1ste tvilling fødtes alle ganger ved naturens hjælp, 2den tvilling 6 ganger ved naturens hjælp og 1 gang ved tang. Leierne var følgende:

	1ste bakhode-leie.	2det bakhode-leie.	2det bakhodeleie med fremfalden arm.	2det forhode-leie.	2det samlede bækkenendeleie.	2det fotleie.
1ste tvilling	3	4	-	-	-	-
2den —	1	1	1	2	1	1

Der døde 2 barselkvinder. Den ene inkom døende efter flere timers reise og døde uten at ha født, antagelig av tuberkulose. Den anden hadde barselkrampe, som dog syntes overvundet, men hun døde 8 dage efter fødselen av hjertelammelse.

Fra den til stiftelsen knyttede **jormorskole** uteksaminertes 20 elever. Av disse var fra:

Bratsberg amt	1	Romsdals amt.....	6
Stavanger amt	3	Søndre Trondhjems amt	2
Søndre Bergenhus amt	2	Nordre Trondhjems amt	1
Nordre Bergenhus amt.....	4	Nordlands amt	1

Antallet av **fødte** og **døde** vil sees av følgende tabel:

Lægedistrikter.	Fødte		Døde					
	le-vende.	død-fødte.	ialt.	0—1 aar.	i 1ste døgn.	paa barselseng.	ved ulykkelige hændelser.	ved selv-mord.
Bergens stadsfysikat ...	1957	48	1065	129	13	4	20	3

Der blir et overskudd av 892 fødte og forholdet mellem fødte og døde = 100 : 54,4.

Dødsfall paa barselseng. Efter presternes opgaver døde 4 kvinder paa barselseng. Lægerne har opgitt dødsårsaken for 7 kvinder saaledes: barselkrampe 1, emboli og thrombose 1, blødning 2, ektopisk svangerskap 3.

Angaaende **dødsårsakerne** for de indtrufne dødsfall henvises til tabellen paa side 144 og flg.

meddelte dødsårsaker.

Liste over de av lægerne

(Forts.). Dødsårsak.	Tilsammen.	Derav		Alder							
				0—1		1—5		5—10		10—15	
		Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.
V. Sygdomme i nervesystemet.											
Apopleksi og hjerneemboli	68	26	1) 42	-	-	-	-	1	-	-	-
Meningit (suppurativ)	6	5	1	-	-	-	-	3	-	1	1
Paralysis generalis	8	7	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre sindssygdomme	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-
Epilepsi	3	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre hjernesygdomme	9	4	5	-	-	-	-	-	-	-	-
Kramper hos smaabarn	25	18	7	14	6	4	1	-	-	-	-
Andre sygdomme i nervesystemet	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-
VI. Sygdomme i kredsløpsorganerne.											
Endo-, perikardit	6	2	4	-	-	-	-	-	-	-	-
Klappefeil	26	11	15	-	-	-	-	1	-	1	1
Hjertemuskelsygdomme	59	32	27	-	-	-	-	-	-	-	-
Arteriosklerose	41	25	16	-	-	-	-	-	-	-	-
Aneurysma	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hjertelammelse	31	16	15	-	-	1	1	-	-	-	-
Andre hjerte- og karsygdomme ..	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
VII. Sygdomme i aandedrætsorganerne.											
Bronkit, akut	7	3	4	2	2	1	-	-	-	-	-
— , kronisk, bronkiktasi . . .	15	5	10	-	-	1	-	-	-	-	-
Astma, emfysem	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Lungebetændelse, katarralsk . . .	16	10	6	3	2	1	-	-	-	-	-
Lungegangræn	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Lungeemboli	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Pleurit, serøs	3	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-
— , purulent	2	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-
Andre sygdomme i aandedrætsorganerne	3	2	1	-	-	-	-	-	-	-	1
VIII. Sygdomme i fordøielsesorganerne.											
Mave-tarmkatarr (kronisk)	9	3	6	-	2	-	-	-	-	-	-
Mave-, duodenalsaar	6	1	5	-	-	-	-	-	-	-	-
Blindtarmbetændelse (appendicit) .	10	5	5	-	-	-	-	2	3	-	-
Diffus peritonit	5	2	3	-	-	2	-	-	-	-	-
Indeklemt brok	4	1	3	-	-	-	-	-	-	-	-
Volvulus og ileus av andre aarsaker	4	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Leverkirrose	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre sygdomme i fordøielsesorg.	4	1	3	-	1	-	-	-	-	-	-

1) Derav 1 kvinde over 100 aar.

meddelte dødsårsaker.

Liste over de av lægerne

(Forts.). Dødsårsak.	Tilsammen.	Derav		Alder							
				0—1		1—5		5—10		10—15	
		Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.
IX. Sygdomme i urin- og kjønsorganerne.											
Nefrit, kronisk (morb. Brightii) . . .	27	16	11	-	-	-	-	-	-	-	1
Cystit, cystopyelit	10	6	4	-	-	-	-	-	-	-	-
Nyresten- og blærestenssygdomme . . .	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre nyre- og urinveissygdomme . . .	4	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sygdomme i kjønsorganerne, som ikke henhører under nogen anden gruppe	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
X. Svlster.											
Carcinom (kræft) i mavesækken	30	11	19	-	-	-	-	-	-	-	-
— — - fordeielsesorg.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
ellers	32	17	15	-	-	-	-	-	-	-	-
— — - brystkjertelen	11	-	11	-	-	-	-	-	-	-	-
— — - livmoren	6	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-
— — - andre organer, el. med uopg. sæte	9	6	3	-	-	-	-	-	-	-	-
Sarkom i bensystemet	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
- lymfekjertler	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
- andre organer eller med uopgit sæte	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre svulster	11	4	7	-	-	-	-	-	-	-	-
XI. Sygdomme i hud, bindevæv, ben og led, som ikke kan henføres under nogen av de foregaaende grupper.											
Hudsygdomme	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
XII. Svangerskaps og barsels-sygdomme.											
Barselkrampe	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Emboli og thrombose	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Blødning	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Ektopisk svangerskap	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-
XIII. Andre sygdomme.											
Andre sygdomme (med speciel angivelse)	2	-	2	-	-	1	-	-	-	-	-
Dødsfall ved sygdom	1052	531	521	70	45	35	20	12	14	7	12
Ukjendt dødsårsak	7	4	3	2	-	-	-	-	-	-	-
XIII. Unaturlig død.											
Selvmord	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre akute forgiftninger	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Drukning	11	8	3	-	-	1	-	1	2	-	-
Forbrænding	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Andre ulykkestilfælde	13	10	3	-	2	1	-	-	-	-	-
Tilsammen	1087	556	531	73	45	37	22	12	15	9	12

meddelte dødsårsaker.

og kjøn.

15—20		20—25		25—30		30—40		40—50		50—60		60—70		70—80		80—90		90—100	
Md.	Kv.	Md.	Kv.																
-	-	-	-	1	1	2	-	1	1	5	1	5	5	2	2	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	1	2	3	1	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	-	3	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
-	-	-	-	1	2	-	2	3	2	2	3	7	1	3	1	3	-	-	-
-	-	-	-	-	-	1	-	2	2	5	2	7	5	2	3	-	3	-	-
-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	3	-	3	-	2	-	2	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	3	1	2	1	1	-	-	-	-
-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	1	-	-	2	2	2	1	1	1	2	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
16	22	23	22	25	23	54	30	38	37	50	47	68	67	78	90	48	78	7	14
-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	2	-	-	1	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1	-	1	-	1	-	2	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
1	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	1	1	1	-	1	-	-	-	-
18	22	24	23	27	24	56	32	41	37	52	48	71	69	79	90	50	78	7	14

De hyppigste dødsårsaker var: lungetuberkulose 150, organisk hjerte- og karsygd (arteriosclerose) 120, alderdomssvakhet 98, kræft (cancer og sarkom) 92, krupøs lungebetændelse 68, hjerneslag 68, tuberkulose utenfor lungerne og miliær tuberkulose 44, hjertelammelse 31, Brights nyresygdom 27.

Veirriget. Efter meddelelser fra det meteorologiske institut i Bergen var aarets middelbarometerstand 757,4 mm. ved havets overflate, middeltemperaturen $7,8^{\circ}$ C. Den høieste varmegradi var $+29^{\circ}$ i juli, den laveste kuldegrad $\div 7,6^{\circ}$ i januar. Den samlede nedbør utgjorde 1896 mm. Den største nedbørhøide hadde september med 262 mm., den mindste juni med 55 mm. Sommeren var i det hele gunstig, hvad temperatur og nedbør angaaer. Middeltemperaturen for aaret laa ogsaa 1° C. over normalen.

Levemaate og hygieniske forhold. Bolignøden i byen hersker fremdeles og var ved oktober flyttetid 1914 saa fortvilet, at de kommunale myndigheter som eneste utvei maatte overlate en av byens ældre skolebygninger til indredning for de husvilde. Ved at avdele de større værelser med «spanske vægge» lykkedes det ialt at faa indkvartert 21 familier med tilsammen 122 individer, hvorav 84 barn. Bystyret oprettet høsten 1914 et boligraad, hvis opgave er «at bistaa magistrat og formandskap ved foranstaltninger til avvergelse af boligmangel og fremme af bedre boligforhold».

Kontrollen med nærings- og nydelsesmidler, med utsalgssteder for matvarer, bakerier, slagterier, kjøt- og pølseforretninger, stalder, fjøs o. s. v. utførtes paa samme maate som før av kommunedyrlægen, som ogsaa bestyrer den kommunale kjøtkontrol. Ifølge hans beretning undersøktes i 1914 paa kjøtkontrolstationen 73 312 $\frac{3}{4}$ slagt med en samlet vekt av 3 513 270 kg. Som utjenlig til menneskeføde konfiskertes herav 12 093,4 kg., hvorav indre organer 7 537 kg. — Kjøtpriserne viser fremdeles stigning. Med hensyn til kjøtets behandling under slagtingen og dets transport spores der ingen forandring til det bedre, snarere er det motsatte tilfældet. — Av utenlandske kjøt og tarmer indførtes og kontrollertes der i 1914 449 915,3 kg. Den forøkede tilførsel skyldes især hestetønde kjøtet. Herav konfiskertes 5 169 kg. hestekjøt og 122 kg. tarmer. Av islandsk faarekjøt kontrollertes 56 629 kg. og sendtes tilbake som bedærvet 5 824 kg.

Kontrollen med melkens beskaffenhet sker fremdeles ved kommunedyrlægens laboratorium. Av stadsfysikus er utarbeidet egne regler for produksjon, behandling og transport av melk i Bergen (se den trykte beretning for 1914 fra sundhetskommissionen side 23—26).

Den kemiske undersøkelse av trykte teier, forskjellige levnetsmidler, vand o. s. v. har været fortsat. 13 prøver av koncentreret, flytende æggeblomme indeholdt alle borsyre og konfiskertes. Av 22 undersøkte pøseprøver indeholdt 8 borsyre, og fabrikkerne blev derfor tilstillet en advarsel mot at bringe borsyrebehandlete pølser i handelen i byen. — Forøvrig henvises til den trykte beretning for 1914 fra Bergens sundhetskommission ved stadsfysikus Geirsvold.

Sykehús og sykepleie. Der er fremdeles mangel paa sykehúsplads i byen. Den i forrige årsberetning omtalte nødhjælpstations oprettelse er, paa grund av krigen og de usikre forhold, indtil videre stillet i bero. Det kommunale sykehús paa Haukeland har ogsaa i 1914 været overbelagt. I byen ligger Neevengaardens kommunale sindssykeasyl, Lungegaardens sykehús, Fødselsstiftelsen (statens), St. Jørgens hospital og Plefestiftelsen nr. 1 til pleie- og behandling av spedalske, Bergens kommunale arbeids- og pleiehjem, et katolsk St. Franciskus's

hospital, Rosenbergs private sindssykeasyl, Diakonisseeanstaltens og Røde kors's kliniker, samt Betanien hospital. Foruten den tidligere omtalte poliklinik for lungesygdomme, er der 2 kommunale polikliniker for spædbarnpleie. «Et Welander-hjem» for barn med medfødt syfilis vil i den nærmeste fremtid bli oprettet efter forslag av stadsfysikus. Man har nemlig hat flere sørgetilige eksempler paa alvorlige familieepidemier av syfilis fra saadanne barn. Paa grund av krigen er imidlertid saken foreløbig stillet i bero.

Badeindretninger. Om disses antal og drift foreligger ingen meddelelse i den trykte beretning for 1914. Formentlig er forholdet uforandret som i aaret forut.

Om byens **apotek** se den almindelige beretning.

I **helseraadet** holdtes 22 møter og behandledes 235 saker.

I henhold til sundhetsvedtægterne vedtog helseraadet følgende

**Regler for bevertninger, kaféer, restauranter o. s. v.
i Bergen.**

1. Enhver, som agter at drive bevertning — hvorved forstaaes salg til fortæringer paa stedet av mat og drikke av hvilkensomhelst art, skal paa forhaand anmeldte dette for sundhetskommissionen.
2. Denne fastsætter regler for indredning, utstyr, drift, renhold m. v., og lokalerne maa ikke tages i bruk, før de er godkjendt av den.
3. Samtlige rum skal være saaledes utstyret, at de er lette at holde rene. De skal ha tilstrækkelig lys, og alle arbeidsrum maa kunne opvarmes. Gulv, vægger og tak skal være tætte, uten aapne fuger og sprækker, saaledes at de kan vaskes. I kjøkken og opvaskrum bør gulvet helst være av vandtæt materiale. Opbevaringsrum for ferske næringsmidler, saasom kjøt, melk o. s. v., maa være luftige, tørre og tilstrækkelig lyse samt beskyttet mot indtrængen af fluer og andre dyr.
4. Kjøkkenet og de rum, som benyttes til opbevaring, servering eller tilberedning av næringsmidler, maa ikke benyttes i forbindelse med husstel, som soverum, til vaskning og tørring av klær o. lign. Forretningen maa i det hele være adskilt fra privat beboelse og bruk.
5. I samtlige rum maa vinduerne kunne aapnes. Grundig utluftning maa finde sted, saa ofte bedriften tillater det, og i ethvert fald naar den aapnes og lukkes.

Dersom sundhetskommissionen finder det nødvendig, maa der sørges for luftveksling ved mekaniske indretninger.

I kjøkkenet maa der være et av sundhetskommissionen godkjendt avtræk for damp og bedærvet luft.

6. Der maa altid iagttaes streng renlighet ved næringsmidernes tilberedning og servering, likesom der maa sørges for regelmæssig og omhyggelig renhold av lokaler, inventar og bruksgjenstande.

Samtlige gulv maa vaskes mindst 1 gang om dagen; kjøkkenbænker, disker, hylder, bord, stoler og øvrig inventar likesaa. Opvaskkummer bør være forsynet med avløp, vasken daglig skyldes med varmt vand, tilsat soda.

Mindst 1 gang om uken foretages oprydning og rengjøring av kjøkken-skape, bænke, spiskammere. Gjenstande, som ikke hører bedriften til, maa ikke opbevares i de rum, som benyttes for bedriften.

Hovedrengjøring med vaskning av vægger og tak foretages mindst 2 ganger om aaret.

7. Bedriftens indehaver er ansvarlig for, at der kun anvendes sunde og rene næringsmidler, at avfald fra bedriften fjernes hver dag og opbevares saadan, at det ikke kan skade næringsmidlerne, at der kun anvendes hele og rene spise- og drikkekar og spiseredskaper, at næringsmidlerne ikke utsættes for forerensning af fluer eller andre dyr eller paa anden maate kan bli urene, sundhetsskadelige eller faa usmak.
8. Alle benyttede redskaper skal omhyggelig rengjøres for hver gang, de har været benyttet. Saaledes skal skeer, kniver, gaffler, tallerkener, kopper, glas o. lign. vaskes i rent varmt vand tilsat soda eller sæpe. Vaskekluter vaskes rene efter bruk og ophænges til tørring o. s. v.
9. Personer med smitsom, stinkende eller vædkende sygdom maa ikke tillates at tilberede eller servere mat eller drikke. Betjeningen saavel i kjøkken som i serveringsrum skal iagta streng renlighet og under arbeidet være iført ren arbeidsdragt, forkær eller lignende. Kvinder bør bære ren kappe eller hodetørklæ.

Der maa være bekvem adgang for betjeningen til at vaske sig med sæpe, negleborste og eget haandklæ (for hænder), som bør skiftes for hver dag.

Der bør være anledning for betjeningen til at sitte ned, naar arbeidet tillater det. I større bedrifter bør der være et eget rum, hvor betjeningen kan nyte sine maaltider, hænge fra sig sine hjemme- og ytterklær. Bedriftens indehaver skal sørge for, at dette rum er tilstrækkelig opvarmet og regelmæssig rengjort og utluftet.

10. Der maa findes et tilstrækkelig antal priveter og om nødvendig ogsaa pissoir med overrisling, samtlige vel oplyst og ventilert.
Bedriftens indehaver er ansvarlig for et regelmæssig og omhyggelig vedlikehold, eftersyn og renhold av de ydre rum.
11. Spytning paa gulv er forbudt. Der maa være tilstede et tilstrækkelig antal hensigtsmæssige spyttebakker med sand, sagmug eller ener; de rengjøres hver dag.

Hvor sundhetsvæsenet finder det paakrævet, kan plakater med «forbud mot spytning» forlanges anbragt paa iøinefaldende steder i lokalet.

Ved stadsfysikatets kontor behandledes ialt 6 676 saker, hvorav 818 er indtatt i sundhetskommissionens journal og 127 i stadsfysikatets.

Sundhetsbetjenten har avgitt 4 282 anmeldelser om sanitære misligheter av forskjellig slags. 83 ganger maatte saken oversendes politiet til paatale, resten ordnedes i mindelighet.

Desinfektionen etter smitsomme sygdomme utførtes paa samme maate som hittil. Ved epidemilasarettets desinfektionsanstalt er der foretatt 216 desinfektioner omfattende 6 401 colli fra 407 hjem, derav 76 utenbys. I hjemmene foretages 794 desinfektioner.

Kontrollen med sjøverts indførsel av smitsomme sygdomme har, som før, været utført av stadsfysikus; han har ved særlig velyvilje fra de bergenske skibssrederes side samlet et meget interessant materiale til bedømmelse av de sanitære forhold og specielt lugarernes størrelse og anordning ombord paa den bergenske handelsflaate. Bortset fra en del ældre indkjøpte og derfor tildels mindre heldig indredede lastebaater viser der sig en betydelig bedring paa dette omraade. Ved de i de senere aar foretagne nybygninger er der i stor utstrækning tatt hensyn til de viktigste av de sanitære krav. Lugarerne er blit større og luftigere og, som gjennemgaaende regel, lagt overdæks, isoleret mot skibssiden. Der er i størst mulig utstrækning ogsaa indredet mindre lugarer for 2, 3 og 4 mand, likesom der sørges for eget spiserum.

Kontrollen med de sanitære forhold ombord paa de rutegaaende dampskibe, som hører hjemme i eller anløper Bergen, fortsattes. Tilstanden viser en paatagelig bedring i flere henseender.

Ved den offentlige **vakcination** vakcinertes av stadsfysikus 2 045 barn, privat av byens leger 364 personer. Der foretokes ogsaa adskillige revakcinationer av voksne.

Tilsynet med utsatte **pleiebarn** utførtes som før av egen læge (kvindelig). Ifølge den herom avgivne beretning var antallet av pleiebarn den 1ste januar 1914 159. I aarets løp indmeldtes 20 nye og utgik 16, tilbake 163 ved aarets utgang. Av de utgaaede naaede 8 aldersgrænsen 14 aar, 3 flyttet med sine pleieforældre til anden kommune, 1 blev adoptert, 2 kom tilbake til sin rette far og mor, som imidlertid hadde giftet sig, og 2 døde, det ene av difteri, det andet av broncho-pneumoni. Sundhetstilstanden blandt pleiebarnene har gjennemgaaende været ganske god. De overmaade vanskelige boligforhold har i det forløpne aar øket vanskeligheten ved at faa pleiebarn anbragt i gode — eller endog mindre gode — hjem. Midlertidig hjælp yder dog det kommunale optagelseshjem, oprettet i 1914, men barnene kan ikke være der mere end 2 à 3 uker. — Med hensyn til barnepleien forøvrig findes der av barnehjem og barnekrybber ialt 10. Foruten de 2 ovenfor (under sykehus og sykepleie) nævnte polikliniker, fortsatte spædbarnkontrollen paa fødselsstiftelsen sin virksomhet for de barn, som er født der. Bergens spædbarnshjem paa Møhlenpris drives fremdeles for privat regning, og utdanner siden 1911 8 barnepleiersker hvert aar. Bergens hjem for ugifte mødre og deres barn, oprettet 1913, kan opta 15 piker. Hjemmet har bidrag av stat og kommune, forøvrig bestrides driften av private gaver. Med hensyn til enkeltheter forøvrig henvises til sundhetskommissionens trykte beretning for 1914.

XIV. Nordre Bergenhus amt.

Lægedistriktsinddeling, flateindhold, indbyggere, medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommune.	Flate-indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 1ste decb. 1910.	Læger	Tandlæger.	Jommedre.	Hjælpe-vaktnatter.
Amtet		18481,51	88 943	26	3	84	64
1. Lærdal		3 625,86	6 581	3	-	9	5
	Lærdal	588,67	1 878	2	-	3	1
	Borgund	577,94	721	-	-	1	1
	Aardal	994,60	1 490	-	-	3	1
	Aurland	1 455,95	2 328	1	-	2	2
	Av Leikanger:						
	Gaardene Frønningen og Tingestad av Fresvik sogn	13,70	164	-	-	-	-
2. Lyster	Lyster	1 559,87	3 051	4	-	4	4

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommune.	Flate- indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 1ste decb. 1910.	Læger.	Tandlæger.	Jormødre.	Hjælp- vaknatorer.
3. Hafslo.....		1 111,95	4 027	-	-	-	-
	Hafslo	582,75	3 093	-	-	-	-
	Jostedalen	529,20	934	-	-	-	-
4. Sogndal.....	Sogndal	440,66	3 610	1	1	¹⁾ 3	3
5. Vik.....		1 166,09	5 844	2	-	6	3
	Leikanger (med undtagelse av det, som tilhører Lærdal distrikt)						
	Vik	451,43	2 427	1	-	3	3
		714,66	3 417	1	-	3	-
6. Balestrand	Balestrand	626,15	2 213	1	-	2	2
7. Gulen		885,00	6 408	1	-	9	7
	Gulen	416,64	3 070	1	-	²⁾ 5	3
	Sulen	213,25	1 807	-	-	3	3
	Brekke	185,59	951	-	-	1	1
	Bø sogn av Hyllestad.	69,52	580	-	-	-	-
8. Kirkebø		1 467,57	6 139	2	-	7	5
	Kirkebø	667,00	1 668	1	-	3	1
	Lavik	239,63	1 122	1	-	1	1
	Gaular	560,94	3 349	-	-	3	3
9. Ytre Søndfjord		874,86	8 404	2	-	10	6
	Hyllestad (undtagen Bø sogn)	191,23	1 831	-	-	1	1
	Askvold	178,27	2 839	1	-	6	2
	Fjaler	505,36	3 734	1	-	3	3
10. Indre Søndfjord		³⁾	7 469	2	-	6	6
	Aalhus sogn og del av Helgheim sogn av Jølster	?	2 240	-	-	⁴⁾ 2	2
	Førde	493,12	2 702	1	-	2	2
	Naustdal	394,80	2 527	1	-	2	2
11. Kinn		1 160,16	9 801	3	1	12	7
	Fløre, ladested	0,72	1 407	2	1	²⁾ 5	5
	Kinn	687,04	4 903	-	-	5	-
	Bremanger	347,24	2 393	1	-	4	1
	Vevring	125,16	1 098	-	-	1	1

¹⁾ En av dem bor i Solvorn, en i Veitestranden. ²⁾ 1 av disse var privat praktiserende. ³⁾ Flateindholdet av Indre Søndfjord og Gloppe distrikter er tilsammen 2 572,45 km.², Jølster herred er 652,64 km.² stort. ⁴⁾ Den ene av jormødrerne fungerer tillike som jormor i den til Gloppe lægedistrikt hørende del av Helgheim sogn.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommune.	Flate- indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 1ste decb. 1910.	Læger.	Tandlæger.	Jormedre.	Hjælp- vaknemøter.
12. Ytre Nordfjord		549,47	7 715	2	-	4	4
	Selje	242,83	3 277	-	-	2	2
	Nordre Vaagsø	40,08	1 098	-	-	1	1
	Søndre —	39,28	1 475	1	-	-	-
	Rugsund sogn av Daviken	227,28	1 865	1	-	1	1
13. Nordfjordeidet		1)	4 796	1	-	3	3
	Eid	252,40	3 190	1	-	2	2
	Daviken (undtagen Rugsund sogn)	427,19	1 407	-	-	1	1
	Del av Hornindalen (Heggebrygden)	?	199	-	-	-	-
14. Gloppe n		2)	5 968	1	1	3	3
	Rest av Helgheim sogn av Jølster	?	660	-	-	-	-
	Gloppe n	673,63	3 346	1	1	2	2
	Breim	358,26	1 962	-	-	1	1
15. Indviken		1)	6 917	1	-	6	6
	Rest av Hornindalen	?	1 430	-	-	1	1
	Indviken	502,31	2 970	1	-	2	2
	Stryn	889,20	2 517	-	-	3	3

¹⁾ Flateindholdet av Nordfjordeidet og Indviken distrikter er tilsammen 2 441,42 km.² Hornindalen herred er 370,32 km.² stort. ²⁾ Flateindholdet av Indre Sondfjord og Gloppe distrikter er tilsammen 2 572,45 km.² Jølster herred er 652,64 km.² stort.

Sundhetstilstanden var i det hele god; kun fra Vik lægedistrikt betegnes den som mindre tilfredsstillende. Av epidemiske sygdomme hadde kikhoste ikke liten utbredning, likesom de akute katarrer i aandedrætsorganerne var noksaa hyppige. Difteri (croup) og akut diarré hadde heller ikke saa faa angrepne inden enkelte lægedistrikter. Det samlede antal av meldte epidemiske sygdomstilfælder utgjorde 3 635 med 130 dødsfall, mot henholdsvis 4 209 og 177 aaret forut.

Dødeligheten. De dødes antal utgjorde 1 237 eller 13,9 pro mille av den beregnede tilstedeværende middelfolkemængde (88 925). I 1913 var dødeligheten 14,2 pro mille.

Angaaende de **epidemiske sygdomme** i almindelighet henvises til tabellen paa side 156 og 157, sammendraget efter lægernes opgaver.

Tyfoidefeber. Den i Vik distrikt behandlede patient, hvis sygdom endte dødelig, var hustruen til en mand, som er omtalt i den trykte medicinalberetning for 1913, side 149. (O. Thesen). Patienten i Gulen distrikt paa gaarden Hjartaas, var en mand, som kom syk hjem fra telefonarbeide i Masfjorden.

Epidemiske sygdomme.

Epidemiske sygdomme.

(Forts.).

	Fordeling paa lægedistrikterne:																					
	4		5		6		7		8		9		10		11		12		13		14	
	Vik.		Balestrand ¹⁾ .		Gulen.		Kirkebø.		Ytre Søndfjord.		Indre Søndfjord.		Kinn.		Ytre Nordfjord.		Nordfjord-eidet.		Gloppen.		Indviken.	
	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
Tyfoidefeber	1	1	-	-	1	-	1	-	2	-	-	-	2	1	2	1	-	-	-	-	21	-
Cerebrospinalmeningit (epid.)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	9	-
Akut poliomyletit	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	1	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	2	-	-	-	-	-	4	-	7	-	2	-	1	-	4	1	-	-	-	2	-	-
Meslinger	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Difteri (croup)	7	-	1	1	5	-	3	-	5	-	2	2	13	3	18	2	1	-	9	-	11	-
Blodgang	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	2	-	-
Barselfeber	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-
Pyæmi, septhæmi	5	1	1	1	-	-	-	-	2	-	9	1	1	1	-	-	1	1	-	-	2	1
Rosen	-	-	-	-	4	-	-	-	4	-	2	-	4	-	5	-	4	-	-	-	14	-
Røde hunde	2	-	-	-	-	-	-	-	5	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Vandkopper	-	-	-	-	4	-	3	-	7	-	5	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Kusma	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	5	-	31	-	6	-	1	-	4	-	utbredt	-
Kikhoste	60	6	-	-	28	1	60	-	70	-	1	1	94	6	57	2	8	-	13	1	7	-
Akute katarrer i aandedrætsorganerne	125	4	-	-	79	2	50	6	104	4	44	2	442	1	283	4	61	-	97	1	61	4
Influensa	4	1	-	-	9	-	-	-	39	-	25	-	60	1	25	2	-	4	-	27	-	-
Lungebetændelse	33	6	-	-	12	4	14	-	33	3	20	1	30	6	26	5	29	5	17	4	-	-
Pleurit	9	1	-	-	6	1	4	-	7	-	8	-	50	2	21	-	10	-	9	-	15	-
Gigtfeber	3	-	-	-	2	-	4	-	4	-	22	-	18	-	4	-	2	-	5	-	7	-
Koldfeber	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Akut diarré (kolerine) ...	41	-	-	-	12	-	8	-	42	-	9	-	141	1	62	-	43	1	51	1	35	-
Tilsammen	294	20	2	2	162	8	152	6	337	7	156	8	891	23	515	17	163	8	212	7	192	5

¹⁾ Fra Balestrand foreligger ingen opgave over behandlede epidemiske sygdomme. De to opførte tilfælde er tat fra dødsaaakslisten.

(J. Nielsen). — I Kirkebø distrikt kom en pike hjem til Sande i Gaula fra Bergen, hvor hun var blevet utskrevet fra lasaretet, efter at hun i nogen uker hadde været feberfri. Hele sygdomsbilledet tydet paa en, om end kortvarig, opblussen af sygdommen. (R. Bergh). Av de i den trykte medicinalberetning for 1913, side 149 nederst, omtalte 2 syke paa Skadal i Ytre Søndfjord distrikt, var faren sterkt angrepet, men kom sig. I anledning av den aarlige optræden af tyfoidfeber paa Skadal og i de tilgrænsende distrikter meddeles, at den i tidligere beretninger omtalte bacillebærer (se den trykte beretning for 1912, side 160 og 161, og for 1913, side 150) ved undersøkelse av afvøringen 28de december 1914 paa det hygieniske institut, fremdeles viste sig at bære paa tyfusbaciller. Manden iagttar neppe de forholdsregler, som gjentagne ganger er blit ham paalagt av helseraadet etter enstemmige beslutninger. — I august blev 2 piker i Dalsbygden syke, uten at smittekilden med sikkerhet kunde paavises. De nødvendige foranstaltninger mot sygdommens videre utbredning blev tat, og ingen flere tilfælde indtraf. (F. Grimsgaard). I Ytre Nordfjord distrikt blev i februar behandlet et tilfælde paa Flatraket i et hus, hvor flere av familien hadde hat tyfoidfeber i november—december 1913. Uten paaviselig sammenhæng hermed indtraf i april et tilfælde paa nabogaarden Seljeneset. Begge patienter kom sig. Det paa dødsaarsakslisten opførte dødsfald gjælder en mand, som var indlagt paa sykehus i Bergen. (E. Strand).

Cerebrospinalmeningit. I Kinn distrikt var en jordarbeider i Høidal fjord let angrepet, uten at smittekilden kunde opdages. (Skridshol).

Akut poliomyelit opføres med et tilfælde i Leikanger, Vik distrikt, hvor en 9 aar gammel pike, som bodde i en avsidesliggende hytte, blev angrepet uten paaviselig smittekilde. Hun kom sig uten varig lammelse. (T. Sommerfeldt). I Folkestadbygden, av Ytre Søndfjord distrikt, blev et 10 maaneders gammelt pikebarn syk. Sygdommens art var i begyndelsen tvilsom, men den indtraadte lammelse konstateredes senere at være av poliomyelitisk natur. (F. Grimsgaard). — 1 tilfælde i Naustdal, Indre Søndfjord distrikt, endte med døden. Av 2 angrepne i Kinn distrikt var den ene en 18 gammel gut i nærheten av Florø, den anden en 12 aar gammel gut i Vevring. Smittekilden for den første, som døde, blev ukjendt, hos den anden optraadte sygdommen, 4 dage efter at han var kommet hjem fra et besøk paa en gaard i Vevring, Lovik, hvor der for 2 aar siden forekom et tilfælde hos en nu 8 aar gammel gut, som fremdeles er delvis lammet i den ene fot. (Skridshol).

Difteri (croup) viser nogen nedgang i de meldte angrepnes antal for de 6 sidste aar. Epidemisk utbredning omtales fra Lærdal distrikt med sandsynlig smitte fra Sogndal distrikt, hvorfra 56 tilfælde med 2 dødsfald opføres, de fleste i aarets 2 første og i den sidste maaned. Sygdommen optraadte væsentlig i Sogndalsfjæren og nærmeste gaarder samt i Sogndalsdalen, i december særlig i Annekset Norum. Forløpet var i almindelighed let. Serumindspreitninger anvendtes baade kurativt og præventivt og, som det syntes, med udmerket resultat. De smittede skolelokaler holdtes lukket i 3 til 6 uker efter desinfektionen. Sygdommen synes i de sidste aar at være blevet stationær i distriket; distriktslægen anser det som en stor mangel, at der ikke er ansat desinfektører. (O. B. Schøyen). I Fjærland sogn av Balestrand døde en liten pike av en alvorlig, hurtig forløpende difteri. Av hendes 8 søkende angrepes ingen, heller ikke en veninde, som hadde ligget sammen med hende den nat, hun fik ondt i halsen. Smitten skrev sig vistnok fra Sogndal. (T. Sommerfeldt). I Sundbotnen, Øen sogn av Hyllestad, Ytre Søndfjord distrikt, forekom et tilfælde av halsesyke hos en 11 aar gammel pike. Faren var kommet tilbake fra Bergen 14 dage forut og hadde sandsynlig bragt smitte med derfra. Desuagtet blev der holdt begravelse

paa gaarden (etter et dødsfald av anden sygdom). Distriktslægen omtaler dette tilfælde som et eksempel paa, at der, trods der er mistanke om smitsom sygdom, og trods at baade lægebehandling og medicin bekostes av det offentlige, undlates at søke lægehjælp, for at undgaa ubehageligheterne ved isolation og den senere rengjøring. Folk ræsonnerer fatalistisk, sygdommen kan forløpe uten nogen større følger, en opfatning, som har paaført det offentlige adskillig forøkede utgifter dermed, at sygdommen paa denne maate har faat anledning til at utbrede sig. (F. Grimsgaard). I Indre Søndfjord distrikt var den ene av de derfra opførte angrepne, en 20 aarig pike, død før læge tilkaldtes. (W. Münster).

Kikhøste synes at ha hat adskillig utbredning inden flere lægedistrikter; saa mange tilfælde som iaar har ikke været anmeldt siden 1902.

Av akut gastro-enterit med utpræget epidemisk karakter forekom i aarets 1ste kvartal en mængde tilfælde i Gloppe distrikt paa gaardene Eide, Embø og Hauge; hele husstanden blev angrepet. 1 av de syke døde. (O. Løken).

Av fnat opgives 19 tilfælde behandlet, de fleste (11) i Kinn distrikt. I Leikanger av Vik distrikt og i Daviken av Ytre Nordfjord, var mycosis tonsurans temmelig hyppig ved smitte fra kreaturene. (K. Mortensen).

Veneriske sygdomme. Utenfor sykehuss behandlede tilfælde vil sees av følgende tabel:

Sygdom.	Tilfælde.	Fordeling paa lægedistrikterne:				
		5	8	10	11	12
		Vik.	Kirkebo.	Indre Søndfjord.	Kinn.	Ytre Nordfjord.
Syfilis, erhvervet	1	-	-	-	1	-
— medfødt	1	-	1	-	-	-
Gonorré, uretrit	5	2	-	1	1	1

Tuberkulose. Til oplysning om de i aarets løp anmeldte og av tuberkuloseprotokollerne utgaaede tilfælde av tuberkuløse sygdomme inden amtets lægedistrikter henvises til tabellen i den almindelige beretning. — Dødsfald av lungetuberkulose utgjorde i henhold til lægernes dødsarsakslistier for det hele amt 16,8 pct. av samtlige kjendte ved sygdom forårsakede dødsfald og 19,2 pct. av dødsfald av ikke epidemiske sygdomme. For Florø ladested var forholdet henholdsvis 10,0 pct. og 16,7 pct. og for bygderne 16,9 pct. og 19,3 pct. — Forøvrig henvises til tabellen paa næste side. — Amtets pleiehjem i Lærdal distrikt toges i bruk 16de mars etter endt flytning. Det har faat en meget vakker beliggenhet paa en skraaning mot vest; fjeldskyggerne, som dækker Lærdalsøren næsten hele vinterhalvaaret, naar derhen kun en ganske kort tid. Da grunden er ca. 2 maal, vil der bli plads for en forholdsvis stor have. I bygningen er indlagt vandledning, og der er planlagt anordning med elektrisk kraft. Hjemmet bestaar av en hovedbygning og en sidebygning, forbundet ved en overbygget gang. 1ste etage med sidebygningen er forbeholdt tuberkuløse, 2den etage andre syke. I 1ste etage med sidebygning er spisestue, bestyrerindens rum, 4 sykerum med tilsammen 9 senger og baderum. I 2den etage er operationsstue, 2 sykerum med tilsammen 5 senger og kjøkken, som ved heis staar i forbindelse med spisestuen i 1ste etage. I kjelderen er bad for ikke tuberkuløse og bryggerhus. (Michelet). I Lyster distrikt synes tuberkulosen fremdeles at brede sig, mens den i Sogndal distrikt

Døde av lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne dødsfald ved			
	sygdom.	lunge-tuberkulose.	epidemiske sygdomme.	ikke epidemiske sygdomme.
Lærdal	74	14	8	66
Lyster	68	12	6	62
Sogndal	66	12	5	61
Vik	81	11	20	61
Balestrand	18	2	2	16
Gulen	81	14	8	73
Kirkebø	86	12	6	80
Ytre Søndfjord	52	7	7	45
Indre —	90	11	8	82
Kinn	151	17	23	128
Florø ladested	10	1	4	6
Bygder	141	16	19	122
Ytre Nordfjord	109	28	17	92
Nordfjordeidet	43	5	8	35
Gloppen	45	15	7	38
Indviken	70	14	5	65
Nordre Bergenhus amt.	1034	174	130	904
Derav i by	10	1	4	6
— - bygder	1024	173	126	898

er omtrent uforandret. I Vik distrikt omfattes arbeidet for tuberkulosens bekjæmpelse med interesse. 2 av distriktslægen holdte foredrag om barnetuberkulose var godt besøkt. Vik sykepleieforening har holdt en melkestasjon aapen. Sykepleiersken har avlagt besøk omkring i husene og bistaaat med raad og daad. I Arnefjord og Kvamsø annekser er der dannet tuberkuloseforeninger. Paa deres vegne har der været korresponderet med Nationalforeningen mot tuberkulose om at gi anneksernes jormødre adgang til utdannelse som hygieniske vandrélærere og hjælpersker. Nationalforeningen stillet sig imotekommende og tilbed sig at gi en ung jormor gratis adgang til utdannelse ved Stavanger sykehus. Men det hele gik overstyr, da jormoren ikke kunde erholde vikar i sin post. Tanken vil dog søkes virkelig gjort ved første forefaldende anledning. (O. Thesen). I Leikanger synes tuberkulosen at holde sig, omtrent som den har gjort i de sidste aar. Usund smittefrygt findes ikke mere blandt folket, mens der er litet av sund forstaaelse av smittefarene. Skolen synes tildels at mangle den nødvendige forstaaelse for barenes helse, og noget samarbeide mellom skolen og lægen har vist sig meget vanskelig. Barn med forskjellige skrofuløse symptomer er meget almindelig. (T. Sommerfeldt). — I Kirkebø distrikt bevilget amtstinget halvparten av værdien av et hus i Kirkebø herred, som var besluttet opbrændt. (R. Bergh).

Om amtets sindssyke se den almindelige beretning.

Obstetriciske operationer. Av læger utførtes ialt 46 saadanne, derav i Lærdal distrikt 1, i Lyster 5, i Sogndal 1, i Vik 5, i Gulen 5, i Kirkebø 5,

Obstetriciske operationer.

Indikation.	Tangforløsning.			Vending.			Uttrækning ved bækkenendeleie.			Perfora- tion.	Efterbyrds- operation.
	Mødre.	Barn.		Mødre.	Barn.		Mødre.	Barn.			
	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.
Risvækkelse.....	30	28	2	-	-	-	2	1) 1	2) 1	-	-
Trængt bækken	3	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Barselkrampe	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Stivkrampe i livmoren med truende brist- ning.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3) 1	-
Ansigtsleie	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tverleie.....	-	-	-	2	-	2	-	-	-	-	-
Hydrocefalisk fosterhode	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Fare for fosterets liv.....	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilbakeholdelse	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Uopgit indikation	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	37	33	4	3	1	2	2	1	1	2	2
		37			3			2			

1) Forløst ved tang paa sætet. 2) 2den tvilling, 1ste født før lægens ankomst (uopgit om levende eller død). 3) Fosteret var dødt 11 før operationen.

Fødte og døde.

Lægedistrikter.	Fødte		i alt.	Døde				
	leven-de.	død-fødte.		0—1 aar.	i 1ste døgn.	paa barsel-seng.	ved ulyk-kelige hæn-delser.	ved selv-mord.
Lærdal	137	4	79	2	1	-	1	-
Lyster	72	3	45	4	1	-	-	-
Hafslo	105	3	59	5	-	-	-	-
Sogndal	65	3	39	4	-	-	-	1
Leikanger	57	3	34	4	-	-	2	-
Vik	75	3	55	2	-	-	1	-
Balestrand	51	-	27	-	-	-	-	-
Gulen	125	2	82	9	1	-	4	-
Kirkebø	50	2	27	6	2	-	-	-
Gaular	67	5	50	3	1	-	-	-
Lavik	81	3	50	-	-	-	4	-
Askvold	68	2	37	2	-	-	2	-
Fjaler	84	1	57	1	-	-	1	-
Indre Søndfjord	92	-	58	4	1	-	-	1
Naustdal	74	1	56	5	-	-	2	-
Kinn	145	2	93	9	1	1	4	1
Fløre ladested	41	2	10	3	-	1	-	-
Bygder	104	-	83	6	1	-	4	1
Bremanger	67	-	62	6	-	-	3	-
Ytre Nordfjord	91	2	35	3	-	-	2	-
Daviken	66	2	58	9	1	-	1	-
Selje	92	1	38	4	3	-	-	-
Nordfjordeidet	82	1	51	4	1	1	1	-
Gloppen	122	4	68	5	-	1	1	-
Indviken	160	2	77	4	-	1	2	1
Nordre Bergenhus amt	2028	49	1237	95	13	4	31	3
Derav i by.....	41	2	10	3	-	1	-	-
— - bygder	1987	47	1227	92	13	3	31	3
								1

i Ytre Søndfjord 4, i Indre Søndfjord 5, i Kinn 3, i Ytre Nordfjord 4, i Nordfjordeidet 3, i Gloppen 3, i Indviken 2. — Angaaende indikationer og utfald henvises til tabellen paa foregaaende side.

Om **jormorhjælpen** se den almindelige beretning.

Antallet av **fødte** og **døde** vil sees av ovenstaaende tabel.

Der blev et overskudd av 791 fødte og forholdet mellem fødte og døde = 100 : 61,0.

Dødsfald paa barselseng. Efter presternes opgaver døde 4 kvinder paa barselseng. Lægerne har opgitt dødsårsaken for 5 kvinder saaledes: barsel-feber 1, emboli og thrombose 2, blødning 2.

De hyppigste dødsårsaker var:

Dødsårsak.	Antal dødfald.	Derav i	
		by.	bygder.
Alderdomssvakhed.....	299	-	299
Lungetuberkulose	174	1	173
Kræft (cancer og sarkom).....	81	2	79
Tuberkulose utenfor lungerne og miliærtuber- kulose	63	1	62
Organisk hjerte- og karsygdom	48	-	48
Lungebetændelse.....	46	1	45
Hjerneslag	43	-	43
Medfødt svakhed	29	-	29
Akut katarr i aandedrætsorganerne og katarralsk- lungebetændelse	28	1	27

Værliget. At dømme efter de derom meddelte oplysninger (der mangler saadan fra 5 lægedistrikter), synes vinteren i det hele at ha været mild, vaaren kom tidlig, sommeren var varm, høsten for det meste god, med godt utbytte av jorden.

Levemaate, hygieniske og økonomiske forhold. I Aurland, Lærdal distrikt, bygges der ikke saa litet, med større og rummeligere værelser. Men at faa folket til at forstaa betydningen av frisk luft i værelserne, er et seigt arbeide. Det samme er tilfældet med spyttingen; nogen fremgang her merkes dog. (A. Matthiesen).

I Vik distrikt er, som før, landbruket den væsentlige levevei, og efter vestlandsforhold raader der almindelig velstand. Levemaaten er fremdeles som beskrevet i den trykte medicinalberetning for 1913, side 154. Den nysilte melk sendes helst til meieriet, og man kan hos handelsmændene faa se hjemmelavet smør byttes i margarin til den hjemlige husholdning. I sættertiden kan der kun med stor vanskelighed opdrives 1 liter melk i bygden, naar der ikke er gjort bestilling fra vaaren av. Sammenstuvningen om vinteren i et enkelt rum av alle familiens medlemmer bidrager ikke til heldige forhold i hygienisk henseende, naar sygdom indtræffer. Den høie dødsprocent, f. eks. av lungebetændelse, kan nok ha en af sine grunde heri. — Unge mænd har anledning til god fortjeneste ved industrielle anlæg, og om kvindelige arbeidere har der været saa stor rift, at tjenerlønnen er steget sterkt, dagarbeidere er det ikke let at faa. Allikevel er Amerikafeberen meget utbredt inden den unge slegt. — Inden landets grænser er det særlig de brede østlandske bygder, som trækker, og der foregaar hvert aar flytninger derhen. — Undersøkelse av skolelokalerne har været utført, naar dertil var anledning under andre offentlige reiser. Flere av lokalerne er upaaklagelige i og for sig, men om drikkevandsforholde og priveternes tilstand har der været gjort henstilling til skolestyret (O. Thesen). I Leikanger siges de hygieniske forhold at være litet tilfredsstillende. Spyteuvæsenet er utbredt, og utei paatræffes ikke sjeldent, ogsaa i de bedste gaardbrukerfamilier. (T. Sommerfeldt).

I Gulen distrikt bedres de hygieniske forhold i hjemmene noget efterhvert. En hel del nye vaaningshuse med kjelder under bygges hvert aar. Ædruelighetsforholdene er meget gode; distriket er «tørlagt». (J. Nielsen).

I Indre Søndfjord distrikt bidrar landbrukskoler, kjøkkenskoler og meieriskoler til hygienisk fremgang. I Førde er centrum nu forsynet med elektrisk lys, og i Jølster og Naustdal træffes foranstaltninger til dets indførelse. En mølle, drevet med elektricitet, er allerede i gang i Førde. (W. Münster).

I Ytre Nordfjord distrikt har de senere aars gode fiske betydelig forbedret de økonomiske forhold. Der bygges nye vaaningshus, og man ser tilsp til at gjøre det hyggelig i hjemmene. (E. Strand).

Da befolkningen i Nordfjord e i det distrikt næsten udelukkende bestaar av gaardbrukere, har disse følt sig trykket av fordyrelsen av alle slags varer paa grund av krigen, men de har dog ved nøisomhet og arbeidsomhet greiet sig noksaa bra. Som følge av krigen begyndte man ogsaa næsten paa hver gaard at ta op ny jord til aker, saa der fremtidig vil bli stigning i kornavlen. Utførel av bær er fremdeles en væsentlig indtægtskilde for mange mindre gaardbrukere. — Rennigheten maa nu siges at være meget bra i det store og hele tat. Drikfældigheten er liten, sedelighetstilstanden meget bra. (P. Dietrichson).

I Gloppeen distrikt er der i aarets løp anlagt 4 elektricitetsverker med lavspændt strøm. Foruten at skaffe lys og kraft til nærmeste nabolag, forsynes 4 meierier og 6 fabrikker med elektrisk kraft. (O. Løken).

I Indviken distrikt gaar nok de hygieniske forhold fremad, men der staar endnu meget tilbake. Rennigheten er enkelte steder udmerket bra, men saa kan der komme en hel grænd, som ligger sorgelig tilbake, og som det ser ut til absolut ikke lar sig forbedre. I Hornindalen er levemaaten betydelig daarligere end i det øvrige distrikt, hvor den ellers er meget bra, fattigdom findes ikke. — Frugtavlen slog for en del feil, idet beskaffenheten for den største del blev mindre god. Distriktet led et stort tap, ved at forsendelsen av bær paa grund av krigen rent ophørte. Men nogen nød er ikke opstaaet derav. — Ædrueligheten gaar ikke frem, i enkelte bygdelag drikkes altfor meget, saa meget, at distriktslægen ikke forstaar, at økonomien kan taale det. (H. Brodkorb).

Sykehus. Sykehuset og tuberkulosehjemmet i Lærdal distrikt er omtalt ovenfor under tuberkulosen. I Lyster ligger sanatoriet av samme navn for tuberkulose. I Kinn distrikt har vaarsildavgiftsfondet et sykehus, som er aapent under vaarsildfisket, likesaa har det et leiet sykelokale i Kalvaag, som er aapent under vinterfisket. (Skridshol). Til det vordende tuberkulosehjem for Nordfjord i Gloppeen er tomt indkjøpt og arbeidet paabegyndt. (O. Løken).

Badeindretninger. I Vadheim, Kirkebø distrikt, er der en dusjindretning for arbeiderne ved den derværende fabrik. Sykehuse i Florø og Kalvaag, Kinn distrikt, har det hele aar for publikum tilgjængelige karbad. Ved Ulvesunds dampmeieri i Ytre Nordfjord distrikt er der anledning til at faa baade damp- og karbad. Badet ved elektricitetsverket i Moldøen er ophørt. (E. Strand). I Gloppeen distrikt var 2 folkebad (badstubad) i drift, nemlig Sandene folkebad i Gloppeen og Breims folkebad. Distriktslæge Løken, som har vist stor interesse for badesaken, meddeler følgende statistik for de sidste 5 aar for Sandene folkebad:

Aar.	Antal badende.				
	Voksne mænd.	Gutter.	Voksne kvinder.	Piker.	Ialt.
1910	1822	377	810	320	3329
1911	1406	339	658	338	2741
1912	1237	289	715	309	2550
1913	1183	254	788	352	2577
1914	1118	259	886	349	2612

I 5-aars perioden har Sandene folkebad været oppe 432 ganger eller gjen-
nemsnitlig aarlig 86 ganger. — Badets drift har baaret sig.

For Breims folkebad med 3-aars badestatistik meddeles følgende opgaver:

Aar.	Antal badende:		
	Voksne.	Barn.	Ialt.
1912	949	329	1278
1913	800	262	1062
1914	968	300	1268

Om amtets **apotek** se den almindelige beretning.

Følgende tabel gir opplysning om antallet av møter i helseraad og av vakcinerte:

Lægedistrikter.	Møter i helseraad.	Vakcinerte.
Nordre Bergenhus amt	38	1959
Lærdal	1) 4	117
Lyster	2) 2	102
Sogndal.	3) 2	127
Vik	4) 2	174
Balestrand	ingen	24
Gulen	5) 2	82
Kirkebø	6) 2	106
Ytre Søndfjord	7) 6	245
Indre —	8) 4	123
Kinn.	9) 5	271
Ytre Nordfjord	10) 1	247
Nordfjordeidet	2	84
Gloppe	11) 1	119
Indviken	12) 5	138

¹⁾ Borgund 2, Aardal 1, Aurland 1. ²⁾ Lyster 1, Jostedalen 1. ³⁾ Sogndal 1, Hafslo 1. ⁴⁾ Vik 1, Leikanger 1. ⁵⁾ Gulen 1, Sulen 1. ⁶⁾ Kirkebø 1, Gaular 1. ⁷⁾ Hyllestad 3, Fjaler 3. ⁸⁾ Fordre 1, Naustdal 1, Jelster 2. ⁹⁾ Flørø ladested 1, Kinn 2, Bremanger 2. ¹⁰⁾ Søndre Vaagsø 1. ¹¹⁾ Breim 1. ¹²⁾ Hornindalen 1, Indviken 2, Stryn 2.

XV. Romsdals amt.

Lægedistriktsinddeling, flateindhold, indbyggere, medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flate- indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 1ste de- cember 1910.	Læger.	Tandlæger.	Jormedre.	Hjælpe- vakinater.
Amtet		14990,14	143 102	43	17	113	82
1. Vestre Søndmør		306,64	4 164	1	-	3	3
	Ulstein	196,42	3 498	1	-	2	2
	Vartdalstrand	110,22	666	-	-	1	1
2. Vannelven	Vannelven	305,55	2 869	-	-	2	2
3. Herø	Herø	132,85	3 832	-	-	3	3
4. Sande		173,47	2 831	1	-	2	2
	Sande	70,88	2 196	1	-	1	2
	Rovde	102,59	635	-	-	1	-
5. Indre Søndmør		762,16	7 773	2	1	6	4
	Ørsten	241,57	2 741	1	-	2	1
	Volden	520,59	5 032	1	1	4	3
6. Hjørundfjord	Hjørundfjord	479,11	1 881	-	-	2	2
7. Østre Søndmør		2 040,94	6 432	1	-	7	7
	Stordalen	259,28	918	-	-	1	1
	Stranden	267,67	1 494	1	-	1	1
	Norddalen	947,67	2 363	-	-	3	3
	Sunnelven	566,32	1 657	-	-	2	2
8. Ørskog		723,33	7 135	2	-	6	5
	Ørskog	200,85	1 799	2	-	1	1
	Søkkelen	261,05	2 353	-	-	3	2
	Skodje	124,51	1 498	-	-	1	1
	Vatne	136,92	1 485	-	-	1	1
9. Nordre Søndmør		224,50	23 362	8	6	17	6
	Aalesund, kjøbstad	2,14	14 785	8	6	9	-
	Roald	20,06	926	-	-	1	1
	Borgund	181,41	6 043	-	-	6	4
	Giske	20,89	1 608	-	-	1	1
10. Haram		106,36	3 594	-	-	3	3
	Haram	90,32	2 638	-	-	2	2
	Sandø	16,04	956	-	-	1	1
11. Molde		271,83	5 979	7	2	6	3
	Molde, kjøbstad	0,38	2 300	6	2	2	-
	Bolsø	271,45	3 679	1	-	4	3

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flate- indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 1ste decb. 1910.	Læger.	Tandlæger.	Jormedre.	Hjælp- vaknater.
12. Bud							
	Bud	525,68	8 415	1	-	8	7
	Akerø	152,90	3 066	1	-	2	2
	Frænen	152,46	2 439	-	-	3	2
13. Vestnes							
	Sylte	220,32	2 910	-	-	3	3
	Vestnes	351,60	3 654	1	-	1) 1	1
14. Indre Romsdal							
	Hen	2 525,46	9 984	4	1	7	7
	Grytten	245,54	1 157	-	-	2	2
	Eid	798,94	1 690	1	1	-	
	Vold	36,12	568	2	-	1	1
	Væ	260,81	931	-	-	1	1
	Nesset	247,14	2 409	-	-	1	1
	Eresfjord og Vistdalens	178,68	1 630	1	-	1	1
		758,23	1 599	-	-	2	2
15. Søndre Nordmør							
	Kristiansund, kjøbstad	817,52	28 151	7	5	17	9
	Kvernes	8,80	15 891	6	5	8	-
	Bremsnes	33,45	687	1	-	1	1
	Kornstad	119,71	3 534	-	-	1	1
	Eide	66,24	1 591	-	-	1	1
	Frei	141,11	1 567	-	-	1	1
	Grip	51,49	988	-	-	1	1
	Øre	0,48	162	-	-	1	1
	Strømsneset	232,28	1 818	-	-	1	1
	Gjemnes	118,57	1 147	-	-	1	1
		45,39	766	-	-	1	1
16. Sundalen							
	Sundalen	1 951,22	5 078	3	1	7	7
	Øksendalen	1 229,84	1 524	2	1	2	2
	Ulvundelidet	225,67	589	-	-	1	1
	Tingvold	182,39	392	-	-	1	1
17. Surendalen							
	Stangvik	313,32	2 623	1	-	3	3
	Aasgaard	1 457,09	5 707	2	1	4	3
	Surendalen	510,98	2 165	1	-	2	2
	Heggemstrandens og Staknes bygdelag av Halse herred	64,22	689	-	-	1	1
18. Rindalen							
	Rindalen	870,52	2 741	1	1	1	-
19. Nordre Nordmør							
	Tusteren	11,37	112	-	-	-	-
	Aure	608,07	2 292	-	-	1	1
	Stemshaug	952,84	6 692	2	-	6	3
	Valsøfjorden	167,31	1 481	-	-	1	1
	Halse (undt. Heggemstrandens og Staknes bygdelag)	293,26	2 252	1	-	2	-
		211,20	782	-	-	-	-
		156,33	1 018	-	-	2	1
		124,74	1 209	1	-	1	1

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flate- indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 1ste decb. 1910.	Lager.	Tandlæger.	Jornmødre.	Hjælp- vaktnætter.
20. Edø		273,92	3 277	1	-	3	3
	Edø	165,30	932	1	-	1	1
	Hopen	38,72	1 000	-	-	1	1
	Bratvær	69,90	1 345	-	-	1	1

Sundhetstilstanden var i det hele tilfredsstillende. Av epidemiske sygdomstilfælde meldtes ialt 8 339, hvorav 251 med dødelig utgang; aaret forut var de tilsvarende tal 9 171 og 236.

Dødeligheten var 13,9 pro mille av den opgivne tilstedeværende middelfolkemængde. Se tabel II.

Om de epidemiske sygdomme i almindelighet henvises til tabellen paa side 169 og 170. Se forøvrig sidste tabel i den almindelige beretning.

Tyfoidefeber. I Vestre Søndmør indtraf 2 dødelig endende tilfælde; det ene var i Hareid (Ulstein) hos en, som fik lungetuberkulose i rekonevalescensen; det andet tilfælde forekom i Herø. (Dørge). — I Sande var en mand blit syk, like efter han var kommet dit fra eksersisen; nogen dage senere reiste han hjem til Volden, hvor han døde. Saasnart man fik nys om dette tilfælde, blev der foretaget desinfektion, hvor han hadde bodd. Ingen blev smittet. (Arntzen). — I Ulvestadbygden (Volden, Indre Søndmør) optraadte sygdommen med en række tilfælde i begyndelsen av aaret. Den spredte sig antagelig gjennem meieriet, hvis meierske ogsaa blev syk. Meieriet blev straks stanset, og da folk skulde reise paa skrei-fiske, blev der efter telefonisk samraad med amtmanden oprettet lasaret. Derved blev epidemien stanset. — At der i Ulvestadbygden og tilstøtende grænder nu i en menneskealder optræder nervefeber saa hyppig og regelmæssig synes nærmest at skyldes en der forekommende dissenterisk religiøs opfatning. Mange tror nemlig ikke paa nogen smitte, men at det er et høiere forsyn, som baade lægger sygdommen paa menneskene og eventuelt helbreder dem; at søke lægehjælp er derfor til ingen nytte, og tyder kun paa mistillid til forsynet. Desinfektion hos slike folk er av tvilsomt værd, da de gjemmer bort alle de klær, som kunde tænkes at bli utskjent ved at desinficeres. — I november optraadte der nervefeber inden en saadan familie; der skedde ingen melding, trods de angrepne var meget daarlige, og man vistnok hadde greie paa sygdommens art; det var gjennem kredsformanden for skolen helseraadets ordfører fik nys om sygdommen; i december kom der atter et tilfælde i samme familie; det endte dødelig og blev ikke meldt. (I mai 1915 igjen et nyt tilfælde, men dette meldte farene). Folk inden bygden, som ikke nærer slike fatalistiske anskuelser, er blit opfordret til selv at være sundhetspoliti og negte skolegang og al anden omgang med de dissenterfamilier, hvor sygdom opstaar, indtil man ved lægeundersøkelse har faat

Epidemiske sygdomme.

	Ialt kjendte	Tilfælde. dødsfald.	Tidene er opgit for													1		2																									
				Januar.			Februar.			Mars.			April.			Mai.			Juni.			Juli.			August.			September.			Okttober.			November.			December.			Vestre Søndmør.		Sande.	
				Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.												
Tyfoideber	59	9	58	14	-	3	-	4	-	3	-	4	-	5	-	7	-	1	-	2	-	3	-	7	-	5	-	2	-	-	-	-											
Cerebrospinalmeningit (epid.)	2	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-											
Akut poliomelytit	17	3	17	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	2	-	4	-	4	-	3	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-										
Skarlagensfeber	129	2	129	14	11	-	8	26	9	12	2	-	-	-	-	14	-	3	-	15	-	15	-	13	-	-	-	-	-	-	-	-	-										
Meslinger	243	4	243	65	44	-	51	29	17	19	-	4	-	1	-	4	-	6	-	2	-	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-										
Difteri (croup)	59	6	59	7	7	-	11	2	4	5	-	7	-	4	-	4	-	1	-	1	-	1	-	6	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-									
Blodgang	20	-	20	5	3	-	-	1	2	-	-	4	-	1	-	2	-	1	-	1	-	1	-	1	-	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-								
Barselfeber	25	3	25	3	1	-	1	7	2	4	-	1	-	1	-	1	-	1	-	1	-	2	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-									
Pyæmi, sephthæmi	31	9	23	4	3	-	3	4	-	-	-	-	-	1	-	3	-	2	-	1	-	1	-	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-									
Pemfigus (hos nyfødte)	4	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-									
Rosen	162	4	162	11	12	-	11	15	18	16	-	15	-	12	-	12	-	14	-	14	-	12	-	14	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-								
Røde hunde	86	-	86	-	-	-	1	4	3	9	-	8	-	3	-	-	-	6	-	30	-	22	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-									
Vandkopper	91	-	91	6	8	-	9	11	14	2	-	10	-	4	-	7	-	9	-	5	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-									
Kusma	59	-	59	4	5	-	7	7	2	10	-	2	-	2	-	1	-	4	-	6	-	9	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-									
Kikhøste	421	28	420	81	86	-	45	40	21	15	-	23	-	23	-	13	-	20	-	19	-	34	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-										
Akute katarrer i aandendrætsorganerne	3703	37	3702	624	524	-	460	414	325	292	-	179	-	119	-	113	-	191	-	243	-	218	-	217	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-									
Influensa	579	4	579	174	94	-	68	53	42	25	-	17	-	20	-	20	-	13	-	29	-	24	-	13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-								
Lungebetændelse	508	88	508	97	73	-	75	43	44	30	-	9	-	7	-	17	-	27	-	48	-	38	-	41	-	9	-	4	-	1	-	-	-	-	-								
Pleurit	507	7	507	50	45	-	55	60	39	48	-	52	-	32	-	31	-	28	-	34	-	33	-	52	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-								
Gigtfeber	184	6	183	13	18	-	16	23	31	15	-	16	-	5	-	12	-	7	-	10	-	17	-	9	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-								
Koldfeber	1	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-							
Akut diarré (kolerine)	1449	39	1449	99	80	-	89	122	101	115	-	259	-	195	-	143	-	92	-	85	-	69	-	30	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-						
Tilsammen	8339	251	8327	1272	1017	-	915	865	679	624	-	619	-	437	-	399	-	431	-	558	-	511	-	404	-	13	-	15	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		

Årlige dødsfauret, 1914.

Epidemiske sygdomme.

(Forts.).

	Fordeling paa lægedistrikterne:																						
	3		4		5		6		7		8		9		10		11		12		13		
	Indre Søndmør.		Østre Søndmør.		Ørskog.		Nordre Søndmør.		Ytre Romsdal.		Indre Romsdal.		Søndre Nordmør.		Sundalen.		Surendalen.		Nordre Nordmør.		Edø.		
	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	
Tyfoidefeber	24	5	-	-	2	-	13	-	5	2	1	-	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Cerebrosp.meningit (epid)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	1	-	-	
Akut poliomyelit	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	1	1	2	1	1	-	6	-	6	-	-	-	
Skarlagensfeber	16	-	15	-	1	-	43	-	1	-	-	-	20	1	11	1	8	-	-	-	-	-	-
Meslinger	1	-	-	-	1	-	32	-	12	1	6	-	110	3	15	-	53	-	3	-	8	-	-
Difteri (croup)	5	-	-	-	1	1	15	1	11	1	-	-	17	-	1	1	-	9	2	-	-	-	-
Blodgang	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Barselfeber	1	1	1	-	-	-	3	-	8	1	1	-	6	-	2	1	-	2	-	-	-	-	-
Pyæmi, sephthæmi	3	3	-	-	2	2	13	-	2	-	-	-	6	-	-	-	1	1	1	1	1	-	-
Pemfigus (hos nyfødte)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-
Rosen	10	1	-	-	2	-	65	2	10	-	7	1	44	-	2	-	8	-	7	-	-	-	-
Røde hunde	-	-	-	-	-	-	13	-	-	-	12	-	56	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-
Vandkopper	-	-	-	-	1	-	52	-	9	-	2	-	21	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-
Kusma	6	-	1	-	4	-	35	-	-	-	8	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Kikhoste	-	-	35	-	9	1	260	21	51	2	40	2	22	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Akute katarrer i aande- drætsorganerne	283	-	41	1	159	-	752	4	589	5	235	5	927	10	243	-	79	4	117	4	58	3	-
Influensa	23	-	5	-	48	-	198	2	50	1	15	1	160	-	18	-	27	-	15	-	7	-	-
Lungebetændelse	25	9	11	-	12	2	92	15	35	7	22	5	176	20	29	5	17	9	25	4	19	2	-
Pleurit	49	1	13	-	11	1	122	2	71	1	25	1	124	-	14	-	9	1	15	-	-	-	-
Gigtfeber	36	-	9	-	7	-	38	3	23	-	9	-	35	-	4	-	3	-	10	1	1	1	-
Koldfeber	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Akut diarré (kolerine)	112	4	49	3	18	-	433	11	200	5	55	-	393	10	70	-	34	3	37	1	15	2	-
Tilsammen	594	24	180	4	278	7	2184	62	1077	26	439	16	2140	47	415	8	255	19	248	14	110	8	-

greie paa sygdommens art. — Denne religiøse retning har ogsaa paa anden maate været til gene, idet man har maattet avskedige et par sykepleiersker, som var blit tilhængere av den, og hadde handlet derefter. (Norman Eng). — Paa Brusdal i Skodje (Ørskog distrikt) indsygnet 2 barn; faren til det først angrepne var veiarbeider; barnene hadde lekt sammen; smittekilden kunde ikke paavises. (Holst). — Av tilfældene i Ytre Romsdal indtraf 2 paa Opdøl sindssykeasyl. En pleierske hadde tilbragt ferien i sit hjem og der været sammen med en søster, som netop hadde gjennemgaat sygdommen i Aalesund; pleiersken var syk, da hun i slutten av juni gjenoptok tjenesten i asylet; hun blev indlagt i amtsykehuset, var forholdsvis let angrepet, men fik for sikkerhets skyld ikke tiltræde sin post igjen før 1ste oktober; i midten af oktober blev en kvindelig patient syk og døde efter 8 dages forløp. (Wingard). — Et tilfælde med letal utgang forekom ogsaa paa Vestnes gaard, hvor sygdommen av og til dukker op. (Parelius) — I slutten av aaret blev en mand angrepet i Bud fiskevær; en søn av vedkommende var et par uker iforveien kommet (frisk) hjem fra Lesje, hvor han arbeidet ved jernbaneanlægget; ingen smittekilde lot sig paavise. (Rambech). — Ogsaa paa Reistad (Vaagstrand i Væ, Indre Romsdal) var der et isoleret tilfælde. — I Kristiansund, Søndre Nordmør, blev alle angrepne indlagt paa epidemilasarettet; bortset fra et par hus, hvor først den ene egtefælle fik sygdommen og 2 – 3 uker efterpaa den anden, kunde der hverken paavises nogen sammenhæng mellem tilfældene, eller hvorfra smitten i det hele tat skrev sig. I den ene av de 2 familier fik manden, som var renovationsarbeider, sygdommen først (L. Larsen).

Cerebrospinalmeningit. Paa Haltlien i Rindalen døde en ung mand efter ca. 3 ukers sygdom. — Ogsaa i Nordre Nordmør fik en ung mand sygdommen og døde; ingen smittekilde kunde paavises; desinfektion blev foretatt. (Helsing).

Akut poliomyelit. I Indre Romsdal døde et litet barn paa Rødal i Vistdalens; smitteforholdene ukjendt; man hadde dog mistanke om, at der paa nabogaardene var nogen abortive tilfælde. (Ertzhus.) — I Kristiansund (Søndre Nordmør) døde en voksen kvinde; hun hadde paadrat sig smitten antagelig i Søndfjord. (L. Larsen). — To tilfælde hos et søskenpar paa Telesbøen i Ranes (Surendalen) saa lægen først, efter at det akute stadium var over; det ene barn hadde en let facialislammelse, det andet foruten svækkelse av høire arm en parese av m. rect. int. oculi med dobbeltsyn. — Et andet søskenpar i samme sogn fik pareser i benene efter nogen dages ildebefindende med febrilia. — Hos et barn paa Holten og en voksen gut paa Tiset i Rindalen var der ogsaa lammelser; de svandt, hos den første langsomt, hos den anden i løpet av et par uker. (O. Bugge). — I Nordre Nordmør indtraf 5 tilfælde inden 4 familier i Aure og 1 tilfælde i Valsøfjorden. Der hadde ikke været noget samkvenn mellem de smittede familier, som forøvrig bodde langt fra hverandre. Det akute stadium forløp let hos alle, men de efterfølgende lammelser var mere end $\frac{1}{2}$ aar senere ikke helt svundne hos et par av de syke. Desinfektion blev foretatt i alle de smittede hus. (Helsing).

Meslinger hadde stor epidemisk utbredning i Surendalen herred.

Av difteri forekom i Aure (Nordre Nordmør) 7 tilfælde i ett hus; den først angrepne, som kom for sent under behandling, døde. Baade voksne og barn blev præventivt injiceret, men desuagtet fik alle barn i huset sygdommen. Nogen smittekilde kunde ikke opspores. (Helsing).

Av pemfigus hos nyfødte forekom 3 tilfælde i Stangvik (Surendalen distrikt); efter desinfektion hos jormoren kom der ingen flere. (Bakke).

Om **mycosis tonsurans** anføres fra samme distrikt, at man kan se svære tilfælde, naar denne hudsygdom forsømmes. Paa en gaard var saaledes det meste av budeiens ene arm én svær «ringorm» og paa bryst og ryg hadde hun nogen saa store som smaa asjetter. Men endog slike svære casus helbredes i forholdsvis kort tid med 5 pct. naftolsalve. Flere kjer paa gaarden hadde sygdommen i form av økle væskende flater, hvori haarene hadde klistret sig fast; der forekom dog ogsaa tørre former. (O. Bugge).

Av skabb er meldt ialt 79 tilfælde.

I Indre Søndmør blev en voksen kvinde **bitt av hugorm**.

Veneriske sygdomme. Utenfor sykehus behandlede tilfælde vil sees av følgende tabel:

Sygdom.	Tilfælde.	Fordeling paa lægedistrikterne:									
		5 Indre Søndmør.	7 Østre Søndmør.	9 Nordre Søndmør.	11 Ytre Romsdal.	14 Indre Romsdal.	15 Søndre Nordmør.	16 Sundalen.	17 Surendalen.	19 Nordre Nordmør.	20 Ede.
Veneriske saar	9	-	-	7	-	1	-	1	-	-	-
Syfilis, erhvervet	31	-	-	11	-	-	19	1	-	-	-
— medfødt.....	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Gonorré, uretrit	246	4	1	117	10	5	84	14	3	7	1

Tuberkulose. Til oplysning om de i aarets løp meldte og av tuberkulose protokollerne utgaaede tilfælde av tuberkulose sygdomme inden amtet henvises til tabellen i den almindelige beretning. — Dødsfall av lungetuberkulose utgjorde i henhold til lægernes dødsarsakslistier for det hele amt 16,8 pct. av alle ved sygdom forårsakede dødsfall, og 19,4 pct. av dødsfall av ikke epidemiske sygdomme. For byerne var forholdet henholdsvis 17,1 pct. og 20,7 pct. og for bygderne 16,7 pct. og 19,1 pct. Forøvrig henvises til tabellen paa næste side. I Sande, særlig i de ytre dele av distriket, er der ikke saa faa syke; de synes at iagtta den fornødne forsigtighed; men husene er som oftest gamle og daarlige med smaa vinduer og litet sol; heller ikke er renligheten overalt, som den burde være; den skal dog i de senere aar ha gjort store fremskridt. (Arntzen). I Indre Søndmør er der i dette aar meldt over dobbelt saa mange tilfælde som i 1910. Tuberkulosen synes saaledes at være i tiltagen. En av aarsakerne er vistnok for gutters vedkommende det mangelfulde renhold i mandskapslugarerne paa fiskefartøierne; der hyres nemlig herfra mange ung gutter paa fartøier, som dels driver fiske langs kysten, dels under Island, dels sælfangst paa ishavet og under Grønland; og altfor ofte kommer nogen av gutterne hjem igjen med tæring eller pleurit. Av pikerne kommer mange syke hjem fra tjeneste, især fra Aalesund. (Norman Eng). — I Ørskog blev Haukaas pleiehjem tat i bruk om høsten; av anlægsomkostningene (ca. 50 000 kr.) har Aalesunds sanitetsforening tilveiebragt den ene halvdel og herrederne paa nordre Søndmør den anden;

Døde av lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne dødsfall ved			
	sygdom.	lunge-tuberkulose.	epidemiske sygdomme.	ikke epidemiske sygdomme.
Vestre Søndmør				
Vannelven	137	27	13	124
Herø				
Sande	33	4	3	30
Indre Søndmør				
Hjørundfjord	107	17	24	83
Østre Søndmør	65	8	4	61
Ørskog	81	7	7	74
Nordre Søndmør	301	40	62	239
Aalesund by	153	17	28	125
Bygder	148	23	34	114
Haram				
Molde				
Molde by	286	57	26	260
Bygder	37	8	3	34
Bud	249	49	23	226
Vestnes				
Indre Romsdal	142	17	16	126
Søndre Nordmør	340	73	47	293
Kristiansund by	167	36	32	135
Bygder	173	37	15	158
Sundalen	88	15	8	80
Surendalen	136	28	19	117
Rindalen				
Nordre Nordmør	110	14	14	96
Ede	36	6	8	28
Romsdals amt	1862	313	251	1611
Derav i byer	357	61	63	294
— bygder	1505	252	188	1317

hjemmets officielle navn er derfor: Aalesunds sanitetsforenings og Nordre Søndmørs pleiehjem. Det har plads for 25 syke. Prisen, som var sat til kr. 1,50 og 1,75 (for hjemmehørende og fremmede), viste sig at være for lav under den nuværende dyrtid. (Holst). — Fra Nordre Søndmør klages der over, at mange tilfælde av tuberkulose først kommer til helseraadets kundskap, naar døds meldingen blir indsendt; og endda færre vilde der være, hvis ikke tuberkulosesøsteren stundom kom over en og anden occult patient. (Tobiassen). — Fra Indre Romsdal skrives: «Tuberkulosen synes at være temmelig utbredt, særlig i Vold og Væ. I Eid forekommer sygdommen nu ikke. Mange har faat den under arbeide i byerne, og ikke saa faa er hjemvendte amerikanere; av disse sidste er nogen allerede «stemplet» ved hjemkomsten, andre blir syke saa umiddelbart

Obstetriciske operationer.

Indikation.	Tangforløsning.			Vending.			Uttrækning ved bækkenendeleie.			Perfora-	Deca-	Efter-	
	Mødre.	Barn.		Mødre.	Barn.		Mødre.	Barn.		Mor.	Mor.	byrds-	
	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Død.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	operation.
Risvækkelse, langvarig fødsel etc.	47	45	2	1	-	1	-	2	-	2	-	-	-
Trængt bækken	13	12	1	-	-	-	-	-	-	3) 1	-	-	-
Barselkrampe	5	5	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-
Placenta prævia og blødning . . .	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Ueftergivelige fødselsdele	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Forhodeleie (isseleie med panden fortil)	4	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ansichtsleie	1	1	-	1	-	-	-	1	-	-	1	-	-
Tverleie	-	-	-	4	1) 1	2) 4	2	-	-	-	-	-	-
Stort foster	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fare for fosterets liv	7	6	1	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-
Tilbakeholdt morkake	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilbakeholdt morkake paa grund av krampagtig sammentrækning av uterus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-
Tilsammen	80	76	4	7	1	6	3	3	1	2	1	1	5.
				80	8	9			3				

¹⁾ Dødsårsak: emboli. ²⁾ Derav et twillingpar (moren lev). ³⁾ Uttrækning ved kranioklast.

Fødte og døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde					
	leven-de.	død-fødte.	ialt.	0—1 aar.	i 1ste døgn.	paa barsel-seng.	ved ulyk-kelige hændelser.	ved selv-mord.
Vestre Søndmør	125	1	66	3	-	-	13	-
Vannelven	72	3	53	2	-	-	3	-
Hersø	99	-	45	3	-	-	1	-
Sande	67	3	37	1	-	-	2	-
Indre Søndmør	194	6	98	3	1	1	2	1
Hjørundfjord	41	-	24	-	-	-	1	-
Østre Søndmør	119	5	77	7	1	-	1	-
Ørskog	165	2	98	8	-	-	2	-
Nordre Søndmør	605	16	260	47	4	1	7	-
Aalesund by	386	11	167	33	4	1	6	-
Bygder	219	5	98	14	-	-	1	-
Haram	114	-	67	7	1	1	4	-
Molde	164	6	91	8	-	-	-	1
Molde by	71	4	40	4	-	-	-	1
Bygder	93	2	51	4	-	-	-	-
Bud	254	2	122	9	-	2	2	-
Vestnes	73	1	68	3	-	-	-	-
Indre Romsdal	239	3	158	9	1	-	3	-
Søndre Nordmør	692	21	381	43	4	-	16	1
Kristiansund by	403	7	192	26	2	-	12	1
Bygder	289	14	189	17	2	-	4	-
Sundalen	123	8	98	8	1	2	4	-
Surendalen	124	4	102	2	-	-	1	-
Rindalen	56	-	36	4	1	-	1	-
Nordre Nordmør	174	2	116	5	1	-	1	1
Edø	82	2	44	4	-	-	5	-
Romsdals amt	3582	85	2041	176	15	7	69	4
Derav i byer	860	22	399	63	6	1	18	2
— bygder	2722	63	1642	113	9	6	51	2

derefter, at der ingen tvil kan være om infektionens oprindelse. Smittefrygten er stor og til megen ulempe baade for de syke og deres paarørende, som det kan holde haardt for at skaffe den nødvendige tjenerhjælp. En jevnt utbredt antipati mot pleiehjem gjør, at saa mange blir liggende i sine hjem rundt om paa gaardene. Mere end gjerne ønsker dog patienterne sig ind paa et sanatorium, men møtes desværre saa ofte med et «optat» eller «forsent». (Ertzhus). — Fra Nordre Nordmør klages over, at ikke alle syke iagttar den fornødne forsigtighet; paa grund av den endnu raadende sterke smittefrygt lægger mangen skjul paa sin sygdom; en som er forsiktig og bruker spytteglas blir skydd som pesten; derfor

spyttes der freidig for ikke at vække mistanke. — Renligheten i mange hus lar ogsaa meget tilbake at ønske; fælles spising av samme grøt- og melkefat forekommer endnu meget almindelig. (Helsing).

Spedalskhet. Der forpleies i bygderne 7 syke, som alle har den glatte form (Vestre Søndmør 2, Ørskog 1, Bud 1, Indre Romsdal 3).

Om de med bidrag fra stat og amt forpleide **sindssyke** se den almindelige beretning. — Fra Surendalen skrives: Under en religiøs vækkelsesperiode, som blev foranstaltet av en «svovl-prædikant», kom de fleste i dalen i ekstase; en meget begavet lærer blev endog sindssyk; efter et kortvarig depressionsstadium slog stemningen hos ham om i en hypomanisk fase; manien tiltok, han blev ustyrlig og maatte indlægges paa asyl, hvor han kort efter døde. (O. Bugge).

Av **favus** er meldt et tilfælde hos et barn i Søndre Nordmør distrikt.

Av **obstetriciske operationer**, utført av leger, er ialt opgit 99, derav i Vestre Søndmør distrikt 3, Sande 1, Indre Søndmør 6, Østre Søndmør 1, Ørskog 4, Nordre Søndmør 27, Ytre Romsdal 8, Indre Romsdal 7, Søndre Nordmør 28, Sundalen 2, Surendalen 9 og Nordre Nordmør 3. — Om indikationer og utfald henvises til tabellen paa side 174.

Om **jormorhjælpen** se tabellen i den almindelige beretning.

Ifølge tabellen over **fødte** og **døde** (foregaaende side) var der et overskudd av 1 541 fødte og forholdet mellem fødte og døde = 100 : 57,0.

Efter presternes opgaver **døde paa barselseng** 7 kvinder, ifølge lægernes 12; av disse døde 3 av barselfeber; se forøvrig tabel XXXVI, gruppe XII.

De **hyppigste dødsårsaker** var:

Dødsårsaker.	Dødsfald.	Derav i	
		byer.	bygder.
Alderdomssvakhet.....	437	34	403
Lungetuberkulose	313	61	252
Kræft (cancer og sarkom).....	189	30	159
Hjerneslag	116	32	84
Lungebetændelse.....	88	21	67
Tuberkulose utenfor lungerne og miliær-tuberkulose	79	20	59
Klappefeil og hjertemuskelsygdomme	74	14	60
Medfødt svakhet	53	16	37
Akut gastro-enterit (cholera nostras).....	39	15	24
Akute katarrer i aandedrætsorganerne	37	9	28

Om **veirliget** anføres fra Østre Søndmør: Sommeren var tildels meget varm og tør, hvorfor avlingerne tok adskillig skade, særlig paa mere grundlæntde gaarder. (Alm).

Levemaate og hygieniske forhold. Ogsaa i Østre Søndmør var der panik de første augustdage; den ytret sig særlig med run paa landhandlernes melforsyninger; til nogen jagt paa selvenger og anden skillemynt kom det imidlertid ikke; man faldt ogsaa snart til ro paa grund av handelsmændenes energiske bestræbelser for at skaffe mel og anden proviant, hvorav der forøvrig i virkeligheten den hele tid var fuldt tilstrækkelig. Levemaaten faldt dyrere end før, men samtidig steg omtrent alt, som produceres her, i pris, saa den økonomiske stilling fremdeles er gjennemgaaende god. (Alm).

I Ørskog distrikt var der rikt fiske og høie priser. Daglønnen er meget høiere end nogensinde før, og der spores almindelig velstand overalt. Med pengeflommen er ogsaa fordringerne til livet steget i en betænkelig grad, særlig blandt fiskere og arbeidere; de forlanger at leve saaledes, som ingen almindelig avlønnet embedsmand kan tillate sig. (Holst).

I Nordre Søndmør er orden og renlighet paa alle omraader i jevn fremgang, særlig blandt landsfolk; disse lever ogsaa mere enkelt og sundt end folk i byen; med hensyn til kostholdet skorter det dog paa landsbygden endnu meget paa, at raastofferne blir utnyttet paa den mest hensigtsmæssige og smakelige maate; med bruken av grønsaker gaar det her ogsaa kun trevent fremover. — I Aalesund har kommunen, for at fremme lysten til at bygge og dermed faa avhjulpel bolignøden, gaat med paa saa stor byggegaranti som 90 pct. og tildels ogsaa til salg av kommunen tilhørende tomter for en rimelig pris. (Tobiassen).

Indre Romsdals lægedistrikt er et overveiende jordbruksdistrikt. Gaardene er sjeldent store, i almindelighet paa 6—10 kjør og hest. Melken gaar til meieriet og smøret derfra til England. Indbyrdes rivninger og mangel paa samhold har ført til, at mere end ett meieri er gaat istaa, mens andre kunde ha større søkning end nu. En fordel har dog dette: at folk kommer bort fra margarininen — og det er den sletteste sort det her gjælder — og begynder at bruke gaardens eget smør. — Sauavlen er vistnok i tilbakegang. Folk skylder paa, at det ikke længere er gjætere at faa — selv for god betaling — og hvis dyrene gaar ute hele sommeren, er det et meget slitsomt og ofte forgjæves arbeide at hente dem ind igjen om høsten inde paa det næsten ufarbare høifjeld med de mange tinder og avgrunde. — Gjeteholdet er ogsaa i tilbakegang. Skaden paa skogen blir for stor. — Foruten det egentlige jordbruk gir sjøen, skogen og smaaindustrien sin ikke uvæsentlige andel i befolkningens indtægter. De ret store summer, som kan fiskes op i sild og brisling, kommer forresten mest notlagene (oftest søndmøringer) og i liten utstrækning distriket tilgode. Derimot bringer det daglige fiske til husbehov «utenfor stuuedøren» et kjærkomment plus i det daglige kostutvalg. Litt til salg blir det ofte ogsaa. Hvad smaaindustrien angaar, spiller denne for enkelte herreder (f. eks. Hen) en meget betydelig rolle. Det er oparbeidelse av klær og skotøi, det her gjælder, og produkterne gaar dels til de større byer, dels reiser bygdens egne folk med sine saker paa Nordlands handel. Det er sikkert ikke smaa summer, som aar om andet paa denne vis kommer ind til bygderne, og ikke mindst den kvindelige ungdom finder her størsteparten av aaret (oftest med en stans høismmers) en temmelig god fortjeneste. Men arbeidstiden blir lang; tidlig op og sent iseng. Ikke faa beskjæftiger fra 5—25 arbeidere, dels paa verksteder, dels paa akkordarbeide i hjemmene, og disse er lagt ind under fabriktilsynet. Men det største antal «bedrifter» utgjøres av dem, som kun har

et par personer i sit brød. Hvorvidt disse vil kunne «taale en ny lov» med dens efter deres mening mere eller mindre rigorøse bestemmelser, er her ikke stedet til at uttale sig om. — Jordbruket lider følelig under mangel paa arbeidshjælp. Ungdommen tyr til de store anlæg eller til byerne. — Levemaaten er vistnok ganske god. Kjøt, sild og anden fisk, suppmat, grøt og selvsagt den uundgaaelige kaffe. Dog er kaffeforbruket vistnok mindre end paa mange andre steder i vort land. — Hvad boliger angaar, synes man mere og mere at komme bort fra de — overflødig? — lange to-etasges husbygninger i trøndersk stil. I ethvert fald er de nybyggede hus overveiende i «villa»-stil ($1\frac{1}{2}$ etage) og høiden under taket er i stigende. De er — saavidt vites — solid byggede. Utvendig bordklædning mangler dog meget ofte. — Der er absolut ingen drikfældighet blandt bønderne, men vel nogen fyld og litt «spektakel» av og til blandt anlægsarbeiderne. Sædigheten staar — at dømme efter tallet paa uegte fødte barn — vistnok ikke overalt saa høit, som den burde. (Ertzhus).

I Kristiansund (Søndre Nordmør) er boligforholdene ikke saa litet mangelfulde; inden den ældre bebyggelse findes flere daarlige kjelderleiligheter, trange og mørke; mange hus ligger forkjert til, op til en bergvæg eller bak andre hus, saa leiligheterne er uten sol; men paa grund av bolignøden staar helse-raadet noksaa magtesløst. En komité, som blev nedsat i 1913, har avgitt beretning om sin undersøkelse av boligerne i arbeiderstrøkene; her bodde i 88 ett-værelslesleiligheter 384 personer (derav i 2 10 i hver, gjennemsnitlig 4 i hver); i 127 to-værelslesleiligheter bodde 671 personer (høieste tal 11 pr. leilighet; gjennemsnitlig 5 i hver); 6 manglet kjøkken, og 46 hadde $\frac{1}{2}$ kjøkken; 28 var solløse og 17 næsten uten sol; 11 var meget fugtige. — Byggevirksomheten har i de senere aar været ikke ubetydelig, men paa langt nær tilstrækkelig, da folke-mængden har vokset sterkt, særlig i den sidste tid. De nye hus er for det meste $1\frac{1}{2}$ etages træhus og bygget utenfor murbeltet; i det sidste bygges der med dispensation fra bygningsloven 2-etages hus uten kjelderleilighet. — Renovations-forholdene er ikke tilfredsstillende; de fleste hus har bingesystem, og dette er mangesteds saare miserabelt. I 100 av byens ca. 1 250 vaaningshus er indlagt vandklosetter, men nu, som vandforsyningen er blit rikelig, vil der bli mange flere. Paa Kirkelandet, hvor den langt overveiende del af befolkningen bor, er der oprettet kommunalt renholdsverk; paa de andre øer besørges renovationen af 2—3 gaardbrukere. Boss og forskjellig slags andet avfald er brukt til at fynde op mellem bergknauerne for at danne jord for senere træplantning. — I aarets løp blev den over 11 km. lange vandledning fra Bolgvandet færdig. Dette vand, som ligger 63 m. over havet paa Frei, en ø like indenfor byen, er ca. 1 500 m. langt, 350 m. bredt og har et beregnet nedslagsfelt paa ca. $5,4 \text{ km}^2$. Vandledningens kostende vel 600 000 kr. — Den virksomhet, som skaffer de fleste arbeiderfamllier sit underhold, er tilberedning av klipfisk, helt fra at salte ned den ferske fisk, senere vaske den ut, tørke den paa «fiskebergene», lagre, sortere, pakke den i bundter eller kasser etc. Dette arbeide, som for det meste foregaar i fri luft, maa vel siges at være sundt, selv om det av og til kan være «kaldt og ofyse» at staa nede ved og delvis ute i sjøen under utvaskingen. — En anden bedrift, som især i de senere aar har skaffet folk stor arbeidsfortjeneste og god billig mat, er storsildfisket. Det foregaar fra omkring slutten av november til begyndelsen av februar. I denne tid er 3—4 000 fremmede i byen; de kommer baade sør- og nordfra for at drive sildfiske dels paa dampbaater og dels paa motorskøiter. De fleste bor ombord, oftest visseleg noksaa trængt og uhygienisk, men endel av dampbaatene er dog forholdsvis store og har bra mandskapsrum. Under sildfisket er der arbeide at faa paa pakhusene med at salte eller ise silden, baade for mænd og kvinder, oftest hele døgnet rundt. — Med den lette adgang

til god fisk er levemaaten selvfølgelig gjennemgaaende ganske god. — Ædruelighets- og sedelighetsforholdene synes at være gode blandt byens fastboende befolkning. (L. Larsen).

Fra Sundalen skrives: I det ene aaret Auraselskapet var i virksomhet steg folketallet i Sundalen og Lilledalen fra ca. 1 500 til 5 000; der blev snudd op ned paa mange forhold og gjort de samme erfaringer som ved andre million-anlæg. Folk blev grepst av jobberaseri; eiendomspriser, husleie, tjenerløn og priserne paa landmandsprodukter steg stadig og naadde en unaturlig høide. Paa Sundalsøren og Lilledalen, som før var døde pladser, blev der nu et broget liv, ikke ulikt livet som det ifølge skildringer arter sig i en guldgraverleir. Alle hus blev forvandlet til losjhuis og overfyldt med arbeidere. Kaféer og nye kramboder grodde op. Anlægsarbeidere er gjennemgaaende sorgløse, uvorne og flotte folk; de vil leve godt og være pent klædt; intet er for dyrt for dem, og de prutter ikke. Ædruelighets- og sedelighetstilstanden var ikke god; der var meget fyll og ofte slagsmaal og spektakel; skjøger, veneriske sygdomme og præventive midler holdt sit indtog, og der spiltes hasard. — Livet florerte. — Saa kom krigen og gjorde ende paa hele stasen, ikke ett aar efter at arbeidet ved «Aura» var begyndt; nu er blot minderne tilbake, og en bro over Driva, og jernbanen til Lilledalen, og en del kapitalister; nogen av disse var før fattigfolk; alle haaber og haaber, at krigen skal bli slut, saa arbeidet ved «Aura» kan bli optat igjen; men ingen venter, at slik en guldalder som den første skal vende tilbake igjen. (G. Onsum).

Fra Surendalen skriver distriktslæge Bugge: Folk her er meget dygtige haandverkere; der er næsten ikke den ting av uld, eller møbler, redskaper, husgeraad etc., som man ikke kan faa gjort baade billig og godt. — Folk er ogsaa enestaaende ærlige; dørene laases aldrig, selv ikke til velfylde stabbur, og aldrig hører man, at noget kommer bort; langs landeveiene ser man ofte pakker eller ting, som en velvillig kjørende ganske simpelt har lagt fra sig ved adressatens opkjørsel; ved tid og leilighet vil han finde den der urørt. Engang saa jeg paa hovedveien en liten kasse, som var sat igjen ved grøftekanten; den var adressert til en mand i Kristiansund og ovenpaa kassen laa 30 øre til fragt; jeg tviler ikke paa, at baade kassen og pengene kom til rette vedkommende.

Fra Nordre Nordmør auføres, at der hele høsten utover var et rikt sildfiske, som skaffet folk særdeles gode indtægter; det kom godt med i disse tider. Ædrueligheten er i det store og hele upaaklagelig, men neppe sedeligheten. (Helsing).

Sykehus. I Aalesund er der et kommunalt sykehus og et epidemilasaret. I Molde ligger amtssykehuset og i nærheten Reknes sanatorium for tuberkuløse. I Bolsø herred ligger Opdøl sindssykeasyl. Et militært sykehus paa Setnesmoen i Indre Romsdal distrikt brukes kun under vaabenøvelserne. I Kristiansund er der et kommunalt sykehus med afdeling for epidemiske syke. Pleiehjem for tuberkuløse findes i Volden, Ørskog, Vestnes og Tingvold.

Badeindretninger. I Indre Søndmør er der et par badeindretninger (karbad); ved den ene er der ogsaa et litet dampbad. — I Aalesund er der 2 badstubad og 1 karbad, endvidere dusjbad ved folkeskolerne. — I Molde er der et folkebad med karbad og styrt i folkeskolen. Om sommeren er et sjøbadehus aapent. — I Indre Romsdal findes bad ved det militære sykehus. — Kristiansund by har en indretning for kar-, dusj- og dampbad. — I Tingvold (Sundalen distrikt) er der et bad for funktionærerne ved uldvarefabrikken. — I Rindalen distrikt og i Aure (Nordre Nordmør) findes der en badstue.

Om amtets apotek se den almindelige beretning.

Følgende tabel gir oplysning om tallet paa møter i helseraad og vakcinerte:

Lægedistrikter.	Møter i helseraad.	Vakcinerte.
Romsdals amt	79	2700
Vestre Søndmør		
Vannelven	1) 4	270
Herø		
Sande		
Indre Søndmør	2) 7	258
Hjørundfjord	3) 4	105
Østre Søndmør	4) 4	117
Ørskog	5) 10	538
Nordre Søndmør	-	52
Haram		
Molde	6) 11	409
Bud		
Vestnes	7) 8	176
Indre Romsdal	8) 19	445
Søndre Nordmør	9) 6	82
Sundalen	-	130
Sørendalen	1	79
Rindalen		
Nordre Nordmør	10) 4	-
Edø	11) 1	39

¹⁾ Sande 1, Herø 2, Ulstein 1. ²⁾ Volden 5, Ørsten 2. ³⁾ Stordalen 1, Strandens 1, Norddalen 1, Snnnelven 1. ⁴⁾ Ørskog 1, Søkkelen 1, Skodje 1, Vatne 1. ⁵⁾ Borgund 2, Aalesund 8. ⁶⁾ Molde by 1, Bolse 2, Frænen 2, Sylte 2, Vestnes 1, Sande 1, Åkerø 1, Bud 1. ⁷⁾ Grytten 1, Hen 1, Eresfjord og Vistdalen 2, Vee 2, Vold 1, Eid 1. ⁸⁾ Gjemnes 1, Kornstad 1, Bremsnes 4, Øre 2, Kvernes 2, Eide 1, Kristiansund 8. ⁹⁾ Sundalen 3, Øksendalen 1, Ulvundeidet 1, Tingvold 1. ¹⁰⁾ Valsøfjorden 1, Tusteren 1, Halse 1, Aure 1. ¹¹⁾ Edø herred.

Kvaksalveriet florerer fremdeles i N o r d r e N o r d m ø r . En i Aure boende kvaksalver farter omkring i egen motorbaat og gjør ugagn. (Helsing).

XVI. Søndre Trondhjems amt.

Lægedistriktsinddeling, flateindhold, indbyggere, medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flate- indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 1ste decb. 1910.	Læger.	Tandlæger.	Jormedre.	Hjælp- vakinatører.
Amtet ¹⁾		18612,37	147 343	70	23	87	55
1. Trondhjems stads- fysikat	Trondhjem, kjøbstad	35,24	46 256	42	21	23	-
2. Strinden		689,47	16 292 ²⁾	6	-	6	5
	Strinden	140,90	7 754	3	-	³⁾ 1	1
	Malvik	182,41	2 849	1	-	1	1
	Klæbu	182,21	980	-	-	¹⁾ 1	1
	Tilder	27,42	714	-	-	1	-
	Byneset	78,05	1 730	-	-	2	1
	Leinstrand	46,54	1 408	1	-	1	1
	Buviken	81,94	857	-	-	1	-
3. Selbu		2 545,04	4 832	1	-	2	2
	Selbu	1 174,15	4 050	1	-	1	1
	Tydalen	1 370,89	782	-	-	1	1
4. Røros		3 182,95	8 344	2	1	4	3
	Røros med bergstaden	1 900,45	5 024	2	1	2	1
	Røros						
	Aalen	696,72	2 253	-	-	1	1
	Holtaalen	521,63	949	-	-	1	1
	Til Røros prestegjeld og Røros lægedistr. hører ogsaa en del av Tolgen herred av Hedemarkens amt . . .	64,15	118	-	-	-	-
5. Guldalen		2 451,04	12 562	5	-	7	7
	Melhus	118,91	2 546	1	-	¹⁾ 1	1
	Flaa	127,30	681	-	-	1	1
	Helandet	168,33	930	-	-	1	1
	Horg	290,12	2 047	-	-	1	1
	Støren	266,15	2 083	2	-	1	1
	Budalen	350,45	533	-	-	1	1
	Singsaas	695,04	1 575	1	-	1	1
	Soknedalen	434,74	2 167	1	-	1	1
6. Opdal		2 820,84	5 169	2	-	3	2
	Opdal	2 398,80	3 755	1	-	3	2
	En del av Rennebu (son- denfor Vangsgraven)	209,70	823	1	-	-	-
	Til Opdal lægedistrikts hører derhos Inset anneks til Kvikne av Hedemarkens amt . . .	212,34	591	-	-	-	-

¹⁾ Jfr. note 1 og 2 paa side 4*. ²⁾ Distriktslægen bor i Trondhjem. ³⁾ Bør i Trondhjem. ⁴⁾ Se anm. under Orkedalen lægedistrikts (Børseren).

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flate- indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 1ste decb. 1910.	Læger.	Tandlæger.	Jormødre.	Hjælpe- vaknaterer.
7. Orkedalen	Børsen Gjeitestranden Børseskogen Orkedalen Meldalen Rennebu (den til Opdal distrikt hørende del fraregnet)	1 943,59 62,31 118,29 128,89 470,33 636,14 527,63	15 358 1 386 660 1 237 6 384 4 257 1 434	5 1 - - 2 2 -	1 - - - 1 - -	12 1 1 1 5 3 1	8 1 1 1 2 2 1
8. Hevne	Hevne Heim	1 094,01 866,06 227,95	4 756 3 284 1 472	1 1 -	- - -	4 2 2	4 2 2
9. Hitteren	Hitteren Kvenvær Fillan Sandstad	678,07 303,80 129,92 98,54 145,81	5 134 1 864 1 084 1 322 864	1 1 - - -	- - - - -	6 2 1 2 1	5 2 1 1 1
10. Frøya	Sørfrøya Nordfrøya	243,77 105,17 138,60	5 779 1 974 3 805	- - -	- - -	5 2 3	5 2 3
11. Ytre Fosen	Ørlandet Nes Bjugn Skjern Jøssund	618,67 79,12 60,45 82,18 317,41 79,51	9 749 3 040 1 166 1 108 2 889 1 546	2 1 - 1 - -	- - - - - -	5 1 1 1 1 1	5 1 1 1 1 1
12. Indre Fosen	Stadsbygden Rissen Lensviken Agdenes	806,79 135,77 331,82 171,71 167,49	6 869 1 721 2 917 955 1 276	1 - 1 - -	- - - - -	5 1 2 1 1	5 1 2 1 1
13. Nordre Fosen	Roa n Osen Stoksund Aa	1 779,38 360,98 389,07 114,23 915,10	7 432 1 948 1 586 1 342 2 606	2 1 - - 1	- - - - -	5 1 1 2 1	4 1 1 1 1

¹⁾ Er tillike jormor og hjælpevaknatrice i Buvikken herred av Strinden lægedistrikt.

Sundhetstilstanden var i de fleste lægedistrikter god; i Hitteren distrikt var den dog i 1ste halvaar og i Ytre Fosen distrikt i 2det hälvaar mindre tilfredsstillende paa grund av influensa, forkjøelsessygdomme og kikhoste; desuten var der i Opdal temmelig stor sykelighet. Av epidemiske sygdomme synes særlig kikhoste og akute katarrer i aandedrætsorganerne, tildels croupes lungebetændelse og akut diarré at ha været fremherskende. Det samlede antal av anmeldte epidemiske sygdomstilfælde utgjorde 12 942 med 355 dødsfall, mot henholdsvis 14 310 og 316 aaret forut. — Over halvdelen av det hele antal er meldt fra Trondhjems stadsfysikat.

Dødeligheten. De dødes antal utgjorde 2 309 eller 15,0 pro mille av den beregnede tilstedeværende middelfolkemængde (154 130). I 1913 var dødeligheten 14,6 pro mille.

Angaaende de **epidemiske sygdomme**¹⁾ i almindelighet henvises til tabellen side 184 og 185, sammendraget efter lægernes opgaver.

Tyroidfeber var fremdeles som i de 3 nærmest foregaaende aar, forholdsvis sjeldent. Sygdommen anmeldtes kun fra 4 av amtets lægedistrikter. — I Trondhjem forekom 12 spredte tilfælde uten noget dødsfall. Infektionsveien kunde ikke paavises. Alle angrepne paa en nær indlagdes i Sykehus (Bækman). 6 angrepne i Strindens distrikt indlagdes alle i sykehuset i Trondhjem. En av disse var fra det tæt bebyggede Hommelvik; distriktslægen lot da hele den bing, hvori afværingerne var nedgravet og kalkslaat, fjerne i tilstrækkelig omkreds og dybde og kjøre paa sjøen utenfor fjæremaal. Vogn og redskaper blev bagefter grundig desinficeret. (Herlofsen). I Aalen, Røros distrikt, begyndte sygdommen i et hus, hvor der hadde været tyroidfeber i 1912. Der var dengang desinficeret efter, men i et værelse var der gamle tapeter med huller efter spiker m. m. Huset blev solgt, og det værelse, hvor den syke hadde ligget, stod derpaa tomt i over 1 aar. Det blev da tat i bruk til opbevaring av levnetsmidler. Kort tid efter begyndte sygdommen i huset, og av 4 angrepne døde de 2. — De øvrige tilfælde utover aaret var spredt over bygden, uten at bestemt sammenhæng gjennem smitte kunde paavises. (Stengel). De 2 tilfælde i Opdal optraadte paa samme gaard. Som smittekilde mistænktes en pike fra Melhus, i hvis hjem der aaret iforveien hadde været tyroidfeber; det lot sig dog ikke paavise, at hun var bacillebærer. (P. Nissen).

Av **cerebrospinalmeningit** opføres paa sykelisten for Røros distrikt 4 tilfælde med 2 dødsfall og paa dødsaaarsakslisten for Guldalen distrikt 1 tilfælde.

For **akut poliomyelit** sees ifølge sykelisterne behandlet 4 syke uten dødsfall, derav i Strindens distrikt 2 (1 i Buviken, 1 i Byneset) og 2 i Opdal distrikt.

Skarlagensfeber. Der viser sig nogen tilbakegang i de anmeldte angrepnes antal mot de to foregaaende aar. — Halvparten av tilfældene indtraf i Trondhjem. Forresten synes der ikke at ha fundet nogen større epidemisk utbredning sted. Forløpet var fremdeles i det hele mildt.

Difteri (croup). Av de i alt anmeldte 246 tilfælde indtraf 171 i Trondhjem. Her behandles alle angrepne i sykehus paa 2 nær, som døde i hjemmet, før indlæggelse kunde ske. I Strindens iagttoget i alt 19 tilfælde, som optraadte spredt. Distrikts nære beliggenhet ved Trondhjem og den livlige samtrafik gør jo smitteoverførelse snart her snart der rimelig. Heldigvis faar sygdommen sjeldent nogen større utbredning paa hvert sted, da isolation i sykehuset i Trondhjem som regel finder sted. Kun naar pladsen der ikke længer strækker til, kan flere tilfælde sees optræde. Smitte fra bacillebærere kan vel heller ikke

¹⁾ Fra Guldalen lægedistrikt foreligger kun sykelister, ingen medicinalberetning, paa grund av distriktslægens sygdom og død.

Epidemiske sygdomme.

	Ialt kjendte		Tiden er opgit for	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.	
	tilfælde.	dødsfald.														
Tyfoldfeber	30	4	30	4	2	7	1	1	-	2	4	2	2	-	2	5
Cerebrospinalmeningit (epid.)	5	3	4	-	-	-	1	-	-	1	1	1	-	-	-	-
Akut poliomyelit	4	-	4	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	217	6	217	16	12	37	17	27	18	18	9	6	6	34	17	17
Meslinger	58	-	58	4	11	23	8	6	2	1	2	-	-	-	-	1
Difteri (cuoup)	246	21	246	28	11	28	20	7	23	21	14	17	21	36	20	20
Blodgang	6	-	6	-	-	1	-	-	-	1	-	3	1	-	-	-
Barselfeber	14	4	14	1	-	3	2	2	1	1	2	-	1	-	-	1
Pyæmi, septhæmi	11	8	8	-	1	-	-	2	-	1	1	-	2	1	-	-
Pemfigus (hos nyfødte)	12	1	12	2	2	1	-	-	-	-	2	2	-	2	-	1
Rosen	156	7	154	11	14	7	12	13	18	12	12	12	14	18	11	11
Røde hunde	29	-	29	2	3	1	5	7	9	1	-	-	-	-	-	1
Vandkopper	215	-	215	8	7	14	21	9	13	10	2	9	33	44	45	45
Kusma	12	-	12	-	1	2	-	2	-	-	3	2	-	2	-	-
Kikhoste	726	24	720	13	5	10	6	17	20	38	64	63	93	180	211	211
Akute katarrer i aandedrætsorganerne	6460	87	6413	959	728	838	639	535	457	295	219	315	380	505	543	543
Influensa	347	1	346	98	66	55	32	16	17	6	5	6	9	16	20	20
Lungebetændelse	846	135	845	127	94	119	114	74	69	24	26	21	32	72	73	73
Pleurit	408	6	408	34	39	31	34	30	44	33	34	25	26	47	31	31
Gigtfeber	263	9	263	34	26	26	27	20	21	22	18	10	21	18	20	20
Akut diarré (kolerine)	2877	39	2877	210	215	147	107	137	208	733	518	245	137	132	88	88
Tilsammen	12942	355	12881	1551	1237	1350	1047	906	920	1220	938	739	776	1109	1088	

Epidemiske sygdomme.

(Forts.).

Fordeling paa lægedistrikterne:

ansees udelukket. Distriktslægen pleier derfor ved given anledning at gi vedkommende leveregler for omgangen med spyt og halsslim omtrent som ved tuberkulosen. (Herlofsen). I Hevne distrikt kom en kone i januar fra Heim herred med dampskib paa besøk fra sit hjem til Heimsjøen. Hun hadde en voldsom difteri med bræthaardt ødem paa begge sider av halsen og var døende ved lægens ankomst; hun døde et par timer senere. Smittekilden kunde ikke paavises; ombord paa dampskibet, hvor hun tilbragte natten, hadde man ikke iagttatt nogen passager med ondt i halsen. I mars forekom 2 tilfælde i Heimsjøgrænden hos 2 skolebarn, hvor smitten kunde føres tilbake til den ovenfor nævnte syke. Begge barn hadde drukket vand paa skolen av en fælles øse umiddelbart efter en jevnaldrende pike fra det først smittede hus. Hun hadde hat ondt i halsen, før hun besøkte skolen, uten at der dog hverken makro- eller mikroskopisk kunde paavises difteri hos hende. Det ene av barnene døde av hjertelammelse. I skolen blev der straks indlagt vandspring. For et 4de tilfælde i august kunde smittekilden ikke paavises. (H. Wedøe). I Hitteren distrikt optraadte sygdommen særlig i Sandstad herred og paa Sørfrøya. Av 15 angrepne døde 5, derav 2 av primær croup. (Hammer).

Av de 12 anmeldte tilfælde av **pemfigus hos nyfødte** forekom de 11 med 1 dødsfall i Trondhjem. Nogen ophobning i enkelt jormors praksis her iagttoges dog ikke. (Bækman).

Kikhoste optraadte epidemisk i Trondhjem stadsfysikat og i Selbu samt Orkedalen distrikter. Sygdommen forekom forøvrig ogsaa i alle de andre lægedistrikter, uten at nogen større epidemi inden disse er meldt.

Krupøs lungebetændelse var ganske hyppig i flere distrikter tildels med sterre dødelighet og mere ondartet forløp enn vanlig. Fra Opdal betegnes sygdommen av distriktslægen som en ren svøbe for herredet av samme navn; den optraadte med et i mands minde usedvanlig stort antal angrepne, dødeligheten var næsten 20 pct. (17 av 89). 8 ganger kom empym som eftersygd; alle blev opereret med godt resultat. (P. Nissen).

Akut diarré var hyppigere enn vanlig. Av de i alt anmeldte 2877 tilfælde forekom 1898 i Trondhjem; den varme sommer har vistnok ikke været uten indflydelse herpaa. Nogen større epidemi fra landdistrikterne meldes der ikke om. Ondartet forløp av sygdommen omtales fra Ytre Fosen distrikt.

For **fnat** behandles 228 personer, de fleste (124) inden Trondhjems fysikat.

Veneriske sygdomme. Utenfor sykehuss behandlede tilfælde vil sees av følgende tabel:

Sygdom.	Tilfælde.	Fordeling paa lægedistrikterne:												
		Trondhjems stadsfysikat.	1	2	4	5	6	7	8	9	11	12	13	
		Strindlen.	Røros.	Gulddalen.	Opdal.	Orkedalen.	Henne.	Hitteren.	Ytre Fosen.	Indre Fosen.	Nordre Fosen.			
Veneriske saar.....	11	11
Syfilis, erhvervet	83	76	2	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	
— medfødt.....	7	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	
Gonorré, uretrit	542	492	7	3	12	1	11	1	5	6	2	2	2	

Paa polikliniken for veneriske sygdomme i Trondhjem fremstilledes 75 personer, derav 28 mænd, 47 kvinder. 5 kvinder indlagdes i sykehuss, de øvrige behandles av poliklinikens læger. (Bækman).

Døde av lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne dødsfall ved			
	sygdom.	lunge-tuberkulose.	epidemiske sygdomme.	ikke epidemiske sygdomme.
Trondhjems stadsfysikat.....	657	118	139	518
Strinden	209	34	48	161
Selbu.....	52	7	3	49
Røros	107	23	18	89
Guldalen	216	42	43	173
Opdal	103	11	25	78
Orkedalen	234	48	22	212
Hevne	67	12	11	56
Hitteren	136	25	15	121
Ytre Fosen	126	25	13	113
Indre —	87	16	8	79
Nordre —	80	20	10	70
Søndre Trondhjems amt.....	2074	381	355	1719
Derav i by	657	118	139	518
— - bygder	1417	263	216	1201

Tuberkulose. Angaaende de i aaret meldte og av tuberkuloseprotokolene utgaaede tilfælde av tuberkulose sygdomme henvises til tabellen i den almindelige beretning. — Dødsfall av lungetuberkulose utgjorde i henhold til lægernes dødsaaarsakslistier for det hele amt 18,3 pct. av samtlige ved sygdom foraaarsakede kjendte dødsfall og 22,2 pct. av dødsfall av ikke epidemiske sygdomme. For Trondhjem var forholdet henholdsvis 17,9 pct. og 22,8 pct. og for bygderne 18,6 pct. og 21,9 pct. Forevrig henvises til ovenstaaende tabel. — I henhold til opgaver meddelt av stadsfysikus Bækman i hans medicinalberetning fra Trondhjems stadsfysikat hitsættes — paa næste side — tabel over antal tilfælde av tuberkulose inden fysikatet for de sidste 5 aar, over antal dødsfall i forhold til 1 000 indvaanere og til 100 av alle dødsfall, saerskilt for lungetuberkulose og for den samlede sum av tuberkuloser. — I 1914 døde i alderen mellem 15 og 50 aar 79 personer av lungetuberkulose eller 46 pct. av alle, som døde i den alder. I Trondhjem døde ialt 113 tuberkuløse, hvis sygdomsform er gjenstand for pligtnig anmeldelse, derav 110 av lungetuberkulose og 3 av andre tuberkuløse lidelser. Av de 113 døde var der 3 lungetuberkuløse, som før dødsfaldet ikke var anmeldt. Av de anmeldte 113 er 17 eller 15 pct. død inden 1 maaned efter anmeldelsen, 35 eller 33 pct. inden 3 maaneder og 50 eller 45 pct. inden 6 maaneder etter anmeldelsen. 70 ganger er patienter indlagt i sykehus eller pleiehjem i henhold til tuberkuloselovens § 6. — Hjælpestationen for tuberkuløse har været i virksomhet hele aaret, og dens arbeidsfelt utvides stadig — Sommeropholdet for skrofuløse barn paa Vikøren i Stjørdalen varte i 4 maaneder, og 34 barn forpleiedes der med godt resultat. I september aapnedes av Trondhjems forening til tuberkulosens bekjæmpelse et rekongalescent- og arbeidshjem for kvinder, «Valheim», hvor 12 kvinder kan faa plads, for størstedelen saadanne, som efter ophold paa sanatorier trænger nogen tids ophold under gode hygieniske forhold, før de vender tilbage til sin tidligere levevis. Hjemmet har som regel hat fuldt belæg. Læge-

Trondhjems stadsfysikat 1914.

	1914.	1913.	1912.	1911.	1910.
Anmeldte av:					
Tuberkulose.....	1) 217	224	244	225	178
Døde av:					
Lungetuberkulose	118	130	102	131	100
eller pro mille av befolkningen	ca. 2,4	ca. 2,7	ca. 2,2	ca. 2,9	ca. 2,2
eller i pct. av alle dødsfald	ca. 17,0	ca. 18,6	ca. 14,7	ca. 18,8	ca. 15,5
Tuberkulos meningit	11	14	20	22	22
Andre tuberkuloser	5	22	16	12	7
Tilsammen	134	166	138	165	129
eller pro mille av befolkningen	2,7	3,4	2,9	3,6	2,9
eller i pct. av alle dødsfald	19,2	23,7	18,5	23,0	20,0

1) Derav 4 utenfor lungerne.

Utrengnet dødelighet av **lungetuberkulose** pro mille av folkemængden¹⁾ i de enkelte lægedistrikter i aarene 1909 - 1914.

Lægedistrikter.	1909.	1910.	1911.	1912.	1913.	1914.	Gjennemsnitlig.
Trondhjems stadsfysikat	2,6	2,3	2,8	2,2	2,7	2,4	2,5
Strinden	3,3	3,5	3,2	2,6	2,9	2,5	3,0
Selbu	2,9	2,5	4,3	2,3	4,0	2,2	3,0
Røros	3,9	1,4	2,2	2,8	2,5	3,1	2,7
Guldalen	5,0	5,7	3,0	6,3	6,5	3,6	5,0
Opdal	3,0	1,6	0,9	2,2	1,9	2,3	2,0
Orkedalen	2,8	3,6	3,8	3,7	2,8	3,3	3,3
Hevne	2,8	2,1	2,0	1,4	2,2	2,7	2,2
Hitteren	3,0	3,3	4,4	3,6	3,3	2,8	3,4
Ytre Fosen	3,7	2,6	2,8	2,4	2,8	3,2	2,9
Indre —	2,2	3,7	2,9	2,6	4,9	2,4	3,1
Nordre —	2,5	3,6	3,1	2,4	2,2	3,0	2,8
Amtet	3,0	3,0	3,0	2,9	3,2	2,8	3,0

1) Denne er for landdistrikternes vedkommende resultatet av folketellingen 1ste desember 1910.

foreningens barnesanatorium eller rettere tuberkulosehjem for barn blev ikke færdig til bruk i 1914. — I Strinden distrikt forekommer det distriktslegen, at dødeligheten av lungetuberkulose i de sidste 4 aar har vist en jevn nedgang. — Tuberkuloseforeningen har, som før, en sykepleierske utdannet særskilt for pleie

av tuberkulose; hun har i 1914 gjennem besøk i de tuberkuloses hjem utført et godt oplysningsarbeide om smitteforholdene, kostholdet og sykepleien. Malvik herred har ogsaa nu besluttet at utdanne egen tuberkulosesøster. (Herlofsen). I Selbu distrikt lægger av sygdomme tuberkulosen mest beslag paa lægens som befolkningens opmerksomhet. Den er saa at sige det staaende samtaleemne. Befolknigen roses for, at den tænker og dømmer gjennemgaaende nøkternt og fornuftig. Den er lydhør for og villig til at efterkomme rimelige fordringer, saa langt den formaar, om der end naturligvis findes undtagelser — der gives jo mange fatalister. For tiden er et pleiehjem under opførelse. Amtet har ydet bidrag dertil, men den overveiende del er indkommet ved private ydelser, som efter forholdene har været git rikelig og med iver og interesse for saken over den hele bygd. Hjemmet blir opført paa et sjeldent naturskjønt og heldig beliggende sted. Man haaber at kunne ta det i bruk i løpet av 1916. (C. Meidell). I Hitteren distrikt er lungettering fremdeles meget utbredt, særlig paa Freya. Da forholdene i fiskerhjemmene ofte er trange og smaa og faren for smitteutbredning derfor forholdsvis stor, burde vistnok tuberkuloselovens § 6 oftere komme til anvendelse. Pladsmangel paa pleiehjemmene og den tungvindte omvei om herredsstyrer og helseraad vanskeliggjør meget en virksom indgrip. (Hammer).

Spedalskhet. I Strinden distrikt bor fremdeles i Strinden herred en spedalsk kvinde. Hun har ved helseraads indgripen været indlagt i Reitgjerdets pleiestiftelse, men rømte igjen. Ny tvangsindlæggelse ansees hensigtslös, da den bare vil ha til følge ny rømning. Grunden til tvangsindlæggelsen var, at hun og manden har en halvvoksen pleiedatter, som helseraadet syntes, det hadde ansvar for. En plan om at ta pleiebarnet væk strandet, da det viste sig, at de hadde tat barnet uten betaling og som sit eget, da det var ganske litet. (Herlofsen). I Hitteren distrikt er nu kun en spedalsk, en middelaldrende kone, som har hat sygdommen i mange aar og i det meste av tiden været betryggende isoleret i sit hjem. (Hammer). I Ytre Fosen distrikt anmeldtes 2 nye tilfælde, en mand og en kvinde i Jøssund. Manden blev straks indlagt i Reitgjerdets pleiestiftelse, men kvinden, som er gift, forpleies i hjemmet. I Skjørn lever fremdeles en spedalsk kvinde. (Knudtzon). I Nordre Fosen distrikt var der ved utgangen av 1914 2 spedalske, 1 i Stoksund og 1 i Aa. Den i distriktslægens to sidste medicinalberetninger omtalte mand i Roan lot sig endelig overtale til at la sig indlægge paa Reitgjerdet igjen. (Brandtzæg).

Om amtets **sindssyke** se den almindelige beretning.

Obstetriciske operationer. Av læger utførtes ialt 118 saadanne, derav i Trondhjem 66, i Strinden distrikt 6, i Røros 2, i Guldalen 5, i Opdal 2, i Orkedalen 15, i Hevne 2, i Hitteren 9, i Ytre Fosen 4, i Indre Fosen 3, i Nordre Fosen 4. — Angaaende indikationer og utfald henvises til tabellen paa næste side.

Om jormorhjælpen se tabellen i den almindelige beretning.

Dødsfald paa barselseng. Efter presternes opgaver døde 9 kvinder paa barselseng. Lægerne har opgit dødsaarsaken for 11 kvinder saaledes: barselfeber 4, barselkrampe 4, emboli og thrombose 2, livmorbristning 1.

Antallet av **fødte** og **døde** sees av tabellen paa side 191.

Der blev et overskudd av 1781 føchte og forholdet mellem føchte og døde = 100 : 56,5.

Obstetriciske operationer.

Indikation.	Tangforløsning.				Vending.				Utrækning ved bækkenendeleie.		Partus præmatrus artificialis		Keiser-snit.		Perforation.	Decapitation.	Mutilation.	Abortus provo-catus.	Efterbyrds opera-tion.
	M.		B.		M.		B.		M.	B.	M.	B.	M.	B.	M.	M.	M.	M.	
	Lev.	Død.	Lev.	Df.	Lev.	Død.	Lev.	Df.	Lev.	Lev.	Lev.	Lev.	Lev.	Df.	Lev.	Lev.	Lev.	Lev.	
Risvækkelse	59	1) 1	2) 57	5	1	-	4) 1	-	2	2	-	-	-	-	9) 1	-	-	-	
Trangt bækken	2	-	2	-	3	-	2	1	-	-	1	1	-	-	3	-	1	-	
Barselkrampe	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Placenta prævia og blødning	2	-	-	2	4 3)	1	3	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Ueftergivelige fødselsdele	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Cyste i underlivet	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Svulst (myom) i livmoren	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Lungetuberkulose	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	
Tuberkulose i nyrer og urin-blære	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8) 1	1	-	-	
Missed abortio	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	
Forhodeleie (isseleie med panden fortil)	6	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Daarlige eller uregelmæssige fosterlyd	5	-	5	-	-	-	-	-	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	
Tverleie	-	-	-	-	4	-	5) 1	6) 3	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	
Tilbakeholdelse	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	
Blødning	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	
Tilsammen		79	1	75	7	13	1	7	7	4	4	1	1	2	2	4	1	1	4
		80		82		14		14		8		2		4					5

¹⁾ Dødsårsak: livmorbristning med forblødning; død 2 døgn efter forløsningen. ²⁾ Derav en 1ste tvilling, 2den født (lev.) ved naturens hjælp, en 2den tvilling, om 1ste intet anført, en trillingfødsel, hvor alle 3 føstre forløstes ved tang; ved forløsningen af 2den trilling indtraf tillike en større blødning. ³⁾ Dødsårsak: barselfeber. ⁴⁾ 2den tvilling, om 1ste intet anført. ⁵⁾ 2den tvilling, om 1ste intet anført. ⁶⁾ Derav en 2den tvilling, 1ste født (lev.) ved naturens hjælp. ⁷⁾ Supravaginal amputasjon av livmoren. ⁸⁾ Vaginalt keisersnit i 6te svangerskapsmaaned. Moren døde en maaned efter av nyreinsufficiens. ⁹⁾ 3 døgn fødselsarbeide, tilslut ingen veer. Forgjæves tangforsøk.

Fødte og døde.

Lægedistrikter	Fødte		Døde.					
	le-vende.	død-fødte.	ialt.	0—1 aar.	i 1ste døgn.	paa bar-sel-seng.	ved ulyk-kelige hæn-delser.	ved selv-mord.
Trondhjems stadsfysikat	1497	38	691	106	10	2	19	3
Strinden	377	10	253	35	1	2	6	1
Selbu	101	1	80	10	1	-	-	-
Røros ¹⁾	232	3	104	14	-	-	2	-
Singasaas	80	4	59	4	-	-	2	1
Støren	182	4	142	10	-	1	-	-
Melhus	87	2	51	3	-	-	1	-
Opdal ¹⁾	113	3	106	3	-	-	2	-
Orkedalen	381	14	246	15	2	1	1	-
Hevne	124	2	74	4	1	-	3	-
Hitteren	124	-	83	4	1	-	1	-
Froya	159	1	77	16	1	-	3	-
Ytre Fosen	259	5	163	10	1	-	7	-
Indre —	181	3	89	7	-	1	1	-
Nordre —	193	4	91	7	2	2	3	-
Søndre Trondhjems amt	4090	94	2309	248	20	9	51	5
Derav i by	1497	38	691	106	10	2	19	3
— bygder	2593	56	1618	142	10	7	32	2

¹⁾ Tallene for Inset sogn av Kvikne og del av Tolgen herred, som begge tilhører Hedemarkens amt, er ikke medtat i summen for Søndre Trondhjems amt, men medtat under henholdsvis Opdal og Røros lægedistrikter.

De av lægerne opgivne **dødsårsaker** for Trondhjem vil sees av tabellen paa side 192 og fig. Paa denne er ialt opført 696 dødsfall; av disse er 43 død andetsteds, men begravet i Trondhjem, mens paa den anden side 45 er død i byen, de fleste paa sykehuset, og begravet andetsteds. I byen er altsaa indtruffet 698 dødsfall; dens folkemængde utgjorde ifølge den kommunale folketælling 49 579, gjennomsnitstallet for aaret kan trygt sættes til 49 000. Dødeligheten (de i byen indtrufne dødsfall lagt til grund) blir da 14,2 pro mille mot 14,4 pro mille i 1913 og 14,7 pro mille i 1912. Paa sykehuset døde 38 fra fremmede steder. Disse er altsaa medtat i beregningen av dødeligheten, derimot ikke de av byens indvanere, som er død andetsteds. — Over 70 aar ved døden var 93 eller 28,0 pct. av de døde. Under 1 aar gammel døde 96 eller 6,6 pct. av de i aaret fødte levende barn, som levet over 24 timer. Der fødtes av 1 506 fødende 1 528 barn, idet der indraf 18 tvilling- og 2 trillingfødsler. Der var 69 dødfødte eller døde inden 24 timer, tilbake som levende over 24 timer 1 459; den totale nativitet blir altsaa 31,2 pro mille og av levende barn 29,8 pro mille mot total nativitet i de to foregaaende aar av 29,7 pro mille og av levende barn 28,1 pro mille i 1913 og 28,4 pro

Liste over de av lægerne

Dødsårsak.	Tilsammen.	Derav		Alder							
				0—1		1—5		5—10		10—15	
		Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.
I. Medføgte sygdomme og dannelsesfeil.											
Medfødt svakhet	31	18	13	18	13	-	-	-	-	-	-
II. Alderdomssygdomme.											
Alderdomssvakhet	66	19	47	-	-	-	-	-	-	-	-
Alderdomsgangræn	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
III. Infektionssygdomme.											
Skarlagensfeber	1	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-
Kikhøste	16	6	10	4	3	2	7	-	-	-	-
Difteri (croup)	8	4	4	-	-	2	1	1	1	-	2
Lungebetændelse (croupøs)	45	23	22	2	-	2	4	-	-	-	-
Gigtfeber	4	3	1	-	1	-	-	-	-	-	-
Rosen	4	2	2	1	-	-	-	-	-	-	-
Flegmone, absces	3	1	2	-	1	-	-	-	-	-	-
Septicopyæmi	2	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-
Pemfigus hos nyfødte	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Akut gastro-enterit (cholera nostras)	22	12	10	9	9	2	1	-	-	-	-
Tuberkulose i lunger	118	52	66	1	-	1	3	2	1	2	5
— tarmkanal	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— urin- og kjønsorganer	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
— ben og led	3	2	1	-	-	1	-	-	-	-	1
— hjernehinder	11	3	8	-	2	1	2	-	1	1	1
Syfilis, medfødt	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-
— , erhvervet efter fødselen	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
IV. Kroniske blod- og ernærings-sygdomme.											
Diabetes	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-
Leukæmi, pseudoleukæmi	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Perniciös anæmi	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Rakit	2	2	-	1	-	1	-	-	-	-	-
Kronisk alkoholisme	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
V. Sygdomme i nervesystemet.											
Apopleksi og hjerneemboli	42	11	31	-	-	-	-	-	-	-	-
Meningit (suppurativ)	7	2	5	1	-	-	2	-	1	-	-
Paralysis generalis	3	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre hjernesygdomme	7	4	3	1	-	-	1	-	-	-	-

meddelede dødsaarsaker.

og kjøn.		15—20		20—25		25—30		30—40		40—50		50—60		60—70		70—80		80—90		90—100	
Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8	15	8	22	3	10
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	1	2	-	-	1	1	2	1	3	3	3	3	6	6	3	1	-	-	1	-
-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
12	8	7	6	7	15	5	15	1	4	10	6	1	2	3	1	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	2	6	3	7	3	13	-	4	1	1	-	-
1	-	1	-	-	-	1	-	1	1	-	1	-	-	1	1	1	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

meddelte dødsårsaker.

Liste over de av lægerne

(Forts.). Dødsaaarsak.	Tilsammen.	Derav		Alder							
		Md.	Kv.	0—1		1—5		5—10		10—15	
				Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.
X. Svlster.											
Carcinom (kræft) i huden.....	1	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-
— — - mavesækken	17	5	12	-	-	-	-	-	-	-	-
— — - fordøielsesorg. ellers	6	4	2	-	-	-	-	-	-	-	-
— — - brystkjertelen	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
— — - livmoren	8	-	8	-	-	-	-	-	-	-	-
— — - andre organer, eller med uopgitt sæte	11	7	4	-	-	-	-	-	-	-	-
Sarkom i bensystemet	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— - lymfekjertlerne	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
— - andre organer eller med uopgitt sæte ...	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre svulster	6	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-
XI. Sygdomme i hud, bindevæv, ben og led, som ikke kan henføres under nogen af de foregaaende grupper.											
Hudsygdomme	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-
Ben- og ledsgydomme	3	2	1	-	-	-	-	-	-	1	-
XII. Svangerskaps- og barsel- sygdomme.											
Barselkrampe	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Embooli og thrombose	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
XIII. Andre sygdomme.											
Basedows sygdom	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Ukjendt dødsaaarsak	15	10	5	3	2	1	-	-	-	-	1
XIV. Unaturlig død.											
Selvmord	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ulykkestilfælde:											
a. Drukning	6	5	1	-	-	-	1	1	-	1	-
b. Forbrænding	3	1	2	-	-	1	1	-	-	-	1
c. Andre ulykkestilfælde (med speciel angivelse).	12	11	1	-	1	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	696	336	360	55	41	23	31	9	5	6	12

meddelte dødsårsaker.

mille i 1912. — Av fødslerne var 251 eller 16,6 pro mille utenfor egteskap mot 14,2 pro mille i 1913, 12,6 pro mille i 1912 og 14,6 pro mille i 1911. Overskuddet av fødte over døde blir altsaa 761 eller 15,5 pro mille mot 13,6 pro mille i 1913 og 13,7 pro mille i 1912. (Böckman).

De hyppigste dødsaarsaker var:

Dødsaarsaker.	Dødsfall.	Derav i	
		by.	bygder.
Alderdomssvakhet.....	397	66	331
Lungetuberkulose	381	118	263
Organisk hjerte- og karsygdom	157	58	99
Kræft (cancer og sarkom).....	155	49	106
Lungebetændelse.....	135	45	90
Hjerneslag	111	42	69
Akute katarrer i aandedrætsorganerne og katarralsk lungebetændelse	87	33	54
Tuberkulose utenfor lungerne og miliærtuber- kulose	69	16	53
Medfødt svakhet	58	31	27

Veirighet. Vinteren synes i det hele at ha været mild, undtagen i distrikterne ut mot havet (Hitteren, Ytre og Nordre Fosen), hvor vaaren ogsaa kom senere end i de indre distrikter og var raa og kold. Sommeren beskrives dog som i særlig grad varm og tør, høsten var ogsaa gunstig, saa utbyttet av jorden blev i det hele godt.

Levemaate, hygieniske og økonomiske forhold. I Trondhjem lagdes nye kloaker i en længde av 3 315 meter, særlig i de nybyggede strøk, hvortil vandledningen saamtidig førtes. Ogsaa paa Øen og Lademoen blev større kloakanlæg utført, derav paa sidstnævnte sted større samlekloaker, som nødvendiggjøres ved de begyndte store havnearbeider. — Byggevirksomheten var i begyndelsen av aaret ganske livlig, men blev betydelig hemmet, da krisen utbrød. Der er derfor blit adskillig færre gaarder færdig og tat i bruk end forrige aar. De 10 kommunale arbeiderboliger paa Ulstadløkken er endnu ikke færdige, og som de fleste andre steder staar nu alt arbeide stille paa grund av streiken. At bolignøden under disse omstændigheter forværres er klart, og derved hemmes ogsaa bestræbelserne for at faa forbedret de mange mislige boliger, da man ikke vet at skaffe beboerne husrum imens. — Tilsynet med renholdet i byen er ført paa samme maate som før. Der er ialt foretatt 32 954 eftersyn i gaardene, hvor ved 4 847 er fundet mangler at paatale. I anledning av disse er der desuten gjort 6 428 kontroleftersyn. — Kemiske unsersøkelser utenfor de ved stadsdyrlægen foretagne er paa grund av forholdene kun gjort i ringe utstrækning. —

Tilsyn er ført med verksteder, forsamlingshus, losjihus og kjelderboliger; av disse sidste er der en mængde, som er meget ueheldige, men som man paa grund av bolignøden ikke kan skride ind mot, uten hvor forholdene er rent umulige. Renholdet i forsamlingslokalerne har været ret bra og i verkstedene bedres det efterhvert. Vørst er det med skomakerverkstederne baade paa grund av arbeidets art, og fordi lokalerne ofte er ueheldige, en hel del i mindre gode kjeldere. — Det har fra tidligere tid været almindelig i byen, at de talrike smaa melkeutsalg har staat i direkte forbindelse med rum, som har været benyttet til opholds- og soverum. I den senere tid skrider man altid ind med forbud, naar nye melkeutsalg aapnes, og efterhaanden faar man ogsaa dette ueheldige forhold i ældre lokaler ophævet. Ogsaa her er boligmangelen til hinder. — Desinfektion efter akute og kroniske infektionssygdomme er foregaat som tidligere. Anlæg av vandklosetter sker fremdeles i ganske stor utstrækning. Saagodtsom alle nybygninger forsynes med saadanne, og der anlægges ogsaa en hel del i ældre gaarder.

Av stadsdyrlægens beretning om kontrollen med levnetsmidler m. m. sees, at denne har været ført paa samme maate som før. Kjøtutsalg, slagterier, dyrestalde og pølsefabrikker er blit efterset og fundne mangler paatalt. Iaar har zozolith ikke kunnet paavises i de uttagne prøver av kjøtvarer. Melk og fløte fra melkeforretninger og meierier har været underkastet kemisk og mikroskopisk undersøkelse. Utsalgssteder for frukt, vildt, delikatesser, fisk og kolonialvarer, bakerier og flabrodbakerier var likeledes underkastet eftersyn og kontrol. Tørvene har været regelmæssig inspicerte; forholdene paa fiskebryggerne var nogenlunde tilfredsstillende. Der var omtent overalt indlagt vandledning.

Av beretningen fra den kvindelige assistent for tilsyn med utsatte pleiebarn fremgaar, at der ved aarets begyndelse var 135 barn under helseraadets tilsyn. Der kom til i aaret 76 og utgik 80. 8 barn døde. Behandlingen har i det hele været upaaklagelig, og ønskelige flytninger er altid opnaadd uten helse-raadets indskriden. (Bækman).

I Strinden distrikt blev det kommunale kloaknet i Hommelvik (jf. den trykte medicinalberetning for 1913, side 189) i 1914 baade besluttet og arbeidet dermed begyndt. Det er al ære værdt, at kommunen har tat dette løft, men det var paakrævet at gjøre noget, da forholdene i den tæt bebyggede del av Hommelvik var sanitært mislige, og man intet kunde vente av privat initiativ. (Herlofsen).

I Selbu distrikt er interessen for og forstaaelsen av et forstandig jordbruk i en glædelig og sund fremgang, saa man nu overalt ser smukke og veldyrkede gaarder. — Levemaaten er, som før, ensformig og tilberedelsen av levnetsmidlerne saa som saa, særlig i Selbu; i Tydal synes levemaaten at være kraftigere og bedre. Kaffe nytes i tide og utide, men befolkningen er, som i tidligere beretninger anført, nøisom, arbeidsom og ædruelig. Sedelighetstilstanden kunde være bedre. (C. Meidell).

I Røros distrikt er de hygieniske forhold for Røros vedkommende gjennem-gaaende noksaa gode, mindre gode i de andre herreder. Paa gruberne burde husene og barakkerne være større og holdes renere, og der gjøres ogsaa tid efter anden forbedringer, men de tilfredsstiller ikke hygienens krav. For anlæg af kloaker paa bergstaden er overslag over omkostninger og planer utarbeidet. Levemaaten siges at være god, men ikke ganske sund, og tændernes tilstand er elendig. Ædruelighetsforholdene er noksaa gode, sedeligheten derimot mindre bra. (Stengel).

I Orkeden distrikt var der rik avling av alle landmandsprodukter med god avsetning til gode priser, men samtidig steg ogsaa priserne paa de livsfornødenheter, som jordbrukerne maatte kjøpe, til uhørte høider paa grund av krigen. For arbeiderne vilde dyrtiden været endnu mere trykkende, hvis ikke

Løkkens verk hadde kjøpt ind ca. 50 000 kg. mel, som blev solgt til bedriftens arbeidere til meget stor underpris. Paa samme maate støttet verket sine arbeidere ved at sælge poteter, erter, sukker og risengryn til under indkjøpspris. Da en stor del av befolkningen direkte og indirekte lever av grubedriften, kom der mange penge i cirkulation ved de mange nyanlæg. Paa grund av krigen maatte en del av disse stanse, og da der ogsaa var streik i byggefaget, saa det en kortere tid mørkt ut. Bygden fandt det av den grund nødvendig at sætte et større ekstraordinært veianlæg i arbeide. Paa Orkedalsøren stanset det store sagbruk og høvleri vinteren 1913—1914, men en flerhet av arbeiderne kunde faa plads paa Løkkens verk, hvor nu tyngden av dalførrets industri ligger. Om høsten begyndte grubeselskapet at opføre «Egne hjem», av hvilke man har til hensigt at bygge en større del for én à to familier. — Skoletilsynet blev utført ved besøk i de fleste skoler, og ved korte foredrag om et meget begrænset emne. Det synes, som om barnene gjerne hører paa og følger godt med, men det gjælder at kunne fange interessen, og dertil skal der nogen øvelse. Der blev fortsat med at se over skolebarnenes tænder og undersøke forholdet mellem beskadigede tænder og svulne kjævekjertler (maxillærglandler). (E. Støren).

I Henvne distrikt gav de forskjellige næringsveie, jordbruk, skogdrift og fiskeri godt utbytte. Priserne paa landmandsprodukter steg, især efter krigenes utbrudd, betydelig utover høsten, likesaa fiskepriserne og vedprisen. Fra distriket utførtes en betydelig mængde vildt, men der blev indkjøpt større mængder mel end sedvanlig; man merket litet til nogen panik paa grund av krigen. Landhandlerne sa, at de aldrig nogensinde hadde hat saa stort kontantsalg, og omsætningen var heller større end før. Der foregik i distriket adskillig sildefiske med betydelig indtægt for fiskerne. — Som i foregaaende aar søkte en hel del arbeidere ut av bygden til teglverkerne, grube- og jernbaneanlæg. — Boligerne er gode og store. Renlighetsforholdene i skolerne er meget bra. Der sørges mere og mere for at faa betryggende drikkevand. Befolkningen er ædruelig. Usedeligheten som før. (H. Wedøe).

I Hitteren distrikt var de økonomiske forhold, som særlig er avhængig af fiskerierne, noksaa gode, da fisket, slog godt til. Dette drives nu mest med motorbaater. Da krigen utbrøt, opstod der adskillig panik; handelsstederne blev stormet, saa at der efter faa dage ikke var en melsæk at opdrive. Da de kommunale provianteringsraad blev oprettet, blev stemningen dog straks roligere, og senere har livet gaat sin vaute gang. Nogen indskrænkning i økonomien har neppe fundet sted. Prisen paa fiskeriprodukterne gik sterkt op, og dette utjævet for befolkningen delvis de høiere priser paa andre levnetsmidler. Desuden er kystbefolkningen ikke anlagt for økonomi, som tilfældet er med de fleste af vore bønder. Det hænger sammen med fiskerbefolkningens karakter; de er labile og let paavirkelige, snare til glæde og snare til sorg, sorgløse og letsindige naar tiderne er gode, fortvilet og haabløse, naar fisket slaar feil. De har faa interesser utover, hvad der angaaer de daglige gjøremaal; den politiske interesse er liten; en eller anden avis holdes dog i de fleste hjem. — Der er megen usedelighet blandt ungdommen, og veneriske sygdomme (gonorré) er vistnok ikke sjeldne. De fleste søger dog læge i byerne og unndrar sig derved kontrollen. (Hammer).

I Norder Fosen distrikt kunde man ønske, at renligheten var bedre. Ædruelighetsforholdene er gjennemgaaende gode. En del forsendelser av brændevinskasser til ungdommen ser man dog, likesom en del fyld ved festlige anledninger forekommer. Distriktslægen forstaar i det hele forholdene slik, at ungdommen i bygderne der ikke paa langt nær har saa mange interesser, ikke er optat av saa mange ideelle formaal som flere andre steder. Sedelighetsforholdene er fremdeles ikke bra; antallet av negte barn er noksaa stort. (Brandtzæg).

Sykehus. I Trondhjem er der et kommunalt sykehus med en medicinsk og en kirurgisk avdeling samt avdelinger for epidemiske og tuberkuløse sygdomme, et isolationslasaret og et interneringslokale, en fødselsstiftelse (Dahl's), Hospitalsstiftelsens sindssykeasyl, Kriminalasylet og det katolske St. Elisabeth's hospital. I Strinden distrikt ligger Rotvold sindssykeasyl og Reitgjerdets pleiestiftelse for spedalske. I Røros distrikt er der et pleiehjem for tuberkuløse. I Orkedalen-distrikt findes i hvert av Orkedalen og Meldalen herreder et sykehjem med avdelinger for tuberkuløse syke. I Orkedalen har sykehjemmet (Evjens sykehjem) været stadig fuldt belagt, og for at skaffe plads, har man tatt i bruk en sidebygning. Lægearbeidet har været ulønnet, da lægerne paa denne måta vilde arbeide saken frem. I Meldalen besluttedes hjemmet utvidet ved nybygning av 11 værelser. I disse 2 bygder vil man da raade over 60 sykepladser. Distriktslægen mener dog, at disse halv private sykehuse nu er en saa stor forretning, at der skal megen interesse og energi til for at sørge for deres bestaaen og fremgang. Han holder mere paa smaa bygdesykehus (paa 10—12 pladser), hvor risikoen er mindre. Han har derfor delvis advaret mot disse store tiltak, som det kanskje vil vise sig gaar over de private foreningers kræfter at holde oppen uten offentlig hjælp. (E. Støren). — I Hitteren distrikt er der paa Titran oppført et litet sykehus, som benyttes i fisketiden.

Sykepleien. I Strinden distrikt aapnedes i aaret et rekouvalescent-og arbeidshjem paa «Valheim» i Strinden herred. I Orkedalen distrikt varetages sykepleien for en stor del ved utlærte sykepleiersker, som findes i alle bygder. Sanitetsforeningen i Meldalen lot i 1914 en ung pike utdanne som barselpleierske. Hun har været meget efterspurt. (E. Støren). Den av Hevne tuberkuloseforening lønnede sykepleierske har fortsat sit arbeide med tilsyn av tuberkuløse i Hevne i størst mulig utstrækning. I dette herred synes det, som tuberkulosen er i avtagende, hvorimot ingen bedring kan spores i Heim herred. (H. Wedøe). Lægetilsynet i Hitteren og Frøya lægedistrikter har i aaret udelukkende været ført av distriktslægen paa Hitteren, da kommunelægen paa Nordfrøya i aarets begyndelse fratraadte sin stilling, idet Frøya gik over til et nyt lægedistrikt. Lægestillingen der stod dog det hele aar ubesat. Lægetilsynet har derfor maattet bli mangelfuld. Den lette adkomst med dampskib til Trondhjem og Kristiansund har dog gjort lægenøden mindre trykkende end ventet. Paa grund av naturhindringer (storm, lange avstande) er det ikke sjeldent, at de syke maa vente 1—3 døgn paa lægens ankomst. Sykepleiersker savnes meget; Hitteren sykepleieforening bekoster dog nu utdannelse av en sykepleierske, som blir færdig i 1915. (Hammer). I Ytre Fosen distrikt er sykepleiersker ansat i Ørlandet og Skjørn herreder.

Badeindretninger. I Trondhjem er en anstalt for varme bad, 2 folkebad og 2 sjøbad. I Strinden distrikt drives i Hommelvik fremdeles et forenet badstu- og karbad. Søkningen i 1914 har været bra, saa badet har baaret sig. I Dalens blindeskole er der et prægtig badstubad med dusj og svømmebasin, men kunn til bruk for skolens personale. I Ranheim fabrikker er der et forbundet kar- og dusjbad til gratis benyttelse for arbeiderne. (Herlofsen). I Selbu distrikt er der i Tydalens et badstubad og paa Røros et litet bad, samt ved Røros smeltehytte et rum for arbeiderne med kold og varm dusj. (Stengel). I Ytre Fosen distrikt findes karbad ved Ørlandets meieri til bruk ogsaa for almenheten.

Om amtets **apotek** se den almindelige beretning.

Følgende tabel gir oplysning om antallet av møter i helseraad og av vakinerte:

Lægedistrikter.	Møter i helseraad.	Vakinerte.
Søndre Trondhjems amt	78	6469
Trondhjems stadsfysikat	24	3182
Strinden	1 ¹⁾ 17	1213
Selbu	2 ²⁾ 1	ingen
Røros	3 ³⁾ 6	114
Gulddalen	4 ⁴⁾ 6	304
Opdal	5 ⁵⁾ 1	210
Orkedalen	6 ⁶⁾ 12	431
Hevne	7 ⁷⁾ 3	131
Hitteren	8 ⁸⁾ 3	348
Ytre Fosen	ingen	251
Indre —	9 ⁹⁾ 2	150
Nordre —	10 ¹⁰⁾ 3	135

¹⁾ Strinden 5, Malvik 4, Klæbu 1, Tilder 2, Leinstrand 2, Buviken 2, Byneset 1.
²⁾ Selbu 1. ³⁾ Røros 4, Aalen 1, Holttaalen 1. ⁴⁾ Singsaas 2, Budalen 1, Horg 3. ⁵⁾ Opdal 1. ⁶⁾ Orkedalen 3, Meldalen 5, Gjeitestranden 1, Børseen 1, Børseskogen 2. ⁷⁾ Hevne 1, Heim 2. ⁸⁾ Hitteren 3. ⁹⁾ Rissen 1, Agdenes 1. ¹⁰⁾ Osen 1, Roan 2,

Kvaksalveri. I Hitteren distrikt søker befolkningen paa Sørhitteren av og til en kvaksalver fra Aure.

XVII. Nordre Trondhjems amt.

Lægedistriktsinddeling, flateindhold, indbyggere, medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flate- indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 1ste decb. 1910.	Læger.	Tandlæger.	Jornmødre.	Hjelpe- vakinater.
Amtet		22495,14	84 640	36	8	53	44
1. Stjørdalen		2 252,16	11 032	5	-	5	4
	Stjørdalen	52,32	3 171	3	-	2	2
	Laanke	189,05	1 348	-	-	1	-
	Skatval	97,90	1 776	-	-	-	-
	Hegre	613,52	2 572	1	-	1	1
	Meraker	1 299,37	2 165	1	-	1	1
2. Frosta		646,72	7 986	2	1	4	4
	Frosta	75,23	2 950	1	-	1	1
	Aasen	140,30	1 981	1	-	1	1
	Leksviken	431,19	3 055	-	1	2	2

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flate- indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 1ste decb. 1910.	Læger.	Tandlæger.	Jormedre.	Hjælp- vaknemødre.
3. Levanger	Levanger, kjøbstad .	2 078,84	13 256	7	1	6	4
	0,42	1 646	4	1	2	-	-
	Levanger	140,24	2 843	-	-	-	1
	Skogn	340,30	3 863	1	-	1	1
	Værdalen	1 597,88	5 904	2	-	3	2
4. Inderøen		985,28	10 703	3	1 ¹⁾	9	5
	Yttereen	28,04	841	-	-	3	1
	Mosviken	137,33	865	-	-	1	1
	Verran	414,58	1 687	-	-	2	1
	I n d e r ø e n	91,57	2 944	2	-	1	-
	Røra	28,30	879	-	-	-	1
	Sandvollan	26,42	730	-	-	1	-
	Sparbu	259,04	2 757	1	1 ²⁾	1	1
5. Stenkjær		2 193,89	11 340	6	2	9	6
	Stenkjær, ladested .	0,87	2 459	5	2	3	-
	Egge	50,82	1 372	1	-	-	1 ³⁾
	Stod	258,81	932	-	-	1	-
	Kvam	374,67	1 137	-	-	1	1
	Beitstaden	200,92	1 886	-	-	1	1
	Malm	258,40	994	-	-	1	1
	Namdalseidet	623,39	1 270	-	-	2	1
	Ogndalen	426,01	1 290	-	-	-	1 ³⁾
6. Grong		7 038,73	6 020	3	-	4	6
	Hølandet	561,09	1 063	-	-	1	1
	G r o n g	4 071,29	2 671	2	-	2	4
	Snaasen	2 406,35	2 286	1	-	1	1
7. Lierne	Lierne	2 970,43	1 606	1	-	2	2
8. Namsos		1 302,37	7 798	5	3	4	3
	N a m s o s , ladested .	0,34	2 533	3	3	1	-
	Klingen	352,49	1 539	1	-	1	1
	Vemundvik	240,55	1 302	-	-	1 ³⁾	1
	Overhallen	708,99	2 424	1	-	1	1
9. Fosnes		1 323,00	4 486	1	-	3	3
	Otterøy	272,10	1 685	-	-	1	1
	Fosnes	588,72	1 009	-	-	1	1
	F l a t a n g e r	462,18	1 792	1	-	1	1
10. Kolvereid		1 085,30	5 102	1	-	3	3
	Kolvereid	437,26	2 090	1	-	1	1
	Foldereid	513,20	900	-	-	1	1
	Nærø	134,84	2 112	-	-	1	1
11. Vikten		618,42	5 311	1	-	4	4
	V i k t e n	317,27	3 276	1	-	2	2
	Leka	108,11	1 201	1	-	1	1
	Gravik	193,04	834	-	-	1	1

¹⁾ Desuden praktiserer inden distriket 4 paa Stenkjær bosatte jormedre. ²⁾ Bor i Stenkjær. ³⁾ Er bosat i Namsos.

Sundhetstilstanden synes i det hele tat at ha været ganske god inden de fleste lægedistrikter; kun fra Stjørdalen betegnes den som mindre god og fra Inderøen som nogenlunde god. Av viktigere epidemiske sygdomme hadde skarlagensfeber, kikhoste og akut diarré større utbredning inden flere lægedistrikter. Det samlede antal anmeldte epidemiske sygdomstilfælde inden amtet utgjorde 6 831 med 165 dødsfall mot henholdsvis 6 506 og 141 aaret forut.

Dødeligheten. De dødes antal utgjorde 1 297 eller 15,1 pro mille av den beregnede tilstedeværende middelfolkemængde (86 174). I 1913 var dødeligheten 14,1 pro mille.

Med hensyn til de **epidemiske sygdomme** i almindelighet henvises til tabellen paa side 205 og 206, sammendraget efter lægernes opgaver.

Av **tyoidfeber** anmeldtes ialt 8 tilfælde med 1 dødsfall. En voksen mand behandles i Stjørdalen paa det militære sykehus. En kvinde døde i Levanger distrikt, før blodprøve kunde foretages, saa diagnosen kan være tvilsom (H. G. Buch). De 3 tilfælde i Stenkjær ladested forekom alle i en gaard, hvor der var en større slagterforretning; samtlige indlagdes i isolationslokalet, og grundig desinfektion blev foretatt. Fra en overfyldt bingebur var der mulighet for tilslig til en brønd paa gaardspladsen, hvor der tillike var en vandpost. Denne blev fjernet og brønden tilkastet, hvorefter ingen flere angrepes. (A. Schnitler). Den fra Vikten distrikt opførte mand hadde været i tjeneste i Strinden og bragte smitten med sig derfra. (I. Waage).

Av **cerebrospinalmeningit** angrepes en gut i juli i Stenkjær landdistrikt; han døde; i november indsygnet et pikebarn i Namsos landdistrikt, men nærmere oplysninger mangler.

Akut poliomyelit opføres med 9 tilfælde og 2 dødsfall. Av de 2 angrepne i Stjørdalen distrikt var den ene, en voksen pike, ganske alvorlig syk; i det hus, hvor hun bodde, var der mange barn, men ingen av disse blev syke. Paa Speikan i Grong distrikt blev en gjetergut syk i august, men kom sig helt, mens et pikebarn paa Hølandet i december døde av sygdommen. (K. Haug). Paa Mo i Fossnes distrikt blev en 29 aar gl. kone syk i juni og i juli et 4 aar gl. pikebarn. De bodde ca. 15 minutters vei fra hinanden, men smittekilden kunde ikke opdages for nogen av dem. Konen var noksaa daarlig og blev noget ud i sygdommen indlagt i Namdalens amtssykehus. (P. Johnson). I Vikten distrikt forekom 3 tilfælde med 1 dødsfall. Paa Vaagsenget i Vikten herred blev en 14 aar gl. pike syk i juli og døde efter faa dages sygdom, med lammelse av underextremitter og truncus, sandsynlig av respirationslammelse. I samme maaned blev en 3 aar gl. gut syk paa Bergstranden ca. 3 km. fra Vaagsenget og i september en 10 aar gl. gut paa Fjukstad ca. 10 km. fra ovennævnte steder, uten at dog nogen forbindelse mellem disse kunde paavises. Hos sidstnævnte patient blev tilbake en lammelse og atrofi av skuldermuskulaturen. (I. Waage).

Av **skarlagensfeber** anmeldtes ogsaa dette aar ikke faa tilfælde, ialt 272 med 4 dødsfall, men større epidemisk utbredning synes ikke at ha fundet sted inden de forskjellige distrikter undtagen Namsos. De fleste angrepne behandles i 1ste kvartal av aaret, og sygdommens forløp var vistnok i det hele let.

Difteri (croup) anmeldtes med ialt 33 tilfælde og 8 dødsfall, derav 25 med 8 dødsfall i Stjørdalen, Frosta og Levanger distrikter.

Kikhoste hersket epidemisk inden en større del av amtet; ialt anmeldtes 551 tilfælde med 10 dødsfall. De fleste syke er meldt fra Grong, Namsos og Fossnes distrikter. Halvparten av de anmeldte skriver sig fra aarets 4de kvartal.

Epidemiske sygdomme.

	Ialt kjendte tilfælde.	dødsfald.	Tiden er opgit for	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Tyfoidfeber.....	8	1	8	2	-	-	-	-	2	-	1	3	-	-	-
Cerebrospinalmeningit.....	2	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Akut poliomyelit.....	9	2	9	-	1	-	-	-	1	3	2	1	-	-	1
Skarlagensfeber.....	272	4	272	62	55	42	22	24	24	15	8	4	4	4	5
Meslinger.....	5	-	5	1	-	2	-	3	3	-	-	-	1	-	-
Difteri (croup).....	33	9	32	9	4	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Blodgang.....	5	1	5	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4
Barselfeber.....	2	-	2	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Pyæmi, sephæmi.....	13	6	9	1	2	2	-	-	1	-	-	-	2	-	1
Pemfigus (hos nyfødte).....	2	1	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Rosen.....	40	3	40	3	6	3	5	2	4	3	1	4	6	2	1
Røde hunde.....	18	-	18	2	2	-	1	-	12	1	-	-	-	-	-
Vandkopper.....	59	-	59	11	8	16	8	3	5	5	-	1	2	-	-
Kusma.....	6	-	6	1	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Kikhoste.....	551	10	547	23	43	32	32	19	26	33	26	40	84	85	104
Akute katarrer i aandedrætsorganerne.....	3182	29	3173	578	377	377	258	254	291	156	123	120	148	261	230
Influensa.....	271	3	271	58	21	33	38	25	23	15	11	4	14	14	15
Lungebetændelse.....	458	68	458	54	55	64	64	42	40	8	7	13	22	36	53
Pleurit.....	200	-	200	20	20	24	23	18	18	15	10	10	12	17	13
Gigtfeber.....	144	1	144	13	16	24	11	7	17	17	5	8	8	8	10
Akut diarré (kolerine).....	1546	26	1546	40	60	38	42	68	72	338	558	112	77	90	51
Skjørifikation.....	5	-	5	1	-	1	1	-	1	-	-	-	-	-	1
Tilsammen	6831	165	6812	880	671	663	505	465	543	617	752	320	389	517	490

Epidemiske sygdomme.

(Forts.).

	Fordeling paa lægedistrikterne.																				
	1		2		3		4		5		6		7		8		9		10		
	Stjør-dalen.	Frosta.	Levanger.	Inderoen.	Stenkjær.	Grong.	Lierne.	Namsos.	Fosnes.	Kolver-eid.	Vikten.										
	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	
Tyfoideber	1	-	-	-	1	1	-	-	3	-	-	-	-	2	-	-	-	-	1	-	
Cerebrospinalmeningit	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	
Akut poliomelylit	2	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	-	-	-	2	-	-	-	3	1	
Skarlagensfeber	27	1	-	-	16	-	38	1	22	-	4	-	11	-	99	1	34	1	-	21	
Meslinger	2	-	-	-	-	2	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Difteri (croup)	7	3	9	3	9	2	1	-	-	-	-	-	-	6	1	1	-	-	-	-	
Blodgang	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	1	-	-	-	
Barselfeber	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Pyæmi, sephæmi	3	1	-	-	-	-	-	1	1	4	1	2	2	-	3	1	-	-	-	-	
Pemfigus (hos nyfødte)	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Rosen	5	-	1	1	11	-	5	-	7	2	3	-	-	-	2	-	1	-	-	5	
Røde hunde	13	-	-	-	1	-	-	-	3	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	
Vandkopper	10	-	-	-	9	-	1	-	2	-	1	-	-	-	30	-	-	-	-	6	
Kusma	-	-	-	-	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Kikhoste	29	1	5	-	52	2	16	1	10	1	190	1	-	-	103	1	122	3	24	-	
Akute katarrer i aandedrætsorganerne	714	5	59	-	541	7	275	4	545	2	304	2	1	-	322	-	107	3	129	2	
Influensa	44	-	6	-	43	-	25	3	88	-	23	-	-	-	7	-	-	14	-	21	
Lungebetændelse	152	18	35	12	105	14	51	9	43	6	18	1	2	1	13	4	5	-	8	2	
Pleurit	26	-	16	-	36	-	19	-	26	-	15	-	3	-	23	-	2	-	12	-	
Gigtfeber	26	-	2	-	14	-	24	-	36	1	11	-	-	-	16	-	1	-	8	-	
Akut diarré (kolerine) .	406	6	24	-	221	2	165	2	445	9	56	1	5	-	133	2	14	-	12	2	
Skjørbuk	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Tilsammen	1472	35	158	16	1061	28	628	21	1238	24	629	8	22	1	761	10	289	7	211	7	362
																				8	

Akut diarré (kolerine) var hyppigere end vanlig; der anmeldtes ialt 1 546 tilfælde med 26 dødsfald. Av de 406 behandlede i Stjørdalen distrikt var 169 soldater. Sygdommen optraadte rent explosionsagtig i juli og augnst. (Knutsson). I Frosta distrikt var kolerine hyppig baade hos barn og voksne med ganske voldsomme symptomer. (Berg-Nilssen). I Vikten distrikt var sygdommens forløp tildels alvorlig med blodige uttømmelser. (I. Waage).

Skjørbusk iagttoges hos 5 personer i Stjørdalen distrikt; nærmere meddelelse foreligger ikke.

For **fnat** behandledes 71 individer, de fleste i Stjørdalen (24) og Kolvereid (23). I sistnævnte distrikt forekom sygdommen hele aaret i Nord-salten. Hertil bidrog, at en hel del ikke lod sig ordentlig behandle, men klusset selv med for 10 øre «svoger»¹⁾ av og til. Sygdommen spredte sig stadig paany fra skolerne, hvor der er internat. (H. Lie).

Favus behandledes hos en gut i Stjørdalen distrikt.

Mycosis tonsurans sees ikke sjeldent i Frosta distrikt hos budeier og andre, som steller med hester og kreaturer. (Berg-Nilssen).

Veneriske sygdomme. Utenfor sykehus behandlede tilfælde vil sees av følgende tabel:

Sygdom.	Tilfælde.	Fordeling paa lægedistrikterne:								
		1 Stjørdalen.	2 Frosta.	3 Levanger.	4 Indreene.	5 Stenkjær.	8 Namsos.	10 Kolvereid.	11 Vikten.	
Syfilis, medfødt	1	-	-	-	-	-	1	-	-	
— erhvervet	5	5	-	-	-	-	-	4	1	
Gonorré, uretrit	50	12	1	8	2	8	10	4	5	

Tuberkulose. Om de i aarets løp anmeldte og av tuberkuloseprotokollerne utgaaede tilfælde av tuberkuløse sygdomme henvises til tabellen i den almindelige beretning. — Dødsfald av lungetuberkulose utgjorde i henhold til lægernes dødsaaarsakslistre for det hele amt 16,7 pct. av samtlige ved sygdom foraaarsakede dødsfald og 19,7 pct. av dødsfald av ikke epidemiske sygdomme. For byerne var forholdet 13,0 og 15,5 pct. og for bygderne 17,0 og 20,1 pct. — Der henvises forøvrig til tabellen paa næste side. — Distriktslægen i Indreene bemerker, at han har det indtryk, at tuberkulosen er smaat i avtagende i distriktet. Folket viser sig meget interessert i bestrebelsene for sygdommens motarbeidelse. Det er sjeldent, at nogen skyr de syke av frygt for smitte, da renligheten hos dem er gjennemgaaende bra gjennemført. Paabudet om renlighet i forsamlingshus har ganske sikkert gjort meget til utbredelse av forstaaelsen av sygdommens natur. Indlæggelse i pleiehjem støter sjeldent paa motstand, i regelen uttaler de syke selv ønske om at komme dit. Overlæge Klaus Hanssens brochure utdeles i alle hjem, hvor tuberkuløse opholder sig. I flere ungdomslag har distriktslægen holdt foredrag om sygdommen; det er tydelig, at den opvoksende slægt har følelsen av, at det er en folkesygdom, hvor det gjelder, at man «løfter

¹⁾ Skal betyde svovl (sulfur sublimatum).

Døde av lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne dødsfall ved			
	sygdom.	lunge-tuberkulose.	epidemiske sygdomme.	ikke epidemiske sygdomme.
Stjørdalen	168	28	35	133
Frosta	108	14	16	92
Levanger	191	35	28	163
Levanger kjøbstad	26	5	5	21
Bygder	165	30	23	142
Inderøen	154	17	21	133
Stenkjær	131	15	24	107
Stenkjær ladested	32	3	6	26
Bygder	99	12	18	81
Grong	64	10	8	56
Lierne	20	4	1	19
Namsos	88	13	10	78
Namsos ladested	42	5	5	37
Bygder	46	8	5	41
Fosnes	58	17	7	51
Kolvereid	45	9	7	38
Vikten	59	19	8	51
Nordre Trondhjems amt.	1086	181	165	921
Derav i byer ¹⁾	100	13	16	84
— bygder	986	168	149	837

i flok». (Angell). — I Stenkjær distrikt merkes omtrent aldrig uvilje mot indlæggelse i pleiehjem, men meget ofte er der mangel paa plads i disse, saa indlæggelse ikke kan ske saa hyppig, som ønskelig kunde være. (A. Schnitler). — I Fosnes distrikt hadde en større del av de, som døde, lidt av tuberkulose i adskillige aar. Den ældste, en kone, som snart vilde fyldt 80 aar, skal ha været syk i omtrent de 30 sidste aar, og hverken hun eller hendes omgivelser vilde høre tale om, at hun skal ha «tæring». Inden sin død smittet hun dog sin datter, som var den, som væsentlig pleiet hende. — Smittefrygten er meget stor, saalænge folk ikke selv har faat sygdommen i huset; men er det blit tilfældet, kan det ofte være vanskelig nok at faa dem til at overholde de paabudte forsigtighetsregler. (P. Johnson). — Fra Vikten anfører distriktslægen, at det er bemerkelsesværdig, hvor ofte tuberkulosen forløper yderst langsomt inden distriktet i motsætning til paa Nordmøre, hvor han tidligere har praktisert. Antagelig har folket paa grund av sygdommens store utbredelse gjennem længere tid erhvervet en relativ stor immunitet mot den, mens den i Nordmøres bygder var saa ny, at man med bestemthet angav den første, som bragte sygdommen fra Kristiansund til Sunndalen. (I. Waage).

Spedalskhet. I Frosta distrikt findes kun en spedalsk person i Frosta herred, en kvinde, som har hat sygdommen i 10 à 12 aar (Berg-Nilssen). I Fosnes distrikt var der fremdeles 3 spedalske, 1 i Fosnes herred og 2 i

Obstetriciske operationer.

Indikation.	Tangforløsning.			Vending.				Uttrækning ved bækkenendeleie.			Efterbyrdsoperation.		Keisersnit.	
	Mødre.		Barn.	Mødre.		Barn.		Mødre.		Barn.	Mødre.		Mor.	Barn.
	Lev.	Lev.	Df.	Lev.	D.	Lev.	Df.	Lev.	Lev.	Df.	Lev.	Lev.	Lev.	Lev.
Risvækkelse.....	42	1) ¹⁾ 41	2	-	-	-	-	2	3) ³⁾ 2	4) ⁴⁾ 2	-	-	-	-
Trangt bækken.....	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nervøse anfall (Ecclampsie?)	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ueftergivelige fødselsdele.....	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Myomer i livmoren, svulst i det lille bækken	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
Placenta prævia og blødning	-	-	-	1) ²⁾ 1	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-
Tverleie.....	-	-	-	2	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-
Tilbakeholdelse	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-
Tilsammen		47	44	4	3	1	1	3	2	2	2	3	1	1
				48		4		4		4				

14

¹⁾ Derav en 1ste tvilling, 2den forløst (lev.) ved uttrækning, hvor utfald for moderen er anført. ²⁾ Dødsårsak: Blødning.
³⁾ Derav en 2den tvilling, 1ste forløst (lev.) ved tang. ⁴⁾ 1 trillingfødsel (1 trilling lev.; 2 trillinger dødfødte).

Fødte og døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde					
	leven-de.	død-fødte.	ialt.	0—1 aar.	i 1ste døgn.	paa barsel- seng.	ved ulyk- kelige hæn- delser.	ved selv- mord.
Stjørdalen.....	325	8	189	22	2	-	3	1
Frosta.....	183	6	131	9	3	-	6	1
Levanger	343	5	233	19	-	-	5	1
Levanger kjøbstad.....	36	1	35	2	-	-	1	-
Bygder	307	4	198	17	-	-	4	1
Inderøen	219	3	162	10	2	-	3	1
Stenkjær	258	5	156	19	1	-	1	1
Stenkjær ladested	67	-	38	6	-	-	-	-
Bygder	191	5	118	13	1	-	1	1
Grong	141	-	80	7	2	2	1	2
Lierne	32	1	30	3	-	-	1	-
Namsos	202	4	103	5	-	-	3	-
Namsos ladested	87	-	50	3	-	-	-	-
Bygder	115	4	53	2	-	-	3	-
Fosnes	84	5	68	9	2	-	-	-
Kolvereid	113	4	68	5	1	1	2	-
Vikten	149	5	77	7	1	1	6	-
Nordre Trondhjems amt	2049	46	1297	115	14	4	31	7
Derav i byer.....	190	1	123	11	-	-	1	-
— - bygder.....	1859	45	1174	104	14	4	30	7

Flatanger. (P. Johnson). I Kolvereid distrikt opholder ogsaa en spedalsk sig hjemme. (H. Lie).

Blegsot og anæmi forekommer ofte i Vikten distrikt. Der kjøpes en masse «kraftmedicin» fra apoteket, og det nyttet litet at gjøre opmerksom paa, at melk og havregrøt er et mere værdifuldt styrkemiddel i mange tilfælde end mange flasker av jerntinkturer og syruper av forskjelligt slags, som fabrikanterne oversvømmer landet med, og som ødelægger en masse penge baade for rik og fattig, men mest for de sidste. (I. Waage).

Om amtets sindssyke se den almindelige beretning.

I Frosta distrikt er der utsat en hel del barn omkring paa gaardene saavel hjemmehørende inden distriktsområdet som fra distrikterne omkring, især fra Trondhjem. Disse har det, saavidt distriktslægen bekjendt, meget bra og forpleies, som de skulde være «husets egne.»

Obstetriciske operationer. Av læger utførtes i alt 60 saadanne, derav i Stjørdalen distrikt 10, i Frosta 4, i Levanger 3, i Inderøen 14, i Stenkjær 12, i Grong 1, i Lierne 1, i Namsos 8, i Fosnes 1, i Kolvereid 5 og i Vikten 1. Angaaende indikationer og utfald henvises til tabellen paa foregaaende side.

Distriktslægen i Vikten beretter om et tilfælde, som viser, i hvilken forvilet stilling man kan komme i et vidstrakt distrikt langt fra sykehus og fødselsstiftelse. Han skriver: Den 20de juni kl. 5 morgen reiste jeg til Brossø til en fødende efter anmodning fra jormoren paa ytre Vikten, 60 km. fra min bolig paa Rørvik. Det var en 31-aarig kone, som skulde ha sit 3die barn. Imidlertid fandtes der ved undersøkelsen en svulst i det lille bækken av størrelse som en stor potet, fastsiddende og haard og dannende en absolut fødselshindring. Den var ogsaa saavidt stor, at forløsning ved mutilation var umulig. Der var altsaa bestemt indikation for keisersnit, som jo jeg ikke kunde utføre, og som selv en øvet kirurg vilde ha kviet sig for under de forholde. Men til Rørvik var der 60 km. og fra Rørvik til Namsos sykehus omtrent 70 km., tilsammen 130, og fødselen var i fuld gang med noksaa sterke veer. Vi fik imidlertid konen ombord i min motorbaat, som heldigvis har en udmerket kahyt, og sammen med hendes mand og jormoren satte jeg saa kurseren til Namsos. Det var heldigvis fint veir, og ved midnat var vi paa Namsos. Ved svære opiumsdoser var det lykkedes at holde veerne tilbake, saaat konen slet ikke led saa meget underveis, som jeg hadde frygtet. — Sykehuset var varslet pr. telefon, og der blev øieblikkelig gjort keisersnit, og baade konen og barnet var frelst. Disse to liv hadde vistnok strøket med, hvis vi ikke hadde hat motorbaat og telefon, og av disse var vel i dette tilfælde motorbaaten det vigtigste. Men det var en lang dag, mens vi stadig hørte den fødende smaajamre sig i kahytten. (I. Waage).

Om **jormorhjælpen** se tabellen i den almindelige beretning. —

Dødsfald paa barselseng. Efter presternes opgaver døde 4 kvinder paa barselseng. Lægerne har opgit dødsaaarsaken for 2 kvinder, for den ene emboli og thrombose, for den anden blødning.

Fødte og døde. Antallet vil sees av tabellen paa foregaaende side.

Der blir et overskud av 752 fødte og forholdet mellem fødte og døde = 100 : 63,3.

De **hyppigste dødsaaarsaker** var:

Dødsaaarsaker.	Antal dødsfald.	Derav i	
		byer. ¹⁾	bygder.
Alderdomssvakhet.....	264	18	246
Lungetuberkulose	181	3	168
Kræft (Cancer og sarkom)	86	6	80
Organisk hjerte- og karsygdom (arteriosclerose)	79	14	65
Krupøs lungebetændelse	68	3	65
Hjerneslag	54	10	44
Tuberkulose utenfor lungerne og miliaertuberkulose.....	53	6	47
Akut bronkit og katarralsk lungebetændelse ..	29	4	25
Medfødt svakhet	29	-	29
Akut gastro-enterit	26	4	22

Veirliget. Efter de derom foreliggende meddelelser synes vinteren at ha været nogenlunde mild, tildels med daarligt føre, vaaren var for det meste kold, sommeren derimot meget varm og tør, saa utbyttet af høihøsten blev godt, mindre derimot av korn, rodfrugter og havevekster.

Levemaate, hygieniske og økonomiske forhold. Den økonomiske tilstand i Frostas distrikt er ialfald i Aasen og Frostas herreder meget stabil. Distriket er først og fremst et jordbruksdistrikt med gjennemgaaende smaa og middelstore gaarder, som i de senere aar har git et jevnt godt utbytte. I Aasen er der ogsaa en del fabrikvirksomhet. Der er ogsaa i Aasen flere større og mindre vandfald, som foruten at avgj drivkraft til enkelte fabrikker og bruk ogsaa driver et par elektriske anlaeg, som forsyner en større del av bygden med lys, varme og drivkraft for smaaindustri. — Levemaaten er gjennemgaaende god, men maten noget ensformig og maaltiderne altfor hyppige som gjerne ellers paa landsbygden. Renligheten maa siges at staa høit, ialfald i Aasen. Folket er ædrueligt. (Berg-Nilssen).

I Leka og Gravik herreder av Vikten distrikt siges de hygieniske forhold at være ganske gode. Der er faa huse, hvor der kun er et værelse og et litet forrum (bislag). Der er bygget en del smaahuse med stue, kamfers, kjøkken og et par soverum ovenpaa. Der findes ogsaa flere store gaarder med 10 til 15 kjør og hester og smaafæ. Kosten bestaar hovedsagelig av fisk, poteter, melk, brød og grøt. Kjøt brukes litet. Kaffe drikkes først og sidst, derimot brukes der litet av alkoholholdige drikke. Sædeligheten er bra. (C. Henrichsen).

Sykehus. I Stjørdalen er der paa Værnesmoen et militært sykehus, som er aapent under vaabenøvelserne, doktor Ellen Seips sykehus for skrofuløse barn paa gaarden Vikans grund, samt i Hegre et pleiehjem for tuberkuløse. I Levanger ligger Indherreds amtssykehus og i Verdalen et tuberkulosehjem. I Stenkjær er der et isolationslokale for epidemiske sygdomme og et pleiehjem for tuberkuløse. I Vemundvik herred ligger like utenfor bygrænsen for Namsos ladested Namdalens amtssykehus med tilknyttet tuberkulosehjem.

Badeindretninger. I Stjørdalen distrikt er der et styrtdbad ved det militære sykehus, Stjørdalshalsen har et forenet badstu- og karbad, hvor der leveredes ialt omrent 3 500 bad; i Hegre findes en badstue. I Levanger er der et damp- og karbad ved amtssykehuset og et skolebad med dusj og karbad for folkeskolens barn; det benyttes ogsaa et par dage om uken som folkebad. I Verdalen har man et forenet kar- og badstubad. I Indrelen distrikt findes ved Kirknes og Hustad meieri karbad. I Stenkjær ladested er et folkebad (kar- og badstubad), aapent 1 dag i uken, desuden et privat damp- og karbad. I Grong distrikt findes 3 badstuer efter finsk mønster. I Namsos distrikt er sykehusets badeindretning tilgjængelig for publikum, desuden er der en badstue paa Øisletten og paa Mælen i Overhallen. Disse benyttes dog litet. (Rüsing). I Kolvereid er der en badstue, som holdes aapen av og til; desuden er der bad ved Salsbrukets træsliperi.

Om amtets apothek se den almindelige beretning.

Følgende tabel gir oplysning om antallet av møter i helseraad og av vakcinerte:

Lægedistrikter.	Møter i helseraad.	Vakcinerte.
Nordre Trondhjems amt	77	2090
Stjørdalen	1) 12	163
Frosta	2) 4	128
Levanger	3) 9	379
Inderøen	4) 6	323
Stenkjær	5) 12	272
Grong	6) 4	82
Lierne	2	49
Namsos	7) 8	294
Fosnes	8) 4	95
Kolvereid	9) 6	110
Vikten	10) 10	195

¹⁾ Stjørdalen 4, Skatval 3, Laanke 1, Hegre 2, Meraker 2. ²⁾ Frosta 2, Aasene 2. ³⁾ Levanger by 3, Levanger herred 2, Værdalen 3, Skogn 1. ⁴⁾ Værran 2, Sparbu 3, Røra 1. ⁵⁾ Stenkjær ladested 2, Egge 2, Ogdalen 3, Stod 1, Kvam 2, Beitstaden 1, Malm 1. ⁶⁾ Grong 1, Hølandet 1, Snaaseu 2. ⁷⁾ Namsos ladested 4, Vemundvik 3, Overhallen 1. ⁸⁾ Fosnes 1, Otterøy 1, Flatanger 2. ⁹⁾ Kolvereid 3, Foldereid 2, Nærø 1. ¹⁰⁾ Vikten 4, Gravik 4, Leka 2.

XVIII. Nordlands amt.

Lægedistriktsinddeling, flateindhold, indbyggere, medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flate- indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 1ste decb. 1910.	Lægen.	Tandlæger.	Jormødre.	Hjælp- vakinater.
Amtet		38646,07	161 105	49	9	109	76
1. Bindalen	Bindalen	1 498,33	2 502	-	-	2	2
2. Brønnøy	Brønnøy	382,86	5 779	2	-	2	2
	Vik	150,37	3 274	1	-	1	1
3. Velfjord	Velfjord	232,49	2 505	1	-	1	1
		600,89	1 425	-	-	1	1

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flate- indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 1ste decb. 1910.	Læger.	Tandlæger.	Jornløse.	Hjælp- valkmaterer.
4. Vega	Vega	147,27	2 422	-	-	1	1
5. Alstahaug		581,38	7 832	3	1	5	4
	Stamnes	316,76	2 773	1	1	2	2
	Alstahaug	91,79	1 432	1	-	1	1
	Herøy	172,83	3 627	1	-	2	1
6. Tjøtta	Tjøtta	866,80	3 318	1	-	3	2
7. Vefsen		3 417,56	6 615	2	1	3	1
	Mosjøen, ladested ..	0,83	1 721	2	1	1	1
	Vefsen	3 416,73	4 894	-	-	1) 2	1) 1
8. Hatfjelldalen	Hatfjelldalen	3 064,08	1 061	-	-	1	1
9. Ranen		6 268,26	16 651	3	-	7	5
	Nesna	580,90	4 700	1	-	1	1
	Dønnes	87,18	1 370	-	-	1	1
	Hemnes	1 692,46	4 689	1	-	3	2
	Mo	3 907,72	5 892	1	-	2	1
10. Lurøy		1 159,64	6 214	2	-	5	4
	Lurøy	270,86	2 107	1	-	2	2
	Træna	17,36	620	-	-	1	1
	Meløy	871,42	3 487	1	-	2	1
11. Rødøy	Rødøy	696,83	2 666	1	-	2	1
12. Gildeskål		1 896,03	6 027	1	-	3	4
	Gildeskål	665,31	4 166	1	-	2	3
	Beiarn	1 230,72	1 861	-	-	1	1
13. Bodø		673,40	10 113	7	3	8	3
	Bodø, kjøbstad	1,03	4 895	4	3	3	-
	Bodin	672,37	5 218	3	-	2) 5	2) 3
14. Folden		2 270,75	4 844	1	-	3	3
	Sørfold	1 563,48	2 641	1	-	1	1
	Nordfold	533,06	1 375	-	-	1	1
	Kjærringøy	174,21	828	-	-	1	1
15. Skjerstad		3 980,19	11 876	4	-	7	4
	Skjerstad	510,72	1 800	-	-	2	1
	Fauske	994,61	6 760	3	-	3	2
	Saltdalen	2 474,86	3 316	1	-	2	1

¹⁾ Den ene av disse bor i Mosjøen. ²⁾ 2 av disse bor i Bodø.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flate- indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 1ste decb. 1910.	Læger.	Tandlæger.	Jormedre.	Hælpe- vakmødre.
16. Steigen		450,86	3 462	1	-	2	2
	Steigen	265,45	2 235	1	-	1	1
	Leiranger	185,41	1 227	-	-	1	1
17. Hamarøy	H a m a r ø y	1 058,83	3 104	1	-	2	2
18. Lødingen		1 249,63	4 055	1	-	4	4
	Lødingen	1 026,02	2 787	1	-	3	3
	Tjeldsund	223,61	1 268	-	-	1	1
19. Tysfjord	T y s f j o r d	1 608,08	3 143	1	-	2	2
20. Narvik statslæge- distrikt	N a r v i k , k jøbstad .	12,82	4 922	3	2	4	1
21. Ofoten		2 998,28	7 166	1	-	6	6
	E v e n e s	574,85	4 073	1	-	3	2
	A n k e n e s	2 423,43	3 093	-	-	¹⁾ 3	¹⁾ 4
22. Værøy	V æ r ø y	28,87	1 501	1	-	2	2
23. Flakstad	F l a k s t a d	298,98	3 242	2	-	2	2
24. Buksnes	B u k s n e s	169,01	5 524	1	-	4	2
25. Borge	B o r g e	256,79	4 533	-	-	4	2
26. Gimsoy	G i m s ø y	185,34	1 625	-	-	2	2
27. Austlofoten	V a a g a n	286,17	5 828	1	1	5	3
28. Hadsel		944,02	12 472	4	1	10	2
	H a d s e l	765,42	8 037	3	1	8	1
	Bø	178,60	4 435	1	-	2	1
29. Sortland		1 594,62	11 183	5	-	7	6
	S o r t l a n d	586,82	3 536	3	-	2	2
	Øksnes	408,22	3 293	1	-	1	1
	Dverberg	599,58	4 354	1	-	4	3

¹⁾ En av disse bor i Narvik.

Sundhetstilstanden var mindre tilfredsstillende end i 1913, specielt forekom der adskillig flere tilfælde av meslinger, kikhoste, difteri, akute katarrer i aandedrætsorganerne, lungebetændelse og pleurit end i aaret forud. Der meldtes saaledes af epidemiske sygdomstilfælde i alt 10 832, hvorav 284 med dødelig utgang, mot henholdsvis 9 596 og 210 i 1913.

Dødeligheten var 13,1 pro mille af den opgivne tilstedeværende middelfolkemængde. Se tabel II. I 1913 var det tilsvarende tal 12,3.

Om de **epidemiske sygdomme** i almindelighed henvises til tabellen paa side 217—219. Jfr. forvrig sidste tabel i den almindelige beretning.

Tyfoidefeber. Det for Skjærstad opførte dødsfald var hos en ung sjømand, som var behandlet paa Romsdals amts sykehus. I Narvik begyndte i slutten af aaret en epidemi, som fortsatte ind i det nye aar. Tilfældene optraadte spredt, og var uten paa viselig sammenhæng; saasnart man var klar over diagnosen, blev de syke indlagt paa lasaret og hjemmene desinficeret. (Astrup). — I Ankenes (Ofoten) forekom et isoleret tilfælde i en af jernbanens bygninger paa vilde fjeldet. (Astrup). — I Hadsel indtraf de 3 tilfælde paa Stokmarknes; de syke blev behandlet paa sykehuset dersteds; smitten skrev sig sandsynlig fra Lofoten. (Thode).

Av **akut poliomyelit** forekom 2 tilfælde i Mo (Ranen) med utgang i helbredelse. I Nesna endte et mistænkelig tilfælde paa Huglen dødelig i løpet av 8 dage, og omrent samtidig var lang vei derfra 2 angrepne, én paa Longset og én i Lilleviken; den ene av disse fik varig mén med partielle lammelser. (Gundersen). — I Lurøy distrikt indtraf 2 baade med hensyn til tid og sted spredte tilfælde; det ene, hos en liten gut, var kompliceret med en meget alvorlig urinretention; paa begge steder var der megen sykelighet av forbogaaende natur blandt barnene. (Glatved). — I Bodin (Bodø distrikt) blev der iagttat et tilfælde med svære lammelser. — I Valnesfjord (Fauske, Skjærstad distrikt) indtraf et tilfælde hos en voksen kvinde; der var hei feber med gastro-intestinale symptomer, ingen lammelser; hun døde i 3dje døgn; tilfældet var vistnok tvilsomt; desinfektion blev foretaget. (Mortensen). — I Steigen blev en voksen pike efter et anfall av migræne og snue lam i begge underekstremiteter, hvortil sluttet sig progressiv lammelse af underlivet. (P. Nicolaysen). — Fra Ankenes (Ofoten) skrives: Langs vestsiden av Skjomen gik der ut paa høsten en epidemi av en let og hurtig forløpende sygdom med feber, hodepine og dedolationer; læge blev ikke brukt. Men saa hændte det, at der hos 2 brødre, som netop hadde hat et par dages «influenta», var indtraadt varige lammelser; de ialfald hadde en genuin poliomyelit. (Astrup). — Et av de 4 meldte tilfælde i Buksnes blev anset for tvilsomt; der iverksattes dog isolation og desinfektion. (Hermansen). — 2 av tilfældene i Hadsel distrikt forekom i Bø.

Skarlagensfeber. I Austfoten optraadte sygdommen i Brettesnes og Svolvær. Paa førstnævnte sted lykkedes det ved streng isolation at indskrænke sygdommens utbredning til 2 familier. Smitten var sandsynligvis kommen fra Sulitjelma. I Svolvær, hvortil sygdommen kom senere, lykkedes det ikke trods energiske forholdsregler at stanse dens utbredning; hvert nyt tilfælde blev i den første tid indlagt paa sykehuset. (E. Daae).

Difteri. I Tjøtta har sygdommen forekommert noksaa ofte i de nærmest foregaaende aar; i slutten af dette aar indtraf en husepidemi paa Nordbostad, hvor der var offentlig Rikstelefonstation, som blev betjent af den smittede familie; de syke blev derfor indlagt paa sykehus, og desinfektion og præventive injektioner foretaget. (Sørensen). — I Meløy (Lurøy distrikt) optraadte i slutten af juni sygdommen i en familie paa Øren; da læge blev tilkaldt var alle barnene syke, og ett allerede dødt; ukjendt smittekilde. Saa indtraf i den isolerte grænd

Epidemiske sygdomme.

	Ialt kjendte		Tiden er opgit for													1—4		5 og 6										
	tilfælde.	dødsfald.		Januar.		Februar.		Mars.		April.		Mai.		Juni.		Juli.		August.		September.		Okttober.		November.		December.		
				1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2			
Tyfoidfeber	28	3	25	6	2	2	1	-	-	1	1	1	1	1	-	-	2	-	-	-	9	-	-	-	-			
Cerebrospinalmeningit (epid.)	2	2	2	1	-	-	-	-	-	1	3	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
Akut poliomyalit	23	2	23	2	1	-	-	-	-	1	-	-	-	4	-	-	4	1	-	-	-	-	-	-	-			
Skarlagensfeber	50	4	50	5	7	2	4	-	-	2	6	-	-	6	-	-	5	4	-	-	-	-	-	-	-			
Meslinger	386	9	386	100	68	60	20	5	52	30	18	12	9	7	5	5	5	5	-	-	-	-	-	-	-			
Difteri (croup)	462	22	458	90	33	32	32	27	29	38	28	21	30	35	63	16	-	-	49	2	-	-	-	-	-			
Blodgang	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
Barselfeber	20	4	20	1	1	1	3	1	5	1	3	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1			
Pyæmi, septhæmi	33	12	27	2	2	2	2	1	2	6	5	3	4	3	3	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1			
Pemfigus (hos nyfødte)	6	1	6	1	3	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
Rosen	77	2	77	10	10	7	9	3	5	7	2	4	4	4	12	4	4	12	4	4	-	-	2	-	-			
Røde hunde	14	-	14	-	-	6	2	1	-	-	1	3	-	-	1	3	-	-	1	-	-	-	-	-	-			
Vandkopper	118	-	118	5	9	8	15	3	7	12	4	4	4	4	12	21	18	-	-	-	-	-	-	-	-			
Kusma	138	-	138	23	39	30	21	5	3	8	2	2	1	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
Kikhøste	657	34	655	52	99	40	45	57	44	30	27	45	36	78	102	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
Akute katarrer i aandedraætsorganerne	5416	69	5416	571	771	1047	603	349	338	318	213	208	286	423	289	94	4	126	3	-	-	-	-	-	-	-		
Influensa	762	7	759	81	163	97	83	51	46	19	23	17	77	45	57	-	-	27	-	-	-	-	-	-	-			
Lungebetændelse	525	72	524	34	76	89	52	43	62	27	18	23	23	41	36	11	1	4	3	-	-	-	-	-	-	-		
Pleurit	684	8	681	54	70	81	75	35	71	63	55	38	53	47	39	50	-	2	-	-	-	-	-	-	-			
Gigtfeber	206	5	205	15	23	26	28	8	16	20	13	8	18	13	17	11	-	3	-	-	-	-	-	-	-			
Koldfeber	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
Akut diarré (kolerine) . . .	1223	28	1222	110	84	150	64	63	118	155	127	98	88	96	69	33	1	6	-	-	-	-	-	-	-			
Tilsammen	10832	284	10808	1163	1461	1680	1061	657	801	745	546	498	652	826	718	231	8	220	9	-	-	-	-	-	-	-		

Epidemiske sygdomme.

(Forts.).

Epidemiske sygdomme.

(Forts.).

	Fordeling paa lægedistrikterne:																		
	19		20		21		22		23		24 og 25		26 og 27		28		29		Under Lofot- fisket.
	Tysfjord.	Narvik stadsläge- distrikt.	Ofoten.	Værøy.	Flakstad.	Buksnes, Borge.	Gimsey, Aust- lofoten.	Hadsel.	Sortland.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.		
	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	
Tyfoideber	-	-	13	1	1	-	-	-	-	6	-	1	-	3	1	-	-	-	
Cerebrospinalmeningit (epid.)	-	-	1	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Akut poliomyelit	-	-	1	-	2	-	-	-	-	4	-	-	-	3	-	-	-	-	
Skarlagensfeber	-	-	3	-	-	1	-	1	-	6	-	14	2	1	-	-	-	-	
Meslinger	-	-	2	-	2	-	-	14	-	10	-	18	-	10	-	2	-	20	
Difteri (croup)	-	-	35	1	44	3	2	-	19	-	4	-	7	1	69	4	13	-	
Blodgang	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Barselfeber	-	-	2	1	2	-	1	-	-	3	-	-	-	-	3	2	-	-	
Pyæmi, septæmi	-	-	2	1	3	-	-	1	1	1	-	1	1	2	1	1	-	-	
Pemfigus (hos nyfødte)	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Rosen	-	-	6	-	2	-	-	-	-	10	-	6	-	1	-	9	1	5	
Røde hunde	-	-	1	-	1	-	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	
Vandkopper	-	-	11	-	5	-	9	-	1	-	-	3	-	-	-	9	-	-	
Kusma	-	-	3	-	1	-	5	-	3	-	6	-	19	-	8	-	18	-	
Kikhøste	12	2	158	-	113	4	12	-	1	1	20	10	65	4	8	-	28	6	1
Akute katarrer i aandedraetsorganerne	27	3	497	5	176	3	56	3	125	-	40	8	231	5	216	4	270	1	607
Influensa	2	-	211	-	45	-	-	-	11	-	20	-	11	-	30	-	27	1	24
Lungebetændelse	8	1	62	5	51	4	8	1	8	2	18	7	14	3	27	3	30	10	58
Pleurit	5	-	33	-	24	-	7	-	3	-	15	2	14	-	66	-	60	-	59
Gigtfeber	-	-	17	-	12	1	7	-	-	10	-	6	-	9	1	12	-	14	
Koldfeber	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Akut diarré (kolerine) . . .	5	-	170	2	74	3	17	-	12	-	25	-	50	-	23	-	38	6	92
Tilsammen	59	6	1229	18	559	19	127	4	200	4	198	27	460	16	476	14	520	28	950
																		1	

Veneriske

Sygdom.	Tilfælde.	Fordeling paa								
		Bindalen, Brennev og Velfjord og Vega.	1—4	5, 6	7, 8	9	10	11	12	13
		Ranen.	Lurey.	Rødey.	Gilde- skaal.	Bodø.				
Veneriske saar	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Syfilis, erhvervet	66	-	-	-	-	3	-	-	-	10
— medfødt	5	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Gonorré, uretrit	370	10	3	5	14	12	2	1	100	

Sæterenget og Marken 37 tilfælde (juli—september); skolen blev lukket, de syke saavidt gjørlig isoleret, og alle smittede hus desinficeret. I december blev mand, kone og 7 barn syke paa Moen, nærmeste gaard til Sæterenget; 2 døde. Over Dalen og Fore kom saa sygdommen igjen tilbake til Sæterenget og Marken, hvor omtrent alle barn blev angrepet, som ikke hadde hat sygdommen om sommeren; skolen her blev atter lukket; skolen paa Dalen blev ogsaa stanset, og et par gudstjenester i Fore kapel avlyst. Alle syke blev tidligst mulig serumbehandlet; paa grund av folkets fattigdom og indskraenkede boligforhold var det som regel vanskelig at faa de syke isoleret; derfor blev næsten alle i en familie smittet, naar sygdommen først var kommet ind; præventive injektioner holdt man snart op med, da de viste sig ikke at være til nogen nytte; folk var nu ogsaa temmelig likegyldige og la vanskeligheter ivedien, naar man søgte at hindre sygdommens utbredning; forløpet var som regel mildt, og da symptomerne noksaa snart svantet efter injektion, syntes folk de kunde ta det med ro; det gjaldt jo bare at faa de syke injiceret itid. (L. Daae). — I Gildeskål indtraf de fleste tilfælde paa Breivik; smitten skrev sig fra Bodø. Paa Falnes optraadte sygdommen, like efterat manden paa gaarden var kommen hjem fra Lofoten, hvor difteri hadde forekommert i den rorbod, han losjerte i. Sygdommen forekom ogsaa paa Nygaard, men her fik man ingen greie paa smitteforholdene. (Bertnes). — Ved Sulitjelma lasteplass Finneid i Fauske (Skjerstad distrikt) blev en gut og 4 av hans kamerater paa skolen syke; skolen blev lukket i 4 uker, de syke saavidt gjørlig isoleret, og baade hjemmene og skolen desinficeret. Der trængtes et isolationslokale i det forholdsvis tætgrændte stræk omkring Finneidet og Fauske, og der vil bli gjort foranstaltninger for at avhjælpe denne mangel. (Mortensen). — Paa Leiros i Evenes (Ofoten) optraadte like efter nyttaar 11 tilfælde i 3 hus; i ét av disse hadde man i julen holdt bryllup; smitten skrev sig sandsynlig fra Austervik i Bogen. Nogen spredte, lette tilfælde forekom ogsaa paa endel andre gaarder. De 3 dødsfald var hos barn, som først blev tilset av læge i sygdommens 4de eller 5te døgn. (Borch-Johnsen). — I Ankenes var der et par avgrænsede epidemier, deraf 7 tilfælde inden en familie i en av jernbanens bygninger ved Riksgrænsen. (Astrup).

Av **barselfeber** døde en kone i Vik (Brønnøy distrikt); til hendes assistance var der blit tilkaldt en hjälpekon. (Sellæg). — Ogsaa i Ofoten hadde der hos den ene av de to angrepne været en hjälpekon. Det blev oplyst, at hun med sine skitne hænder hadde indladt sig paa at skulle undersøke barselkonen. Barnet, som laa i tverleie med fremfalden arm og navlesnor, blev forløst av læge etter en besværlig vending. Konen kom sig efter et langt sykeleie. (Borch-Johnsen).

sygdomme.**lægedistrikterne:**

14	15	16	18	20	21	22	23	24, 25	26, 27	28	29	Under Lofotfisket.
Folden.	Skjær- stad.	Steigen.	Lædingen.	Narvik.	Oftoten.	Værøy.	Flakstad.	Buksnes, Borge.	Gimsøy, Aust- lofoten.	Hadsel.	Sortland.	
-	-	-	-	4	-	-	1	1	4	1	-	3
-	-	-	-	39	3	-	1	2	5	1	-	2
-	-	-	-	3	-	1	-	-	-	-	-	-
1	9	3	4	82	-	16	2	5	30	24	13	34

Av **pemfigus hos nyfødte** indtraf i Lædingen 3 tilfælde i samme jormorddistrikt. I det ene av tilfældene hadde en hjælpekone været tilstede, som ogsaa det foregaaende aar hadde assisteret en fødende, hvis barn fik pemfigus. (Zachariassen).

Akut gastro-enterit. I øvre Vefsən og Hatfjelldalen indtraf nogen tilfælde, tildels med blodige uttømmelser, særlig i januar og november. (Klüver).

Skabb er opført med 772 tilfælde, heri ikke medregnet de som blev behandlet under Lofotfisket. — I Lurøy distrikt er plagen fremdeles endemisk. (Glatved). — Likesaa i Gildeskål og Autsløfoten distrikter. Fra sidstnævnte sted anføres, at smitten finder gunstige betingelser for sin utbredning, ved at fiskerne i de trange mandskapsrum paa sine fartøier ofte maa dele seng med fremmede; paa den maate blir ikke sjeldent hele baatmandskapet inficeret. (E. Daae).

Veneriske sygdomme. Utenfor sykehuis behandlede tilfælde vil sees av ovenstaaende tabel.

Fra et par gaarder i Vik (Brønnøy distrikt) blev 4 voksne som lidende av acquisit syfilis indlagt i sykehus. (Sellæg).

Tuberkulose. Om de i aarets løp nyttilkomne og av protokollene utgaaede tilfælde m. v. henvises til tabellen i den almindelige beretning. Dødsfald av lungetuberkulose utgjorde ifølge lægernes dødsaksakslistre for det hele amt 20,3 pct. av alle ved sygdom foraarsakede dødsfald og 24,1 pct. av dødsfald av ikke epidemiske sygdomme. For byerne var forholdet henholdsvis 16,7 pct. og 21,6 pct. og for bygderne 20,5 pct. og 24,2 pct. — Forøvrig henvises til tabellen paa næste side. — Vefsən tuberkuloseforening anvendte i aarets løp 1 760 kr. til hjælp for ubemidlede tæringssyke og til underernært barn. Distrikts tuberkulosehjem er nu blit opført paa Skjærvenget (jfr. medicinalberetningen for 1912 side 228); det ligger lunt til med trær omkring og kan takes i bruk i løpet av 1915. (Klüver). — Fra Meløy (Lurøy distrikt) anføres, at nogen effektiv bekjæmpelse av sygdommen neppe vil være mulig under de forhold, folk der lever under, før man faar tilstrækkelig plads paa tuberkulosehjem, hvor de smittefarlige syke kan anbringes. (L. Daae). — I Gildeskål distrikt utgjorde dødsfald av tuberkulose dette aar 30 pct. av alle dødsfald. Det er paafaldende, hvor mange unggutter nu efter avsluttet lofotfiske viser sig angrepet av sygdommen; grunden hertil er maaske tildels at søke i de senere aars omlægging av fiskernes driftsmaate, idet fisket før dreves i aapen baat med losjhuis iland, mens det nu foregaar i motorbaater med losjirum ombord; disse rum maa ansees for langt

Døde av lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne dødsfald ved			
	sygdom.	lunge-tuberkulose.	epidemiske sygdomme.	ikke epidemiske sygdomme.
Bindalen				
Brønnøy	122	27	8	114
Velfjord				
Vega				
Alstahaug	125	18	9	116
Tjøtta				
Vefsen	97	13	12	85
Mosjøen ladested	17	2	2	15
Bygder	80	11	10	70
Hatfjelldalen				
Ranen	130	23	12	118
Lurøy	90	23	13	77
Rødøy	34	8	4	30
Gildeskaal	62	20	3	59
Bodø	132	27	19	113
Bodø by	57	10	9	48
Bodin	75	17	10	65
Folden	50	8	6	44
Skjerstad	179	35	43	136
Steigen	33	8	4	29
Hamarøy	38	6	6	32
Ledingen	44	9	8	36
Tysfjord	36	11	6	30
Narvik stadsdistrikt	52	9	18	34
Ofoten	69	9	19	50
Værøy	26	4	4	22
Flakstad	36	5	4	32
Buksnes				
Borge	135	30	27	108
Gimsøy				
Austlofoten	92	19	16	76
Hadsel	116	35	14	102
Sortland	90	17	28	62
Under Lofotfisket	8	-	1	7
Nordlands amt	1 796	364	284	1 512
Derav i byer	126	21	29	97
— bygder	1 670	343	255	1 415

mere uhygieniske end de tidligere almindelig brukte rorboder og derfor mere egnet til at befordre smitteoverførelse. Ogsaa i dette distrikt savnes der pleie-hjem. Efter alle dødsfald med aapen tuberkulose er der desinficeret paa vanlig vis som efter ondartede akute epidemiske sygdomme. (Bertnes). — I Værøy er man meget ængstelig og søger læge for en ubetydelig hoste; de syke vil

Obstetriciske operationer.

Indikation.	Tangforløsning.				Vending.				Uttrækning ved bækken-endelie.		Perforation.	Exvisceration.	Efterbyrdsoperation.	
	Mødre.		Barn.		Mødre.	Barn.		Mødre.	Barn.	Mor.	Mødre.	Mødre.	Mødre.	
	Lev.	Død.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Lev.	Lev.	Lev.	Lev.	Død.
Risvækkelse; langsom fremgang etc.	50	-	49	2	1	³⁾ 1	-	2	2	-	-	-	-	-
Trangt bækken	5	-	4	1	1	-	1	-	-	3	-	-	-	-
Barselkrampe	1	1	1	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Placenta prævia og blødning	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ueftergivelige fødselsdele	6	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Truende livmorbristning	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Myom	-	¹⁾ 1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fare for moren	1	²⁾ 1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Forhodeleie(isseleie med panden fortil)	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Tverleie	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	1	-	-
Fare for fosterets liv	9	-	8	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fremfald av navlesnor	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Tilbakeholdt morkake	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-
Blødning	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1
Uopgit indikation	-	-	-	-	-	-	-	-	³⁾ 1	-	-	-	-	-
Tilsammen	74	3	70	8	6	2	4	2	3	3	1	3	1	1
	<u>77</u>		<u>78</u>		<u>6</u>		<u>4</u>		<u>3</u>		<u>4</u>		<u>1</u>	

¹⁾ Dødsårsak: livmorbristning.²⁾ Dødsårsak: generel infektion (enterit, flebit).³⁾ Andentvilling: den første forløst ved tang

Fødte og døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde						
	leven-de.	død-fødte.	ialt.	0—1 aar.	i 1ste døgn.	paa bar-sel-seng.	ved ulyk-kelige hæn-delser.	ved selv-mord.	ved mord og drap.
Bindalen	78	-	30	6	-	-	-	-	-
Brønnøy	148	5	84	2	-	2	3	-	-
Velfjord	46	-	14	1	1	-	2	-	-
Vega	50	3	35	2	1	1	-	-	1
Alstahaug	239	5	139	17	-	1	5	-	-
Tjøtta	73	-	34	3	-	-	1	-	-
Vefsen	162	8	88	4	2	1	3	-	-
Mosjøen ladested	36	1	18	-	-	-	1	-	-
Bygder	126	7	70	4	2	1	2	-	-
Hatfjelldalen	30	1	16	2	-	-	1	-	-
Ranen	348	8	211	18	2	1	3	-	-
Lurøy	196	-	101	9	-	1	5	-	-
Rødøy	79	2	47	5	-	1	4	-	-
Gildeskaal	165	3	70	6	-	-	2	-	-
Bodø	252	9	128	15	1	2	2	2	-
Bodø by	117	5	59	10	1	-	-	1	-
Bodin	135	4	69	5	-	2	2	1	-
Folden	144	1	73	10	3	1	3	1	-
Skjerstad	375	4	199	30	5	2	10	-	-
Steigen	36	-	28	1	1	-	2	-	-
Hamarøy	83	2	49	1	-	-	2	1	-
Lødingen	124	1	54	9	-	-	1	-	-
Tysfjord	91	4	45	8	-	-	1	-	-
Narvik stadsdistrikt	213	5	63	23	5	1	1	-	-
Ofoten	2 53	7	90	11	-	1	1	-	-
Værøy	56	-	30	6	-	-	4	-	-
Flakstad	95	1	39	5	-	2	4	-	-
Buksnes	158	5	83	18	-	-	3	-	-
Borge	164	7	85	13	-	1	1	-	-
Gimsøy	55	-	19	1	-	-	1	-	-
Austlofoten	134	6	82	14	-	-	2	-	-
Hadsel	316	8	143	17	-	-	2	-	-
Sortland	346	8	115	29	3	1	6	-	-
Nordlands amt	4509	103	2194	286	24	19	75	4	1
Derav i byer	366	11	140	33	6	1	2	1	-
— i bygder	4143	92	2054	253	18	18	73	3	1

gjerne komme paa et sanatorium, men nødig paa et pleie hjem; man venter derfor med længsel paa aapningen av sanatoriet i Saltdalen. (Grønning). — I Buksnes synes tuberkulosen at være i nogen tilbakegang, vel delvis paa grund av det hygieniske tilsyn, som maa tillægges stor betydning; man kan ikke ofte og energisk nok indprente baade den syke selv og omgivelserne smitefaren, og

hvorledes denne blir mindre ved renlighet og frisk luft og ved bruk av de ved offentlig foranstaltning utdelte desinfektionsmidler. (Hermansen). — I Austlofoten fik man ikke pleiehjemmet færdig dette aar; patienter, som lever under saa daarlige sanitære forhold, at der er fare for, at de kan smitte omgivelserne, maatte bli hjemme, da pleiehjemmene i de nærliggende distrikter (Hadsel, Sortland og Narvik) var fuldt belagt. De syke viser som regel forsiktigheit med sit opspyt og bruker spytteflaske, og der spores i almindelighet ikke nogen utdig smittefrygt blandt folk. (E. Daae).

Paa Værnes i Rødøy bor en spedalsk kvinde; hun har aldrig været paa pleiestiftelse. (Fortun).

Fordøelsessygdomme er meget almindelige i Austlofoten, især blandt fiskerne; kosten er nemlig uhensigtsmæssig under fisket, maaltiderne uregelmæssige og svart kaffe den mest yndede drik. (E. Daae).

Av **obstetriciske operationer**, utført av læger, er oppgit ialt 95, nemlig i Bindalen, Brønnøy, Velfjord og Vega distrikter 4, Alstahaug og Tjøtta 4, Vefsna 1, Ranen 4, Lurøy 3, Rødøy 1, Gildeskål 2, Bodø 10, Folden 1, Skjerstad 11, Hamareøy 1, Lødingen 9, Tysfjord 3, Narvik 12, Ofoten 10, Austlofoten 10, Hadsel 4, Sortland 5. Indikationer og utfald vil sees av tabellen paa side 223.

Om jormorhjælpen henvises til tabellen i den almindelige beretning. — I Rødøy døde en ung førstefødende av forbliedning; lægen, som tilfældig var i nærheten, blev tilkaldt av jormoren; han fandt konen yderst blek og medtat; pulsen elendig paa grund av det svære blodtap; morkaken føltes ganske tynd og var overalt fastvokset til livmoren, saa den ikke uten med vold og fare for konens liv kunde løsnes; konen blev hele tiden pleiet av jormoren, men døde nogen dage senere, efter at morkaken var kommet spontant frem i noget opløst tilstand. (Fortun). Jormoren i Hamareøy har størsteparten av aaret maattet betjene Sagfjorden distrikt, da jormoren her var flyttet, og ingen hadde meldt sig til bestillingen.

Paa barselseng døde ifølge presternes opgaver 19 kvinder, ifølge lægernes 16; 4 dødsfall skyldtes barselfeber; forøvrig henvises til tabel XXXVI, gruppe XII.

Ielge tabellen paa foregaende side over **fødte** og **døde** var overskuddet av førstnævnte 2 315 og forholdet mellem fødte og døde = 100 : 48,7.

De hyppigste dødsaarsaker var:

Dødsaarsak.	Dødsfall.	Derav i	
		byer.	bygder.
Alderdomssvakhet	381	9	372
Lungetuberkulose.....	364	21	343
Kræft (cancer og sarkom).....	135	9	126
Tuberkulose utenfor lungerne og miliær-tuberkulose.....	100	9	91
Hjerneslag	83	8	75
Krupøs lungebetændelse.....	72	11	61
Akute katarrer i aandedrætsorganerne	69	5	64
Klappefeil og hjertemuskelsygdomme	49	2	47
Medfødt svakhet	38	5	33
Kikhøste	34	-	34

Værliget. Vaaren kom sent, og der blev fôrmangel, men sommeren og høsten var gunstig for avlen av høi, korn og poteter. (Bertnes).

Levemaate og hygieniske forhold. Fra Vefsens anføres, at ædruelighetsforholdene fremdeles synes at være taalelig gode; litt smughandel forekommer nok; og naar brændevin ikke kan skaffes, faar nafta og bitter tjene som surrogat. (Klüver).

I Alstahaug distrikt blev et paatænkt anlæg av vandledning for Sandnessjøen utsat indtil videre paa grund av krigen.

I Lurøy distrikt viste det sig ved inspektion av skolehusene, at de fleste var store og rummelige, særlig de som var opført i de senere aar; renholdet var ogsaa ganske tilfredsstillende trods godtgjørelsen derfor næsten overalt var yderlig liten. — Der var skolekredse, fortalte kredsformanden, hvor der i timerne kun var 7—8 barn i det store skoleværelse, : blot en brøkdel av, hvad det var beregnet paa; men saa var jo ogsaa i en lang aarrække næsten al ungdom utvandret. — Sedelighetsforholdene forandres jo ikke synderlig fra aar til andet, men det synes dog, som der kan spores nogen bedring. Men drukkenskapen tiltar paa grund av den lokale dampskibsfart og de bedrede økonomiske vilkaar. (Glatved). I Meløy var der ved krigenes utbrudd liten matforsyning baade hos de enkelte familier og hos handelsmændene; men kommunen sørget hele høsten utover for indkjøp av mel, saa der i det store og hele ikke har været nogen mangel. (L. Daae).

I Gildeskåaal gav skrei- og sildefisket et almindelig godt utbytte; og de høie priser, man fik for fisken, neutraliserte saa nogenlunde den dyrtid, krigen bragte. (Bertnes).

Ogsaa i Steigen greiet man sig ganske bra; værst var arbeiderne stillet; de eier litt jord, men har en stor del av aaret arbeide utenbygds, i Narvik eller ved jernbane og i gruber; da det paa grund av krigen blev slut med disse arbeider, maatte de igjen ta fat paa fiskernes arbeide, saaledes ved det rike sildfiske i Eidsfjorden (i Hadsel). (P. Nicolaysen).

I Hamarøy er fiskeri nok endnu den viktigste næringsvei, men akerbruk og fædrift har i den senere tid gjort store fremskridt; bønderne faar alle sine produkter avsat i Narvik til meget gode priser. (P. Hansen).

I Narvik virket krigen sterkt paa eksporten av malm og derved ogsaa paa arbeidsforholdene; en hel del utenbys arbeidere forlot byen, og andre maatte finde sig i, at arbeidet blev indskrænket til 4 dage i uken. Kommunen og malmbolaget fik dog sat en del arbeider igang, saa til nogen egentlig nød kom det ikke. — Der blev ogsaa dette aar opført en hel del træhus, hvert i almindelighed beregnet paa et par familier; for tiden er der saaledes neppe nogen husnød. (Astrup).

I Ofoten var der rik adgang til godt lønnet arbeide ved Ofotens malmfelt og Bjørkaasen gruber i Ballangen, foruten ved prøvedrift paa forskjellige steder; ved Bjørkaasen holdt man paa at gaa ived med stordrift, svære vandfald-utbygninger og kaianlæg; men krigenes utbrudd gjorde en brat stans paa alle disse arbeider; mange av bygdens folk drog til Kirkenes eller tok arbeide ved Dovre- og Romsdalsbanen; de, som blev hjemme, begyndte at fiske i fjorden, ialtfald til husbehov. (Borch-Johnsen og Astrup).

I Værøy lever folk hovedsagelig paa kaffe, smørbrød og fisk. Kaffe misbrukes; en ældre kvinde, som er plaget av kardialgi, fortalte, at hun regelmæssig drak 18—20 kopper i døgnet; der er al grund til at tro, at hun sa sandt, og at der er flere end hende, som er likesaa «kaffetyste». Boligerne er gjennemgaaende baade smaa og daarlige; plankehus, oftest uten baade bordklædning og ordentlig grundmur; familien (som regel talrik) bor og spiser paa kjøkkenet for at nyte godt av kokevarmen; ofte sover man paa det lille lave tak-kammer, hvor luften gjerne er slettest mulig; det lille stuerum er ofte bare til

stas. — Der findes ingen vanedrikkere, men mange vil gjerne ha sig en rus ved særlige anledninger. — Tobak brukes meget; de yngre flotter sig med eiga-retter, og blandt verksarbeidere florerer snussvineriet. (Grønning).

I Buksnes synes jordbruket at være i jevn fremgang; slaamaskiner og hesteriver er ikke længer nogen raritet; melken bringes til meierierne, som kun lager smør og leverer den separerte melk tilbake til bonden; denne kjøper marga-rin istedet; kun de færreste holder av noget nysilt melk til husholdningen; kosten er derfor ensformig, særlig om vinteren da alle kjer «staar borte», og dyspepsi forekommer ikke sjeldent baade blandt store og smaa; denne prøver man saa at kurere med patentmedicin, særlig «Richters præparater», som handelsmændene skal ha ganske stor omsætning af; naar hensyn tages til misforholdet mellem salgsprisen og varens værdi, er det ikke smaasummer, ubemidlede folk blir plukket for i aarets løp. — En stor del av bygdens folk har i sæsonen en ganske bra fortjeneste av at sløie (renske) fisk (jfr. medicinalberetningen for 1911, side 241); det er et mindre slitsomt arbeide end fiskernes, og sløerne har praktisk talt sluttet med at «drive sjøen»; fiskerne har endog vanskelig for at faa en mand til at overta en tilfældig ledig plass i et baatlag, uagtet der iland er arbeids-hjelp i overflod. — Mange drar fremdeles til forskjellige anlæg; de ældre gifte arbeidere, som har familie i hjembygden, synes at klare sig bedst; de yngre og unggifte derimot har som oftest lagt sig til saa mange byvaner og livsformenheter, at de ikke længer trives i de hjemlige forhold; de er tapt som arbeidskraft i bygden, vistnok til stor skade for jordbruket. (Hermansen).

I Gimsoy er fisket fremdeles hovednæringen, men i Vaagan har man mere eller mindre gjort sig uavhængig derav. I Svolvær er saaledes mange an-sat ved fabrikker og mekaniske verksteder; andre er bygningssekkere og murere; sommer og høst drives der energisk paa med oparbeiding av gater og nybygning; denne har dog ikke holdt skridt med folkeinængdens økning, saa man flere steder ser familier med mange barn stuvet sammen i et eneste rum, som brukes baade til opholds-, spise- og soveværelse. — Ædrueligheten er gjennemgaaende god. (E. Daae).

Sykehus. Amtssykehus findss i Søvik, Alstahaug distrikt, i Bodø by, paa Gravdal, Buksnes distrikt, og paa Stokmarknes, Hadsel distrikt. Under Lofotfisket var følgende sykehus i virksomhet: Kabelvaag og Henningsvær i Austlofoten distrikt, Steine i Buksnes distrikt samt Reine, Værøy og Røst i Flakstad distrikt. Paa grund av den ringe fiskeralmue var sykehuset i Skroven ikke tat i bruk dette aar. I Mosjøen, Vefsen distrikt, er der et privat sykehus. I Bodø by er der et epidemilasaret, og i Bodin herred ligger Rønvik sindssykeeasyl. I Fauske (Skjerstad distrikt) ligger Sulitjelma sykehus og Røvik tuberkulosehjem; i Saltdalen har sykepleieforeningen en liten sykestue. — I Lødingen distrikt avhjälper fattiggaarden og en paa kirkestedet oprettet sykestue (1 værelse) noget savnet av et sykehus. I Narvik er foruten sanitetsforeningens sykehus et epidemilasaret og et tuberkulosehjem. Et saadant findes ogsaa paa Eken i Hadsel distrikt. I Sortland er der en sykestue. I Værøy findes et par sykestuer til bruk for fiskere under vinterfisket.

Paa fattiggaarden i Buksnes lever der en mand, som angives at være 118 à 120 aar; han kan ikke selv angi sin alder, men gamle folk ellers i bygden kan ikke huske denne gamling anderledes end som en meget gammel mand; han er fremdeles ganske rask og rørig, ser godt uten briller, men er litt tunghørt. — Forøvrig er der mange gamle folk i dette distrikt; av de 149 i aarets løp døde var 31 mellem 70 og 100 aar (5 mellem 90 og 100, 15 mellem 80 og 90).

Badeindretninger. I Mosjøen (Vefsen distrikt) er en varmtbadeanstalt med badstue aapen 2 ganger om uken. I Bodø er der et folkebad ved folke-

skolen; i slutten av aaret blev et nyt folkebad tat i bruk; der leveres karbad, dusj, dampbad og elektrisk lysbad. — I Skjerstad distrikt er der karbad med dusj i Saltdalen og ved Sulitjelma sykehus; endvidere findes badstubad ved flere gruber; ved pleiehjemmet, og paa fattiggaarden er der badeindretninger for belegget. — I Lødingen findes et par halvt private bad. — I Narvik er der i den nye folkeskolebygnings kjelderetage indredet et kombineret skole- og folkebad med adgang til kar- og dampbad; betalingen er helt minimal, men allikevel er det meget faa kropsarbeidere, som bruker det. (Astrup). — I Kabelvaag (Austløfoten distrikt) er der et badstubad. Paa sykehuset i Stokmarknes (Hadsel distrikt) er der adgang til bad for private.

Om amtets apotek se den almindelige beretning.

Følgende tabel gir oplysning om tallet paa møter i helseraad og paa vakcinerte:

Lægedistrikter.	Møter i helseraad.	Vakcinerte.
Nordlands amt.....	84	5849
Bindalen.....		
Brønnøy.....	1) 4	238
Velfjord.....		
Vega.....		
Alstahaug.....	2) 3	346
Tjøtta.....	3) 5	232
Vefsen.....	-	-
Hatfjelldalen.....		
Ranen.....	4) 3	405
Lurøy.....	5) 1	319
Rødøy.....	-	71
Gildeskål.....	6) 1	326
Bodø.....	7) 15	256
Folden.....	8) 5	117
Skjerstad.....	9) 5	875
Steigen.....	10) 7	60
Hamarøy.....	1	115
Lødingen.....	11) 4	189
Tysfjord.....	2	82
Narvik stadslægedistrikt.....	8	153
Ofoten.....	12) 4	184
Værøy.....	1	102
Flakstad.....	2	26
Buksnes.....	1	
Borge.....	2	
Gimsøy.....	1	97
Austløfoten.....	4	159
Hadsel.....	13) 3	474
Sortland.....	14) 2	783

¹⁾ Bindalen 1, Brønnøy 2, Vega 1, ²⁾ Stammes 2, Tjøtta 1. ³⁾ Mosjøen 1, Vefsen 4. ⁴⁾ Hemnes 1, Mo 2. ⁵⁾ Meløy. ⁶⁾ Beiarn. ⁷⁾ Bodø 13, Bodin 2. ⁸⁾ Sørfold 3, Nordfold 1, Kjerringøy 1. ⁹⁾ Fauske 2, Saltdalen 2, Skjerstad 1. ¹⁰⁾ Steigen 4, Leiranger 3. ¹¹⁾ Lødingen 3, Tjeldsund 1. ¹²⁾ Evenes 3, Ankenes 1. ¹³⁾ Hadsel 2, Bø 1. ¹⁴⁾ Sortland 2.

Av **kvaksalvere** findes ingen av nogen betydning i Buksnes, derimot har man ofte besøk av tilreisende; de blir adskillig benyttet paa mere avsidesliggende gaarder, særlig hvis de omgir sig selv og sine medikamenter med en viss mystik; folk har nemlig stor hang til overtro, og det ikke bare ute i distrikts periferi. Saaledes blev der til en kone, som bor paa en noksaa centralt beliggende gaard, hentet en gammel fastboende kvæn (flnlænder) ved navn «kvænjakob», fordi hun paastod at kjende «liklugt». Denne Jakob skal være sers flink til at drive bort «skrømt» : de onde aander. Efterat Jakob var blit trakteret med en god portion koujak, som han paastod var nødvendig for kurens effektivitet, holdt han hele natten en rigtig stor forestilling med alskeus fakter med armer og ben foruten grimaser med munden; de sidste blev der paastaat skulde bety, at han læste trylleformularer «invendes». Tils slut opførte gamlen en storartet dans ute paa marken, hvor han hoppet og sprat som en ungdom bortover tuene; derved blev alle onde aander drevet ut paa sjøen. — Kuren hadde tat saa svært paa konen, at distriktslægen den næste dag maatte tilse hende; hun led av sterk hodepine. — Jakob skal jevnlig være ute i slik praksis baade i Borge og Buksnes; han pleier faa 10 kroner for sit besvær. Resultat løse kure paa invalider efter poliomyletit har dog hat til følge, at han i den senere tid blir mindre benyttet, naar det gjælder «legemlige sygdomme». (Hermansen).

XIX. Trømsø amt.

Lægedistriktsinddeling, flateindhold, indbyggere, medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flate- indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 1ste dec. 1910.	Læger.	Tandlæger	Jormødre.	Hjælpe- vakcinatore.
Amtet		26246,05	80 554	26	5	63	50
1. Trondenes		1 412,71	13 479	5	2	8	7
	Harstad, ladested..	0,68	2 341	4	2	2	1
	Kvæfjord	864,31	2 980	1	-	2	2
	Trondenes.....	547,72	8 158	-	-	1)	1)
2. Bjarkøy	Bjarkøy.....	130,98	1 787	1	-	2	1
3. Ibestad	Ibestad	881,81	5 351	2	-	6	5
4. Salangen		779,14	4 461	1	-	3	1
	Salangen	511,70	2 990	1	-	1	{ 1
	Lavangen	267,44	1 471	-	-	2	1

¹⁾ En av disse jormødre, bosat i Tovik, er tillike jormor og hjælpevakcinatrice for en nærliggende del av Ibestad lægedistrikt.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, deler derav og bykommuner.	Flate- indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 1ste dec. 1910.	Læger.	Tandlæger.	Jormedre.	Hjælpe- vakmaterer.
5. Tranøy		1 083,02	5 475	2	-	4	4
	Tranøy	481,74	1 789	-	-	2	2
	Sørreisa	382,42	2 039	1	-	1	1
	Dyreøy	218,86	1 647	1	-	1	1
6. Berg		609,10	2 811	1	-	5	2
	Berg	281,28	1 203	-	-	2	1
	Torsken	327,82	1 608	1	-	3	1
7. Lenvik		1 198,47	7 260	1	-	4	4
	Lenvik	718,62	5 220	1	-	3	2
	Hillesøy	484,85	2 040	-	-	1	2
8. Maalselven	Maalselven	3 331,62	3 796	1	-	3	3
9. Bardu	Bardu	2 564,43	1 622	1	-	1	1
10. Balsfjord		1 565,28	5 019	1	-	3	3
	Balsfjord	1 222,48	3 322	1	-	2	2
	Malangen	342,80	1 697	-	-	1	1
11. Tromsø stadsdistrikt	Tromsø kjøbstad	0,63	7 754	6	3	5	-
12. Tromsø lægedistrikt	Tromsøysund	1 549,46	5 576 ¹⁾	1	- ²⁾	4	4
13. Lyngen		3 682,27	6 334	1	-	3	3
	Lyngen	3 119,92	5 171	1	-	3	3
	Sørfjord	562,35	1 163	-	-	-	-
14. Karlsøy		1 417,91	3 569	1	-	5	5
	Karlsøy	753,90	2 139	1	-	2	2
	Helgøy	664,01	1 430	-	-	3	3
15. Skjervøy		6 039,22	6 260	1	-	7	7
	Skjervøy	1 173,51	2 951	1	-	3	3
	Nordreisa	2 772,46	1 508	-	-	1	1
	Kvænangen	2 093,25	1 801	-	-	3	3

¹⁾ Distriktslægen er bosat i Tromsø by. ²⁾ Den ene av disse er bosat i Tromsø by.

Sundhetstilstanden var ikke saa god som i det foregaaende aar.. Av epidemiske sygdomme hadde difteri, kikhoste og tildeles meslinger adskillig utbredning inden flere distrikter, likesaa var akute sygdomme i aandedrætsorganerne forholdsvis ganske hyppige. Det samlede antal anmeldte epidemiske sygdomstilfælde utgjorde 3 863 med 185 dødsfall mot henholdsvis 3 238 og 144 aaret forut.

Dødeligheten. De dedes antal utgjorde 1140 eller 13,5 pro mille av den beregnede tilstedeværende middelfolkemængde (84 142). I 1913 var dødeligheten 13,6 pro mille.

Om de **epidemiske sygdomme** i almindelighet henvises til tabellen paa side 232 og 233, sammendraget efter lægernes opgaver.

Tyfoidefeber anmeldtes med ialt 25 angrepne og 3 dødsfall. I Trondenes distrikt behandledes 7 tilfælde i aarets begyndelse paa gaarden Stensland i den sydlige del af distriket. Smitten indførtes fra naboherredet Tjeldsund. 7 personer i 4 hus blev syke. Det enkeltstaende tilfælde i august var hos en mand fra gaarden Sørvik, som under høionnen hadde arbeidet paa gaarden Storvasbotn i Trondenes, et sted, hvorfra der for en del aar siden utgik en alvorlig tyfoidefeberepedemi; nu kunde der intet mistænklig opdages paa stedet (Haslerud). I Ibestad distrikt indtraf 13 tilfælde uten dødsfall paa 2 gaarder, nemlig Foldvik i Ibestad, hvor sygdommen i flere aar regelmæssig har vist sig og maa antages at være endemisk, og Kjeiprød i Lavangen, hvor den optraadte som hustepidemi med smitte fra hjemvendte fiskere. (F. Borchgrevink).

Cerebrospinalmeningit. Paa sykelisten for Skjerøy distrikt er en gut (under 15 aar) opført som lidende av denne sygdom, uten at nærmere meddelelse om tilfældet foreligger.

Akut poliomyletit. Paa sykelisten for Ibestad distrikt sees opført 2 gutter (under 15 aar) som angrepne av denne sygdom uten nærmere oplysninger. — I sin medicinalberetning for Berg distrikt omtaler distriktslægen et isoleret tilfælde hos et 2-aarig pikebarn med varig lammelse av begge underekstremitter som følgetilstand. Sygdommens natur bekræftedes først en maaneds tid efter dens begyndelse ved et tilfældig besøk av lægen. Tilfældet er ikke opført paa sykelisten for distriket, men er meddat i sammendraget for amtet.

For **skarlagensfeber** behandledes kun 39 tilfælde i det hele amt.

Meslinger. Epidemien i Tranøy distrikt 1913 fortsatte i 1914, uten at dog noget tilfælde er opført paa sykelisten som behandlet. I Tromsø by hersket en større epidemi i aarets 5 første maaneder; 259 tilfælde behandledes med 6 dødsfall. Til Helgøy i Karlsøy distrikt bragtes smitte ved en pike, som kom syk hjem fra Lødingen, og foranlediget en epidemi paa øen, hvorunder mange voksne blev syke og var sterkt angrepne, likesom i flere tilfælde tuberkuløse sygdomme fulgte efter. (F. Heiberg).

Difteri (croup) viser tiltagen i de anmeldte tilfældes antal mot de foregaaende aar. Saamange angrepne som i aar har ikke været behandlet siden 1905. Det høiere tal skyldes dog for en væsentlig del en epidemi i Trondenes distrikt, hvor der behandles 118 af de ialt for amtet opgivne 251 tilfælde. Her optraadte epidemien væsentlig i Topsundet utover vinteren og vaaren, i Trondenes's sydligste del mest utover sommeren og høsten, likesaa i Kvæfjord. 9 dødsfall indtraf. Under en mindre epidemi i Lenvik distrikt døde 2 syke av sygdommen, uten at læge var tilkaldt. (Furrevik).

Av **barselfeber** opføres 12 tilfælde med 2 dødsfall. I Lenvik distrikt angrepes 2 barselkvinder, av hvilke den ene døde. Denne sidste var blit betjent

Epidemiske sygdomme.

	Ialt kjendte		Tiden er oppgit for													Tronde-		Bjarkøy.	
	tilfælde.	dødsfalld.		Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Okttober.	November.	December.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
Tyfoeidfeber	25	3	25	5	1	-	5	1	1	-	1	6	3	2	-	8	2	2	1
Cerebrospinalmeningit (epid.)	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Akut poliomelylit	3	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	39	-	39	2	-	11	-	3	1	2	2	2	5	6	5	5	-	-	-
Meslinger	419	6	419	98	120	113	47	25	1	9	5	-	-	-	-	27	-	-	-
Difteri (croup)	251	29	251	17	20	8	5	16	18	43	34	25	22	29	14	118	9	-	-
Blodgang	4	-	4	2	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Barselfeber	12	2	11	1	1	1	1	1	1	2	1	-	-	-	-	2	-	2	1
Pyæmi, sephthæmi	9	8	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Pemfigus (hos nyfødte)	7	2	7	4	-	-	-	-	-	-	1	2	-	-	-	-	4	2	-
Rosen	47	2	47	6	3	4	10	4	-	1	8	3	4	4	-	16	-	-	-
Røde hunde	7	-	7	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-	1	3	-	-	-	-
Vandkopper	15	-	15	1	-	1	-	-	1	-	-	1	1	1	3	7	2	-	-
Kusma	43	-	43	3	5	2	2	2	1	2	1	1	1	6	7	11	2	-	-
Kikhoste	363	33	363	8	8	34	28	33	38	63	52	30	28	25	16	97	10	2	-
Akute katarrer i aandedrætsorganerne	1592	33	1586	259	254	227	178	99	127	76	64	40	71	107	84	259	6	78	-
Influensa	77	1	77	9	7	13	8	10	4	4	3	2	1	6	10	6	7	-	-
Lungebetændelse	255	42	254	19	32	34	40	19	22	15	13	7	10	24	19	51	14	8	1
Pleurit	222	5	221	22	19	19	24	17	16	25	11	14	18	19	17	60	-	15	1
Gigtfeber	75	2	75	11	4	4	7	6	7	8	5	6	7	6	4	15	-	1	-
Akut diarré (kolerine)	395	17	395	36	30	18	29	24	22	73	59	31	33	19	21	63	4	14	-
Skjørbuk	2	-	2	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	3863	185	3845	504	504	491	384	261	261	325	262	172	209	261	211	735	48	127	3

Epidemiske sygdomme.

(Forts.).

Fordeling paa lægedistrikterne:

	Fordeling paa lægedistrikterne:												Tromsø stads-læge-distrkt.		Tromsø læge-distrkt.		Lyngen.		Karlsøy.		Skjervøy.	
	3		4		5		6		7		8											
	Ibbestad.	Tranøy.	Berg.	Lenvik.	Maals-elven.	Balsfjord.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
Tyfoeidfeber	13	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Cerebrospinalmeningit (epid.)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Akut poliomyelit	2	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	11	10	-	-	-	-	10	-	2	-
Meslinger	2	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	259	6	19	-	1	92	-	17	-	-
Difteri (croup)	14	-	5	1	10	1	23	4	4	1	15	4	36	4	-	9	4	14	1	3	-	-
Blodgang	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Barselfeber	1	-	-	-	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-	1	-	2	-	2	-	2	-
Pyæmi, septæmi	1	1	-	-	-	-	-	-	3	2	-	-	4	4	-	-	-	-	-	-	1	1
Pemfigus (hos nyfødte)	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Rosen	6	-	3	-	3	-	2	-	-	-	2	-	11	-	-	-	-	-	-	-	4	2
Røde hunde	-	-	2	-	-	-	-	-	1	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vandkopper	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kusma	-	-	-	-	-	-	2	-	1	-	-	-	26	-	1	-	2	-	-	-	9	-
Kikhoste	23	3	11	3	-	-	32	2	11	2	27	7	129	2	11	3	2	-	18	1	-	-
Akute katarrer i aandendrætsorganerne	110	4	25	5	39	1	82	3	28	2	4	3	751	5	34	2	31	2	94	-	57	-
Influensa	28	-	-	-	-	-	6	-	4	-	4	-	9	-	1	1	2	-	-	10	-	-
Lungebetændelse	58	6	25	2	7	1	38	2	4	2	5	3	29	7	2	2	9	1	12	-	7	1
Pleurit	40	1	2	-	1	1	21	1	7	-	-	-	42	1	2	-	16	-	6	-	10	-
Gigtfeber	9	1	3	-	2	-	10	-	1	-	2	-	14	1	-	-	5	-	3	-	10	-
Akut diarré (kolerine)	8	-	15	-	7	1	23	-	4	2	-	-	183	6	16	1	8	-	31	3	23	-
Skjørifikation	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	324	16	92	11	70	5	244	13	68	11	59	17	1522	36	97	9	87	7	282	5	156	4

Tromsø amt. 1914.

233

av 2 koner, om hvilke det oplystes, at de like i forveien hadde været i fjøset og stelt med en sau, som skulde lamme. Dette indtraf i en grænd med ren lappisk befolkning, hvor jormor omrent aldrig tilkaldes. I det hele blomstrer hjælpe-koneuvæsenet i stor utstrækning saavel i Lenvik som i Hillesøy. (Furrevik).

Pyæmi. Naar i sammendragstabellen over de epidemiske sygdomme tiden kun en opgit for et tilfælde av denne sygdom, kommer det av, at de fleste er tat fra dødsaaarsakslistene, mens de ikke findes opført blandt behandlede paa syke-listene.

Pemfigus hos nyfødte. For 3 tilfælde i Trondenes distrikt kunde smittekilden ikke med sikkerhet angives — maaske fra Finmarken, hvor de først angrepne barns far var i arbeide. Jormoren blev her smittet paa høire haand, fik pustler med lymfangit og truende pyæmi. I Harstad døde et pikebarn av sygdommen i august; dets mor hadde en gang — nogen dage før fødselen — været inde hos en familie, hvor der vinteren forut hadde været et tilfælde av pemfigus. Desinfektion var dog foretaget der. (Haslerud). I Lenvik angrebes et pikebarn. Jormor hadde ikke været tilstede ved fødselen. (Furrevik).

Kikhoste forekom epidemisk inden flere distrikter, tildels som en fortsættelse af en epidemi i 1913.

Av **skjørbusk** iagttoges 2 tilfælde i Tromsø by, et hos et pikebarn (under 15 aar) og et hos en voksen mand.

For **fnat** behandles 116 personer.

Veneriske sygdomme. Utenfor sykehuss behandlede tilfælde vil sees av følgende tabel:

Sygdom.	Tilfælde.	Fordeling paa lægedistrikterne:												
		1 Trondenes.	2 Bjarkøy.	4 Hbestad.	5 Tranøy.	6 Berg.	7 Lenvik.	8 Maalselven.	10 Balsfjord.	11 Tromsø stadsæ- distrikt.	13 Lyngen.	14 Karlsøy.	15 Skjervøy.	
Veneriske saar ..	6	-	-	-	-	-	-	-	-	6	-	-	-	
Syfilis, erhvervet ..	10	2	-	-	-	-	-	-	-	8	-	-	-	
— medfødt ..	3	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	2	
Gonorré, uretrit ..	112	17	1	3	1	3	2	4	1	61	3	10	6	

Fra Tromsø gjentages, hvad der ogsaa i tidligere beretninger er fremholdt, at en hel del tilfælde av disse sygdomme vedkommer syke fra landdistriket, som søger læge i byen, eller er gjennemreisende. (P. Lie, J. Holmboe).

Tuberkulose. Om de i aarets løp ny tilkomne og av protokollerne utgaaede tilfælde m. v. av tuberkuløse sygdomme henvises til tabellen i den almindelige beretning. Dødsfald av lungetuberkulose utgjorde i henhold til lægernes dødsaaarsakslistene for det hele amt 18,6 pct. av samtlige ved sygdom foraaersakede, kjendte dødsfald og 23,5 pct. av dødsfald av ikke epidemiske sygdomme. For byerne var forholdet henholdsvis 13,0 pct. og 17,5 pct. og for bygderne 20,0 pct. og 24,7 pct. — Forøvrig henvises til tabellen paa næste side. — I Bjarkøy distrikt arbeider 2 foreninger for at understøtte trængende tæringssyke, og de gjør et meget godt arbeide. (E. Andreassen). — I Lenvik distrikt kræver tæringen fremdeles mange nye ofre. Daarlige boligforhold og

Døde av lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne dødsfald ved			
	sygdom.	lunge-tuberkulose.	epidemiske sygdomme.	ikke epidemiske sygdomme.
Trondenes	159	17	48	111
Harstad ladested	26	2	6	20
Bygder	133	15	42	91
Bjarkøy	13	4	3	10
Ibestad	102	23	16	86
Tranøy	68	18	11	57
Berg	28	3	5	23
Lenviken	53	14	13	40
Maalselven	70	18	11	59
Balsfjord	71	11	17	54
Tromsø stadsdistrikt	136	19	36	100
— lægedistrikt	51	11	9	42
Lyngen	45	8	7	38
Karlsøy	35	13	5	30
Skjervøy	60	7	4	56
Tromsø amt.	891	166	185	706
Derav i byer	162	21	42	120
— bygder	729	145	143	586

husstandens sammenstuvning i den lange, mørke vintertid i smaa, trange rum med liten eller ingen ventilation for at spare paa brændslet, tør ha nogen aarsak heri. Dertil kommer, at spyttesvineriet raar grunden i en sorgelig grad. (Furrevik). — I Maalselven distrikt maa, trods befolkningens opofrende og ihærdige arbeide mot sygdommen, denne dog endnu siges at være en truende svøb for Maalselvdalen. Der søkes saa ofte for sent lægehjælp, at den beleilige tid for sanatoriebehandling forspildes. Gruudene til den utbredte tuberkulose er vel flere. De i mange henseender mislige sanitære forhold, trange, usunde, daarlig ventilerte boliger, uhensigtsmæssig levemaate, den lange mørke vinter, alt dette er jo faktorer, som arbeider i tuberkulosens tjeneste. — Blandt dette unge indflytter-folk finder dertil tuberkelbacillen en jomfruelig og taknemmelig jordbund for sin trivsel. Slegten tæller endnu for faa generationer til, at den har faat oparbeidet sig en viss immunitet mot sygdommen. Spytning paa gulvet og hvorsomhelst andre steder hersker fremdeles, helst blandt de ældre, for ikke at tale om de gamle. Blandt ungdommen er der nok en glædelig fremgang at spore. Den dag, da befolkningen fik forstaaelse av, at det er like saa stor skam at slænge sine spytteklyser fra sig hvorsomhelst som at gjøre sig ufin paa anden maate i sine stuer, den dag kunde man sætte som en merkedag i tuberkulosens historie. — Maalselvens tuberkulosehjem er nu snart færdig til at tages i bruk. (J. Vangsnæs). — Tromsø tuberkulosehjem indviedes 26de juli 1914. Det ligger litt utenfor byen i Tromsøysundets herred og har plads til 32 syke. Det optar ogsaa patienter fra distrikterne omkring, saalangt pladsen tillater det. — Tromsø sanitetsforening har i aaret fremdeles drevet sin tuberkulosestation. Dens læge har

Obstetriciske operationer.

¹⁾ Tillike fremfald av navlesnor. ²⁾ Tillike trangt bækken, fosteret dødt før fødselen. ³⁾ Forløst ved tang paa sætet. ⁴⁾ Tillike opslaaede arme. ⁵⁾ Døde 1 maaned senere av grundsygdommen, hvilken er ikke opgit.

Fødte og døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde					
	leven-de.	død-fødte.	ialt.	0—1 aar.	i 1ste døgn.	paa barsel-seng.	ved ulyk-kelige hæn-delser.	ved selv-mord.
Trondenes	256	8	136	23	-	1	2	-
Harstad ladested	70	3	28	6	-	-	-	-
Bygder	186	5	108	17	-	1	2	-
Kvæfjord	70	-	37	5	1	-	1	-
Bjarkøy	59	2	17	-	-	-	1	-
Ibestad	136	2	75	4	-	-	2	-
Salangen	108	2	57	9	1	-	3	-
Tranøy	187	3	92	16	2	-	5	-
Berg	89	3	43	9	1	-	5	-
Lenvik	221	5	93	14	-	1	15	-
Maalselven	105	2	60	4	-	-	-	-
Bardu	35	-	22	3	-	-	-	-
Balsfjord	142	7	92	13	-	1	1	-
Tromsø stadsdistrikt	273	7	153	33	1	-	-	1
— lægedistrikt	186	5	61	14	2	-	1	-
Lyngen	216	6	79	18	1	-	3	-
Karlsøy	91	3	40	4	-	1	-	1
Skjervøy	199	3	83	14	-	-	5	1
Tromsø amt.	2373	58	1140	183	9	4	44	3
Derav i byer	343	10	181	39	1	-	-	1
— bygder	2030	48	959	144	8	4	44	2

været at træffe en dag i uken og søsteren hver dag. Desuden har søsteren avlagt omkring 1 300 besøk i hus, hvor der har været tuberkulose. Stationens budget er paa omkring kr. 5 000,00, hvorav kr. 1 600,00 til melk, som er udelt til tuberkuløse. Desuden er udelt andre levnetsmidler, medicin, klæder og uldtepper. (P. G. Lie). I Karlsøy betegnes tuberkulosen fremdeles som folkesygdommen inden distriktet, især i Helgøy herred. Saavel herredsstyret som sykekassen har stillet sig meget velvillig til andragender om hjælp til sanatorieophold. (F. Heiberg).

Om andre sygdomme bemerkes fra Ibestad distrikt, at **fordøiesesssygdomme** ikke synes at spille den fremtrædende rolle som i ældre tider. (F. Borchgrevink).

Dyspepsi og **anæmi**. Aarsaken til disse sygdommes hyppighed inden Bjarkøy distrikt maa her, som overalt paa landsbygden, søkes i de trange livsvilkår, hvorunder folk lever med tungt fordeielig kost og uregelmæssige maaltider. (E. Andreassen).

Om amtets **sindssyke** se den almindelige beretning.

Obstetriciske operationer. Av læger utførtes ialt 68 saadanne, derav i Trondenes distrikt 18, i Bjarkøy 4, i Ibbestad 2, i Tranøy 3, i Berg 1, i Lenvik 4, i Maalselven 2, i Balsfjord 1, i Tromsø stadsleagedistrikt 23, i Tromsø lege-distrikt 5, i Lyngen 2, i Karløy 1 og i Skjærøy 2. — Angaaende indikationer og utfald henvises til tabellen paa side 236.

Om **jormorhjælpen** se tabellen i den almindelige beretning.

Antallet av **fødte** og **døde** vil sees av tabellen paa foregaaende side.

Der blir et overskudd av 1 233 fødte og forholdet mellem fødte og døde = 100 : 48,0.

Dødsfald paa barselseng. Efter presternes opgaver døde 4 kvinder paa barselseng. Lægerne har opgit dødsårsaken for 6 kvinder saaledes: Barsel-feber 2, barselkrampe 1, emboli 1, blødning 2. — Desuden døde i Harstad en barselkvinde med ukjendt eller uopgit dødsårsak.

De **hyppigste dødsårsaker** var:

Dødsårsaker.	Antal dødsfald.	Derav i	
		byer.	bygder.
Lungetuberkulose	166	21	145
Alderdomssvakhet	134	12	122
Kræft (cancer og sarkom)	63	12	51
Tuberkulose utenfor lungerne og miliær-tuberkulose	59	15	44
Organisk hjerte- og karsygd (arteriosclerose)	47	10	37
Krupøs lungebetændelse	42	9	33
Hjerneslag	40	12	28
Kikhoste	33	4	29
Akut katarr i luftveiene og katarralsk lungebetændelse	33	5	28
Difteri (croup)	29	4	25

Veirighet. Fra de distrikter, hvorfra oplysninger herom foreligger, er disse saa forskjellige, at nogen almindelig karakteristik ikke kan gives. I Trondenes, Bjarkøy og Ibbestad synes saaledes veirforholdene at ha været i det hele gunstige med godt utbytte av jordbruket. I Berg var veiret surt og raat. I Lenvik, Karløy og tildels Maalselven var vinteren kald og stormfuld (Karløy), vaaren kom sent, var kald, sommeren synes derimot at ha været forholdsvis varm og tør. Utbyttet av jordbruket blev i Lenvik et knapt middelaars, i Karløy godt for høiets vedkommende, mens poteter og andre rotfrugter mislykkedes paa grund av tørke om sommeren.

Levemaate, hygieniske og økonomiske forhold. I Bjarkøy distrikt har grubedriften været til megen hjælp for befolkningen, eftersom fiskeriene er avtat. Alle, som vil arbeide, kan faa beskjæftigelse som grubarbeidere.

De økonomiske forhold er i det hele gjennemgaende gode. Jorden er bra opdyrket, og stadig ryddes der nyland, men store gaarder findes ikke, da disse stadig er blit opstykket. Litet beitesmark er der ogsaa for kreaturene. Vaaningshusene er gjennemgaende ganske smaa med smaa rum og faa vinduer. Kjøkkenet er her, som almindelig paa landsbygden, opholdsstedet, hvor der arbeides og spises. Fjøsene er smaa, trange og urene. Dette er det almindelige, men naturligvis er der undtagelser. — Kosten er meget ensformig, det er kaffe fra morgen til aften, og fra man begynder at staa paa sine ben og til oldingealderen. Hertil spises grovt, surt, daarlig gjæret brød. Ordentlig middagsmat er det mange husmedre, som ikke kan lave. — Alkohol nytes meget litet i distriktet. Sedeligheten maa siges at være upaaklagelig. (E. Andreassen).

I Ibestad distrikt maa de hygieniske forhold siges at være i fremgang, om end, særlig i de mest avsidesliggende egne og blandt finnerne, endnu meget staar tilbake at ønske. (F. Borchgrevink).

I Tranøy distrikt kan der om levemaate og renlighet siges, at da der hersker liten sparesans, leves der godt og over evne under og en stund efter fisketiden, men pengene, som bortøds til stas og unyttige ting, slipper snart op, og da blir levemaaten derefter. Der er ingen sans for industri eller husflid. Renlighet og orden inden huset er upaaklagelig. Paa den personlige renlighet er vistnok, hvad det ydre angaaer, intet at utsætte, men skabb og utei er ingen sjeldnen foreteelse. Ædrueligheten er tilsynelatende ganske god. (Tannæs).

Da befolkningen i Berg distrikt vokser raskt, og der kun finder liten nybygning sted paa grund av de trykkede økonomiske vilkaar, blir de hygieniske forhold flere steder mindre gode. I skolerne har det samme forhold gjort sig adskillig gjældende. I aaret lykkedes det dog at faa herredsstyret i Torsken til at bevilge ganske rundelig til nye skolehus. Oplysningen er ikke saa ilde i forhold til besværigheterne ved skolegangen. Ved sessionen møtte dog en analfabet, som ingen undskyldning hadde for denne mangel. Jo længere man lever herute, desmere faar man indblik i den dype overtro, som hersker rundt en. Det er ikke blot hos de gamle, at draugen og utborrer repræsenterer virkeligheter. Dalinger høres tasse i næstet, blaalys skinner over huset, hvor døden ventes. — Ædrueligheten maa siges at være ganske god. Sedeligheten, især blandt den ungdom, kunde man ønske adskillig bedre. (Ræder).

Hovednæringen for befolkningen i Lenvik distrikt er i overveiende grad fiskeri. Store kapitaler er nedlagt i kostbare fiskekarteier og utrustning, og størsteparten av den yngre mandlige del av befolkningen ligger paa utfærd i Lofoten og Finmarken, naar fiskerierne foregaard der. — Interessen for jordbrukskunst er imidlertid i bra fremvekst, og arbeidet for dets ophjælp drives med større kraft. — Den paa Gibostad oprettede landbruksskole for Tromsø amt vil ganske sikkert bli en god løftestang for jordbruksfrengang i amtet. — Ædruelighetstilstanden er i det hele god. Av nydelsesmidler misbrukes kaffe i høi grad, og den kan vistnok med grund tilskrives en god del av de saa hyppig forekommende dyspeptiske tilstande. (Furrevik).

I Malselven distrikt synes ikke boligernes beskaffenhet og indredning at være skikket til at holde kulden tilstrækkelig ute i den barske vinter. Murede skorstene er forholdsvis sjeldne. Istedet ser man kloakrør av ler eller mindre jernrør stikke op gjennem taket og tjenstgjøre som skorsten. Paa grund av de smaa huse og trange boligforhold er de hygieniske forhold som regel ikke bra. Paa sine steder har man peis i stuen, og denne virker jo som et udmerket ventilationsapparat. Man merker straks forskjellen paa luften i en saadan stue og i en, som er uten peis. Kaffe brukes til alle tider paa dagen, men er som regel tynd. — Ædrueligheten synes at være god, sedeligheten derimot mindre god, at domme etter de mange løse forbindelser og de mange barn utenfor egteskap.

Det betragtes her ikke som nogen skam for en pike at ha baade et og to eller flere barn og det med like saamange forskjellige mandspersoner. Hovednæringen i distriktet er fædrift. Foravlen er usikker paa grund av, at frosten allerede i august kan ødelægge det hele. Poteter dyrkes til husbruk. Ved siden herav drives tildels tjærebrænding, som skaffer mange en pen indtægt. Likeledes drives tøndefabrikation i noksaa stor maalestok og som en god indtægtskilde for tiden ved de høie priser. — Reiser til de store fiskerier i Lofoten og paa Finnmarken er nu mere avlagt. Derimot reiser ungdommen mere til de store jernverker, særlig til Sydvaranger, desuden ogsaa til Spitsbergen og til de store jernbane-anlæg sydpaa. Her tjenes nok gode penge, men resultatet skal i det hele være magert. (J. Vangsnæs).

Stadslæge P. G. Lie skriver, at der i løpet av de 18 aar, han har praktiseret i Tromsø by, kan merkes en tydelig bedring i boligforholdene. Tiltrods for den i de senere aar ogsaa i Tromsø herskende boligned er utvilsomt kubik-indholdet pr. individ i hjemmene betydelig øket. Kunde man ogsaa faa vænnet arbeiderne av med den usikr at la det største og bedste værelse staa paa stas og bruke det mindste værelse som soveværelse, vilde det i sanitær henseende være et langt skridt fremover. I de nye sundhetsvedtægter er minimum av kubikindhold for barn og voksne i soveværelser fastsat, hvad der vil ha sin betydning ved nybygning af hus. — Tromsø fattigstyre eier en del hus omkring i byen til bruk for familier, som ligger fattigvæsenet til byrde; da disse huse befinner sig i en mislig forfatning, er der til formandskapet indsendt tegninger med forslag om oppførelse av en fattiggaard. — Levemaaten blandt arbeiderbefolkningen er bedre i de senere aar —, særlig er kaffemisbruken noget avtat. — Helseraadet arbeider for tiden med spørsmaalet om oppførelse av offentlig renovation. I den senere tid er der i en del hus indlagt vandklosetter, og naar byen en gang faar sit nye vandverk i stand, saa der til stadighet er vand nok, vil vistnok vandklossetsystemet bli mere almindelig. Den komité, som har været nedsat til forberedelse av opprettelsen av en skoletandklinik for Tromsø folkeskole, har nu sit forslag færdig. Men den nuværende vanskelige økonomiske tilstand vil utvilsomt vanskeliggjøre sakens gjennemførelse i den nærmeste fremtid, uagtet der baade privat og av bystyret er bevilget en del penger. — Kampen mot tuberkulosen drives med kraft og interesse. I vinterens løp har dyrlægen undersøgt med tuberkulin alle de kjør, hvorfra der leveres melk til Tromsøysundets meieri. Der har heldigvis ikke været mange tuberkuløse dyr at finde. Naar en tuberkulosepatient fra landdistrikterne søger læge i Tromsø by, anmeldes hans ophold av den behandelnde læge til helse-raadet, som øieblikkelig desinficerer det sengetøi, han har benyttet. — Paa andragende fra dertil egnede patienter har ogsaa Tromsø formandskap eller fattigstyre liberalt bevilget penger til sanatorieophold. Mot det saavel i landdistriktet, som ogsaa blandt byens befolkning, meget utbredte spyttesvineri har helseraadet sekt at oparbeide en opinion og samtidig paakalde publikums hjælp til kontrol ved at anbringe plakater mot spytning i de fleste forsamlingslokaler, en forholdsregel som allerede har vist gode resultater.

I Karlsøy distrikt er der ingen, som stræver med jordbruk. Anskaffelsen av de dyre fiskeskøiter med motor har bevirket, at fiskerne maa drive fisket aaret rundt, om de skal klare avdrag og renter. — Fiskerierne har i det forløpne aar git et magert utbytte. — Boligforholdene er fremdeles daarlige. Et par flotte «villaer» staar som tegn paa, at fisket engang slog bedre til, ellers møter man paa øerne ute mot havet gamle hytter med kun ett rum, hvor den ofte meget talrike familie holder til til alle døgnets tider. Av gammer findes nu igjen kun en 4 à 5 stykker i Sør-Lenangen. Boligforholdene paa Renøen og en del av Ringvassø er dog noget bedre; her træffes ogsaa den norske befolkning mest ublandet. Men sansen for at gjøre det hyggelig inden døre synes endnu

slumrende, bohavet er enklest mulig og renligheten ofte meget mangelfuld. — Spirituosa brukes ganske meget. Noget spor av avholdssak har distriktslægen ikke truffet; da han en gang paatalte det forargelige i, at en mand møtte fuld op til en begravelse, svartes der, at han var nødt til at drikke for sygdommens skyld. Manden hadde nemlig lungetuberkulose. (F. Heiberg).

Lægesøkningen. I Lenvik distrikt maa denne siges at være god. Alle sykereiser, hvor baat maa benyttes, utføres uten undtagelse med motorbaat. Med dette hurtige befordringsmiddel kan distriktslægen under almindelige veir-forhold naa til de fjerneste dele av distriktet paa 4 à 5 timer. (Furrevik). Fra Tranøy distrikt bemerker distriktslægen, at «kontorpraksisen» der bunder ut i at man kommer til doktoren for at kjøpe patentmedisin og forsøksvis andet, som kunde hjælpel for det eller det, mens honoraret til lægen uteblir. (Tannæs).

Sykehус. I Harstad, Trondenes distrikt, er der et kommunalt sykehus med tilskud av medicinalfondet. I Ibbestad er der et kommunalt tuberkulosehjem med plads til 10 à 11 syke. I Tromsø by ligger amtssykehuset og et katolsk St. Elisabeths hospital samt et epidemilasaret. Utenfor bygrænsen i Tromsø lægedistrikt ligger statens karantænestasjon og Tromsø tuberkulosehjem. I Lyngen distrikt er der et tuberkulosehjem. Sykehuset i Skjervøy distrikt var i virksomhet.

Badeindretninger. Ved sykehuset i Harstad er der en badeanstalt. I Bjarkøy distrikt findes ved gruberne et karbad for arbeiderne, som blir flittig bruk. (E. Andreassen). Badeanstalten i Tromsø by leverte i aarets løp 22 105 bad. (P. Lie).

Om amtets apotek se den almindelige beretning.

Følgende tabel gir opplysning om antallet av møter i helseraad og av vakcinerte:

Lægedistrikter.	Møter i helseraad.	Vakcinerte.
Tromsø amt	49	1395
Trondenes	1) 7	90
Bjarkøy	3	57
Ibbestad	2)	10) 34
Tranøy	3)	ingen
Berg	4)	86
Lenvik	5)	183
Maalselven	6)	11) 32
Balsfjord	7)	96
Tromsø stadsdistrikt	17	188
— lægedistrikt	7	205
Lyngen	ingen	216
Karløy	8)	12) 57
Skjervøy	9)	151

¹⁾ Harstad 2, Trondenes 3, Bjarkøy 1, Kvæfjord 1. ²⁾ Ibbestad 1, Salangen 1.
³⁾ Tranøy 1, Dyroy 2. ⁴⁾ Torsken 1. ⁵⁾ Lenvik 1. ⁶⁾ Maalselven 2. ⁷⁾ Balsfjord 3, Malangen 1. ⁸⁾ Karløy 1. ⁹⁾ Kvænangen 1. ¹⁰⁾ Vakcination utførtes kun i Andorgø kreds, i distrikts øvrige kredse skede ingen vaccination av forskjellige grunde.
¹¹⁾ Vakcination alene foretatt i Øvre Maalselven kreds. ¹²⁾ Vakcination utførtes alene i vestre Helgø og indre Vanøy kredse, ingen i de øvrige kredse, da samtlige barn vakcinertes i 1913.

Helseraad. Tromsø bys nugjældende sundhetsvedtægter er fra 1864 og derfor nu mangelfulde og utilstrækkelige. Den 1ste december 1914 vedtages av bestyret nye sundhetsvedtægter for Tromsø by, et skridt som i høi grad vil lette arbeidet for at bedre de sanitære forhold i byen. Samtidig er sundhetsbetjenten stillet til hel forføining for helseraadet. (P. Lie).

Vakcination. Foruten den vanlige aarlige vakcination i Tromsø by i mai maaned, aapnet helseraadet ogsaa adgang til vaccination i oktober, da 35 mand av Jeniseiekspeditionen avmonstrederes der; den bragte kopper med til Kristiansand S. Mandskaperne undersøktes og kontrollertes, men der opdagedes intet mistænkelig paa koppen. Da der var en hel del uvakcinerte skolebarn, besluttet helseraadet at aapne adgang til offentlig vaccination i juleferien, men fremmøtet var meget ringe. (P. Lie).

Kvaksalveri. Distriktslægen i Bjarkøy omtaler en navnkundig kvaksalver, som bor paa Dyrøy, men skal ha søkning fra hele Nord-Norge. Han «stænger blod», «fordriver blodforgiftning» m. m. blot man skriver til ham. Overtro i retning av sygdomshelbredelse blomstrar i distriket som faa steder. (E. Andreassen). — I Tranøy distrikt trives «mysticismen» paa det medicinske omraade fremdeles i høi grad. (Tannæs). I Tromsø by bor en kvaksalver, en forhenværende farmaceut. Efter hvad stadslægen kan forstaa, er dog hans anseelse i byen nu forbi, men en og anden patient fra landet søker ham nok fremdeles. (P. Lie).

XX. Finmarkens amt.

Lægedistriktsinddeling, flateindhold, indbyggere, medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder og dele derav.	Flate-indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 1ste decb. 1910.	Antal læger.	Tandlæger.	Jormedre.	Hjælpe-vakcinaterer.
Amtet		47580,84	39 126 ¹⁾	18	2	39	32
1. Alten	Alten	9 574,45	3 347	1	-	2	2
	Alten	2 047,82	2 367	1	-	1	1
	Kautokeino	7 526,63	980	-	-	1	1
2. Talvik	Talvik	1 652,92	2 475 ²⁾	-	-	6	3
3. Loppen	Loppen	1 266,24	2 638	1	-	3	4
	Loppen og Øksfjord	713,00	1 388	-	-	2	2
	Hasvik	553,24	1 250	1	-	1	2

¹⁾ Blandt disse er der en distriktslæge uten fast distrikt med skiftende bopæl efter amtmandens bestemmelse. ²⁾ Distriktslægen i Alten bestyrede ogsaa Talvik lægedistrikt.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder og dele derav.	Flate-indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 1ste decb. 1910.	Læger.	Tandlæger.	Jornmødre.	Hjelpe-wakcinatører.
4. Hammerfest		3 193,49	5 240	2	1	5	3
	Hammerfest, kjøbst.	4,00	2 817	2	1	3	-
	Hammerfest	857,08	1 368	-	-	1	2
	Kvalsund	2 332,41	1 055	-	-	1	1
5. Maasø	Maasø	385,56	2 052	1	-	3	3
6. Kjelvik	Kjelvik	150,24	2 389	1	-	1	2
7. Kistrand	Kistrand	4 426,68	1 926	1	-	1	2
8. Karasjok	Karasjok	7 539,39	823	1	-	1	1
9. Lebesby	Lebesby	4 477,71	1 726	1	-	2	2
10. Gamvik			2 245	1	-	2	3
	Gamvik	?	1 446	1	-	1	2
	Berlevaag	?	799	-	-	1	1
11. Tanen		4 434,73	1 853	1	-	2	1
	Tanen	?	1 395	1	-	1	-
	Polmak	1 923,22	458	-	-	1	1
12. Vardø		2 027,38	4 363	2	1	4	2
	Vardø, kjøbstad . . .	3,65	3 111	2	1	2	-
	Vardø	2 023,73	1 252	-	-	2	2
13. Vadsø		2 605,58	4 479	2	-	3	1
	Vadsø, kjøbstad . . .	1,84	1 988	2	-	1	-
	Nordvaranger	1 188,38	1 404	-	-	-	
	Næsseby	1 415,36	1 087	-	-	1	1
14. Sydvaranger		3 293,25	3 570	2	-	4	3

¹⁾ Bor i Vadsø.

Sundhetstilstanden betegnes fra de fleste lægedistrikter som god; alene i Hammerfest, Kjelvik og Lebesby distrikter var den mindre tilfredsstillende, væsentlig paa grund av epidemiske sygdomme. Foruten en mindre epidemi av eksantematisk tyfus inden et enkelt distrikt, forekom der mer eller mindre utbredte epidemier av meslinger, kikhoste og akut gastro-enterit. Bemerkelsesværdig er det store antal anmeldte tilfælde av pleurit. Det samlede antal anmeldte epidemiske sygdomstilfælde utgjorde 2 959 med 130 dødsfald mot henholdsvis 2 771 og 125 i aaret forut.

Dødeligheten. De dødes antal utgjorde 750 eller 17,9 pro mille av den tilstedeværende beregnede middelfolkemængde (41 912). I 1913 var dødeligheten 17,1 pro mille.

Om de **epidemiske sygdomme** i almindelighet henvises til tabellen paa side 246 og 247, sammendraget efter lægernes opgaver.

Eksantematisk tyfus. I aarets begyndelse forekom i Polmak herred av Tanen distrikt 3 tilfælde med 2 dødsfald, som avslutning paa epidemien af denne sygdom i 1913. (B. Lunde). — I Sydvaranger forekom en epidemi i juni, juli og august i Sandnes, en grænd paa begge sider av Langfjorden, beboet af lapper (finner). Grænden er ved landevei forbundet med Kirkenes og med gruberne, og trafikken mellem disse steder er meget livlig. Bebyggelsen er meget spredt; de smaa lappiske hus ligger dels ved fjorden dels opefter Sandnesdalen, som gaar ned til dens vestre side. Eksantematisk tyfus er ikke optraadt i Sydvaranger siden 1897. Hvorfra smittestoffet er bragt til Langfjorden er usikkert; muligens er det bragt ved fjeldlapper fra Tanen og Polmak, som om vinteren ligger med sine renhjorder paa Sydvarangerfjeldene. Det kan ogsaa tænkes, at det er indført ved omvandrende kvæner fra Rusland. Sandsynlig blev de første tilfælde af sygdommen miskjendt; allerede i april og maj var der i Sandnesdalen en del tilfælde af en febril sygdom, som blev tat for influensa, men sandsynlig har været flekfeber. I juni blev saa en familie paa østsiden av Langfjorden angrepet, og i juli bredte sygdommen sig til 3 andre hus paa dette sted og gik ogsaa over paa vestsiden af fjorden. I det hele kjendes 16 tilfælde af sygdommen. 9 af disse var af alvorligere art, tildels med sterke uro og delirier, der hos en patient var saa voldsomme, at hun rev sengklæderne itu, slog ut en vindusrute etc., saa hun maatte holdes fast i sengen. — Et dødsfald indtraf. De lettere tilfælde iagttoges særlig blandt barn. Til sygdommens bekjæmpelse oprettedes et midlertidig lasaret paa Sandnes i et skolehus, som paa den tid var ledig; sykepleierske og anden nødvendig betjening blev ansat. Ingen av personalet blev smittet. Et litet stabbur eller næst nær skolehuset blev tat i bruk for de mest urolige syke. Disse smaa lappiske stabbur blev ogsaa ellers anvendt til isolering af syke, som behandles i sit hjem. De er uten vinduer, og de syke maatte ligge paa gulvet, men dertil er lappene før vant. Dette lot sig gjøre paa grund av sommertiden, da døren kunde staa aapen nat og dag, saa der var luftig og kjølig inde. Lasaretet var aapent fra 20de juli til 10de august. Det lykkedes paa denne maate at begrænse epidemien til Sandnes. Sygdommen er mere utførlig beskrevet i distriktslæge Wessels medicinalberetning, hvorav ovenstaende er et kortere utdrag.

Av **tyoidfeber** anmeldtes ialt 13 tilfælde med 1 dødsfald. I Russeluft i Alten distrikt behandles i juni en kone for tyoidfeber med ukjendt smittekode. (Trude Johnsen). I Vardø distrikt indlagdes i januar en mand fra Baadsfjord i Vardø herred i sykehuset i Vardø, likesaa i mars en voksen pike samme stedsfra; hun bodde i nærheden af den gaard, hvor førstnævnte mand hadde boet. Hvorfra smitten i Baadsfjord skrev sig, kunde ikke opdagtes. I juni indlagdes en mand fra en jagt, som gik med fiskehoder; ingen flere av besætningen fik sygdommen. I juli blev en fisker fra Kiberg angrepet. For begge de to sidste syke blev smittekilden ogsaa ukjendt. (Hj. Ottesen). I Vadsø distrikt behandles 5 tilfælde i Jakobselv i Nordvaranger. De syke bodde alle nær en liten bielv til Jakobselv, som hadde tilsig fra gjødslede marker omkring. Mistanken fæstedes derfor ved denne bielv som mulig smittekode, og de nødvendige forsigtighetsregler med hensyn til vandets kokning m. v. blev paabudt. Alle tilfælde blev fastslaaet at være paratyfus B. Noget senere blev samme sygdomsform fundet hos en pike paa Mortensnes i Næsseby. Hun hadde tjent i Jakobselv, uten at dog smitte med sikkerhet kunde fastslaaes at skrive sig derfra. (Køste).

Akut poliomyelit. Fra Makur i Vardø herred indlagdes en 10 aarig pike i august i Vardø sykehus, hvor hun døde. Der var 4 barn til i samme

familie, men hverken disse eller andre barn i Makur fik sygdommen. (Tilfældet er paa den epidemiske sammendragsliste opført for Vardø by, hvor hun antagelig blev begravet).

Meslinger synes at ha hat en del utbredning inden flere lægedistrikter, uten at dog nogen større epidemi kan sees at være forekommet.

Av **difteri** (croup) anmeldtes ialt 28 angrepne med 4 dødsfald. Tilfældene var spredt inden de forskjellige lægedistrikter.

Av **dysenteri** (blodgang) opføres 8 tilfælde med 3 dødsfald. I Vesterelv i Næsseby ved bunden av Varangerfjorden, Vadsø distrikt, forekom i mars i en lappefamilie nogen tilfælde av en ondartet koloproktit med sterkt blodige, smertefulde uttømmelser. Distriktslægen meddeler, at av 6 angrepne (paa sykelisten er kun angitt 5) døde 3, alle barn. Om smittekilden kunde intet bestemt uttalelses. (Køste).

Barselfeber. Av 21 anmeldte døde 5. Distriktslægen i Alten kaldtes i oktober til en fjeldfinkone i Matsi, som hadde født for 10 dage siden. Den sykes svigermor, ogsaa fjeldfin, hadde tjent som fødselshjælperske og slitt av navlestrenge. Hun hadde da med haanden hentet ut morkaken. Der indtraadte infektion, men barselkonen kom sig. Om sit besøk her fortæller distriktslægen nærmere i en beretning, som er trykt som anhang, og som vil findes paa side 257 og flg. (Trude Johnsen). I alle de 3 fra Maaasø distrikt opførte tilfælde var barselkonerne betjent av hjælpekonner. Det er forøvrig nu væsentlig kun befolkningen i Refsbotn og paa Rolfso, som kan bekjemme sig til at hente jormor. Finnerne nytter det ikke at tale for; naar de advares mot bruk av hjælpekonner, svarer de, at det er for lang og veirhaard vei til jormor. (E. Erichsen). 2 syke barselkvinder, 1 i Kjelvik og 1 i Lebesby, var ogsaa betjent av hjælpekonner. (Svindland). I Gamvik distrikt døde en kvinde i Berlevaag, ogsaa bistaat av hjælpekonene. (Halvorsen). I Vadsø distrikt behandles efter sykelisterne 7 angrepne med 2 dødsfald, derav 5 i Vadsø by og 2 i landdistriket.

Kikhøste optraadte ogsaa dette aar epidemisk inden en flerhet av lægedistrikterne. Som behandlede opføres ialt 220 tilfælde med 20 dødsfald.

Bemerkelsesværdig er som ovenfor nævnt det store antal **pleuriter** i dette aar, idet der ialt anmeldtes 247 tilfælde med 4 dødsfald, derav i Vadsø distrikt 78 med 2 døde og i Sydvaranger 73, ogsaa med 2 døde.

Akut diarré (kolerine). I Loppa distrikt optraadte sygdommen særlig hos smaabarn, som blev opammet med «flaske». Mangelen paa tiltak og taalmodighet hos forøvrig friske mødre til selv at amme sine barn er i første række skyld i spædbarnenes lidelser. (Hide). I Kistrand distrikt hadde en flerhet av tilfældene en dysenterisk og utpræget smitsom beskaffenhet med et og andet dødsfald blandt svakelige individer. I Kjelvik og Lebesby forekom sygdommen utbredt over distrikterne særlig i vaarmaanederne og aarets sidste maaneder og forløp med tildels blodige afvøringer og forutgaaende heftige brækninger. I december døde en voksen kvinde av sygdommen. (Svindland). Distriktslægen i Vadsø mener ogsaa, at mange av de i landdistriket av «ukjendt aarsak» eller «medfødt svakhet» døde smaabarn utvilsomt er døde av diarré paa grund av uhensigtsmæssig stel og ernæring. Mange spædbarn faar ikke morsmelk, og mødrerne forstaar ikke at gi dem ordentlig næring istedet eller holde «patteflaskerne» m. v. rene. (Køste). Fra Sydvaranger distrikt opføres 131 behandlede med 5 dødsfald.

Epidemiske sygdomme.

	Ialt kjendte		Tidene er opgitt for	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.	
	Tilfælde.	dødsfald.														
Eksantematisk tyfus.....	19	3	19	1	1	-	1	-	2	12	2	-	-	-	-	-
Tyfoidefeber.....	13	1	13	1	-	-	1	-	2	1	-	1	1	-	-	-
Akut poliomyelit.....	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber.....	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Meslinger.....	122	2	122	13	-	2	9	15	8	5	7	10	28	21	4	-
Difteri (croup).....	28	4	28	4	2	2	3	1	2	2	1	9	1	1	-	-
Blodgang.....	8	3	8	-	1	4	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Barselfefer.....	21	5	21	-	1	1	2	1	1	2	5	1	3	3	1	-
Pyæmi, sephthæmi.....	7	4	4	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Pemfigus (hos nyfødte).....	3	-	3	-	-	-	-	-	-	1	2	-	-	-	-	-
Rosen.....	41	2	41	3	4	1	4	2	7	4	6	2	2	4	2	2
Røde hunde.....	2	-	2	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-
Vandkopper.....	22	-	22	2	1	1	1	1	2	3	-	1	2	4	4	4
Kusma.....	82	1	81	5	12	5	27	15	5	4	-	1	2	-	5	-
Kikhoste.....	220	20	220	50	50	34	8	17	16	9	11	-	-	1	24	-
Akute katarrer i aandedrætsorganerne.....	1318	32	1299	144	175	182	141	135	83	54	56	56	79	87	107	-
Influensa.....	195	-	195	25	25	33	21	21	15	6	2	2	4	11	30	-
Lungebetændelse.....	153	20	153	11	22	39	16	14	11	6	8	6	7	5	8	-
Pleurit.....	247	4	247	21	26	18	21	22	20	22	19	17	21	20	20	-
Gigtfeber.....	48	1	48	2	3	8	5	3	1	1	4	1	7	1	12	-
Akut diarré (kolerine).....	402	26	402	21	23	16	14	35	45	27	55	35	52	46	33	-
Skjørbuk.....	4	-	4	-	-	-	-	2	-	2	-	-	-	-	-	-
Beri-beri (?).....	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	2959	130	2935	303	346	348	274	285	220	164	182	143	213	207	250	-

Epidemiske sygdomme.

(Forts.).

Fordeling paa lægedistrikterne:

	Fordeling paa lægedistrikterne:																											
	1		2		3		4		5		6		7		8		9		10		11		12		13		14	
	Alten.	Talvik.	Loppen.	Hammerfest.	Maasø.	Kjelvik.	Kistrand.	Karasjok.	Lebesby.	Gamvik.	Tanen.	Vardø.	Vadsø.	Sydværanger.														
	Tilf.	Df.	Tilf.	Df.	Tilf.	Df.	Tilf.	Df.	Tilf.	Df.	Tilf.	Df.	Tilf.	Df.	Tilf.	Df.	Tilf.	Df.	Tilf.	Df.	Tilf.	Df.	Tilf.	Df.	Tilf.	Df.		
Eksantematisk tyfus . . .	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	2	-	-	-	-	16	1		
Tyfoidefeber	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	1	6	-	-	2	-	-		
Akut poliomyelite . . .	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-		
Skarlagensfeber	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Meslinger	-	-	-	3	-	13	-	10	-	14	2	-	-	-	12	-	4	-	5	-	1	-	28	-	32	-		
Difteri (croup)	3	-	3	-	-	4	1	4	-	5	-	-	-	-	-	-	1	-	-	4	1	-	-	4	2	-		
Blodgang	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	3	-	-	-	-		
Barselfeber	1	-	1	-	-	2	-	3	-	1	-	-	-	-	1	-	1	1	1	-	1	1	7	2	2	1	-	
Pyæmi, sephæmi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2	4	1	1	1	1	-		
Pemfigus (hos nyfødte)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-		
Rosen	-	-	-	-	-	3	-	-	-	8	-	-	1	-	-	-	-	-	-	11	2	12	-	6	-	-	-	
Røde hunde	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	
Vandkopper	-	-	-	-	-	-	2	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12	-	1	-	6	-	-	-	
Kusma	-	-	-	-	-	1	-	-	14	-	5	1	-	-	3	-	7	-	-	10	-	2	-	40	-	-	-	
Kikhoste	15	5	11	-	12	-	29	3	-	19	-	6	3	-	6	-	6	2	40	2	13	-	10	-	53	5	-	
Akute katarrer i aandedrætsorganerne . . .	55	1	67	3	26	2	63	-	64	-	124	3	12	1	-	12	1	2	-	-	227	6	220	5	446	10	-	
Influensa	1	-	-	-	-	-	59	-	13	-	16	-	-	-	-	-	-	-	-	41	-	8	-	57	-	-	-	
Lungebetændelse	3	1	4	1	5	-	8	2	3	-	3	1	3	2	-	-	3	-	9	4	53	3	23	4	36	2	-	
Pleurit	6	-	3	-	10	-	10	-	14	-	4	-	3	-	-	2	-	9	-	3	-	32	-	78	2	73	2	-
Gigtfeber	1	1	4	-	3	-	7	-	1	-	2	-	-	-	-	2	-	2	-	11	-	8	-	7	-	-	-	
Akut diarré (kolerine) . .	5	1	9	-	12	-	80	12	9	-	23	2	17	1	-	6	-	2	-	-	49	3	59	2	131	5	-	
Skjørbuk	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	1	-	-	-	-	
Beri-beri (?)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-		
Tilsammen	91	9	103	4	71	2	284	18	121	-	235	8	46	8	1	-	42	1	38	3	63	8	475	21	476	19	913	29

Av **skjørbusk** opføres 4 tilfælde, alle mænd. I Kjelvik distrikt iagttoges sygdommen hos en russisk matros ombord i et fartei i Honningsvaag. Kosten ombord var meget ensformig, og matrosen holdt sig meget i roligheit i ruffen; han var saa daarlig, at han neppe kunde gaa. Tænderne var temmelig løse. Han blev efter et par dage sendt hjem til Arkangelsk. (Svindland). Paa sykehuslisterne for Vadsø by og Vadsø landdistrikt er der for juli opført et tilfælde fra hvert sted hos et mandskap fra russisk skib (samme person?). (Køste, Gjestland). Om den angrepne i Sydvaranger distrikt foreligger ingen nærmere meddelelse.

Paa dødsaaarsakslisten fra Vardø by findes opført et tilfælde av tvilsom **beri-beri** hos en mand mellem 25 og 30 aar; han behandles paa Vardø sykehuis og døde der. Forresten er ingen nærmere oplysninger meddelt.

Av **fnat** opføres som behandlet ialt 80 tilfælde. Sygdommen har nu i flere aar været en plage i Loppen distrikt. Forældrene klager over, at deres barn smittes paa skolen, hvor barnene paa flere steder maa bo sammen, hvorved smitteoverførelse let sker. Som regel først naar barnene kommer hjem fra «skolaturen», blev læge søgt, efter at de da ofte hadde hat anledning til at smitte hele familien. (Hide). I Kjelvik distrikt var sygdommen ganske hyppig; i enkelte hus var hele familien angrepet. I fiskeskjeiterne forekom den ofte. (Svindland). I Kistrand distrikt fik skabb større utbredelse væsentlig ved skolebarn. I de i regelen for smaa skoleværelser benyttes kun pulter for flere barn. Der er nu henstillet til skolestyret at anskaffe enkeltpulter, efterhvert som fornyelse blir nødvendig. Som forholdene nu er, spredes ogsaa utenfor lettere til barn, som ellers pleier at bli holdt fri derfor. (G. Ottesen). I Gamvik distrikt synes skabb dette aar at ha været mere utbredt end tidligere, især i Mehavn og Finkongkjeilen. (Halvorsen).

Av andre smitsomme hudsygdomme omtales **impetigo contagiosa** som hyppig i Kjelvik distrikt. (Svindland).

Veneriske sygdomme. Utenfor sykehuss behandlede tilfælde vil sees av følgende tabel:

Sygdom.	Tilfælde.	Fordeling paa lægedistrikterne:												
		1 Alten.	3 Loppen.	4 Hammerfest.	5 Maase.	6 Kjelvik.	7 Kistrand.	9 Lebesby.	10 Gamvik.	11 Tanaen.	12 Vardø.	13 Vadsø.	14 Sydvaranger.	
Veneriske saar	4	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	2
Syfilis, erhvervet	25	-	-	-	-	2	4	-	-	4	7	3	5	
— medfødt	4	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	2
Gonorré, uretrit	214	2	1	15	3	36	-	8	8	-	40	49	52	

I Karasjok distrikt synes syfilis at være temmelig utbredt. Alene i 2det halvaar 1914 iagttoges 5 tilfælde av sekundær syfilis (og like saamange i 1ste halvaar 1915). Det er meget vanskelig at stanse sygdommen paa et sted som Karasjok kirkested, hvor saa megen ungdom er samlet paa et litet omraade, og hvor der hersker en saa usedvanlig stor usedelighet. Samtlige angrebne blev sendt til sykehus. (H. Klouman). I Kjelvik distrikt forekom gonorré særlig i vaartiden blandt fremmede fiskere søndenfra; men sygdommen findes ogsaa ret hyppig blandt den indfødte finnebefolkning, der som regel ikke anser den for at

volde ubelelighet og behandler den noksaa aabenlyst. (Svindland). Distriktslægen i Vadsø bemærker, at de fleste for Vadsø opførte tilfælde af gonorré skriver sig fra tilreisende, som kommer til byen særlig fra Kirkenes i Sydvaranger forat søke lægehjælp. (Køste). I anledning af de over 200 tilfælde af gonorré inden amtet i 1914 skriver a m t s l æ g e n i V a r d ø : At kunne opnaa nogen indskrænkning i alle disse tilfælde af gonorré aar om andet, kan vel ikke haabes paa, før man faar rusdrikforbud enten lokalt for Finmarkens amt eller for det hele land, — infektion med gonokokker foregaar vel i 99 av 100 tilfælde saaledes: efter at ha tjent en del penger ved nogen dages godt fiske eller, for Kirkenes arbeidernes vedkommende, ved slitsomt dag- og natskift i aktieselskapet Sydvarangers bedrift, skal man ha sig en rus. Man blir erotisk av sig og tar det ikke saa noe med hvilket kvindfolk, man kommer sammen, og saa er ulykken ute; thi det er en ulykke for alle dem, som blir gaaende med en kronisk gonorré med senere strikturdannelse, og det blir ca. fjerdeparten, kanske endda flere. (Hj. Ottesen).

Tuberkulose. Angaaende de i aarets løp ny tilkomne og av protokollerne utgaaede tilfælde av tuberkulose sygdomme m. v., henvises til tabellen i den almindelige beretning. — Dødsfald av lungetuberkulose utgjorde i henhold til lægernes dødsaarsakslistre for det hele amt 18,9 pct. av samtlige ved sygdomsforaarsakede kjendte dødsfald og 25,7 pct. av dødsfald av ikke epidemiske sygdomme. For byerne var forholdet henholdsvis 16,3 pct. og 21,9 pct. og for bygderne 20,1 pct. og 27,4 pct. — Forøvrig henvises til tabellen paa næste side. — I Maasø distrikt har Hjelmsø altid de fleste tuberkuløse. Hvad grunden hertil er, er vanskelig at si. Skiddenfærdigheten er vel ikke værre der end andre steder i Maasø, men distriktslægen tror, at folket der er mere likeglad, gaar og spytter overalt, spiser og drikker av uvaskede kopper o. l. Fiskeskjøiterne, som i de senere aar er blit anskaffet af befolkningen, antages at være leie arnesteder for tuberkulosen. Her ligger 6—10 mand hele aaret igjennem i en trang, usund lugar, hvor der kan være og i almindelighet er en gyselig luft. Det gjælder jo at spare paa det dyre brændsel, hvorfor lugardøren meget sjeldent aapnes. (E. Erichsen). I Karasjok distrikt er der ikke saa litet tuberkulose, men det er paafaldende, hvor godartet de fleste tilfælde er. Disse undrager sig let opmerksomheten, da lappene selv ikke lægger bret paa en sygdom, som ikke foraarsaker smerte og derfor ikke søger læge, før deres sygdom fremkalder alvorligere ulemper. Hos den fastboende del av befolkningen er foranstaltninger mot smitteoverførelse forholdsvis let gjennemførlig, da tilstrækkelig isolation som regel lar sig iverksætte, og fordi baade smittefare ved tuberkulose og den maate, hvorpaan smitten overføres, er saa almindelig kjendt. De fastboende lapper er da ogsaa noksaa forsiktig med sit spyt. For de fleste av flytlapperne er smitte derimot et ukjendt begrep, og forsøker man at forklare dem den, blir man som oftest mødt med et vanlig smil. (H. Klouman). Distriktslæge Svindland omtaler som de væsentligste hindringer ved tuberkulosens bekjæmpelse de indskrænkede og daarlige boliger. Særlig i Laksefjord, Lebesby distrikt, er der en mængde elendige gammer og smaa, usunde hus. Dernæst vanskeligheten ved isolation af de syke d. v. s. manglende plads paa sanatorier og pleiehjem. Tanagaard ligger for avsides. I Vardø stod ved aarets utgang det planlagte tuberkulosehjem under tag. Det er beregnet paa 10 syke, fordelt paa 4 værelser, alle i 2den etage. I 1ste etage skal være spisestue, kjøkken, værelser for sykepleierske og tjenestepike, centralopvarmning, privat og bad. Naar dette pleiehjem blir færdig, vil et stort sawn være avhjulpet. (Hj. Ottesen). I Vadsø distrikt synes bedring i tuberkulosens utbredelse at kunne spores i Vadsø by og Nordvaranger, men derimot ikke i Næsseby. Der er dog i Vadsø fremdeles mange skrofuløse barn. Distriktslægen antar, at som forholdene arter sig er ind-

Døde av lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne dødsfald ved			
	sygdom.	lunge-tuberkulose.	epidemiske sygdomme.	ikke epidemiske sygdomme.
Alten	39	7	9	30
Talvik	25	3	4	21
Loppen	26	3	2	24
Hammerfest	60	10	18	42
Hammerfest by	34	6	10	24
Bygder	26	4	8	18
Maasø	8	4	-	8
Kjelvik	25	5	8	17
Kistrand	20	2	8	12
Karasjok	7	3	-	7
Lebesby	11	5	1	10
Gamvik	15	3	3	12
Tanen	29	11	8	21
Vardø	78	11	21	57
Vardø by	71	9	20	51
Bygder	7	2	1	6
Vadsø	86	19	19	67
Vadsø by	48	10	9	39
Bygder	38	9	10	28
Sydvaranger	63	7	29	34
Finmarkens amt	492	93	130	362
Derav i byer	153	25	39	114
- bygder	339	68	91	248

læggelse i sykehus av dertil egnede syke det bedste middel til tuberkulosens bekjæmpelse. Men amtets pleiehjem paa Tanagaard er til stadighet fuldt belagt, og de andre sykehus i amtet har heller ikke god anledning til at motta og beholde saadan syke i tilstrækkelig lang tid. For en del tilfaldes vedkommende kan betingelserne for indlæggelse efter tuberkuloselovens § 6 desuten ikke være tilstede, likesom en del er uvillige til saadan indlæggelse. Han mener, at opførelse av flere mindre «lokale» pleiehjem vilde befordre villigheten til indlæggelse, idet de syke da vilde føle sig mere som hjemme og kunne ha forbindelse med sine paarørende. (Køste).

Av andre sygdomme omtales **rakit** som meget hyppig i Kjelvik og Lebesby distrikter og antages at skyldes den manglende kyndighet i ernæring og pleie av barn, den lange mørketid og vanskeligheten ved at skaffe god melk i fiskeværene. (Svindland).

Blegsot, anæmi og fordøiesesssygdomme forekommer stadig i Kjelvik og Lebesby distrikter. Aarsaken er for en stor del mangelen paa melk med derav følgende øket kaffedrikning og den ensformige kost, samt den lange mørketid med ophold inden døre i trange, uhygieniske boliger. (Svindland).

Obstetriciske operationer.

Indikation.	Tang-forløsning.		Vending.			Exvisceration.		Efterbyrdsoperation.	
	Mødre.	Barn.	Mødre.	Barn.		Mødre.	Mødre.		
	Lev.	Lev.	Lev.	Lev.	Df.	Lev.	Død.	Lev.	Død.
Risvækkelse	19	19	1	1) ¹⁾	-	-	-	-	-
Trangt bækken	3	3	-	-	-	1	3) ³⁾ 1	-	-
Placenta prævia	-	-	1	-	1	-	-	-	-
Ueftergivelige fødselsdele ..	1	1	-	-	-	-	-	-	-
Tverleie	-	-	1	2) ²⁾ 1	-	-	-	-	-
Tilbakeholdelse eller sammen-voksning	-	-	-	-	-	-	-	4	4) ⁴⁾ 1
Tilsammen	23	23	3	2	1	1	1	4	1
				3		2		5	

¹⁾ 2den tvilling, om 1ste intet anført. ²⁾ Twilling, uopgit om 1ste eller 2den.
³⁾ Døde pludselig ca. 12 timer efter fødselen. Emboli. ⁴⁾ Dødsårsak: barselfeber, morkaken holdt tilbake i 3 døgn.

Om amtets sindssyke se den almindelige beretning.

Obstetriciske operationer. Av læger utførtes ialt 33 saadanne, derav i Alten distrikt 2, i Talvik 1, i Hammerfest 5, i Maasø 1, i Kjelvik 4, i Karasjok 1, i Gamvik 1, i Tanen 1, i Vardø 4, i Vadsoe 8 og i Sydvaranger 5. — Angaaende indikationer og utfald henvises til ovenstaaende tabel.

Jormorhjælpen. I Kistrand distrikt ønsker befolkningen nok gjerne hjælp av jormødre istedetfor av hjælpekoner. Det er væsentlig de store avstande, som maa gives skylden, naar ikke jormor hentes. Ved en fødsel, hvor hjælpekonen hadde bistaaet, fødtes ikke morkaken, og jormor hentedes da og tok den ut 38 timer etter barnets fødsel med gunstig resultat. Det synes nu sjeldnere, at hjælpekoner befatter sig med uthentning av morkaken, og det tør derfor antages, at opfordringer og advarsler i den retning har baaret frugt. (G. Ottesen). Fra Gamvik distrikt betegnes forholdene for Gamvik herred som særlig uheldige, idet det er forbundet med store anstrengelser og ofte paa grund av veirforholdene umulig at hente jormor. I dette herred vil derfor altid en utstrakt benyttelse af hjælpekoner finde sted. Der søkes derfor om deling av jormordistriket, saaledes at en jormor kan bo i Mehavn. Den nu ansatte bor i Finkongkjeilen. (Halvorsen).

Antallet av fødte og døde vil sees av tabellen paa næste side.

Der blir et overskudd av 659 fødte og forholdet mellem fødte og døde = 100 : 53,2.

Dødsfald paa barselseng. Efter presternes opgaver døde 10 kvinder paa barselseng. Lægerne har opgitt dødsårsaken for 8 kvinder saaledes: barsel-feber 5, barselkrampe 1, livmorbristning 1, abort 1. Desuten døde en kvinde av anden barselsygdom uten nærmere angivelse.

1 barselkvinde døde uforløst i Maasø distrikt. Jormor var tilstede. Læge tilkaldtes 1 time før døden indtraadte, men naadde først frem 4 à 5 timer efter kvindens død. Dødsårsaken var antagelig livmorbristning. (E. Erichsen).

Fødte og døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde						
	leven-de.	død-fødte.	ialt.	0—1 aar.	i 1ste døgn.	paa barsel-seng.	ved ulyk-kelige hæm-delser.	ved selv-mord.	ved mord og drap.
Alten.....	97	2	52	12	-	-	3	-	-
Talvik.....	67	3	32	9	2	1	2	-	-
Loppen.....	88	3	33	9	1	1	1	-	-
Hammerfest.....	207	6	87	22	-	-	4	-	-
Hammerfest by.....	121	2	48	12	-	-	1	-	-
Bygder.....	86	4	39	10	-	-	3	-	-
Maase.....	82	-	36	10	-	1	6	-	-
Kjelvik.....	91	2	51	15	1	2	9	-	-
Kistrand.....	68	4	26	10	-	-	-	-	-
Karasjok.....	25	3	12	2	1	-	1	-	-
Lebesby.....	58	4	36	9	-	-	4	-	-
Gamvik.....	51	1	33	11	-	-	8	-	-
Tanen.....	68	3	41	5	-	-	2	-	-
Vardø.....	171	3	98	24	1	1	12	-	1
Vardø by.....	135	2	72	19	1	1	8	-	1
Bygder.....	36	1	26	5	-	-	4	-	-
Vadsø.....	166	8	117	25	1	3	2	1	-
Vadsø by.....	79	4	52	4	-	1	2	-	-
Bygder.....	87	4	65	21	1	2	-	1	-
Sydværanger.....	170	5	96	37	-	1	7	-	-
Finmarkens amt.....	1409	47	750	200	7	10	61	1	1
Derav i byer.....	385	8	172	85	1	2	11	-	1
bygder.....	1074	39	578	165	6	8	50	1	-

De hyppigste dødsårsaker var:

Dødsårsaker.	Dødsfald.	Derav i	
		byer.	bygder.
Lungetuberkulose.....	93	25	68
Alderdomssvahet.....	69	6	63
Akut katarr i aandedrætsorganer og kataralsk lungebetændelse.....	32	9	23
Akut gastro-enterit.....	26	12	14
Kræft (cancer og sarkom).....	25	13	12
Kikhoste.....	20	1	19
Krupøs lungebetændelse.....	20	6	14
Organisk hjerte- og karsygdrom (arteriosclerose).....	20	5	15
Tuberkulose i andre organer og miliærtuberkulose.....	19	9	10

Veirliget. Nogen almindelig karakteristik kan ikke gives, da der foreligger meddelelse om veiret kun fra halvparten av amtets lægedistrikter. Særlig ugunstige forhold synes der, at dømme efter de indkomne meddelelser, ikke at ha været.

Levemaate, hygieniske og økonomiske forhold. Amtslægen i Finmarkens amt bemerker i sin beretning angaaende spørsmålet om rusdrikforbud i sin almindelighed, at det er noget, man mer og mer blir lydhør for, naar man har været en tid i Finmarken og har hat anledning til at se al den skade, som er direkte foraarsaket av rusdrikken. Det er da først og fremst i arbeiderklassen og blandt den fiskende befolkning, at dette kommer mest tilsyn. Denne blanding av nordmænd, kvæner, finner og russere, hvis kulturstandpunkt og oplysning staar noksaa lavt, gjør, at man ikke kan forlange, at de skal kunne omgaaes rusdrik paa en pyntelig maate. Naar dertil kommer de usle boligforhold, den ublide natur og det haarde klima, kan man ikke undres over, at befolkningen heroppe let vil komme til at misbruge rusdrik, som bringer en slags lykke- og glædesfornemmelse, og faar en til at glemme alle savn og længsler for en kort tid. (Hj. Ottesen).

De sanitære forhold i Hammerfest by er ikke, som de burde være. Byen har selv overtat renholdet av gater og fortouge; disse er i yderst slet tilstand i den tid, der er snesmelting eller større regnfald. Tranbrænderierne inde i byen utbreder til sine tider ubehagelig lugt, og gjødsel- og søppelpladsene straks utenfor den bebyggede del av byen stinker følt. Flere huseiere har liten sans for at holde sine gaardsrum rene og tørre, og det er faafængt at vente at faa gjort nogen forandring heri. De store skatter bidrager vel ogsaa en del til, at man kvier sig for, hvad der ansees for ikke absolut nødvendige utgifter. — I landdistriktet har det paa flere steder været smaat for befolkningen paa grund av det daarlige fiske i de senere aar. Boligerne er mangesteds usunde og ofte overfyldte, hvad der ikke tjener til at forbedre moral og sedelighet eller til at en sund slegt kan vokse op. Skolerne burde opta undervisning i husstel for pikerne, og disse burde stille noget større fordringer som betingelse for selv at stiftie familie. (E. Eriksen).

I Måsø distrikt er renlighetsforholdene omrent som før — kanske man aar om andet kan se lidt bedring, men detgaard smaat. (E. Erichsen).

I Karasjok distrikt bestaar befolkningen, naar 9 norske familier undtages, udelukkende av lapper, hvorav halvparten er fastboende og den anden halvpart nomadiserende fjeldlapper. Mens de fastboende gjennemgaaende er fattige, er næsten alle fjeldlapper velstaaende, ja mange maa jo endog betegnes som rike, med renhjorder som repræsenterer 40 000 kroners formue og 5 000—6 000 kroners indtægt pr. aar. De fastboende lapper bor ved Tanaelven og dens bielver: Anarjok, Karasjok og Jesjok, og størsteparten har klumpet sig sammen omkring kirken, hvor de formelig danner en liten landsby. De har ikke ren, ernærer sig av jordbruks, holder etpar kjør, endel sauer og en hest. Dertil driver de lidt laksefiske, som det forøvrig blir daarligere med for hvert aar, som gaar, samt endel rypefangst. — Hvad boligforholdene angaaer, staar de fastboende lapper i Karasjok betydelig over sjelapperne og sine stammefrænder de fleste andre steder i Finmarken. Beboelsesgambar findes ikke, undtagen paa nogen faa sommersætter. De fleste har forholdsvis store tømmerhus, som regel 2 værelser og 1 à 2 loftsværelser. Men lapperne er daarlige tømmermænd og fremforalt slurvet og unøiagtig i alt sit arbeide, saa deres hus er kolde og trækfulde. — Levemaaten arter sig noksaa forskjellig sommer og vinter. Om vinteren fraadses i renkjøt,

men om sommeren kan ikke kjøt opdrives, da fjeldlapperne ligger ved kysten med sine ren, og hovedernæringen er da kaffe og smør og brød, speket sik og rør samt endel ferskfisk og solterret kjøt. Av kaffe drikkes der baade sommer og vinter utrolige mængder, særlig er fjeldlapperne svære, men kaffen er ikke særlig sterk. Den som har fulgt fjeldlapperne under deres strabadsjøe og haarde liv paa fjeldet om vinteren, maa dog medgi, at kaffen er uundværlig, men den kan selvfølgelig nytes med maate. En fjeldlap forlater nødig en kaffekjel, for den er tømt til sidste draape, og fjeldlappernes kaffekjeler er ikke smaa. Enkelte av kvinderne opgir at drikke indtil 30 kopper om dagen. — Med renligheten er det desværre gjenemgaaende daarlig bevendt, særlig hos fjeldlapperne er det rent elendig. — Noget offentlig bad findes ikke, og i hele Karasjok er det bare en familie, som har badstue. — Hvad sædrueligheten angaar, har det i 1914 været noksaa bra. (H. Klouman).

I Kjelvik og Lebesby distrikter slog hovednæringsveien, fiskerierne, for en ikke ringe del feil. Dette blev endmere følbart ved den indtrædende krigs-tilstand. Der opstod store vanskeligheter for tilførsel af fødemidler. Værst gik det selvfølgelig ut over den fattige befolkning indover i fjordene, som for en stor del mangler tiltak til at hjelpe sig selv. Men hvor forkjært det end kunde være, behøvet dog ingen at sulte, da havet altid her vilde gi den fornødne føde. De øvrige næringsveie, som f. eks. kvaegavlen, ligger nede. De vidstrakte, vel dyrkbare og frugtbare landstrækninger indover fjordene ligger sørgelig brak paa grund av manglende tiltak og arbeidslyst hos befolkningen. Driftige og dygtige norske nybyggere vilde her med litt hjælp og veiledning kunne utrette meget til ophjælp for distrikterne. — Boligerne er mange steds daarlige, særlig gjelder det fjord-distrikterne, hvor der endnu findes en mængde elendige gammer, og de hus, som av og til bygges, er smaa og trækulde. — Kaffe brukes i stor utstrækning, alkohol nu sjeldnere; selv under de store fiskerier merkes nu mindre utskeielser som følge av drik. — Sedeligheten staar endnu paa et lavt standpunkt. Det ansees ofte ikke som nogen skam at ha negte barn for baade gifte og ugifte. Særlig er tilstanden i den henseende meget slet under de store fiskerier, og derav følger ogsaa den forholdsvis hyppige forekomst av veneriske sygdomme. (Svindland).

I Gamvik distrikt slog vaarfisket ikke godt til. Sommerfisket begyndte godt, men saa kom krigen, og russerne, som laa omkring i værene, forat kjøpe fisk, reiste hjem, og saa hørte fisket op, da der ingen avsætning blev paa fisken. Fra august og aaret ut tjente fiskerne absolut intet, og intet hadde de lagt sig tilbedste. Handelsmændene negtet at gi kredit, og prisen paa alle livsformenheter steg sterkt. Melbeholdningerne slap op, saa kommunen maatte skaffe mel. Provianteringsraad oprettedes i Gamvik og Berlevaag. Ingen sultet eller led nød. — Kostholdet er det samme ensformige som før. Transportforholdene, boligernes beskaffenhet o. s. v. er fremdeles som beskrevet i den trykte medicinalberetning for 1913, side 239. (Halvorsen).

I Vadsø distrikt blev utbyttet av høsten paa grund av tørke paa forsommeren et knapt middelsaars. Fiskerierne gav mindre utbytte end foregaaende aar. Verdenskrigen og den dermed følgende dyrtid paa de vigtigste fornødenhetsartikler traf derfor paa en for en saadan begivenhet daarlig forberedt befolkning. (Køste).

I Sydvaranger distrikt mislykkedes vaar-, sommer- og laksefisket fuldstændig i hele Varangerfjorden. Høstfisket blev derimot ganske bra. Heihøsten blev som i et godt middelsaar, likesaa multehøsten. Tyttebær og blaabær blev modne og fandtes i overflod — Da krigen brot ut, var næsten ingen forsynt med

mel for vinteren. Ved kommunens provianteringskommission og aktieselskapet «Sydvaranger»s forenede virksomhet blev dog den nødvendigste mængde melvarer saa nogenlunde skaffet tilveie, men priserne var saa høie, at det endog for bedre stillede var vanskelig at klare sig. Nødstilstand vilde vistnok være indtraadt utover vinteren, hvis ikke en hel del landsfolk, som ellers vilde været uten fortjeneste, hadde faaet arbeide ved jernverket paa Kirkenes. Aktieselskapet «Sydvaranger» har holdt driften gaaende for fuld kraft og har endog utvidet sine anlæg. Det gjennemsnitlige antal arbeidere ved verket har været 1 400 mand. Som sedvanlig ved denne grubedrift er der indtruffet mange ulykker, derav 7 med døden tilfølge; av disse var dog blot 5 egentlig bedriftsulykker. — Husbygningen fortsættes stadig i Kirkenes, men husnøden har været større end nogensinde paa grund av den store tilstrømning af arbeidere. — For at forbedre renlighetsforholdene paa Kirkenes har kommunen ansat en renovationskjører, som mot en fast aarlig løn av kommunen og mot takstnæssig fastsat betaling av gaardeierne har at bortkøre alt avfall fra husene. Likesaa er ansat en politibetjent, som væsentlig skal ha opsigt med sundhetsvedtægternes overholdelse. Kloaknettet er blit noget utvidet. — Tuberkulose- og sykepleieforeningen har antat en utlært sykepleierske for Kirkenes. Fast desinfekter for Kirkenes, gruberne og nærmeste omegn er ogsaa ansat. (A. Wessel).

Sykehус. De 3 amtssykehус ligger i byerne Hammerfest, Vardø og Vadsø. I Hammerfest findes tillike et katolsk St. Vincentz hospital. I Tanen distrikt ligger paa Tanagaard Finmarkens amts pleiehjem for tuberkuløse. I Vardø er foruten epidemiavdelingen ved sykehuset et koleralasaret i Engelsviken. I Vadsø fuldførtes statens kysthospital for skrofuløse barn i aarets løp. Paa Kirkenes i Sydvaranger har grubeselskapet et sykehус for sine arbeidere.

Fattigsykepleien. I Tanen i herredet av samme navn har norsk-luthersk finnemission i aarets løp oprettet et gamlehjem væsentlig beregnet paa finner. Det drives for privat-veldædig regning. (B. Lunde).

Av **badeindretninger** med adgang for publikum var der 1 karbad ved hvert av de 3 amtssykehус og ved St. Vincentz hospital i Hammerfest, hvor der ved det nye gamlehjem ogsaa er karbad. Paa et nybygget hotel i Vardø findes badeindretning. Paa Kirkenes i Sydvaranger er der et dampbad for arbeidere og funktionærer. Av de saakaldte «kvænbad» er der 1 i Hammerfest, 3 i Vardø, hvor der desuten er et russebad og en badeindretning paa Vardøhus fæstning for garnisonen med familiemedlemmer. Rundt om i landdistrikterne findes enkelte badstubad paa private gaarder, saaledes i Alten, Talvik, Lebesby, Tanen, Nordvaranger, i Mehavn og Karasjok samt paa skoleinternatet i Kautokeino. I Vadsø er indredet varm dusj paa folkeskolen, hvor hvert skolebarn hver 14de dag faar et bad i skoletiden.

Om amtets **apotek** se den almindelige beretning.

Tabellen paa næste side gir oplysning om antallet av møter i helseraad og av vakcinerte:

Helseraad. Av forhandlingsgjenstande i Vardø helseraad kan nævnes: Paabud om en storrensgjøring av skolens gymnastiklokale, spørsmålet om indførelse av hel eller delvis renovation utført av kommunen, forslag om opførelse av avfallskaier, hvorfra man kunde styre alt avfall i sjøen. (Hj. Ottesen).

Lægedistrikter.	Møter i helseraad.	Vakeinerte.
Finmarkens amt.	37	1698
Alten	ingen	421
Talvik.	ingen	109
Loppen	¹⁾ 2	63
Hammerfest	²⁾ 6	241
Maaøe.	2	31
Kjelvik.	2	31
Kistrand	2	⁷⁾ 17
Karasjok	1	⁸⁾ -
Lebesby	1	10
Gamvik	³⁾ 3	237
Tanen	⁴⁾ 2	12
Vardø.	⁵⁾ 5	302
Vadsø	⁶⁾ 6	127
Sydvaranger	5	97

¹⁾ Loppen-Øksfjord 1, Hasvik 1. ²⁾ Hammerfest by 5, Hammerfest herred 1.
³⁾ Gamvik 2, Berlevaag 1. ⁴⁾ Tanen 1, Polmak 1. ⁵⁾ Vardø by 3, Vardø herred 2.
⁶⁾ Vadsø by 2, Nordvaranger 2, Næsseby 2. ⁷⁾ Desuten inndpodet 14 barn uten anslag.
⁸⁾ Intet anslag hos samtlige 17 vakeinerte.

C. Anhang.

(Appendices).

1. Utdrag av medicinalberetning for Alten lægedistrikt for 1914

fra

distriktslæge Trude Johnsen.

Jeg kjørte fra Gargia til Matsi med ren paa barfrost. Pulken hoppet over sten, frossen mark og myrtuer den hele tid. Paa saadant føre risikerer man at komme alvorlig tilskade, men min lykkelige skjæbne førte mig med ubrukne lemmer til Matsi (og hjem igjen).

Der blev jeg vist ind til den syke kone, som laa i en seng, dækket av et tæt forhæng. Dette var fæstet i væggen over sengen og faldt ret ned over den syke, saa hun laa som i en sæk; jeg syntes, hun maatte kvæles. Da jeg var færdig med at stelle hende, lette en del paa forhænget samt lufte i stu'en, fik jeg rigtig god kaffe. Mens jeg drak den, begyndte forberedelserne til mit ophold.

To finnekoner trak en seng frem fra væggen ved døren; derved gik den istykker, saa hele indholdet faldt paa gulvet; der reiste sig en vældig skystøtte op mot taket, og hele værelset fyldtes med tæt støv. Den ene konen feiet med en sopelime resterne av søpelhaugen ut av sengen, der nu blev stillet op i et andet hjørne længst fra døren. Jeg vilde helst hat den ved døren, men fandt mig i min skjæbne.

En tredje finnekone traadte saa ind med et stort fang friskt høi og la i sengen, derefter en fjerde finnekone med et fang nye aaklær og bredte over høiet. Endelig kom en femte finnekone med fanget fuldt av pæske, der ogsaa skulde lægges paa sengen. Men da sa jeg nei tak, jeg vilde bruke min egen pæsk som overdyne.

Den ene av disse koner agerte foreløbig tolk, men vi maatte for det meste forklare os for hverandre ved tegn og miner. Saa sopte de alle gulvet under folkens overkommando og bar ut søplet fra min seng.

Jeg la mig da for at sove litt, da jeg hadde reist hele natten.

Ut paa formiddagen skulde jeg igjen absolut ha kaffe.

Ved middagstid kom den finnekone, der var tolk, og spurte, om hun skulde lave mat til mig. «Spise du kjøt, jeg steke», sa hun. Hun stekte da renkjøt i en stekepande, lavet god sauce paa og heldte det hele med stor høitidelighet op i den vaskevandsbolle, hvori jeg hadde vasket hænderne efter undersøkelsen av patienten. Saa la hun pent en ske op i bollen til mig, og den blev placert foran mig i sengen, hvor jeg sat. Jeg spiste av indholdet, men holdt mig i midten. Det var meget godt tillavet.

For at forklare den merkværdighed, at jeg kunde spise samt for at vise, at konen ikke var fuldt saa urenlig, som det kan høres, maa jeg fortælle, at jeg selv saa, at bollen blev vasket i saapevand og derefter i flere kokende vand efter at jeg hadde brukt den. Desuden hadde jeg selv først vasket mine hænder i en bøtte med saape og senere i sublimat, og det var kun den allersidste vaskning af hænderne med rent vand, jeg hadde foretaget i vaskevandsbollen.

Der var ikke mulighet for nogen feiltagelse; thi huset eiet bare den ene vaskevandsbolle, og allerede dette var en betydelig luksus; thi den var ny og blank.

Til middagen fik jeg ogsaa hermetik og renmelk, der er som set fløte.

Nu kom en finn ind med et laarben av en ren i haanden, satte sig ned og kløvet benet paa langs med finneklingen i et eneste hug. Marven tok han paa spidsen av kniven, la paa en asjet og sa: «du spise god mary.» Efter middagen fik jeg igjen kaffe.

Ved 7-tiden om kvelden vaaknet jeg av regelmæssig plaskning fremme paa gulvet. Da jeg snudde mig, fik jeg se, at det 10 dage gamle barn var anbragt i suppekjelen paa gulvet, hvor det blev vasket og badet eftertrykkelig, men uten at skrike det mindste. En av konerne redte imens op komsen. Der blev lagt en tott sennegræs ved hodet og en ved benene; dernæst et snehvit hareskind over hodeenden og et hvitt lammeskind ved benene. I bunden av komsen fyldtes op med et tykt lag av tør mose, som først blev gnidd fin mellem hænderne. Over mosen lagdes et tykt uldtørklæde. Saa endelig blev barnet lagt nedi, skind og tørklæ brettet over barnet og det hele snørt sammen med remmer, der gaar fra utsiden av komsen og snøres korsvis over kroker, aldeles som man snører en støvle.

Derefter fik barnet melk av flaske, og flasken bestod af et polert kohorn. Paa den smale ende var der bundet et slags rar smokk, og da jeg spurte, hvad det var, fik jeg høre, det var spenen av en ko!!

Om morgenens gjentok badningen sig.

I det hele er spædbarnstallet, under normale forhold, hos fjeldfinnerne udmerket i forhold til deres vanskelige livsvilkår. Derimot, at flaske et finnebarn paa fjeldet op paa hygienisk forsvarlig vis, naar morsmelken maa undværes, blir en vanskelig sak. For et nomadebarn er nok morsmelken i endnu højere grad en livsbetingelse end for andre barn.

Om nattensov vi inde i stuen 15 personer, 3 hunde og en kat, den syke barselkone iberegnet. Den syke laa i en seng, jeg i en og nogle finner — vet ikke rigtig hvor mange — i den tredje. Resten laa broderlig og søsterlig mellem hverandre paa renskind. Der brændte svagt en lampe under taket, saa jeg hadde oversigt over idyllen. Blandt andet kunde jeg fordype mig i studiet av en stor række eller hylde, der gik fra gulv til tak, og under hvilken min seng var anbragt for at komme saa langt som mulig fra deren. Finnerne trodde jeg var ræd »træk». Like over mit hode laa en diger raa rensdyrstek, og ialfald en stund sat katten paa den og spiste velbehagelig. Hundene vilde ogsaa gjerne, men kom ikke til for min seng. Forresten stod deroppe to melkefat, flere flasker med forskjellig indhold, gamle mere og mindre avgnagne kjøtben, finnefluer, kniver, gaffler, et bælte o. s. v., kopper, sennegræs og skallebaand mellem hverandre.

I et fjeldfinntelt blir interiøret et andet, likesom hos sjøfinner ute i Talvik, hvor griseriet er ubeskrivelig, om end lokalkjendte folk kan fortælle, at forholdene ogsaa der er langt bedre end for en del aar tilbage — og langt bedre end yderst i fjordene samt paa Øst-Finmarken.

I Matsi saa jeg ogsaa suppekjelen bli vasket efter badningen. Jeg spurte en fastboende finn, om man ogsaa paa fjeldet bruker suppekjelen som badekar til spædbarn, og om den efterpaa blev vasket. «Ikke megen vask», sa finnen og lo.

Paa tilbakeveien skjønte jeg, at min vappus vistnok var taknemlig, fordi jeg ikke oftere hadde faldt ut av pulken for ham. Han hadde en gang før skysset en dame, «men hun være som vatten i puls.» Deres uttryksmaate er ofte svært træffende.

2. Sundhetsforskrifter approberte 1914.

Nordfrøya herred.

(Kongelig resolution av 6te februar).

§ 1. Søverum skal ha et indhold av mindst 4 m.³ pr. mand. Rumindholdet i boderne, hvor loft er indlagt, men med aapentstaaende trappegang, regnes for et rum. Eier eller leier har at opmaale rummene og angi det største tillatte antal losjerende ved f. eks, at male paa væggene: Indtil . . . mand.

§ 2. I ethvert rum, hvor der kokes, skal der være en trækpipe og mindst 2 vinduer, hvorav mindst 1 kan aapnes. Helseraadet kan paaby anbragt ventilationsindretning. Losjirummene skal rengjøres og luftes saavidt mulig daglig; for hver bod opnævnes en herfor interessert mand til at paase, at rengjøringen og utluftningen er forsvarlig; hvis ingen av rorbodens indvaanere er villig til at overta hvervet, skal «høviserne» (høvedsmændene) paase rengjøringen og utluftningen. Like før avreis skal rorboderne rengjøres ved vaskning av gulv, vægger, tak og sengsteder.

§ 3. Fiskeavfald, brukte lineagn, kjøkkenavfald, papir o. l. kastes snarest mulig utenfor fjæremaal eller uskadeliggjøres paa anden likesaas betryggende maate. Naturlige uttømmelser (ekskrementer) skal ikke efterlates uten paa de dertil bestemte steder — Paa Kya og Halten skal fiskehoder og rygger samt eventuelt gammel fisk ophænges inden 3 dage i en avstand mindst 25 m. fra nærmeste bebodde hus. Henlægges guano til tørring i Sulen, Mousund og Hunlingsvær, skal den inden 3 dage være lagt mindst 80 m. fra nærmeste bebodde hus; er det umulig at faa guanoen saa langt bort, skal den hænges som for Kya og Halten bestemt.

§ 4. Rorbodeiere eller rorbodieiere har, hvor forholdene efter helseraadets mening gjør det paakrævet, at tørlægge sølepytter og rengjøre tunet, eventuelt ogsaa rendestener, 1 gang ukentlig.

§ 5. Til hver, eller hvis helseraadet saa bestemmer, til hveranden rorbod skal der være et privat; i sidste fald avgjør helseraadets ordfører, til hvilke av rorboderne der skal være privat. Ved priveterne skal anvendes tætte beholdere, som skal tømmes, naar de er $\frac{3}{4}$ fulde og ved hvert fiskes slutning samt desuten, naar det av fiskerilægen eller opsynet paabydes. Ekskrementerne skal anbringes paa det sted og behandles paa den maate, som anvises av helseraadets ordfører, eller i mangel av dennes bestemmelse af fiskerilægen eller opsynet. Beholdere for priveterne kan sløfes, hvor disse sidste er anbragt slik, at ekskrementerne gaar direkte i sjøen. Saadanne priveter maa dog ikke anbringes paa de brukte landings-, sleinings- og saltepladser. Rorbodeieren er ansvarlig for, at paabudene utføres.

§ 6. Rorboder, som ikke er i forsvarlig stand eller ikke er indrettet i overensstemmelse med de approberte forskrifter, kan efter paabud fra ordføreren

for Nordfrøya helseraad eller fiskerilægen av opsynet forbydes uteleiet eller paa-bydes rømmet.

§ 7. Kun naar hensynet til fiskets drift gjør det paakrævet, kan opsynet — etter konferanse med ordføreren i helseraadet — tilstede enkelte undtagelser fra givne regler. Opsynet og helseraadet er pligtig at paase vedtægtene overholdt og eventuelt at anmeldte overtrædere, hvilke straffes efter loven; helseraadet har endvidere at gjøre bestemmelserne kjendt paa bedste maate.

Tilder herred.

(Kongelig resolution av 27de februar).

O m s u n d h e t s k r e d s e r.

§ 1. Herredet skal til enhver tid være delt i sundhetskredser med hver sin tilsynsmann, valgt blandt medlemmerne av helseraadet. Tilsynsmændene har hver i sin kreds en særlig pligt til at føre opsyn med gjennemførelsen av herredets sundhetsforskrifter. Tilsynsmændene vælges i 1ste møte av helseraadet, efterat nyvalgt herredsstyre har begyndt sin virksomhet, og fungerer til næste valg.

O m b y g n i n g s v æ s e n.

§ 2. Ved nyopførelse, hovedreparationer eller flytning av bygninger skal den, som vil bygge, gjøre anmeldelse for tilsynsmanden i vedkommende sundhetskreds. Selv uten saadan anmeldelse har dog tilsynsmanden at paase, at herredets bygningsregler overholdes. De skal være følgende:

- Avstanden mellom matbod og vaaningshus paa den ene side og gjødseloplag fra stald og fjøs samt privatbygninger paa den anden side maa utenfor de mere bymæssig bebyggede dele av herredet ikke være kortere end 10 meter.
- Den grund, hvorpaa vaaningshus opføres, skal ikke ha tilsig fra uthus, gjødseloplag eller rendestener og maa være tilstrækkelig avgrøftet. Matjorden skal være bortført fra byggegrunden.
- Vaaningshus skal hvile paa grundmur eller stolper, som skal rage mindst 30 cm. over jorden og være forsvarlig tættet; dog skal der, hvor der ikke er kjelderør eller vindu, paa mindst 2 motstaaende sider av underlaget anbringes trækhuller for frisk luft.

Kjeldere maa ikke indrettes eller benyttes som soverum eller almindelig beboelsesrum.

- Ethvert beboelsesrum i hel etage skal ha en høide fra gulv til tak av mindst 2,5 meter, i kvistetage en gjennemsnitsheide av mindst 2 m. — Vinduerne samlede bruttoflate skal være mindst $\frac{1}{10}$ av gulvflaten. I rum med kun 1 fag vindu skal hele vinduet kunne aapnes med lethet. I rum med flere fag skal mindst halvparten av vinduerne kunne aapnes. — Til gulv skal benyttes sammenpløiede, høvlede bord, som i nederste stokwerk skal være mindst 3 cm. tykke. Gulvet i nederste stokwerk skal være dobbelt, og hvor der ikke er kjelder, med ren, tør fyld imellem.

§ 3. Soverum eller tilholdsrum maa ikke tillike gjøre tjeneste som kjøkken, medmindre der er anbragt indretninger, hvorved al damp fuldstændig opfanges og ledes ut i det fri.

§ 4. Husdyr — med undtagelse av hund og kat — maa ikke huses i vaaningshus eller noget rum, som har væg tilfælles med det.

§ 5. Finder helseraadet bebodd hus eller andet opholdsrum for mennesker at være skadelig for sundheten enten paa grund av utæthet, utilstrækkelig lys og luft, fugtighed, urenligheit eller overfyldning med mennesker, kan helseraadet forby dets benyttelse, indtil manglene er rettet.

§ 6. Intet hus maa indredes til bedrift eller næring, hvorved luften i høiere grad vil forurenses, eller de omkringboende paa anden for sundheten skadelig maate vil forulempes, eller ved hvilke behandles stoffe, som kan være skadelige for arbeidernes eller de omkringboendes sundhet, for planen for anlægget er forelagt for og godkjendt af helseraadet. — Bedrifter av denne art, som allerede er i virksomhet, er underkastet helseraadets tilsyn, og enhver vedkommende er forpligtet til at rette sig efter de forskrifter, som helseraadet maatte gi til fjernelse av sanitære ulemper.

O m a v f a l d s s t o f f e .

§ 7. For ethvert vaaningshus, verksted eller industriel bedrift skal der opføres et privet, som maa være saaledes beliggende og indrettet, at der ikke kan ske tilsig til vaaningshus eller matbod eller utbredes stank til alfarvei eller nabos hus. Privetet skal ha mindst 1 avlukke for hver 15 personer. Hvor privetet er indrettet med bing, skal denne tømmes regelmæssig og jevnlig paafores fyld. Benytes flytbare kagger eller tønder, maa disse være tætte og maa tømmes, naar de er $\frac{3}{4}$ fulde. — Sætet maa vaskes mindst 1 gang ukentlig.

Priveter maa ikke indredes i vaaningshus uten efter tilladelse av helseraadet og paa de betingelser, dette opstiller.

§ 8. Forraadnende stoffe og urenlig avfald fra husene maa ikke henkastes paa tunet, men opbrændes eller samles enten i en tæt, med lok forsynt søppelkasse, som tømmes, naar den er $\frac{3}{4}$ fuld, eller i en bing, som regelmæssig maa paaføres fyld, eller i gjødselkjelderne. Bingen maa, hvor pladsen tillater det, ikke ligge nærmere alfarvei eller vaaningshus end 10 meter.

Hvor der er indrettet vasker for spildvandet fra husene, skal dette føres videre mindst 10 meter i lukkede rør og utmunde i kloak eller synkebrønd.

§ 9. Gjødningsstoffe og andre forraadnende stoffe maa ikke gives avløp til veigrøfter eller til nabos eiendom uten dennes tilladelse.

§ 10. Døde dyr eller dele av saadanne, som ikke omfattes av lov om foranstaltninger mot smitsomme husdyrsygdomme av 14de juli 1894, skal, saafremt de ikke brukes til gjødning, snarest mulig nedgraves i forsvarlig dybde.

O m d r i k k e v a n d .

§ 11. I bæk, elv eller dam, hvorfra mat- og drikkevand paa grund av de lokale forhold maa tages, skal ikke bades, ikke vaskes, eller noget urent spildes, medmindre forurensningen sker nedenfor de steder, hvor vandet tages.

Brønder og vandindtak maa ikke forurenses ved urent tilsig fra egen eller nabos eiendomme.

§ 12. Nye brønder maa ikke graves paa steder, hvor vandet kan forurenses ved urent tilsig. De skal klædes med sten eller planker paa siderne og ikke ligge nærmere privet og gjødseloplag end 15 meter. — Saavel brønder som opkommer skal ved avgræftning beskyttes mot overvandstilsig og over jorden forsynes med muligst tæt karm og med jok, forsynt med luftventilation. De maa oprenses, saasnart vandet viser sig mindre godt.

§ 13. Hvor mat- og drikkevand ledes ind i husene eller til vandposter

ute, maa indtaket være forsvarlig beskyttet for urent tilsig. Hvor indtaket er helt overbygget, maa det være forsynt med ventil for luftveksel.

§ 14. Helseraadet kan forby benytelsen av mat- og drikkevand fra brønner, vandledninger eller bækker, naar vandet menes at være skadelig eller farlig for mennesker eller dyr, indtil forurensningen i tilfælde er fjernet. Midlertidig forbud mot benytelsen kan nedlægges af helseraadets formand og 2 andre medlemmer av helseraadet.

Om fødevare r.

§ 15. Melk og andre matvarer maa ikke opbevares i beboelses- eller soverum, hvis det paa nogen maate kan undgaaes. Hvor det er uundgaaeligt, skal de hensættes i lukkede skap eller tildækkede kopper. Alle matkar maa renses omhyggelig snarest efter bruken.

§ 16. Sundhetsskadelige og bedærvede fødemidler maa ikke utsælges undtagen til gjødning.

Helseraadet kan til enhver tid forlange sig prøver av fødemidler overlatt til undersøkelse og, i tilfælde de findes skadelige, besørge saadanne varer tilintetgjort eller paa anden maate uskadeliggjort for vedkommende sælgers regning. Hvor ingen opsættelse taales, kan salg av saadaanne varer foreløbig stanses av formanden eller av 2 andre medlemmer av helseraadet. Denne foranstaltning maa dog approberes i første møte av helseraadet.

§ 17. Handelsmænd, som sælger matvarer, maa ikke benytte avisер eller brukte papir til indpakning av saadanne varer. Ethvert saadant utsalgssted skal være forsynt med vaskestel, rent vand og rene haandklær til rensning af hænderne, naar matvarer behandles. — Vegt skaaler og hulmaal, hylder og disk, som kommer i berøring med matvarer, maa til enhver tid holdes rene. — Matvarer paa handelssteder skal, hvor det lar sig gjøre, opbevares i lukkede skap eller skuffer. — Avstøvning av saadanne utsalgssteder skal ske daglig med rene kluter, avvridde i rent vand.

§ 18. Bakerier, slagterier, meierier og andre produktions- og opvaringssteder for matvarer skal til enhver tid staa under helseraadets kontrol, og eierne skal være forpligtet til uppholdelig at utføre de paalæg, som helseraadet maatte finde nødvendige til forhindring av, at matvarerne forurenses eller bedærves.

Om smitsomme sygdomme.

§ 19. Naar erklærte tuberkuløse skifter bopæl, skal den, fra hvem den syke flytter, melde flytningen til helseraadets formand.

§ 20. Elever ved offentlig skole, som læreren har grund til at frygte angrepet av utei, skabb eller anden lidelse, som formodes opstaat av urenlighet, skal sendes hjem og forbydes skolen, indtil de er rene.

Elever, som formodes at lide av smitsom sygdom, skal av læreren sendes hjem og forbydes skolen, indtil sygdommens natur ved lægeattest er fastslaaet.

§ 21. Ethvert tilfælde af pest, kolera, kopper, eksanthematisk tyfus, nervefeber, blodgang, difteri, skarlagensfeber, barselfeber, epidemisk cerebro-spinalmeningit («hjernefeber»), poliomylit, pemfigus hos nyfødte, miltbrand hos mennesker skal straks meldes helseraadets formand av den behandelnde læge.

Ved beslutning av helseraadet kan dette paabud ogsaa utvides til at gjælde andre smitsomme sygdomme.

Liste over antal behandlede nye tilfælde av veneriske sygdomme skal ved hver maaneds slutning indsendes til helseraadets formand av de praktiserende

læger. Hvor der paa grund av særlige forhold er fare for smitteutbredelse, skal helseraadets formand straks underrettes om forholdet.

§ 22. Lokaler, som stadig eller jevnlig er opholdssted for et større antal mennesker, saasom alle utsalgsssteder, verksteder, arbeidsrum, bevertningssteder, losjhuis o. lign., skal altid være forsynt med et tilstrækkelig antal spyttebakker, som daglig temmes og rengjøres.

O m t j e n e r h o l d .

§ 23. Tjenere skal skaffes tilstrækkelig rummelig, tæt og varmt soverum og særskilt rum for mandlige og kvindelige tjenere.

S æ r b e s t e m m e l s e r f o r d e m e r e b y m æ s s i g b e b y g g e d e d e l e a v h e r r e d e t .

§ 24. Hvad der skal forstaaes ved bymæssig bebyggede dele af herredet, skal til enhver tid bestemmes af herredsstyret.

§ 25. Huseiere har pligt at holde ren og fri for stank gaardsrum, veier (herfra dog undtagt offentlige veier) og i tilfælde gater indtil disses halve bredde.

§ 26.

- Renlighet eller utluftning maa ikke forsømmes i nogen bolig saaledes, at der kan opstaa ulempar eller skade for beboere, naboer eller andre.
- Huſeieren er likeoverfor helseraadet ansvarlig for, at fraflyttede rum rengjøres ordentlig, før nye beboere flytter ind.

§ 27. I losjhuis for reisende maa sengene ikke være indrettet for flere personer. Paa saadanne steder kan helseraadet bestemme, hvor mange personer der kan indlosjes i hvert rum. Disse bestemmelser opslaaes paa vedkommende rum.

§ 28. Skadelige eller ildelugtende vædske fra fabrikker eller andre bruk og anlæg maa bare ledes gjennem lukkede avløpsrender eller paa anden maate, som er godkjendt av helseraadet, og maa ikke ledes til offentlig kloak uten helseraadets samtykke. Ledninger for saadanne anlæg maa hverken direkte eller gjennem samlekum staa i forbindelse med andet privat avløpsrør.

§ 29.

- Saavel offentlig som privat kloakledning maa ha helseraadets godkjendelse.
- Naar der i et strøk er anlagt kloak bestemt til at opta avløpet fra det tilliggende terræng, skal der fra hus eller ubebyggede grunder, som ligger inden 30 meters avstand fra kloakken, av eierne lægges avstikker til denne inden en frist, som fastsættes av helseraadet. Dog bortfalder denne pligt, naar beliggenheten er til hinder og ellers, naar helseraadet finder anlægget unødvendig.
- Kloakavstikkere skal være av jern, sten i cement eller glassert ler og skal indrettes til mest mulig at bortføre grund-, over-, skylle- og spildvand og urin til kloakken.
- Hvor der i gaarden findes vandstænderkum, skal denne være forsynt med avløp til kloakken, naar der er adgang til det.

§ 30.

- Avløpsrender og kloakker med tilbehør skal være saaledes indrettet, at de skaffer tilstrækkelig avløp og kan renses let, og skal holdes i forsvarlig stand.
- Vaske- og kloaksluk, som findes i kjeldere eller hus, skal være forsynt med paalidelig vandlaas eller anden indretning, som hindrer utstrømning av kloakgas.

§ 31. Saavel offentlige som private kloakker og avløpsrender skal holdes tilbørlig rene og fri for stank. Rensning skal finde sted paa saadan tid og maate, at mindst mulig uleilighet paaføres de omboende. Det optagne bundfald maa straks føres bort.

§ 32.

- a) Synkebrønder maa herefter bare indrettes med helseraadets samtykke, hvor ingen anden avledning kan opnaaes med rimelig bekostning. Hvor dette kan opnaaes, skal ældre synkebrønder gjenkastes.
- b) Enhver synkebrønd skal være forsynt med lok og renses godt hvert aar.

§ 33. Privetbygninger skal være mindst 4 m. fjernet fra vaaningshus eller matbod. De kan indrettes med binge eller flytbare beholdere. Dog kan helseraadet bestemme, at kun flytbare beholdere skal benyttes paa steder, hvor det findes paakrævet. Beholderne skal altid være tætte, staa paa fast underlag og tømmes, naar de er $\frac{3}{4}$ fulde.

§ 34.

- a) Rum for binge eller beholder skal stadig holdes lukket med tætluttende lem og skal ha en trækpipe paa mindst 24×24 cm., som fører op over taket.
- b) Naar priveter indrettes gjennem flere etager, skal hvert av dem ha sit særskilte lodrette faldrør av indvendig glaserte lerrør av mindst 23 cm. indvendig maal.

§ 35. Tømning av binger og gjødselbeholdere skal ske saa ofte, at de aldrig blir mer end $\frac{3}{4}$ fyldt. De skal altid tømmes hver vaar inden 1 juni.

§ 36. Komposter, privatgjødsel, fiskavfald og andre sterkt stinkende stoffe, som ligger i nærheten av alfarvei, vaaningshus eller nærmeste nabos grund, maa til enhver tid være saa betryggende dækket med jord, torvstre eller lignende, at stank forhindres. Utkjørt og utoverspredd gjødsel maa snarest mulig nedmuldes.

§ 37. Grisehold er kun tillatt paa betingelse av, at grisene holdes inde-lukket i grisehus, og at disse ikke utbreder stank til naboer eller alfarvei.

§ 38. Hvor helseraadet finder, at trange gaardsrum, tæt beboelse eller andre i sanitær henseende uheldige forhold gjør kreaturhold betænkelig, kan helseraadet forby det. Det samme kan ogsaa gjøres, dersom det viser sig, at mislig renhold eller vedlikehold ikke rettes efter en frist, som helseraadet sætter.

§ 39. Ved sygdomstilfælde, som indtraffer blandt reisende i hoteller, losjhuis og lignende, skal vedkommende vert søke at faa at vite, om sygdommen er av smitsom og farlig art, og i saa fald uten ophold underrette helseraadets formand.

Almindelige bestemmelser.

§ 40. Hus- og grundeiere er som saadanne ansvarlige for, at alle de pligter opfyldes, som disse sundhetsforskrifter paabyr, og skal ikke kunne undskynde sig med forsømmelse fra sine folks eller leieres side.

§ 41. Herredsstyret har at sørge for, at der til enhver tid findes et tilstrækkelig stort oplag av disse sundhetsforskrifter til udteilng i alle hus inden herredet.

Et eksemplar av sundhetsforskriftene skal altid være opslaat i forsamlings-lokaler, paa handelssteder, i skoler og andre rum, hvor et større antal mennesker jevnlig færdes.

§ 42. Avvikler fra ovennævnte forskrifter kan finde sted, naar de paa grund af omstændighetene umulig eller meget vanskelig lar sig gjennemføre — men kun med tilladelse av helseraadet for hvert enkelt tilfælde.

§ 43. Overtrædelse av foranstaende forskrifter straffes efter den til enhver tid gjeldende lovgivning.

§ 44. Helseraadets formand har at besørge overtrædelse av disse forskrifter paaltalt etter lovgivningen. Det paahviler vedkommende sundhetskreds's tilsynsmand at anmelder overtrædelser av forskriftene til formanden.

Leinstrandens herred.

(Kongelig resolution av 27de februar).

O m s u n d h e t s k r e d s e r.

§ 1. Herredet skal til enhver tid være delt i sundhetskredser med hver sin tilsynsmand, valgt blandt medlemmerne av helseraadet. Tilsynsmændene har hver i sin kreds en særlig pligt til at føre opsyn med gjennemførelsen av herredets sundhetsforskrifter. Tilsynsmændene vælges i 1ste møte av helseraadet, etterat nyvalgt herredsstyre har begyndt sin virksomhet, og fungerer til næste valg.

O m b y g n i n g s v æ s e n.

§ 2. Ved nyopførelse, hovedreparationer eller flytning av bygninger skal den, som vil bygge, gjøre anmeldelse for tilsynsmanden i vedkommende sundhetskreds. Selv uten saadan anmeldelse har dog tilsynsmanden at paase, at herredets bygningsregler overholdes. De skal være følgende:

- a) Avstanden mellem matbod og vaaningshus paa den ene side og gjødseloplag fra stald og fjos samt privetylbygninger paa den anden side maa utenfor de mere bymæssig bebyggede dele av herredet ikke være kortere end 10 meter.
- b) Den grund, hvorpaa vaaningshus opføres, skal ikke ha tilsig fra uthus, gjødseloplag eller rendestener og maa være tilstrækkelig avgrøftet. Matjorden skal være bortført fra byggegrundsen.
- c) Vaaningshus skal hvile paa grundmur eller stolper, som skal rage mindst 30 cm. over jorden og være forsvarlig tættet; dog skal der, hvor der ikke er kjelderder eller vindu, paa mindst 2 motstaaende sider av underlaget anbringes trækhuller for frisk luft.

Kjeldere maa ikke indrettes eller benyttes som soverum eller almindelig beboelsesrum.

- d) Ethvert beboelsesrum i heletage skal ha en høide fra gulv til tak av mindst 2,5 meter, i kvistetage en gjennemsnitsheide av mindst 2 m. — Vinduerne samlede bruttoflate skal være mindst $\frac{1}{10}$ av gulvflaten. I rum med kun 1 fag vindu skal hele vinduet kunne aapnes med lethet. I rum med flere fag skal mindst halvparten av vinduerne kunne aapnes. — Til gulv skal benyttes sammenpløjede, høylede bord, som i nederste stokwerk skal være mindst 3 cm. tykke. Gulvet i nederste stokwerk skal være dobbelt, og hvor der ikke er kjelder, med ren, tør fyld imellem.

§ 3. Soverum eller tilholdsrum maa ikke tillike gjøre tjeneste som kjøkken, medmindre der er anbragt indretninger, hvorved al damp fuldstændig opfanges og ledes ut i det fri.

§ 4. Husdyr — med undtagelse av hund og kat — maa ikke huses i vaaningshus eller noget rum, som har væg tilfælles med det.

§ 5. Finder helseraadet bebodd hus eller andet opholdsrum for mennesker at være skadelig for sundheten enten paa grund av utæthet, utilstrækkelig lys og luft, fugtighed, urenhed eller overfyldning med mennesker, kan helseraadet forby dets benyttelse, indtil manglene er rettet.

§ 6. Intet hus maa indredes til bedrift eller næring, hvorved luften i høiere grad vil forurenses eller de omkringboende paa anden for sundheten skadelig maate vil forulempes, eller ved hvilke behandles stoffe, som kan være skadelige for arbeidernes eller de omkringboendes sundhet, før planen for anlægget er forelagt for og godkjendt af helseraadet. — Bedrifter av denne art, som allerede er i virksomhet, er underkastet helseraadets tilsyn, og enhver vedkommende er forpligtet til at rette sig efter de forskrifter, som helseraadet maatte gi til fjernelse av sanitære ulemper.

O m a v f a l d s s t o f f e .

§ 7. For ethvert vaaningshus, verksted eller industriel bedrift skal der opføres et privat, som maa være saaledes beliggende og indrettet, at der ikke kan ske tilsig til vaaningshus eller matbod eller utbredes stank til alfarvei eller nabos hus. Privatet skal ha mindst 1 avlukke for hver 15 personer. Hvor privatet er indrettet med bing, skal denne tømmes regelmæssig og jevnlig paafores fyld. Benyttes flytbare kagger eller tønder, maa disse være tætte og maa tømmes, naar de er $\frac{3}{4}$ fulde. — Sætet maa vaskes mindst 1 gang ukentlig.

Privater maa ikke indredes i vaaningshus uten efter tilladelse av helseraadet og paa de betingelser, dette opstiller.

§ 8. Forraadnende stoffe og urenlig avfald fra husene maa ikke henkastes paa tunet, men opbrændes eller samles enten i en tæt, med lok forsynt søppelkasse, som tømmes, naar den er $\frac{3}{4}$ fuld, eller i en bing, som regelmæssig maa paafores fyld, eller i gjødselkjelderen. Bingen maa, hvor pladsen tillater det, ikke ligge nærmere alfarvei eller vaaningshus end 10 meter.

Hvor der er indrettet vasker for spildvandet fra husene, skal dette føres videre mindst 10 meter i lukkede rør og utmunde i kloak eller synkebrønd.

§ 9. Gjødningsstoffe og andre forraadnende stoffe maa ikke gives avløp til veigrøfter eller til nabos eiendom uten dennes tilladelse.

§ 10. Døde dyr eller dele av saadanne, som ikke omfattes av lov om foranstaltninger mot smitsomme husdyrsygdomme av 14de juli 1894, skal, saafremt de ikke brukes til gjødning, snarest mulig nedgraves i forsvarlig dybde.

O m d r i k k e v a n d .

§ 11. I bæk, elv eller dam, hvorfra mat- og drikkevand paa grund av de lokale forhold maa tages, skal ikke bades, ikke vaskes, eller noget urent spildes, medmindre forurensningen sker nedenfor de steder, hvor vandet tages.

Brønder og vandindtak maa ikke forurenses ved urent tilsig fra egen eller nabos eiendomme.

§ 12. Nye brønder maa ikke graves paa steder, hvor vandet kan forurenses ved urent tilsig. De skal klædes med sten eller planker paa siderne og ikke ligge nærmere privat og gjødseloplag end 15 meter. — Saavel brønder som opkommer skal ved avgrøftning beskyttes mot overvandstilsig og over jorden forsynes med muligst tæt karm og med lok, forsynt med luftventilation. De maa oprenses, saasnart vandet viser sig mindre godt.

§ 13. Hvor mat- og drikkevand ledes ind i husene eller til vandposter ute, maa indtaket være forsvarlig beskyttet for urent tilsig. Hvor indtaket er helt overbygget, maa det være forsynt med ventil for luftveksel.

§ 14. Helseraadet kan forby benyttelsen av mat- og drikkevand fra brønner, vandledninger eller bækker, naar vandet menes at være skadelig eller farlig for mennesker eller dyr, indtil forurensningen i tilfælde er fjernet. Midlertidig forbud mot benyttelsen kan nedlægges af helseraadets formand og 2 andre medlemmer av helseraadet.

O m f ø d e v a r e r .

§ 15. Melk og andre matvarer, maa ikke opbevares i beboelses- eller soverum, hvis det paa nogen maate kan undgaaes. Hvor det er uundgaaelig, skal de hensættes i lukkede skap eller tildækkede kopper. Alle matkar maa renses omhyggelig snarest efter bruken.

§ 16. Sundhetsskadelige og bedærvede fødemidler maa ikke utsælges undtagen til gjødning.

Helseraadet kan til enhver tid forlange sig prøver av fødemidler overlatt til undersøkelse og, i tilfælde de findes skadelige, besørge saadanne varer tilintetgjort eller paa anden maate uskadeliggjort for vedkommende sælgers regning. Hvor ingen opsettelse taales, kan salg av saadanne varer foreløbig stanses av formanden eller av 2 andre medlemmer av helseraadet. Denne foranstaltung maa dog approberes i første møte av helseraadet.

§ 17. Handelsmænd, som sælger matvarer, maa ikke benytte avisier eller brukt papir til indpakning av saadanne varer. Ethvert saadant utsalgssted skal være forsynt med vaskestel, rent vand og rene haandklær til rensning af hænderne, naar matvarer behandles. — Vegtskaaler og hulmaal, hylder og disk, som kommer i berøring med matvarer, maa til enhver tid holdes rene. Matvarer paa handelssteder skal, hvor det lar sig gjøre, opbevares i lukkede skap eller skuffer. — Avstøving av saadanne utsalgssteder skal ske daglig med rene kluter, avridd i rent vand.

§ 18. Bakerier, slagterier, meierier og andre produktions- og opbevaringssteder for matvarer skal til enhver tid staa under helseraadets kontrol, og eierne skal være forpligtet til upopholdelig at utføre de paalæg, som helseraadet maatte finde nødvendige til forhindring av, at matvarerne forurenses eller bedærves.

O m s m i t s o m m e s y g d o m m e .

§ 19. Naar erklærte tuberkuløse skifter bopæl, skal den, fra hvem den syke flytter, melde flytningen til helseraadets formand.

§ 20. Elever ved offentlig skole, som læreren har grund til at frygte angrebet av utei, skabb eller anden lidelse, som formodes opstaat av urenligheit, skal sendes hjem og forbydes skolen, indtil de er rene.

Elever, som formodes at lide av smitsom sygdom, skal av læreren sendes hjem og forbydes skolen, indtil sygdommens natur ved lægeattest er fastslaat.

§ 21. Ethvert tilfælde av pest, kolera, kopper, eksanthematisk tyfus, nervefeber, blodgang, difteri, skarlagensfeber, barselfeber, epidem. cerebrospinal-meningit («hjernefeber»), poliomyelit, pemfigus hos nyfødte, miltbrand hos mennesker skal straks meldes helseraadets formand av den behandelnde læge.

Ved beslutning av helseraadet kan dette paabud ogsaa utvides til at gjælde andre smitsomme sygdomme.

Liste over antal behandlede nye tilfælde av veneriske sygdomme skal ved hver maaneds slutning indsendes til helseraadets formand av de praktiserende læger. Hvor der paa grund av særlige forhold er fare for smitteutbredelse, skal helseraadets formand straks underrettes om forholdet.

§ 22. Lokaler, som stadig eller jevnlig er opholdssted for et større antal

mennesker, saasom alle utsalgssteder, verksteder, arbeidsrum, bevertningssteder, losjihus o. lign., skal altid være forsynt med et tilstrækkelig antal spyttebakker, som daglig tømmes og rengjøres.

O m t j e n e r h o l d .

§ 23. Tjenere skal skaffes tilstrækkelig rummelig, tæt og varmt soverum og særskilt rum for mandlige og kvindelige tjenere.

S æ r b e s t e m m e l s e r f o r d e m e r e b y m æ s s i g b e b y g g e d e d e l e a v h e r r e d e t .

§ 24. Hvad der skal forstaaes ved bymæssig bebyggede dele av herredet, skal til enhver tid bestemmes av herredsstyret.

§ 25. Huseiere har pligt at holde ren og fri for stank gaardsrum, veier (herfra dog undtag offentlige veier) og i tilfælde gater indtil disses halve bredde.

§ 26.

- a) Renlighet eller uthuftning maa ikke forsommes i nogen bolig saaledes, at der kan opsta ulemper eller skade for beboere, naboer eller andre.
- b) Huseieren er likeoverfor helseraadet ansvarlig for, at fraflyttede rum rengjøres ordentlig, før nye beboere flytter ind.

§ 27. I losjihus for reisende maa sengene ikke være indrettet for flere personer. Paa saadanne steder kan helseraadet bestemme, hvor mange personer der kan indlosjes i hvert rum. Disse bestemmelser opslaaes paa vedkommende rum.

§ 28. Skadelige eller ildelugtende væsker fra fabrikker eller andre bruk og anlegg maa bare ledes gjennem lukkede avløpsrender eller paa anden maate, som er godkjend av helseraadet, og maa ikke ledes til offentlig kloak uten helseraadets samtykke. Ledninger for saadanne anlegg maa hverken direkte eller gjennem samlekum staa i forbindelse med andet privat avløpsrør.

§ 29.

- a) Saavel offentlig som privat kloakledning maa ha helseraadets godkjendelse.
- b) Naar der i et stræk er anlagt kloak bestemt til at opta avløpet fra det tilliggende terræng, skal der fra hus eller ubebyggede grunder, som ligger inden 30 meters avstand fra kloakken, av eierne lægges avstikker til denne inden en frist, som fastsættes av helseraadet. Dog bortfalder denne pligt naar beliggenheten er til hinder og ellers, naar helseraadet finder anlægget unødvendig.
- c) Kloakavstikkere skal være af jern, sten i cement eller glasert ler og skal indrettes til mest mulig at bortføre grund-, over-, skylle- og spildvand og urin til kloakken.
- d) Hvor der i gaarden findes vandstænderkum, skal denne være forsynt med avlep til kloakken, naar der er adgang til det.

§ 30.

- a) Avløpsrender og kloakker med tilbehør skal være saaledes indrettet, at de skaffer tilstrækkelig avlep og kan renses let, og skal holdes i forsvarlig stand.
- b) Vaske- og kloaksluk, som findes i kjeldere eller hus, skal være forsynt med paalidelig vandlaas eller anden indretning, som hindrer utstrømning af kloakgas.

§ 31. Saavel offentlige som private kloakker og avløpsrender skal holdes tilbørlig rene og fri for stank. Rensning skal finde sted paa saadan tid og

maate, at mindst mulig uleilighet paafores de omboende. Det optagne bundfald maa straks føres bort.

§ 32.

- a) Synkebrønder maa herefter bare indrettes med helseraadets samtykke, hvor ingen anden avledning kan opnaaes med rimelig bekostning. Hvor dette kan opnaaes, skal ældre synkebrønder gjenkastes.
- b) Enhver synkebrønd skal være forsynt med lok og renses godt hvert aar.

§ 33. Privetbygninger skal være mindst 4 m. fjernet fra vaaningshus eller matbod. De kan indrettes med bingel eller flytbare beholdere. Dog kan helseraadet bestemme, at kun flytbare beholdere skal benyttes paa steder, hvor det findes paakrævet. Beholderne skal altid være tætte, staa paa fast underlag og tømmes, naar de er $\frac{3}{4}$ fulde.

§ 34.

- a) Rum for bingel eller beholder skal stadig holdes lukket med tætluttende lem og skal ha en trækpipe paa mindst 24×24 cm., som fører op over taket.
- b) Naar priveter indrettes gjennem flere etager, skal hvert af dem ha sit særskilte lodrette faldror av indvendig glaserte lerrør av mindst 23 cm. indvendig maal.

§ 35. Tømning av binger og gjødselbeholdere skal ske saa ofte, at de aldrig blir mer end $\frac{3}{4}$ fyldt. De skal altid tømmes hver vaar inden 1ste juni.

§ 36. Komposter, privetgjødsel, fiskavfald og andre sterkt stinkende stoffe, som ligger i nærheten av alfarvei, vaaningshus eller nærmeste nabos grund, maa til enhver tid være saa betryggende dækket med jord, torvstrø eller lignende, at stank forhindres. Utkjørt og utoversprett gjødsel maa snarest mulig nedmuldes.

§ 37. Grisehold er kun tillatt paa betingelse av, at grisene holdes inde-lukket i grisehus, og at disse ikke utbreder stank til naboen eller alfarvei.

§ 38. Hvor helseraadet finder, at trange gaardsrum, tæt beboelse eller andre i sanitær hensende ueheldige forhold gjør kreaturhold betænkelig, kan helseraadet forby det. Det samme kan ogsaa gjøres, dersom det viser sig, at mislig renhold eller vedlikehold ikke rettes efter en frist, som helseraadet sætter.

§ 39. Ved sygdomstilfælde, som indträffer blandt reisende i hoteller, losjhuis og lignende, skal vedkommende vert søke at faa vite, om sygdommen er av smitsom og farlig art, og i saa fald uten ophold underrette helseraadets formand.

A l m i n d e l i g e b e s t e m m e l s e r .

§ 40. Hus- og grundeiere er som saadanne ansvarlige for, at alle de pligter opfyldes, som disse sundhetsforskrifter paabyr, og skal ikke kunne undskyde sig med forsemmelse fra sine folks eller leieres side.

§ 41. Herredsstyret har at sørge for, at der til enhver tid findes et tilstrækkelig stort oplag av disse sundhetsforskrifter til udteilng i alle hus inden herredet.

Et eksemplar av sundhetsforskriftene skal altid være opslaat i forsamlings-lokalen, paa handelssteder, i skoler og andre rum, hvor et større antal mennesker jevnlig færdes.

§ 42. Avvikeler fra ovennævnte forskrifter kan finde sted, naar de paa grund av omstændighetene umulig eller meget vanskelig lar sig gjennemføre — men kun med tilladelse av helseraadet for hvert enkelt tilfælde.

§ 43. Overtrædelser av foranstaende forskrifter straffes efter den til enhver tid gjældende lovgivning.

§ 44. Helseraadets formand har at besørge overtrædelse av disse forskrifter paatalt efter lovgivningen. Det paahviler vedkommende sundhetskreds's tilsynsmand at anmelde overtrædelser av forskriftene til formanden.

Bærums herred.

(Kongelig resolution av 20de mars).

De approberte nye sundhetsforskrifter er saalydende:

§ 1. Ved opførelse eller flytning af beboelseshus skal, før arbeidet paa grunden paabegyndes, skriftlig anmeldelse ske til helseraadet, som pligter at gjøre vedkommende bekjendt med følgende bestemmelser:

- a) Ethvert beboelseshus skal opføres paa grundmur av sten eller beton av mindst 20 cm. høide over jordoverflaten. Forsaavidt teglstens benyttes til grundmur, skal denne isoleres fra grunden paa en av helseraadet godkjendt maate.

Grundmuren skal gaa dypere ned end tælen, husets nærmeste omgivelser skal utjevnes og avgrøftes saaledes, at saavel grundvand som overvand har frit avløp fra bygningen.

Grundmuren skal tættes forsvarlig, og der skal anbringes i samme, forsaavidt der ikke er kjelder, mindst 2 mot hinanden svarende trækhuller av mindst 15 cm. tversnit, likesom der maa sørget for betryggende isolation.

- b) Huset maa som regel ha en avstand av mindst 4 meter fra uthus og $2\frac{1}{2}$ meter fra nabohus. Angaaende naboforhold henvises til lov om eiendomsrettens begrænsning af 27de mai 1887.
- c) Gulvet over første bjelkelag skal ha stubbeloft fyldt med tør, fin lere eller andet passende materiale.
- d) Beboelsesrum maa som regel ikke gives mindre høide end $2\frac{1}{2}$ meter fra gulv til loft og skal være forsynt med mindst ett vindu indrettet til at aapnes.

Gulvflaten maa ikke være mindre end 6 m.² og rumindholdet ikke mindre end 15 m.³.

Skal kjelderrum benyttes til bolig, maa rummet være tilstrækkelig forsynt med vinduer samt ha ildsted (ovn). Beliggenheten skal være mot solsiden (syd, sydøst eller sydvest).

Overkanten av jorden paa husets utside maa ikke naa høiere end $\frac{1}{2}$ meter over gulvet.

Grunden under saadant kjelderrum skal være drænert og fyldt med et 20 cm. høit lag av pukket sten og gulvet gjøres dobbelt.

- e) Komfyr (kokeovn) maa ikke benyttes i beboelsesrum, medmindre der er anbragt saadan indretning, at den ved kokningen frembragte damp opfanges og ledes ut i fri luft.

§ 2. Til hvert beboelseshus skal der være privet, der maa tømmes saa ofte og være saaledes beliggende og indrettet, at stank og avløp hindres.

Ved bygninger og steder, hvor der ofte samles mange mennesker (kirker, hoteller, fabrikker, jernbanestationer, skoler o. l.), skal saadanne priveter samt pissoir forefindes i tilstrækkelig antal.

Privetets sæter og gulv skal ofte vaskes; gulvet skal være helt (tæt). Privetene skal være forsynt med tætte beholdere, forsaavidt utløpet ikke er i gjødselkjelder.

For pissoirers indredning, renhold og avløp skal helseraadet gi særskilte regler. Fra steder, hvorfra mat- eller drikkevand hentes, maa avstanden være mindst 4 meter. Priveter inde i beboelseshus, som t. eks. vandklosetter og torvstrøklosetter, maa ikke anbringes uten efter helseraadets nærmere bestemmelser.

§ 3. Hester, kjør, svin, faar, gjeter, kaniner eller fjærfæ maa ikke anbringes i eller under beboelsesrum eller rum, hvor der er opbevaringssted for matvarer. Stald og fjøs skal være luftige, lyse og rummelige. De maa være indrettet slik, at stank og sig ikke volder ulemper. For de tæt (bymæssig) bebyggede strøk kan helseraadet paaby tætte beholdere, der let kan ventileres, temmes og desinficeres. Hvad der skal forstaaes med bymæssig bebyggede dele av herredet, skal til enhver tid bestemmes av herredsstyret.

Helseraadet kan forby husdyrhold, hvor det foranlediger saadan misligheter, som vedkommende ikke kan eller vil avhjælpe.

§ 4. Huseiere og leiere har at paase, at feieskarn, avfald, spildvand eller anden urenhed ikke henkastes saaledes, at ulemper eller stank derved forvoldes, men anbringes i tætte søppelkasser eller overdækkes med jord, torvmuld o. l. for at hindre stank og sig. Søppelkasserne skal temmes, førend de blir fulde og desuden ogsaa ellers, naar helseraadet forlanger det.

I tæt bebyggede strøk, der ligger utenfor bygningslovens omraade, har helseraadet ret til at paaby avløp af spildvand og flytende avfald paa en av helseraadet godkjendt maate, dog ikke utover den i bygningsloven satte begrænsning.

§ 5. Huseiere (leiere) skal være forpligtet til regelmæssig at rengjøre fortaag og grøfter langs veier, der støter til deres hus og gaardsrum og forevrig saa ofte, helseraadet gir særlig paalæg herom.

§ 6. Helseraadet kan negte beboelse av hus eller værelser, der ved mangel paa lys og luft eller paa grund av fugtighed, urenhed, overfylden av mennesker o. l. befindes at være skadelige for helsen, indtil de paaklagede mangler er rettet.

I forsamlingsrum og lignende steder skal der anbringes spyttebakker, hvis bund skal dækkes av sagflis, torvstrø eller lignende, og de maa rengjøres, hver dag de er benyttet.

§ 7. Brønder og vandbeholdere skal være rene og fri for forurensende tilløp. Brønd eller vandkilde, hvorfra mat- eller drikkevand hentes, skal være saaledes omfyldt, at overvand ikke kan rende ned i samme; brønden skal være overdækket og maa aldrig forurenses ved vaskning eller paa anden maate.

For kommunens vandverk skal helseraadet i forbindelse med kommuneingeniøren gi nærmere regler for at forebygge forurensning.

§ 8. Gjødsel eller pudret maa ikke uten helseraadets tilladelse henlægges nærmere nabogrund, alfarvei, eller privatvei end 30 meter, medmindre den skal brukes til jord, der ligger i mindre avstand fra saadant sted end her nævnt. I saa fald skal der ved paaførelse af jord eller paa anden betryggende maate sorges for, at stank hindres. Transport af gjødsel og avfald maa foregaa paa saadan maate, at stank mest mulig undgaaes, og at spild paa veier og lignende steder ikke finder sted.

Gjødsling av haver og dyrket mark maa utføres paa saadan maate, at unødig stank undgaaes. Tømning af gjødsel- og søppelvogner paa jernbanestationerne tillates kun paa den dertil af jernbanestyrelsen bestemte losseplads med separat adkomst til offentlig vei, forsaaavidt saadan (separat adkomst) findes, og til de tider, som helseraadet eventuelt kan bestemme.

§ 9. Naar der agtes sat igang fabrik, industrielt anlæg e. l., hvorved der kan frygtes at opstaa forurensning af luften, f. eks. ved røk, stank, eller som paa anden maate kan bli skadelig for de omkringboende, skal plan for arbeidet forelægges helseraadet, forinden anlægget paabegyndes.

Finder helseraadet, at anlægget vil bli skadelig for helsen, maa det ikke sættes i verk, før manglene er avhjulpet.

I virksomhet værende bedrift av denne art er underkastet helseraadets tilsyn, og vedkommende er forpligtet til at rette sig efter helseraadets paabud.

§ 10. Helseraadet skal forby salg av bedærvede eller for helsen skadelige nærings- eller nydelsesmidler, likesaa av bruksgjenstande, som er skadelige for helsen derved, at de indeholder giftige bestanddele, f. eks. giftige tapeter og teier, og kan, om paakrævet, la dem tilintetgjøre.

Bedømmelsen, til hvilket øiemed prøver kan forlanges utlevert, samt foreløpig stansning av saadanne varers salg, kan, naar avgjørelse maa ske straks, paa helseraadets vegne utføres av dets ordfører.

§ 11. I butikker i sin almindelighet og i arbeidsrum og utsalg for matvarer skal der stadig iagttaes orden og renlighet, være god anledning til lufttræk og godt lys.

Der skal forefindes spyttebakker, som daglig skal renses, saape ogrene haandklær med let adgang for personalet til at vaske sig.

Matvarer maa ikke indpakkes i avisør, o. l. eller andet urent omslag.

Saadanne rum maa ikke benyttes til soverum eller dagligstue.

Hovedrengjøring av saadanne rum skal foregaa mindst en gang hvert halvår og rengjøring av gulvet mindst en gang ukentlig, medmindre hyppigere rengjøring specielt paabydes.

Helseraadet bestemmer, hvorvidt de benyttede rum er tilfredsstillende med hensyn til indredning og beliggenhet.

§ 12. Ethvert alvorligere sygdomstilfælde, der er frembragt ved eller gir mistanke om at være frembragt ved nydelsen af bedærvede eller forfalskede næringsmidler eller ved benyttelsen af gjenstande, som indeholder giftige eller farlige bestanddele, skal av den tilkaldte læge uopholdelig anmeldes for helseraadet med angivelse af den formodede sygdomsaarsak saavelsom af andre fornødne oplysninger.

Det samme gjælder om sanitære misligheter, der antages at staa i forbindelse med eller kunne gi anledning til sygdomme.

Naar en tæringssyk forandrer bopæl, skal skriftlig anmeldelse om flytningen sendes til helseraadets ordfører av den, fra hvem den syke flytter.

Enhver i Bærums herred praktiserende læge — uanset om han er bosat i herredet eller ikke — skal uopholdelig anmeldes til helseraadet ethvert tilfælde af epidemisk og smitsom sygdom, som han faar under behandling, og som er gjenstand for det offentliges særlige forsorg.

Enhver i herredet bosat læge skal derhos hver maaned indsende opgave over de tilfælde af epidemisk og smitsom sygdom, han i den forløpne maaned har iagttagt og skal benytte et dertil utfærdiget skema.

§ 13. Undlater nogen at efterkomme disse helseregler eller iøvrig helseraadets loymedholdelig givne paabud, kan helseraadet la det fornødne utføre for vedkommendes regning. Helseraadets ordfører skal i fornødent fald bevirke overtrædelse paatalt.

Hvor der er tvist om, hvem der skal efterkomme paabudet, har helseraadet at holde sig til eieren av det hus, den grund eller den gjenstand, hvor misligheten er paavist. Det paahviler helseraadets medlemmer at paase disse regler overholdt og at anmeldte overtrædelse for ordføreren.

§ 14. Fartøier, der henligger inden Bærums herreds omraade og deres besætninger eller passagerer er underkastet helsereglerne.

§ 15. Hvor særegne forhold kræver det, kan helseraadet indrømme avvikeler fra eller paaby skjærpelse af disse regler.

Anhang til Bærums sundhetsforskrifter.

Regler for renhold m. m. i barberstuer.

§ 1. Ved barbering maa der for hver kunde brukes renvasket serviet og rent dække over nakkeputen. Indsaapping skal ske med haanden (forsaavidt ved kommende kunde ikke har egen kost).

§ 2. Alunsten o. l. maa skyldes ren, før den brukes. Fælles pudderkvaster maa ikke benyttes.

§ 3. Klippemaskiner, sakser og kniver maa tørres omhyggelig av for hver kunde. Kammer og børster maa avtørrer, bankes og renses for hver kunde og ofte vaskes (i salmiakspiritus og vand) 25—30 draaper i 200—300 gr. vand. Maskinbørster maa ikke brukes.

§ 4 I barberstuen med tilhørende rum maa hovedrengejøring utføres mindst 2 ganger om aaret. Gulvet vaskes mindst 2 ganger om uken og rengjøres med vaat klut hver dag. Konsoler, hylder, bord m. m. tørres rene hver dag. Avfald fra bedriften som haar, saapeskum maa fjernes hver dag. Saavel rene som skidne servietter, kopper, haandklær m. m. maa opbevares paa hensigtsmæssigste maate.

Der maa anbringes det nødvendige antal spyttebakker, som tømmes og renses hver dag.

§ 5. Barbererne maa iagtta omhyggelig personlig renhold. De skal under arbeidet være iført en ren hvit jakke eller frak, som skiftes mindst hver uke.

Regler for renhold m. v. i bakerier.

§ 1. Bakeribedriften uvedkommende gjenstande, der kan gi anledning til støv eller stank i bakerierne eller hindre disse runns rengjøring, maa ikke findes i bakerier eller i rum, der staar i aapen forbindelse med dette.

§ 2. Bakeriet tillikemed de rum, der staar i aapen forbindelse med dette, skal altid holdes omhyggelig rent. Hver dag efter endt arbeide skal gulvene gjores omhyggelig rene ved vaskning. Vægger og tak skal vaskes mindst hvert tjeddingaar, vinduer og dører hver uke. Under rengjøring maa bakverk ikke opbevares der.

§ 3. Bakertraug og bord, surkasser samt andre til bakningen benyttede gjenstande som hylder, plater, fjæler m. m. maa altid holdes omhyggelig rene og være let flytbare. Smør, melk eller andre stoffe, som benyttes til fremstilling av bakverk, maa opbevares i rene tildækkede kar. De stoffe, der benyttes til strykning av bakverk, maa tillages for dagens behov. Strykevisker maa ikke samtidig benyttes til forskjellige stoffe og maa rengjøres hver dag i kokende vand.

§ 4. Melsækker skal avbørstes og renses omhyggelig for smuds, forinden indholdet tømmes i bakertrauget.

§ 5. Kul eller andet brændende maa ikke ligge løst utover gulvene, aske og andet avfald maa hver dag fjernes fra bakeriet.

§ 6. Bruk av tobak i hvilken som helst form er forbudt, likesaa henlæggelse av pipe, tobak og fyrstikker paa saadanne steder, at bakervarerne kan forurenses.

§ 7. Bakerne skal under sit arbeide være iført en egen dragt, som ikke benyttes utenfor bakeriet, og som mindst en gang ukentlig renvaskes.

Bakerne skal vaske armer og hænder før arbeidets begyndelse.

§ 8. Alt bakverk skal behandles renlig og ved ombringen til utsalg eller kunder føres i tildækkede kurver og vogner, som daglig eftersees og renses.

Ved salg, transport og utlevering skal alt brød enkeltvis være indpakket i rent papir.

Regler for renhold m. v. i slagterier, pølsemakerier og utsalg.

§ 1. Dyrenes indvolder maa uttages og fjernes snarest mulig efter avlivningen. Slagtene skal transportereres indpakket i rent tai (lerret, strie).

§ 2. Ved slagtningen maa den sterst mulige renlighet iagttages. Gulv, vægger, hylder, disker og tak maa altid holdes omhyggelig rene, vægger og tak vaskes mindst hvert fjerdingaar, vinduer og dører hver uke. Avfald av enhver art skal saa hurtig som mulig fjernes og likesaalt som mave, tarmer, blod, lemmer eller huden forbli natten over i slagteriboden. I denne skal under kjøttets stivning være god gjennemtræk.

Rengjøring av mave og tarmer tillates ikke i rum, hvor kjøt opbevares.

§ 3. I slagterier og pølsemakerier skal der være vandtæt cementert gulv med avløp til med vandlaas forsynt kloak eller andet tilfredsstillende avløp. Gulv, vægger og tak maa altid holdes omhyggelig rene. Tillike maa der iagttages streng renlighet med de i disse lokaler staaende maskiner, slagteredskaper m. m.

§ 4. Ethvert slagteri og pølsemakeri skal være forsynt med vandledning og spyleslange.

§ 5. Slagteri og pølsemakeri maa ikke staa i aapen forbindelse med gjødselbinge, grisehus eller stald.

§ 6. De i slagteri og pølsemakeri og utsalg beskjæftigede personer skal under sit arbeide være iført helt og rent antræk.

§ 7. I utsalgene skal disker, bord, hylder og gulv vaskes mindst 1 gang daglig, vægger, dører og vinduer mindst hver uke, taket mindst hvert fjerdingaar.

Kjøt maa ikke komme i berøring med andre varer, f. eks. grønsaker, ost, fisk o. l.

Forefindes sundhetsfarlige kjøtvarer, skal de tilintetgjøres.

§ 8. Til konservering av kjøt og kjøtdeig maa kun brukes almindelig salt.

§ 9. Kjøt maa ikke opbevares i utsalg eller slagteri, til det antar bedæret utseende eller lugt.

Regler for renhold m. m. i melkeutsalg og meierier.

§ 1. Melkeutsalg og meierier skal som regel ha egen indgang fra gaten. De skal være lyse, vel ventilert og fri for fugtighet. Gulv, vægger, tak og disk skal være i saadan stand, at de med lethet kan holdes rene. Hver dag skal gulvet og diskene gjøres omhyggelig rene ved vaskning.

Vinduer og dører, hylder og skap vaskes hver uke. Vægger og tak mindst hvert fjerdingaar og ellers saa ofte, helseraadet maatte paaby det.

Kummer, vaske- og kloakledninger maa altid holdes rene og fri for stank.

§ 2. Melk og fløte maa ikke opbevares sammen med varer, der kan gi dem usmak, forurense eller bedærve dem (f. eks. fisk, gammelost, parafin, poteter osv.).

§ 3. Melk og fløte, der er bestemt til salg, maa under transport og forhandling opbevares i rene kar samt vel tildækket i de utsalg, hvor andre varer ogsaa forhandles. Utmaalingen maa foregaa i rene maal; glassur og fortinning, maal og kar maa være hele.

§ 4. De i disse bedrifter beskjæftigede personer skal under sit arbeide være iført et helt og rent antræk (av lerret).

§ 5. Opträder der paa en gaard, hvorfra der sælges melk, smitsom sygdom hos mennesker eller dyr, kan helseraadet midlertidig forby utsalg av melken eller paaby, at den kun skal sælges i kokt tilstand.

Regler for forebyggelse av smitsomme sygdomme.

§ 1. Ved opträden av sygdomstilfælde, som der kan være grund til at tro er av ondartet smitsom beskaffenhet, skal den husbonde eller husfar, som har at gjøre anmeldelse derom overensstemmende med § 14 i lov om sundhetskommissioner m. v. av 16de mai 1860, tillike straks dra omsorg for betryggende avsondring, saavidt som omstændigheterne tillater.

Avsondringen maa omfatte ikke alene den syke selv, men ogsaa den eller dem, der pleier den syke, samt sengklær, gangklær og andre bruksgjenstande, som de benytter, eller som den syke har benyttet de nærmeste dage forut for sygdommens utbrud.

Fødevarer maa ikke opbevares i det rum, hvor den syke opholder sig.

§ 2. Indtil læge er kommet tilstede og har meddelt nærmere forskrifter, maa samkvem mellem det sted, hvor sygdommen er optraadt, og andre steder indskrænkes til det mindst mulige. Navnlig maa personer, der hører til samme husstand som den syke, ikke uten nødvendighet delta i møter eller sammenkomster av et større antal mennesker. Uvedkommende personer maa ikke tilstedes adgang til det rum, hvor den syke opholder sig.

Sammenkomster i selskabelig eller andet øiemed, der ikke er uopsættelig, maa ikke avholdes i det smittede hus eller paa dets gaardsplads.

§ 3. Naar læge er kommet tilstede, kan han foreløbig træffe de anordninger og forfeininger med hensyn til avsondring af den syke og hans omgivelser og med hensyn til rensning af sykeværelset og de under sygdommen benyttede gjenstande, som sygdommens beskaffenhet paakræver, og omstændighetene tillater.

Det maa overlates til lægens skjøn efter omstændighetene at meddele forskriftene i skriftlig form. De maa i hvert fald noe efterkommes og er gjældende, indtil de tilbakekaldes av lægen selv eller ophæves av helseraadet eller dets ordfører.

§ 4. Forsaavidt der leveres melk eller andre fødemidler til salg fra det sted, hvor sygdommen er optraadt, maa dette ophøre, indtil tilladelse er meddelt av den tilkaldte læge.

§ 5. Barn fra den husstand, hvor sygdommen er optraadt, maa ikke søke skole, forinden tilladelse er meddelt av den tilkaldte læge. Forsaavidt sygdommen opträder i lærerens husstand, og han bor i samme hus, hvor skolen holdes, maa denne lukkes, indtil helseraadet eller dets ordfører har avgitt nærmere bestemmelse.

§ 6. Saasnart meddelelse om de indtrufne sygdomstilfælde og de i anledning av samme trufne forfeininger er indløpet til helseraadets ordfører, har denne at træffe de videre forfeininger, som efter tilfældets beskaffenhet er fornødne.

§ 7. Overtrædelse av bestemmelserne i foranstaende §§ eller av de med hjemmel av samme givne forskrifter straffes efter den til enhver tid gjeldende lovgivning.

Leikanger herred.

(Kongelig resolution av 20de mars).

Utsalgssteder og hertil knyttede opbevaringssteder for kjøt, fisk, melk, smør, brød og andre matvarer skal holdes rene og godt luftet og maa ikke benyttes til soverum eller kjøkken. Heller ikke maa sammestedes opbevares andre varer eller gjenstande, som kan meddele matvarerne lugt eller smak. Handlende maa ikke indpakke varer i aviser eller urent papir.

Sulen herred.

(Kongelig resolution av 20de mars).

1. Spytning paa gulvet er forbudt. Der maa altid findes et passende antal spyttebakker, og disse maa rengjøres hver dag. Tydelige plakater om spytteforbuddet skal være opslaat saaledes, at de let kan sees.
2. Gulvet maa grundig vaskes mindst 2 ganger om uken. Hver dag først skal gulvet avstoves enten med en vaat klut eller en lime eller kost, efterat det først er overdynket med vand. Tør feining tillates ikke.
3. Matvarer og alle spiselige saker maa ikke forurenses. Saadanne varer skal opbevares enten i et lukket skap eller i beholder med lok paa.
4. Aviser og andet brukta papir maa ikke benyttes til indpakning av varer.

Hevne herred.

(Kongelig resolution av 20de mars).

1. Utsalgssteder og opbevaringssteder for fisk, melk, brød, bakverk, ost, smør og andre næringsmidler skal holdes rene, godt luftet, fri for støv og stank og maa ikke benyttes som soverum eller ha aapen forbindelse med saadant. Heller ikke maa sammestedes opbevares andre varer, som kan meddele næringsmidlene lugt eller smak.
Næringsmidlene maa beskyttes saaledes, at støv eller anden forurensning ikke kan komme i berøring med dem.
Matvarer maa ikke pakkes i avisepapir eller andet urent omslag.
Kjøperne maa ikke tillates paa egen haand at rote i brødkasser, skuffer eller hylder, hvor matvarer opbevares.
I butikker skal forefindes vaskevand, saape og rene haandklær til betjeningen.
2. I butikker skal spytning paa gulvet være forbudt. Opslag herom skal findes paa iøinefaldende sted.
Spyttebakker i tilstrækkelig antal skal forefindes. Deres bund skal være dækket med vaat sand, torvstrø, sagmo eller hakket fugtig ener.
De skal rengjøres hver dag.

Rollag herred.

(Kongelig resolution av 9de mai).

Tillægget er saalydende:

For handelssteder med utsalg av al slags varer og fødemidler inden Rollag og Veggli herred gjelder følgende bestemmelser:

1. I utsalgsrummene samt i lagerrummene skal varer og fødemidler opbevares mest mulig fri for forurensning av smuds, støv, fugtighet, uren luft og lugt, idet varer og fødemidler efter sin beskaffenhet beskyttes mot samme i lukkede rene kar, kasser, skuffer eller hylder.
2. Alle varer og fødemidler indpakkes ved salg i rent papir. Brukte aviser som indpakningspapir er forbudt.
3. Utsalgsrummene gulver vaskes 2 ganger ukentlig, bænker, border, disker og vegter vaskes daglig. Støv avtørres overalt saavel av hylder, kar, vægger og alle gjenstande inden samme med kost, fugtig eller tør klut, alt etter gjenstandenes og varernes beskaffenhet, mindst 1 gang ukentlig. Tør feining av gulvene er forbudt, hvor der ikke forinden er slaat vand utover gulvet.
4. Lagerrummene rengjøres saavidt mulig mindst 1 gang maanedlig.
5. Det er forbudt at spytte paa gulvene, hvorfor rummene skal være forsynt med tilstrækkelig antal spyttebakker, der daglig rengjøres med kokhett vand. I hvert rum skal der være opslaat plakater med forbud mot spyting paa gulvet. Det er forbudt at sitte paa kasser, hvori opbevares fødemidler, samt paa utsalgsdisken.
6. Utenfor indgangsdøren skal der være anbragt fotskraper.

Aadalen herred.

(Kongelig resolution av 9de mai).

§ 1. Naar nogen agter at bygge eller flytte nogen husebygning, har han at meddele dette for helseraadet eller dets nærmestboende medlem.

§ 2. Avstand mellem vaaningshus og matbod paa den ene side og fjøs, stald, grisehus, vandhus eller andre slike hus paa den anden side skal være mindst 8 meter. For den tætttere bebyggelse paa Hen 5 meter.

§ 3. Ved opførelse av vaaningshus skal grunden ha let avløp for overvand og ikke ha tilsig fra fjøs, stald, grisehus eller vandhus.

§ 4. Beboelsesrum maa ikke være lavere end 2,20 meter mellem golv og tak og maa være forsynt med et tilstrækkelig antal vinduer, hvorav mindst ett med lethet skal kunne aapnes.

Gulvet skal være tæt og trækfrit.

Hvor kokeovn benyttes i beboelsesrum, skal denne være forsynt med en indretning, hvor dampen let opfanges og føres ut i det fri.

§ 5. For hvert bosted skal der findes et sommelig vandhus, der skal holdes rent. Det skal tömmes saa ofte, mindst 2 ganger om aaret, at ikke overfyldning finder sted. Ved paafyldning av jord, aske, kalk, sagmug eller lignende skal paasees, at ikke stank utbredes.

§ 6. Hester, kjør, faær, svin eller gjeter maa ikke ha tilhold i eller under vaaningshus.

§ 7. Fjøs, stald, grisehus, vandhus maa ei bygges saaledes, at tilsig derfra kan ske til vaaningshus, matbod, vandpost, brønd eller bæk, hvorfra hentes mat eller drikkevand.

§ 8. I brønd, hvorfra matvand hentes, maa ikke foregaa vask, spildes urenlighet eller i det hele tat foretages noget, der kan gjøre vandet urent. Det samme gjelder bæk, aa eller elv, medmindre vandmassen eller avstandens størrelse kan antages at ophæve de skadelige virkninger.

§ 9. Avfaldsdynger eller gjødseldynger maa ei være beboelseshus eller offentlig vei nærmere end 8 meter. For den tætttere bebyggelse paa Hen 5 meter. Tilsig herfra maa ei ske til beboelseshus eller sted, hvorfra matvand hentes. Aadsler skal nedgraves.

§ 10. Naar noget industrielt anlæg, der kan antages at ville medføre for sundheten farlige utdunstninger, agtes istandbragt, skal planen forelægges for helseraadet. Finder dette, at planen for anlægget vil bli farlig for den alminde-lige sundhet, maa dette ei sættes i verk, forinden de av helseraadet paapekte mangler er avhjulpet.

§ 11. Bedærvede fødemidler maa ei sælges til menneskeføde, heller ikke nærings- eller nydelsesmidler, som for konserverings skyld eller av andre grunde er tilsat stoffe, som ansees skadelige for sundheten eller kan skjule, at vedkom-mende varer er bedærvet.

Bruksgjenstande, som er farlige for sundheten derved, at de indeholder giftige bestanddele, maa ikke forhandles.

Av de forannævnte varer og gjenstande kan helseraadet forlange utleveret prøver.

§ 12. Utsalg og opbevaringssted for kjøt, fisk, melk og andre nærings-midler maa stadig holdes rene og godt ventilert.

I utsalgsstedene er det forbudt at spytte paa gulvet. Tilstrækkelig antal spyttebakker skal paa saadanne steder forefindes.

Matvarer skal behandles pent og renslig. Indpakning av saadanne i aviser eller urent papir skal være forbudt.

Gulvet i butikker skal vaskes med vaat klut hver 2den dag. I alle utsalgs-steder skal der være vaskestel med rent vand og haandklæ. Spyttebakker skal tømmes og renses hver dag.

§ 13. Klær eller bruksgjenstande, der har været benyttet av folk, der har lidt av eller lider av smitsomme sygdomme, maa ikke benyttes, før de er des-inficert.

§ 14. Barn eller andre personer maa ei takes i forpleining for offentlig regning fra utenbygds steder, medmindre de har attest for ei at lide av smitsom sygdom.

§ 15. Barn og unge mennesker, der benyttes til gjætere og skyssgutter, skal beskyttes mot regn og kulde ved passende klær.

§ 16. Befindes bebodd hus eller forsamlingsrum ved mangel paa lys, ved mangelfuld luftveksling, ved fugtighet, urenhet eller overfyldning av beboere at være skadelig for sundheten, kan helseraadet forby husets eller rummets benyttelse, indtil de forefundne mangler er avhjulpet.

§ 17. Avvikeler fra disse forskrifter kan under særegne omstændigheter indrømmes av helseraadet.

§ 18. Det paaligger helseraadets medlemmer hver i sin kreds at bidra til, at foranstaende bestemmelser blir overholdt og i tilfælde meddele overtrædelser til politiet gjennem helseraadets ordfører.

Nordre Aurdal herred.

(Kongelig resolution av 9de mai).

Tillægget er saalydende:

Bestemmelser om renhold i butikker:

Butikker og utsalgsssteder for næringsmidler skal holdes rene og godt luftet. Røkning samt spytning paa gulvet skal være forbudt, og spyttebakker skal forefindes i tilstrækkelig antal; disse maa indeholde litt fugtig sand, torvstø, sagmug eller hakket bar, og de maa rengjøres hver dag. Plakater med: «Spytning paa gulvet er forbudt» skal være opslaat i tilstrækkelig antal og paa ioinefaldende steder i butikken. Foran indgangen skal der være fotskraper eller en matte av kvist.

Gulvet maa ikke sopes eller feies, uten at det er godt dynket eller strødd med sne, og det maa vaskes mindst 2 ganger i uken. Disken vaskes daglig. I butikken skal der stadig forefindes rent vaskevand, saape og haandklæ.

Matvarer, frukt, sukkertøi o. l. maa ikke behandles uten med nyvaskede hænder, og det maa ikke tillates kjøperne at gramse i brødkasser, skuffer eller hylder. Matvarer skal i butikken opbevares i skap eller paa hylder med lukkede dører; de maa ikke lægges paa diskene eller paa uvasket vegtskaal uten underlag av rent papir og ikke indpakkes i avisere eller urent papir.

Disse bestemmelser skal altid findes opslaat paa ethvert utsalgsssted i herredet.

Etnedalens herred.

(Kongelig resolution av 14de mai).

Tillægget er saalydende:

Bestemmelser om renhold i butikker:

Butikker og utsalgsssteder for næringsmidler skal holdes rene og godt luftet. Spytning paa gulvet skal være forbudt, og spyttebakker skal forefindes i tilstrækkelig antal; disse maa indeholde litt fugtig sand, torvstø, sagmug eller hakket bar, og de maa rengjøres hver dag. Plakater med «Spytning paa gulvet er forbudt» skal være opslaat i tilstrækkelig antal og paa ioinefaldende steder i butikken. Foran indgangsdøren skal der være fotskraper eller en matte av kvist.

Gulvet maa ikke sopes eller feies, uten at det er godt dynket eller strødd med sne, og det maa vaskes mindst 2 ganger i uken. Disken vaskes daglig. I butikken skal der stadig forefindes rent vaskevand, saape og haadklæ.

Matvarer, frukt, sukkertøi og lignende maa ikke behandles uten nyvaskede hænder, og det maa ikke tillates kjøperne at gramse i brødkasser, skuffer eller hylder. Matvarerne skal i butikken opbevares i skap eller paa hylder med lukkede dører; de maa ikke lægges paa diskene eller paa uvasket vegtskaal uten underlag av rent papir og ikke indpakkes i avisere eller urent papir.

Disse bestemmelser skal altid findes opslaat paa ethvert utsalgsssted i herredet.

Evje herred.

(Kongelig resolution av 14de mai).

§ 1. Den, som vil flytja eit gammalt hus elder byggja nytt, skal altid melda fraa til nærmeste medlem i helseraadet og gjera som vedtekterne segjer:

- a) Setehus og matbud skal staa minst 10 meter fraa stall, fjøs, grisehus, løyndehus (privet) og hønsehus elder anna hus, som det er krøter i.

Eit hus maa aldri byggjast so, at det tek burt solljoset fraa eit setehus.

- b) Grunnen under eit setehus maa vera vel utveita og matjordi maa vera burtteki. Huset skal staa paa ein tett, dubbel steinmur, som skal vera minst 30 cm. yver jordflata paa laagaste kant. Det skal vera minst two luftlukor i kjellarmur, som ikkje hev dør ut.
- c) I nye hus maa ikkje noko rom vera laagare enn 2,5 meter fraa golv til tak med undantak av loftshøgdi. Golvet i fyrste høgdi skal vera anten dubbelt eller lagt av two tumars plankor og tett og fritt for drag.

Det skal vera nøgd med glas i romi, og minst eit hekteglas i kvart rom. Gamle hus, som ikkje hev hekteglas, lyt faa slike innan seks maanader fraa den tid, desse forskrifterne er godtekne.

§ 2. For kvart setehus skal det vera eit fullgodt løyndehus. Det maa liggja minst 10 meter fraa aalmannvegen og tømast minst ein gong um aaret og elles i alle høve, naar helseraadet krev det. Det maa verta strøy med jord, torvstrøy elder anna, som kann halda illtev burte.

§ 3. I tett bygde kverve skal gjødslebingen vera cementera. Kva, som skal reknast til tett bygde strok, vert aa avgjera av helseraadet.

§ 4. Ingen maa gjera vatnet ureint i brunn, kjelda, bekk elder elv, der folk tek vatn ifraa. Vatnet maa holder ikkje have tilsig fraa stall, fjøs, løyndehus elder avfallsdysygja.

§ 5. Reinvatsbrunn maa hava tett lok og vera yverbygd, so fløvatn ikkje fær siga til.

§ 6. Avfallsdysygja maa liggja minst 10 meter fraa setehuset, og ho maa liggja slik til, at det ikkje sig væta fraa henne og ned i det vatnet, som vert brukta paa garden. Ho maa ogso liggja so langt fraa aalmannveg, at det ikkje kjem illtev elder hevdsig fraa henne og burt i vegen.

Avgfall, søpl og skarn fraa mennesk eller dyr maa ikkje tømast utanfor dører elder vindauge elder attmed stovemuren. Slikt maa havast paa avfallsdysygja.

§ 7. Sjølvdaude dyr og dyr, som vert slagta, avdi dei er sjuke, og som ein ikkje kann nytta, skal verta oppbrende, dersom helseraadet krev det; i andre høve skal dei verta nedgravne. Ein maa grava dei so djupt, at ingen illtev kjem upp, og at andre dyr ikkje kann grave dei uppatt, so illteven kjem utever. Ein maa ikkje grava dyri ned so, at det sig noko ureint ned i vatnet, som vert brukta paa garden. Slagtavfall maa verta lagt so avsides, at det ikkje gjer ugagn med stank elder gjer vatnet paa garden ureint.

§ 8. Skynar helseraadet, at det er formange folk i eit hus elder møterom, elder at det er ureint, gise, hev laakt luftbyte elder paa annan maate er faarlegt for helsa, so kann det krevja, at det vert retta paa til ei fastsett tid. Helse-raadet kann ogso fastsetja, at ingen fær brukka huset, fyrr det er velt.

§ 9. Brukar ein kokomn i dagleg- elder setestova, maa han hava eimhatt med godt drag i, saa eimen fraa kokangi kann koma ut i fri luft. Matvaror skal, um dei ikkje kann staa i rom, som det ikkje bur folk i, standa i skaap elder hyllor med tette dører elder fyreheng.

§ 10. Er det nokon, som sel skjemde elder helsefaarlege mat- elder drikkevaror elder bruksting, som kann vera faarlege for helsa ved aa innehalda gift-to,

kann helseraadet stoppa handelen. Det hev og rett til aa krevja prøvor av varor, naar helst det vil. Helseraadet kann øydeleggja dei varor, det finn skadelege, og kostnadene kjem paa eigaren.

§ 11. Ingen maa selja, taka imot elder brukta innbu, gangklæde elder sengklæde fraa hus, der det hev vore smitten sjukdom, fyrr alt er reingjort (desinficera) paa den maaten, som helseraadet hev fastsett.

§ 12. Bakeri med reidskap skal reingjeraast kvar dag. Kol og ved maa ikkje stablast i bakeriet. Mjølsekjær skal sopast vel av, fyrr dei vert tekne inn.

§ 13. Golvi skal vaskast kvar dag i krumbuder og andre hus, der det ofte kjem folk saman. Det er ikkje lovlegt aa sopa golvet, fyrr det er skvett (dynka) med reint vatn, so gyft og gov vert bunde.

§ 14. Den, som handlar med matvaror, skal passa paa, at varorne er reine. Matvaror skal liggja i reine skaap elder hyllor med tette dører elder fyreheng. Avis elder anna ureint papir maa ikkje brukast til innpakking. Brød og kjøtvaror maa ikkje liggja slik, at uvedkomande kann faa klassa paa det.

§ 15. Det skal vera nøgdi med sputtekjerald i kvar krumbud, og kjeraldi skal verta reingjorde kvar dag, og innhaldet maa tømast paa dungen, men aldri utfor dørerne.

Inne i krumbuderne er det strengt forbode aa sputta paa golvet.

§ 16. Det skal vera fotskrapar utanfor kvar krumbuddør.

§ 17. Medlemerne i helseraadet innan kvar krins hev plikt paa seg til aa melde fraa til ordføraren i raadet, naar nokon gjer imot desse vedtekterne. Likeins skal dei melda fraa um ting elder tilstand, som kann verta faarlege for folkehelsa. Ordføraren i helseraadet skal tala til vedkomande for aa faa feilen retta. Nyttar ikkje det, fær den skuldige staa til ansvar etter lovi.

§ 18. I ymse serhøve kan helseraadet gjeva folk løyve til aa vika av fraa desse vedtekterne, men daa lyt dei senda skriftleg søknad um det til helseraadet.

Kviteseid herred.

(Kongelig resolution av 14de mai).

Tillægget er saalydende:

I butikker, meierier, melkeutsalg og slagterier skal der ikke brukes tør feining, men gulv og disk skal vaskes hver dag. Rummene skal holdes godt utluftet. Matvarer, saasom smør, ost, pølse og lignende, skal holdes indelukket, saa de ikke utsættes for støv. Matvarer skal ikke berøres av kunderne. Matvarer skal ikke indpakkes i avispaper.

Surendalen herred.

(Kongelig resolution av 14de mai).

Tillægget er saalydende:

B e s t e m m e l s e r o m r e n h o l d i

A. B u t i k k e r :

§ 1. I butikker skal gulvet vaskes hver dag med fugtig klut eller svaber. Feining av gulvene tillates ikke, medmindre de først er overdynt med rent vand,

saaat støving under feiningen undgaaes. Likeledes skal disken vaskes hver dag, og de benyttede vegter holdes omhyggelig rene.

§ 2. Hvor matvarer eller frugt forhandles, skal der sørges for, at disse ikke forurenses. De skal enten opbevares i skap eller skuffer eller i hylder forsynt med forhæng, og disse skal holdes rene. Matvarer eller frugt maa ikke indpakkes i avispaper eller urent papir.

§ 3. I hver butik skal der være anbragt et passende antal spyttebakker, og ved opslatte tydelige plakater skal enhver kunne se, at spytning paa butikens gulv er forbudt.

§ 4. Fotskrapere skal være anbragt utenfor enhver butik.

B. Bakerier:

§ 1. Bakerierne skal være nogenlunde rummelige og luftige og forsynt med et tilstrækkelig antal vinduer, hvorav minst et skal kunne aapnes.

§ 2. Gjenstande, som ikke vedkommer bakeribedriften, og som kan gi anledning til støv eller stank i bakerirummet eller hindre rummets rengjøring, maa ikke findes i bakeriet.

§ 3. Hver dag efter endt arbeide maa gulvene omhyggelig rengjøres ved skrapning eller vaskning. Aske og avfald maa hver dag fjernes. Under rengjøringen skal bakverk fjernes eller omhyggelig tildækkes.

§ 4. Traug, surkasser og andre til bakningen benyttede gjenstande, saasom hylder, plater, strykevisker o. l. maa altid holdes omhyggelig rene. Smør, melk og andre til bakningen benyttede stoffe maa opbevares i rene, tildækkede kar. Melsækker skal avbørstes og omhyggelig renses for smuds, før de tømmes i bakertrauget.

§ 5. Bakerne skal, før bakningen begynder, omhyggelig vaske hænder og armer og under arbeidet være iført en ren bakerdragt.

§ 6. Tobaksrøkning og henlæggelse av pipe eller tobak maa ikke finde sted i bakeriet.

§ 7. Alt bakverk maa behandles saa renlig og omhyggelig som mulig.

C. Slagterier:

§ 1. I slagterierne skal gulvet hver dag vaskes med fugtig klut eller svaber, og rummet derefter utluftes.

§ 2. Alt avfald efter slagtingen skal omhyggelig fjernes og enten henlægges i kompost eller paa anden maate tilintetgjøres, saa stank ikke kan utvikles, eller forurensning paa nogen vis ske.

§ 3. Alt kjøt eller kjøtvarer, blod eller blodmat, maa behandles med største renlighet. Kjøttet maa hænge saaledes, at det hænger frit paa væggen og ikke kan bli gjenstand for forurensning av nogen art.

§ 4. Under slagtingen skal slagteren være iført en passende slagterdragt eller være forsynt med et stort, rent forklæ, forsynt medærmer, og skal han dra omsorg for, at kjøttet ikke under selve slagtingen forurenses paa nogen vis.

§ 5. I ethvert slagteri skal der forefindes et passende antal spyttebakker, og ved tydelige opslatte plakater skal enhver kunne se, at spytning paa slagteriets gulv er forbudt.

§ 6. Fotskrapere skal være anbragt utenfor ethvert slagteri.

Gjesdal herred.

(Kongelig resolution av 30te mai).

§ 1. Beboelseshus, som herefter opføres eller flyttes, skal sættes paa tør eller vel avgrøftet grund, hvorfra matjorden er fjernet.

Bygningen skal hvile paa en forsvarlig grundmur av sten eller beton av mindst 30 cm. høide over jorden; hvor der ikke er kjelder, maa grundmuren være forsynt med mindst to trækhul.

Gulvet i nederste stokverk maa gjøres forsvarlig tæt og trækfrit.

§ 2. Ethvert beboelsesværelse, som herefter indredes, skal ha en høide av mindst 2,50 m. fra gulv til loft og være forsynt med vinduer av passende størrelse, hvorav mindst ett maa kunne aapnes.

§ 3. Findes et bebodd hus eller forsamlingsrum at være skadelig for sundheten paa grund av mangel paa lys eller luft eller paa grund av fugtighet, urenlighet eller lignende eller ved overfyldning med mennesker, kan helseraadet forby husets eller rummets benyttelse, indtil de forefundne mangler er rettet.

§ 4. Stald, fjøs, grisehus o. l., som herefter opføres, skal være fjernet mindst 10 m. fra vaaningshus og lægges saaledes, at der ikke derfra sker tilsig til ens eget eller naboen's vandindtak, vaaningshus eller matbod.

§ 5. Hvor den almindelige bygningslovs bestemmelser er gjort gjældende for bymæssig bebyggede strøk inden herredet, kommer ikke foranstaende §§ 1, 2 og 4 til anvendelse.

§ 6. Til ethvert vaaningshus og paa steder, hvor der jevnlig samles et større antal mennesker, skal der være et eller flere priveter. Disse maa lægges saaledes, at der ikke derfra sker tilsig til steder, hvorfra mat- og drikkevand tages, eller til vaaningshus, matbod eller offentlig vei, samt saaledes, at det ikke volder nabo sanitære ulemper.

Hvor forholdene er eller begynder at bli bymæssige, skal der ved nybyninger og, hvor helseraadet forlanger det, tillike ved ældre bebyggelse, istandbringes tætte murede binger eller tætte avskjæringer til at opta ekskrementer fra dyr og mennesker. Saadanne binger skal ha en avstand af mindst 1,50 m. fra naboeiendom eller offentlig vei; de skal tømmes saa ofte, at overfyldning ikke finder sted, og der skal ved hensigtsmæssige strømidler sørget for, at der opstaar saa liten stank som mulig. Desuden kan helseraadet paa saadanne steder forby anvendelsen af privatindhold til gjødsling af haver og marker.

§ 7. Ildelugtende avfald fra husholdningen og anden urenlighet maa henbringes paa et sted, som er mindst 5 m. fjernet fra vaaningshus og hvorfra der ikke er tilsig til ens eget eller nabos vandindtak, vaaningshus eller matbod eller til offentlig vei. Saadant avfald maa dækkes forsvarlig med jord.

Hvor forholdene er eller begynder at bli bymæssige, kan helseraadet paaby anvendelse av søppelkasser og anlæg af kloakledning til optagelse af spildvand dog ikke i sterre længde end 32 meter.

§ 8. Brønd eller opkomme, hvorfra mat- og drikkevand tages, skal holdes fri for forurensninger av enhver slags, saasom ved tilsig, vask o. s. v. Det samme kan gjøres gjældende for bæk eller elv, hvorfra mat- eller drikkevand hentes.

§ 9. Helseraadet kan forby salg af bedærvede eller sundhetsskadelige føde- og drikkevarer samt av bruksgjenstande, som kan medføre fare for sundheten derved, at de indeholder giftige bestanddele, og i fornødent fald paaby deres tilintetgjørelse. Helseraadet er berettiget til at fordre uteleveret de til undersøkelsen nødvendige prøver.

§ 10. Utsalgssteder, tilberedelsessteder og opbevaringssteder for matvarer (saasom kjøt, fisk, melk, brød o. s. v.), som skal sendes, maa altid holdes rene og

godt utluftet og maa ikke benyttes til soverum eller til kjøkken. De nævnte varer maa av de handlende ikke opbevares sammen med varer, som kan gi dem usmak.

§ 11. Det er forbudt at sælge nærings- og nydelsesmidler, som for konservering eller av andre grunde er tilsat stoffe, som er skadelige for sundheten, eller som kan skjule, at varen er bedærvet.

§ 12. Slagterier og pølsefabrikker skal — naar helseraadet bestemmer det — være forsynt med vandtæt gulv af mursten eller beton, og vægger og tak skal være tætte, glatte og oljemalt.

Sterst mulig renlighet skal iagttages, og alt avfald skal hver dag fjernes. Det er ikke tillatt at indrette binger under slagteriet.

§ 13. Medfører næringsbruk eller bedrifter sundhetsskadelig stank eller forurensninger, skal vedkommende eier eller bruker være forpligtet til at rette sig efter de bestemmelser, som helseraadet paalægger til fjernelse av ulempene.

§ 14. Naar en av tuberkulose i smitsom form lidende person forandrer bopæl, skal meddelelse derom sendes helseraadets ordfører av den, fra hvem den syke flytter.

§ 15. Hvor særegne forhold gjør det paakrævet, kan helseraadet indrømme avvikeler fra ovenstaaende forskrifter.

§ 16. Helseraadets medlemmer har at paase overholdelsen av disse forskrifter og i tilfælde af overtrædelse tilholde vedkommende at rette derpaa inden en rimelig frist. Hjælper ikke dette, indberettes saken til helseraadets ordfører, som i fornødent fald skal foranledige overtrædelsen paatalt efter loven.

Rennesø herred.

(Kongelig resolution av 30te mai).

§ 1. Ved opførelse eller flytning af hus skal iagttages:

- Avstanden mellem vaaningshus (egent eller naboen) og stald, fjøs, grisehus eller privet maa ikke være kortere end 6 m.
- Grunden under vaaningshus maa iforveien tilstrækkelig avgrøftes og matjorden bortføres. Inden en avstand av 6 m. fra vaaningshus maa hul, hvori vand kan bli staaende, avgrøftes og fugtigheten avledes.
- Bygningen skal staa paa grundmur af mindst 30 cm.s høide over jorden.
- Gulvet i nederste stokwerk skal være tæt og frit for træk.
- Ethvert beboelsesrum skal ha en høide av 2,25 m., og mindst ett vindu i hvert beboelsesværelse være indrettet saaledes, at det med lethet kan aapnes.

§ 2. Inden et halvt aar fra disse vedtægters approbation skal ogsaa i ældre hus mindst ett vindu i hvert beboelsesværelse være indrettet saaledes, at det med lethet kan aapnes.

§ 3. Melk maa ikke opbevares i rum, der benyttes til soveværelse.

§ 4. Utsalgssteder, tilberedningssteder og opbevaringssteder for matvarer skal stedse holdes rene og godt utluftet. I butikker maa matvarer ikke henstaa paa disken.

§ 5. I butikker skal det være forbudt at spytte paa gulvet. Tør feining av gulver i butikker er forbudt.

§ 6. Bedærvede fødemidler eller andre varer, som kan være skadelige for sundheten derved, at de indeholder giftige bestanddele, maa ikke sælges eller falbydes og kan foranstaltes tilintetgjort paa eierens bekostning.

§ 7. I bakerier, ysterier og meierier maa gulver, tak og vægger holdes omhyggelig rene, likesaa alt inventar, og betjeningen i nævnte lokaler skal være iført rent, vaskbart forklæ.

§ 8. Fra hus, hvor der er smitsom sygdom, skal der ikke uten helse-raadets tilladelse sælges matvarer (brød, melk og lignende).

§ 9. Findes bebodd hus ved mangel paa luft eller lys, ved fugtighet, urenligheit, overfyldning af mennesker eller av anden grund at være skadelig for sundheten, kan helseraadet forby dets benyttelse, indtil manglerne er avhjulpet eller rettet.

§ 10. Hester, kjør og svin maa ikke huses i eller under vaaningshus.

§ 11. Feieskarn og alskens avfald maa ikke kastes nærmere vaaningshus end 8 m. og oftere overdækkes med jord, aske, kalk eller lignende, saa stank undgaaes.

§ 12. Ethvert vaaningshus skal ha et privet. Det maa likesom stald, fjøs og grisehus ikke være nærmere vaaningshus end 6 m. og ikke ha tak eller væg sammen med rum, hvori opbevares matvarer. Dog kan det tillates at ha privet i vaaningshus, naar der sørges for betryggende avsondring med tæt kasse og regelmæssig tømning. Beholdere under priveter maa tømmes saa ofte, at overfyldning ikke finder sted, og dyngerne under samme fjernes mindst 1 gang om aaret og forøvrig saa ofte, helseraadet finder fornødent.

Hvor privet ikke findes, skal overalt saadant være opført inden et halvt aar efter disse forskrifters aaprobaation.

§ 13. Gjødselbrønder skal være forsynt med tak eller lok.

§ 14. Brønder, hvorfra drikkevand tages, maa være overbygget med tæt tak og jordsmonnet ha heldning fra samme. I brønder, hvorfra drikkevand tages, maa ikke foregaa vask eller vandet paa nogensomhelst anden maate forurenses. Det samme gjælder bæk eller mindre elv paa eller ovenfor steder, hvorfra drikkevand tages. Fra privet, fjøs, stald, grisehus, kloak, gjødselbinge, affaldsdynge, slagteri, garveri, farveri eller lignende anleg maa ikke ske tilsig til brønd eller bæk paa eller ovenfor steder, hvor drikkevand hentes.

§ 15. Naar nogen bedrift agtes istandbragt, hvorved luften forurenses og stank utbredes, eller som paa anden maate kan bli farlig for arbeidernes eller de omboendes sundhet, skal plan for anlægget forelægges helseraadet. Finder dette, at anlægget blir skadelig for sundheten, eller at stank vil utbredes, maa det ikke sættes i verk, før manglerne er avhjulpet.

Naar bedriften er traadt i virksomhet, skal den være underkastet helse-raadets tilsyn, og vedkommende har at rette sig efter de bestemmelser, som dette maatte gi for at hindre nævnte ulempen.

§ 16. Tæringssykes flytning skal anmeldes til helseraadets ordfører baade av den huseier eller husvert, hvorfra den syke flytter, og av den, hvortil han flytter.

§ 17. For tætttere bebyggede strøk inden herredet skal derhos følgende særskilte forskrifter være gjældende. Hvilke strøk, der skal gaa ind under denne paragraaf, avgjøres av helseraadet.

- a) Enhver huseier skal holde sit gaardsrum rent samt de til huset støtende pladser, veier og smug likesom grøfter og rendestener rene og fri for stank.
- b) Hvor den i § 11 nævnte avstand av 8 m. ikke kan iagttages, skal alt avfald fra busene kastes i en tæt kasse med lok, der tømmes saa ofte, at ikke stank utbredes, og skyllevand opsamles i beholdere eller føres bort i lukkede render.
- c) Hvor den i § 1 og § 12 nævnte avstand mellem vaaningshus og uthus og privet ikke kan iagttages, skal privetet være forsynt med tæt beholder, og gulv i stald, fjøs og grisehus være forsvarlig tæt og ha aylep til tæt gjødselbinge.

§ 18. Ethvert medlem av helseraadet skal paase disse forskrifters overholdelse og anmeldte overtrædelse til ordføreren, og helseraadet træffer i fornødent fald forfeining til, at ansvar gjøres gjældende efter loven. Helsraadet kan desuten, naar vedkommende undlater at træffe de lovmedholdelege paabudte foranstaltninger eller rette de paapekte mangler, la arbeidet utføre paa den skyldiges bekostning.

§ 19. Hvor særegne forhold kræver det, kan helseraadet gi dispensation i hvert enkelt tilfælde fra disse regler.

§ 20. Disse vedtægter træder i kraft 3 maaneder fra den dag, de approberes.

Heim herred.

(Kongelig resolution av 30te mai).

Tillægget er saalydende:

1. Utsalgssteder og opbevaringssteder for fisk, melk, brød, bakverk, ost, smør og andre næringsmidler skal holdes rene, godt luftet, fri for støv og stank og maa ikke benyttes til soverum eller ha aapen forbindelse med saadant.

Heller ikke maa sammesteds opbevares andre varer, som kan meddele næringsmidlerne lugt eller smak.

Næringsmidlerne maa beskyttes saaledes, at støv eller anden forurensning ikke kan komme i berøring med dem.

Matvarer maa ikke pakkes i avispapir eller andet urent omslag.

Kjøperne maa ikke tillates paa egen haand at rote i brødkasser, skuffer eller hylder, hvor matvarer opbevares.

I butikker skal forefindes vaskevand, saape og rene haandklær til betjeningen.

2. I butikker skal spytning paa gulvet være forbudt. Opslag herom skal findes paa iøinefaldende sted.

Spyttebakker skal forefindes i tilstrækkelig antal. Deres bund skal være dækket med vaat sand, torvstrø, sagmo eller hakket fugtig ener.

De skal rengjøres hver dag.

Skjerstad herred.

(Kongelig resolution av 30te mai).

Forandring og tillægget er saalydende:

1. I utsalgsrummene samt i lagerrummene skal varer og fødemidler opbevares mest mulig fri for forurensning av smuds, støv, fugtighet, uren luft og lugt, idet varer og fødemidler efter sin forskjellige beskaffenhet beskyttes mot samme ved at opbevares i lukkede, rene kar, kasser, skuffer eller hylder. Alle varer og fødemidler indpakkes ved salg i rent papir. Brukte aviser som indpakningspapir er forbudt.

2. Utsalgsrummene gulver, bænker, bord og diskar skal vaskes daglig. Støv skal avtørres overalt, saavel av hylder, kar, vægger som alle gjenstande inden samme med kost, fugtig eller tør klut, alt etter gjenstandenes og varernes beskaffenhet, mindst en gang ukentlig.

3. Lagerrummene rengjøres saavindt mulig mindst en gang maanedlig.

4. Det er forbudt at spytte paa gulvene, hvorfor rummene skal være forsynt med tilstrækkelig antal spyttebakker, der daglig rengjøres med kokhett vand; i hvert rum skal der være opslaat plakater med forbud mot spytning paa gulvet.

5. Det er forbudt at sitte paa kasser, hvori opbevares fødemidler, samt paa utsalgssdisker.

6. Utenfor indgangsdøren skal være anbragt fotskraper.

I § 2, c i sundhetsforskriftene av 19de december 1898, saalydende:

«Ethvert beboelsesværelse skal gives en høide av mindst 2,20 m. fra gulv til loft o s.v.,» —

skal tallet «2,20 m.» forandres til «2,50 m.».

Tusterens herred.

(Kongelig resolution av 5te juni).

De approberete nye sundhetsforskrifter er saalydende:

§ 1. Beboelseshus, som herefter opføres eller flyttes, skal sættes paa tør, vel avgrøftet grund, hvorfra matjorden er ført bort. Grundmuren skal være tæt, og, hvor der ikke er kjælder, forsynt med mindst 2 trækhul, og den maa ha en mindste heide af 30 cm.

Anmeldelse av bygning eller flytning sker til nærmest boende medlem av helseraadet eller ordføreren.

§ 2. Ethvert til beboelse bestemt værelse, som herefter indredes fra nyt av, skal ha en høide av mindst 2,25 m. fra gulv til loft og være forsynt med mindst 1 opslags vindu.

Et saadant vindu skal anskaffes ogsaa i ældre beboelsesrum inden 3 maaneder efter disse vedtægters approbation.

§ 3. Gulvet i nederste stokwerk skal være dobbelt med et mellem lag av hensigtsmæssig, tør fyld.

§ 4. I beboelseshus maa ikke kokeovn benyttes, medmindre der er anbragt en indretning til at opfange og bortlede den ved kokningen opstaaede damp.

§ 5. Helseraadet kan forby beboelse av hus eller værelse, der av mangel paa lys eller luft eller ved fugtighet, urenlighet eller overfyldning av mennesker befindes at være skadelige for sundheten, indtil manglene er avhjulpet.

§ 6. Paa veier og i mellemrummene mellem husene og paa gaardspladsene maa der ikke ophøres søppel eller anden urenlighet; men de maa til enhver tid holdes mest mulig rene og lugtfri.

§ 7. Stald, fjøs, grisehus og vandhus, som herefter opføres, skal være mindst 10 meter fjermet fra vaaningshus og stabbur.

§ 8. Til ethvert vaaningshus eller for hver opsitter paa en gaard og paa steder, hvor der jevnlig samles et større antal mennesker, skal der være et vandhus. Dette maa ikke ha avsig til vaaningshus eller matbod, offentlig vei eller til indtak for mat- eller drikkevand.

Det skal tømmes saa ofte, at overfyldning ikke finder sted, og der skal ved hensigtsmæssige strømidler sørges for, at der opstaar saa liten stank som mulig.

§ 9. Medfører næringsbruk eller bedrifter stank eller skadelige utdunstninger eller forurensninger, skal vedkommende eier eller bruker være forpligtet til at rette sig efter de bestemmelser, som helseraadet paalægger til fjernelse av ulempene.

§ 10. Gjødningstoffer eller ildelugtende avfald fra husholdningen maa ikke henkastes i dynge eller kompost nærmere vaaningshus end 10 meter, og der maa

ikke være avsig fra den til steder, hvorfra mat- eller drikkevand hentes eller til vaaningshus, matbod, nabo eller vei. Saadanne ansamlinger skal dækkes med jord.

§ 11. Brønder eller vandbeholdere, hvorfra mat- eller drikkevand hentes, skal holdes fri for forurensninger av enhver slags, saasom med tilsig, vask osv. Det samme gjelder bæk eller elv, hvorfra mat- eller drikkevand hentes.

§ 12. Helseraadet kan forby salg av bedærvede eller sundhetsskadelige føde- og drikkevarer samt av bruksgjenstande, som kan medføre skade for sundheten derved, at de indeholder giftige bestanddele, og i fornødend fald paaby deres tilintetgjørelse.

Helseraadet er berettiget til at faa uteleveret de til undersøkelsen nødvendige prøver.

§ 13. I handelsboder skal gulvene vaskes mindst 2 ganger ukentlig. Feining av gulvene tillates ikke, medmindre gulvet først er overdynt med rent vand, saa at støvning under feiningen undgaaes. Hvis matvarer forhandles, skal der sørges for, at disse ikke forurenses. Enten skal matvarerne være anbragt i skap med tætte dører eller i hylder med forhæng, og disse skal holdes rene.

I enhver handelsbod skal der være anbragt et passende antal spyttebakker, som skal rengjøres hver dag — samt vaskestel med tilbehør.

§ 14. Naar en av tuberkulose i smitsom form lidende person forandrer bopæl, skal skriftlig anmeldelse om flytningen sendes helseraadets formand av den, fra hvem den syke flytter.

§ 15. Avvikeler fra ovenstaende vedtægter kan under særegne omstændigheter tilstedes med helseraadets tilladelse.

§ 16. Det paahviler helseraadets medlemmer at paase disse vedtægter overholdt og i tilfælde af overtrædelse at gjøre anmeldelse til helseraadets formand, som i fornødend fald skal foranledige overtrædelsen paatalt efter loven.

Sundalens herred med strandstedet Sundalsøren.

(Kongelig resolution av 5te juni).

§ 1. Ved opførelse av nye eller flytning av ældre bygninger skal skriftlig anmeldelse ske til helseraadets formand eller et av de nærmestboende medlemmer, før arbeidet begyndes.

§ 2. Ved opførelse eller flytning av bygninger skal iagttages, at avstanden mellem vaaningshus paa den ene side og stald, fjøs, grisehus eller vandhus paa den anden side ikke maa være mindre end 10 meter.

Disse uthus maa ikke lægges saaledes, at der fra dem kan bli tilsig til vaaningshus, opbevaringssted for matvarer eller til sted, hvorfra mat- og drikkevand hentes.

Mindre avstand end 10 meter maa der heller ikke være mellem vaaningshus og enhver anden bygning, mot hvilken vaaningshus har vinduer.

Den nye bygning maa ikke ta sollyset fra noget vaaningshus.

§ 3. Ved opførelse av vaaningshus skal endvidere iagttages:

- Grunden under huset skal være tør. Matjorden skal fjernes, omgivelserne skal planeres og omhyggelig avgrøftes, saaat overvand og grundvand har avløp fra tomtten.
- Grundmuren skal dypere ned end tælen, og maa ikke være lavere end 30 cm. over jorden.

Grundmuren skal være tæt. Den skal ha mindst to trækaapninger av mindst 8 cm. tversnit paa to motstaaende sider.

- c) Gulvet i nederste stokwerk skal være dobbelt med fyld av tør ler eller andet tørret fast materiale.
- d) Hvert beboelsesrum skal ha en høide av mindst $2\frac{1}{4}$ meter fra gulv til loft og mindst 1 vindu, som kan aapnes.
- e) Kokeovn maa ikke benyttes i beboelses- eller soverum, undtagen den er forsynt med damphætte, som opfanger den ved kokningen frembragte damp og ved rør fører den ut i det frie.

§ 4. Finder helseraadet, at et bebodd hus, et forsamlingsrum, arbeidsrum eller andet opholdssted for mennesker er skadelig for helsen paa grund av mangel paa lys eller luft eller paa grund av fugtighet, urenlighet, overfyldning af mennesker eller paa grund av andre forhold, kan helseraadet forby huset eller rummet benytter, indtil de fundne mangler er rettet paa.

§ 5. Hester, kjør, faar, svin, gjeter, eller fjærkræ maa ikke huses i vaaningshus.

Fjøs eller stald maa ikke brukes som soverum for mennesker.

§ 6. Til hvert bosted skal høre et vandhus. Vandhuset maa ikke ha tak fallies med vaaningshus eller med rum, hvor matvarer opbevares, medmindre der benyttes vandklosetter, tætte torvstrøbeholdere eller tætte cementkummer, og der sorges for tilstrækkelig luftveksel.

Vandhusets beholder skal være tæt, og den skal tömmes saa ofte, at den ikke overfyldes og mindst to ganger om aaret — og forevrig saa ofte, helseraadet finder det nødvendig.

Indholdet skal jevnlig overstrees med torvstrø, kalk, jord, aske eller lignende, saa stank ikke utbredes.

Vandhusets gulv og sæter skal vaskes med varmt vand og saape mindst en gang om uken.

§ 7. Gjødsel, slagteavfald, kjøkkenavfald, skyllevand og anden urenlighet fra husene maa ikke kastes nærmere vaaningshus og alfarvei end 10 m. Ansamlinger skal behandles slik, at stank undgaaes, og de maa lægges saaledes, at der fra dem ikke kan bli tilsig til steder, hvorfra drikke- eller matvand tages.

Søppelhauger bortkjøres 2 ganger om aaret eller oftere. Skyllevand maa ikke slaaes ut ved husvæggen. Tunet skal holdes rent Fordypninger i jorden og sumper (nærmere vaaningshus end 10 m.) skal utfyldes.

Aadsler skal nedgraves paa et avsides sted og mindst $1\frac{1}{4}$ meter under jorden og slik, at vandsig derfra til brønd eller vandtak undgaaes.

§ 8. Brønd, bæk eller opkomme, hvorfra drikke- eller matvand hentes, maa ikke forurenses med vaskning av klær, badning eller paa nogen anden maate. Brønden skal være overbygget og til en høide av 3 cm. over jordoverflaten og en dybde av 1,25 m. være cementert eller omgit av et lerlag av mindst 0,25 m. tykkelse. Brøndtaket skal være tæt og forsynt med et lok paa hængsler.

Brønden maa renses mindst en gang om aaret. Helseraadet kan forby, at der omkring brønd eller langs vandløp, hvorfra mat- eller drikkevand tages, gjødsles med kreaturgjødsel indenfor 5 m. avstand og med privatgjødsel indenfor 10 m. avstand. Helseraadet kan paaby, at der i tættere bebyggede strøk og langs alfarvei for spredningen av gjødsel skal tilsættes den torvstrø eller andet stof for at forebygge generende stank.

§ 9. Fjøs skal være lyse; de skal holdes rene og være luftet. Storrensgjøring av fjøs mindst en gang om aaret: vaskning av gulv, vægger og tak og baaser med grønsaape og varmt vand og utluftning med gjennemtræk i flere dage. Kjør skal holdes rene. Melkekær og melk maa behandles med sterste

renlighet. I ethvert fjøs skal der være en vaskevandsstol med vaskefat, saape og rent haandklæ.

Den, som melker, skal være iført et rent, hvitt armforklæ og skal før melkningen saapevaske sine hænder og vaske eller tørre av kjørenes jur og spener med en ren, hvit klut. Melken skal snarest bringes ut av fjøset. Melken maa ikke opbevares i beboelses- eller soverum.

Ved sygdom blandt besetning eller husstand skal alt salg av melk stanses og forholdet meldes til nærmestboende helseraadsmedlem, som nærmere skal undersøke saken og gjøre indberetning derom til helseraadets ordfører.

§ 10. Spyting paa gulvet er forbudt: i arbeidsrum, rum, hvori matvarer er tilsalgs, tillages eller opbevares, handelsboder og andre utsalgssteder, spisekvarterer og losjihuus. Spytteforbuddet bekjendtgjøres ved iøinefaldende opslag paa væggen. Tilstrækkelig med spyttebakker anskaffes.

§ 11. Helseraadet skal særlig ha sin opmerksomhet rettet paa forretninger, hvor nærings- og nydelsesmidler tillages, opbevares og forhandles — f. eks. melkutsalg, meierier, bakerier, slagterier og kjøtutsalg, handelsboder, kafeer, losjihuus og dampskibsekspeditioner.

Rum, hvori matvarer og nydelsesmidler er tilsalgs, tillages eller opbevares, skal være rummelige og lyse; de skal stadig holdes rene og vel luftet, fri for støv og stank.

De maa ikke benyttes til beboelses- eller soverum, opbevaringssteder og utsalgssteder, heller ikke til kjøkken. Varer, som kan meddele matvarer lugt eller smak, maa ikke opbevares sammested. I utsalgssteder skal gulv og disk hver dag vaskes med grønsaape og varmt vand, og der skal daglig tørkes støv med vaat klut.

Feining av gulv er forbudt. Matvarer skal være beskyttet mot forurensning: De maa ikke haves i aapne kasser eller aapne beholdere paa disk eller gulv. Matvarer skal være anbragt i lukkede beholdere, skap med tætte dører eller hylder med tætte forhæng.

I selve utsalgsstedet eller i et tilstøtende rum skal der være vaskestel, saa der er let anledning for betjeningen til at vaske sine hænder, før de tar i matvarer. Matvarer skal indpakkes i rent pakpapir, ikke i avispapir eller andet skiddent papir.

Anlæg og reparasjoner eller utvidelse av melkutsalg, meierier, bakeri, slagteri, pølsemakeri og kjøtutsalg skal anmeldes til helseraadet; dette gjelder saavel utsalgssteder som arbeidsrummene.

Gulv, vægger, tak, disk, bord, hylder og skap skal være i en saadan stand, at de med lethet kan holdes rene.

Betjeningen og arbeiderne skal være iført rent, hvitt armforklæ. Avfald skal fjernes straks. Hver dag efter endt arbeide skal gulv, inventar og arbeidsredskaper, saapevaskes og lokalerne luftes godt ut. Vægger og tak skal renngjøres mindst hvert fjerdingaar, vinduene mindst en gang om uken.

I meieri, bakeri, slagteri, pølsemakeri og kjøtutsalg skal der være vandtæt cementert gulv, og der skal være indlagt vand og vask. Gulvet skal ha heldning mot en kloakaapning i gulvet, saa det er let at skylle og holde rent.

Kloakaapningen skal være forsyt med vandlaas. — Arbeiderne skal omhyggelig vaske armer og hænder, før de begynder arbeidet. Saape og rene haandklær skal altid være forhaanden.

Ingen av arbeiderne eller betjeningen maa lide av akute eller kroniske hudsygdomme eller smitsomme sygdomme. Bruk av tobak er forbudt i lokalerne.

Der skal trykkes særskilte detaljerte regler for hver enkelt av disse bedrifter. Et eksemplar av reglerne skal til enhver tid være opslaat paa vedkommende sted.

I utsalgsstedene skal der ved let iøinefaldende opslag være forbudt publikum at berøre andre varer end dem, de kjøper.

§ 12. Dersom de i § 11 omtalte paabud ikke overholdes, eller hvis det rum, hvor matvarer tillages, opbevares eller utsælges, av sanitære grunde findes usikkert, kan helseraadet forby lokalernes benyttelse, efterat det iforveien forgjæves har git en advarsel med paavisning av de mangler, som maatte rettes paa.

§ 13. Helsraadet kan midlertidig forby utsalg av næringsmidler og bruks-gjenstande, naar smitsom sygdom kunde utbredes gjennem disse.

Det kan likeledes forby inførsel og utsalg av melk fra steder, hvor smitsomme sygdomme opträder blandt mennesker eller dyr.

§ 14. Matvarer maa ikke sættes under aapen himmel eller transportereres uten at være forsvarlig tildækket, saa at de ikke utsættes for stov eller anden urenighet eller for paavirkning av sol eller regn, som kan gjøre dem mindre tjenlig til menneskeføde.

Til befordring av matvarer maa blot brukes rene transportmidler og ren overdækning.

§ 15. Helsraadet kan forby salg av bedærvede og for sundheten skadelige nærings- og nydelsesmidler, likeledes salg av bruksgjenstande, som indeholder giftige stoffe og derved kan bli sundhetsfarlige, f. eks. tøier, tapeter, leketøi. — Prøver til undersøkelse skal utleveres paa helsraadets forlandende.

Nærings- og nydelsesmidler maa ikke for at holde sig eller av andre grunde tilsettes stoffe, som er skadelige for sundheten; de maa heller ikke tilsettes stoffe, som kan skjule, at vedkomende varer er bedærvet. Helsraadet har ret til i tilfælde at forlange de sundhetsfarlige varer utleveret uten erstatning og besørge dem tilintetgjort paa eierens bekostning. Tilsætning av saccharin og andre kunstige sôte stoffe istedetfor sukker er forbudt.

Det er likeledes forbudt at tilsette safter og bruslimonader skummidler (skumkrem og tjærefarvestoffe).

§ 16. Naar nogen bedrift agtes igangsat, hvorved luften i høiere grad vil bli forurenset, eller de omkringboende vil bli forulempet paa anden for sundheten skadelig maate, eller ved hvilken stoffe behandles, som kan være skadelige for arbeidernes eller de omkringboendes sundhet, skal plan for anlægget forelægges helsraadet.

Finder helsraadet, at anlægget efter planen vil bli farlig eller skadelig for den almene sundhet, maa det ikke sættes i verk, før de av helsraadet paa-viste mangler er rettet paa.

I virksomhet værende bedrift av den art er underkastet helsraadets tilsyn og har til enhver tid at rette sig efter de forskrifter, som helsraadet maatte gi for at fjerne sanitære ulemper.

§ 17. Bohave, gang- og sengklær etter person, som lider av eller er død av smitsom sygdom, maa ikke overlates til andre, før de er rentet ifølge nærmere anvisning av helsraadet.

Det samme gjelder bohave, gang- og sengklær, som tilhører friske personer i hus, hvor der er smitsomme epidemiske sygdomme.

§ 18. Naar en tæringssyk flytter, skal helsraadets formand skriftlig underrettes derom. Meddelelsespligt har saavel den, hvorfra den syke flytter som den, hvortil den syke flytter.

§ 19. Personer fra fremmede kommuner maa ikke mottages til forpleining, uten at de har lægeattest for, at de ikke lider av smitsom sygdom.

§ 20. Fartøier med besætning, som ligger inden herredet, er underkastet herredets sundhetsforskrifter.

§ 21. Helseraadets medlemmer pligter at kontrolere, hvorvidt disse sundhetsforskrifter overholdes og i tilfælde af overtrædelser melde det til helseraadets formand, som skal om nødvendig foranledige overtrædelsen paatalt efter loven.

§ 22. Helseraadet kan la paaklagede mangler bli rettet paa for vedkommende overtræders regning.

§ 23. Helseraadet kan under særegne forhold gi tilladelse til, at der avvikes fra foranstaaende bestemmelser, naar der herom indsendes skriftlig motivert ansøkning.

§ 24. Disse sundhetsforskrifter skal trykkes i et saa stort antal eksemplarer, at et eksemplar av samme kan utdeles til hver gaard i herredet. Sundhetsforskriftene skal være opslaat paa et iøinefaldende sted paa væggen i kirkernes vaabenhushus, i kommunelokalet, i skoler, handelsboder og utsalgssteder av enhver sort.

Drammen by.

(Kongelig resolution av 12te juni).

Kapitel I.

Om den offentlige renlighet.

§ 1. Renholdelsen av torv, offentlige pladser, gater og veier samt havnen, elven, dens bredder og tilløp, forsaaavidt de ligger indenfor byens grænser, staar under helseraadets overtilsyn. Politiet maa indhente dettes betenkning om regler for renhold av gater, offentlige pladser, rendestener og andre avløpsrender og for bortførsel av avfaldet og om regler for bortførsel av gjødsel og avfald fra binger og andre beholdere, rensning av kloakker o. l.

§ 2. Ingenslags urenlighet eller avfald maa kastes paa gater, veier eller pladser, ei heller i bækker, elven eller havnen. Det er forbudt at spytte paa fortaaag og trapper.

§ 3. Gjødsel eller stinkende eller raadnende stoffe maa ikke veltes ut i fyldinger eller paa andre steder, hvor det er tillatt at lægge ren grus, og i det hele ikke temmes nogensteds inden byomraadet uten efter reglerne i §§ 9 og 10. Søppel og tørt avfald skal bringes til de av det offentlige anviste søppelpladser.

§ 4. Banking og rystring av tepper, matter og sengklær maa ikke foregaa utover trappeganger og heller ikke utover offentlig gate eller plads uten paa steder, som anvises av politiet.

§ 5. Hvis et kommunalt renholdsverk oprettes, skal de arbeider, som er nævnt i § 1, utføres, saalangt verket overtar renholdet, efter de regler, som kommunestyret med overøvrighetens approbation fastsætter for renholdsverket, efterat helseraadet og politiet har git sin betenkning.

Kapitel II.

Om gaardspladser, private grunder m. m.

§ 6. Enhver gaard- eller grundeier maa sørge for, at den grund, han raader for inden byens grænser, holdes fri for urenlighet og stank, saavidt dette kan forenes med den bruk, han lovlig gjør av grunden.

§ 7. Gaardspladser skal, hvor helseraadet finder det fornødent, ha stensatte rendestener. I aapne gaardspladser maa ikke lægges trægolv fra nyt av.

§ 8. Hvor der jevnlig staar hester, eller hvor anden drift gjør grunden uren, kan helseraadet paaby, at gaardspladsen stensættes, cementeres eller asfalteres.

§ 9. I de bydele, hvor virkelig landbruk drives, maa stinkende avfald eller gjødsel ikke henlægges uten straks at tildækkes saaledes, at stank undgaaes, og ikke i større mængde, end der trænges til eiendommens dyrkning, og maa ikke spredes utover marken, før nedmulding med det samme kan finde sted.

§ 10. Gjødsel maa ikke oplægges i kortere avstand end 30 meter fra beboedt hus eller offentlig vej. Herfra undtages landgaardenes gjødselkjeldere og lignende indretninger til at opta gaardens egen gjødsel.

§ 11. Haver og lignende anlæg i de tætttere bebyggede bydele maa ikke gjedsles med privatgjødsel eller andre sterkt stinkende stoffe.

§ 12. Kjeldere skal holdes rene og luftige. Hvor det er nødvendig, skal de være tilbørlig drænert, saavidt det lar sig gjøre. Hvor det ikke kan gjøres, kan helseraadet paaby opfyldning af kjelderne til saadan høide, at grundvand ikke blir staaende i den.

Kapitel III.

Om boliger, verksteder, skoler etc.

§ 13. Naar husrum findes at være farlig for sundheten — ved mangel paa lys, luft, varme eller paa grund av fugtighet, urenligheit, overbefolkning — kan helseraadet paaby de fornødne ændringer eller forby beboelse av rummet, indtil disse er utført.

Befindes ældre verkstedsrum, systuer og lignende arbeidsrum i særlig grad mislige eller betænkelige for arbeidernes helse — paa grund av beliggenhet, lysforhold eller paa grund af arbeidets art — kan helseraadet forlange dem rømmet tidligst inden 3 — tre — maaneder og senest inden 6 — seks — maaneder. Renlighet eller utluftning maa ikke forsømmes i nogen bolig, saaledes at der kan opstaa ulempor eller skade for beboere, naboer eller andre.

Huseieren er like over for helseraadet ansvarlig for, at fraflyttede rum ordentlig rengjøres, før nye beboere flytter ind.

§ 14. Lokaler, som stadig eller jevnlig er opholdssted for et større antal mennesker, saasom skoler, asyler, teatre, kinematografer, barberstuer, verksteder, arbeidsrum, forsamlingslokaler, bevertningssteder, losjhuis o. l., skal være underkastet helseraadets nærmere tilsyn og bestemmelser.

For renhold i skoler gjælder plakat av 7de juni og 4de oktober 1902.

For renhold m. m. i endel forsamlingslokaler gjælder plakat av 25de april 1913 saalydende:

I henhold til § 11, litr. C., i lov av 8de mai 1900 angaaende særegne foranstaltninger mot tuberkuløse sygdomme fastsættes herved følgende bestemmelser om renhold m. m. i nedenfor nævnte forsamlingslokaler:

§ 1. Under disse bestemmelser indgaar alle for almenheten tilgjængelige rum i: bedehus, menighetshus, retslokaler utenfor fængslernes, kommunelokaler, auktionslokaler, foreningslokaler, dansehus, gymnastiklokaler, teatre, kinematograf-, diorama-, kosmorama- og lignende lokaler, samt i lokaler, bestemt for avholdelse af forelæsninger, oplaesninger og koncerter.

§ 2. Førend stedets politi tillater bruken af et nyt lokale, skal det godkjendes af ordføreren for stedets helseraad. Det samme skal ske, saafremt der ved noget lokale, som indgaar under disse bestemmelser, foretages forandring, som medfører utvidelse eller indskrænkning af rummet eller ændring i lokalalets lys- eller luftvekslingsforhold. Er vedkommende misfornøjet med ordførerens avgjørelse,

kan saken forlauges forelagt helseraadet. Dettes avgjørelse er endelig, medmindre den ophæves eller forandres i henhold til sundhetslovens § 7.

§ 3. Stedets politi bestemmer efter samraad med helseraadets ordfører, hvorledes nødvendig luftveksling skal sikres i vedkommende lokaler, og kan tillike, naar det ansees paakrævet, fastsætte, hvormange personer samtidig skal kunne gives adgang dertil.

§ 4. Besökende maa ikke spytte paa lokalets gulv eller i trapper og ganger; heller ikke paa gulvrister, som dækker over luftkanaler. Hvis der anbringes spyttebakker, skal de være omtrent halv fyldt med sagmug, torvstrø, hakket ener, granbar eller et andet av helseraadets ordfører godkjent stof. Indholdet skal efter hver dag, lokalet har været benyttet, snarest mulig opbrændes eller paa anden maate tilintetgøres eller uskadeliggøres, og spyttebakkerne forsvarlig rengøres.

§ 5. Efter hver dag, vedkommende lokale har været i bruk, skal mulige spytteklatter fjernes med en klut, som straks opbrændes. Derefter skal gulv og vinduesposter saavel i lokalet selv som i forværelser, korridorer og trapper, forsaavidt disse har været brukt, rengøres med vaat klut, kost eller svaber. Samtidig avtørres, forsaavidt det er fornødent, dørhaandtak, bord, stoler, bænker og andre møbler, samt listverk i mandshøide med vaat klut.

Tør feining og bankning av stoppede møbler og tæpper inde i lokalerne er forbudt.

Mindst en gang aarlig og forøvrig saa ofte, som helseraadet bestemmer, skal tak og vægger vaskes. Undtagt herfra er hvittede, kalkede eller limfarvede vægger og tak, som ikke taaler vaskning. Disse skal gives et nyt anstrøk saa ofte og i den utstrækning, som helseraadet finder paakrævet.

Gulvene skal holdes i saadan stand, at de med lethed kan rengøres.

Ved indgangsdøren skal anbringes en fotskraper, jernrist eller dørmatte, som tilstrækkelig ofte skal rengøres. Stoppede møbler og tæpper utbringes i det frie, bankes og utluftes samtidig med hver hovedrengøring, og ellers saa ofte, som det viser sig paakrævet. Rengøringen av de nævnte gjenstande kan foretages inde i lokalet, hvis dertil anvendes støvsuger.

Redskaper, som har været benyttet ved rengøringen, skal efter hver gangs bruk gjøres omhyggelig rene.

§ 6. Luftkanaler samt varmekamre skal rengøres mindst 1 gang aarlig. De skal jevnlig eftersees, og enhver tilstopning straks fjernes. Benyttes lokalet flere ganger daglig, skal det for hver gang ordentlig utluftes.

§ 7. Finder helseraadet, at noget lokale, som indgaar under disse regler, paa grund av overfyldning, mangelfuld luftfornyelse, urenhed eller av andre grunde frembyr særlig fare for overførelse av tuberkuløse sygdomme, kan det paalægge vedkommende at rette manglerne og forby lokalets benyttelse i noget øiemed som i nærværende bestemmelse omhandlet, indtil paalægget er efterkommet.

§ 8. Tilsynet med foranstaende bestemmelser overholdelse skal føres av helseraadets ordfører eller av dem, som helseraadet dertil bemyndiger. Disse skal til enhver tid gives adgang til lokalerne.

Kräver tilsynet reiser, blir det indtil videre at utføre i forbindelse med andre offentlige reiser, uten øket utgift for det offentlige.

Utgiftene ved renholdet utredes av vedkommende lokales eier.

§ 9. Hvor det efter omstændighedene ansees ubetænklig, kan helseraadet tilstede avvikels fra de ovenfor angivne bestemmelser.

Avtryk av disse bestemmelser med tilføjelse av mulige dispensationer bør altid findes opslaat i de her omhandlede forsamlingslokaler.

Kapitel IV.

Om kloakker og andre avløpsledninger.

§ 15. Til kloak, elv, bæk, grøft eller rende maa ikke lægges avløp for gjødsel eller for flytende stoffe, som har været i berøring med gjødsel, ei heller for skadelige eller ildelugtende væsker fra fabrikker uten med helseraadets samtykke og paa de betingelser, som dette onstiller. Hvor saadanne avløp findes, kan helseraadet forlange dem sløifet.

§ 16. Ingen maa la stinkende spildvand eller anden urenlighet flyte ut til nabotomt, til offentlig gate, vei eller plads.

§ 17. Naar der fra en grund ikke er over 32 meters avstand fra elven eller offentlig kloak, kan eieren av helseraadet paalægges at indrette passende avløpsrør med kummer for grund- og overvand samt skylle- og spildvand. Saadanne avløpsrørs utløp i elven indrettes efter helseraadets nærmere forskrifter.

Førøvrig skal alle kloakledninger indrettes efter de til enhver tid av de kommunale autoriteter fastsatte bestemmelser.

Stillestaende vand, sumper, brønder paa gaardspladser og under hus skal, naar helseraadet forlanger det, enten forsvarlig dræneres eller kastes igjen. Saavæl offentlige som private kloakker og avløpsrørsrender skal holdes tilbørlig rene og fri for stank. Rensning skal finde sted paa saadan tid og maate, at mindst mulig ulempe paaføres de omboende. Det optagne bundfald maa straks bortføres. Hvis et kommunalt renholdsverk overtar kloakrensningen, skal denne foregaa efter de regler, som fastsættes av kommunestyret med overøvrighetens approbation, efterat helseraadet og politiet har avgitt betænkning.

Kapitel V.

Om priveter, pissoirer etc.

§ 18. Priveter, binger og gjødselbeholdere skal være indrettet i overensstemmelse med de i henhold til bygningslovens § 52 til enhver tid givne regler. Priveterne maa altid holdes rene og i god stand.

Hvor ældre priveter er saaledes indrettet, at de ikke med lethet kan tømmes og renholdes, viser sig at være utøtte eller volde ulempe ved stank for husets beboere eller naboer, skal de av helseraadet straks kunne kræves forandret overensstemmende med de regler, der av helseraadet og bygningskommissionen er foreskrevet for indretning af priveter. Andre priveter skal være bragt i overensstemmelse med gjældende forskrifter inden 10 aar.

Vandklosetter med «septic tank» maa, hvor de av helseraadet tillates anlagt, altid indrettes i overensstemmelse med de av helseraadet givne forskrifter.

Hvor offentlige eller private pissoirer anbringes, skal deres indredning godkjendes av helseraadet.

§ 19. Binger og gjødselbeholdere skal tømmes saa ofte, at de aldrig blir mer end $\frac{3}{4}$ fyldt. De skal altid tømmes hver vaar inden 1ste juni.

§ 20. Helseraadet kan i enhver gaard kræve mindst 2 beholdere, hvorav den ene skal opta kjokkenavfald og søppel, den anden aske og sot. Disse beholdere skal staa i gaardsrummet paa fast og tør grund, være tætte, ha tæt lok, være i god stand og i det mindste den ene for aske og sot være av ildfast materiale.

Flytende avfald maa ikke tømmes i søppelkasserne. Disse maa tømmes saa ofte, at de ikke overfyldes eller utbreder stank og førøvrig, naar det av helseraadet forlanges. Efter hver tømning maa de godt renses.

§ 21. Tømning av priveter og gjødselbinger med bortkjørsel av latrin og alslags gjødsel maa foregaa efter de til enhver tid gjældende politivedtægter, om hvilke helseraadet har avgit betækning.

§ 22. Hvis et kommunalt renholdsverk blir oprettet, skal for de strøk, hvor verket overtar renovationen, priveter, gjødselbinger og avfaldbeholdere renses paa den maate, som bystyret med overøvrighetens approbation fastsætter, efterat helseraadet og politiet har git sin betænkning.

Kapitel VI.

Om h u s d y r h o l d .

§ 23. Inden byens grænser maa ikke holdes svin, medmindre helseraadets tilladelse er indhentet og de for hvert enkelt tilfælde givne forholdsregler efterkommes. Beholdning af stinkende skyller maa aldrig forefindes og skal i tilfælde straks fjernes.

I kjelderrum under beboelsesrum er det ikke tillatt at holde fjærkræ eller kaniner.

§ 24. Stald, fjøs o. l. skal være indrettet i overensstemmelse med de i henhold til bygningslovens § 52 givne regler. Bingerne skal tømmes saa ofte, at de aldrig blir mer end $\frac{3}{4}$ fyldt; likesom privetbinger maa de tømmes hver vaar inden 1ste juni.

Hvis et kommunalt renholdsverk blir oprettet, skal bestemmelsen i §§ 17 og 22 ogsaa gjælde rengjøring av dyrestalder.

§ 25. Hvor trange gaardsrum, tæt bebyggelse eller andre sanitære forhold gjør kreaturhold betænkelig, kan helseraadet forby det. Kreaturhold kan ogsaa forbydes, dersom det viser sig, at mislig renhold eller vedlikehold ikke rettes efter en frist, som helseraadet fastsætter.

Kapitel VII.

Om d r i k k e v a n d .

§ 26. Vandledninger, vandbeholdere og brønder, hvis vand benyttes som drikkevand for mennesker og dyr, skal med omliggende terræng holdes rene og fri for skadelige tilløp og maa ikke paa nogen maate forurenses.

Brønder skal være overbygget, og jordsmonnet omkring dem skal i mindst 1 meters avstand være fast med held fra dem.

§ 27. Indeholder brønd urent eller for sundheten skadelig vand, kan den av helseraadet forlanges igjenkastet.

§ 28. Selvtømmende vandposter maa hverken offentlig eller privat anbringes uten helseraadets tilladelse, og de maa altid indrettes efter de for hvert tilfælde givne forskrifter.

Kapitel VIII.

Om s u n d h e t s f a r l i g e n æ r i n g s v e i e r .

§ 29. Enhver bedrift, hvis frembringelser eller avfald er ildelugtende eller skadelig for sundheten, skal være underkastet helseraadets tilsyn og nærmere bestemmelser. Det samme gjælder ogsaa slagterier, pølsefabrikker, hermetikfabrikker, fiskeutsalg og andre bedrifter, hvor kjøt- og fiskevarer tilberedes til salg.

Oplag av kluter, ben, gjødningsstoffer, der ved utdunstning kan virke skadelig paa sundhetstilstanden, maa kun findes der, hvor det tillates av helseraadet.

Fartøier, der indlaster eller losser saadanne gjenstande, skal fjernes saavidt mulig fra beboede hus og andre farteier. Jernbanens oplastningssteder er ogsaa underkastet helseraadets bestemmelser, forsaavidt saadanne gjenstande angaar.

§ 30. For fabrikker og andre bruk og anlegg, som helseraadet anser farlige for arbeidernes eller omboendes sundhet, kan helseraadet foreskrive de fornødne forholdsregler i den utstrækning, som driftens natur tillater det.

Kapitel IX.

Om tilsyn med næringsmidler og bruksgjenstande.

§ 31.

- A. Helseraadet skal til forebyggelse av skadelige og forfalskede nærings- og nydelsesmidlers salg jevnlig anstille eller la anstille undersøkelser dels av de paa torv, utsalgs- og bevertningssteder falbudne nærings- og nydelsesmidler, dels av saadanne der findes i paagjældende handlendes eller næringsdrivendes oplagssteder, og er til dette øiemed berettiget til at forlange utleveret de nødvendige prøver, hvis værdi, om det fordres, blir at erstatte efter almindelig salgspris, forsaavidt det ikke viser sig nødvendig at skride ind mot varens salg. Forefindes nærings- eller nydelsesmidler, som er skadelige for sundheten, skal disse efter beslutning af helseraadet enten bortskaffes, tilintetgjøres eller paa anden maate gjøres uskadelige paa vedkommendes bekostning. Saadan beslutning kan avgives paa helseraadets vegne af dets ordfører, hvis beslutning kan indankes for det samlede helseraad. Dette skal snarest, saavidt mulig inden 24 timer, træffe avgjørelse om det nedlagte forbud. Indtil saa er skedd, maa salg eller borthbringelse av de paagjældende varer ikke finde sted.
- B. Med hensyn til utsalg av efternævnte næringsmidler og deres behandling skal følgende bestemmelser iagttaages:
 1. De handlendes utsalgs- og opbevaringssteder for kjøt, flesk og fisk samt de av kjøt, flesk og fisk, blod og indmat tilberedte næringsmidler, for bakverk, melk og fløte, smør og ost skal være rene, luftige og fri for støv og stank og maa ikke benyttes til soverum, beboelsesrum eller kjøkken.
 2. I utsalgssteder for fersk kjøt og flesk — herunder ikke indbefattet dyrekjøt, vildt og fjærkræ — maa der ikke drives anden handel; dog kan der sammesteds ogsaa sælges tillavede spiser av kjøt og flesk samt kjøt og flesk i saltet, røket eller paa anden maate preservert tilstand, hermetik og grønsaker; dog maa grønsaker kun sælges efter helseraadets specielle tilladelse.
 3. Pølseposer skal altid holdes rene og vel ventillert, og der maa sørges for, at avfald ikke blir henliggende i arbeidsrum eller gaardsrum og utbreder stank. I pølseposer skal gulv, vægger og tak ha glat overflate uten aapne fuger og sprækker. Gulvet bør helst være cementert eller asfaltert med fald til kloak. Der skal være let adgang til vand.
 4. I melkeutsalg maa der alene drives handel med melk, fløte og smør. Dog kan med helseraadets tilladelse hermed forbindes utsalg av bakverk, øl, mineralvande samt egg. Utsalgssteder for melk og fløte skal ha egen indgang fra gaten eller lyst, rent portrum, hvorhos dører mellem de nævnte utsalg og lokale for anden handel og for sove- og arbeidsrum ikke maa findes, medmindre helseraadets samtykke dertil er indhentet. Utmaaling eller overheldning av melk og fløte er forbudt paa gate, i gaardsrum og portrum.
 5. I utsalgsrum for de i post 1 nævnte fødevarer skal gulv, vægger og tak ha en glat overflate uten aapne fuger og sprækker. I kjøtutsalg skal

bord eller disk være belagt med plate av polert eller slepet sten. Der skal være let adgang til vand.

6. Pølsemakerier eller utsalgssteder for fersk kjøt og flesk og for melk maa ikke indrettes eller tages i bruk uten etter forutgaaende anmeldelse for helseraadet og godkjendelse av dette.
7. Levnetsmidler maa ikke sælges, efterat de er kommet i forraadning, kjendelig for syn, lugt eller smak.

Nærings- og nydelsesmidler maa ikke for konservering eller av andre grunde tilsettes stoffe, som ansees skadelige for sundheten, eller som kan skjule, at vedkommende vare er bedærvet.

Naar helseraadet — paa grund av varens oprindelse eller tillavningsmaate — finder grund til at frygte for, at den kan være sundhetsfarlig, kan det forby salget, hvis sælgeren ikke skaffer fyldestgjørende bevis for, at varen er ubedærvet, eller gjør saadan forandring ved tillavningsmaaten, som helseraadet finder betryggende.

8. Fersk kjøt, flesk og fisk samt brød og bakverk maa ikke føres gjennem gaterne eller anbringes under aapen himmel uten at være saaledes til-dækket, at varerne ikke utsættes for støv eller anden urenligheit eller for paavirkning av sol, regn eller andet, der kan gjøre dem mindre tjenlig for menneskeføde. Det er forbudt under transporten at sitte paa eller træde paa varerne. Forøvrig kan helseraadet gi nærmere med foran-staaende bestemmelser stemmende regler for forhandling av fødevarer under aapen himmel.
9. Kjøreredskaper, der benyttes til transport av matvarer, eller klær, der benyttes til indpakning av matvarerne, maa altid være rene. De personer, der har med varens tilberedning og behandling at gjøre, maa altid være rene, baade hvad person og antræk angaaer. Forøvrig kan helseraadet for renhold av rum, bruksgjenstande og transportmidler, der benyttes for nærings- og nydelsesmidler, der er bestemt til salg, gi med foran-staaende bestemmelser overensstemmende regler.
10. Helseraadet kan midlertidig forby utsalg av næringsmidler paa steder, hvor tilstedeværende farlige smitsomme sygdomme kan gi anledning til utbredelse av disse, likesom indførsel og utsalg av melk kan forbydes fra steder, hvor saadanne smitsomme sygdomme er optraadt blandt mennesker eller dyr. Helseraadet kan, naar det findes nødvendig, forby salg i byen av melk fra fjøs, som ikke trods henstilling fra byens helseraad vil la sig kontrolere og undersøke av autorisert dyrlæge.
11. Til forneden kontrol med melk og fløte, der av producenterne leveres direkte til forbrukerne i byen, kan helseraadet kræve utlevert prøver fra producenten.

§ 32. Helseraadet skal paa samme maate som bestemt i § 31 kontrollere ogsaa andre frembudte gjenstande, som i bruk kan bli farlige for helbredden, saasom tøier, tapeter, farvevarer, leketøi, vortebrikker o. l. Findes de at indeholde giftige bestanddele, kan helseraadet efter omstændighetene forby salget eller la dem bortskaffe, tilintetgjøre eller uskadeliggjøre paa anden maate paa ved-kommendes bekostning.

Kapitel X.

Om forholdsregler ved sygdom og dødsfald.

§ 33. Enhver praktiserende læge i Drammen skal inden den 4de i hver maaned til helseraadets ordfører avgi opgave over de av ham iagttagne tilfælde av epidemiske og smitsomme sygdomme efter paabudt skema.

Tilfælde av pest, kolera, kopper, tyfoidfeber (nervefeber), flekfeber, blodgang, difteri, skarlagensfeber, barselfeber, epidemisk cerebro-spinalmeningit, poliomyelit samt de første tilfælde av en indført sygdom skal av den tilkaldte læge straks anmeldes til helseraadets ordfører efter anordnet skema.

§ 34. Ethvert sygdomstilfælde, der gir anledning til mistanke om at være frembragt ved bedærvede eller forfalskede næringssmidler eller ved giftige bruks-gjenstande etc., skal av den behandelnde læge anmeldes til helseraadet med angivelse av den formodede sygdomsaarsak og andre fornødne oplysninger.

Det samme gjelder sanitære misligheter, der antages at staa i forbindelse med nogen sygdom.

§ 35. Ved sygdomstilfælde, som intræffer blandt reisende i hoteller, losjhuis, bondelosjier o. l., skal vedkommende vert søke at faa vite, om sygdommen er af smitsom art og i saa tilfælde straks underrette helseraadet.

§ 36. For ethvert fartøi, som kommer ind paa havnen med nogen syk ombord, skal straks gives melding til havnefogden om sygdommen, saavidt mulig med oplysning om dens art.

Kan sygdommen tænkes at være smitsom, maa hverken den syke eller andre forlate fartøiet, før sygdommens art er konstatert efter helseraadets foranstaltning. Gang- og sengklær, der har været benyttet af en saadan syk, maa ikke bringes i land uten helseraadets tilladelse.

Fartøier, der ligger paa Drammens havn, og deres besætninger er med hensyn til sundhetsforhold underkastet helseraadets bestemmelser.

§ 37. Lik av en utenfor byen av smitsom sygdom avdød maa ikke uten helseraadets tilladelse og kun under iagttagelse af de bestemmelser, som dette maatte træffe, bringes ind i byen. Lik maa ikke henligge saa længe, at der ved stank og forraadnelse forvoldes ulemper.

§ 38. Ingen begravelse maa foregaa, forinden der om avdøde foreligger en af eksaminert læge efter et af helseraadet fastsat skema utfærdiget anmeldelse, som indsendes til sognepresten. Denne sender inden den 4de i hver maaned samtlige indkomne dødsattester for foregaaende maaned til helseraadet.

Hvis læge ikke har været tilkaldt før døden, skal liket være synet av den læge, der utsteder dødsattesten.

§ 39. Helseraadet eller formanden paa dets vegne kan beordre lik bragt til likkapel, naar det findes utilraadelig at la det ligge i hjemmet paa grund af dødsaarsaken, lokalets beskaffenhet eller andre sanitære hensyn.

§ 40. Ved følgende smitsomme sygdomme:

- Pest, kolera, barnekopper, nervefeber, flekfeber, blodgang, difteri, skarlagensfeber og poliomyelit,
- Smitsom øjenbetændelse, skurv, fnat, ringorni (herpes tonsurans) blir like over for skoler og offentlige eller private forsamlinger at iagttas:

 - Barn, der lider af nogen af de nævnte sygdomme, tilstedes ikke adgang til skoler, kirker og offentlige eller private forsamlinger.
 - Det samme gjelder for friske barn og voksne, naar nogen af de under a) nævnte sygdomme er optraadt i den husstand, hvortil de hører. Forbudet kan af helseraadet utstrækkes til samtlige i et hus værende skolepligtige barn og konfirmander.
 - Barn, der efter foranstaende har været forbudt at søke skole, maa ikke igjen tilstedes adgang til den, uten at tilladelse fra helseraadet forevises.
 - Foranstaende bestemmelser om skoleforbud gjelder ogsaa lærer og pedel, i hvis hjem smitsom sygdom er optraadt, naar de under sygdommen vedblir at bo i hjemmet. Bor lærer og pedel paa skolen, og den syke ikke kan isoleres paa betryggende maate, kan skolen fordres lukket efter skolestyrets nærmere bestemmelse, iafald saalænge, indtil den syke er fjernet

og fornøden desinfektion er foretatt. Skolen er pliktig til at hjemsende ethvert barn, om hvilket der er grund til at tro, at det lider av smitsom sygdom.

5. Helseraadet kan, naar det findes paakrævet, beslutte, at foranstaaende bestemmelser ogsaa skal gjælde andre end de nævnte sygdomme.

§ 41. Opræder smitsom sygdom i nogen husstand, der driver handelsvirksomhet, kan helseraadet midlertidig forby handelsvirksomheten, dersom den syke ikke blir betryggende isolert og rummene desinficert. Helseraadet kan forby, at personer, i hvis husstand der er smitsom sygdom, eller som selv lider af saadan, forestaar eller delar i tilberedning av eller handel med næringsmidler og bruksgjenstande, naar smitte derved kan befrygtes. Har smitsom syk været i saadan berøring med næringsmidler eller bruksgjenstande, at sygdommen kan befrygtes overført ved disse, kan helseraadet forby deres salg.

Helseraadets ordfører kan, hvor smitsom sygdom opræder, foreløbig gi yderligere forholdsregler til deres bekjempelse. Hans bestemmelser kan, dog uten opsettende virkning, forlanges forelagt helseraadet til avgjørelse.

§ 42. Syke, der lider av tuberkulose i smitsom form, er forpligtet til at indsende anmeldelse til helseraadet, naar de flytter eller tar ophold i en anden kommune. Den syke, dennes forsørger eller den, hos hvem den syke bor, er ansvarlig for, at saadan anmeldelse avgives, inden ny leieboer indflytter i den sykes leilighet.

§ 43. Rensning og desinfektion efter smitsom sygdom utføres efter de av helseraadet til enhver tid givne bestemmelser.

Maa en syk, der lider av nogen under § 40 a) anført smitsom sygdom, flytte, skal helseraadet betimelig derom underrettes, forat nødvendige forsiktigheitsforholdsregler angaaende flytningen kan træffes.

Kapitel XI.

Almindelige bestemmelser.

§ 44. Hus- og grundeiere er personlig ansvarlige for, at alle de pligter opfyldes, som disse vedtægter paalægger dem, og skal ikke kunne undskynde sig med forsommelse fra sine folk eller leieres side.

Er eieren ikke bosat i byen, maa han for politiet opgi en her bosat person, som paa hans vegne skal sørge for, at disse pligter opfyldes. Forsømmes disse, blir ansvaret dog hvilende paa eieren, medmindre politiet har gåaet ind paa, at ansvaret skal bæres av stedfortræderen, og denne har erklært sig villig. Ogsaa eiere, som er bosat her i byen, kan paa samme maate og med samme virkning opgi en stedfortræder, dersom de selv vanskelig kan paase, at deres pligter opfylles. Disse indrømmelser kan dog naarsomhelst tages tilbake av politiet.

§ 45. Undlater nogen inden den frist, som sættes av helseraadet eller av stadsfysikus paa dets vegne, at utføre noget, som paahviler ham efter disse vedtægter eller helseraadets lovlige beslutninger, kan helseraadet la utføre baade dette, og hvad der ellers er nødvendig for at hindre, at forsommelsen volder skade.

Den skyldige maa selv utrede omkostningene ved dette og ved forfeininger, som træffes for at hindre forberedte eller stanse endnu ikke fuldførte handlinger, som strider mot disse vedtægter eller helseraadets lovlige beslutninger, eller for at rydde bort ulemper, som er frembragt ved brudd paa dem.

§ 46. Overholdelsen av sundhetsforskriftene paaligger det helseraadet og dets betjenter at paase. Det almindelige politi er dog forpligtet til at anmelde for helseraadet overtrædelser, som det kommer til kundskap om.

Overtrædelse av disse sundhetsforskrifter eller av bestemmelser, som helse-raadet fatter i medhold av dem, straffes efter den almindelige borgelige straffelov.

§ 47. Hvor det paa grund av særegne forhold maatte ansees tilraadelig, og vedtægtene maatte findes at foranledige uforholdsmaessige ulemper eller bekostninger for vedkommende, kan helseraadet tilstede avvikeler fra dem.

§ 48. Disse vedtægter træder i kraft, naar de har faat kongelig stad-fæstelse og er behørig bekjendtgjort. Samtidig træder alle ældre sundhetsforskrifter for Drammens vedkommende ut av kraft.

Eidsvold herred.

(Kongelig resolution av 19de juni).

Forandringen av §§ 8 og 14 er saalydende:

§ 8.

- a) Utsalgssteder for mat- og drikkevarer og de dertil hørende tillagnings- og opbevaringsrum skal være rene, lyse og luftige. De maa ikke benyttes til soverum, kjøkken eller til andet bruk, hvorved de nævnte varer kan foruren-ses eller paaføres daarlig lugt og smak. Dersom disse bestemmelser ikke overholdes, eller hvis stedet forøvrig av sanitære grunde findes usikkert til utsalg, tillagning eller opbevaring af næringsmidler og hertil hørende tilsætt-ningsstoffer, kan helseraadet forby, at stedet benyttes til saadant bruk. Dog skal vedkommende indehaver av saadan forretning først være git advarsel herom med oplysning om de grunde, hvorpaa klagen er bygget, og være tilstaat en rimelig frist til at utføre paalægget.

Til almindelig rengjøring av disse rum skal altid benyttes vaat klut eller vaat kost for at hindre overførelse av stev.

- b) Nærings- og nydelsesmidler maa ikke for konservering eller av andre grunde tilsættes stoffe, som ansees skadelige for sundheten eller kan skjule, at varen er bedærvet.

Næringsmidler skal opbevares paa en saadan maate, at de herved ikke bedærves eller skades.

Saavel tillagningen som ekspeditionen av nævnte varer skal utføres med nøiagtig renlighet

Til indpakning herav skal aviser eller andet urent indpakningsstof ikke benyttes.

Nærings- og nydelsesmidler, som er forraadnet eller bedærvet, skal ikke sælges.

- c) Helseraadet kan forlange prøver av nærings- og nydelsesmidler utlevert til undersøkelse og kan, i tilfælde disse findes bedærvet eller sundhetsfarlige, forby salg herav, samt forlange dem bortskafftet, tilintetgjort eller paa anden maate uskadeliggjort paa vedkommende eiers bekostning. Dette gjelder ogsaa andre gjenstande, som kan være farlige for sundheten derved, at de indeholder giftige bestanddele.

- d) Helseraadet kan midlertidig forby utsalg av næringsmidler, hvor tilte-dewærende smitsom sygdom kunde utbredes med disse. Det kan endvidere forby indførsel og utsalg av melk fra steder, hvor saadan sygdom forefindes blandt mennesker eller dyr.

Under de samme forhold kan helseraadet midlertidig forby haandverksdrift — særlig saadan, hvor der forarbeides klær.

§ 14. Politiet skal være helseraadet behjælpelig med at efterse disse vedtægters overholdelse og straks anmeldte overtrædelser herav til nærmeste medlem af helseraadet eller dets formand.

Førevrig har helseraadets medlemmer selv at paase vedtægtenes overholdelse og i fornødent fald gjennem dets formand at besørge paatale efter loven.

Et eksemplar av disse vedtægter skal være opslaat paa ethvert forhandlingssted for matvarer.

Holt herred.

(Kongelig resolution av 19de juni).

Tillægget er saalydende:

«Utsalgssteder og deres opbevaringssteder for fisk, kjøt, melk, brød og andre næringsmidler skal holdes rene, godt luftet, fri for støv og stank og maa ikke benyttes til soverum eller kjøkken.

Heller ikke maa der paa saadanne steder opbevares andre varer, som kan meddele næringsmidlene lugt eller smak.

Handlende maa ikke indpakke matvarer i aviser eller urent papir.

I utsalgsstedene maa altid findes rent vaskevand, saape og haandklæ.

I butikker skal spytning paa gulv være forbudt.

Spyttebakker skal findes i tilstrækkelig antal, og de skal være fyldt med vaat sand, torvstrø eller sagmug.

De skal tømmes og rengjøres hver dag.»

Manger herred.

(Kongelig resolution av 19de juni).

Tillægget er saalydende:

«I handelsboder skal gulvene vaskes hver dag. Feining av gulvene tillates ikke, medmindre gulvet først er overdyrket med rent vand, saa at støvning under feiningen undgaaes.

Hvor matvarer forhandles, skal der sørges for, at disse ikke forurenses. Enten skal matvarerne være anbragt i skap med tætte dører eller i hylder med forhæng, og disse skal holdes rene.

I hver handelsbod skal der være anbragt et passende antal spyttebakker, som skal rengjøres hver dag.

Ved tydelige plakater, opslaat baade inde i og utenfor handelsbodene, skal enhver kunne se, at spytning paa gulvet paa det strengeste er forbudt.

Fotskraper skal være anbragt utenfor hver handelsbod.»

Varaldsø herred.

(Kongelig resolution av 26de juni).

Forskrifterne er saalydende:

§ 1. Ved opførelse av nye eller flytning av gamle husebygninger skal anmeldelse herom gives til nærmeste medlem av helseraadet, som har at paase følgende bestemmelser iagttat:

- a) Avstanden mellem vaaningshus paa den ene side og stald, fjøs, grisehus og vandhus paa den anden side skal være mindst 9 meter.
- b) Et hus maa ikke bygges slik, at det borttar sollyset fra et vaaningshus.
- c) Tomten under vaaningshus skal, om den er fugtig, avgroftes vel, og al matjord fjernes.
- d) Huset skal staa paa grundmur, som ingen steds maa være lavere end 30 cm. over det omliggende jordsmon.
- e) Gulvet i 1ste etage skal være dobbelt eller paa anden maate gjøres forsvarlig tæt og varmt.
- f) Ethvert beboelsesrum skal ha en mindste høide av 2,50 meter og være forsynt med mindst et vindu, som kan aapnes.

§ 2. Hester, kjør, gjeter, svin eller høns maa ikke ha stadig tilhold i eller under vaaningshus og heller ikke i rum, der har væg fælles med dette.

§ 3. Kokeovn maa ikke benyttes i beboelsesrum, medmindre den er forsynt med indretning til bortledning av damp.

§ 4. Til enhver bolig skal der være et vandhus. Dette skal være beliggende slik og indrettet paa saadan maate, at det ikke har tilsig til eller utbreder generende stank til naboer eller befærdet vei. Det maa ikke ha tak tilfælles med beboelsesrum og matbod eller ligge nærmere almindelig vei end 6 meter eller nærmere brønd, opkomme eller bæk, hvorfra tages vand til holdningen, end 10 meter, likesom det heller ikke maa ha tilsig til saadanne steder. Paa steder, hvor denne avstand fra alfarvei paa grund av særegne forhold og omstændigheter ikke kan opnaaes, maa vandhuset være forsynt med en cementert kum eller med en tæt, helst flytbar beholder og ved paastrøen av torv, jord eller lignende holdes fri for stank. Ethvert vandhus skal tømmes saa ofte, at overfyldning ikke finder sted og ellers saa ofte, som helseraadet finder det paakrævet. Helseraadet kan paaby desinfektion av binger og ekskrement-beholdere.

§ 5. Gjødsel, avfald, skyllevand eller anden urenligheit fra hus eller bedrifter maa ikke oplægges eller henkastes vaaningshus, matbot eller alfarvei nærmere end 9 meter og maa være saaledes beliggende, at der ikke kan ske tilsig til disse. Hvor helseraadet finder det paakrævet, kan det paaby, at deslike ansamlinger skal forsvarlig dækkes med jord, torv eller lignende eller snarest mulig bortskaffes. Hvor helseraadet av hensyn til særegne forhold og omstændigheter finder det paakrævet, kan det paaby anskaffelse av med lok forsynte søppelkasser, som skal tømmes og rengjøres daglig.

§ 6. Brønd, bæk eller opkomme, hvorfra mat- eller drikkevand tages, maa ikke ha tilsig fra uthus, avfaldsdynge, binger eller gjødseloplæg av nogen slags og heller ikke forurenses paa anden maate. Brønder skal være forsynt med lok og ombygget, paa saadan maate, at overvand ikke rinder ned i dem. Brønder skal rengjøres mindst 1 gang aarlig.

§ 7. Helseraadet kan forby salg av bedærvede eller for sundheten farlige eller skadelige nærings- og nydelsesmidler samt av giftige bruksjenstande og kan fordré sig prøver av saadanne utlevert. I tilfælde kan helseraadet besørge tilintet-gjort deslike varer paa eierens bekostning.

§ 8. Finder helseraadet, at noget bebodd hus eller arbeidsrum er skadelig for helsen paa grund av fugtighet, urenligheit, overfyldning av mennesker, mangel paa lys eller luft, kan det forby husets eller rummets avbenyttelse, indtil de forefundne mangler er avhjulpet.

§ 9. I butikker og ellers i rum, hvor helseraadet av hensyn til særegne forhold og omstændigheter finder det paakrævet, skal gulvet vaskes hver dag. Gulvet maa ikke feies, uten at man først har skvættet vand paa det. I hver butik skal der forefindes et tilstrækkelig antal spyttebakker, som skal rengjøres hver dag. Den, som handler med matvarer, skal paase, at varerne er rene. Matvarerne skal ligge i rene skap eller hylder med tætte dører eller forhæng. Matvarer maa ikke opbevares ssmmen med saadanne varer, som kan meddele matvarerne lugt eller smak.

§ 10. Hvor det paa grund af særegne forhold og omstændigheter findes paakrævet, kan helseraadet indrømme avvikeler fra disse forskrifter.

§ 11. Undlater nogen at utføre de foranstaltninger, der i medhold av lov eller disse forskrifter er paabudt af helseraadet, kan dette la det fornødne utføre for vedkommendes regning.

§ 12. Helseraadets medlemmer pligter at paase overholdelsen av disse forskrifter og de i overensstemmelse hermed av helseraadet fattede bestemmelser og, i tilfælde, at meddele overtrædelse af samme til dets ordfører, som i fornødent fald besørger tiltale efter loven.

Notodden by.

(Kongelig resolution av 3dje juli).

Kapitel 1.

Om den offentlige renlighet.

§ 1. Avfald eller anden urenligheit maa ikke kastes i gaardsrum, paa gater, veier eller pladser, heller ikke uten helseraadets tilladelse ut i elver, bækker eller havnen. Gjødsel eller andre stinkende eller raadnende stoffe maa ikke veltes ut i fyldinger eller paa andre steder, hvor det er tillatt at lægge ren jord eller grus; den slags ting maa i det hele tat ikke tømmes noget sted inden byomraadet, uten der hvor reglerne i § 2 tillater.

Bankning eller rystning av tepper, matter eller sengklær skal foregaa i gaardsrummet og ikke i trapper eller utover trappeganger eller ut av vinduer, og heller ikke ut over offentlig gate eller plads, uten der hvor politiet tillater.

§ 2. Enhver maa sørge for, at den grund, han raader over, holdes fri for urenligheit og stank, forsaavidt dette lar sig gjøre med hans lovlige bruk av grunden.

Portrum og gaardsplads skal holdes rene og fri for stank; de skal ha en fast overflate, saaledes, at de fuldstændig kan renses, samt være slik indrettet, at der er hurtig og let avløp for vand til eiendommens kloak; i de tættere bebyggede dele av byen kan helseraadet, om det anser det nødvendig, paaby, at de desuden skal være forsynt med rendestener med fast bund.

Hvor der jevnlig staar hester, eller hvor anden bedrift gjør grunden uren, skal hele gaardspladsen holdes brolagt med huggen gatesten eller med et hermed jevngodt dække. Helseraadet kan dog frita for dette.

Gjødsel kan henlægges i de ytre dele av byen, hvor der drives virkelig landbruk; den maa dog straks dækkes til, saa at stank derfra undgaaes.

Intet sted inden byomraadet maa der oplægges gjødsel nærmere bebodd hus eller offentlig vei end 30 meter. Herfra undtages de paa byens marker beliggende landsgaardes gjødselskjeldere og lignende indretninger, som er bestemt til at opta gaardens egen gjødsel.

I haver, gartnerier eller lignende anlæg kan dog henlægges og brukes gjødsel, naar denne er gjort lugtfri ved torvstrø eller andet formaalstjenlig blandingsemne.

Kapitel II.

O m b o l i g e r , v e r k s t e d e r , l o s j i h u s o g l i g n .

§ 3. Ved opførelsen av ny bygning eller paabygning, som er bestemt til varig ophold for mennesker, maa puds- og indredningsarbeider ikke paabegyndes før efter utløpet av en av bygningskommissionen efter indhentet erklæring fra helseraadet fastsat frist, der for mur- og træhus med brandgavl mindst maa være 6 — seks — uker, og for træhus uten brandgavler mindst 14 dage, efterat bygningen er bragt under tak og piper saavel som brandgavler er opmuret. Saadanne bygninger eller paabygninger maa heller ikke tages i bruk, før der er erhvervet attest fra bygningskommissionen for, at de er lovlig opført, og fra helseraadet for, at indflytning kan ske.

§ 4. Kjeldere skal være tilbørlig drænert, de skal holdes rene og luftige. Hvor kjelderen ikke kan holdes fri for stadig ansamling av vand, tillates ikke kjelder anlagt under vaaningshus. Ved allerede anlagte, men fugtige kjeldere, hvor drænering ikke kan iverksættes, har helseraadet ret til at paaby opfyldning av kjelderen til en saadan høide, at grundvand ikke blir staaende i den.

§ 5. Naar husrum findes at være farlig for beboernes sundhet, — ved mangel paa lys, luft eller varme, ved fugtighet, urenhed eller overbefolning eller av andre grunde, — kan helseraadet paaby de fornødne ændringer og kan forby, at rummet beboes, indtil disse er utført. Beboelsesrummet tages her i samme betydning som i den almindelige bygningslovs § 33.

Findes betydelige misligheter, som efter helseraadets skjøn ikke kan fjernes paa en tilfredsstillende maate, kan helseraadet forby bruk av rummet, dersom ikke eieren inden en fastsat frist fremlægger forslag til forbedringer, som godkjendes.

Helseraadet kan paaby, at rummet ryddes uten godtgjørelse, indtil de godkjendte foranstaltninger er utført.

Hvor der bryter ut farlige epidemier, kan helseraadet paaby utflytning paa kommunal bekostning av hele hus eller enkelte leiligheter for at kunne faa desinficert eller gjort rent.

§ 6. Renlighet og utluftning maa ikke forsømmes i nogen bolig, saa at der derav kan opstaar ulempe eller skade for beboere, naboer eller andre.

Huseieren er ansvarlig likeoverfor helseraadet for, at fraflyttede rum blir ordentlig rengjort, før nye beboere flytter ind.

§ 7. Lokaler, som stadig eller jevnlig er opholdssted for et større antal mennesker, saasom skoler, verksteder, arbeidsrum, forsamlingslokaler, bevertningssteder, losjhuis o. lign. skal være underkastet helseraadets nærmere tilsyn og bestemmelser.

Naar fugtighet, urenhed, overbefolning eller mangel paa lys, luft eller varme o. lign. gjør forholdene betenklig for beboernes eller brukernes sundhet, kan helseraadet paaby de forandringer, som findes nødvendige. Kan manglene ikke avhjælpes paa en betryggende maate, kan helseraadet forby, at lokalet blir brukt i det nævnte øiemed.

Skolelokaler skal meldes for helseraadet, før de tages i bruk.

Naar ældre verkstedslokaler, systuer og lignende arbeidsrum findes i særlig grad mislige eller betænkelige for arbeidernes sundhet, — paa grund av beliggenhet, lysforhold eller av andre aarsaker eller paa grund av arbeidets art, — kan helseraadet forlange dem rømmet, tidligt inden 3 — tre — maaneder og senest inden 6 — seks — maaneder eller i særlige tilfælde inden 1 — et — aar.

For verksteder og arbeidsrum av alle slags, som benyttes av andre end familiens medlemmer, men som ikke indgaar under fabriktilsynets kontrol, kan gives almindelige regler — gjældende for hvert enkelt slags arbeidsrum — for antallet av arbeidere i forhold til lokalets størrelse, for renhold og luftning, for lokalets bruk til biarbeider, soverum o. lign.; disse regler opslaaes paa et ieine-faldende sted i lokalet.

I losjihus o. lign. kan helseraadet paaby indskrænkning av beboernes antal samt paaby andre foranstaltninger i sanitær henseende, der ansees fornødne.

Paa saadanne steder kan helseraadet bestemme, hvor mange personer der kan indlosjeres i hvert enkelt rum. — Disse bestemmelser opslaaes i vedkommende rum.

Kapitel III.

Huskloakker og andre avløpsledninger.

§ 8. Til bæk, aapen graft eller rende maa ikke indrettes avløp for gjødsel eller for flytende stoffe, som har været i berøring med gjødsel, uten at helseraadets samtykke dertil er indhentet, og da paa de betingelser, som den opstiller. Hvor saadanne avløp findes, kan helseraadet kræve dem sloifet.

Skadelige eller ildeluktende væsker fra fabriker, bruk og anlæg maa bare ledes gjennem lukkede avløpsrender eller paa anden maate, som er godkjendt av helseraadet, og maa ikke uten dettes samtykke ledes til offentlig kloak. — Ledningen for saadanne anlæg maa hverken direkte eller gjennem kum staa i forbindelse med andet privat avløpsrør.

Skylevand og lignende maa ikke ledes ut umiddelbart til fortaag, gate, vei eller offentlig plads ved aapen avløpsrende gjennem husvæg eller paa anden maate.

§ 9. Enhver huseier er forpligtet til at anlægge kloakavstikker fra sin gaard inden en frist, som fastsættes af helseraadet, naar hans vaaningshus ligger inden en avstand av 32 m. fra offentlig kloak, hvortil der er tilstrækkelig fald¹⁾. Dog bortfalder denne forpligtelse, naar beliggenheten er til hinder og ellers, naar helseraadet finder anlægget unødvendig.

Kloakavstikkerne skal være av jern, sten i cement, cementrør, glasserte lerrør eller andet materiel, godkjendt af helseraadet, og skal indrettes til mest mulig at bortføre grund-, over-, tak-, skylle- og spildvand samt urin til kloaken.

Vandposter tillates ikke anbragt uten helseraadets samtykke.

§ 10. Avløpsrender og kloaker med tilbehør skal være saaledes indrettet, at de skaffer tilstrækkelig avløp og let kan renses og skal holdes i forsvarlig stand.

Findes ved ældre anlæg betydelige misligheter, som efter helseraadets skjøn ikke kan fjernes paa en tilfredsstillende maate, skal helseraadet forby brunken av dem, dersom ikke eieren inden en fastsat frist fremlægger forslag til forbedringer, som godkjendes.

Hvor kloaksluk ligger saa lavt, at en opstuving eller tilbakestrømning av kloakindholdet ved høivande finder sted, skal kloakerne forsynes med apparater, som hindrer dette.

¹⁾ Førørig under henvisning til den almindelige bygningslovs §§ 29 og 30.

Ved utarbeidelse av kloakreglement eller ved ændringer i dette skal helseraadet gives anledning til at uttale sig.

§ 11. Saavel offentlige som private kloakker og avløpsrender skal holdes tilbørlig rene. Rengjøringen skal utføres paa en saadan tid og maate, at den volder de omboende mindst mulig uleilighet. Det optagne bundfald maa straks føres bort.

Hvis et kommunalt renholdsverk overtar rengjøringen av kloakker, skal denne utføres etter helseraadets forskrifter.

§ 12. Synkebrønder maa herefter bare indrettes med helseraadets samtykke, hvor ingen anden avledning kan opnaaes med rimelig bekostning. Enhver synkebrønd skal være forsynt med tætluttende lok og skal renses godt mindst 2 ganger i aaret.

Hvor anden avledning med rimelighet kan opnaaes, skal ældre synkebrønder kastes igjen.

Stillestaaende vand, sumper, brønder paa gaardspladser og under hus skal, naar helseraadet forlanger det, enten forsvarlig dræneres eller kastes igjen.

Kapitel IV.

O m p r i v e t e r , b i n g e r , u r i n a l e r o g a v f a l d s b e h o l d e r e .

§ 13. Ethvert bebodd hus og ethvert hus, hvor der stadig foregaar arbeidsvirksomhet, eller hvor et større antal mennesker samles eller færdes, skal ha priveter med mindst ett avlukke for hver 10de beboer, med mindre helseraadet anderledes paabyr.

I leiegaarder med mer end 4 familieleiligheter maa der mindst være ett privetrum for hver 2 familier. Priveterne skal være tilstrækkelig ventilert og saaledes beliggende og indrettet, at stank ikke kan utbrede sig til beboelsesrum, opbevarings- eller tillagningsrum for næringsmidler, til nabo, gate eller befærdet plads. De skal til enhver tid holdes rene og i god stand efter helseraadets nærmere bestemmelser.

I priveter maa kun føres flytende avfallsstoffe, ekskrementer og urin.

Priveterne skal som regel indredes som vandklosetter eller efter bettesystem. Privetbinger tillates kun benyttet med helseraadets samtykke.

Ønsker nogen huseier at indrette privet til utsprytning med vand, maa anlægget utføres efter de betingelser, som magistrat og formandskap opstiller, efterat helseraadet og bygningskommissionen har uttalt sig.

§ 14. Privetbinger og gjødselbeholdere skal tømmes saa ofte, som helseraadet til enhver tid bestemmer; de skal altid tømmes hver vaar inden 1ste juni.

§ 15. Helseraadet kan paalægge eieren av bygninger, hvor en større mængde mennesker bor eller jevnlig færdes, at indrette urinal, — dog bare der, hvor urinen kan ledes til kloak i lukket ledning. Urinalerne skal til enhver tid holdes rene, i alle tilfælde ved overrisling av vand.

§ 16. I enhver gaard skal der være mindst 2 beholdere, hvorav den ene skal opta almindelig avfall og søppel, og den anden aske og sot. Disse beholdere skal være tætte, skal ha tæt lok, være i god stand og i det mindste den ene for aske og sot være av zink eller jern.

Flytende avfall maa ikke slaaes i dem; de skal renses godt for hver gang de tømmes, saa at de ikke utbreder stank.

§ 17. Hvis et kommunalt renholdsverk blir oprettet, skal for de strøk, hvor verket overtar renovationen, priveter og avfallsbeholdere renses paa den maate, som helseraadet fastsætter.

§ 18. 1) For bortkjørsel av heste-, ko-, grisegjødsel eller anden bløt eller stinkende gjødsel eller andre stinkende stoffe maa altid brukes lukkede jernvogner.

Kasserne maa altid være tætte, de maa ikke fyldes saa meget, at noget spildes under kjørselen.

2) Gjødsellassene skal kjøres den korteste vei ut av byen, og det er forbudt under kjørselen paa byens grund at stanse med dem i kortere eller længere tid.

3) Fra 1ste mai til 1ste november skal tømning av priveter og bortkjøring av innehaldet etc. kun foregaa i tiden fra kl. 10 aften til kl. 5 morgen. Fra 1ste november til 1ste mai maa tømning av priveter kun foregaa i tiden fra kl. 6 efterm. til næste morgen kl. 6.

Kapitel V.

O m h u s d y r h o l d .

§ 19. Svinehold er forbudt inden de tættre bebyggede dele av byen og er ellers bare tillatt med helseraadets samtykke. Hvad der skal ansees som tættre bebygget del, avgjøres av helseraadet. I kjelderrum under vaaningshus er det ikke tillatt at holde fjerkræ eller kaniner uten helseraadets samtykke. For saadanne dyr skal opføres særskilte avlukker i gaardsrummene.

§ 20. Stald, fjøs o. lign. skal ha forneden tilgang av lys og luft og være saaledes beliggende og indrettet, at stank ikke kan utbrede sig til beboelsesrum, opbevarings- og tillagningsrum for næringsmidler, til nabo, gate eller befærdet stræk.

I eiendomme hvor der er stald, skal gaardspladsen holdes brolagt med huggen gatesten eller med et hermed jevngodt dække.

Hvor der til en eiendom hører fjøs, skal gaardspladsen rundt bingens uttaksaapning holdes brolagt i den utstrækning, som helseraadet i hvert enkelt tilfælde finder nødvendig.

Bingerne skal tømmes saa ofte, at de aldrig blir mer end $\frac{3}{4}$ fyldt; likesom privatbinger maa de tømmes hver vaar inden 1ste juni.

Hvis et kommunalt renholdsverk blir oprettet, skal bestemmelsen i § 17 ogsaa gjælde rengjøring av dyrestalder.

§ 21. Hvor trange gaardsrum, tæt bebyggelse eller andre sanitære forhold gjør kreaturhold betænkelig, kan helseraadet forby det. Kreaturhold kan ogsaa forbydes, dersom det viser sig, at mislig renhold eller vedlikehold ikke rettes efter en frist, som helseraadet fastsætter.

Kapitel VI.

S und h e t s f a r l i g e n æ r i n g s v e i e r .

§ 22. Enhver bedrift, hvis frembringelse eller avfall er ildelugtende eller farlig for sundheten, skal være underkastet helseraadets tilsyn og nærmere bestemmelser. Hertil regnes ogsaa slagterier, pølsefabrikker, hermetikfabrikker, fiskeutsalg og andre steder, hvor kjøt- og fiskevarer tillages i større mængder.

Oplag av kluter, ben, ildelugtende gjødningsstoffer o. lign. maa bare lægges der, hvor det tillates av helseraadet.

§ 23. For fabrikker, bruk og anlæg, som helseraadet anser farlige for arbeidernes eller omboendes sundhet, kan helseraadet foreskrive de fornødne forholdsregler i den utstrækning, som driftens natur tillater.

Kapitel VII.

T i l s y n m e d n æ r i n g s m i d l e r o g b r u k s g j e n s t a n d e .

§ 24.

1) For at hindre salg av skadelige nærings- eller udelsesmidler skal helseraadet jevnlig undersøke de fødevarer, som frembydes paa torg, i utsalg eller

bevertningssteder, og som findes i handlendes eller næringsdrivendes oplags- eller tillagningssteder.

Til dette øiemed kan helseraadet kræve uteleveret de nødvendige prøver, som, hvis det forlanges, betales med almindelig salgspris, dersom det ikke blir nødvendig at skride ind mot varen.

Findes skadelige nærings- eller nydelsesmidler, skal de efter beslutning av helseraadet skaffes bort, tilintetgjøres eller uskadeliggjøres paa anden maate paa vedkommende eiers bekostning.

2) Naar beslutning maa fattes straks, kan bedømmelse og i tilfælde konfiskation foretages af helseraads formand sammen med kjøtkontrolløren, eller en anden av helseraadet for tilfældet opnævnt sakkyndig.

Eieren kan dog kræve helseraads overskjøn, men da maa krav herom fremsættes straks.

3) Naar helseraadet — paa grund av varens oprindelse eller tillagningsmaate — finder grund til at frygte for, at den kan være sundhetsfarlig, kan det forby salget, hvis sælgeren ikke skaffer fyldestgjørende bevis for, at varen er ubedærvet, eller gjør saadan forandring ved tillagningsmaaten, som helseraadet finder betryggende.

4) Levnetsmidler maa ikke sælges, efterat de er kommet i forraadning, kjendelig for syn, lugt eller smak.

5) Nærings- og nydelsesmidler maa ikke for konservering eller av andre grunde tilsættes stoffe, som ansees skadelige for sundheten, eller som kan skjule, at vedkommende vare er bedærvet.

6) Helseraadet kan paaby avstængning, gjenkastning eller uskadeliggjørelse paa anden maate av brøder eller vanledninger, naar vandet menes at være farlig eller skadelig for mennesker og dyr.

§ 25.

1) Utsalgssteder og de handlendes og næringsdrivendes opbevarings- og tillagningssteder for kjøt, flesk, fersk fisk eller blod, for bakverk, smør og ost skal være rene, lyse, luftige og fri for støv og stank og maa ikke brukes til soverun. Næringsmidler av kjøt og fisk, fett og blod maa ikke opbevares sammen med varer, som kan gi dem usmak eller bedærve dem.

2) Dersom disse bestemmelser ikke overholdes, eller hvis stedet ellers av sanitære grunde findes usikkert til utsalg av næringsmidler eller enkelte sorter av saadanne, kan helseraadet forby saadant utsalg paa stedet, efterat der forgjæves er git advarsel med oplysning om de grunde, klagen er bygget paa.

3) Helseraadet kan midlertidig forby utsalg av næringsmidler, hvor tilstede værende smitsom sygdom kunde utbredes gjennem disse, og kan forby indførsel og utsalg av melk fra andre steder, hvor saadan sygdom er optraadt blandt mennesker eller dyr.

Under de samme forhold kan helseraadet midlertidig forby haandverksdrift, særlig saadan, hvor der forarbeides klær.

4) Fersk fisk, ferskt kjøt og flesk, brød og andet bakverk maa ikke føres gjennem gaterne eller sættes under aapen himmel uten at være tilstrækkelig tildekket, saa at varerne ikke utsættes for støv eller anden urenlighet eller for paavirkning av sol eller regn eller andet, som kan gjøre dem mindre tjenlige til menneskeføde. Ingen maa under transporten sitte paa varerne.

5) Alle kjøtvarer, der forsælges fra fast utsalgssted paa torvet, maa ordnes paa saadan maate, at kjøperne let kan overse varerne, saa enhver kan finde, hvad de ønsker uten at berøre kjønstykkerne.

Disse bestemmelser gjælder ogsaa torvene, saalangt det kan forenes med frembud og utsalg av varerne.

§ 26. Helseraadet skal paa samme maate som bestemt i § 24 kontrollere andre frembudte gjenstande, som i bruk kan bli farlige for helbreden, saasom tøier, tapeter, farvevarer, leketøi o. lign.

Findes de at indeholde giftige bestanddele, kan helseraadet efter omstændigheterne forby salget eller la dem skaffe bort, tilintetgjøre eller uskadeliggjøre paa anden maate paa vedkommendes bekostning.

Kapitel VIII.

Regler for diverse bedrifter, som ikke indgaar under fabrik-tilsynsloven.

§ 27.

Regler for melkeutsalg.

1) Melkeutsalg, som herefter aapnes, eller som gjenaapnes efter at ha været nedlagt, skal anmeldes og godtages av helseraadet. De skal som regel ha egen indgang fra gaten. Gulv, vægger, tak og disk i disse utsalg skal være i saadan stand, at de med lethet kan holdes rene.

2) Utsalgsrummet og de rum, som ved døraapning staar i forbindelse med dette, maa altid holdes omhyggelig rene, og de maa ikke benyttes som soverum eller kjokken.

Melk og fløte maa ikke opbevares sammen med varer, som kan gi dem usmak eller bedærve dem.

Hver dag efter endt arbeide maa gulvene vaskes. Vægger og tak maa i sin helhet rengjøres mindst hvert fjerdingaar, vinduer mindst hver uke.

Betjeningen i utsalget skal være iført rent, hvitt forklæ med brystsmek samt forærmer.

Spytteplakat skal være ophængt i lokalet.

3) Bruk av tobak er forbudt i utsalgsrummet.

4) Melk og fløte maa under transport og forhandling opbevares i rene og veltildækkede kar, og de benyttede maalekar maa være fuldstændig rene. Hvor nogen av disse kar er glasert eller fortinnet, maa glasur og fortinning være hel; ufortinnete jernkar maa ikke benyttes.

5) Kjøpere maa ikke tillates at smake paa varen uten ved at benytte prøvekar eller kar, som de selv bringer med sig, og varen maa da heldes op i disse; rester i prøvekarrene maa tømmes bort.

Is maa aldrig anbringes i melken for at gjøre den mere holdbar.

6) Utmaaling av melk og fløte maa ikke finde sted paa torv eller aapengate, i portrum eller i gaardsrum, uten hvor helseraadet finder de dertil anvendte apparater tilfredsstillende.

7) Et eksemplar av disse regler skal altid være opslaat i utsalgsrummet.

Lempninger i foranstaende regler kan dog ske efter helseraadets særskilte bestemmelser.

§ 28.

Regler for bakerier.

1) I bakerier og de rum, som staar i aapen forbindelse med dette, skal gulv, vægger og tak være i en saadan stand, at de med lethet kan holdes rene.

2) Hver dag efter endt arbeide maa gulvene omhyggelig skraper og vaskes.

Vægger og tak maa i sin helhet rengjøres mindst hvert fjerdingaar, vinduene mindst hver 14de dag. Under rengjøring maa intet bakverk opbevares der.

3) Bakeriet saavel som de rum, der staar i aapen forbindelse med dette, maa ikke benyttes som soverum, og der maa heller ikke findes i dem gjenstande, som ikke benyttes i bakeribedriften, og hvilke kan gi anledning til støv eller stank eller hindre rengjøring av rummet.

4) Baketraug og bord, surkasser samt andre gjenstande, der brukes til bakkningen, som hylder, fjæler, plater m. m., maa altid holdes omhyggelig rene. Smør, melk og andre stoffe, som benyttes til fremstilling av bakverk, maa opbevares i rene tildækkede kar.

Hvor nogen av disse kar er glasert eller fortinnet, maa glasur og fortinning være hel; jernkar maa ikke brukes.

De stoffe, som benyttes til strykning av bakverk, maa tillages bare for dagens bruk. Strykevisker bør ikke samtidig benyttes til forskjellige slags bakverk og maa gjøres rene i kokende vand hver dag.

5) Melsækker maa børstes og renses omhyggelig for smuds, før indholdet tømmes i baketrauget.

6) Hvor der er ilæg til bakeriovn, damp- eller vandkjel fra bakerummet, maa der ikke bringes ind i rummet mer kul og ved, end der trænges for dagen.

Kul skal opbevares i særskilte bokser eller kasser. Ved maa ikke ligge løst henslængt ut over gulvene. Aske og avfald skal før hver dag fjernes fra bakeriet.

7) Bruk av tobak er forbudt i bakeriet; likesaa er det forbudt at henlægge pipe, tobak eller fyrtikker paa saadanne steder, at bakervarerne derved kan forurennes.

8) Bakerne skal under sit arbeide ha en hel og ren dragt av hvitt lerret. Denne dragt maa ikke brukes utenfor bakerier, og den maa skiftes ren mindst én gang i uken.

9) I hvert bakeri skal der være indlagt vand og vask samt findes saape og rene haandklær, og bakerne skal vaske armer og hænder, før de begynder arbeidet.

10) Alt bakverk maa behandles renlig, og ved ombringelse til utsalg eller kunder skal det føres i tildækkede kurver eller vogner, som hver dag eftersees og renses.

11) Bakere, der lider av akute eller kroniske hudsygdomme paa hænder og armer, maa ikke anvendes i bakeriet. I andre smitsomme sygdomstilfælde kan helseraadet negte vedkommende at delta i arbeidet.

12) I bakeri- og konditoriutsalg skal der for publikum paa synlige steder være opslaat plakat om, at det er publikum forbudt at berøre andet bakverk end det, som vedkommende kjøper. Uvedkommende personer maa ikke opholde sig i bakeriet.

13) Et eksemplar av disse regler skal altid være opslaat i bakeriet.

§ 29.

Regler for slagterier og pølsemakerier:

1) Under slagting og under arbeide i pølsemakerier skal den størst mulige renlighet lagttages. I slagteriet skal det under kjøttets stivning være god gjennemtræk. Avfall av enhver art maa ikke kastes i bing, men skal henlægges i en tæt jernkasse med tæt lok, hvilken skal tømmes mindst 3 ganger i uken, og efter hver tømning skal den renses omhyggelig og desinficeres med klorkalk. Denne jernkasse maa ikke staa i selve slagteriet eller pølsemakeriet. Helseraadet kan dog paaby oftere tømning av kassen.

Dele av indvolder maa ikke forbli i slagteriet natten over,

2) I slagteriet og pølsemakeriet skal der være vandtæt, cementert gulv med avløp til kloak; vægger, tak, bord og disker skal være i en saadan stand, at de med lethet kan holdes rene.

Maskiner, slagteredskaper m. v. skal være saaledes anbragt, at de er let tilgjængelige ved helseraadets kontrol.

I disse lokaler maa der være indlagt baade vand og kloak.

3) Slagterier, pølsemakerier og utsalgssteder for kjøtvarer og de rum, som staar i aapen forbindelse med saadanne, maa altid holdes omhyggelig rene. Hver dag efter endt arbeide maa gulvene vaskes eller spyles. Vægger og tak maa i sin helhet rengjøres mindst hvert fjerdningaar, vinduene mindst hver 4de dag. Under rengjøring maa ingen kjøtvarer opbevares der.

Hvor kjøt kommer i berøring med væg eller stolper, maa disse vaskes hver dag. De kroker, som kjøttet hænges paa, skal værre fortinnet.

4) Alle de, som arbeider i slagterier, pølsemakerier eller utsalgssteder for kjøtvarer, i butikker, basarer eller paa torv, skal under sit arbeide ha en hel og ren dragt (forklæ med brystsmek og forærmer) av hvitt lerret. Denne dragt maa ikke brukes uten under deres arbeide med kjøtvarer, og den maa skiftes ren mindst 2 ganger i uken.

5) Bruk av tobak er forbudt i slagteriet som i pølsemakeriet.

6) I ethvert slagteri, pølsemakeri eller utsalgssted for kjøtvarer skal der være indlagt vask og findes saape og rene haandklær; alle de, som arbeider paa disse steder, skal vaske armer og hænder, før de begynder arbeidet.

7) Gjødselbingerne skal tømmes saa ofte, at enhver stank forhindres, dog mindst én gang i uken; de maa desinficeres efter hver tømning og forevrig saa ofte, som helseraadet forlanger.

8) Kjøt eller kjøtvarer maa ikke transportereres til torvene eller til andre utsalgssteder i urene vogner; til beskyttelse mot sol eller regn, mot støy eller anden forurensning skal de under transport være indpakket i rent lerret eller være dækket med rene pressenninger.

Ved ombæring til kunder skal varerne være anbragt i rene tildækkede traug eller kurver eller i lukkede vogner, i hvilket sidste tilfælde de maa være godt indpakket i sterkt papir eller lerret.

9) Utstullen av kjøt til smaasalg i butikker eller paa torv eller basarer maa ordnes paa en saadan maate, at kjøperne let kan overse varerne, likesom plakater om, at det er forbudt publikum at berøre andre kjøtvarer end dem, som enhver kjøper, skal være opslaat. For tillagning av pølser eller anden fersk kjøtspise maa bare benyttes kjøt, som er stemplet og godkjendt.

10) Kjøt, som blir kassert ved kjøtkontrollen, skal derved gjøres utjenlig til menneskeføde.

11) Et eksemplar av disse regler skal altid være opslaat i saavel slagteri som pølsemakeri.

Kapitel IX.

§ 30.

Regler for skomakerverksteder, som ikke indgaar under fabriktilsynsloven.

1) Ethvert skomakerverksted skal ha et kubikindhold av mindst 10 m.³ for hver person, som til stadighet opholder sig i rummet, og hvor det benyttes av mer end én person, maa det være forsynt med mindst 1 -- en -- luftventil.

Gulv, vægger og tak skal være i en saadan stand, at de med lethet kan holdes rene.

2) Gulvet skal vaskes mindst hver anden dag, og paa de andre arbeidsdage i uken skal det dynkes og feies mindst én gang om dagen. Al rengjøring maa utføres om aftenen, etterat arbeidet er slut. Benyttes verkstedet ogsaa som soverum, skal gulvet vaskes hver dag.

Vægger og tak maa i sin helhet rengjøres mindst hvert halvaar, vinduene mindst hver uke.

3) Efter vaskning eller feining av gulvet skal avfaldet fjernes fra verkstedet. Brænding av læravfall tillates ikke.

4) Verkstedet skal luftes godt ut mindst én gang hver dag — morgen eller aften — og, hvis det er beleilig, ogsaa i middagsstunden.

Benyttes verkstedet ogsaa som soverum, maa det luftes ut baade om morgen og om aftenen.

5) Kul og ved skal opbevares i særskilte bokser eller kasser; aske og andet avfald fra ovnen skal hver morgen bringes ut av verkstedet.

6) Skotøi, som er indlevert til reparation, skal opbevares i en kasse, forsynt med lok; kassen maa gjøres ren mindst én gang hver uke.

7) Vand til bløtning av lær skal skiftes hver aften, og karret maa samtidig gjøres rent.

8) Der maa ikke spyttet paa gulvet. I ethvert rum maa der være et tilstrækkelig antal spyttebakker, hvori er fyldt sand eller sagmug; de maa gjøresrene hver dag.

9) I ethvert skomakerverksted skal der være vaskevandstel med saape og rene haandklær, og de i verkstedet sysselsatte maa vaske sine hænder, før de begynder arbeidet samt før maaltidene.

10) Et eksemplar av disse regler skal findes opslaat i ethvert av skomakerverkstedets rum.

§ 31.

Regler for skrædder- og verksteder og systuer, som ikke indgaaer under fabriktilsynsloven.

1) Ethvert skrædderverksted og enhver systue skal ha et kubikindhold av mindst 10 m.³ for hver person, som til stadighet opholder sig i rummet og, hvor det benyttes av mer end én person, maa det være forsynt med mindst 1 — en — luftventil. Gulv, vægger og tak skal være i en saadan stand, at de med lethet kan holdes rene.

2) Gulvet skal vaskes hver dag, vægger og tak maa i sin helhet rengjøres mindst hvert halvaar; vinduene mindst hver maaned.

3) Før vaskning av gulvet samles avklip, som kan brukes, i sækker eller kasser og fjernes fra verkstedet saa snart som mulig; andet avfald skal straks efter rengjøringen bringes ut av verkstedet eller brændes paa stedet.

4) Verkstedet eller systuen skal luftes godt ut mindst én gang hver dag — morgen eller aften og, hvis det er beleilig, ogsaa i middagsstunden. Benyttes verkstedet eller systuen ogsaa som soverum, maa der luftes ut baade om morgen og om aftenen.

5) Kul og ved skal opbevares i særskilte bokser eller kasser; aske eller andet avfald fra ovnen skal hver morgen bringes ut av verkstedet eller systuen.

6) Til dampning skal der altid brukes rent vand, og til dynkning under presning maa benyttes dusj-apparat eller svamp.

7) Der maa ikke spyttet paa gulvet. I ethvert rum maa der være et tilstrækkelig antal spyttebakker, hvori er fyldt sand eller sagmug; de maa gjøresrene hver dag.

8) I ethvert skrädderverksted og systue skal der være vaskevandstel med saape og rene haandklær, og de i verkstedet eller systuen sysselsatte maa vaske sine hænder, før de begynder arbeidet og før maaltidene.

9) Et eksemplar av disse regler skal findes opslaat i ethvert skrädderverksted eller systues rum.

§ 32.

Regler for bokbinderier, boktrykkerier og dermed beslagte bedrifter.

1) Ethvert boktrykkeri og bokbinderiverksted eller verksted for lignende bedrift skal ha et kubikindhold af mindst 10 m.³ for hver person, der til stadighet opholder sig i rummet.

2) Avfald fra bedriften paa gulv og arbeidsbord skal fjernes fra arbeidsrummene hver dag efter arbeidets slutning; forsaavidt avfaldet opfanges i dertil bestemte kasser, tømmes disse, naar de er fulde. Efter avfaldets fjernelse vaskes gulvet. Gulv og arbeidsbord vaskes med varmt vand og saape eller lut mindst én gang i uken, hvorunder al smuds og spild af tryksvært, lim, klister m. m. omhyggelig fjernes. Saantidig avtørres med en fugtig klut støv og smuds af vinduespostene, reoler, bænker, varmerør m. m. Vinduer pudses rene, og vinduesposter vaskes mindst én gang om maaneden. Hovedrengjøring med vaskning av tak og vægger utføres 2 ganger om aaret, ved paasketid og om høsten. Kalkede eller gipsede tak hvittes mindst én gang om aaret.

3) I middagsstunden og efter endt arbeide om aftenen skal arbeidsrummene fuldstændig utluftes.

Under middagshvilen maa arbeiderne ikke opholde sig i arbeidsrummene.

4) Paa gulvet maa der ikke spyttes. Der skal findes et tilstrækkelig antal spyttebakker, som maa tømmes og renses hver dag.

5) I ethvert verksted skal der findes vand, vask samt haandklær og saape i tilstrækkelig mængde og antal, saa der er let adgang til at vaske sig.

6) Et eksemplar av disse regler skal findes opslaat i ethvert boktrykkeris, bokbinderis eller lignende bedrifts rum.

§ 33.

Regler for guldsmedverksteder.

1) Ethvert guldsmedverksted skal ha et kubikindhold af mindst 10 m.³ for hver person, som til stadighet opholder sig i rummet.

2) Hver virkedag skal gulvene i arbeidsrummene vaskes; mindst hver 14de dag skal gulvene skures, vinduene pudses, vinduesposter, reoler, bord, avtræks-hætter m. m. avtørres med en vaat klut. 2 ganger om aaret efter helseraadets nærmere bestemmelse skal der foretages hovedrengjøring.

3) I middagsstunden og efter endt arbeide om aftenen skal arbeidsrummene fuldstændig utluftes.

Under middagshvilen maa arbeiderne ikke opholde sig i arbeidsrummene.

4) Paa gulvene maa der ikke spyttes. Der skal findes et tilstrækkelig antal spyttebakker, som maa tømmes og renses daglig.

5) I ethvert arbeidsrum skal der være haandklær og saape og let adgang til rent vand. Enhver arbeider skal vaske sig, forinden han (hun) spiser eller begir sig til sit hjem.

6) Et eksemplar av disse regler skal findes opslaat i ethvert guldsmedverksted.

§ 34.

Regler for barberstuer.

1) I barberstuen med tilhørende rum maa ikke opbevares gjenstande, som er bedriften uvedkommende eller kan hindre renhold, utbrede stank eller lignende. Alle bruksgjenstande, saasom stoler, bord, speil, hylder, haandklær m. m., maa altid holdes i ren og proper stand.

2) Ved barbering maa der for hver kunde brukes renvasket serviet og ren bedækning over nakkepute.

3) Barbervandet maa tappes, skjækkes eller øses i barberkoppen, der saavel som kosten, hvor saadan brukes, maa omhyggelig rengjøres i kokende vand for hver kunde. Indsaapning bør helst ske med haanden.

4) Alunsten eller lignende maa skylles ren, før den brukes. Fælles pudderkvaster maa ikke benyttes, men man skal bruke en klype renset bomuld, et stykke vat eller lignende, som kun benyttes én gang.

5) Ved klipning bør der mellem halsen og kappen anvendes en halsstrimmel av silkepapir eller vat, som kun brukes én gang. Kappen bør vaskes mindst hver uke.

6) Klippemaskiner, sakser og kniver maa tørres omhyggelig av for hver kunde. Kammer og børster maa avtørres, bankes og renses for hver kunde og vaskes hver dag — helst om aftenen — i salmiakspiritus og vand (25 à 30 draaper i 200 à 300 gram vand). Utenfor bruk skal de opbevares i salmiakvand. Maskinbørster skal ikke brukes.

7) I barberstuen med tilhørende rum maa hovedrengjøring utføres 2 ganger om aaret, gulvet vaskes hver dag, konsoler, hylder, bord m. m. tørres rene hver dag, samt avfall fra bedriften, som haar, saapeskum fjernes hver dag. Saavel rene som skidne servietter, kapper, haandklær m. m. maa opbevares paa hensigtsmæssig maate. Der maa anbringes det fornødne antal spyttebakker, som tømmes og renses hver dag.

8) Barberstuer skal grundig utluftes flere ganger om dagen.

9) Barbererne skal iagttå omhyggelig personlig renhold, barber- og indsaapningsgut skal vaske sine hænder efter hver kundes betjening. De maa under arbeidet være iført en ren, hvid jakke eller frakke, som skal skiftes mindst hver uke.

10) Kunder med utslet eller mistænkelig haarovfald, som kan befrygtes at være smitsom, maa enten betjenes med sine egne redskaper, eller de benyttede redskaper maa utkokes eller betryggende desinficeres, før de benyttes til andre.

11) Aapning eller flytning av barberstuer maa anmeldes for helseraadet.

12) Et eksemplar av disse regler skal findes opslaat i enhver barberstue.

Kapitel X.

Forholdsregler ved sygdom og dødsfald.

§ 35. Enhver praktiserende læge paa Notodden skal ved hver maaneds utgang sende helseraadet opgave over de tilfælde av epidemiske og smitsomme sygdomme, som han har behandlet i den forløpne maaned samt indsende melding om dødsaarsaken ved hvert dødsfald i hans praksis, alt efter helseraadets skemaer.

Helseraadet kan paalægge de praktiserende læger at sende daglige eller ukentlige opgaver over iagttagne tilfælde av enkelte sygdomme, hvis utbredning menes at være av særlig vigtighed at kontrolere. Men ethvert tilfælde av pest, kolera, kopper, eksantematisk tyfus, tyfoidfeber, blodgang, difteri, skarlagensfeber, barselfeber, epidemisk cerebrospinalmeningit og poliomyelit og de første tilfælde av

enhver indført sygdom skal straks meldes for helseraadet av den tilkaldte læge efter dets vedtagne skema.

Ved beslutning av helseraadet kan dette paabud ogsaa utvides til at gjælde andre smitsomme sygdomme. Enhver læge, der behandler en tuberkulosesyk, eller den syke selv eller vedkommendes verksfolk, har at avgive meddelelse til helseraadets ordfører, naar patienten forandrer bopæl.

§ 36. Ethvert alvorligere sygdomstilfælde, som er frembragt ved eller gir mistanke om at være frembragt ved nydelse af bedærvede eller forfalskede næringsmidler eller ved benyttelse av gjenstande, som indeholder giftige eller farlige bestanddele, skal av den tilkaldte læge uten ophold meldes for helseraadet med underretning om den formodede sygdomsaarsak og andre fornødne oplysninger.

Det samme gjælder om sanitære misligheter, som menes at staa i forbindelse med eller kunne gi anledning til sygdom.

§ 37. Ved sygdomstilfælde, som indtræffer blandt reisende i hoteller, losjhuis o. lign., skal vedkommende vert tilkalde læge, der, hvis han anser sygdommen for at være av smitsom art, derom uten ophold skal underrette helseraadet.

§ 38. For ethvert fartøi, som kommer indenfor havnedistriktet med nogen syk mand ombord, skal melding straks gives til helseraadets ordfører om sygdommen, saavidt mulig med oplysning om dens art. Iøvrig er fartøier, som ligger indenfor Notoddens havnedistrikts, saavelsom deres besætning underkastet helse-raadets bestemmelser med hensyn til sundhetsforhold.

§ 39. Om ethvert dødsfald paa byens grund eller inden dens havnedistrikts maa før begravelsen skaffes tilveie en melding, skrevet av en eksaminert læge efter et bestemt skema. Denne melding sendes sognepresten, som straks sender den til helseraadet.

§ 40. Helseraadet eller formanden paa dets vegne kan beordre lik bragt til likkapel, naar det findes utilraadelig at la det ligge i hjemmet paa grund av dødsaarsaken, lokalets beskaffenhet eller andre sanitære hensyn.

Kapitel XI.

A l m i n d e l i g e b e s t e m m e l s e r .

§ 41. Helseraadet kan efter andragende fra vedkommende dispensere fra §§ 2, 13, 16 og 20 i sundhetsvedtægtene, enten alle eller enkelte av dem, hvor det gjælder dele av byens marker, som den ikke anser for at være tætttere bebygget.

Endvidere kan magistrat og formandskap efter anbefaling av helseraadet i enkelte tilfælde meddele dispensation ogsaa fra andre bestemmelser i nærværende forskrifter, naar dette av særlige grunde ansees paakrævet.

§ 42. Hus- og grundeiere er personlig ansvarlige for, at alle de pligter opfyldes, som disse sundhetsvedtægter paalægger dem, og skal ikke kunne undskydde sig med forsommelse fra sine folks eller leieres side.

Er eieren ikke bosat i byen, maa han for politiet opgi en stedfortræder, som paa hans vegne skal sørge for, at disse pligter opfyldes.

Forsømmes disse, blir ansvaret dog hvilende paa eieren, medmindre politiet er gaat ind paa, at ansvaret skal bæres av en stedfortræder, og denne har erklært sig villig. Denne indrømmelse kan dog naarsomhelst tages tilbake av politiet.

Ogsaa eiere, som er bosat her i byen, kan paa samme maate og med samme virkning opgi en stedfortræder, dersom de selv vanskelig kan paase, at deres pligter opfyldes.

§ 43. Undlater nogen inden den frist, som sættes av helseraadet eller av formanden paa dets vegne, at utføre noget, som paahyiler ham efter disse sund-

hetsvedtægter eller helseraadets lovlige beslutninger, kan helseraadet la utføre baade dette, og hvad der ellers er nødvendig for at hindre, at forsommelsen volder skade.

Den skyldige maa selv utrede omkostningerne ved dette og ved forfeininger, som træffes for at hindre forberedte eller stanse endnu ikke fuldførte handlinger, som strider mot disse sundhetsvedtægter eller helseraadets lovlige beslutninger eller for at rydde bort ulempen, som er frembragt ved brud paa dem.

§ 44. Et eksemplar av disse sundhetsvedtægter skal straks omdeles til enhver hus- eller grundeier i byen. Saadan omdeling maa senere gjentages hvert 5te aar.

Er der i mellemtíden gjort ændringer i sundhetsvedtægtene, eller har helseraadet i medhold av disse regler ændret ældre eller fremsat nye paabud, maa disse indtages eller vedlægges.

§ 45. Overtrædelse av disse sundhetsvedtægter eller bestemmelser, som helseraadet fatter i medhold av disse regler, straffes efter den almindelige borgerlige straffelov.

§ 46. Ovenstaaende sundhetsvedtægter træder i kraft, naar de har faat kongelig stadfæstelse og er behørig bekjendtgjort.

Gulens herred.

(Kongelig resolution av 3die juli).

Tillægget er saalydende:

1. Spytning paa gulvet er forbudt. Der maa altid findes et passende antal spyttebakker, og disse maa rengjøres hver dag. Tydelige plakater om spytteforbudet skal være opslaat saaledes, at de let kan sees.
2. Gulvet maa grundig vaskes mindst 2 ganger om uken. Hver dag forøvrig skal gulvet avstøves med en vaat klut eller med lime eller kost, efter at det først er overdynket med vand. Tør feining tillates ikke.
3. Matvarer og alle spiselige saker maa ikke forurenses. Saadanne varer skal opbevares i lukket skap eller beholdere med lok paa.
4. Aviser og andet brukt papir maa ikke benyttes til indpakning av varer.

Meløy herred.

(Kongelig resolution av 11te august).

1. Ved opførelse eller flytning av beboelseshus skal, før arbeidet begynder, anmeldelse ske til helseraadet.
2. Ved opførelse eller flytning av husbygninger skal iagttages:
 - a. Fra beboelseshus til stald, fjøs, grisehus, laave eller privat maa avstanden være mindst 10 meter.
 - b. Al muldjord maa fjernes fra grunden for beboelseshuset og grunden tilstrækkelig avgrøftes.
 - c. Der maa være grundmur av graasten, mindst 30 cm. høi.
 - d. Beboelsesværelserne skal ha en høide av mindst 2,25 meter; gulvet i første etage maa under beboelsesværelserne være dobbelt, med tør fyld imellem. — Ethvert beboelsesværelse maa være forsynt med slavgindu.

3. Benyttes kokeovn i beboelsesværelserne, maa denne være forsynt med en indretning til at opfange og bortlede den ved kokningen opstaaede damp.
4. Tunet omkring beboelseshus maa avgrøftes, saa det holdes tørt.
5. Ved ethvert beboelseshus skal findes et privet. — Dette maa ikke ligge beboelseshus, vei, brønd eller vandindtak nærmere end 10 meter, og det maa anbringes saaledes, at der ikke sker tilsig fra privetet til nogen af disse steder. — Bingen maa tømmes saa ofte, at ikke overfyldning finder sted, og mindst 1 gang aarlig. — Indholdet skal ofte overdækkes med torvstrø, sagflis, aske eller lignende. — Der maa findes et fuldt avdelt rum som privet for hver 20 personer, som bebor huset.
6. Kjøkkenavfall, feiskarn og andre urenligheter fra husene maa henkastes paa dertil indrettet søppelhaug, som ikke maa ligge beboelseshus, vei, brønd eller vandindtak nærmere end 10 meter, og der maa sørges for, at der fra søppelhaugen ikke sker tilsig til ovennævnte steder. — I tættere bebygget strøk skal findes lukket søppelkasse.
7. Hester, kjør, griser, sauер, gjeter og fjærkræ maa ikke huses i eller under beboelsesrum og heller ikke i rum, som har væg eller tak fælles med vaaningshus eller opbevaringshus for matvarer.
8. Brønd eller opkomme, hvorfra takes vand til husholdningen, maa ikke ved vask eller paa nogensomhelst anden maate forurenses. — Det samme gjælder bæk eller elv, medmindre forurensningen sker nedenfor det sted, hvorfra vandhentningen sker. — Enhver brønd maa være overbygget og dertil ombygget med sten, ler og torv, saa overvand ikke kan rende ned. — Mindst en gang aarlig og ellers, naar helseraadet kræver det, skal brønden tømmes og renses.
9. Avfald efter slagtning eller sløining av fisk nedgraves eller bringes i fjæren under flomaal.
10. Rum, som er blit benyttet av folk med smitsom sygdom, maa ikke benyttes av andre, før de er renset efter helseraadets forskrifter. — Seng- eller gangklær efter saadanne personer maa ikke avhændes eller overlates andre til bruk, før de er blit renset efter nærmere bestemmelse av helseraadet.
11. Melk maa saayidt mulig ikke opbevares i beboelsesrum eller soverum. — I tilfælde den opbevares paa disse steder, skal den opbevares i lukket skap eller i ethvert fald paa hylder med forhæng for.
12. I den tid, der avholdes skole, maa skolehusene ikke benyttes til skolen uvedkommende møter, uten at tilladelse for hver gang er indhentet fra skolestyrets formand. — Efter hvert saadant møte maa skolehuset straks tilbørlig rengjøres saaledes, at det er tørt og godt utluftet, til det paany skal benyttes til skole.
13. Det er forbudt at spytte paa gulvet i butikker. — Der skal være anbragt et tilstrækkelig antal spyttebakker, som rengjøres hver dag, lokalet har været i bruk.
14. Butik eller rum, hvorfra der sælges nærings- eller nydelsesmidler, maa ikke benyttes som soverum eller med dør eller aapning staar i direkte forbindelse med saadant. — De maa holdes rene, godt luftet og fri for støv og stank. — Handlende maa ikke indpakke mat eller nydelsesmidler i avispaper eiler urent papir.
15. Bedrifter som ved avfald, støv, stank eller paa anden maate kan være skadelig for omboendes sundhet, skal ufortøvet adlyde de paabud, som helseraadet finder det nødvendig at gi til forebyggelse av sanitære ulemper.
16. Bedærvede og for sundheten skadelige fødemidler maa ikke utsælges; heller ikke andre for sundheten skadelige bruksgjenstande, tapeter, tøier og lignende, som maatte indeholde giftige bestanddele, og kan saadant av helse-

raates paabydes tilintetgjort uten erstatning. — Prøven maa paa forlangende overlates helseraadet til undersøkelse.

17. Anlæg av bakeri eller slagteri skal anmeldes for helseraadet. — De skal være forsynt med cementguly og glatte, vaskbare vægger og tak, være lyse og luftige og holdes rene for støv og stank.
18. Helseraadet kan forby bruk av boliger, offentlige lokaler og arbeidsrum, som ved mangel paa tilstrækkelig lys og luft, ved urenighet, fugtighet eller overfyldning av mennesker eller paa anden maate findes skadelige for sundheten, — indtil manglerne er avhjulpet.
19. Personer fra fremmede kommuner maa ikke mottages i forpleining inden herredet, medmindre de er forsynt med lægeattest for, at de ikke lider av smitsom sygdom.
20. Farteier, som henligger inden herredet, og deres besætning er med hensyn til sundhetsforholdene ombord underkastet helseraadets bestemmelser.
21. Saafremt nogen undlater at efterkomme foranstaende bestemmelser eller andre av helseraadet lovlige fattede beslutninger, kan helseraadet lade det fornødne utføre paa vedkommendes regning. — Hvor der er tvil om, hvem der skal utføre helseraadets paabud, har helseraadet at henholde sig til eieren av det hus, grund eller gjenstand, hvor misligheten er paaavist.
22. Det paaligger ethvert medlem av helseraadet at paase, at foranstaende bestemmelser blir overholdt samt at anmelder overtrædelser til helseraadets ordfører, som i tilfælde skal gjøre anmeldelse til politiet.
23. Hvor forholdene paakræver det, kan helseraadet indrømme avvikeler fra disse regler.

Hetlands herred.

(Kongelig resolution av 11te august).

Bedærvede fødemidler maa ikke sælges som menneskeføde. Bruksgjenstande, som er skadelige for sundheten derved, at de indeholder giftige bestanddele, maa ikke forhandles; heller ikke nærings- eller nydelsesmidler, som for konservering eller av andre grunde er tilsat stoffe, som ansees skadelige for sundheten, eller som kan skjule, at vedkommende vare er bedærvet. Av de foran nævnte varer og gjenstande kan helseraadet forlange prøver utleverert.

Stor-Elvedalens herred.

(Kongelig resolution av 11te august).

Tillægget er saalydende:

Skogskoier skal ha tætte vægger og tak. Naar de opføres av tømmer, skal dette laftes og forsynes med mindst 5 cm.s meddrag samt mose anbringes mellem stokkene.

Takene paa koier skal dækkes med et jordlag av mindst 10 cm s tykkelse og under jordlaget anbringes næver eller andet tæt underlag samt vartak over jordtaket.

Koier, hvori anbringes ovn eller komfyr, skal ha en heide av mindst 2 meter optil jevnvæg og være forsynt med vindu samt tilstrækkelig ventilation.

Koier uten meddrag og jordtak, opført før disse bestemmelser ikrafttræden, skal, forsaavd de beboes efter 1ste november, forsynes med jordtak som foran beskrevet og væggene forsvarlig tættes med mose, fastholdt med paaspikret ræie e. l.

Herøy herred.

(Kongelig resolution av 15de august).

Tillægget er saalydende:

§ 1. I enhver rorbod skal der i det til beboelsæ bestemte rum sørges for tilstrækkelig luftcirculation ved slagvindu, trækpiper eller luke i væggen. Spyttbakker skal findes i hver bod.

§ 2. I rorboder skal der ikke indtages flere personer end 1 — en — for hver 5 — fem — kubikmeter rum, boden indeholder. Herfra kan helseradet, saafremt fiskerierne paakræver det, gjøre undtagelse. Rumnets kubikindhold samt angivelse av det høiest tillatte antal beboere skal males utenpaa døren til hvert rum.

§ 3. Alt slag og avfald ved tilvirkingen av fisk maa straks kastes i sjøen utenfor fjærmaal, hvis det ikke skal benyttes til gjødning, i hvilket fald det straks henlægges i den almindelige gjødseldynge. Alt smuds og opnop fra rorboderne skal kastes i sjøen og ikke skuffles ned under gulvet.

§ 4. Gulvet i rorboderne skal rengjøres saa ofte som mulig, mindst en gang ukentlig. Hovedsmændene gjøres ansvarlige for, at § 3 og 4 efterkommes.

§ 5. Efter sommerfiskets avslutning skal eierne sørge for, at boderne utluftes og rengjøres (sengesteder, gulv og vægger vaskes med kokende 2 pct. lysol-vand), og al urenlighet utenfor rorboderne bortskaffes.

§ 6. Rundt omkring brøndene skal der iagttages den allerstørste forsigtighet ved vandtakningen, saa at vandet ikke forurenses. Fiskeavfall maa ikke lægges i brøndens nærhet.

§ 7. Helseraads medlemmer og den fungerende fiskerilæge har at paase, at disse forskrifter overholdes og i fornødent fald melde overtrædelse til helseraads formand, der, om fornødiges, skal bevirke dem paatalt efter loven.

§ 8. Det paalægges rorbodeierne at anskaffe privat til hver rorbod; tömning og renhold av priveterne er hovedsmændene ansvarlige for.

Horg herred.

(Kongelig resolution av 15de august).

Almindelige sundhedsforskrifter.

§ 1. Den, der foretar flytning eller nybygning av vaaningshus, skal derom avgå anmeldelse til nærmeste helseraadsmedlem, før arbeidet paabegyndes, og følgende regler iagttages:

- Tomten skal avgrovtes og tørlægges, hvis dette er nødvendig, og matjorden skal fjernes.

- b) Grundmuren skal være mindst 0,30 m. høi og forsynt med tilstrækkelige trækkanaler.
- c) Der maa mindst være 1 (et) vindu i ethvert værelse, der kan aapnes, og værelsets høide mindst $2\frac{1}{4}$ m., — kyvistværelser herfra undtagt.
- d) Gulvet i nederste etage skal være solid og trækfrit, lagt dobbelt med tør fyld imellem.
- e) Komfyri beboelsesværelse maa være forsynt med damphætte.

§ 2. Huset maa ikke ligge nærmere fjøset, stald eller privet end 5 m. og saaledes, at avsig fra disse til huset ikke kan ske.

§ 3. Hvis melk eller andre matvarer ikke opbevares i særskilte rum, maa de anbringes i skap eller hylder, med tætte forhæng.

§ 4. Skyllevand, avfaldsdynge eller gjødsel maa ikke anbringes saaledes, at tilsig til huset kan ske. Bygjødsel (privetgjødsel) maa ikke oplægges til lagning saa nær beboelseshus, at den generer.

§ 5. Finder helseraadet beboelsesrum sundhetsskadelig av en eller anden grund, kan det forby sammes bruk, indtil manglene er rettet.

§ 6.

- a) Sundhetsskadelige og bedærvede fødemidler maa ikke utsælges undtagen til gjødning.
- b) Helseraadet kan til enhver tid forlange sig prøver av fødemidler overlatt til undersøkelse og, i tilfælde de findes skadelige, besørge saadanne varer tilintetgjort eller paa anden maate uskadeliggjort for vedkommende sælgers regning. Dette gjælder ogsaa bruksgjenstande, som ved at indeholde giftige bestanddele kan være sundhetsfarlige, saasom tøjer, tapeter, leketøi eller lignende. Hvor ingen opsættelse taales, kan salg av saadanne varer foreløbig stanses av formanden eller af 2 andre av helseraadets medlemmer. Denne foranstaltung maa dog approberes i første møte av helseraadet.
- c) Handelsmænd, som sælger matvarer, maa ikke benytte avisier eller brukt papir til indpakning av saadanne varer. Ethvert saadant utsalgssted skal være forsynt med vaskestel, rent vand og rene haandklær til rensning af hænderne, naar matvarer behandles. Vegtredskaper og hulmaal, hylder og disk, som kommer i berøring med matvarer, maa til enhver tid holdes rene. Matvarer paa handelssteder skal, hvor det lar sig gjøre, opbevares i lukkede skap eller skuffer. Avstøvning af saadanne utsalgssteder skal ske med kluter avvrid i rent vand.
- d) Bakerier, slagterier, meierier og andre produktionssteder for matvarer skal til enhver tid staa under helseraadets kontrol, og eieren skal være forpligtet til uopholdelig at utføre de paalæg, som helseraadet maatte finde nødvendige til forhindring av, at matvarerne forurenses og bedærvses.

§ 7. Til hvert hus skal høre vandhus (privet), der tømmes og paafyldes med jord eller kalk mindst 2 ganger aarlig eller saa ofte, som helseraadet paabyr.

§ 8. Brønd, bæk eller opkomme, hvorfra mat eller drikkevand tages, maa ikke forurenses, og vask eller tilsig fra anden urenighet ikke finde sted undtagen nedenfor vandindtaket.

§ 9. Enhver bedrift, hvorved paatagelige sanitære misligheter kan befrygtes for arbeiderne eller de omboende, skal kontrolleres af helseraadet.

§ 10. Bohave, gang- eller sengklær samt bruksgjenstande, der er benyttet av personer med smitsom sygdom, maa ikke brukes eller avhændes, før de er renset efter helseraadets foranstaltung.

§ 11. Ved tæringssykes flytning skal anmeldelse ske til helseraadets ordfører. Meddelelsespligten paahviler saavel den huseier, hvorfra som den huseier, hvortil den syke flytter.

§ 12. Personer fra fremmede kommuner maa ikke mottages til forpleining inden herredet, medmindre de er forsynt med lægeattest for, at de ikke lider av akut smitsom sygdom.

§ 13. Hvor det findes paakrævet af forholdene, kan helseraadet tilstede avvikeler fra ovenstaende vedtægter.

§ 14. Overtrædelser av disse vedtægter anmeldes gjennem medlemmer av helseraadet til formanden, der, om fornødiges, besørger paatale efter loven.

Forskrifter til forebyggelse av ondartede, smitsomme sygdommes utbredelse.

§ 1. Ved optræden af sygdomstilfælde, som der kan være grund til at tro er af ondaretet smitsom beskaffenhet, skal den husbonde eller husfar, som har at gjøre anmeldelse derom overensstemmende med § 14 i lov om sundhetskommisioner m. v. av 16de mai 1860, tillike straks dra omsorg for betryggende avsondring, saavidt som omstændigheterne tillater. Avsondringen maa omfatte ikke alene den syke selv, men ogsaa den eller dem, som pleier den syke, samt sengklær, gangklær og andre bruksgjenstande, som de benytter, eller som den syke har benyttet de nærmeste dage forut for sygdommens utbrud. Fødevarer maa ikke opbevares i det rum, hvori den syke opholder sig.

§ 2. Indtil læge er kommet tilstede og har meddelt nærmere forskrifter, maa samkvem mellem det sted, hvor sygdommen er optraadt og andre steder, indskrænkes til det mindst mulige — navnlig maa personer, der hører til samme husstand som den syke, ikke uten nødvendighet delta i møter eller sammenkomster av et større antal mennesker. Uvedkommende personer maa ikke tilstedes adgang til det rum, hvori den syke opholder sig.

Sammenkomster i selskabelig eller andet øiemed, der ikke er uopsættelige, maa ikke avholdes i det smittede hus eller paa dets gaardsplads.

§ 3. Naar læge er kommet tilstede, kan han foreløbig træffe de anordninger og forføininger med hensyn til avsoudring af den syke og hans omgivelser og med hensyn til rensning af sykeværelset og de under sygdommen benyttede gjenstande, som sygdommens beskaffenhet paakræver og omstændigheterne tillater.

Det maa overlates til lægens skjøn efter omstændigheterne at meddele forskrifterne i skriftlig form. De maa i hvert fald nære efterkommes og er gjældende, indtil de tilbakekaldes af lægen selv eller ophæves af helseraadet eller dets ordfører.

§ 4. Forsaavidt der leveres melk eller andre fødemidler til salg fra det sted, hvor sygdommen er optraadt, maa dette ophøre, indtil tilladelse er meddelt av den tilkaldte læge.

§ 5. Barn fra den husstand, hvor sygdommen er optraadt, maa ikke seke skole, forinden tilladelse er meddelt af den tilkaldte læge. Forsaavidt sygdommen er optraadt i lærerens husstand, og han bor i samme hus, hvor skolen holdes, maa denne lukkes, indtil lægen har avgitt nærmere bestemmelse.

§ 6. Saasnart meddelelse om det indtrufne sygdomstilfælde og de i anledning av samme trufne forføininger er indlepet til helseraadets ordfører, har denne at træffe de videre forføininger, som efter tilfældets beskaffenhet er fornødne.

§ 7. Overtrædelse av bestemmelserne i foranstaende paragraffer eller av de med hjemmel av samme givne forskrifter straffes efter den til enhver tid gjældende lovgivning.

Strandvik herred.

(Kongelig resolution av 15de august).

Tillægget er saalydende:

1. I butik eller rum, hvor næringsmidler tilberedes eller sælges, maa iagttages den største renlighet for at forhindre forurensning med støv eller lignende.
2. Gulvet skal vaskes hver dag; det maa ikke feies, uten at man først har skvættet vand paa det. Storvask skal utføres mindst 1 gang aarlig.
3. I hver butik skal forefindes et tilstrækkelig antal spyttebakker, som skal rengjøres hver dag. Betjeningen skal ha anledning til at vaske sig i rent vand og i bakerier og slagterier være iført ren, hvit overklædning.
4. Den, som handler med matvarer, skal paase, at varerne er rene. Matvarerne skal ligge i skap eller hylder med tætte dører eller forhæng. De maa ikke opbevares sammen med varer, som kan bibringe dem lugt eller smak.
5. Utsalgs- og opbevaringssteder for næringsmidler maa ikke benyttes til soverum eller kjøkken.
6. Handlende maa ikke inpakke matvarer i aviser eller urent papir.
7. Anlæg og reparationer av bakeri og slagteri skal anmeldes til helseraadet paa forhaand. Alle bakerier og slagterier skal ha cementert gulv og oljede eller oljemalte vægger og dører. De skal være lyse og rene og stadig holdes fri for støv og smuds. Gulvet skal spyles hver dag efter avbenyttelsen og avfald fjernes straks.
8. Næringsbruk og bedrifter, som medfører for helsen skadelige utdunstninger eller forurensninger, skal være underlagt helseraadets tilsyn, og skal vedkommende eier eller bruker være forpligtet til at rette sig efter de bestemmelser, som av helseraadet maatte gives til forebyggelse eller fjernelse av helsefarlige ulemper.

Valsøfjorden herred.

(Kongelig resolution av 15de august).

De nye sundhetsforskrifter er saalydende:

§ 1. Beboelseshus, som herefter opføres eller flyttes, skal sættes paa tør, vel avgrøftet grund, hvorfra matjorden er ført bort. Grundmuren skal være tæt, og, hvor der ikke er kjelder, forsynt med mindst 2 trækhul, og den maa ha en mindstehøjde af 30 cm.

Anmeldelse av bygning eller flytning skal ske til nærmest boende medlem av helseraadet eller ordføreren.

§ 2. Ethvert til beboelse bestemt værelse, som herefter indredes fra nyt av, skal ha en højde av mindst 2,25 m. fra gulv til loft og være forsynt med mindst 1 — et — opslags vindu.

Et saadant vindu skal ogsaa anskaffes i ældre beboelsesrum inden 3 maaneder efter disse vedtaegters approbation.

§ 3. Gulvet i nederste stokwerk skal være dobbelt med et mellem lag av hensigtsmæssig, ter fyld.

§ 4. I beboelsesrum maa ikke kokeoyn benyttes, medmindre der er anbragt en indretning til at opfange og bortlede den ved kokningen opstaaede damp.

§ 5. Helseraadet kan forby beboelse av hus eller værelse, der av mangel paa lys eller luft eller paa grund av fugtighet, urenlighet eller overfyldning av mennesker befindes at være skadelig for sundheten, indtil manglene er avhjulpet.

§ 6. Paa veier og i mellemrummene mellem husene og paa gaardspladsene maa der ikke ophopes søppel eller anden urenlighet, men de maa til enhver tid holdes mest mulig rene og lugtfrie.

§ 7. Stald, fjøs, grisehus og vandhus, som herefter opføres, skal være mindst 10 meter fjernet fra vaaningshus og stabbur, hvor grundarealet tillater det.

§ 8. Til ethvert vaaningshus eller for hver opsitter paa en gaard skal der være et vandhus. Paa steder, hvor der jevnlig samles et større antal mennesker (fabrikker), skal der være et vandhus for hver 20 mennesker. Vandhuset maa ikke ha tilsig til beboelseshus eller stabbur, offentlig vei eller til indtak for mat- eller drikkevand.

De skal temmes saa ofte, at overfyldning ikke finder sted, og der skal ved hensigtsmæssige strømidler sørges for, at der opstaar saa liten stank som mulig.

§ 9. Medfører næringsbruk eller bedrift stank eller skadelige utdunstninger eller forurensninger, skal vedkommende eier eller bruker være forpligtet til at rette sig efter de bestemmelser, som helseraadet paalægger til fjernelse av ulempener.

§ 10. Gjødningsstoffe og alle slags ildelugtende avfald skal lægges i dynge eller kompost, som ikke maa anbringes nærmere vaaningshus eller matbod end 10 meter, hvor grundarealet tillater det, og der maa ikke være avsig fra den til steder, hvorfra mat- eller drikkevand hentes eller til beboelseshus, stabbur, nabo eller vei. Saadanne ansamlinger skal dækkes med jord.

§ 11. Brøder eller vandbeholdere, hvorfra mat- eller drikkevand takes, skal holdes fri for forurensninger av ethvert slags, saasom ved tilsig, vask o. s. v.

Det samme gjelder bæk eller elv, hvorfra mat- eller drikkevand hentes.

§ 12. Helseraadet kan forby salg af bedærvede eller sundhetsskadelige føde- og drikkevarer samt av bruksgjenstande, som kan medføre skade for helbredden derved, at de indeholder giftige bestanddele, og det kan i fornødent fald paaby deres tilintetgjørelse.

Helseraadet er berettiget til at faa utlevert de til undersøkelsen nødvendige prøver.

§ 13. I handelsboder skal gulvene vaskes mindst 2 ganger ukentlig. Feining av gulvene tillates ikke, medmindre gulvet først er overdynket med rent vand, saa al støvning under feiningen undgaaes. Hvis matvarer forhandles, skal der sørges for, at disse ikke forurenses. Enten skal matvarerne være anbragt i skap med tætte derer eller i hylder med forhæng, og disse skal holdes rene.

§ 14. Naar en av tuberkulose i smitsom form lidende person forandrer bopæl, skal skriftlig anmeldelse om flytningen sendes helseraadets formand av den, fra hvem den syke flytter.

§ 15. Avvikeler fra ovenstaaende vedtægter kan under særlige omstændigheter tilstedes med helseraadets samtykke.

§ 16. Det paahviler helseraadets medlemmer at paase disse vedtægters overholdelse og i tilfælde af overtrædelse at gjøre anmeldelse til helseraadets formand, som i fornødent fald skal foranledige overtrædelsen paatalt efter loven.

Lindaas herred.

(Kongelig resolution av 25de august).

Forandringen og tillægget er saalydende:

Forandring av § 6 i sundhetsforskriftene av 1904.

Brønd eller andet drikkevandstak maa ikke forurenses eller ligge saaledes, at der er fare for tilsig fra beboelseshus, fjøs, privet, gjødseloplæg, afvaldsdyngé eller anden ansamling af urenhed fra dyrkede marker eller paa anden maate forurenset jordbund. Der maa ikke i brøndens eller vandtakets umiddelbare nærhet foregaa vaskning. Brøndens insidé skal mures af sten og for den øverste halvdels vedkommende beslaaes med cement; bunden dækkes med puksten eller stenheller. Brøndens overkant skal føres mindst 30 cm. over jordmonnet med heldning fra brønden, saaledes at overvandet ikke kan rende ned i den.

Den skal forsynes med overbygning og lok samt pumpe eller fast ren bøtte, der utelukkende anvendes til ophentning af vand. Trappenedgang til brønd er forbudt, likesaa brønder inde i hus eller fjøs. Brønden skal rengjøres mindst en gang aarlig.

I eller ved vandbasin, hvorfra mat- eller drikkevand hentes, eller vasdrag, der fører til sted, hvorfra saadan vandhentning foregaar, maa heller ikke vaskning eller anden forurensning finde sted. Paa mark langs saadant vasdrag eller basin maa i en avstand af mindst 20 m. ikke gjødsles med animalsk gjødning og i en avstand af mindst 5 m. heller ikke med kunstgjødning. De her nævnte grænser kan ved beslutning af helseraadet utvides, saafremt dette i det enkelte tilfælde paa grund av terræng- eller andre forhold maatte ansees paakrævet. Paa samme maate kan grænserne ogsaa indsnevres, hvis helseraadet maatte finde det ubetænklig.

Regler for renhold m. v. av handelsboder.

I handelsboder skal gulvene vaskes hver dag. Feining av gulvene tillates ikke, medmindre gulvet først er overdynket med rent vand, saa at støvning under feiningen undgaaes.

Hvor matvarer forhandles, skal der sørges for, at disse ikke forurenses. Enten skal matvarerne være anbragt i skap med tætte dører eller i hylder med forhæng, og disse skal holdes rene.

I hver handelsbod skal der være anbragt et passende antal spytebakker, som skal rengjøres hver dag.

Ved tydelige plakater, opslaat baade inde i og utenfor handelsbodene, skal enhver kunne se, at spytning paa gulvet paa det strengeste er forbudt.

Fotkkrappe skal være anbragt utenfor hver handelsbod.

Regler for bakerier og deres renhold.

1. Bakerirummene skal være nogenlunde rummelige og luftige.
2. I bakerirummene maa der sørges for rikelig lys, ved at der anbringes et tilstrækkelig stort antal vinduer, der ikke bør være for smaa; mindst et vindu maa kunne aapnes.
3. Der skal sørges for, at asken fra ovnen ved uttrækningen falder ned i en ildskuffe, saa det ikke støver utover i rummet.

4. Bakerier maa ikke benyttes, uten at indredningen er godkjendt av helseraadet eller av samme opnævnte mænd.
5. Gjenstande, som ikke vedkommer bakeribedriften, og som kan gi anledning til støv og stank i bakerirummene eller hindre disse rums rengjøring, maa ikke findes i bakeriet eller rum, som staar i aapen forbindelse med dette.
6. Bakeriet og rum, som staar i aapen forbindelse hermed, maa altid holdes omhyggelig rene.

Hver dag efter endt arbeide maa gulvene omhyggelig rengjøres enten ved feining, skrapning eller vaskning. Vægger og tak maa helt rengjøres minst hvert fjerdingaar; samtidig overkalkes murvægger. vinduene maa til enhver tid holdes rene. Under rengjøring av bakeriet skal bakverk fjernes eller omhyggelig tildækkes.

7. Traug, surkasser og andre til bakningen benyttede gjenstande som hylder, plater o. l. maa altid holdes omhyggelig rene.

Smør, melk og andre til bakning benyttede stoffe maa opbevares i rene, tildækkede kar.

De stoffe, som benyttes til strykning av bakverk, maa tillages for dagens behov.

Strykevisker maa ikke samtidig benyttes til forskjellige stoffe og maa hver dag rengjøres i kokende vand.

8. Melsækker skal avbørstes og omhyggelig rentes for smuds, før indholdet tømmes i baketrauget.
9. Tobaksrøkning og henlæggen av pipe og tobak i bakerierne maa ikke finde sted.
10. Bakerne skal under arbeidet bruke en egen dragt, som ikke maa brukes utenfor bakeriet, og som maa vaskes minst en gang om uken.
11. Bakerne maa vaske armer og hænder før bakningen begynder. I ethvert bakeri skal der findes vaskevandsstel, saape og rene haandklær til bakerne.
12. Alt bakverk maa behandles renlig og ved ombringten føres i tildækkede kurver og vogner, som daglig eftersees og rentes.

Austrheim herred.

(Kongelig resolution av 25de august).

Forandringerne og tillægget er saalydende:

Forandring av §§ 5 og 6 i sundhetsforskriftene av 1904.

§ 5. Gjødning — kunstgjødning undtat — avfald fra husene eller anden urenlighet maa ikke oplægges eller henkastes nærmere offentlig kai, alfar vei eller vaaningshus end 10 — ti — meter og maa være saaledes oplagt, at tilsig til beboelseshus, brønd eller andet drikkevandstak for mennesker undgaaes.

§ 6. Brønd eller andet drikkevandstak maa ikke forurenses eller ligge saaledes, at der er fare for tilsig fra beboelseshus, fjøs, privat, gjødseloplag, avfaldsdynge eller anden ansamling av urenlighet fra dyrkede marker eller paa anden maate forurenset jordbund. Der maa ikke i brøndens eller vandtakets umiddelbare nærhet foregaa vaskning.

Brøndens inside skal mures av sten og for den øverste halvdels vedkommende beslaaes med cement; bunden dækkes med puksten eller stenheller. Brøndens overkant skal føres minst 30 cm. over jordsmonnet med heldning fra brønden, saaledes at overvand ikke kan rende ned i den.

Den skal forsynes med overbygning og lok samt pumpe eller bøtte, der utelukkende anvendes til opphenting av vand. Trappenedgang til brønd er forbudt. Likesaa brønder inde i hus eller fjøs. Brønden skal rengjøres mindst en gang aarlig.

I eller ved vandbasin, hvorfra mat- eller drikkevand hentes, eller vasdrag, der fører til sted, hvorfra saadan vandhenting foregaar, maa heller ikke vasking eller anden forurensning finde sted. Paa mark langs saadant vasdrag eller basin maa i en avstand av mindst 20 m. ikke gjødsles med animalsk gjødning og i en avstand av mindst 5 m. heller ikke med kunstgjødning. De her nævnte grænser kan ved beslutning af helseraadet utvides, saafremt dette i det enkelte tilfælde paa grund av terræng- eller andre forhold maatte ansees paakrævet. Paa samme maate kan grænserne ogsaa indsnevres, hvis helseraadet maatte finde det ubetænklig.

Regler for renhold m. v. i handelsboder.

I handelsboder skal gulvene vaskes hver dag. Feining av gulvene tillates ikke, medmindre gulvet først er overdynt med rent vand, saa at støvning under feiningen undgaaes.

Hvor matvarer forhandles, skal der sørges for, at disse ikke forurenses. Enten skal matvarerne være anbragt i skap med tætte dører eller i hylder med forhæng, og disse skal holdes rene. I hver handelsbod skal der være anbragt et passende antal spyttebakker, som skal rengjøres hver dag.

Ved tydelige plakater, opslaat baade inde i og utenfor handelsbodene, skal enhver kunne se, at spytning paa gulvet paa det strengeste er forbudt.

Fotskrapere skal være anbragt utenfor hver handelsbod.

Regler for bakerier og deres renhold.

1. Bakerirummene skal være nogenlunde rummelige og luftige.
2. I bakerirummene maa der sørges for rikelig lys ved at der anbringes et tilstrækkelig stort antal vinduer, der ikke bør være for smaa. Mindst et vindu maa kunne aapnes.
3. Der skal sørges for, at asken fra ovnen ved uttrækningen falder ned i en ildskuffe, saa det ikke støver utover i rummet.
4. Bakerier maa ikke benyttes, uten at indredningen er godkjent av helseraadet eller av samme opnævnte mænd.
5. Gjenstande, som ikke vedkommer bakeribedriften, og som kan gi anledning til støv og stank i bakerirummene eller hindre disse rumms rengjøring, maa ikke findes i bakeriet eller i rum, som staar i aapen forbindelse med dette.
6. Bakeriet og rum, som staar i aapen forbindelse hermed, maa altid holdes omhyggelig rene.

Hver dag efter endt arbeide maa gulvene omhyggelig rengjøres enten med feining, skrapning eller vaskning.

Aske og avfall maa hver dag fjernes.

Vægger og tak maa helt rengjøres mindst hvert fjerdingaar; samtidig overkalkes murvægger.

Vinduene maa til enhver tid holdes rene.

Under rengjøring av bakeriet skal bakverk fjernes eller omhyggelig tildækkes.

7. Traug, surkasser og andre til bakning benyttede gjenstande som hylder, plater o. l. maa altid holdes omhyggelig rene.

Smør, melk og andre til bakning benyttede stoffe maa opbevares i rene, tildækkede kar.

De stoffe, som benyttes til strykning av bakverk, maa tillages for dagens behov.

Strykevisker maa ikke samtidig benyttes til forskjellige stoffe og maa hver dag rengjøres i kokende vand.

8. Melsækker skal avbørstes og omhyggelig renses for smuds, før indholdet tømmes i baketrauget.
9. Tobaksrøkning og henlæggen av pipe og tobak i bakerierne maa ikke finde sted.
10. Bakerne skal under arbeidet bruke en egen dragt, som ikke maa brukes utenfor bakeriet, og som maa vaskes mindst en gang om uken.
11. Bakerne maa vaske armer og hænder, før bakningen begynder.
I ethvert bakeri skal der findes vaskevandsstel, saape og rene haandklær til bakerne.
12. Alt bakverk maa behandles renlig og ved ombringen føres i tildækkede kurver og vogner, som daglig eftersees og renses.

Hvaler herred.

(Kongelig resolution av 25de august).

Tillægget er saalydende:

I.

Butikker skal holdes rene og godt utluftet; utenfor indgangsdøren skal der være anbragt fotskraper. Gulver og disker skal daglig rengjøres. Tør feining er forbudt, likesaa spytning paa gulvet. Der skal forefindes et tilstrekkelig antal spyttebakker, hvis bund skal dækkes med fugtig sagflis, torv eller lignende. Spyttebakkerne skal hver dag rengjøres og deres indhold opbrændes.

Butikker, hvor der sælges melk, fløte eller andre matvarer, og rum, hvor melk eller matvarer, som skal sælges, blir bearbeidet eller tilberedt, maa ikke brukes som soverum eller kjøkken. Disse butikker og rum skal være forsynt med rent vaskevand, saape og rene haandklær, og de personer, som haandterer varerne, skal jevnlig vaske sine hænder.

Melk, fløte og andre matvarer skal beskyttes mot støv og anden urenhed saavel i butikkene som i tilberednings- og lagerrummene. Naar det lar sig gjøre, skal varerne anbringes i vel renholdte tildækkede kar, skuffer, skap med dører, hylder med forhæng eller lignende. Vegt- og maalredskaper, som benyttes ved handel med melk eller andre matvarer, skal være rene, naar de brukes. I melkeutsalg maa der ikke drives handel med andre varer, som kan forurense melken eller gi den usmak. Det er sælgeren forbudt at indpakke matvarer i aviser eller urent papir. Ved omførsel av matvarer skal de beskyttes mot regn, støv og al anden forurensning.

II.

Helseraadet kan midlertidig forby utsalg av melk eller andre matvarer paa steder, hvor der forekommer tilfælde av farlige smitsomme sygdomme, som kan utbredes ved, at varerne sælges. Desuten kan helseraadet forby, at der sælges melk eller melkeprodukter, som kommer fra steder, hvor tilfælde av farlige

smitsomme sygdomme findes blandt mennesker eller dyr, likesom ogsaa fra steder, hvor der ikke iagttaages den tilbørlige renlighet ved melkens behandling, opbevaring eller forsendelse. Helseraadet kan forby handel med og tilberedning av melk og andre matvarer, hvor enten dets lovmedholdig givne paalæg ikke efterkommes eller stedet av sanitære grunde ikke eigner sig til saadan næring.

Aremark herred.

(Kongelig resolution av 25de august).

Tillægget er saalydende :

1. I butikker skal bestandig findes vaskestel med rent vand samt haandklæ og saape.
2. Gulvet skal ikke feies tørt, men først efter dynkning med vand eller paastrøning av sagmug eller lignende.
3. Gulvet skal vaskes 2 ganger ukentlig og feies hver dag forresten.
4. Disk og bord tørres hver dag med vaat klut.
5. Matvarer skal holdes avsondret enten i skaper eller hylder med forhæng. Til indpakning af matvarer anvendes kun rent papir.
6. Spytning paa gulvet skal være forbudt, og der skal være spyttebakker, som skal rengjøres hver dag. Spytning paa gulvet forbydes ved opslag i butikken.
7. Fotskraper skal anbringes utenfor indgangsdøren.

Søndre Aurdal herred.

(Kongelig resolution av 25de august).

Tillægget er saalydende :

B e s t e m m e l s e r o m r e n h o l d i b u t i k k e r .

Butikker og utsalgssteder for matvarer skal holdes rene og godt luftet. Røkning og spytning paa gulvet skal være forbudt, og spyttebakker skal forefindes i tilstrækkelig antal; disse maa indeholde litt fugtig sand, torvstrø, sagmug eller hakket bar, og de maa rengjøres hver dag. Plakater med: «Spytning paa gulvet er forbudt» skal være opslaat i tilstrækkelig antal og paa iøinefaldende steder i butikken. Foran indgangen skal der være fotskraper eller en matte av kvist.

Gulvet maa ikke sopes eller feies, uten at det er godt dynket eller strødd med sne, og det maa vaskes mindst 2 ganger i uken. Disken vaskes daglig. I butikken skal der stadig forefindes rent vaskevand, saape og haandklæ.

Matvarer, frugt, sukkertei o. l. maa ikke behandles uten med nyvaskede hænder, og det maa ikke tillates kjøperne at gramse i brødkasser, skuffer eller hylder. Matvarer skal i butikken opbevares i skap eller paa hylder med lukkede dører; de maa ikke lægges paa diskene eller paa uvasket veggtskaal uten underlag av rent papir og ikke indpakkes i avisere eller urent papir.

Disse bestemmelser skal altid findes opslaat paa ethvert utsalgssted i herredet.

Manger herred.

(Kongelig resolution av 25de august).

Forandringen er saalydende:

§ 6. Brønd eller andet drikkevandstak maa ikke forurenses eller ligge saaledes, at der er fare for tilsig fra beboelseshus, fjøs, privat, gjødseloplæg, afvaldsdynger eller anden ansamling af urenhed fra dyrkede marker eller paa anden maate forurenset jordbund. Der maa ikke i brøndens eller vandtakets umiddelbare nærhet foregaa vaskning. Brøndens indside skal mures av sten og for den øverste halvdels vedkommende beslaaes med cement; bunden dækkes med puksten eller stenheller. Brøndens overkant skal føres mindst 30 cm. over jordmonnet med heldning fra brønden, saaledes at overvand ikke kan rende ned i den. Den skal forsynes med overbygning og lok samt pumpe eller bøtte, der utelukkende anvendes til ophentning af vand. Trappenedgang til brønd er forbudt, likesaa brønder inde i hus eller fjøs. Brønden skal rengjøres mindst en gang aarlig.

I eller ved vandbasin, hvorfra mat- eller drikkevand hentes, eller vasdrag, der fører til sted, hvorfra saadan vandhentning foregaar, maa heller ikke vaskning eller anden forurensning finde sted. Paa mark langs saadant vasdrag eller basin maa i en avstand av mindst 20 m. ikke gjødsles med animalsk gjødning og i en avstand av mindst 5 m. heller ikke med kunstgjødning. De her nævnte grænser kan ved beslutning af helseraadet utvides, saafremt dette i det enkelte tilfælde paa grund af terræng- eller andre forhold maatte ansees paakrævet. Paa samme maate kan grænserne ogsaa indsnevres, hvis helseraadet maatte finde dette ubetænklig.

Lødingen herred.

(Kongelig resolution av 25de august).

§ 1. Beboelseshus, som herefter opføres eller flyttes, skal sættes paa tør og vel avgrøftet grund, hvorfra matjorden er ført bort. Grundmuren skal være tæt og, hvor der ikke er kjelder, forsynt med mindst to trækhul, og den maa ha en mindste højde af 30 cm.

§ 2. Ethvert til beboelse bestemt værelse, som herefter indredes fra nyt av, skal ha en højde av mindst 2,25 m. fra gulv til loft og være forsynt med mindst et slagvindu.

Et saadant vindu skal anskaffes ogsaa i ældre beboelsesrum inden 1 aar efter disse vedtægters approbation.

§ 3. Gulvet i nederste stokwerk skal være dobbelt med et mellemlag av hensigtsmæssig, tør fyld.

§ 4. I beboelseshus maa ikke kokeovn benyttes, medmindre der er anbragt en indretning til at opfange og bortlede den ved kokningen opstaaende damp.

§ 5. Helseraadet kan forby beboelse av hus eller værelser, der av mangel paa lys og luft eller ved fugtighed, urenhed eller overfyldning af mennesker befindes at være skadelig for sundheten, indtil manglerne er avhjulpet.

§ 6. Paa veier og i mellemrummene mellem husene og paa gaardspladsene maa der ikke ophopes søppel eller anden urenhed; men de maa til enhver tid holdes rene og lugtfri.

Hvor forholdene begynder at bli bymæssige, og i det hele hvor disse gjør det ønskelig, kan der paabydes anvendelse av søppelkasser.

§ 7. Stald, fjøs, grisehus og lignende, som herefter opføres, skal være mindst 10 m. fjernet fra vaaningshus og fra ethvert rum, som benyttes til tilberedningssted eller opbevaringssted for matvarer.

Denne § gjælder ikke, hvor forholdene begynder at bli bymæssige. Helse-raadet bestemmer, paa hvilke steder dette skal ansees at være tilfældet.

§ 8. Ethvert hus, som benyttes til beboelse, skal ha et privet med mindst et avlukke for hver 15de beboer. Privet maa ikke ha væg fælles med vaanings-hus eller matbod, heller ikke ha avsig til nogen saadan bygning eller til offentlig befærdet vei eller til indtak for mat- eller drikkevand. Det skal derhos anbringes saaledes, at det ikke generer nabo. Det skal tømmes saa ofte, at overfyldning ikke finder sted, og der skal ved hensigtsmæssige strømidler sørges for, at der ikke opstaar stank.

Hvor forholdene begynder at bli bymæssige, kan der av helseraadet paabydes at istandbringe tætte murede binger eller tætte avskjæringer til at opta urin og ekskrementer fra dyr og mennesker. Saadanne binger skal ha en avstand af 3 m. fra naboeiendom, gate eller vei og maa ikke ha uttag til nabo, gate eller vei.

§ 9. Medfører næringsbruk eller bedrift stank eller skadelige utdunstninger eller foreurensninger, skal vedkommende eier eller bruker være forpligtet til at rette sig efter de bestemmelser, som helseraadet paalægger til fjernelse av ulempenerne.

§ 10. Gjødningsstoffe eller ildelugtende avfald fra husholdningen maa ikke henkastes i dynger eller kompost nærmere vaaningshus end 10 m., og der maa ikke være avsig fra den til steder, hvorfra mat- eller drikkevand hentes, eller til vaaningshus, matbod, nabo eller vei.

Saadanne ansamlinger skal dækkes med jord.

§ 11. Brønder eller vandbeholdere, hvorfra mat- eller drikkevand takes, skal holdes fri for forurensninger av ethvert slags, saasom ved tilsig, vask osv.

Det samme gjælder bæk eller elv, hvorfra mat- eller drikkevand takes.

§ 12. Melk maa behandles med yderste renlighet. Den, som skal melke, maa forinden vaske sine hænder og vaske eller tørre dyrets jur og spener med en ren klut. Melken bør, hvor det kan undgaaes, ikke opbevares i rum, der benyttes til beboelse; iallfald maa karrene, hvori den opbevares, være tildækket. Under ingen omstændighet maa melk opbevares i rum, hvor syke opholder sig.

§ 13. I butikker skal spytning paa gulvet være forbudt. Der bør være spyttebakker forsynet med fugtig sagmug, sand e. l., der regelmæssig rengjøres. Gulver og diskar skal jevnlig vaskes, saa at de holdes ordentlig rene, hvorhos der bør forefindes, hvad der trænges, forat betjeningen jevnlig kan vaske sine hænder, hvis der sælges matvarer fra butikken.

§ 14. Helseraadet kan forby salg af bedærvede eller forfalskede føde- eller drikkevarer samt af andre varer, der kan medføre skade for sundheten derved, at de indeholder giftige bestanddele, og i fornødent fald paaby deres tilintetgjørelse. Helseraadet er berettiget til at faa utleveret de til undersøkelsen nødvendige prøver.

§ 15. Utsalgssteder, tilberedningssteder og opbevaringssteder for matvarer, saasom kjøt, fisk, melk, brød osv., skal stedse holdes rene og godt utluftet og maa ikke benyttes til soverum eller kjøkken. Kar og hylder, hvori matvarer opbevares, skal holdes fuldstændig tildækket. Sammen med matvarer maa ikke opbevares andre varer, som kan meddele næringsmidlerne lugt eller usmak. Matvarer maa ikke indpakkes i avisér eller urent papir.

Regler for pølsemakerier, slagterier og meierier etc.

§ 16.

- a) I her omhandlede bedrifters rum skal gulvet ikke ligge mer end 50 cm. under tilst  ende jordsmon. Gulvet skal være vandtæt, helst cementent og med avløp til kloak eller fjord. Det maa holdes rent, likesaa tak og vægger, der, om de er av træ, skal være glatte og uten sprækker samt malt. De i bedriften brukte maskiner, redskaper og kar skal holdes omhyggelig rene.
- b) Fra slakterummet skal alt avfald snarest fjernes og henbringes i tæt beholder eller kum, der er fors  nt med avløp ved bunden, saa den kan spyles og ellers rengjøres, saa ofte helseraadet forlanger det.

§ 17. Ethvert alvorligere sygdomstilfælde, der enten er eller gir mistanke om at være opstaat ved nydelse av bedærvede eller forfalskede n  ringssmidler eller ved benytelse av gjenstande, som indeholder giftige eller farlige bestanddele, skal av tilsynsmanden eller i tilfælde av den behandelnde læge uopholdelig anmeldes til helseraadets ordfører med opgivelse av sygdommens formodeade aarsaker og andre fornødne opplysninger. Det samme gjælder epidemiske sygdomme samt andre sundhetsfarlige forhold, som kan gi anledning til sygdom.

§ 18. Barn, der lider av skurv, skabb eller anden sygdom, der formodes at være smitsom, tilstedes ikke adgang til skolen og optages ikke paanyt, medmindre de har attest fra læge, eller sygdommen aapenbart er stanset, og vedkommendes person og kl  r er forsvarlig vasket.

§ 19. Gang- eller sengklær fra personer, der har lidt av smitsom sygdom, maa ikke avhændes til eller overlates andre til bruk, forinden de er renset efter nærmere bestemmelse av helseraadet.

§ 20. Naar en av tuberkulose i smitsom form lidende person forandrer bopæl, skal skriftlig anmeldelse om flytningen sendes til helseraadets ordfører av den, fra hvem den syke flytter og likeledes fra enhver, der mottar en tæringssyk i forpleining.

§ 21. Avvikeler fra ovenstående vedtægter kan under særegne omstændigheter tilstedes med helseraadets tilladelse.

§ 22. Det paahviler helseraadets medlemmer at paase disse vedtægter overholdt og i tilfælde av overtrædelse at gjøre anmeldelse til helseraadets ordfører, som i fornødent fald skal foranledige overtrædelse paatalt elter loven.

Kraakerøy herred.

(Kongelig resolution av 4de september).

I. Om opførelse eller flytning av beboelseshus.

1. For bygningskommunerne henvises til gjældende lov om bygningsv  senet (av 27de juli 1896); angaaende naboforhold til lov av 27de mai 1887.
2. Utenfor bygningskommunerne skal anmeldelse av opførelse eller flytning av beboelseshus ske til helseraadet, f  r arbeidet paabegyndes, og kan fordres ledsaget av beskrivelse og tegninger.
3. Huset skal ha en avstand av minst 8 m. fra stald, fjøs og lokum; bestemelsen gjælder hus, tilhørende gaardsbruk; for andre beboelseshus gjælder § 28, i bygningsloven av 27de juli 1896.

4. Grunden maa befries for matjorden og dræneres slik, at den blir tør med frit avløp for overvand. Helseraadet kan forlange mislige drænageforhold utbedret og i tilfælde av eierens vægring la arbeidet utføre paa dennes bekostning.
5. Enhver bygning skal ha grundmur av mindst 30 cm s høide over jordmonnet; den maa være betryggende isolert, saa ikke fugtighet fra grunden kan trænge op i bygningen. Hvor der ikke er kjelder, maa der mellem trægulvet og underliggende jordsmon være mindst 60 cm.s avstand, og grundmuren være forsynt med trækhuller av mindst 8 cm. \square 's tversnit paa mindst to sider. Gulvet skal være dobbelt med tør stubbeloftsfyld.
6. Beboelsesrum maa fra gulv til tak ha en mindste høide av 2,50 m. og en mindste gulvflate av 6 m \square . Windusflaten skal mindst utgjøre $\frac{1}{10}$ av gulvflaten; mindst et vindu maa kunne aapnes.
7. Kjelderrum kan kun med helseraadets tilladelse for hvert enkelt tilfælde anvendes til beboelse. Rummets høide maa mindst være 2,50 m., gulvflaten mindst 6 m 2 ; grunden maa være tilfredsstillende drænert; rummet skal forsynes med gulv av asfalt, cement e. l., hvorpaa lægges trægulv med stubbeloft; likeledes maa væggene isoleres fra grunden, saa grundfugtighet ikke kan stige op. Gulvet maa ligge $\frac{1}{2}$ m over høieste grundvandstand. Windusflaten maa utgjøre mindst $\frac{1}{10}$ av gulvflaten, og denne maa ikke ligge mer end 1 m. under grundoverflaten. Vinduene maa vende til solsiden og sollyset ha fri adgang. I tilstøtende rum maa ikke opbevares ildelugtende saker.
8. Komfyre maa ikke anvendes i beboelsesrum uten at være forsynt med tilstrækkelig virksom damphætte eller anden betryggende ventilation, saa røk og damp undgaaes.

II. Om utvendige rum: Lokum, pissoir, fjøs.

(For strøk, hvor bygningsloven er gjort gjeldende, henvises til dens § 52, forsaavidt angaaer beliggenhet og indretning).

9. Til hvert beboelseshus skal der være lokum, mindst et for hver 2den leilighet. For større bygninger (leiegaarder, fabrikker, arbeiderboliger, kirker), hvor mange folk færdes, skal der være lokum og pissoir i den utstrækning, som helseraadet til enhver tid finder paakrævet.
10. Lokum og pissoir maa ikke anbringes slik, at der kan bli tilsig til alfarvei, beboelseshus eller drikkevand, og ikke staa disse steder nærmere end 10 m., medmindre de tilfredsstiller fordringene i bygningsloven av 27de juli 1896 § 52. Utenfor gaardsbruk maa lokum være indrettet med tæt kasse og ordnet slik, at det med lethet kan tømmes. — Sæte og gulv skal altid vaskes hver uke, og stank hindres ved passende strøning med torv, jord, aske, kalk o. l. Hvis tønde — eller andet system indføres, vil herfor bli git regler av helseraadet.
11. Husdyr og fjærkræ maa ikke huses i eller under beboelsesrum eller i rum, som har tak eller væg fælles med beboelseshus eller opbevaringssted for matvarer. Dyrenes opholdssted (fjøset) maa ikke ligge nærmere end 10 m. fra drikke- eller matvand, likesom der ikke maa være tilsig fra fjøset til disse steder. Huset skal være renlig, lyst og luftig og hvert aar ren-gjøres.
12. Hvor ulepperne ved at holde husdyr eller fjærkræ i tætbyggede strøk blir for store, kan det helt forbydes av helseraadet.

For stræk, hvor bygningsloven er gjort gjældende, henvises med hensyn til beliggenhet og indretning av opbevaringsteder for gjødsel til dens § 52 og med hensyn til kloakker til §§ 29 og 30.

III. Om avfald og gjødsel; kloakker.

13. Intet avfald av nogen slags maa kastes utenfor husene eller i aapne kloakker, men i dertil indrettede beholdere eller i søppelhaug, som ligger mindst 10 m. fra beboelseshus, drikkevand eller brønd; der maa støres, saa stank undgaaes. Fra søppel- og gjødselhaug maa der ikke ske tilsig til bolig, nabogrund eller vand, som brukes til mat- og drikkevand eller til vask. Gjødseloplag maa være stadig tildækket, saa stank undgaaes og ligge mindst 15 m. fra beboelseshus, nabogrund eller offentlig vei.
14. Hvor kloak indtil en avstand av 32 m. kan tilknyttes offentlig kloak, er huseiere, naar helseraadet forlanger det, forpligtet hertil; kloakken maa være forsvarlig utført, ha indretning til at opta spildvand, være frostfri og med lethet kunne holdes i orden og rentes, saa stank til enhver tid undgaaes.
15. Hvor der er samlet bebyggelse, er hver huseier pliktig til at motta de ovenfra kommende kloakker, føre den samlede kloak videre over sin grund og søke tilknytning nedenfor, hvor næste huseier indretter sig paa samme maate, indtil hovedledning eller grøft naaes. Aapent tilsig til naboenes grund er forbudt. Helseraadet skal ved misligholdelse gripe ind og la arbeidet, om nødvendig, utføre paa eierens bekostning.
16. Privetbinger og kasser tømmes, før de er fulde. Al transport maa ske i lukkede og tætte beholdere. Helseraadet kan fastsætte bestemt tid for tømning og transport.

IV. Om drikkevand og brønder.

17. Brønd til mat- og drikkevand skal, hvor der er tættere bebyggelse, være stensat, forsynt med høi kant, saa at overvand og tilsig hindres, og ha lok, som skal holdes laast. Privetgjødsling maa ikke foregaa nærmere end 10 m. og kreaturgjødsling ikke nærmere end 4 m. Hvad der efter disse helseregler skal betegnes som tættere bebyggelse, avgjøres av helseraadet.
18. Eier av leiegaard, arbeiderbolig, fabrik eller forsamlingshus skal sørge for tør og ordentlig adkomst til hus og brønd. Vandet maa være rent og saavidt mulig tilstrækkelig.

V. Gaardspladsen

19. skal holdes tør og likesom grøfter sammesteds holdes ren. I de tættere bebyggede stræk paahviler dette gaardeieren.

VI. Om næringsmidler.

20. Melk maa altid behandles med ytterste renlighet, aldrig opbevares i beboelsesrum. Melkeren maa ha renvaskede hænder, rense koens jur før melkningen. Kjørlerne maa altid holdes rene.
21. Helseraadet kan forby gatesalg av melk, salg av bedærvede eller sundhets-skadelige nærings- eller nydelsesmidler, likeledes av bruksgjenstande, som er skadelige for sundheten derved, at de indeholder giftige bestanddele, for

eksempel tapeter eller tøier, og kan om fornødiges la dem tilintetgjøre. Prøver til undersøkelse kan forlanges utleveret, og stansning av salg kan foreløpig iverksættes av helseraadets ordfører, indtil resultat av foretaget undersøkelse foreligger.

22. Butik eller rum, hvor der tilberedes eller sælges nærings- eller nydelsesmidler, som er utildekket og direkte kan forurenses, maa indrettes slik, at rummet overalt med lephet kan rengjøres, og skal der være vaskestel og rene haandklær tilstede til betjeningens jevnlige bruk.
23. Parafinlamper maa ikke stelles eller fyldes i rummene.
24. Kjøpere maa ikke ta paa varerne, før de er kjøpt. Prøver, som er smakt paa, tilintetgjøres, og hertil benyttet gjenstand som kop, kniv o. l. straks rengjøres.
25. Varernes anbringelse skal ske i ren emballage og slik, at de ikke kan forurenses.
26. I melk, som skal sælges, maa der ikke i opbevaringsøieme blandes is.
27. I alle butikker og rum, hvor der færdes mange folk, skal der være tilstrækkelig med spyttebakker, som skal rengjøres hver dag, de er brukt. Gulver, ganger og trapper skal vaskes mindst 2 ganger ukentlig. Tørfeining er forbudt.

VII. Om sanitære misligheter ved beboelsesrum eller ved bedrifter.

28. Helseraadet kan forby beboelsen av rum, hvor der er saadan mangel paa lys eller luft, eller som er saa fugtige og urenlige, at det kan være skadelig for helsen, indtil manglene er avhjulpet. Overbefolkning av rum kan ogsaa forbydes.
29. Naar nogen bedrift agtes sat igang, som ved forurensning av omgivelserne eller luften eller ved utbredelse av stank eller paa anden maate kan befrygtes at bli til skade for arbeidernes eller omboendes helse, skal planen paa forhaand forelægges helseraadet, som kan forlange de paapekte misligheter fjernet. Bedrifter av ovennævnte art, som er i virksomhet, er underkastet helseraadets tilsyn, og rette vedkommende er forpligtet til at rette sig efter de bestemmelser, som helseraadet maatte gi for at avhjælpe sanitære mangler.

VIII. Forskrifter med hensyn til tæringssykes flytning.

30. Naar tæringssyke forandrer bopæl, skal flytningen straks meldes helseraadets ordfører av den, der har git den syke husly og den syke selv.
31. Bohave, gang- og sengklær, bruksgjenstande efter personer, som nylig har hat ondartet, epidemisk sygdom, maa ikke avhændes til eller brukes av andre, før de er tilbørlig renset (desinficert) paa vanlig vis.

IX. Helsereglernes overholdelse.

32. Undlater nogen inden den av helseraadet satte frist at træffe de forfeininger, som i henhold til helsereglerne eller til helseraadets lovlige fattede beslutninger paahviler ham, kan helseraadet la forfeiningene utføre paa rette vedkommendes (eierens) regning.

33. Det paahviler helseraadets medlemmer og politiet at paase helsereglerne efterkommet og anmeldte overtrædelser til ordføreren, som i forneden fald har at paatale dem. Hvor der er tvist om, hvem der skal efterkomme et paabud, har helseraadet at henholde sig til eieren.
34. Under særegne forhold kan helseraadet indrømme avvikeler fra eller lempninger i helsereglerne.

Brandval herred.

(Kongelig resolutio av 4de september).

§ 1. Ved opførelse af beboelsesrum blir følgende at iagtta:

- Matjorden maa i forveien bortføres, og grunden tilstrækkelig avgroftes.
- Huset skal hvile paa grundmur af graasten eller beton av mindst 20 cm,s høide. Hvor der ikke er kjelder, skal der være mindst 2 trækhul i muren.
- Hvert beboelsesrum skal ha en høide af mindst 2,5 m., og mindst et av vinduene maa være saaledes indrettet, at det med lettet kan aapnes.
- Husets fasade maa saavidt mulig vende mot syd, sydvest eller sydøst.

§ 2. Bestemmelsen i § 1 c. om, at mindst et vindu i hvert rum skal kunne aapnes, blir ogsaa at anvende i ældre beboelseshus. Hvor vinduene ikke i forveien er saaledes indrettet, maa dette ske inden 6 maaneder, efterat disse forskrifter er approbert.

§ 3. Kokeovn i beboelsesrum maa være forsynt med damphætte eller anden indretning til at lede bort dampen.

§ 4. Melk og andre matvarer bør helst opbevares i særskilte rum. I beboelsesrum maa de kum opbevares i lukket skap eller paa hylde med forhæng.

§ 5. Hester, kjør, faar, svin, gjeter og fjærkræ maa ikke ha stadig ophold under beboelsesrum eller i rum, som har væg eller tak fælles med dette.

§ 6. Avfald, søppel, skyllevand eller andre urene ting maa ikke henkastes like utenfor huset, men anbringes i gjødselbingen eller i en særskilt dynge. Denne maa ikke ligge nærmere beboelsesrum eller alfarvei end 10 meter og maa ikke ha tilsig hertil eller til brønd eller til bæk, hvorfra der hentes drikkevand. Den maa paafyldes med jord eller anden strøelse saa ofte, at der ikke opstaar stank.

§ 7. Til hvert beboelseshus skal der være et vandhus. Det maa ikke ha tak eller væg fælles med beboelseshus, ikke ligge alfarvei nærmere end 10 m. og ikke ha tilsig til saadan eller til beboelseshus, brønd eller bæk, hvorfra der hentes drikkevand. Til indholdet av vandhusbingen skal sættes jord eller anden strøelse saa ofte, at stank undgaaes. Det maa tømmes saa ofte, at overfyldning ikke finder sted, og ellers naar helseraadet finder det nødvendig.

§ 8. Brønd eller opkomme, hvorfra drikkevand takes, maa ikke forurenses ved vask eller paa anden maate. Det samme gjælder bæk eller elv ovenfor det sted, hvorfra der hentes drikkevand. Enhver brønd skal være overdækket eller saaledes beliggende, at den er beskyttet mot overvand og tilsig fra vandhus, gjødselbinger og dyrket mark.

Den maa rengjøres mindst én gang om aaret.

§ 9. For utsalgs- og opbevaringssteder for næringsmidler skal følgende regler gjælde:

- a) De skal altid holdes rene, luftige og fri for støv og stank og maa ikke benyttes som soverum eller kjøkken.
- b) Melk, fløte, ferskt kjøt, flesk og blod samt de herav tilberedte fødevarer maa ikke opbevares sammen med andre varer, der kan meddele dem lugt eller smak. Hvor denne bestemmelse er vanskelig at gjennemføre, skal de nævnte fødemidler opbevares i rene, lukkede kar, skap, skuffer eller lignende.
- c) Matvarer maa ikke indpakkes i aviser eller urent papir.
- d) Der skal findes et tilstrækkelig antal spyttebakker, der daglig rengjøres, og plakat med forbud mot sputning paa gulvet være opslaat.
- e) Tobaksrøkning er forbudt.
- f) Utsalgsstedets disk, gulv, bord og bænker skal vaskes mindst hver 2den dag.
- g) Personalet skal altid iagta personlig renlighet og navnlig ofte vaske sine hænder for behandlingen av matvarerne.
- h) Butikkens eier eller bestyrer har ansvaret for, at disse regler efterkommes.

§ 10. Helseraadet kan forby salg eller anden overdragelse av bedærvede fødemidler samt av bruksgjenstande, der indeholder giftige eller sundhetsskadelige bestanddele, og kan i tilfælde konfiskere varerne. Det er forbudt at falby eller sælge nærings- eller nydelsesmidler, som for konservering eller av andre grunde er tilsat stoffe, som ansees skadelige for sundheten, eller kan skjule, at vedkommende vase er bedærvet. Prøver av varer, der er mistænkelige i nævnte retning, kan af helseraadets ordfører forlanges ulevert til undersøkelse.

§ 11. I kaféer, restauranter, hvilesteder og lignende lokaler skal der findes et tilstrækkelig antal spyttebakker, der daglig rengjøres, og der skal være opslaat plakat med forbud mot sputning paa gulvet. Gulv, bord og bænker skal vaskes hver dag, loakalet har været benyttet.

§ 12. Findes beboet hus, som ved mangel paa lys eller luft, ved fugtighet, urenlighet eller ved overfyldning af beboere maa antages at være skadelig for sundheten, kan helseraadet forby dets benyttelse, indtil manglene er fjernet.

§ 13. Enhver bedrift, som forurensner luften eller utbreder stank, skal være underkastet helseraadets tilsyn og nærmere bestemmelser.

§ 14. Personer fra fremmede kommuner maa ikke mottages til forpleining, medmindre der foreligger lægeattest for, at de ikke lider av akut smitsom sygdom.

§ 15. Naar saadanne tuberkuløse syke, som omhandles i lov av 8de mai 1900, flytter, skal anmeldelse ske til helseraadets ordfører av den, hos hvem den syke har bodd.

§ 16. Undlater nogen at utføre de av helseraadet i medhold av lov eller disse forskrifter paabudte foranstaltninger, kan det la det fornødne utføre for vedkommendes regning.

§ 17. Under særegne omstændigheter kan helseraadet tilstede avvikeler fra enkelte av disse forskrifters overholdelse og anmelder overtrædelse til dets ordfører, der i fornødent fald anmelder saken til paatalemyndigheten.

§ 18. Det paaliggger helseraadets medlemmer at ha indseende med disse forskrifters overholdelse og anmelder overtrædelse til dets ordfører, der i fornødent fald anmelder saken til paatalemyndigheten.

§ 19. Disse forskrifter træder i kraft 3 — tre — maaneder, efterat de er approbert og kundgjort paa lovlig maate.

Rauland herred.

(Kongelig resolution av 4de september).

§ 1. Den, som vil flytja eit gammalt elder byggja eit nytt hus, skal altid melda ifraa til nærmaste medlem av helseraadet og elles fylja desse reglarne:

- a) Stovebygnad og matbud skal standa minst 9 meter fraa uthusi (stall, fjøs, grisehus, løynde (privet) og hønsehus). Eit hus maa aldri verta bygd so, at det tek burt solljoset fraa ei stovebygning.
- b) Grunnen under ei stovebygning maa vera væl utveita og matjorde burtteki. Huset skal standa paa ein tett steinmur. Fraa nedre umkvarvet og til jordflata skal det vera minst 30 cm. Det skal vera luftlukor i kjellarmuren iminsto paa two sidor, som snur mot kvarandre.
- c) I nye hus maa ikkje noko rom vera laagare enn 2,5 m. fraa golv til himling. Det skal vera nøgde med glas i rome og minst eit av glase i quart rom skal vera gangeglas. I gamle hus maa gangglas verta innsett. Golvet i neste høgde skal vera av i hoppløgde hyvla plankar og dubbelt med tur fyll i millom.

§ 2. For kvar stovebygning skal det vera eit fullgodt løyndehus (privet). Det maa liggja minst 9 m. fraa aalmannvegen. Hevdi under løyndehuset skal verta utmoka minst 1 gong om aaret og elles i alle høve, naar helseraadet krev det. Det maa ofte verta streyt med jord, torvstreyn eller anna, som kann halda illtev burte.

§ 3. Ingen maa gjera vatnet ureint i brunn, uppkome, bekkjer eller aa, der folk tek matvatn elder buvatn. Brunnar og uppkomar maa vera helt up tett yverbygde, og brunkanten skal vera høyare end marki. Vatnet maa ikkje hava tilsig fraa stall, fjøs, løyndehus eller avfaldsdynger. Vert vatnet mindre godt, maa ein straks reinska brunnen.

§ 4. Avfaldsdyngja maa liggja minst 9 m. fraa stovebygningen, og ho maa liggja slik til, at det ikkje sig veta fraa dynja og ned i det vatnet, som vert brukta paa garden. Ein maa jamleg hava jord, sand eller anna fyll paa henne. Ho maa liggja so langt fraa aalmannvegen, at det ikkje kjem illtev elder hevdesig burt i vegen. Avfall, søpl og avførenge fraa meneske og dyr maa ingen töme utanfor dører eller glas elder att med stovemuren. Slike maa ein hava paa avfallsdynja.

§ 5. Sjølvdaude dyr og dyr, som verta slakta, fordi dei er sjuke, og som ein ikkje kan nytta, skal verta oppbrende, dersom helseraadet krev det; i andre høve skal det verta nedgrave og det so djupt, at ingen illtev kjem upp, og at andre dyr kan grava dei uppat, so illtev kjem utever. Ein maa ikkje grava dyri ned slik, at det sig noko ureint ned i vatnet, som vert brukta paa garden. Slagteavfall maa verta lagt so avsides, at det ikkje gjer ugagn med illtev eller gjer vatnet paa garden ureint.

§ 6. Ein maa ikkje setja ein kokeomn i sengerom eller andre rom, som folk held til i, utan ein eimhatt yver omnen, so eimen fraa kokenge kann koma ut i fri luft. Kann matvaror ikkje stande i rom, som der ikkje bur folk i, maa dei i quart fall standa i skaap med lette dører fyre eller fyriheng.

§ 7. Skynar helseraadet, at det er for mange folk i eit hus, eller at dette er ufjelgt, myrkt, raatt og hev laakt luftbyte, so det er helselauast aa vera der, kann helseraadet krevja, at det vert retta paa til ei fastsett tid. Helseraadet kann og fastsetja, at ingen får bruka huset, før det er godteke.

§ 8. Helseraadet kann forbjode sal av varor, som hev vorte utskjemde eller er skadelege for helsa og paabjode, at slike varor vert øydelagd paa seljaren sin kostnad. Det hev ogsaa rett til aa krevje prøvor av varorne til naar helst det

vil. Den, som handlar med matvaror, skal passe paa, at varorne er reine. Vektskaaler og holmaal maa ein likneins altid halda reine.

Matvaror skal liggja i reine skaap elder hyllor, som hev tette dører.

Inne i buderne er tobaksrøyking og sputting paa golv strengt forbode, og skal det her stande uppslag, som segjer ifraa um det.

I alle buder skal det vera vaskestell, reint vatn, saape og handduk.

Det skal vera fotskrapar utanfor kvar budør.

§ 9. I buder skal golvet verta vaska kvar dag. Det er strengt forbode aa sopa golvet med turr kost; ein skal turke av golvet med ein vaat klut, som ein hev paa ein langskalta kost.

§ 10. Den, som stullar i fjøset, maa vaske hendarne sine, fyrr ho tek til med mjølkinge, og turke væl av jure med ein klut. Alle mjølkekjerald og matkoppa maa ein gjera væl reine (med sodavatn elder kokande vatn) so snøgt, som raad er, etter ein hev bruka deim. Mjølke maa saavidt mangeleg standa i eit rum for seg sjølv og ikkje i rom, som folk held til i. Mjølk fraa kyr med sjukjur maa ein ikkje selja. Vert slikt brukt i huset, maa ein koka hina væl.

§ 11. Ingen maa taka imot elder taka ibruk innbu, gangklæde, sengklæde etter ein, som er død av smitsom sjuke Alt maa verta reingjort paa den maaten, som helseraadet hev fastsett. Likneins med klæde og innbu av eit hus, der det hev vore smitsom sjuke.

§ 12. I bakeri skal ein alltid halda golv, tak, veggjer, innbu og reidskap væl reine. Dei, som er i arbeid i bakeri, skal vera i rein bunad med reint, kvitt lerretsforklæde med brystsmekke.

Det skal altid standa uppslag, som segjer ifraa, at det er strengt forbode aa sputta paa golvet. Kvart bakeri skal hava eit vaskestell, reint vatn, saape og handduk. Mjelsekkarne skal verta væl kosta, fyrr dei vert temd i bakartrauet.

§ 13. Medlemer i helseraadet hev plikt paa seg til aa sjaa etter kvar i sin krins, at folk held desse reglarne og melde ifraa til ordføraren i raadet, naar nokon gjer deim imot. Likneins skal dei melda ifraa um andra ting, som dei skynnar kann verta faarlege for helsa. Ordføraren i helseraadet skal daa syta, at den, som hev skulti, fær standa til andsvar etter lovi, um det trengst.

§ 14. I ymse serhøve kann helseraadet gjeva folk lov til aa vika for desse reglarne, naar det er raadlaust elder umaugelegt aa fylja deim, men daa lyt dei senda skrifteleg søknad um det til helseraadet.

§ 15. I samhøve med lov fraa 8de mai 1900 skal ein meld det til ordføraren i helseraadet, naar ein tæringsjuk skifter bustad Den, som eig huset, som vert fraaflytt, hev meldingspliki.

Fuse herred.

(Kongelig resolution av 4de september).

Tillægget er saalydende:

I.

O m r e n h o l d i b u t i k k e r , b a k e r i e r o g s l a g t e r i e r .

1. I butik eller rum, hvori næringsmidler tilberedes, opbevares eller sæiges, maa iagttages den største renlighet for at forhindre forurensning med støv eller lignende.
2. Gulvet skal vaskes mindst 2 ganger ukentlig og hver dag feies, efter at være skvættet vand paa. Tak, hylder, skap og deslike renses med vaat klut mindst 4 ganger aarlig. Storvask skal utføres mindst 1 gang aarlig.

3. I hver butik skal forefindes et tilstrækkelig antal spyttebakker, som skal ren- gjøres hver dag. Betjeningen skal ha anledning til at vaske sig i rent vand og i bakerier og slagterier være iført ren, hvid overklædning.
4. Den, som handler med matvarer, skal paase, at varerne er rene. Matvarene skal ligge i skap eller hylder med tætte dører eller forhæng. De maa ikke opbevares sammen med saadanne varer, som kan bibringe dem lugt eller smak.
5. Utsags- og opbevaringssteder for næringsmidler maa ikke benyttes til spise- rum eller kjøkken.
6. Handlende maa ikke indpakke matvarer i aviser eller urent papir.
7. Anlæg og reparationer av bakeri og slagteri skal anmeldes til helseraadet paa forhaand. Alle bakerier og slagterier skal ha cementert gulv og oljede eller oljemalte vægger og dører. De skal være lyse og rene og stadig holdes fri for støv og smuds. Gulvet skal spyles og vaskes hver dag efter avbenyt- telsen og avfald fjernes straks. Murvægger skal strykes med kalkvand mindst 1 gang aarlig.

II.

O m b r ø n d e r o g a n d r e d r i k k e v a n d t a k .

1. Brønd eller andet drikkevandtak maa ikke ligge saaledes, at der er fare for tilsig fra beboelseshus, fjøs, privat, gjødselsoplæg, afvaldsbinge eller anden ansamling af urenligitet fra dyrkede marker eller paa anden maate foruren- set jordbund.
 2. Der maa ikke i brøndens eller vandtakets umiddelbare nærhet foretages vaskning.
 3. I den utstrækning, som helseraadet i hvert enkelt tilfælde finder paakrævet, kan det forby gjødsling af marken omkring brønd eller vandindtak eller langs vasdrag, der fører til sted, hvorfra foregaar hentning af drikkevand.
- Overtrædelse av disse forskrifter skal av formanden foranlediges paatalt efter lov.

Hammer herred.

(Kongelig resolution av 4de september).

Tillægget er saalydende:

Utsalgssteder og opbevaringssteder for kjøt, fisk, melk, brød og andre næringsmidler skal stedse holdes rene, godt luftet, fri for støv og stank, og maa ikke benyttes til soverum eller kjøkken. Heller ikke maa samme steds opbevares andre varer, som kan meddele næringsmidlene lugt eller smak. Handlende maa ikke indpakke matvarer i aviser eller urent papir.

Hammerfest herred.

(Kongelig resolution av 4de september).

Tillægget er saalydende:

§ 1. Utsalgssteder, hvori næringsmidler forhandles (landhandlerier) skal ha panelte og malte vægger og tak, og disse saavelsom gulv, hylder, disk, vegg- og

maaleredskaper skal til enhver tid holdes rene og fri for støv. Avstøvning skal ske med fugtig klut.

§ 2. Gulvet skal være tæt og slik beskaffent, at det let lar sig rengjøre. Vaskning av gulvet skal foretages mindst 1 gang ukentlig.

§ 3. Det er forbudt at spytte andre steder i utsalgsstedet end i de der utsatte spyttebakker, der hver dag skal være rengjort.

§ 4. I utsalgssteder, hvor næringsmidler forhandles, eller i rum, hvor saadanne opbevares, maa ikke opbevares andre varer, der kan meddele næringsmidlene lugt eller smak.

§ 5. I disse utsalgssteder skal der være let adgang for betjeningen til at vaske og tørre sine hænder, saa disse er rene, naar de kommer i berøring med matvarer.

§ 6. Til inpakning av fødemidler maa kun benyttes rent papir (ikke avis-papir).

§ 7. Matvarer skal opbevares saaledes, at de er beskyttet mot støv og smuds.

Mo herred.

(Kongelig resolution av 11te september).

§ 1. Den, som vil flytja eit gammalt hus elder byggja eit nytt, skal alltid melda ifraa til nærmaste medlem i helseraadet og gjera, som helsevedtekterne segjer :

- a) Stovebygning og matbud skal stunda mindst 9 m. fraa uthusi (stall, fjøs, grisehus, hønsehus og løyndehus (privet).) Eit hus maa aldri verta bygt so, at det tek burt solljoset fraa ei stovebygning.
- b) Grunnen under ei stovebygning maa vera vel utveita og matjordi burtteki. Huset skal stunda paa ein tett steinmur. Fraa nedre umkvarvet til jordflata skal det vera minst 30 cm. Det skal vera minst two luftlukor i kjellarmuren.
- c) I nye hus maa ikkje noko rom vera laagare enn 2,5 m. fraa golv til himling.

Det skal vera nøgdi med glas i romet og minst eit av glasi i kvart rom skal vera hektaglas. I gamle hus maa hektaglas verta innsett.

Golvet maa vera tett og fri for all trekk

§ 2. For kvar stovebygning skal det vera eit fullgodt løyndehus (privet). Det maa liggja minst 9 m. fraa aalmannvegen. Hevdi under løyndehuset skal verta utmoka mindst ein gong um aaret og elles i alle høve, naar helseraadet krev det. Det maa ofte verta strøyt med jord, torvstreøy elder anna, som kann halda illtev burte.

§ 3. Ingen maa gjera vatnet ureint i brunn, uppkoma, bek elder aa, der folk tek matvatn, vaskevatn elder buvatn. Brunnen maa have lok, og brunnkanten skal vera høgare enn marki. Vatnet maa heller ikkje hava tilsig fraa stall, fjøs, løyndehus eller avfallsdyngja.

§ 4. Avfallsdyngja maa liggja minst 9 m. fraa stovebygningen, og ho maa liggja slik til, at det ikkje sig væta fraa dyngja og ned i det vatnet, som vert brukt paa garden.

Ho maa liggja so langt fraa aalmannveg, at det ikkje kjem illtev elder hevdesig fraa dyngja og burt i vegen. Avfall, søpl og avføringi fraa menneskje elder dyr maa ingen töma utanfor dører elder attmed stovemuren. Slikt maa ein hava paa avfallsdyngja.

§ 5. Sjølvdaude dyr og dyr, som vert slagta, fordi dei er sjuke, og som ein ikkje kann nyita, skal verte oppbrende, dersom helseraadet krev det; i andre høve skal dei verta nedgravne og so djupt, at ingen illtev kjem upp, og at andre dyr ikkje kann grava dei uppatt, so illtev kjem utsyver. Ein maa ikkje grava dyri ned slik, at det sig noko ureint ned i vatnet, som vert brukt paa garden. Slagteavfall maa verta lagt so avsides, at det ikkje gjer ugagn med illtev elder gjer vatnet paa garden ureint.

§ 6. Vert omnen i daglegstova brukt til kokking, skal det alltid — dersom det ikkje er peis i stova eller spjeldet er sett i peispipa — vera ein eimbatt yver omnen med godt drag i —, so eimen fraa kokkingi kan koma ut i fri luft. Kann matvaror slett ikkje standa i rom, som det ikkje bur folk i, skal dei i alle høve standa inne i skaap elder hyldor, som hev tette dører elder fyreheng.

§ 7. Skynar helseraadet, at det er for mange folk i eit hus, elder at huset er ureint, hev laakt luftbyte elder paa annan maate er faarlegt for helsa, so kann det krevja, at det vert retta paa til ei fastsett tid.

Helseraadet kann ogso fastsetja, at ingen fær brukha huset, fyrr det er godteke.

§ 8. Helseraadet kann forbjode sal av varor, som hev vorte utskjemde elder skadelege for helsa og paabjode, at slike varor vert øydelagde paa seljaren sin kostnad. Det hev ogso rett til aa krevjaa prøvor av varorne, naar helst det vil.

Den, som handlar med matvaror, skal passa paa, at varorne er reine, og hava vaskevatn, saape og handklæde i budi. Matvarorne skal liggja i reine skaap elder hyllor, som hev tette dører. Sputning paa golv i buder elder andre hus, der folk kjem ofte saman, er forbode. Baade inne i buderne og utanfor skal det standa uppslag, som segjer ifraa, at det er strengt forbode aa sputta paa golvet.

Det skal vera fotskrapor utanfor kvar buddør.

§ 9. I buder skal golvet verta vaska kvar dag. Det er strengt forbode aa sopa golvet med turr kost; ein skal turka av golvet med ein vaat klut paa ein langskafka kost.

§ 10. Dei, som stullar i fjøset, maa vaska henderne sine, fyrr dei tek til med mjølkingi, og turka vel av juret med ein klut. Mjølkekjerald maa ein gjera vel reine (med sodavatn elder kokande vatn). Mjølki maa sovidt mogelegt standa i eit rom for seg skjølv og ikkje i rom, som folk held til i. Mjølk fraa kyr med sjukt jur maa ein ikkje selja. Vert slikt brukt i huset, maa ein koka henne vel.

§ 11. Ingen maa takaa imot elder takaa i bruk innbu, gangklæde, sengklæde etter ein, som er død av smittsam sjuke. Allt maa vera reingjort paa den maaten, som helseraadet hev fastsett. Likeins med klæde og innbu or eit hus, der det hev vore smittsam sjuke.

§ 12. I bakeri skal ein alltid halda golv, tak, veggjer, innbu og reidskap vel reine. Dei, som er i arbeid i bakeri, skal vera i rein bunad, med reint, kvitt lerredsdyrklaede med brystsmikka, som vert reingjort minst ein gong i vika. Det skal alltid standa uppslag, som segjer ifraa, at det er strengt forbode aa sputta paa golvet. Kvart bakeri skal hava eit vaskefat, saape og reint handklæde. Mjølsekjernerne skal verta vel kosta, fyrr dei vert tomde i bakartroget.

§ 13. Medlemerne i helseraadet hev plikt paa seg til aa melda ifraa til ordføraren i raadet, naar nokon gjer imot desse vedtekterne. Likeins skal dei melda ifraa um andre ting, som dei skynar kann verta faarlege for helsa. Ordføraren i helseraadet skal daa syta for, at den, som hev skuldi, fær standa til andsvar etter lovi.

§ 14. I ymse serhøve kann helseraadet gjeva folk lov til aa vika av fraa desse vedtekterne, men daa lyt dei senda skriftleg søknad um det til helseraadet.

§ 15. I samhøve med lov fraa 8de mai 1900 skal ein meldia det til ordføraren i helseraadet, naar ein tæringssjuk skifter bustad. Den, som eig huset, som vert fraaflutt, hev meldingspliki.

Saltdalens herred.

(Kongelig resolution av 10de oktober).

Tillægget er saalydende:

Renholdsregler for butikker og utsalgsssteder m. v.

I.

Butikker skal holdes rene og godt utluftet. Utenfor indgangsdøren skal der være anbragt fotskrapere. Gulv og diskar skal daglig rengjøres. Ter feining er forbudt, likesaa spytning paa gulvet. Der skal forefinnes et tilstrækkelig antal spyttebakker, hvis bund skal dækkes med fugtig sagflis, tory eller lignende. Spyttebakkerne skal hver dag rengjøres og deres indhold opbrændes.

Butikker, hvor der sælges melk, fløte eller andre matvarer, og rum, hvor melk eller matvarer, som skal sælges, blir bearbeidet eller tilberedt, maa ikke brukes som soverum eller kjøkken. Disse butikker og rum skal være forsynt med rent vaskevand, saape og rene haandklær, og de personer, som haandler varerne, skal jevnlig vaske sine hænder.

Melk, fløte og andre matvarer skal beskyttes mot støv og anden urenhet saavel i butikkene som i tilberedelsesrummene og lagerrummene. Naar det lar sig gjøre, skal varerne anbringes i vel renholdte tildækkede kar, skuffer, skap med dører, hylder med forhæng eller lignende.

Vegt- og maaleredskaper, som benyttes ved handel med melk eller andre matvarer, skal være rene, naar de brukes.

I melkeutsalg maa der ikke drives handel med andre varer, som kan forurense melken eller gi den usmak. Det er sælgeren forbudt at indpakke matvarer i aviser eller urent papir.

Ved omførsel av matvarer skal de beskyttes mot regn, støv og al anden urenhet.

II.

Helseraadet kan midlertidig forby utsalg av melk eller andre matvarer paa steder, hvor der forekommer tilfælde av farlige smitsomme sygdomme, som kan utbredes ved at varerne sælges.

Desuten kan helseraadet forby, at der sælges melk eller melkeprodukter, som kommer fra steder, hvor tilfælde av farlige smitsomme sygdomme findes blandt mennesker eller dyr, likesom ogsaa fra steder, hvor der ikke iagttages den tilbørlige renlighet ved melkens behandling, opbevaring eller forsendelse.

Helseraadet kan forby handel med og tilberedning av melk og andre matvarer, hvor enten dets loymedholdelig givne paalæg ikke efterkommes, eller stedet av sanitære grunde ikke egner sig til saadan næring.

Borgunds herred.

(Kongelig resolution av 17de oktober).

O m s u n d h e t s k r e d s e r.

§ 1. Herredet skal til enhver tid være delt i sundhetskredser med hver sin tilsynsmand, valgt blandt medlemmene av helseraadet. Tilsynsmændene har i hver sin kreds at føre tilsyn med gjennemførelsen av herredets sundhetsforskrifter.

Tilsynsmændene vælges i 1ste møte av helseraadet, efterat nyt herredsstyre har begyndt sin virksomhet, og fungerer til næste valg.

O m b y g n i n g s v æ s e n.

A. § 2. Ved nyopførelser, hovedreparationer eller flytning av bygninger skal tilsynsmanden i vedkommende sundhetskreds paa forhaand underrettes derom. Selv uten saadan anmeldelse skal tilsynsmanden paase, at herredets bygningsregler overholdes.

De skal være følgende:

- a) Avstanden mellem vaaningshuset og matbod paa den ene side og stald, fjøs, grisehus og vandhus paa den anden side skal mindst være 8 meter, men hvor uthuset staar i vinkel til vaaningshuset, skal avstanden være mindst 4 meter til nærmeste hjørne.
- b) Tomten for vaaningshuset skal være vel avgørtet og matjorden fjernet.
- c) Vaaningshuset skal staa paa grundmur av sten, forsvarlig tæt og av en høide av mindst 30 cm. for 2-etages og 15 cm. for 1-etages hus.
- d) Hvor der ikke er kjelder, skal grundmuren ha mindst 1 trækhul av 8 cm.s tversnit paa hver side av bygningen.
- e) I hel etage skal ethvert beboelsesrum ha en høide av mindst 2 m. og 20 cm., i kvistetage en gjennemsnitshøide av mindst 2 m.

Kjeldere maa ikke indrettes til eller benyttes til soverum eller almindelig beboelsesrum.

Intet beboelsesrum maa ha mindre rumindhold end 15 kubikmeter. Vinduenes nettoflate maa utgjøre mindst $\frac{1}{10}$ av gulvflaten.

Mindst 1 vindu skal kunne aapnes med lethet.

- f) Gulvet i nederste stokwerk skal være dobbelt med et mellemlag av tør fyld.

B. Husregler.

§ 3. Soverum eller beboelsesrum maa ikke tillike gjøre tjeneste som kjøkken, medmindre der er anbragt indretninger, hvorved al damp fuldstændig bortledes ut i det fri.

§ 4. Husdyr — med undtagelse av hund og kat — maa ikke huses i rum, som har væg eller tak tilfælles med vaaningshuset.

§ 5. Findes bebodd hus eller opholdsrum for mennesker at være skadelig for sundheten enten paa grund av utæthet, utilstrækkelig lys og luft, fugtighet, urenlighet eller overfyldning med mennesker, kan helseraadet forby dets benyttelse, til manglene er rettet.

O m a v f a l d s s t o f f e.

§ 6. For ethvert vaaningshus eller forsamlingslokale skal der opføres privat, som er fjernet mindst 8 m. fra vaaningshus og matbod.

Det maa være saaledes beliggende og saaledes indrettet, at der ikke kan ske tilsig til vaaningshus og matbod eller utbredes stank til alfarvei eller nabos hus.

Det maa holdes rent, regelmæssig tømmes og paaføres fyld i bingen.

Priveter maa ikke indredes i vaaningshus uten efter tilladelse fra helse-raadet og efter de betingelser, dette opstiller.

§ 7. Forraadnende stoffe eller urenlig avfald fra husene maa ikke hen-kastes rundt husene eller paa tunet, men henbringes i bing, der jevnlig paa-føres fyld, eller i gjødselkjelder.

Disse maa ikke, hvor pladsen tillater det, ligge vaaningshus eller alfarvei nærmere end 10 m.

§ 8. Gjødsel eller andre forraadnende stoffe maa ikke gives avløp til vei-grøfter eller til nabos eiendom uten dennes tilladelse.

§ 9. Døde dyr eller dele av saadanne, som ikke omfattes av lov om smitsomme husdyrsygdomme av 14de juli 1894, skal, saafremt de ikke benyttes til gjødning, snarest mulig nedgraves i forsvarlig dybde.

O m d r i k k e v a n d .

§ 10. Vand til drikke eller matlagning maa kun tages fra steder, der ikke forurenses ved tilsig eller vask eller badning eller avfald.

§ 11. De steder, hvor der takes vand til matlagning eller drikke, maa ikke forurenses paa ovennævnte maate.

§ 12. Brønder maa ikke graves paa steder, der kan forurenses ved tilsig. De skal klædes med sten eller planker og ikke ligge privet nærmere end 15 m.

Saavel brønder som opkommer skal ved avgroftning beskyttes mot over-vandstilsig og over jorden forsynes med karm og lok, forsynt med luftventilation.

De maa oprenses, naar vandet viser sig mindre godt.

§ 13. Hvor mat- og drikkevand ledes ind i husene eller til vandposter ute, maa indtaket være forsvarlig beskyttet mot urent tilsig. Er det helt over-bygget, maa det være forsynt med ventiler for luftveksling.

§ 14. Helseraadet kan forby benyttelsen av mat- og drikkevand fra brøn-der, vandledning eller bækker, naar vandet menes at være skadelig for mennesker eller dyr, indtil vandet er undersøkt og forurensningen i tilfælde fjernet.

Midlertidig forbud kan nedlægges af helseraadets formand, indtil under-søkelsen har fundet sted.

O m f ø d e v a r e r .

§ 15. Melk og andre matvarer maa ikke opbevares i beboelsesrum eller soverum, hvis det paa nogen maate kan undgaaes.

Hvor det er uundgaaelig, skal de hensættes i lukkede skap eller i til-dækkede kopper.

Alle matkar maa renses omhyggelig efter bruken.

§ 16. Sundhetsskadelige eller bedærvede matvarer maa ikke utsælges uten til gjødning.

Helseraadet kan til enhver tid forlange sig prøver av matvarer overlatt til undersøkelse og, i tilfælde de findes skadelige, besørge saadanne varer tilintetgjort eller paa anden maate uskadeliggjort for vedkommende sælgers regning. Hvor ingen opsættelse taales, kan salg av saadanne varer foreløbig stanses av formanden eller 2 av helseraadets medlemmer. Denne foranstaltning maa dog appro-beres i første møte av helseraadet.

§ 17. Bakerier, slagterier, meierier og andre produktionssteder for matvarer skal til enhver tid staa under helseraadets kontrol, og eierne skal være forpligtet til uppholdelig at utføre de paalæg, helseraadet maatte finde nødvendige til forhindring av, at matvarerre forenseles eller bedærves.

O m s m i t s o m m e s y g d o m m e.

§ 18. Naar erklærete tuberkuløse skifter bopæl skal den, fra hvem den tuberkuløse flytter, melde flytningen til helseraadets formand.

§ 19. Elever av offentlig skole, som læreren har grund til at frygte angrepet av utei, skabb eller andre lidelser, som formodes opstaat av urenlighet, skal sendes hjem og forbydes skolen, til de er rene.

Elever, som formodes at lide av smitsom sygdom, skal læreren sende hjem og forby skolen, til sygdommen ved lægeattest er fastslaat.

§ 20. Ved opræden af sygdomstilfælde, som der er grund til at tro er av ondartet smitsom beskaffenhet, skal den husbond eller husfar, som har at gjøre anmeldelse derom overensstemmende med § 14 i lov om sundhetskommisioner m. v. av 16de mai 1860, tillike straks dra omsorg for betryggende avsondring, saavidt omstændighetene tillater. Avsondringen maa omfatte ikke alene den syke selv, men ogsaa den eller dem, som pleier den syke, samt sengklær, gangklær og andre bruksgjenstande, som de benytter eller den syke har benyttet de nærmeste dage før sygdommens utbrud.

Fødevarer maa ikke opbevares i det rum, hvor den syke opholder sig.

§ 21. Indtil læge er ankommet og har meddelt nærmere forskrifter, maa samkvem mellem det sted, hvor sygdommen er optraadt, og andre steder indskrænges til det mindst mulige. Navlig maa personer, som hører til samme husstand som den syke, ikke uten nødvendighet delta i møter eller sammenkomster av et større antal mennesker. Uvedkommende personer maa ikke tilstedes adgang til det rum, hvor den syke opholder sig. Sammenkomster i sel-skabelig eller andre øiemed, der ikke er upsættelige, maa ikke avholdes i det smittede hus eller paa dets gaardsplads.

§ 22. Naar læge er ankommet, kan han foreløbig træffe de anordninger og forføininger med hensyn til avsondring af den syke og hans omgivelser og med hensyn tilrensning af sykeværelset og de under sygdommen benyttede gjenstande, som sygdommens beskaffenhet og omstændighetene paakræver. Det maa overlates til lægens skjøn efter omstændighetene at meddele forskriftene i skriftlig form. De maa i hvert fald nøie efterkommes og er gjældende, indtil de tilbakekaldes av lægen selv eller ophæves av sundhetskommisionen eller dens ordforer.

§ 23. Forsaavidt der leveres melk eller fødemidler fra det sted, hvor sygdommen er optraadt, maa dette ophøre, indtil tilladelse er meddelt av den tilkaldte læge.

§ 24. Barn fra den husstand, hvor sygdommen er optraadt, maa ikke seke skole, forinden tilladelse er meddelt af den tilkaldte læge. Forsaavidt sygdommen optræder i lærerens husstand, og han bor i samme hus, hvor skolen holdes, maa den lukkes, indtil lægen har git nærmere bestemmelse.

§ 25. Saasmart meddelelse om de indtrufne sygdomstilfælde og de i anledning av de samme trufne forføininger er indløpet til sundhetskommisionens ordforer, har denne at træffe de videre forføininger, som efter tilfældets beskaffenhet er fornødne.

O m r e n h o l d i b u t i k k e r.

§ 26. Butikker skal holdes rene og godt utluftet; utenfor indgangsdøren skal der være anbragt fotskraper. Gulv og diskér skal daglig rengjøres. Tør

feining er forbudt, likesaa spytning paa gulvet. Der skal forefindes et tilstrækkelig antal spyttebakker, hvis bund skal dækkes med fugtig sagflis, torv eller lignende. Spyttebakkerne skal hver dag rengjøres og deres indhold opbrændes. Butikker, hvor der sælges melk, fløte eller andre matvarer, og rum, hvor melk eller matvarer, som skal sælges, blir bearbeidet eller tilberedt, maa ikke brukes som soverum eller kjøkken. Disse butikker og rum skal være forsynt med rent vaskevand, saape og rene haandklær, og de personer, som haandler varerne, skal jevnlig vaske sine hænder.

Melk, fløte og andre matvarer skal beskyttes mot støv og anden urenhet saavel i butikkene som i tilberednings- og lagerrummene. Naar det lar sig gjøre skal varerne anbringes i vel renholdte tildækkede kar, skuffer, skap med dører, hylder med forhæng eller lignende.

Vegt- og maaleredskaper, som benyttes ved handel med melk eller andre matvarer, skal være rene, naar de brukes. I melkeutsalg maa der ikke drives handel med andre varer, som kan forurensne melken eller gi den usmak.

Det er sælgeren forbudt at indpakke matvarer i aviser eller urent papir. Ved omførsel av varer skal de beskyttes mot regn, støv og al anden forurensning.

§ 27. Helseraadet kan midlertidig forby utsalg av melk eller andre matvarer paa steder, hvor der forekommer tilfælde af farlige smitsomme sygdomme, som kan utbredes ved, at varerne sælges. Desuden kan helseraadet forby, at der sælges melk eller melkeprodukter, som kommer fra steder, hvor tilfælde av farlige smitsomme sygdomme findes blandt mennesker eller dyr, likesom ogsaa fra steder, hvor der ikke iagttages den tilbørlige renlighet ved melkens behandling, opbevaring eller forsendelse. Helseraadet kan forby handel med og tilberedning av melk og andre matvarer, hvor enten dets lovmedholdelig givne paalæg ikke efterkommes eller stedet av sanitære grunde ikke egner sig til saadan næring.

Almindelige bestemmelser.

§ 28. Hvor forholdene er av den beskaffenhet, at gjennemførelsen av sundhetsforskriftene støter paa vanskeligheter, kan helseraadet dispensere fra dem i den utstrækning, det finder paakrævet.

§ 29. Overtrædelser av disse sundhetsforskrifter straffes efter de til enhver tid gjældende bestemmelser.

§ 30. Naar helseraadets lovmedholdelig givne paabud ikke efterkommes inden en bestemt frist, kan helseraadet la arbeidet utføre paa vedkommendes bekostning.

§ 31. Ovenstaaende forskrifter træder i kraft 3 maaneder, efterat de har erholdt kongelig approbation.

Østre Molands herred.

(Kongelig resolution av 17de oktober).

Tillægget er saalydende:

O m u t s a l g s s t e d e r o g b u t i k k e r i l a n d d i s t r i k t e n e o g d e r e s r e n h o l d .

1. Vægger, gulv og tak skal være oljemalt eller klædt med et glat stof, der taaler vask. Gulvet skal vaskes hver dag, og tak, vægger og vinduer saa ofte, at ingen ansamling av støv eller smuds finder sted.

2. Utsalgsstedene skal være luftige, lyse og rene.
3. Utsalgsrummet maa ikke benyttes til sovested eller kjøkken.
4. Matvarer opbevares i lukkede rum (skap eller skuffer).
5. Avispapir eller urent papir maa ikke benyttes til inpakning av matvarer.
6. Spyttbakker med litt vand i skal henstaa i lokalet og tømmes og renses daglig; likesaa skal i lokalet henstaa vaskestel med vand og saape.
7. Spytteplakater skal være ophængt paa væggen i lokalet.

Tromsø herred.

(Kongelig resolution av 17de oktober).

Tillægget er saalydende:

O m u t s a l g s s t e d e r o g b u t i k k e r i l a n d d i s t r i k t e n e o g d e r e s r e n h o l d .

1. Vægger, gulv og tak skal være oljemalt eller klædt med et glat stof, der taaler vask. Gulvet skal vaskes hver dag, og tak, vægger og vinduer saa ofte, at ingen ansamling av støv eller smuds finder sted.
2. Utsalgsstedene skal være luftige, lyse og rene.
3. Utsalgsrummet maa ikke benyttes til sovested eller kjøkken.
4. Matvarer maa opbevares i lukkede rum (skap eller skuffer).
5. Avispapir eller urent papir maa ikke benyttes til inpakning av matvarer.
6. Spyttbakker med litt vand i, og som tømmes og renses daglig, skal henstaa i lokalet; likesaa skal henstaa i lokalet vaskestel med vand og saape.
7. Spytteplakater skal være ophængt paa væggen i lokalet.

Drangedal herred.

(Kongelig resolution av 17de oktober).

Tillægget er saalydende:

I landhandlerier skal gulv og diskar vaskes til hver dag. Feining maa ikke finde sted, undtagen gulvet er fugtet med vand, saa støvning undgaaes. Der skal forefindes et passende antal spyttbakker, og plakater med forbud mot at spytte paa gulvet skal være opslaat.

Butikker maa ikke ved dør eller aapning staa i forbindelse med værelser, der benyttes til soverum. Fødemidler som ost, smør o. l. skal være opbevart i et lukket skap med glasdør. Butikkene skal holdes rene og fri for stank og tobaksrøk. I de butikker, hvor mange folk pleier at holde til, skal der indlægges ventiler, og i mildt veir skal desuden til stadighet et vindu holdes aapent.

Et eksemplar av disse bestemmelser skal være opslaat ved døren eller et andet ieinefaldende sted.

Gransherred herred.

(Kongelig resolution av 23de oktober).

§ 1. Ved opførelse eller flytning af husebygninger skal iagttages:

At avstanden mellem beboelseshus paa den ene side og stald, fjøs eller grisehus paa den anden side ikke blir mindre end 9 m.

Ved opførelse eller flytning af beboelseshus skal derhos iagttages:

Byggegrunden skal tørlægges, matjorden borttages, og huset sættes paa en grundmur af mindst 30 cm.s høide over jorden og forsvarlig tættet.

Ethvert beboelsesrum skal ha en høide af mindst 2,5 m. og være tilstrækkelig forsynt med vinduer, hvorav mindst ett skal være til at aapne.

Gulvet skal være tæt og trækfrit, i 1ste etage dobbelt med mellemliggende tør fyld.

Hvor kokeovn benyttes i beboelsesrum, skal den være forsynt med damphat, der fører til pipen.

§ 2. For ethvert beboelseshus skal være indrettet et privet (vandhus), hvis avstand fra beboelseshus eller alfarvei ikke maa være mindre end 9 m.

Det maa tømmes saa ofte, at overfyldning ikke finder sted og jevnlig paafores jord, aske eller lignende.

§ 3. Vandindtak maa ikke paa nogen maate forurenses og ikke ha tilsig fra stald, fjøs eller grisehus.

Brønd eller opkomme maa, forsaavidt derfra takes vand til husholdningen, overbygges saaledes, at overvand ikke kan trænge ind.

§ 4. Gjødsel, avfald fra husene eller andre urenheder maa ikke henlægges nærmere beboelseshus eller alfarvei end 9 m. og heller ikke saaledes, at tilsig til vandindtak kan ske.

§ 5. Finder helseraadet benyttelsen af noget beboelseshus skadelig for sundheten paa grund af fugtighet, urenhed, mangel paa lys eller luft, kan det forby benyttelsen, indtil mangelen er avhjulpen.

§ 6. Salg af bedærvede eller af anden grund for sundheten skadelige nærings- eller nydelsesmidler kan forbides af helseraadet, som kan besørge dem tilintetgjort paa sælgerens bekostning.

§ 7. Utsalgssteder og opbevaringssteder for kjøt, fisk, melk, bred og andre næringsmidler skal altid holdes rene, luftige samt fri for stank; de maa ikke benyttes til soverum eller kjøkken. Heller ikke maa samme steds opbevares andre varer, som kan meddele næringsmidlerne lugt eller smak. Ost, smør og lignende matvarer skal opbevares saaledes, at fluer ikke kan komme til.

Handlende maa ikke indpakke matvarer i avisler eller urent papir.

I butikker skal gulvene og diskene vaskes hver aften, likesom der skal forefindes et passende antal spyttebakker, der rengjøres hver dag. I butikker, hvor matvarer sælges, skal der være vaskevand, saape og rene haandklær.

§ 8. Ved tæringssykes flytning skal anmeldelse ske til helseraadets formand. Anmeldelsespligt paahviler saavel den husband hvorfra, som den husband hvortil den syke flytter.

§ 9. Klær og andre ting, der har været benyttet af personer, som har lidt af smitsom sygdom, maa ikke avhændes eller benyttes af andre, førend de er renset efter helseraadets næi nere bestemmelse.

§ 10. Har nogen losjivert formodning om, at smitsom sygdom forekommer i hans hus, har han derom ufortøvet at gjøre anmeldelse til helseraadets formand eller — i hans forfall — til en anden læge. Han er ansvarlig for overholdelsen af de forskrifter, som i den anledning gives af helseraadet.

§ 11. Avvikeler fra disse forskrifter kan tillates av helseraadet, hvor det paa grund av særlige omstændigheter maatte finde det nødvendig.

§ 12. Ethvert medlem av helseraadet har at paase disse forskrifters overholdelse og at anmelde overtrædelse for helseraadets formand, som i fornødend fald skal bevirke overtrædelsen paatalt.

Laardals herred.

(Kongelig resolution av 23de oktober).

§ 1. Den, som vil flytja eit gamalt hus eller bygja eit nytt hus, skal altid melda ifraa til nærmaste medlem i helseraadet og elles fylgja desse reglarne:

- a) Stovebygning og matbud skal stunda minst 9 meter fraa uthusi (stall, fjøs, grisehus, hensehus og løyndehus (privet). Eit hus maa alldri verta bygt so, at det tek burt solljoset fraa ei stovebygning.
- b) Grunnen unner ei stovebygning maa vera vel utveita og matjordi burtteki. Huset skal stunda paa ein tett steinmur. Fraa nedre umkvarvet til jordflata skal det vera minst 30 cm. Der skal vera luftlukor i kjellarmuren iminsto paa two sidur, som snur mot kvarandre.
- c) I nye hus maa ikkje noko rom vera laagare enn 2,5 m. fraa golv til himling. Det skal vera nøgdi med glas i romet, og minst eit av glasi i kvart rom skal vera gangglas.

I gamle hus maa likeeins gangglas verta innsett innan 6 maanedar fraa den den dag desse vedtekta er approberat.

Golvet maa vera tett og i nedste høgdi vera av ihoppleyde hyvla plankor og dubbelt, med rein turr fyll imillom.

§ 2. For kvar stovebygning skal det vera eit fullgodt løyndehus (privet). Det maa liggja minst 9 meter fraa aalmannvegen. Hevdi under løyndehuset skal verta utmoka minst ein gong um aaret og elles i alle høve, naar helseraadet krev det. Det maa ofte verta støyt med jord, torvstrøy elder anna, som kan halda illtev burte.

§ 3. Ingen maa gjera vatnet ureint i brunn, uppkoma, bekk eller aa, der folk tek matvatn elder buvatn. Brunnar og uppkomar maa vera heilt upp tett yverbygdi, og brunnkanten skal vera høgre enn marki. Vatnet maa holder ikkje hava ttlsig fraa stall, fjøs, løyndehus eller avfaldsdyngja. Vert vatnet ureint elder mindre godt, maa ein straks reinska brunnen.

§ 4. Avfaldsdyngja maa liggja minst 9 m. fraa stovebygningen, og ho maa liggja slik til, at det ikkje sig veta fraa dyngja og ned i det vatnet, som vert brukta paa garden. Ein maa jamleg hava jord, sand, elder anna fyll paa henne, og ho maa liggja so langt fraa aalmannveg, at det ikkje kjem hevdesig eller illtev fraa dyngja og burt i vegen. Avfall, sopl elder avføringsringi fraa menneske elder maa ingen tema utanfor dører elder glas elder atmed stovemuren. Slikt maa ein hava paa avfaldsdyngja.

§ 5. Skjelvdaude dyr og dyr, som vert slagta, fordi dei er sjuke — og som ein ikkje kann nyitta — skal verta oppbrende, dersom helseraadet krev det; i andre høve skal dei verta nedgravne og so djupt, at ingen illtev kjem upp, og at andre dyr ikkje kann grava dei oppat, so illtev kjem utever. Dette gjeld berre daude dyr, som ikkje kjem inn under § 9 i «lov av 14de juni 1894 om foranstaltninger mot smitsomme husdyrsygdomme». Dyri maa verta nedgravne paa eit lagelegt stad, der ikkje gjer drikkevatn ureint. Slagteavfall maa likeeins verta lagt so avsides, at det ikkje gjer ugagn med illtev elder gjer drikkevatn ureint.

§ 6. Vert omnen i dagligstova brukt til koking, skal det alltid — dersom det ikkje er peis i stova, eller spjeldet er sett i peispipa — vera ein einhat yver omnen med godt dragi, so eimen fraa kogingi kann koma ut i fri luft. Kann matvarer slet ikkje standa i rom, som det ikkje bur folk i, skal dei i alle høve standa inne i skaap elder hyllor, som hev tette dører elder fyreheng.

§ 7. Skynar helseraadet, at det er for mange folk i eit hus, elder at huset er ufjelgt, myrkt, hev laagt luftbytte elder paa annan maate er faarleg for helsa, so kann det krevja, at det vert retta paa til ei fastsett tid.

Helseraadet kann ogso fastsetja, at ingen fær bruke huset, fyr det er godteke.

§ 8. Helseraadet kann forbjode sal av varor, som hev vorte utskjemde elder skadelege for helsa og paabjode, at slike varor vert øydelagde paa seljaren sin kostnad. Det hev ogso rett til aa krevja prøvor av varorne, naar helst det vil.

Den, som handlar med matvaror, skal passa paa, at varorne er reine, og at vegtskaalar og holmaal alltid vert halda reine. Matvarorne skal liggja i reine skaap elder hyllor, som hev tætte dører. Inne i buderne er tobaksrøikning og sputning paa golv strengt forbode, og skal det her standa uppslag, som segjer ifraa um det.

I alle budar skal det vera vaskestell med reint vatn, saape og handduk.

Det skal vera fotskrapor utanfor kvar buddør.

§ 9. I budar skal golvet verta vaska kvar dag. Det er er strengt forbode aa sopa golvet med turr kost; ein skal turka av golvet med vaat klut paa ein langskafka kost.

§ 10. Dei, som stullar i fjoset, maa vaska henderne sine, fyrr dei tek til med mjølkingi og turka vel av juret med ein klut. Mjølkekjerald og matkoppar maa ein gjera vel reine (med sodavatn elder kokende vatn), so snøgt som raad er, etter ein hev bruke deim.

Mjølki maa sovidt mogelegt standa i eit rom for seg sjølv og ikkje i rom, som folk held til i. Mjølk fraa kyr med sjukt jur maa ein ikkje selja. Vert slikt brukt i huset, maa ein koka henne vel.

§ 11. Ingen maa taka imot elder taka i bruk innbu, gangklæde, sengklæde etter ein, som er død av smitsom sjuke. Alt maa verta reingjort paa den maaten, som helseraadet hev fastsett. Likeeins med klæde og innbu or eit hus, der det hev vore smitsam sjuke.

§ 12. I bakeri skal ein alltid halda golv, tak, veggjer, innbu og reidskap vel reine. Dei, som er i arbeid i bakeri, skal vera i rein bunad, med reint, kvitt lerretsfyrklæde med brystsmukke, som vert reingjort minst ein gong i vika.

Kwart bakeri skal hava eit vaskestell med reint vatn, saape og handduk.

Det skal alltid standa uppslag, som seigjer ifraa, at det er strengt forbode aa røikje og sputta paa golvet.

Mjølsekjerner skal verta vel kosta, før de vert tømde i bakertrouget.

§ 13. Medlemmerne i helseraadet hev plikt paa seg til aa sjaa etter, kvar i sin krins, at folk held desse reglarne og melda ifraa til ordføraren i raadet, naar nokon gjer imot deim.

Likeeins skal dei melda ifraa um andre ting, som dei skyna kann verta faarlege for helsa. Ordføraren i helseraadet skal daa syta for, at den, som hev skuldi, fær standa til ansvar etter lovi, um det trengst.

§ 14. I ymse serhøve kann helseraadet gjeva folk lov til aa vike av fraa desse reglarne, naar det er svært vanskelegt aa fylgja deim, men daa lyt dei senda skrifteleg søknad um det til helseraadet.

§ 15. I samhøve med lov fraa 8de mai 1900 (tuberkuloselovi) skal ein melda det til ordføraren i helseraadet, naar ein tæringssjuk skifter bustad. Den, som eig huset, som vert fraaflyt, hev meldingspliki.

Fane herred.

(Kongelig resolution av 23de oktober).

Om beboelseshus.

§ 1. Opførelse eller flytning af beboelseshus skal anmeldes til helseraadet og følgende regler skal iagttages:

- a) Ved opførelse eller flytning af hus skal iagttages, at avstanden mellem vaaningshus og stald, fjøs, svinehus og lignende ikke gjøres kortere en 10 m. Mindre avstand maa der heller ikke være mellem vaaningshus og ethvert andet hus, mot hvilket vaaningshuset har vindu.
- b) Al muldjord skal fjernes og grunden vel avgrøftes, saa grund- og overvand bortledes. I en avstand av 6 meter fra huset skal alle huller, hvor vand kan bli staaende, utfyldes.
- c) Beboelseshus skal opføres paa en undermur med beslag af mindst 30 cm. høide over jorden. Hvor der ikke er kjelder, maa den ha mindst to trækhul.
- d) Gulvet i nederste stokwerk skal være dobbelt og forsynes med tør, fast fyld eller pap som mellemlag.
- e) Ethvert til beboelse bestemt rum skal ha en høide av mindst 2,3 m. og være forsynt med mindst et vindu, som med lethed kan aapnes. Vinduerne samlede nettoflate skal være mindst $\frac{1}{10}$ av rummets gulvflate.
- f) I beboelsesrum maa ikke anbringes kokeovn, medmindre den er forsynt med ordentlig avtræk for damp.
- g) Beboelseskjelder, som helst bør undgaaes, skal ha mindst $1\frac{1}{2}$ m. høide over jorden paa den side, som vender ut mot det fri. Under grundmuren skal der være pukstensveiter av mindst 30 cm. dybde med godt avløp. Kjeldrenes grundplate skal gives et pukstenstag av mindst 15 cm. høide. Mellem kjeldermuren og tilstøtende jord eller fjeldvæg anbringes et pukstenstag av mindst 20 cm. tykkelse. Kjelderboligen skal være forsynt med dobbelt gulv og skal ha god tilgang paa lys og luft. Den maa ikke tages i bruk, før den er godkjendt af helseraadet.
- h) Tjenere skal skaffes tilstrækkelig rummelig, tæt og sundt soverum, særskilt for mandlige og kvindelige tjenere.
- i) Renlighet og uthuftning maa ikke forsonmes i nogen bolig, saaledes at derav kan opstaa ulempe for beboere eller naboer. Huseieren er ansvarlig likeoverfor helseraadet for, at fraflyttede rum blir ordentlig rengjort, før nye beboere flytter ind.
- k) Husdyr med undtagelse av hund og kat maa ikke huses i vaaningshus eller noget rum, som har væg eller tak fælles med dette.
- l) Findes beboelseshus eller arbeidsrum skadelig for sundheten paa grund av fugtighet, urenlighet, overfyldning af mennesker, slet ventilation, mangel paa varme eller lignende, kan helseraadet forby dets benyttelse, indtil misligheterne er avhjulpet.

Om priveter, W. C., binger o. l.

§ 2.

- a) Til ethvert beboelseshus skal der være et privet, som skal ha lukket bing, der maa holdes fri for overfyldning.
- b) Fra privet, gjødselbinge, avfaldsdynge o. l. maa der ikke ske tilsig til vei, hustomt eller vandindtak, hvorfra drikkevand tages til mennesker eller dyr.
- c) Privetet skal til enhver tid holdes rent og i god stand.

- d) Er privetet beliggende i selve vaaningshuset eller i mindre avstand end 8 m fra dette, fra nabohus eller alfarvei, er kun flytbare beholdere eller vandklossetter tillatt anvendt.

Beholderne maa være absolut tætte og staa paa cementert grund, mindst 5 cm. over jordsmonnet.

Beholderne skal tömmes, før de er fulde, og passende strøelse paafyldes, hvis der er generende stank.

Kaggerummet skal være forsynt med tilfredsstillende avtræk.

Privetet maa ikke støte direkte op til rum, hvori opbevares levnetsmidler, og skal ut til det fri ha vindu, som kan aapnes.

Indrettes priveter i flere etager, skal hvert ha lodrette faldrør av indvendig glasserte lerrør av mindst 23 cm. indvendig tvermaal.

- e) W. C. maa ikke ledes direkte ut i elver, bækker eller vand, Nordaasvandet indbefattet, men skal være forsynt med rensekum, godkjendt av helseraadet.

- f) Pissoirer skal holdes fri for stank ved overspyling med vand eller paasmurning av tjære.

- g) Tun og gaardsrum skal holdes rene. Gjødningsstoffe, bos, avfald fra husene o. l. maa ikke henlægges nærmere vaaningshus eller alfarvei end 8 m. Ansamlinger skal behandles saaledes, at unødig stank undgaaes. Aadsler maa snarest mulig nedgraves tilstrækkelig dypt.

Indenfor ovenfor nævnte avstand maa bos kun anbringes i tætte binger eller kasser, forsynt med tætsluttende lok. De maa tömmes før overfyldning. Skyllevand maa ikke tömmes i boskasser.

Helseraadet kan paaby desinfektion og tömning af binger, ekskrement-beholdere og boskasser.

- h) Transport paa offentlig vei av gjødsel eller avfallsstoffe maa ikke foregaa i utætte eller overfyldte beholdere, saa noget spildes. Det samme gjelder for private veier, hvortil flere er bruksberettiget.

- i) Avløpsrender og kloaker med tilbehør skal være saaledes indrettet, at de skaffer tilstrækkelig avløp og let kan renses og skal holdes i forsvarlig stand. Kloak maa ikke gives avløp til offentlig veis grøfter uten helseraadets tilladelse.

Hvor helseraadet finder det paakrævet, skal kloaker være forsynt med godkjendt rensekum, eventuelt septik tank.

Om drikkevand og matis.

§ 3.

- a) Brønder, bækker, vand eller i det hele tat ethvert vandindtak, bestemt til drikkevand for mennesker eller dyr, maa ikke paa nogen maate forurenses.

- b) Drikkevandsbrønder skal være overdækket, forsynt med avtræk og saaledes indrettet, at der ikke kan komme tilsig av overvand. De maa oprenses, naar vandet viser sig mindre godt. Enhver brøndeier har at rette sig efter de forskrifter og paalæg, som helseraadet maatte gi for at hindre forurensning av vandet.

- c) Helseraadet kan forby bruk av sundhetsskadelig drikkevand. Det kan endvidere paaby rensning av brønd, eller hvis det findes paakrævet, forlange en brønd tilkastet.

- d) Vand fra kjelderbrønder bør ikke anvendes til drikkevand.

- e) Helseraadet kan forby salg og benyttelse av matis fra forurenset vand. Som matis betragtes is, som kan komme i direkte berørelse med matvarer, herunder ogsaa indbefattet is til meieribedrift.

Om utsalgssteder for næringsmidler.

§ 4.

- a) Utsalgssteder for næringsmidler skal være lyse, godt luftet og fri for stank. De maa ikke benyttes til beboelsesrum eller kjøkken. Gulv, vægger, tak, disk og inventar skal være i saadan stand, at de med lethet kan holdes rene.
- b) Gulvet maa ikke feies, men hver dag vaskes over med vaat duk. Grundig gulvvask skal foregaa mindst en gang ukentlig og hovedrengejøring mindst en gang hvert halvaar.
- Disken skal vaskes grundig hver dag. Den daglige avstøvning skal ske med rene kluter, avridd i rent vand.
- c) Matvarer skal saavidt mulig opbevares i lukkede skap eller skuffer, som maa holdes omhyggelig rene.
- d) Tobaksrøkning og spytning paa gulvet er forbudt. Der skal findes spyttebakker, som daglig maa renses.
- e) Der skal være let adgang for betjeningen til at vaske hænderne. Kunderne maa ikke tillates at fingre med varerne og ikke smake paa disse uten at benytte prøvekar. Varen maa heldes op i disse, og rester maa tømmes bort.
- f) Bruksgjenstande som vegter, maalekar o. l. maa være fuldstændig rene, og glassur og fortinning hel. Ufortinnede jernkar maa ikke benyttes.
- g) Melk eller fløte maa ikke opbevares sammen med varer, som kan gi usmak, forurense eller bedærve dem, f. eks. gammelost, fisk, poteter, petroleum o. l.
- h) Utsalgsstederne skal holdes mest mulig fri for fluer, og de matvarer, hvortil disse helst søger, bør i fluetiden holdes tildækket.
- i) Utbringelsen av brød eller bakverk maa kun ske i ren indpakning, tildække kurver, kasser eller tildækkede vogner, som daglig maa eftersees og rengjøres. Kjøt og fisk maa ikke transporteres i urene vogner og skal til beskyttelse mot sol, regn og støv være indpakket i rent lerret eller dækket med rene presenninger.
- k) Helseraadet kan forby salg, overdragelse eller avbenyttelse av bedærvede nærings- eller nydelsesmidler. Det samme gjelder saadanne nærings- og nydelsesmidler eller bruksgjenstande, klær, tapeter m. v., som kan være farlige for sundheten derved, at de indeholder giftige bestanddele. Helseraadet er berettiget til at fordrer utleveret de fornødne prøver, likesom det i tilfælde kan paaby tilintetgjørelse af saadanne saker. Helseraadet kan midlertidig forby salg av melk, fløte eller andre fødemidler samt beklædningsgjenstande fra hus, hvor tilstede værende smitsom sygdom kan gi anledning til dennes utbredelse, indtil de syke er betryggende isolert eller fjernet og huset desinficert.
- l) Dersom disse bestemmelser ikke overholdes, eller stedet forøvrig av sanitære grunde ansees usikkert som utsalgs- eller opbevaringssted for næringsmidler, kan helseraadet forby saadan utsalg paa stedet, hvis misligheterne trods paalæg ikke blir rettet.

Om bakerier.

§ 5.

- a) Bakerier skal være lyse, godt luftet og gulv, vægger og tak i en saadan stand, at de med lethet kan holdes rene.
- b) Hver dag efter endt arbeide skal gulvet omhyggelig vaskes. Vægger og tak skal vaskes hvert fjerdingaar og vinduerne mindst hver 14de dag.
- c) Bakeriet eller rum, som staar i aapen forbindelse med dette, maa ikke benyttes til soverum, og der maa heller ikke findes gjenstande, som ikke brukes i bakeribedriften, og som kan gi anledning til støv eller stank eller hindre rengjøring.

- d) Alle til bakning benyttede bruksgjenstande skal holdes omhyggelig rene. Melsækker maa børstes og renses for smuds, før de bringes ind i bakeriet.
- e) De i bakeriet beskjæftigede personer skal være iført rene lerretsforklær med brystsnek og skal før arbeidet vaske hænder og armer. Der skal være let adgang til vaskestel med rene haandklær og saape.
- f) Bruk av tobak i hvilken som helst form er forbudt.
- g) Der skal findes spyttebakker, som daglig renses. Spytning paa gulvet er strengt forbudt.
- h) Bakere, som lider av hudsygdomme paa hænder eller armer, maa ikke anvendes i bakerier.

O m m e l k .

§ 6.

- a) Melk maa behandles med den yderste renlighed. Den, som skal melke, maa forinden vaske sine hænder og tørre koens spener med en ren klut. Melken bør, hvor det kan undgaaes, ikke opbevares i beboelsesrum og skal i tilfælde være anbragt i skap eller paa hylde med forhæng. Melk maa under ingen omstændigheder opbevares i rum, hvor syke personer opholder sig.
- b) Kjørler og melkespand maa holdes omhyggelig rene ved vaskning med varmt vand, og glassur og fortinning maa være hel.
- c) Fjøs og opbevaringssted for melk maa holdes rene og spytning paa gulvet er strengt forbudt.
- d) Helseraadet kan, indtil manglerne er avhjulpet, forby salg af melk fra fjøs eller husstand, hvor der hersker urenlighed eller findes andre sanitære misligheter.

§ 7. Kjøtutsalg, slagterier, meieri eller andre produktions- eller opbevaringssteder for næringsmidler skal være underkastet helseraadets kontrol og bestemmelser, og eierne skal være forpligtet til uopholdelig at utføre de paalæg, som helseraadet maatte finde nødvendige for at hindre, at matvarerne forurenses eller bedærves.

§ 8. Verkstedslokaler skal være lyse og luftige og maa ikke brukes til sove- eller spiserum.

§ 9. Verksteder, losjhuis o. l. skal være underkastet helseraadets kontrol og bestemmelser. Spytning paa gulvet er strengt forbudt, og plakater herom kan forlanges opslaat paa ieinefaldende steder. Hvor der findes spyttebakker, maa disse daglig efter bruk renses og paafyldes hensigtsmæssig strøelse eller desinficerende væske.

O m s m i t s o m m e s y g d o m m e .

§ 10.

- a) Enhver i herredet praktiserende læge skal straks anmeldte til helseraadets ordfører ethvert nyt tilfælde af saadan epidemisk sygdom, som indgaar under det offentliges specielle forsorg.

Likeledes skal anmeldes ethvert alvorlig sygdomstilfælde, som antages at skyldes nydelse av bedærvede eller forfalskede næringsmidler eller bruk av gjenstande, der indeholder giftige bestanddele.

- b) Naar en tæringssyk flytter, skal dette meldes helseraadets ordfører av den syke og hans husvert.

Tuberkuløse, som opholder sig som landliggere, skal likeledes meldes til helseraadets ordfører.

- c) Bruksgjenstande, klær, møbler i hus, hvor der har været smitsom sygdom, maa ikke benyttes eller overlates andre til bruk eller eiendom, før de er desinficert paa foreskrevnen maate.

- d) Opræder smitsom sygdom i en husstand, som driver handelsvirksomhet, kan helseraadet midlertidig forby virksomheten, saalænge denne kan antages at medføre fare for smitteoverførelse.

§ 11. Agtes sat igang en bedrift, som forurenser luften ved stank eller giftige gasarter eller paa anden maate kan befrygtes at bli til skade for arbejdernes eller naboernes sundhet, skal planen for anlægget forelægges helseraadet, og vedkommende er forpligtet til saavel ved anlægget som driften at rette sig efter de bestemmelser, som helseraadet gir til fjernelse av de sanitære misligheter.

§ 12. Fartøier, som henligger inden herredet, og deres besætninger er med hensyn til renlighet og sundhetsforhold forøvrig underkastet helseraadets bestemmelser.

Tæt b e b y g g e d e s t r ø k.

§ 13. For tæt bebyggede stræk av herredet skal følgende tillægsbestemmelser gjælde. Helseraadet kan til enhver tid bestemme, hvilke stræk skal henregnes til «tæt bebyggede».

- Ved af fattelsen av plan for videre bebyggelse, gaters anlæg og huses opførelse skal helseraadet gives anledning til at uttale sig.
- Veier med tilhørende rendestener eller grøfter skal holdes rene av vedkommende hus- eller tomfeeier. Gaardsrum ganger og smug omkring husene holdes fri for stank og urenligheter. Hvis helseraadet finder det paakrævet, kan det paaby, at der til bos kun maa anvendes boskasser.
- Hvor kreatur- eller svinehold medfører sanitære misligheter, som paa grund av stedforholdene ikke kan ordnes, kan det av helseraadet ganske forbydes.
- Gjødsling maa foregaa paa saadan maate, at stank mest mulig undgaaes. Ublantet latrinegjødsel, bos eller anden stinkende avfaldsgjedsel maa ikke anvendes nærmere vaaningshus eller alfarvei end 10 m., saafremt den ikke umiddelbart efter gjødslingen kan nedmuldes.

- Ansamlinger af gjødsel, som utbreder stank eller indeholder bestanddele, som kan bortføres av vinden, kan av helseraadet forlanges fjernet eller til-dækket. Det er forbudt fra 1ste mai til 31te august at ut- eller omlosse bosgjødning paa jernbanestationerne.
- Hvor der er offentlige kloakanlæg, er huseierne paa helseraadets forlangende forpligtet til at føre sine kloakker ut i disse, naar avstanden ikke overskrider 32 m., og anlægget ikke medfører uforholdsmæssig store utgifter.
 - Kloakanlæg i husene skal være forsynt med vandlaas, og kloakkummer skal ha tætsluttende lok, saa utstrømning av kloakgas hindres.

A l m i n d e l i g e b e s t e m m e l s e r.

§ 14.

- Undlater nogen inden den av helseraadet givne frist at træffe de foranstaltninger, som ifølge disse forskrifter eller ifølge helseraadets lovmedholdelig fattede beslutninger paahviler ham, kan helseraadet la foranstaltningerne utføre paa hans bekostning.
- Hus eller grundeiere er personlig ansvarlige for, at alle de pligter opfyldes, som disse sundhetsforskrifter paalægger dem og skal ikke kunne undskyldte sig med forsommelse fra sine folks eller leieres side.
- Helseraadet kan indrømme avvikeler fra forskrifterne, hvor særegne forhold kræver det.
- Helseraadets medlemmer har at paase overholdelsen av disse forskrifter og i tilfælde melde overtrædelse til ordføreren. Likeledes skal herredets politimyndigheter ha opmerksomheten henvendt paa disse bestemmelser og melde

misligheter til ordføreren; særlig gjelder dette for de tæt bebyggede strøk. Ordføreren har at besørge overtrædelsen paatalt.

- e) Disse forskrifter eller dele derav kan forlanges opslaat paa alle steder, som helseraadet bestemmer.
 - f) Disse forskrifter træder i kraft 3 maaneder, efterat de har kongelig stadfæstelse og paa lovbeftalt maate er kundgjort.
 - g) De ved kongelig resolution av 23de februar 1895 og 1ste juli 1901 approberete sundhetsforskrifter for Fane ophæves fra den dato, disse forskrifter træder i kraft.
-

Sørfoldens herred.

(Kongelig resolution av 23de oktober).

Bestemmelser om renhold i butikker og lagerrum.

§ 1. I utsalgssrum og lagerrum for varer og fødemidler maa disse efter sin beskaffenhet opbevares i lukkede rene kar og æsker, skuffer, kasser og hylder for at bevares bedst mulig og ikke bli forurensset av smuds og støv, daarlig luft etc. Rent papir skal brukes til indpakning. Brukte avisar som indpakningspapir av matvarer er forbudt.

§ 2. Utsalgssrummene guld, bænker og disker vaskes mindst 2 ganger ukentlig. Støv avtørres av vægger, kar og hylder og de forskjellige løse gjenstande i disse med kost, tør eller fugtig klut etter gjenstandenes beskaffenhet mindst 1 gang maanedlig om vinteren og 2 ganger maanedlig om sommeren. Tørfeining av gulvene er forbudt.

§ 3. Lagerrummene rengjøres saavidt mulig mindst 1 gang maanedlig.

§ 4. Spytning paa gulvene er forbudt. Plakater med forbud mot spytning paa gulvene skal opslaaes i hvert rum. Hvert rum skal være forsynt med det tilstrækkelige antal spyttebakker, som skal være omtrent halvfyldt med sagnug, torvstro, hakket ener eller bar og rengjøres daglig med kokhett vand.

§ 5. Det er forbudt at bruke utsalgssdisken og kasser, hvori matvarer opbevares, som sitteplass.

§ 6. Utenfor indgangsdøren skal fotskraper være anbragt.

Fet herred.

(Kongelig resolution av 30te oktober).

De approberete nye sundhetsforskrifter er saalydende:

§ 1. Beboelseshus, som herefter opføres eller flyttes, skal sættes paa tør og vel avgrøftet grund, hvorfra matjorden er ført bort, paa et underlag av sten eller stolper. Hvis grundmur benyttes, skal den være tæt og forsynt med mindst 2 trækhul, og den maa ha en mindstehøide af 30 cm. Undtagelsesvis, hvor der er synlig fjeldgrund, kan lavmaalet sættes til 15 cm.

§ 2. Ethvert til beboelse bestemt værelse, som herefter indredes fra nyt av, skal ha en høide av mindst 2,5 meter fra gulv til loft og være forsynt med mindst et opslags vindu. Denne høidebestemmelse gjelder ikke loftsetagen. Et

saadant vindu skal ogsaa anskaffes i ældre beboelsesrum inden 6 maaneder efter disse vedtægters approbation.

§ 3. Gulvet i nederste stokwerk skal være dobbelt med et mellemlag av hensigtsmaessig tør fyld eller impregnert pap.

§ 4. I beboelseshus maa ikke kokeovn benyttes, medmindre der er anbragt en indretning til at opfange og bortlede den ved kokning opstaaede damp.

§ 5. Helseraadet kan forby beboelse av hus eller værelse, der av mangel paa lys eller luft eller ved fugtighet, urenhed eller overfyldning af mennesker befindes at være skadelig for sundheten, indtil manglene er avhjulpet.

§ 6. Paa veier og i mellemrummene mellem husene og paa gaardspladsene maa der ikke ophopes søppel eller anden urenhed, men de maa til enhver tid holdes rene og lugtfri. Hvor forholdene er eller blir bymæssige (§ 16), samt ved større arbeiderbarakker eller lignende, kan der paabydes anvendelse av søppelkasser.

§ 7. Stald, fjøs, grisehus o. l., som herefter opføres, skal være mindst 10 meter fjernet fra vaaningshus og fra ethvert rum, som benyttes til tilberedelsesrum eller opbevarungssted for matvarer, og saa langt fra naboeiendom, at denne ikke generes i sanitær henseende. Hvor forholdene begynder at bli bymæssige, gjælder ikke ovenstaaende avstandsbestemmelser, men stald, fjøs, grisehus o. l. maa ikke ha væg eller tak fælles med vaaningshus, matbod eller tilberedelsessted for matvarer.

§ 8. Til ethvert vaaningshus eller for hver opsitte paa en gaard og paa steder, hvor der jevnlig samles et større antal mennesker, skal der være et privat, og til bygninger, der er bestemt til beboelse og til ophold for et større antal mennesker, skal der være et privat for hver 20 mennesker, der kan antages at benytte samme. Privat maa ikke ha væg eller tak fælles med vaaningshus eller matbod, heller ikke ha avsig til nogen saadan bygning eller til offentlig befærdet vej eller til indtak for matvand eller drikkevand. Det skal derhos anlægges saaledes, at det ikke volder nabo sanitære ulempar. Det skal tømmes saa ofte, at overfyldning ikke finder sted, og der skal ved hensigtsmaessige strømidler sørget for, at der opstaar saa liten stank som mulig. Hvor forholdene er eller begynder at bli bymæssige, skal der ved nybygninger, og hvor helseraadet forlanger det, tillike ved ældre bebyggelse istandbringes tætte murede binger eller tætte avskjæringer til at opta urin og ekskrementer for dyr og mennesker. Saadanne binger skal ha en avstand af 1,5 meter fra naboeiendom, gate eller vej.

§ 9. Ved anlæg av bedrift, der antages at ville forurense luften for omkringboende, maa dens plan forelægges for helseraadet og driften ikke paabegyndes, før planen er godkjendt af helseraadet; ved i virksomhet værende bedrifter af denne art maa vedkommende eier eller bestyrer rette sig efter de forskrifter, som helseraadet maatte gi til den efter forholdene bedst mulige fjernelse af ovennævnte ulempar.

§ 10. Gjødselstoffer eller ildelugtende afvafra husholdningen skal altid henkastes i dynge eller kompost, som ikke maa lægges vaaningshus nærmere end 10 meter, og der maa ikke være avsig fra den til steder, hvorfra matvand eller drikkevand hentes, eller til vaaningshus, matbod, nabo eller vej. Saadanne ansamlinger skal dækkes med jord.

§ 11. Brønder eller vandbeholdere, hvorfra matvand eller drikkevand tages, skal holdes fri for forurensninger av ethvert slags, saasom ved tilsig, vask o. s. v. Det samme gjælder bæk eller elv, hvorfra matvand eller drikkevand tages.

§ 12. Helseraadet kan forby salg af bedærvede eller sundhetsskadelige føde- og drikkevarer samt av andre gjenstande, der kan medføre skade for sundheten derved, at de indeholder giftige bestanddele, og i fornødent fald paabydes deres

tilintetgjørelse. Helseraadet er berettiget til at faa utlevert de til undersøkelse nødvendige prøver.

§ 13. Slagterier og pølsemakerier skal være godt ventilert og forsynt med vandtæt gulv av mursten eller beton, og vægger og tak skal være tætte, glatte og oljemalt. Størst mulig renlighet skal iagttaes, og alt avfald skal daglig fjernes. Gulvet rengjøres hver dag, naar rummet er benyttet, vægger og tak maa i sin helhet rengjøres mindst hvert fjerdingaar og vinduerne mindst hver uke. Under rengjøring av vægger og tak maa ingen kjøtvarer opbevares i rummene. Det er ikke tillatt at indrette binger under slagteriet.

Ophængt kjøt skal hænge frit fra væggen. De kroker, kjøttet hænger paa, skal være fortinnet. Til indpakning maa kun benyttes rent pakpapir.

§ 14. Det er forbudt at sælge nærings- og nydelsesmidler, som for konservering eller av andre grunde er tilsat stoffe, som er skadelige for sundheten, eller som kan skjule, at varen er bedærvet.

§ 15. a) Butikker skal holdes rene og godt utluftet; utenfor indgangs-døren skal der være anbragt fotskraper. Gulv og disker skal daglig rengjøres. Tør feining er forbudt, likesaa spytning paa gulvet. Der skal forefindes et til-strækkelig antal spyttebakker, hvis bund skal dækkes med fugtig sagmug, torv eller lignende. Spyttebakkerne skal hver dag rengjøres, og deres indhold opbrændes. Butikker, hvor der sælges melk, fløte eller andre matvarer, og rum, hvor melk eller matvarer, som skal sælges, blir bearbeidet eller tilberedt, maa ikke brukes som soverum eller kjøkken. Disse butikker og rum skal være forsynt med rent vaskevand, saape og rene haandklær, og de personer, som haandler varerne, skal jevnlig vaske sine hænder.

Melk, fløte og andre matvarer skal beskyttes mot støv og anden urenhet saavel i butikkene som i tilberednings- og lagerrummene. Naar det lar sig gjøre, skal varerne anbringes i vel renholdte, tildækkede kar, skuffer, skap med dører, hylder med forhæng eller lignende.

Vegt- og maaleredskaper, som benyttes ved handel med melk eller andre matvarer, skal være rene, naar de brukes. I melkeutsalg maa der ikke drives handel med andre varer, som kan forurense melken eller gi den usmak. Det er sælgeren forbudt at indpakke matvarer i avisler eller urent papir. Ved omførsel av matvarer skal de beskyttes mot regn, støv og al anden forurensning.

b) Helseraadet kan midlertidig forby utsalg av melk eller andre matvarer paa steder, hvor der forekommer tilfælde av farlige smitsomme sygdomme, som kan utbredes ved, at varerne sælges. Desuden kan helseraadet forby, at der sælges melk eller melkeprodukter, som kommer fra steder, hvor tilfælde av farlige smitsomme sygdomme findes blandt mennesker eller dyr, likesom ogsaa fra steder, hvor der ikke iagttaes den tilbørlige renlighet med melkens behandling, opbevaring eller forsendelse.

Helseraadet kan forby handel med og tilberedning av melk og andre matvarer, hvor enten dets lovmedholdig givne paalæg ikke efterkommes, eller stedet av sanitære grunde ikke egner sig til saadan næring.

§ 16. Helseraadet bestemmer til enhver tid, hvilke strøk av herredet ansees for at være eller begyndt at bli bymæssige, likesaa i tvilstilfælde hvilke enkelte hus eller gaarder skal regnes med til heromhandlede strøk.

§ 17. Naar en av tuberkulose i smitsom form lidende person forandrer bopæl, skal skriftlig anmeldelse om flytningen sendes til helseraadets formand av dem, fra hvem den syke flytter.

§ 18. Avvikeler fra ovennævnte vedtægter kan under særegne omstændigheter tilstedes av helseraadet.

§ 19. Det paahviler helseraadets medlemmer at paase disse vedtægter overholdt og i tilfælde av overtrædelse at gjøre anmeldelse til helseraadets formand, som i fornødent fald skal foranledige overtrædelsen paatalt efter loven. Opfyldes ikke nærværende forskrifter, kan helseraadet derhos foranstalte manglene avhjulpet for vedkommende overtræders regning.

Alversund herred.

(Kongelig resolution av 30te oktober).

Forandringerne er saalydende:

§ 6. De nævnte uthus samt ladebygning, gjødsel- eller avfaldsdynge like- som skyllevandskast maa ikke lægges beboelseshus nærmere end 4 meter.

Bygjødsel, som hjemhentes, skal ikke oplagres i nærmere afstand fra bebodd hus end 20 meter. Der skal sørges for, at der fra slike steder ikke sker tilsig til alfarvei, beboelseshus, brønd eller andet vandtak til bruk for mennesker eller dyr, og heller ikke til nøst, garveri, meieri o. l. og de veier, der fører til disse. Hvor bygjødsel oplosses paa befærdet sted, skal der foretages grundig rengjøring efter oplosningen og bortkjøringen, og dersom sne eller frost ikke er til hinder, skal der paakjøres et lag grus paa lossepladsen, eller dersom denne er cementert, spyles med vand.

Sadan bygjødsel kan ikke hjemhentes fra 14de mai til 16de september. I maanederne oktober, november, mars, april skal bygjødselen være bortkjørt inden 14 dage fra oplosningen har fundet sted.

Fra denne paragraf kan, hvad angaaer bygjødsel, paa ansøkning dispenseres, hvor forholdene er saadanne, at nogen ulempe ikke med rimelighet kan paavises, idet oplagsstedet for gjødselen ligger i betydelig afstand fra bebodd eller befærdet sted.

§ 7. Brønd eller andet drikkevandtak maa ikke forurenses eller ligge saaledes, at der er fare for tilsig fra beboelseshus, fjøs, privat gjødseloplag, avfaldsdynge eller anden ansamling av urenlighet fra dyrkede marker eller paa anden maate forurenset jordbund. Der maa ikke i brøndens eller vandtakets umiddelbare nærhet foregaa vaskning.

Brøndens indside skal mures av sten og for øverste halvdels vedkommende beslaaes med cement, bunden dækkes med puksten eller stenheller. Brøndens overkant skal føres mindst 30 cm. over jordsmonnet med heldning fra brønden, saa overvand ikke kan rinde ned i den. Den skal forsynes med overbygning og lok samt pumpe eller fast ren bøtte, der udelukkende anvendes til ophentning af vand. Trappenedgang til brønden er forbudt, likesaa brønd inde i hus eller fjøs. Brønden skal rengjøres mindst 1 gang aarlig.

I eller ved vandbassin, hvorfra mat- eller drikkevand hentes, eller vasdrag, der fører til sted, hvorfra saadan vandhenting foregaar, maa heller ikke vaskning eller anden forurensning finde sted. Paa mark langs saadant vasdrag eller basin maa i en afstand af mindst 20 meter ikke gjødsles med animalsk gjødning, og i en afstand af mindst 5 meter heller ikke med kunstgjødning. De her nævnte grænser kan ved beslutning af helseraadet utvides, saafremt dette i det enkelte tilfælde paa grund af terræng- eller andre forhold maatte ansees paakrævet. Paa samme maate kan grænserne ogsaa indsnevres, hvis helseraadet maatte finde dette ubetænkelig.

§ 11. Sundhetskommissionen kan forby salg av bedærvede fødemidler og andre gjenstande, der er skadelige for sundheten derved, at de indeholder giftige

bestanddele, og kan efter omstændigheterne la dem tilintetgjøre. Bedømmelsen — til hvilket øiemed prøver kan forlanges utleveret — samt foreløpig stansning av salg av bedærvede fødemidler eller sundhetsfarlige varer kan, naar afgjørelsen maa ske straks, paa sundhetskommissionens vegne utføres av dens ordfører.

For utsalgssteder og bedrifter, som fører matvarer tilsalgs, f. eks. slagterier, meierier, pølsefabrikker, melkeutsalg, bakerier og landhandlerier, gjælder særlig:

- a) Lokalerne vægger, gulv og tak skal holdes rene og fri for støv og ond lugt og maa ikke brukes til beboelse eller soverum. Likeledes maa alt inventar holdes omhyggelig rent.
- b) Der maa i samme rum ikke opbevares stoffe, som kan forurense næringsmidlerne eller gi dem lugt eller smak.
- c) Matvarerne skal utleveres kjøperne inpakket i rent papir.
- d) Betjeningen skal ha bekjem adgang til at vaske hænderne med rent vand og i bakerier og slagterier være iført hvit overklædning. I butikker skal forefindes de nødvendige spyttebakker, som skal rengjøres saa ofte, det er nødvendig. Nye anlæg og reparationer av bakerier, slagterier, pølsefabrikker og lignende bedrifter skal anmeldes til helseraadets ordfører paa forhaand. Saadanne anlæg skal forsynes med tilstrækkelig ventilation, ha cementgulv og oljemaalte, panelte vægger og tak.

Volden herred.

(Kongelig resolution av 30te oktober).

Tillægget er saalydende:

A n g a a e n d e r e n h o l d s r e g l e r i b u t i k k e r .

Butikker skal til enhver tid holdes forsvarlig rene, sopning er forbudt; istedet maa tørkes med vaat klut. Ordentlig vaskning av gulvene og disk maa ske mindst 2 — to — ganger om ukken om sommeren og 3 — tre — ganger om ukken om vinteren.

Der skal være spyttebakker i tilstrækkelig antal; disse maa indeholde litt vaat sand, torvstrø eller hakket ener og maa tømmes og rengjøres hver dag.

Hvor der handles med matvarer, maa der være vask med saape og haandklæ for betjeningens renhold.

Diskene i saadanne butikker maa hver dag tørkes over med vaat klut.

Borge herred.

(Kongelig resolution av 27de november).

Tillægget er saalydende:

I de dele av herredet, hvor den almindelige bygningslov av 27de juli 1896 er gjort gjeldende, samt i bymæssig bebyggede strøk, hvor sundhetskommissionen finder det hensigtsmæssig, kommer i denne henseende omhandlede lovs § 52 til anvendelse. De nævnte indretninger maa i disse tilfælde være forsynt med absolut tætte binger, som stadig holdes lukket med tætsittende lem, samt med trækpipe, der naar op over taket. Vandklosetter tillates anlagt efter sundhetskommissionens godkjendelse.

Indhold.

				Side
Nordføya	herred (Søndre Trondhjems amt)	6te februar.....		259
Tiller	— (— —)	27de —		260
Leinstranden	— (— —)	27de —		265
Bærum	— (Akershus amt) —)	20de mars.....		270
Leikanger	— (Nordre Bergenshus —)	20de —		276
Sulen	— (— —)	20de —		276
Høyne	— (Søndre Trondhjems —)	20de —		276
Røllag	— (Buskerud —)	9de mai.....		277
Aadalen	— (— —)	9de —		277
Nordre Aurdal	— (Kristians —)	9de —		279
Etnedalen	— (— —)	14de —		279
Evje	— (Nedenes —)	14de —		280
Kviteseid	— (Bratsberg —)	14de —		281
Surendalen	— (Romsdals —)	14de —		281
Gjesdal	— (Stavanger —)	30te —		283
Rennesse	— (— —)	30te —		284
Heim	— (Søndre Trondhjems —)	30te —		286
Skjerstad	— (Nordlands —)	30te —		286
Tusteren	— (Romsdals —)	5te juni.....		287
Sundalen	— (— —)	5te —		288
Drammen by 12te juni.....				292
Eidsvold	herred (Akershus amt)	19de juni.....		301
Holt	— (Nedenes —)	19de —		302
Manger	— (Søndre Bergenshus —)	19de —		302
Varaldsø	— (— —)	26de —		303
Notodden by 3die juli.....				304
Gulen	herred (Nordre Bergenshus amt)	3die juli.....		317
Meløy	— (Nordlands —)	11te august.....		317
Hetland	— (Stavanger —)	11te —		319
Stor-Elvedalen	— (Hedemarkens —)	11te —		319
Herøy	— (Nordlands —)	15de —		320
Høg	— (Søndre Trondhjems —)	15de —		320
Strandvik	— (Søndre Bergenshus —)	15de —		323
Valsøfjorden	— (Romsdals —)	15de —		323
Lindaas	— (Søndre Bergenshus —)	25de —		325
Austrheim	— (— —)	25de —		326
Hvaler	— (Smaalenenes —)	25de —		328
Aremark	— (— —)	25de —		329
Søndre Aurdal	— (Kristians —)	25de —		329
Manger	— (Søndre Bergenshus —)	25de —		330
Lødingen	— (Nordlands —)	25de —		330
Kraakerøy	— (Smaalenenes —)	4de september		332
Brandaval	— (Hedemarkens —)	4de —		336
Rauland	— (Bratsberg —)	4de —		338
Fuse	— (Søndre Bergenshus —)	4de —		339
Hammer	— (— —)	4de —		340
Hammerfest	— (Finmarkens —)	4de —		340
Mo	— (Bratsberg —)	11te —		341
Saltdalen	— (Nordlands —)	10de oktober.....		343
Borgund	— (Nordre Bergenshus —)	17de —		344

				Side
Østre Moland	herred (Nedenes	amt)	17de oktober.....	347
Tromsø	— (—	—)	17de —	348
Drangedal	(Bratsberg	—)	17de —	348
Gransherred	— (—	—)	23de —	349
Laardal	— (—	—)	23de —	350
Fane	(Søndre Bergenhus	—)	23de —	352
Sørfold	(Nordlands	—)	23de —	357
Fet	(Akershus	—)	30te —	357
Alversund	(Søndre Bergenhus	—)	30te —	360
Volden	(Romsdals	—)	30te —	361
Borge	(Smaalenenes	—)	27de november.....	361

Grafiske fremstillinger vedrørende medicinalvæsenet.

Paa Jubilæumsutstillingen 1914 var under medicinaldirektoratets avdeling utstillet forskjellige karter, plancher og fotografier.

Et utvalg av disse plancher og karter er senere ført à jour til og med 1914, reproducert i formindsket maalestok og indtatt i det følgende, nemlig:

- 1) Antal læger i Norge.
 - 2) — tandlæger —
 - 3) — jordmødre —
 - 4) — apotek —
 - 5) Dødeligheten blandt barn under 1 aar, sammenlignet med landets samlede dødelighet.
 - 6) Procentforholdet mellom levende fødte og dødelighet hos barn under 1 aar.
 - 7) Forekomsten av aandssvakhet og sindssygdom.
 - 8 og 9) Karter over spedalskhetens forekomst i 1856 og i 1910.
 - 10) Dødeligheten av lungetuberkulose for hele riket.
 - 11) Den samme, fremstillet amtsvis.
 - 12) Forekomst og dødelighet av Kolera.
 - 13) — » — — » — Tyfoidfeber.
 - 14) — » — — » — Skarlagensfeber.
 - 15) — » — — » — Difteri.
 - 16) — » — — » — Barnekopper.
 - 17) — » — — » — Barselfeber og totaldødeligheten paa barselseng.
 - 18) — » — — » — Poliomylit.
-

Ihvorvel den grafiske fremstilling paa plancherne i alt væsentlig vil tale for sig selv, tilknyttes til endel av dem nedenstaaende bemerkninger og supplerende oplysninger:

Ad 1) Læger i Norge.

1 1814 var lægernes antal i Norge 160, og folkemængden 1ste juli s. a. ifølge opgave fra Det statistiske centralbyraa 902 106. Der var altsaa dengang 1 læge for 5638 indbyggere. Halvparten av dem, som dengang virket som læger i landet, var imidlertid folk, hvis adkomst til denne virksomhet ikke hvilte paa nogen eksamen; de var for største delen tyskere eller danske, der var ansat som chirurger ved armeen eller flaaften, enkelte av dem fungerte som verkslæger

eller assistentlæger ved sykehusene. Flere av dem tok dog senere eksamen, og en del viste sig at være meget dygtige folk efter den tids forudsætninger for lægevidenskaben.

Den anden halvpart av de i 1814 i landet bosatte læger hadde tat sin eksamen ved utenlandske universiteter, idet læger først fra 1817 av blev uteksaminert fra universitetet i Kristiania.

For mange av landets læger var vistnok de økonomiske forhold i den tid yderst tarvelige. Man faar et indblik heri ved at læse, hvad divisionschirurg Bencke, som hadde tat chirurgisk eksamen i Kjøbenhavn, og i 1807 var blit ansat som militærlege i Fredriksværn, ifølge Kær «Norges læger» i 1816 skriver til generalchirurg Thulstrup :

«Hvorledes det vil gaae mig i aar og fremdeles, ved jeg ikke; min tid er røvet mig, saa jeg er en slave fra morgen til aften. Min gage er ca. 64 skilling¹⁾ om dagen, og dermed skal jeg føde og klæde 8 mennesker, civil praxis kjender jeg ikke engang af navn her, alle menneskers læge er jeg her uden betaling, og siden maj maaned — — er jeg kommen udi 1000 rbd. gield N. V. . . . paalagt at forrette R. C.²⁾ Kraghs embede ogsaa uden betaling, paalagt at revidere et 4 aars kirke regnskap, og selv indsats til kirke værge, skole- og fattigforstander og regnskabsfører; ting, hvoraf jeg ikke forstaar det mindste, og som min stilling som læge her paa stedet aldeles forbyder mig, da jeg de fleeste dage ikke har saa megen tid tilovers, at jeg kand skrive et brev».

Stavfremlæggelsen viser, hvorledes lægernes antal efterhaanden steg. I 1914 var der bosat i Norge 1226 læger, hvilket gir et forholdstal av 1 læge paa henved 2000 indbyggere. Desuden var der i utlandet bosat 79 norske læger. Av de her i landet ved utgangen av 1914 bosatte 1226 læger var 48 kvinder.

(H. Scharffenberg).

Ad 4) Apotek.

Det første apotek i Norge blev oprettet i 1588 i Bergen.

I 1814 var antallet av apotek 25, samtlige salgbare, og beliggende i byer. Der faldt dengang et apotek paa hver 36 tusen av landets indvaanere.

I 1864 (50 aar senere) var apotekenes antal øket til 58, hvorav 2 landsapotek, eller et apotek paa hver 29 tusen indvaanere.

I 1914 var tallet steget til 196 (35 salgbare og 161 med personlig privilegium). Landsapotekenes tal var steget til 76. I sidstnævnte aar er der et apotek paa hver 12 500 indvaanere.

Farmaceutisk eksamen (apotekereksamene) blev første gang avholdt ved universitetet i Kristiania i 1816.

Indtil 1842 hadde alle apotek været salgbare. I dette aar oprettedes det første personlige privilegium, nemlig Løveapoteket i Kristiania. I 1843 oprettedes det første landsapotek, Lærdals apotek. Fra 1850 er kun oprettet personlige apotekprivilegier (i henh. til kgl. res. av 10de dec. samme aar).

Som det av planchen vil sees, er antallet av salgbare privilegier gaat ned fra 42 (i 1850) til 35 (i 1914). Denne nedgang skyldes, at indehavere av saadanne paa ansøkning er meddelt personlige apotekprivilegier mot at avgive sine salgbare privilegier til staten.

(K. L. Schei).

¹⁾ Kr. 2,13.

²⁾ Regimentschirurg.

Ad 5) og 6) Spædbarnsdødeligheten.

Av plancherne fremgaar, at denne fra 1836 til 1910 er gaat ned til det halve. Særlig sterk nedgang viser de sidste to femaarsgrupper.

I tidsperioden fra 1896 til 1910, da spædbarnsdødeligheten viser sterkest nedgang, sank samtidig fødsernes antal fra ca. 30 pr. 1000 indbyggere til ca. 26.

Ad 7) Aandssvakhed og sindssygdom.

De tal, hvorpaa fremstillingen er bygget, er hentet fra de almindelige folketællinger. Perioderne falder derfor sammen med mellemrummene mellem disse.

Den betydelige økning av de aandssvakes antal ved tællingen i 1900 beror utvilsomt for den væsentligste del paa en forandret betegnelse i tællingslisterne, idet disse i 1900 optok betegnelsen «aandssvake» istedetfor «sindssyke fra fødselen eller de første barneaar». Den nye betegnelse er af tællerne oppfattet som rummeligere end den ældre; og de har derfor tat flere med. Tallene fra de to sidste tællinger, som indbyrdes viser liten forskjel, egner sig derfor ikke til sammenligning med de ældre. Det vilde være uberettiget av dem at dra den slutning, at aandssvakheten skulde være væsentlig tiltat.

For de er hvertvede sindssygmess vedkommende er det derimot ganske utvilsomt, at en ret betydelig økning af tilfældenes antal har fundet sted, særlig i tidsrummet mellem de to sidste tællinger (1900—1910). Ogsaa de tidligere tællinger, dog med undtagelse af den i 1900, viser økning av disse sygdomme, naar det hele land tages under ett. At dette skulde bero paa, at tællerne nu gaar frem efter andre begreper end før, maa efter de kontrolforsøk, som har været anstillet ved lægernes hjælp, ansees udelukket. Man er derfor nødt til at anse det godt gjort, at antallet af sindssyke (med erhvervet sindssygdom) fra 1845 til 1910 er steget fra ca. 1,7 til 3,1 pro mille af befolkningen.

Blandt aarsaksmomenter, som her kan antages at ha været af betydning, kan nævnes det økende slit paa hjerne- og nervelivet, som nutidens kamp for tilværelsen medfører, dernæst emigrationen, som paa den ene side berøver landet en stor del af dets kraftigste ungdom, mens samtidig de mange emigrerte som ligger under i kampen for tilværelsen i det fremmede land, jevnlig sendes tilbage til hjemmet som sindssyke, selv efter mange aars forløp. Desuden har den bedre sindssykepleie i nogen grad øket de sindssykes levetid og derved ogsaa deres antal.

(M. Holmboe).

Ad 8) og 9) Spedalskheten¹⁾.

Den første sikre statistik over de spedalske i Norge skriver sig fra aaret 1856, men man hadde dog tidligere ogsaa søkt at skaffe nætere rede paa de spedalskes antal. Nogen sikre resultater var man dog ikke kommet til. Utvilsomt synes det dog at fremgaa af alle undersøkelser, at spedalskheten har været i rask tiltagen i første halvdel af det 19de aarhundrede. I 1850-aarene begyndte ogsaa forholdsreglerne mot sygdommen at ta sin begyndelse. Man hadde faat Lungegaardshospitalet i 1849, og i 1857 blev Pleiestiftelsen bygget. Senere i begyndelsen af 60-aarene kom Reknes og Reitgjerdets pleiestiftelser. I 1850-aarene blev der ogsaa oprettet sundhetskommisioner til sygdommens bekjæmpelse.

¹⁾ Ved karternes reproduktion er disse blit formindsket, saa at stavhøiden paa kartene ikke længer repræsenterer et patienttal av 1 for hver millimeter højde. Lineærformindskelsen er ca. 7 : 3, saaledes at 3 m/m stavhøide vil svare til 7 patienter.

Som det av kartet fremgaar, var spedalskheten i 1856 lokalisert til kystdistrikterne og da særlig distrikterne i Nordre Bergenhus amt, hvorefter kom Søndre Bergenhus amt og saa nordover langs kysten til og med Nordlands amt. Nordenfor Nordlands amt var spedalskheten dengang, likesom altid senere, forholdsvis litet utbredt. Det var ogsaa denne utbredning av spedalskheten, som bestemte de spedalske asylers beliggenhet, idet man i Bergen hadde hele 3, mens man i Trondhjem kun hadde 1. Paa østlandet forekom spedalskheten kun i ringe mængde i Hedemarkens amt, især i egnene omkring Våler og Elverum, hvor den ogsaa senere har holdt sig like til de sidste tider om end i avtagen.

Den betydelige nedgang fra 2833 spedalske ved utgangen av 1856 til 323 ved utgangen av 1910 er et overmaade glædelig fænomen. Avgangen har dog ikke altid været like rask. Fra 1856 til 1868 var der forholdsvis liten nedgang, men derefter kom en rask og jevn nedgang, som fortsatte like til omkring 1895. Siden den tid er nedgangen noget langsommere, men den har stadig vedvaret like til de aller sidste aar.

Aarsaken til denne avtagen er der grund til at anta skriver sig fra de forholdsregler, man har tat mot sygdommen i forbindelse med folkets voksende kultur, særlig renlighetsforholdene i de angrepne distrikter. Man har stadig søkt at oparbeide folkets forstaaelse av, at spedalskheten er en smitsom sygdom, som forplantes ved samliv med de syke. Paa samme tid har man i størst mulig utstrækning søkt at faa de spedalske, som man antok var mest smittefarlige — det vil som regel si de knutete former — ind paa statens asyler. Like til 1899 var der imidlertid vel saa mange ute i distrikterne som paa asylerne, og først siden den tid er det lykkedes at faa det forhold istand, at der er flere paa asylerne end i distrikterne.

Hvad utbredningen av spedalskheten i landet i 1910 angaaer, var den i det store og hele tat den samme som i 1896. I Tromsø og Finmarkens amter var der kun nogen faa ved utgangen av 1910, likesom enkelte distrikter som Søndmør er blit nogenlunde renset for sygdommen paa samme maate som den nordligste del av Nordre Bergenhus amt, som tidligere var meget sterkt angrepet. Der har ogsaa vist sig en forholdsvis meget betydelig avtagen i de søndre dele av Søndre Bergenhus amt og Stavanger amt.

Det største antal spedalske i de senere aar har været at træffe paa øerne utenfor Bergen og noget længere nord ved Sognefjordens indløp. Imidlertid er de, som endnu ligger ute i distrikterne, for en væsentlig del glatte former og gamle former, hvorav endel maa kunne ansees for helbredet og saaledes mindre smittefarlige.

Der tør derfor fremdeles være sikkert haap om, at spedalskheten vil avta fremover saaledes som hittil, saafremt man holder ved med at motarbeide den.

(H. P. Lie).

Ad 10) og 11) Lungetuberkulosen.

De to plancher gir en oversigt over tuberkulosens bevægelse i Norge i det tidsrum, for hvilket man har statistiske data. De omfatter begge dødelighet av lungetuberkulose og er baseret paa den saakaldte utregnede dødelighet.

Den første gir en oversigt over den aarlig utregnede tæringsdødelighet i riket fra 1859 til og med 1914, og den anden viser tæringsdødelighetens bevægelse indenfor de enkelte amter i 5-aarsperioder, begyndende med perioden 1866—1870 og endende med en 4-aarsperiode 1911—1914.

Det vil av den første planche sees, at tæringsdødeligheten i riket var jevnt stigende fra 60-aarene henimot aarhundredeskiftet; fra 1900 av falder den i de første 10 aar temmelig hurtig, fra 1910 er der nærmest stilstand.

Betrakter man den anden planche, der som nævnt i 5-aarsperioder gir en fremstilling av tæringsdødelighetens bevægelse indenfor de enkelte amter, vil man ved et flyttig blik paa planchen se, at tæringsdødeligheten i løpet av de sidste halvhundre aar væsentlig har været i faldende eller stilstand i landets sydlige amter, mens kurven for de nordlige amter fra og med Romsdals amt og nordover i det store og heletat har en stigende retning.

I den sidste 4-aarsperiode er tæringsdødeligheten dog i tilbakegang i samtlige amter søndenfor Nordlands amt med undtagelse av Nordre og Søndre Bergenhus amt og Bergens by, mens den for Nordlands og Tromsø amts vedkommende i denne periode er i stigning, i Finmarkens amt i stilstand.

Under gjennemsnitsdødeligheten av lungetuberkulose i riket ligger i den sidste periode Akershus, Smaalenene, Buskerud, Jarlsberg og Larvik, Hedemarken, Kristians, Bratsberg, Stavanger, Søndre Bergenhus amter samt Kristiania by, mens Bergens by og de øvrige amter ligger over gjennemsnittet, høiest Finmarkens, dernæst Søndre Trondhjems amt.

Mens den samlede dødelighet takket være utviklingen av den almindelige hygiene og ikke mindst de epidemiske sygdommes avtagen har været i jevn og sikker tilbakegang fra midten av forrige aarhundrede, er dette altsaa ikke tilfælde for tæringsdødelighetens vedkommende, idet denne som nævnt nærmest har været i tiltagende henimot aarhundreskiftet for saa at falde. Man maa altsaa anta, at der trods landets fremgang i hygienisk og økonomisk henseende har gjort sig bestemte forhold gjældende, der har begunstiget tuberkulosens utbredning. Hertil maa i første række regnes landets industrialisering med derav følgende trangere boligforhold og overgangen fra friluftsarbeide til indearbeide, et forhold, som navnlig har gjort sig gjældende for de unge kvinders vedkommende i form av økende tæringsdødelighet, endvidere emigrationen, som har berøvet landet tusener av dets kraftigste ungdom, mens de gamle og svake blir tilbake, og endelig den stadig voksende samfærdsel, som i de senere aar har bragt tidlige avsidesliggende og avstængte dele av vort land i forbindelse med utenverdenen, og dermed skaffet ny jordbund for sygdommen i tidlige av denne uberoede trakter av landet.

Ikke mindst for det nordlige Norges vedkommende turde dette sidste aarsaksforhold ha sin betydning og krav paa særlig opmerksomhet.

Naar man trods disse sterkt virkende aarsaker allikevel nu synes at være paa vei til at vinde bugt med denne sygdom i vort land, er det fuldt berettiget at tro, at dette skyldes baade arbeidet for at bedre de hygieniske forhold i sin almindelighet og det specielle arbeide, som i de sidste 20—30 aar har været rettet mot tuberkulosen. Uagtet der paa dette omraade endnu foreligger mange opgaver til løsning, maa det dog siges, at adskillig er utrettet i disse aar. I 1901 traadte vor tuberkuloselov i kraft; denne lov er av den største betydning for et planmæssig arbeide mot sygdommen. Ved offentlig og privat initiativ er der nu i vort land oprettet henved 80 tuberkulosehjem med ca. 1600 senge. Takket være spedalskhetens tilbakegang har man kunnet anvende de derved ledigblevne kapitaler til oprettelse av Reknes og Lyster sanatorier. Norske kvinders sanitetsforening har i en aarrække hat i drift sit folkesanatorium paa Grefsen, og en del andre private mindre sanatorier har i adskillige aar utfoldet en vel-signelsesrik virksomhet.

Ganske nylig er 2 nye statssanatorier, et for Sørlandet og et for de nordlige landsdele, aapnet for drift, og arbeidet for at skaffe saadanne til de dele av vort land, som endnu ingen statssanatorier har, nemlig Østlandet og det Trondhjemske, er paabegyndt.

Forstaelsen av tuberkulosearbeidets betydning og viljen til at yde, hvad der utkræves til dette, er i stor og glædelig vekst både privat og hos de offentlige bevilgende myndigheter.

(N. Heitmann).

De efterfølgende bemerkninger til de øvrige smitsomme sygdomme er leveret av *statens epidemilæge, dr. Gram.*

Ad 12) **Kolera.**

Norge har, hvad der fremgaar av fremstillingen, kun sjeldent været hjemmehørt af kolera.

Der har været tre store epidemier, i sammenhæng med koleraens store herjetog over Europa, i begyndelsen af 1830 aarene, i 1848 og nærmeste aar, samt i 1853 og de 5—6 følgende aar.

Dernæst kom nogen faa tilfælde i 1866 og 1873.

Siden har vort land kun 2 ganger været besøkt af koleraen, i 1892 og i 1910.

I begge tilfælde gjaldt det folk, som blev syke ombord paa farteier paa reise fra kolerasmittet sted. De blev landsat og bragt paa sykehus og døde der uten at ha spredt sygdommen videre.

Koleraens arnesteder er som bekjendt Indien. Herfra har den med mellemrum bredt sig til Europa, oftest over Rusland, som i de seneste aartier ikke synes at være blit helt befriet for den.

I hele det 19de aarhundrede var det de store krige og revolutioner, som bragte kolerasmitten utover Europa. Hver gang naadde bølgen os, indtil den fransk-tyske krig, da den kun repræsenteredes af en liten efterdømning.

Studiet av hygiene og bakteriologi, som i koleraherjingerne fik sin største og vigtigste impuls, idet de aapnet statsmagternes øine for denne forsknings betydning, har ogsaa overfor kolera feiret de største triumfer.

Paa de store internationale karantænekongresser fastsløges resultaterne av de videnskabelige studier over sygdommens veie og aarsaker, og her endedes man om forholdsreglerne til dens bekjæmpelse.

De centrale, nordlige og vestlige europæiske stater har med størst samvittighetsfuldhed og energi sat disse forholdsregler i verke.

Herav har følgen været, at tiltrods for den vældig tiltagende samtrafik mellem smittede og ikke smittede egne, har koleraen ikke faat fast fot i disse.

Selv verdenskrigen med sine uendelige vanskeligheter av enhver art ved gjennemførelsen av de nødvendige forholdsregler, har ikke endnu bragt nogen forandring heri.

Norge, som paa grund av sin beliggenhet har forholdsvis liten samtrafik med smittens arnesteder, har kunnet holdes helt fri for smitteutbredning inden landet i de sidste 44 aar.

Ad 13) **Tyfoidfeber.**

Om denne sygdoms optræden har man fuldstændig statistik fra og med 1857, mens beretningerne om dødsfaldene begynder i 1853.

Begge kurver viser jevn stigning til aaret 1868, hvorefter de synker først hurtigere, senere langsommere indtil de sidste aar, hvor kurven har et væsentlig fladt forløp.

Forholdet mellem tilfældenes og dødsfaldenes antal har den hele tid været paafaldende ensartet, omkring 10 %.

Den paafaldende og sterke synkning av tilfældenes antal i 70- og 80-aarene i forrige aarhundrede skyldes ganske sikkert det store arbeide, som i de aar blev gjort for at skaffe vore byer og de bymæssige begyggelser paa landet et godt drikkevand, betrygget mot smittefare.

Den omstændighed, at der siden 1895 kun har fundet overmaade liten, om nogen, nedgang sted i antallet, beror vel paa, at man endnu kun spredt og ufuld-

komment kan bekjæmpe de to væsentligste momenter til utbredning av smitte, nemlig bruken av raa melk fra store meiericentraler og tilstedevarelsen av friske smittebærere, som i aarevis kan sprede smittestof ved sine uttømmelser.

Den største hindring for en rationel bekjæmpelse av tyfoidfeberen er de meget store utgifter, som er forbundet med at efterspore alle smittebærere.

De vanskeligheter, som vilde være forbundet med at forby og hindre bruken av raa melk, er paa langt nær ikke saa store.

Ad 14) Skarlagensfeber.

Fra aarene 1853—1862 har man beretninger kun om de anmeldte dødsfald. Tallene er smaa, og man maa anta, at opgaverne er meget ufuldstændige.

Fra 1862 har man ogsaa statistik over tilfældene, og man ser sterkt veksleende og høie tal indtil slutten av 80-aarene. Et enkelt aar, 1876, viser over 13000 tilfælde med over 1900 dødsfald.

I denne periode er dødeligheten høi og vekslende, almindeligvis 10 à 15 %.

I slutten av 80-aarene og begyndelsen af 90-aarene avtar baade tilfælde og dødsfald i tal.

Fra midten af 90-aarene tiltar tilfældenes antal, mens dødsfaldenes avtar noget.

Fra 1898 til 1914 svinger dødsfaldenes antal forholdsvis jevnt om et middeltal av ca. 100 pr. aar.

Tilfældenes antal svinger mere, men er dog jevnere end i de tidlige perioder, middeltallet ligger mellem 4000 og 5000.

Dødeligheten sees saaledes at være gaat betydelig ned.

Denne nedgang kunde vistnok for endel tænkes at skyldes den lettere adgang til læge og befolkningens stigende oplysning, som gjør at læge i større utstrækning søkes ogsaa til lettere tilfælde.

Men denne omstændighed er vistnok ikke paa langt nær nok til at forklare forholdet, thi beretningen om dødelighetens avtagen er saa godt som enstemmig ogsaa i de distrikter, hvor den samme læge har sendt beretninger i begge disse tidsperioder.

Skarlagensfeberen i Norge maa derfor antages at ha skiftet karakter og er nu en meget mindre ondartet sygdom.

Om grunden til denne forandring vet man intet.

Ad 15) Difteri.

Denne sygdom, som i det 18de aarhundrede var omrent ukjendt, begyndte omkring 1820 at brede sig meget sterkt i Europa, efterat den var iagttatt og beskrevet omkring aar 1800 i Frankrike. I 1840-aarene fik den en ny vældig utbredning over Europa og den civiliserte verden forørig. Senere forsvant den ikke helt fra noget land, men fik i 1860- og 1880-aarene nye sterke utbrudd.

Denne eiendommelighet, at difterien med omrent 20-aarige mellemrum faar en meget øket utbredning, har været kjendt og paaagtet i en mængde utenlandske statistikere.

I vor statistik faar denne tyveaarsperiode sit tydelige uttryk.

Fra 1853—1859 kjendtes kun dødsfaldene, som viser konstante og lave tal til 1858. I 1859 stiger de til over det tredobbelte og i 1860 fordobles igjen dette antal, for i 1861 igjen at fordobles. De naar da sit høidepunkt med over 1500.

Tilfældenes antal var i 1860 over 4700 og 1861 over 10 000.

Herefter synker baade tilfældenes og dødsfaldenes antal nogenlunde hurtig og naar i 1867 ned til henholdsvis 2000 og nær 400.

Tilfældenes antal overskrider nu ikke væsentlig 2000, før i 1882, da de naar 4500. Herefter stiger de hvært aar til 1890, da de igjen er over 10 000. Herefter synker tallene hurtig og naar i 1895 ned i 2500.

I 1904 begynder er ny stigning, som naar sit høidepunkt i 1907 med vel 6800 tilfælde og senere synker langsomt.

Som man ser, er der en utpræget periodicitet i tilfældenes antal, med stigninger med omkring 20 aars mellemrum.

1860-aarenes og 1880-aarenes stigning følges af en nogenlunde proportional stigning af dødsfaldenes antal.

I 1900-aarenes stigning uteblir denne proportionale stigning, og mortaliteten viser kun en meget ringe økning.

Denne paafaldende forskjel paa den sidste og de to foregaaende høideperioder skyldes utvilsomt difteriserumet, som efter 1895 i stor og stadig stigende utstrækning benyttedes under behandlingen av sygdommen.

Paa grund av difteriserums særegne evne — at hindre difterigiftens dødelige virkning uten direkte at indvirke paa smittestoffets liv — viser kurven nu det tilsvarende fænomen, at sygdommens utbredning ikke har mistet sin tidligere karakter, mens sygdommens dødelighet er sterkt nedsat.

Ad 16) Barnekopper.

Denne sygdom hører ikke til dem, som stadig herjer vort land. Fra aaret 1853, da vor statistik begynder, har man flere aar, hvor intet tilfælde er forekommet. Og ved nærmere at studere tilfældene siden 60—70-aarene, ser man, at omtrent hver gang kan med bestemthet smitten følges tilbage til et utgangspunkt utenfor landet.

I 60—70-aarene hadde man i tilslutning til de vældige epidemier, som da herjet det øvrige Europa i følge med krigene, ogsaa her mange tilfælde, i 1868 endog over 2000.

Efter 1882 har man kun et enkelt aar, i 1908, havt flere end 100 tilfælde paa et aar. Naar saa er, tiltrods for, at den sterkt økede samtrafik med stadig smittede lande har øket farens for import betydelig, saa skyldes dette vor lette adgang til vaceination, som i dette tidsrum har været godt benyttet.

Ad 17) Barselfeber.

Om barselfeberens forekomst og dødelighet har man opgaver siden 1859. Den viser en paafaldende konstant forekomst indtil 1890. I dette aar ser man begyndelsen til en nedgang, som saa holder sig jevnt til 1914, om den end ikke er betydelig.

Det er utvilsomt, at denne nedgang skyldes det økede kjendskap hos læger og jordmødre til anti- og aseptikens regler.

Ad 18) Poliomyelit.

Vort land er det første land, hvor fremsynte læger med bestemthet hævdet poliomyelitens smitsomme karakter, og det er det første, hvor sundhetsmyndigheterne tok dette standpunkt med dets konsekvenser, anmeldelse og isolation af samtlige tilfælde.

Man har derfor her helt fra 1886 en sammenhængende statistik. Denne viser faa og spredte tilfælde indtil 1899, da der optraadte over 60, som en begrænset epidemi inden Bratsberg amt. Saa avtok antallet igjen indtil 1904, hvor der kom 75 tilfælde som forløper til den større utbredte epidemi i aarene 1905—1906, hvor der kom respektive over 550 og 450 tilfælde. I 1907 var der igjen færre, vel 200, og i 1908, 1909 og 1910 kun faa spredte.

I 1911 kom saa vor hittil største epidemi med over 1150 tilfælde. I 1912, 1913 og 1914 avtok saa antallet igjen.

Om sygdommens utbredning vet man, at smittestoffet, som er overmaade vanskelig at studere, følger menneskenes førdsel, og at det findes hos mange flere mennesker end de, som faar sygdommen. Av disse er der igjen endel, som faar sygdomsfænomener (abortive tilfælde), og hos hvem man derfor med større eller mindre sikkerhet kan formode sygdommens natur. Men mange smittebærere gaar sikkert uopdagede forbi.

Man har derfor intet holdepunkt for, hvad det er, som gjør, at sygdommen enkelte aar optræder med meget flere utprægede tilfælde, om det kan skyldes en øket utbredning av smittestoffet, eller kun en øket smitteevne hos dette, eller en nedsat motstandsevne hos menneskene.

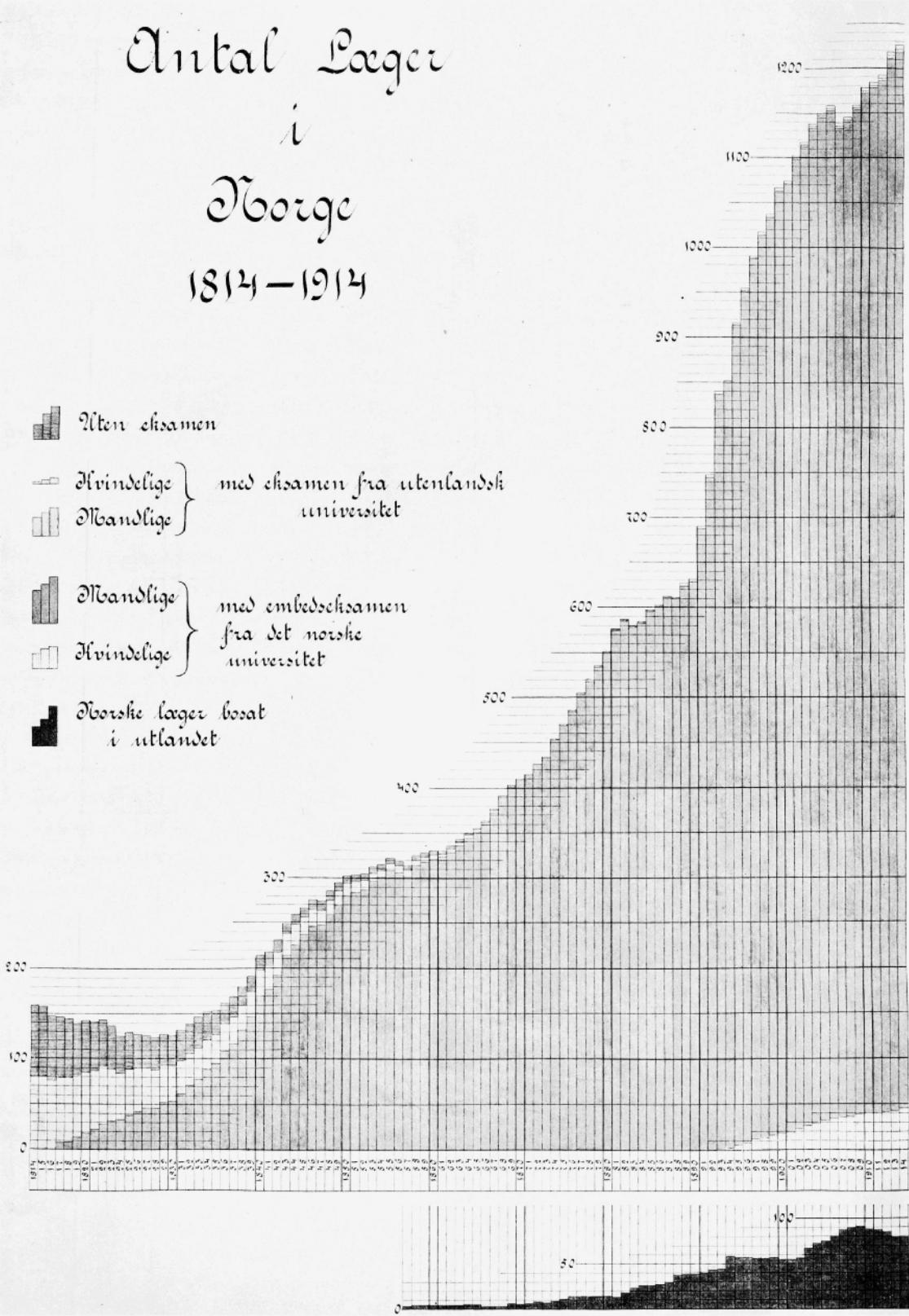
Aantal Læger i Norge 1814—1914

Utendørs eksamen

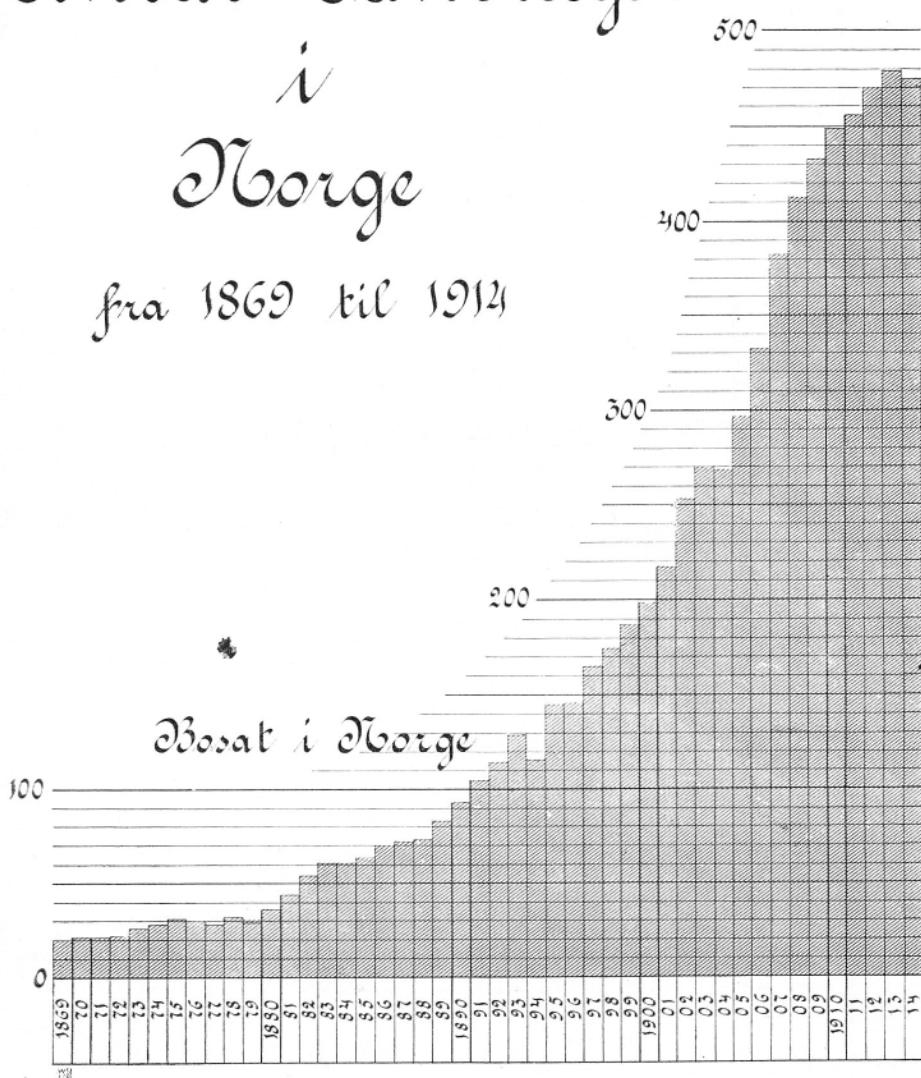
Kvindelige } med eksamen fra utenlandske
 Mandlige } universiteter

Mandlige } med embedseksemten
 Kvindelige } fra det norske
 } universitet

Norske læger bosatt
 i utlandet

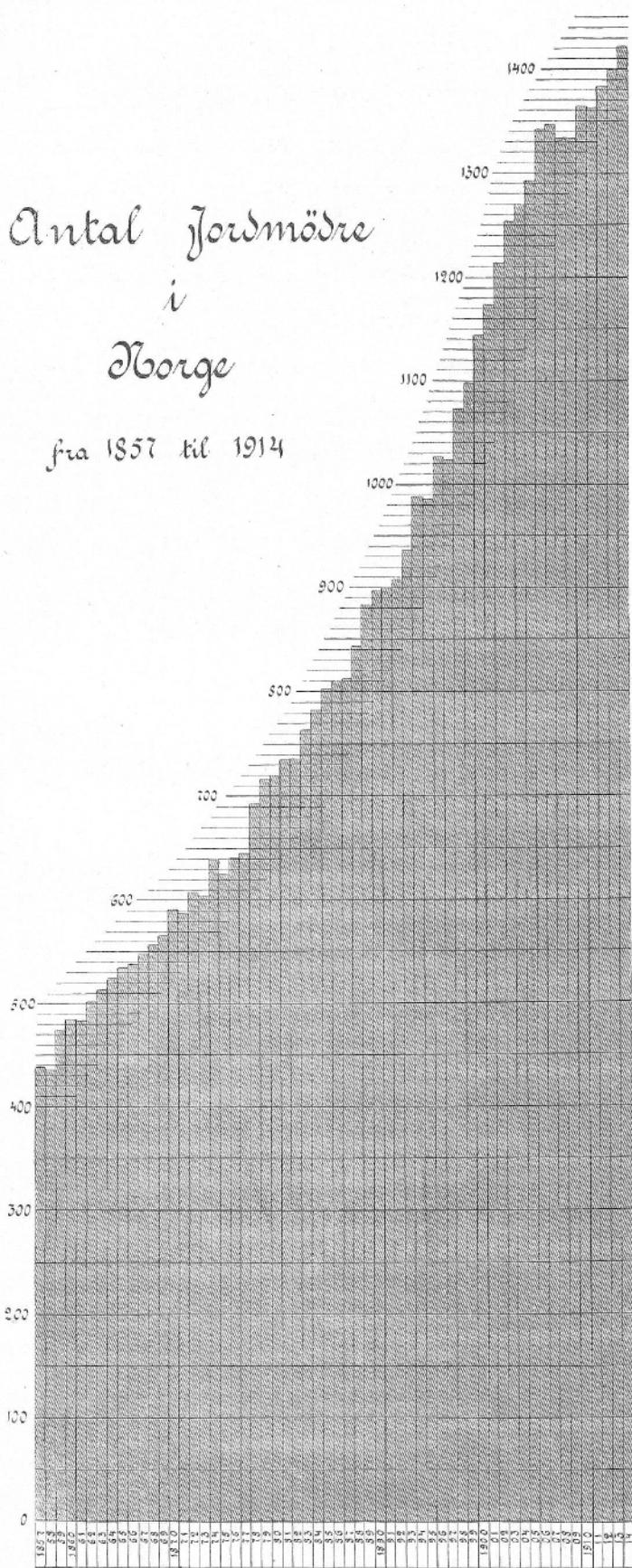
Antal Tandlæger i Norge fra 1869 til 1914

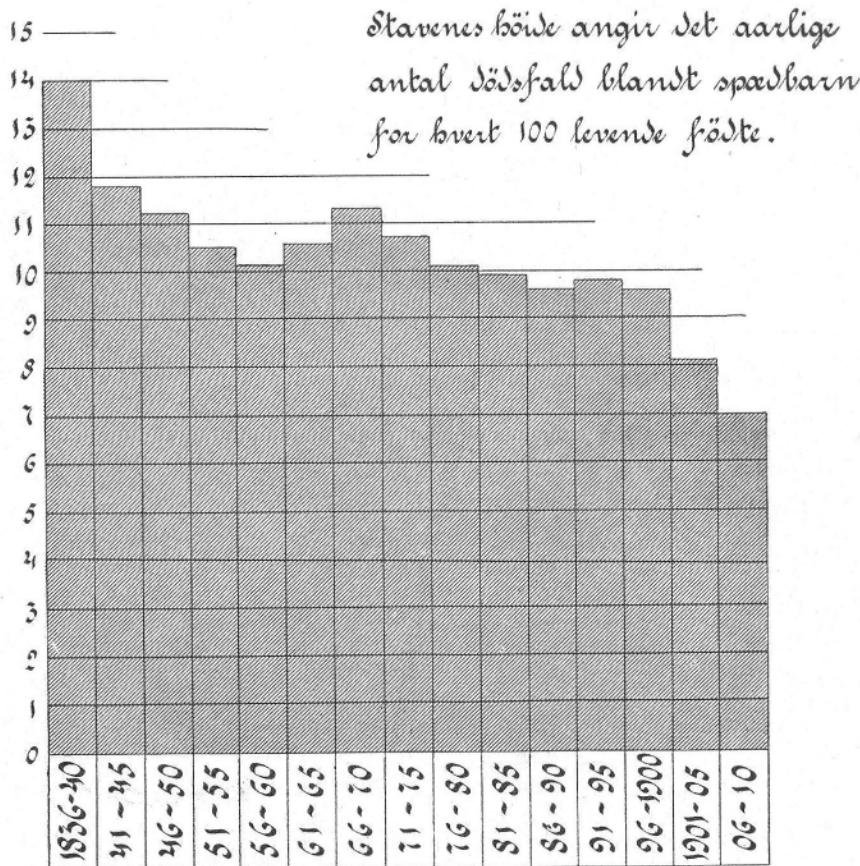
O.J. Gjennidou

Antal jordmødre
i
Norge

fra 1857 til 1914

Procentforholdet mellem Levende føde og Dödsfald blandt barn under 1 aar.

Den Samlede Dödelighet

og

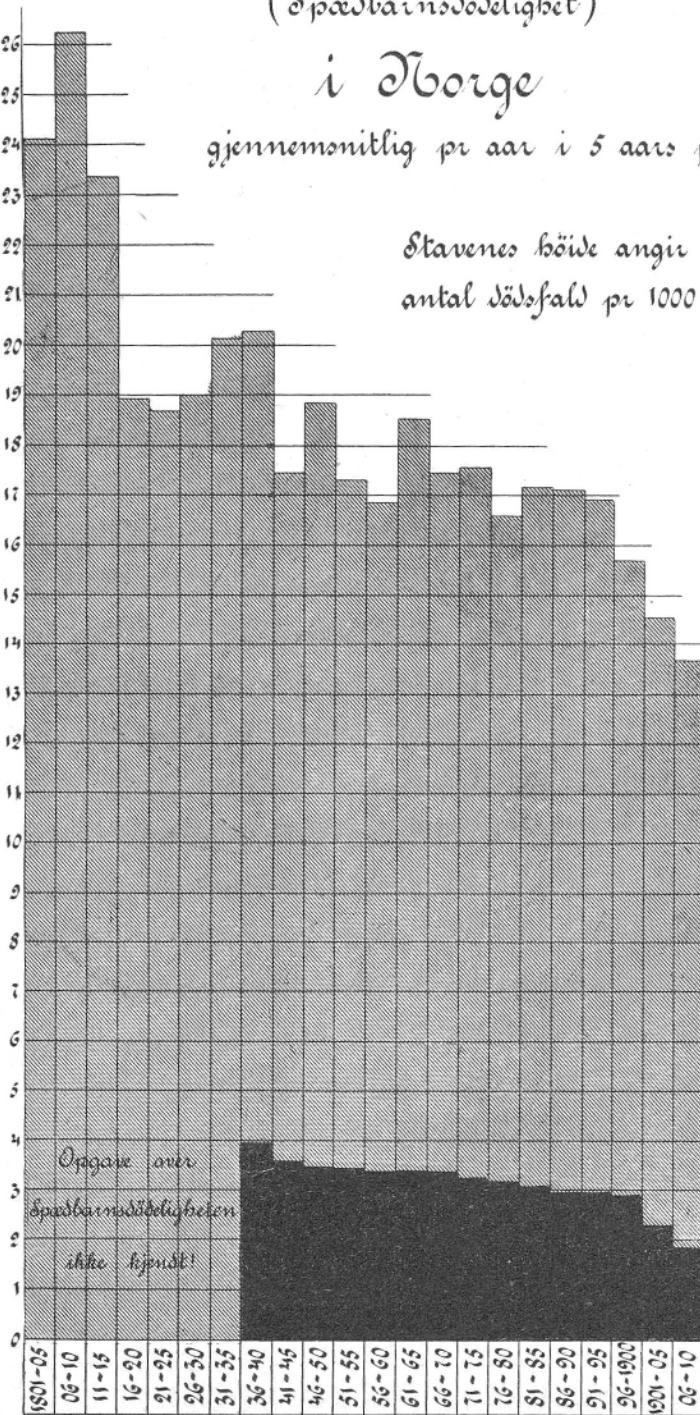
Dödeligheten blandt barn under 1 aar

(Spædbarnsdödelighet)

i Øorge

gjennemonitlig pr aar i 5 aars perioder

Stavenes hööde angir det aarlige
antal dödsfall pr 1000 indbyggere.

Opgave over

Spædbarnsdödeligheten

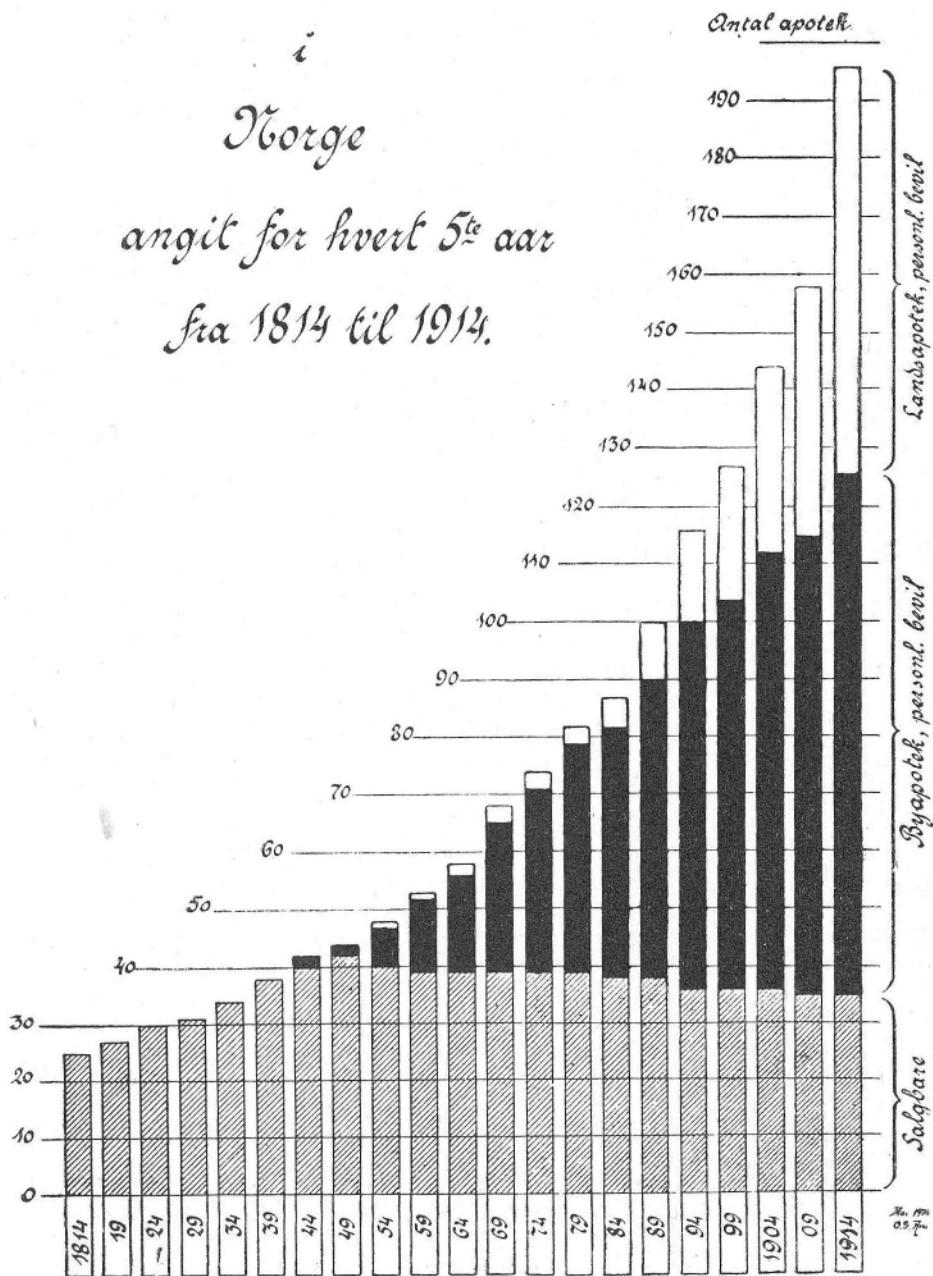
ikke højst!

Antal Apotek

Norge

angitt for hvert 5te aar

fra 1814 til 1914.

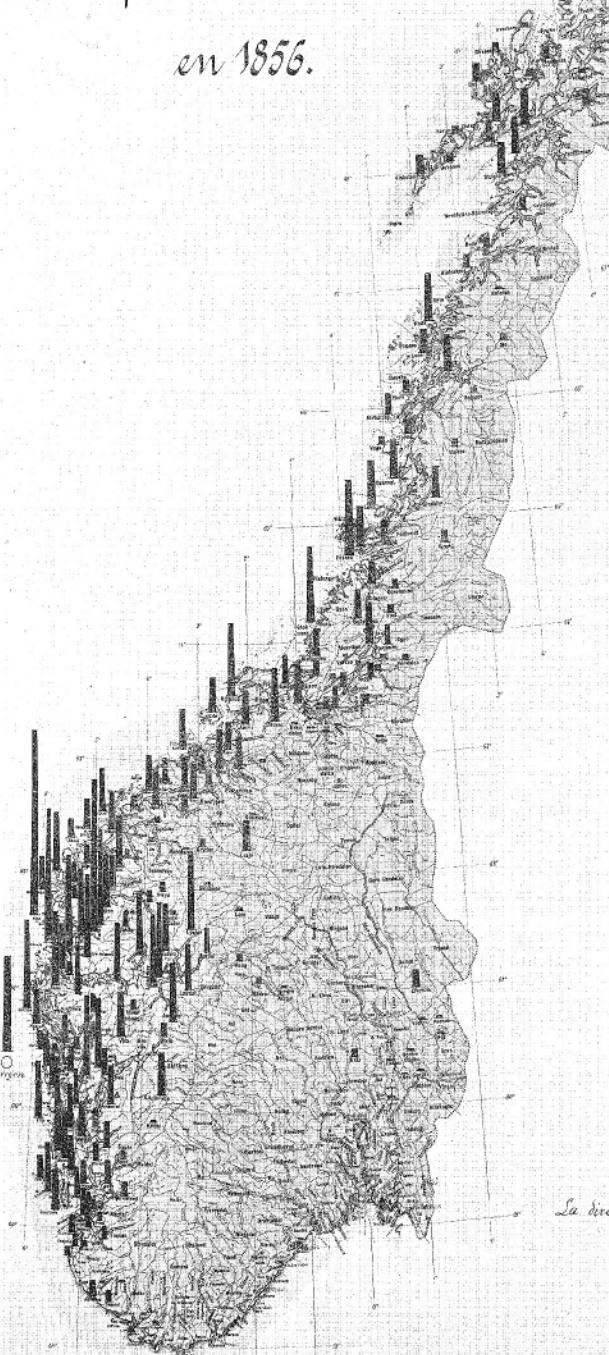
Norvège.

Fréquence

de la Lépre (Spedalskhet)

par communes

en 1856.

Note:
La hauteur des colonnes
témoigne le nombre des cas
avérés. (1me le cas).

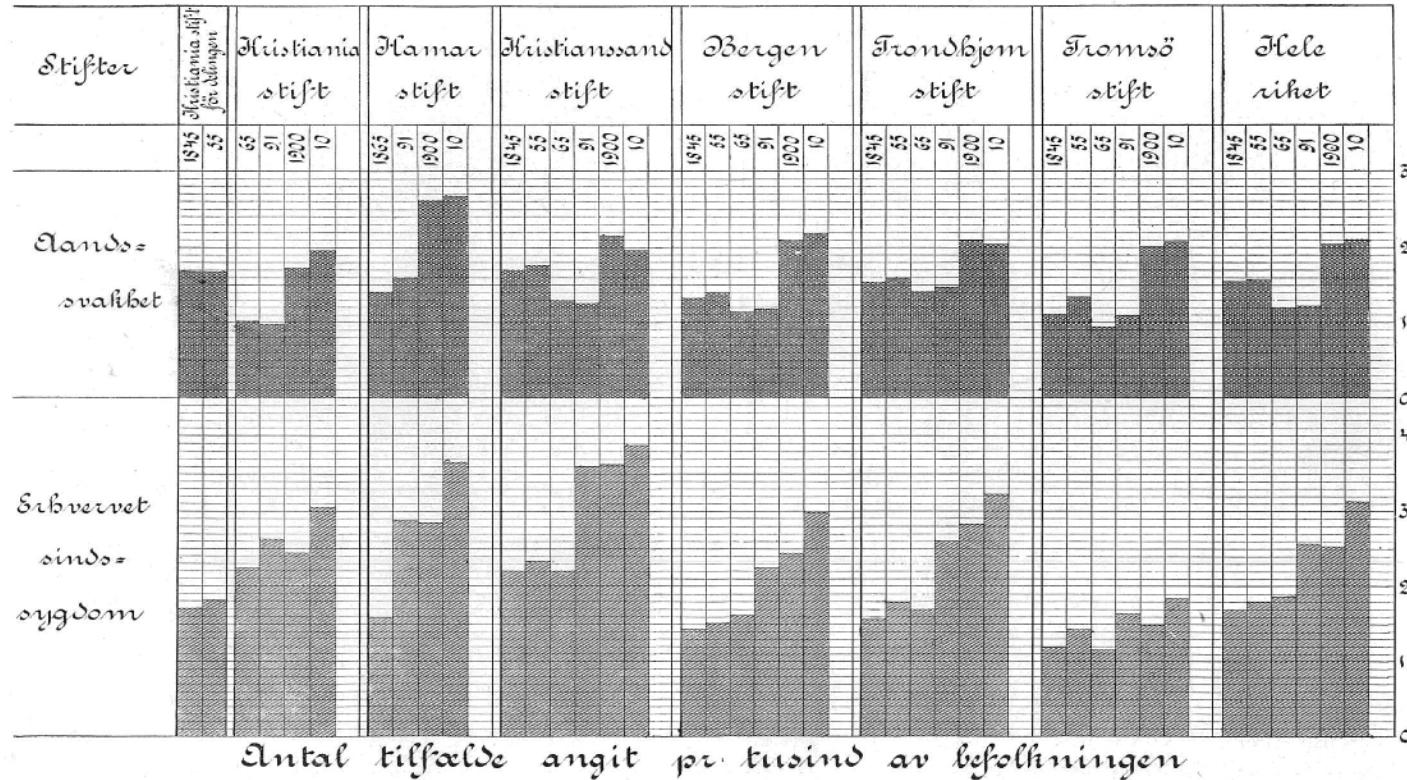
Die Stabhöhen bezeichnen die
Anzahl der gekennnten Fälle.
(1me pro Patient).

La direction du Service de santé de Norvège

Kristiania, Avril 1911.

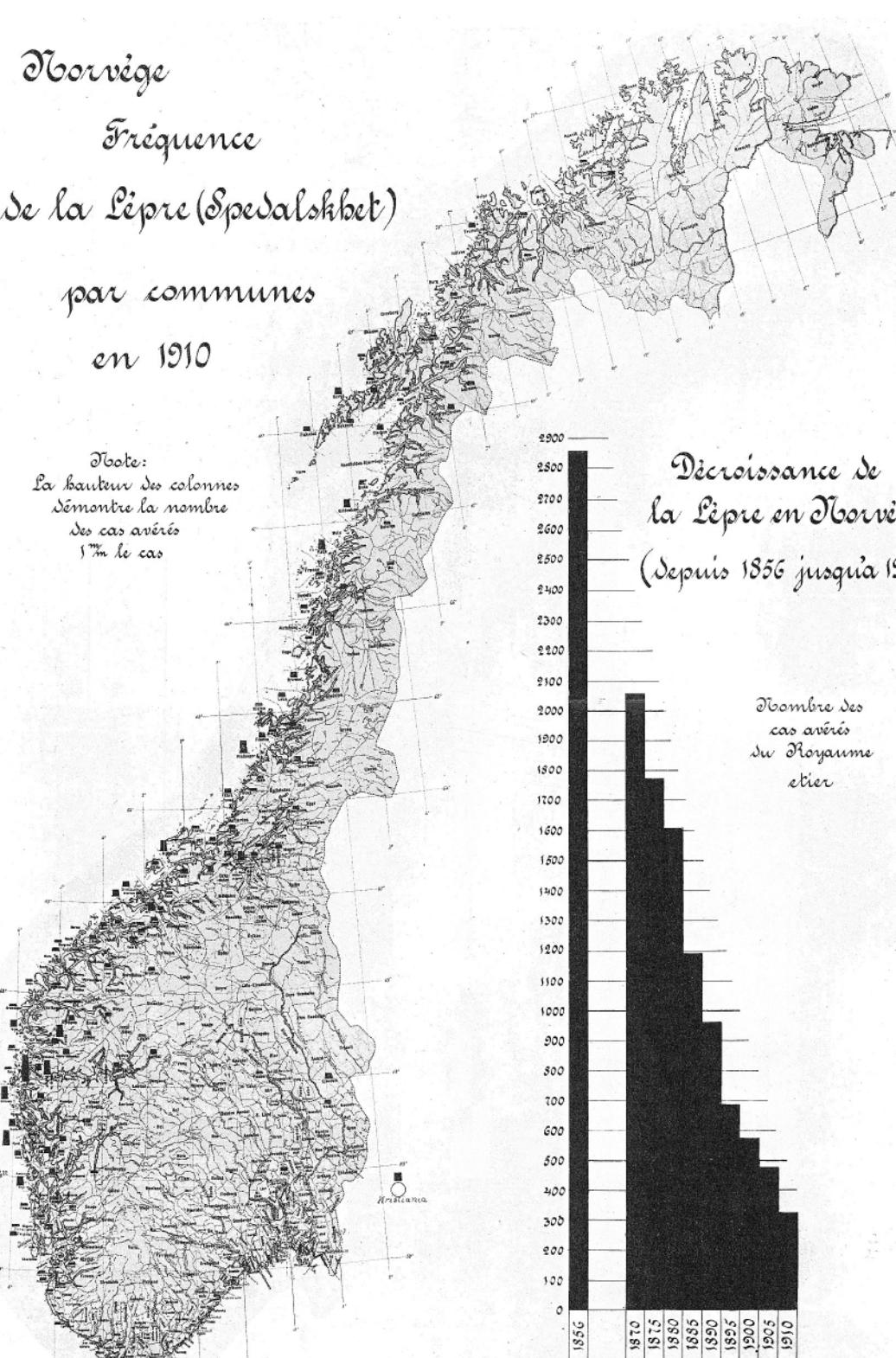
Officier Général

Forekomst av
aandsavakse og sindsøygdom i Norge

Norvège
 Fréquence
 de la Lépre (Spedalskhet)
 par communes
 en 1910

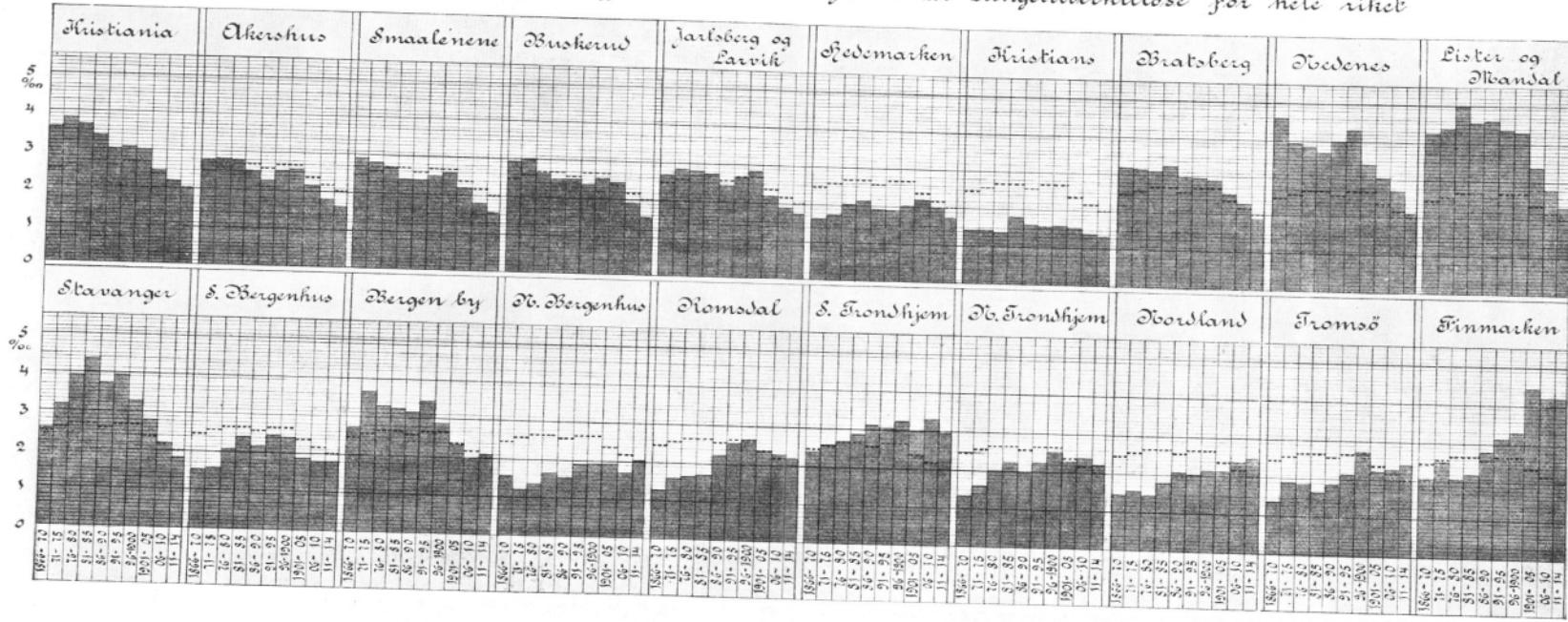
Note:
 La hauteur des colonnes
 démontre la nombre
 des cas avérés
 1me le cas

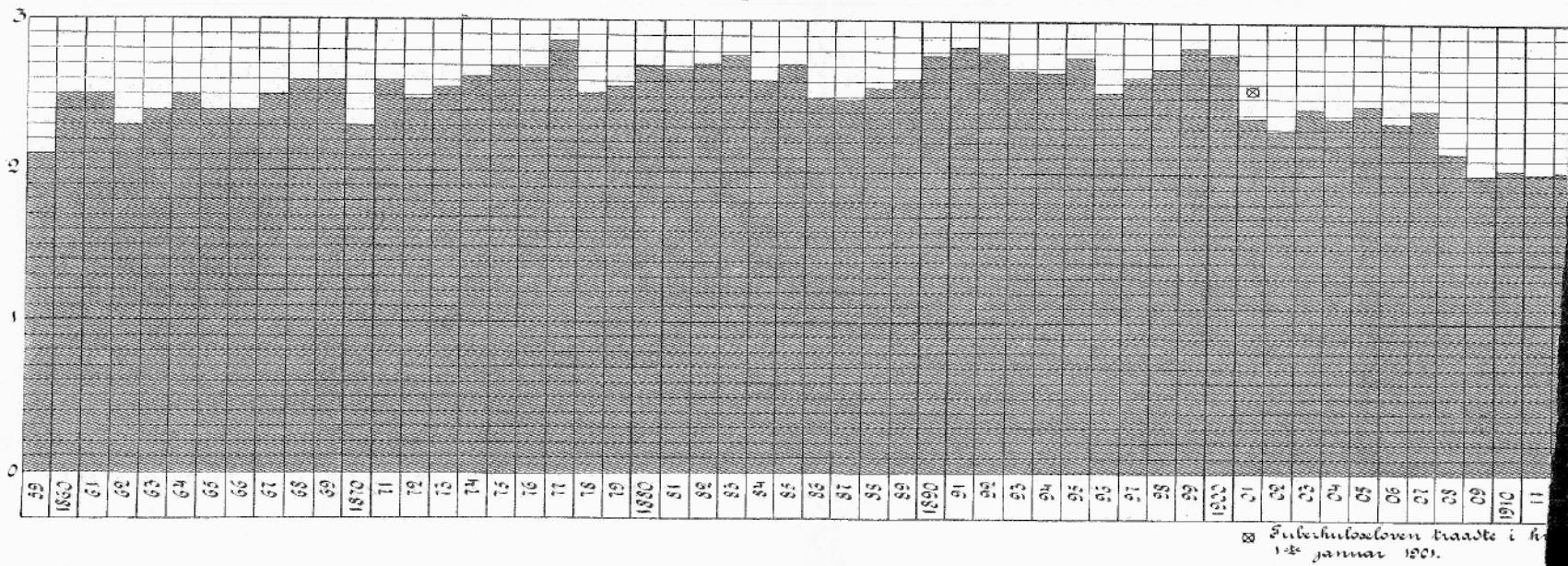
Décroissance de
 la Lépre en Norvège
 (Depuis 1856 jusqu'à 1910)

Nombre des
 cas avérés
 du Royaume
 entier

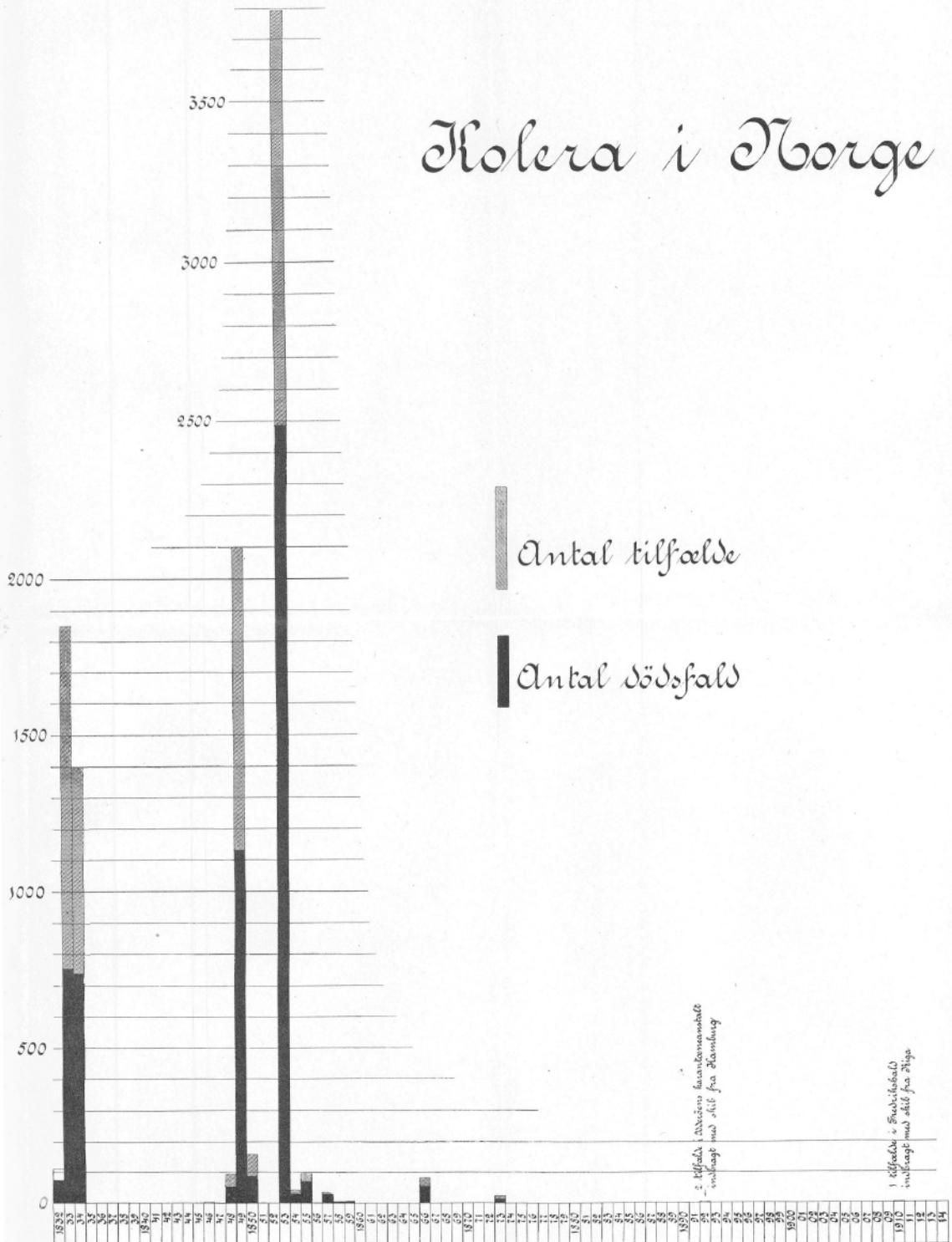
Dødeligheten av Lungtuberkulose i Øverste amter i 5aarsgrupper, beregnet pro mille av befolkningen
 De punkterte linjer---- betegner gjennemsnittsdødeligheten av Lungtuberkulose for hele riket

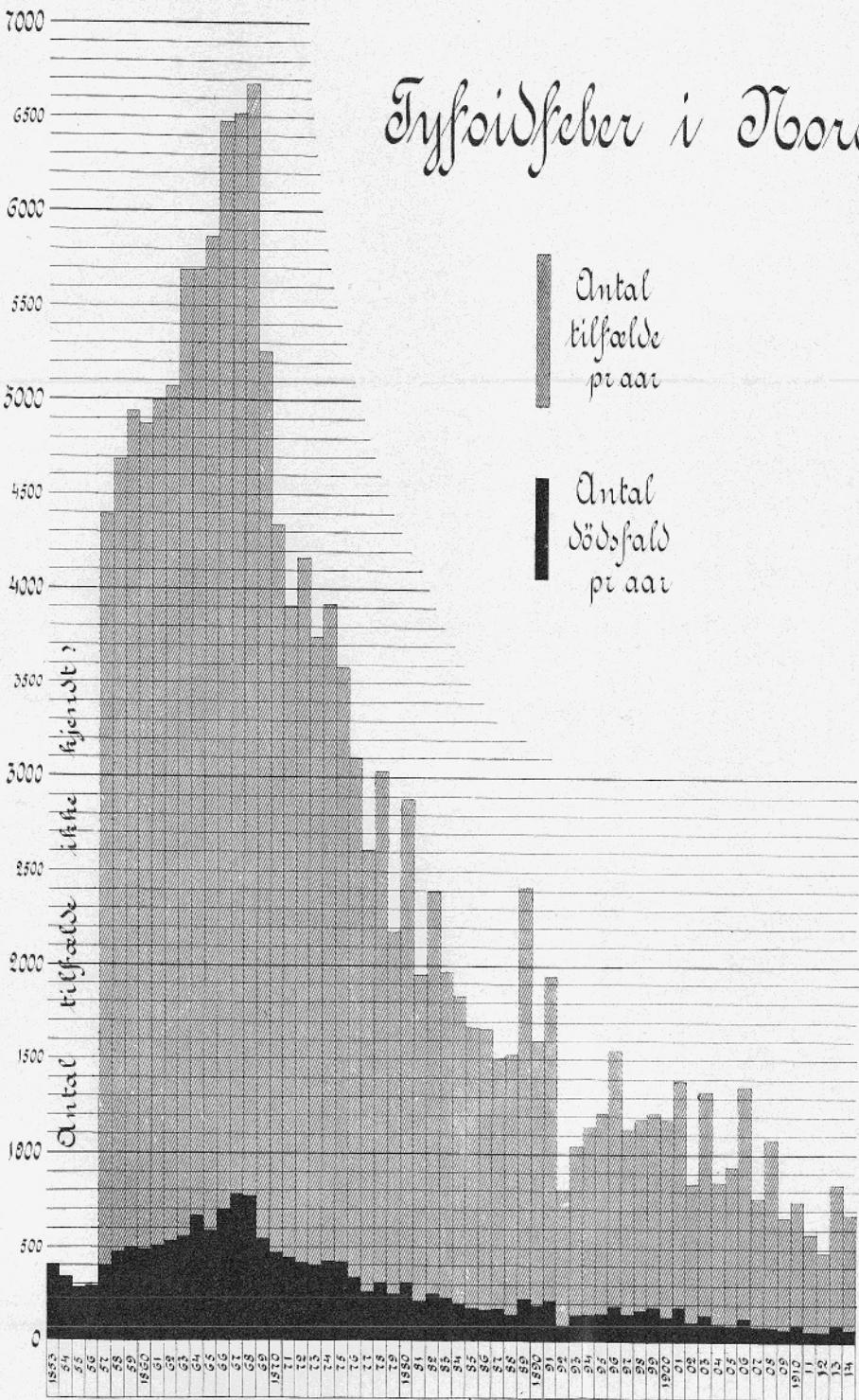

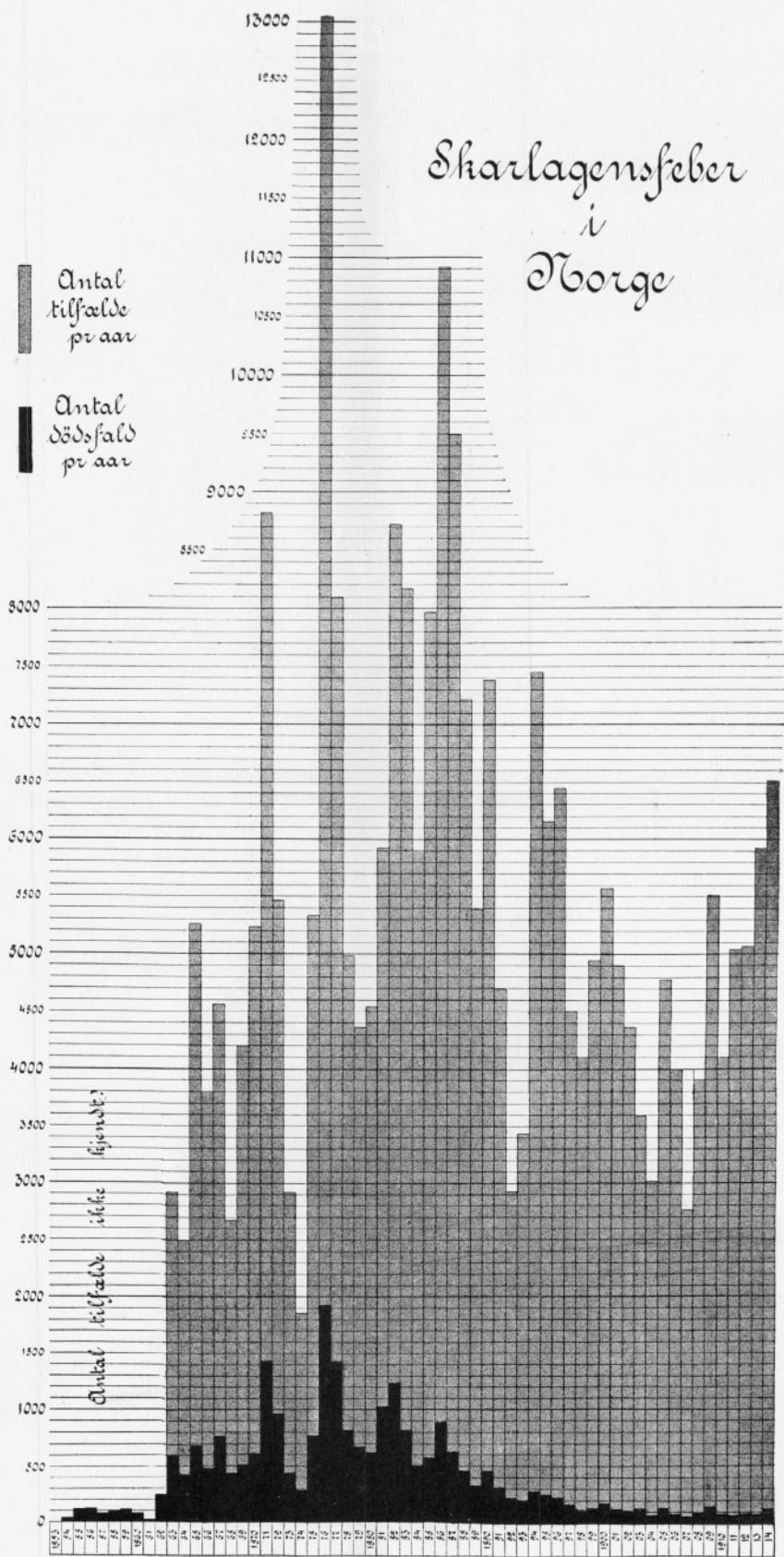
Aarlig dödelighet av Lungtuberkulose i Norge
 beregnet pr 1000 indbyggere fra 1859 til 1914
 samlet for hele riket

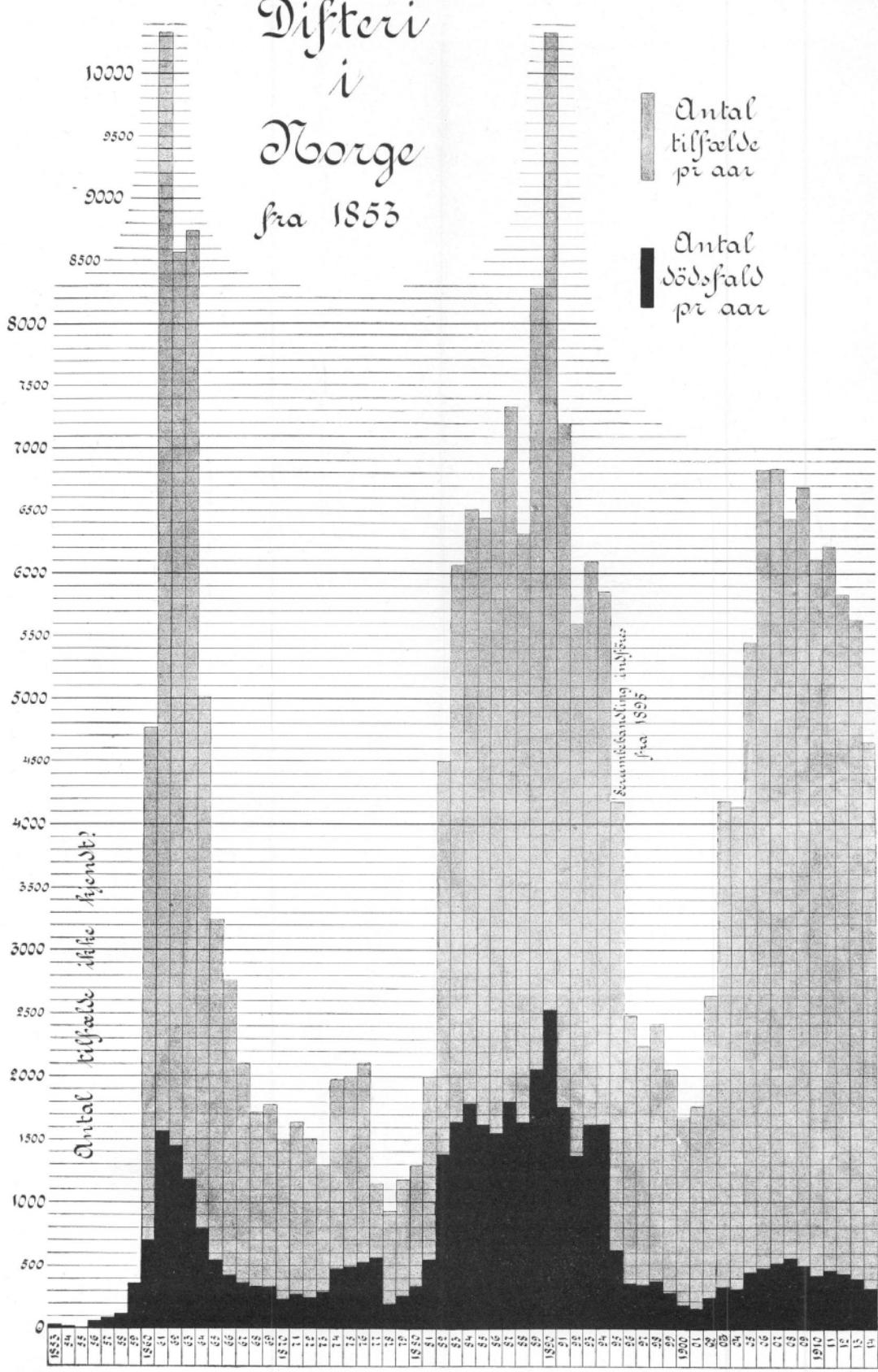
Kolera i Norge

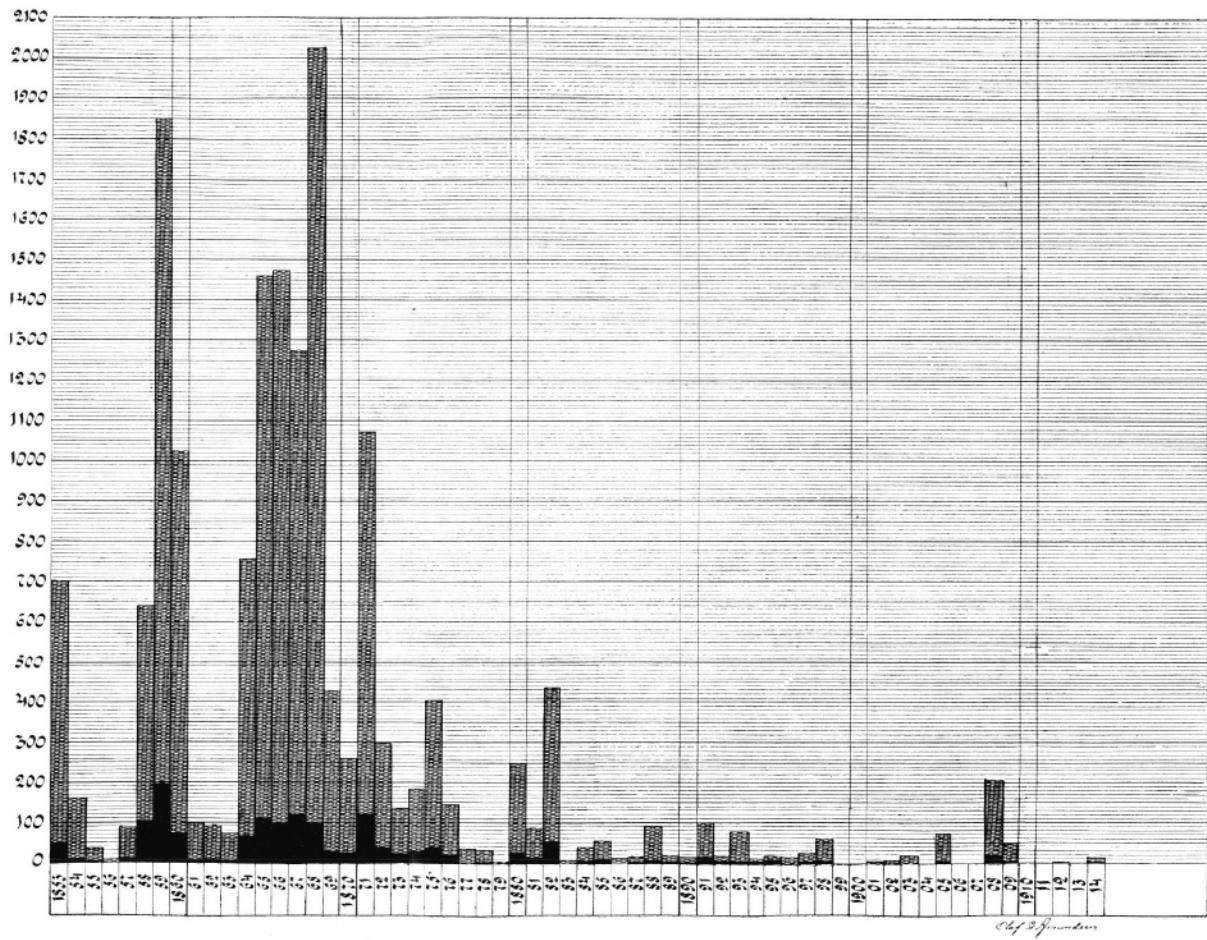

Difteri i Norge fra 1853

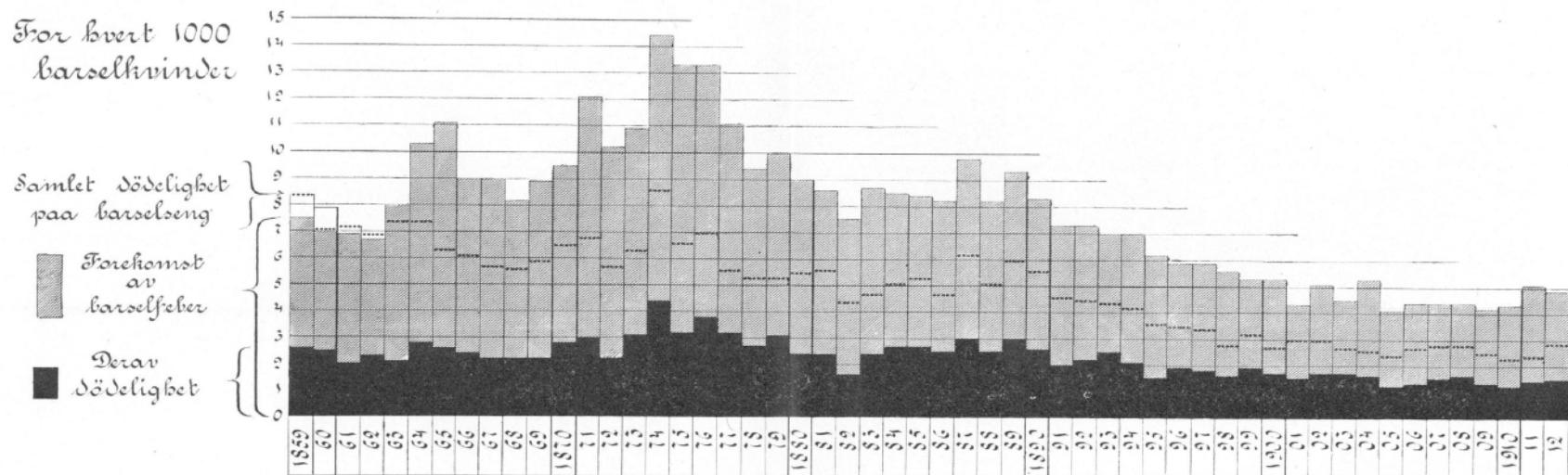
Ørnekopper i Norge fra 1853

- Antal tilfælde.
- Antal dødsfald.

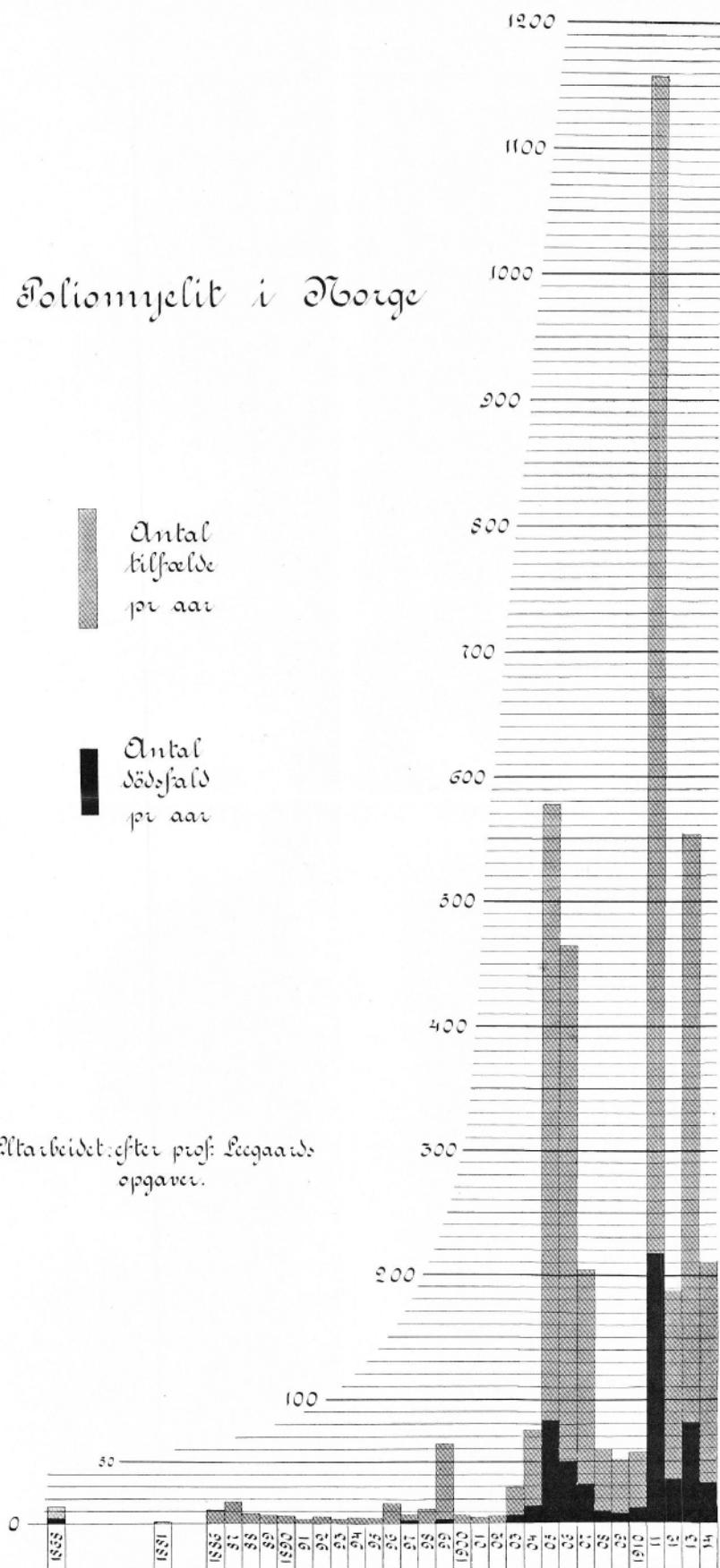

Ole B. Grønbech

Forekomst og Dödelighet av Øbarselssyber samt den totale dödeligheten paa Øbarseleng i Morge fra 1859 til 1914

Økolioninjelik i Norge

Nitarbeidet gjort paa: Leggaas
opgaver.

Trykt 1916:

Forts. (Suite.)

- Nr. 59. Kriminalstatistik 1911 og 1912. (*Justice criminelle.*)
- 60. Norges bergverksdrift 1914. (*Mines et usines.*)
- 61. Fængselsstyrelsens aarbok 1911. (*Annuaire de l'Administration générale des prisons 1911.*)
- 62. Private aktiebanker 1914. (*Banques privées par actions.*)
- 63. Alkoholstatistik. III. Drukkenskapsarrestationer 1896—1912. (*Statistique des boissons alcooliques. III. Arrestations par suite d'ivresse.*)
- 64. Kreaturholdet 30 september 1914 og 1915. (*Bétail, le 30 septembre 1914 et 1915.*)
- 65. Stortingsvalget 1915. (*Élections en 1915 pour le «Storting».*)
- 66. Folkemængdens bevægelse 1913. (*Mouvement de la population.*)
- 67. Skolevæsenets tilstand 1912. (*Instruction publique.*)
- 68. Norges telegrafvæsen 1914/15. (*Télégraphes et téléphones de l'État.*)
- 69. Fattigvæsenet 1913 og 1914. (*Assistance publique.*)
- 70. Norges handel 1914. (*Commerce.*)
- 71. Veterinærvesenet og kjøtkontrollen 1914. (*Service vétérinaire et l'Inspection de la viande.*)
- 72. Den Norske Arbeiderbruk- og Boligbank. (*La Banque Norvégienne des Propriétés Agricoles et Habitations Ouvrières.*)
- 73. De offentlige jernbaner 1914/15. (*Chemins de fer publics.*)
- 74. Norges fiskerier 1914. (*Grandes pêches maritimes.*)
- 75. Fængselsstyrelsens aarbok 1912. (*Annuaire de l'Administration générale des prisons 1912.*)
- 76. Norges skibsfart 1913. (*Navigation.*)
- 77. Folketællingen 1 december 1910. Hovedoversigt. (*Recensement du 1er décembre 1910. Aperçu général.*)
- 78. Drukkenskapsforseelser 1913—1915. (*Délits d'ivresse, 1913—1915.*)
- 79. Ulykkesforsikringen 1913. (*Assurances contre les accidents du travail.*)
- 80. Norges kommunale finanser 1912. (*Finances des communes.*)
- 81. Norges postvæsen 1915. (*Statistique postale.*)
- 82. Skolevæsenets tilstand 1913. (*Instruction publique.*)
- 83. Folkemængdens bevægelse 1914. (*Mouvement de la population.*)
- 84. Skiftevæsenet samt overformynderierne 1913 og 1914. (*Successions, faillites et biens pupillaires.*)
- 85. Sindssykeasylenes virksomhet 1914. (*Hospices d'aliénés.*)
- 86. Private aktiebanker 1915. (*Banques privées par actions.*)
- 87. Industristatistik 1914. (*Statistique industrielle.*)
- 88. Fiskerforsikringen 1915. (*Assurances contre les accidents des marins pêcheurs.*)
- 89. Forsikringsselskaper 1914. (*Sociétés d'assurances.*)
- 90. Norges skibsfart 1914. (*Navigation.*)

Trykt 1917:

- Nr. 91. Norges sparebanker 1915. (*Caisses d'épargne.*)
- 92. Kreaturholdet 30 september 1916. (*Bétail, le 30 septembre 1916.*)
- 93. Arbeidslønninger 1915. (*Gages annuels des domestiques et salaires des ouvriers.*)
- 94. Sundhetstilstanden og medicinalforholdene 1914. (*Rapport sur l'état sanitaire et médical.*)

Det Statistiske Centralbyraa har desuten bl. a. utgit følgende verker:
Statistisk Aarbok for kongeriket Norge. Senest utkommet: 85te aargang, 1915.
Kristiania 1916. (*Annuaire statistique de la Norvège.*)
Meddelelser fra det Statistiske Centralbyraa. Senest utkommet: 34te bind, 1916.
Kristiania 1917. (*Journal du Bureau Central de Statistique.*)
Maanedsopgaver over vareomsætningen med utlandet 1915. Tredje bind. Kristiania 1916.
(*Bulletin mensuel du commerce extérieur en 1915. Troisième année.*)
Norges civile, geistlige og judiciale inddeling 1 april 1912 med tillæg. Kristiania 1912.
(*Les divisions civiles, ecclésiastiques et judiciaires du royaume de Norvège le
1er avril 1912.*)
Fortegnelse over Norges Officielle Statistik m. v. 1828—31 december 1910. Kristiania
1889 og 1913. (*Catalogue de la Statistique officielle.*)
Statistiske Oversigter 1914. Kristiania 1914. (*Résumé rétrospectif 1914.*)

Samtlige verker er til salgs hos H. Aschehoug & Co., Kristiania.

24 mars 1917.